DUKE
UNIVERSITY
LIBRARY

Treasure Room

D. 8.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΗΘΙΚΩΝ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ ΒΙΒΛΙΑ ΔΕΚΑ.

ARISTOTELIS ETHICORVM, SIVE DE MORIBVS, AD NICOMACHVM LIBRI DECEM:

Opera doctißimi viri Petri Victorij emendati.

Additæ in fine præter Varias lectiones a Victorio adnotatas, aliæ quoque scripturæ diuersitates, e Basilienſi, Veneta, & aliis editionibus; emendationes etiam nonnullæ ex doctorum virorum obſeruationibus. Adhæc Index capitum; & rerum ac verborum notatu digniorum bina Inuentaria; alterum Græcum, alterum Latinum.

FRANCOFVRTI
Apud heredes Andreæ Wecheli,
MDLXXXIIII.

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
Duke University Libraries

http://www.archive.org/details/aristotelousthik00fran

Opera, IX, X.

A717E

PETRVS VICTORIVS CIVIBVS SVIS GRÆCARVM ARTIVM STVDIOSIS, Sal.

CVM excitati a me, mirifice Græcum ſermonem diligere cœperitis, in eoque perdiſcendo omnem laborem ac moleſtiam libẽter feratis; tantumque iam profeceritis, cognitis oratoribus ac poetis, vt grauioribus rebus percipiendis, ea lingua ſcriptis, idonei ſitis: officium meum eſſe putaui, vos ad eas literas deducere, quibus non linguam tantum expolire, ſed cor etiam pectuſque excolere atque omni virtute cumulare poſſitis. Huic vero rei perficiendæ, Ariſtotelis libros de Vita ac moribus eruditiſſime atque elegantiſſime ſcriptos, aptos eſſe iudicaui. Intelligens autem eos qui formis excuſi ſunt, mendoſiſſimos eſſe, quod ex domeſticis olim ſtudiis animaduerteram, nolui vos vno tempore tot tantiſq; moleſtiis conflictari; nec me etiam in interpretando a declaratione ſententiarum, argumentiſque quibus illæ firmatæ ſunt, explicandis, abduci lectionis prauitate. Quare quæ potui nunc vulnera ſanaui, curauique vt plurimis maculis ſublatis, multo nitidiores impri-

merentur. Non pauca enim verba ac totas ſententias quę deſiderabantur reſtitui: nonnulla etiam, quę cum ſcholia declarationeſq; quondam fuiſſent, importune in ſeriem verborum auctoris irrepſerant, e non ſua ſede exturbaui: magnum præterea numerum vocum, quæ deprauatę erant, correxi & emendaui. Atque hęc omnia ex vetere illo meo labore, accurataque horum librorum lectione, hauſi. Qui autem adhuc reſtãt obſcuriores loci, (ſunt enim nonnulli de quibus certi nihil in tanta breuitate temporis, magniſq; aliorum ſtudiorum occupationibus, ob varias etiam antiquorũ librorum, valdeque inter ſe diſcrepantes lectiones ſtatuere licuit) eos cũ illuc peruenerimus, mature poſtea conſiderabimus, ſingillatimq; & ſententias ipſas exquirentes, & omnes auctoritates perpendentes, ſumma contentione ingenij purgare atque illuſtrare conabimur. Nulli enim labori parcere decreui, vt commodis vtilitatibuſque veſtris ſeruiam, & candori atque elegantiæ horum politiſſimorum librorum conſulam: quos, quemadmodum reliqua omnia monimenta acutiſſimorum ingeniorum, inſcitia ſuperiorum temporum ac negligentia librariorum turpiter fœdarat. Valete, atque ita vos parate, vt non animo tantum optima hæc præcepta combibatis, verum etiam vita factiſque quotidie exprimatis. XII K. Nouemb.

MDXLVII.

IOAN-

CIVILIS *scientiæ origo est, de moribus tradita disciplina. Tum enim magnam felicitatis suæ partem assecuta est respubl. cum singuli ciues, probi & boni viri existunt. Libri de his scripti, ἠθικοὶ sunt nominati. Græci enim ἦθος, morem ingeniumq; hominis vocant: hominem etiam ἠθικὸν, virum bonum, & bene moratum esse volunt. Cicero hanc partem philosophiæ, in libro de fato moralem appellauit, secutus Græci vocabuli notationem. Perneccessarij sunt hi libri in scholis non solum ad agendum, in quo finis est huius doctrinæ: sed etiam ad cognoscendum, quod proprium est philosophorum. Agere enim bene, cum bonis omnibus est commune: doctrina vero propria sapientis est: etiamsi nemo sapiens sit, qui non bonus existat. Sed dux actionum prudentia est & doctrina: multiq; homines sæpenumero ignoratione boni & mali peccant. Itaq; quid agas, quid honestum turpeq; sit scire oportet. Amicorum literas inimicis recitare, si prudens quis faciat, scelus est: si imprudens, contra officium est, & in negligentiæ vel stultitiæ crimen incurret: si inuitus, necessitas esse dicitur aut casus: qui cum sapiente fallit, non laudari solet, sed aut excusari aut miserabilis videri. Quare quicquid contra officium est, id aut peccatum est, aut scelus, aut casus atq; fortuna. Animus ergo doctrina informandus est, qua & voluntas ad res bonas excitatur, & intelligentia nascitur, & prudentia comparatur: vt & velle res bonas, & intelligere veras, & contra malas falsasq; sese munire possit. Hæc præcipua est huius doctrinæ vtilitas: sed est etiam alia quædam, quæ nõ est disciplinæ, ve-*

rum orationis atq; rationis. Pulcherrime enim Arist. proposito fine hominis, qui est felicitas, reliqua inuestigat, quæ ad eũ aliquid adferre videantur. Si enim quodcunq; felicem fortunatumq; facit, id bonũ est: propositis bonorũ generib. inuẽta est hominis felicitas, quæ sine animi bonis esse non potest, & corporis atq; fortunæ bonis augetur. Atq; hæc ratio docendi, vetustissima omniumque præstantissima semper est habita. Cũ vero argumentatur, ita sententias conclusionũ connectit, vt si orator in foro faceret, nimiũ domi elaborasse videretur. In occupãdo ita aciẽ argumentorũ instruit, vt quod apud aduersarios sæpe adhibendũ est, id ipse in his libris secutus sit, ὃ κρυπτικὸν, insidiosum orationis genus; cuius præcepta lib. 8 Topicorum tradidit. Verba etiam ita adhibita sunt, vt natiua omnia propriaq; esse videãtur; vt genus ipsum eloquendi, etiã oratori non sit negligendum. Nostro enim seculo multi, dum nimium ornati esse voluerũt, rem nullam proprijs nominibus nominant, & necessitatem natura meliorem esse putant.

IOANNES LVDOVICVS VIVES.

IN altera disciplinæ via, quæ est de morib. multa sunt etiã Aristoteli scripta pari iudicio & admirabili prudentia. Mores cõponẽdi, vel publici sunt totius ciuitatis, vel priuati: & in priuatis alij sunt domestici, nempe familiæ: alij proprij vniuscuiusq;. De publicis sunt octo libri Politices: de familia, liber Oeconomicus: de suis cuiusq;, Ethica, Magna moralia, & Moralia ad Eudemũ. Et quẽadmodũ in libris physicis & dialecticis vsus est multũ exẽplis mathematicis ex geometria atq; arithmetica: ita in his moralib. sumit exẽpla ex poetis & historicis. Vtrunq; fecit magno cõsilio. nã in tractatione earũ

disci-

diſciplinarũ, quæ & definitis & perpetuis continentur formulis, cuiuſmodi ſunt quæ de dialecticis aut phyſicis præcipiunt, commodiſſimũ eſt exẽpla ex ijs reb. deſumere quæ certa ſunt, fixa, & immutabilia: in qua nota præcipuũ gradum obtinent quæ mathematica nominãtur. In reb. aũt morum, quæ totæ verſantur in hominũ vita, congruentiſſimũ eſt & exẽpla adhibere ſumpta de vita, qualia ſuggerit hiſtoria quamplurima: tũ eorũ vti ſententijs qui vitam acutiſſime inſpexerunt, annotauerunt, expreſſerunt; cuiuſmodi ſunt poetæ atq; oratores. Facti ſunt pleriſq; in locis Ariſtotelis morales libri obſcuri, & ad intelligendum perdifficiles, ex alluſione & tanquã indicatione celerrima tot hiſtoriarũ, dictorumq; poetarũ atq; oratorũ veterũ; adde etiã prouerbiorũ & ſententiarum vulgarium. Sed hoc non eſt philoſopho imputandum tanquã cõſulto tenebras offuderit ſuis libris. quid enim ille voluit dici apertius, quã quæ ad vniuerſorum vtilitatem præciperet de moribus? Imputandũ eſt iniuriæ temporis, quod nobis magnã partem illorũ ſcriptorũ ademit, vnde Ariſtoteles illa ſumpſerat: ijs autẽ quos reliquit, magnas inuexit per ſegnitiẽ noſtrã tenebras. Nam illa omnia quæ ab Ariſtotele notãtur, quaſiq; indicantur digito, notiſſima erant ſtudioſis hominibus illo ſeculo, maximaque ex parte etiam in vulgus cognita & trita. Studiũ autẽ mathematices in Platonis ſchola adeo erat cultum atque vſitatum, nihil vt de mathematicis dici poſſet illis incognitum. itaque exempla illinc, ſimilitudines, comparationes, ad diſſertationem ac diſputationem omnem, tanquam ex rebus notiſſimis & familiariſſimis petebantur.

Κριτήριον δὲ τῆς ἀληθείας, τὴν μὲν κατ' φαντασίαν ἐνδιαμάτων, τὴν δὲ αἴσθησιν ἀπεφήνατο· τὴν δὲ ἠθικῶν τὴν περὶ πόλιν καὶ περὶ οἶκον καὶ περὶ νόμους, τὸν νοῦν. τέλος δὲ εἶναι εὐζωΐαν, χορηγίαν ἀρετῆς, ἢ βίῳ τελείῳ. ἔφη δὲ καὶ τὴν εὐδαιμονίαν συμπλήρωμα ἐκ τριῶν ἀγαθῶν εἶναι· τὴν μὲν περὶ ψυχὴν, ἃ δὴ καὶ περὶ τὰ διανέμει κλῆσιν· ἐκ δευτέρων δὲ, τὴν περὶ σῶμα, ὑγείας, καὶ ἰσχύος, καὶ κάλλους, καὶ τὴν ἀπροσπλησίαν· τὴν δὲ ἐκτὸς, πλούτου, καὶ εὐγλωσσίας καὶ δόξης, καὶ τὴν ὁμοίων. τὸν τε ἀρετὴν, μὴ εἶναι αὐτάρκη πρὸς εὐδαιμονίαν. προσδεῖσθαι γὰρ καὶ περὶ σῶμα καὶ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν· ὡς κακοδαιμονήσοντος τοῦ σοφοῦ, κἂν ἐν πόνοις ᾖ, κἂν ἐν πενίᾳ καὶ τοῖς ὁμοίοις. τὸ μέντοι καὶ μάλα, αὐτάρκη πρὸς κακοδαιμονίαν, κἂν ὅτι μάλιστα παρῇ αὐτῇ τὰ ἐκτὸς ἀγαθὰ, καὶ τὰ περὶ σῶμα. ταύς τε ἀρετὰς ἔφη μὴ ἀκολουθεῖν ἀλλήλαις. ἐνδέχεσθαι γάρ, φρόνιμόν τινα, καὶ ὁμοίως δίκαιον ὄντα, ἀκόλαστον καὶ ἀκρατῆ εἶναι. ἔφη δὲ τὸν σοφὸν, μὴ εἶναι μὰ ἀπαθῆ, μετριοπαθῆ δέ. τὸν τε φιλίαν ὠρίζετο ἰσότητα εὐνοίας ἀπέρισπαστον. ταύτης δὲ τὸν μὲν, εἶναι συγγενικὸν· τὸν δὲ, ἑρωτικὸν· τὸν δὲ, ξενικόν· εἶναι δὲ καὶ τὸν ἔρωτα μὴ μόνον σωματικῆς, ἀλλὰ καὶ φιλοσοφίας. καὶ ἐρασθήσεσθαι δὲ τὸν σοφὸν, καὶ πολιτεύσεσθαι, γαμήσειν τε μὲν καὶ βασιλεῖ συμβιώσειν. βίων τε πολιτικῶν ὄντων, θεωρητικοῦ, πρακτικοῦ, ἡδονικοῦ, τὸν θεωρητικὸν προκρῖναι. εὔχρηστα δὲ καὶ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα πρὸς ἀρετῆς ἀπάντησιν.

VEritatis verò iudicium earum quidem quæ secundum imaginationem sunt actionum sensum definiuit: moralium verò, vbi de re publica ac domestica, vbi de legib. agitur, mentem: finem autē vnum exposuit, virtutis vsum in vita perfecta. Felicitatem ait plenitudinem ex tribus maximè bonis constantem, ijs nimirum quæ in animo sunt, quę & priora viribus appellat; iis quæ ad corpus attinēt, vt sunt bona valetudo, fortitudo, pulchritudo, cæteraq; his similia; atq; iis quæ extrinsecus veniunt, diuitiis, nobilitate, & claritudine, atq; in hunc modum cæteris, quibus tertium locum assignauit. Virtutem ad beatam vitam sibi minimè sufficere dixit: quippe corporis bonis exterioribusq; indigere. Miserum atq; infelicem fore sapiētem, siue doloribus afficiatur, siue inopia, & cæteris huiusmodi incommodis prematur. Vitium autem ad miseriam atq; infelicem vitam sufficere, quantumlibet corporis affluat bonis. Virtutes ait non se inuicem sequi. Fieri enim posse vt prudens quispiam ac iustus, idemque intemperans atq; incontinens sit. Sapientem quidem non omnino perturbationibus vacare, verùm perturbari modicè dixit. Amicitiam æquitatem esse definiuit reciprocæ beneuolentiæ. Eius tres species esse tradidit: esse quippe aliam cognationis, aliam amatoriam, tertiam hospitalem. Amorem non modò congressionis, verùm & philosophiæ esse. Amaturum quoq; sapientem, atque accessurū ad rempublicam, ducturumq; vxorē, & cum rege vnà victurum. Tribus autem generibus vitæ constitutis, primo quod in speculatione, sequenti quod in actu, & tertio quod in voluptate cōsistit, speculatiuum genus semper prætulit. Liberales disciplinas ad apprehensionem virtutis multum conferre sensit.

ΑΡΙΣΤ.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΗΘΙΚΩΝ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ ΤΟ Α.

ΠΑΣΑ τέχνη ϗ πᾶσα μέθοδος, ὁμοίως δὲ Κεφ. 1.
πρᾶξίς τε καὶ προαίρεσις, ἀγαθοῦ τινος
ἐφίεσθαι δοκεῖ· διὸ καλῶς ἀπεφήναντο τἀ-
γαθόν, οὗ πάντα ἐφίεται. Διαφορὰ δέ τις
φαίνεται τῶν τελῶν· τὰ μὲν γὰρ εἰσιν, ἐνέρ-
γειαι· τὰ δὲ παρ' αὐτάς, ἔργα τινά. ὧν δ' εἰσὶ
τέλη τινὰ ταῖς πράξεις, ἐν τούτοις βέλτιω πέφυκε τὰ ἐνέρ-
γειῶν τὰ ἔργα. πολλῶν δὲ πράξεων οὐσῶν, καὶ τεχνῶν, καὶ
ἐπιστημῶν, πολλὰ γίνεται καὶ τὰ τέλη. ἰατρικῆς μὲν γὰρ, ὑγίεια· ναυ-
πηγικῆς δὲ, πλοῖον· στρατηγικῆς δὲ, νίκη· οἰκονομικῆς δὲ, πλοῦτος.
ὅσαι δ' εἰσὶ τῶν τοιούτων ὑπό μίαν τινὰ δύναμιν, καθάπερ ὑπὸ
τὴν ἱππικὴν χαλινοποιικὴ, καὶ ὅσαι ἄλλαι τῶν ἱππικῶν ὀργάνων
εἰσίν· αὕτη δὲ καὶ πᾶσα πολεμικὴ πρᾶξις ὑπὸ τὴν στρατηγι-
κήν· ὑπὸ ταύτην δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον ἄλλαι ὑφ' ἑτέρας· ἐν ἁπάσαις δὲ τὰ τῶν
ἀρχιτεκτονικῶν τέλη, πάντων ἐστὶν αἱρετώτερα τὰ ὑφ' αὐτά· τού-
των γὰρ ἕνεκα καὶ ἐκεῖνα διώκεται. Διαφέρει δ' οὐδὲν ταῖς ἐνεργείαις
αὐταῖς εἶναι τὰ τέλη τῶν πράξεων, ἢ παρά ταύτας ἄλλά τι, καθά-
περ ὑπὸ τῶν λεγομένων ἐπιστημῶν.

Κεφ. 2. Εἰ δή τι τέλος ἐστὶ τῶν πρακτῶν, ὃ δι' αὐτὸ βουλόμεθα, τὰ δὲ ἄλλα διὰ τοῦτο, καὶ μὴ πᾶν διὰ ἕτερον αἱρούμεθα· οὐ γὰρ εἰς ἄπειρον οὕτω γ' εἰς ἄπειρον, ὥστε κενὴν καὶ ματαίαν τὴν ὄρεξιν· δῆλον ὡς τοῦτ' ἂν εἴη τἀγαθὸν, καὶ τὸ ἄριστον. ἆρ' οὖν καὶ πρὸς τὸν βίον ἡ γνῶσις αὐτοῦ μεγάλην ἔχει ῥοπήν; καὶ καθάπερ τοξόται, σκοπὸν ἔχοντες, μᾶλλον ἂν τυγχάνοιμεν τοῦ δέοντος; εἰ δ' οὕτω, πειρατέον τύπῳ γε περιλαβεῖν αὐτὸ τί ποτέ ἐστι, καὶ τίνος τῶν ἐπιστημῶν ἢ δυνάμεων. δόξειε δ' ἂν τῆς κυριωτάτης καὶ μάλιστα ἀρχιτεκτονικῆς. τοιαύτη δὲ καὶ ἡ πολιτικὴ φαίνεται. τίνας γὰρ εἶναι χρεὼν τὰς ἐπιστήμας ἐν ταῖς πόλεσι, καὶ ποίας ἑκάστους μανθάνειν, καὶ μέχρι τίνος, αὕτη διατάσσει. ὁρῶμεν δὲ καὶ τὰς εὐδοκιμωτάτας τῶν δυνάμεων ὑπὸ ταύτην οὔσας· οἷον στρατηγικὴν, οἰκονομικὴν, ῥητορικήν. χρωμένης δὲ ταύτης τοῖς λοιποῖς τῶν πρακτικῶν τὸ ἐπιστήμων, ἔτι δὲ νομοθετοῦσης τί δεῖ πράττειν, καὶ τίνων ἀπέχεσθαι, τὸ ταύτης τέλος περιέχοι ἂν τὰ τῶν ἄλλων. ὥστε τοῦτ' ἂν εἴη τἀνθρώπινον ἀγαθόν. εἰ γὰρ καὶ ταὐτὸν ἐστὶν ἑνὶ καὶ πόλει, μεῖζόν γε καὶ τελειότερον τὸ τῆς πόλεως φαίνεται καὶ λαβεῖν καὶ σώζειν· ἀγαπητὸν μὲν γὰρ καὶ ἑνὶ μόνῳ· κάλλιον δὲ καὶ ἔθνει καὶ πόλεσιν. ἡ μὲν οὖν μέθοδος τοῦτον ἐφίεται, πολιτική τις οὖσα.

Κεφ. 3. Λεκτέον δ' ἀνισχυρῶς, εἰ τῷ τοσαυτολογίᾳ ὕλην ἀφαιρεθῆναι. τὸ γὰρ ἀκριβὲς οὐχ ὁμοίως ἐν ἅπασι τοῖς λόγοις ζητητέον, ὥσπερ οὐδὲ ἐν τοῖς δημιουργουμένοις. τὰ δὲ καλὰ καὶ τὰ δίκαια, περὶ ὧν ἡ πολιτικὴ σκοπεῖται, τοσαύτην ἔχει διαφορὰν καὶ πλάνην, ὥστε δοκεῖν νόμῳ μόνον εἶναι, φύσει δ' οὐ· καὶ τοιαύτην δέ τινα πλάνην ἔχει καὶ τἀγαθά, διὰ τὸ πολλοῖς συμβαίνειν βλάβας ἀπ' αὐτῶν. ἤδη γάρ τινες ἀπώλοντο διὰ πλοῦτον, ἕτεροι δὲ διὰ ἀνδρίαν. ἀγαπητὸν οὖν, περὶ τοιούτων καὶ ἐκ τοιούτων λεγόντας, παχυλῶς καὶ τύπῳ τἀληθὲς ἐνδείκνυσθαι· καὶ περὶ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, καὶ ἐκ τοιούτων λεγόντας, τοιαῦτα καὶ συμπεραίνεσθαι. ὃν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἀπο-

ἀποδέχεσθαι χρεὼν ἕκαστον τ̃ λεγομένων· πεπαιδευμένου γάρ ἐστιν ὅτι ποσοῦτον τὰκριβὲς ὅτι ζητεῖν καθ' ἕκαστον γένος, ἐφ' ὅσον ἡ τ̃ πράγματος φύσις ὑπιδέχεται· τῶ γὰρ πλήσιον γὲ φαίνεται, μαθηματικοῦ τε πιθανολογοῦντος ἀποδέχεσθαι, καὶ ῥητορικὸν ἀποδείξεις ἀπαιτεῖν. ἕκαστος δὲ κρίνει καλῶς ἃ γιγνώσκει, καὶ τούτων ἐστὶν ἀγαθὸς κριτής. καθ' ἕκαστον ἄρα ὁ πεπαιδευμένος· ἁπλῶς γ', ὁ τῶν ὅλων πεπαιδευμένος. διὸ τ̃ πολιτικῆς οὐκ ἔστιν οἰκεῖος ἀκροατὴς ὁ νέος· ἄπειρος γὰρ τ̃ κατὰ τὸν βίον πράξεων· οἱ λόγοι δὲ ἐκ τούτων καὶ περὶ τούτων. ἔτι δὲ, τοῖς παθεσιν ἀκολουθητικὸς ὤν, ματαίως ἀκούσεται καὶ ἀνωφελῶς· ὅπερ τ̃ τέλος ἐστὶν, οὐ γνῶσις, ἀλλὰ πρᾶξις. διαφέρει δ' οὐδὲν νέος τ̃ ἡλικίαν, ἢ τ̃ ἦθος νεαρός. οὐ γὰρ τῶ χρόνου ἡ ἔλλειψις, ἀλλὰ διὰ τ̃ πάθος ζῆν, καὶ διώκειν ἕκαστα· τοῖς γὰρ τοιούτοις ἀνόνητος ἡ γνῶσις γίνεται, καθάπερ τοῖς ἀκρατέσι· τοῖς δ' κατὰ λόγον τὰς ὀρέξεις ποιουμένοις καὶ πράττουσι, πολυωφελὲς ἂν εἴη τὸ περὶ τούτων εἰδέναι. καὶ περὶ μὲν ἀκροατοῦ, καὶ πῶς ἀποδεκτέον, καὶ τί προσθήσομεν, περὶ φησιμιάδω τοσαῦτα.

Λέγομεν δὲ αἰτιατικοί τες, ὅπερ πᾶσα γνῶσις καὶ προαίρεσις ἀγαθοῦ τινος ὀρέγεται, τί ἐστιν ὃ λέγομεν τ̃ πολιτικὼ ἐφίεσθαι, καὶ τί τὸ πάντων ἀκρότατον τ̃ πρακτῶν ἀγαθόν. ὀνόματι μὲν ὃν σχεδὸν ὑπὸ τ̃ πλείστων ὁμολογεῖται· τ̃ γὰρ εὐδαιμονίαν καὶ οἱ πολλοὶ, καὶ οἱ χαρίεντες λέγουσι· τὸ δ' εὖ ζῆν καὶ τὸ εὖ πράττειν ταὐτὸν ὑπολαμβάνουσι τῶ εὐδαιμονεῖν· περὶ δὲ τ̃ εὐδαιμονίας, τίς ἐστιν ἀμφισβητοῦσι· καὶ οὐχ ὁμοίως οἱ πολλοὶ τοῖς σοφοῖς ἀποδιδόασιν. οἱ μὲν γὰρ, τῶν ὁρατῶν τι καὶ φανερῶν, οἷον ἡδονὴν, ἢ πλοῦτον, ἢ τιμὴν· ἄλλοι δ' ἄλλο· πολλάκις δ' καὶ ὁ αὐτὸς ἕτερον. νοσήσας μὲν γὰρ, ὑγίειαν· πένόμενος δ', πλοῦτον· συνειδότες δ' ἑαυτοῖς ἀγνοιαν, τοὺς μέγα τι καὶ ὑπὲρ αὐτοὺς λέγοντας θαυμάζουσιν. ἔνιοι δ' ὡς οἱ τὰ

Κεφ. 4.

πολλὰ τῶν τοιούτων ἀγαθά, ἄλλο τι καθ' αὐτὸ εἶναι, ὃ καὶ τοῖς θεοῖς πᾶσιν αἴτιόν ἐστι τοῦ εἶναι ἀγαθά. ἀπάσας μὲν οὖν ἐξεπίζητειν τὰς δόξας, ματαιότερον ἴσως ἐστίν· ἱκανὸν δὲ τὰς μάλιστα ἐπιπολαζούσας, ἢ δοκούσας ἔχειν τινὰ λόγον. μὴ λανθανέτω δ' ἡμᾶς ὅτι διαφέρουσιν οἱ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν λόγοι, καὶ οἱ ἐπὶ τὰς ἀρχάς· οὕτω γὰρ καὶ Πλάτων ἠπόρησε τοῦτο καὶ ἐζήτει, πότερον ἀπὸ τῶν ἀρχῶν, ἢ ἐπὶ τὰς ἀρχάς ἐστιν ἡ ὁδός· ὥσπερ ἐν τῷ σταδίῳ ἀπὸ τῶν ἀθλοθετῶν ἐπὶ τὸ πέρας, ἢ ἀνάπαλιν. ἄρκτέον μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν γνωρίμων. διττὰ δὲ τὰ γνώριμα· τὰ μὲν γὰρ ἡμῖν, τὰ δὲ ἁπλῶς. ἴσως οὖν ἡμῖν γε ἄρκτέον ἀπὸ τῶν ἡμῖν γνωρίμων. διὸ δεῖ τοῖς ἤθεσιν ἠσκῆσθαι καλῶς ὃν τρόπον καλῶν καὶ δικαίων, καὶ ὅλως τῶν πολιτικῶν ἀκροατὴν ἱκανῶς. ἀρχὴ γὰρ τὸ ὅτι· καὶ εἰ τοῦτο φαίνοιτο ἀρκούντως, οὐδὲν προσδεήσει τοῦ διότι· ὁ δὲ τοιοῦτος ἢ ἔσται, ἢ λάβοι ἂν ἀρχὰς ῥᾳδίως· ᾧ δὲ μηδέτερον ὑπάρχει τούτων, ἀκουσάτω τῶν Ἡσιόδου,

„ Οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσῃ,
„ Φραστὰ μυθούμενα κ' ἔπφατα καὶ ἐς τέλος ἤσιν ἀμείνων·
„ Ἐσθλὸς δὴ κἀκεῖνος ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.
„ Ὃς δέ κε μήτ' αὐτὸς νοέῃ, μήτ' ἄλλου ἀκούων
„ Ἐν θυμῷ βάλληται, ὅδ' αὖτ' ἀχρήϊος ἀνήρ.

Κεφ. 5. Ἡμεῖς δὲ λέγωμεν ὅθεν παρεξέβημεν. τὸ γὰρ ἀγαθὸν καὶ τὸ εὐδαιμονίαν δοκεῖ ἀλόγως ἔοικασιν ἐκ τῶν βίων ὑπολαμβάνειν· οἱ μὲν πολλοὶ καὶ φορτικώτατοι, τὴν ἡδονήν· διὸ καὶ φίλον βίον ἀγαπῶσι τὸν ἀπολαυστικόν. τρεῖς γάρ εἰσι μάλιστα οἱ περέχοντες, ὅ, τε νῦν εἰρημένος, καὶ ὁ πολιτικὸς, καὶ τρίτος ὁ θεωρητικός. οἱ μὲν οὖν πολλοὶ πανταπασιν ἀνδραποδώδεις φαίνονται, βοσκημάτων βίον προαιρούμενοι· τυγχάνουσι δὲ λόγου, διὰ τὸ πολλοῖς τῶν ἐν ταῖς ἐξουσίαις ὁμοιοπαθεῖν Σαρδανάπαλῳ· οἱ τοιοῦτοι μικροῖς, πιμελοῦς. τὸ γὰρ πολιτικοῦ βίου χαρίεν τοῦτο τὸ τέλος· φαίνεται δὲ ἐπιπολαιό-

πολλῷ πρότερον εἴ) τὸ ζητούμενον. δοκεῖ γὰρ ἐν τοῖς πᾶσι μᾶλλον εἶ) ἢ ἐν τῷ πρώτῳ· τἀγαθὸν δὲ οἰκεῖον πᾶσι καὶ δυσαφαίρετον εἶ) μαστὸν δόμεθα. ἔτι δὲ ἔοικασι τὸν πλοῦτον διώκειν, ἵνα τις δῶσιν ἑαυτοῖς ἀγαθοὺς εἶ). ζητοῦσι γοῦν τὸν τοῦ Φερεκύδου πᾶσθαι, καὶ παρ' οἷς γιγνώσκονται, καὶ ἐστὶ ἀρετή· δῆλον οὖν ὅτι κατά γε τούτους ἡ ἀρετὴ κρείττων. τάχα δὲ καὶ μᾶλλον αὖ τις τέλος τὸν πολιτικὸν βίον τοῦτον ὑπολάβοι. φαίνεται δὲ ἀτελεστέρα καὶ αὐτή· δοκεῖ γὰρ ἐνδέχεσθαι καὶ καθεύδειν ἔχοντα τὸν ἀρετὸν, ἢ ἀπρακτεῖν ἅπαν βίον· καὶ πρὸς τούτοις κακοπαθεῖν καὶ ἀτυχεῖν τὰ μέγιστα· ὃν δὲ οὕτω ζῶντα οὐδεὶς ἂν εὐδαιμονίσειεν, εἰ μὴ θέσιν ἅπαφυλάττων. καὶ πολλοὶ μὲν τούτων ἄλλοι. ἱκανῶς γὰρ καὶ ἐν τοῖς ἐγκωμίοις εἴρηται περὶ αὐτῶν. τέλειος δ' ἐστὶν ὁ ἀγαθὸς, ἐπειδὴ τὸν ὑπόκειμεν ἐν τοῖς ἑπομένοις ποιησόμεθα· ὁ δὲ χρήματα ἐκτητὸς, βίαιος πίς ἐστι, καὶ ὁ πλοῦτος δῆλον ὅτι οὐ ὃ ζητούμενον ἀγαθόν. χρήσιμον γὰρ, καὶ ἄλλου χάριν. διὸ μᾶλλον τὰ πρότερον λεχθέντα, τέλη τις ἂν ὑπολάβοι. διὰ αὐτὰ γὰρ ἀγαπᾶται. φαίνεται δ' οὐδ' ἐκεῖνα· καί τοι πολλοὶ λόγοι πρὸς αὐτὰ καταβέβλῶνται. ταῦτα μὲν οὖν ἀφείσθω.

Τὸ δὲ καθόλου, βέλτιον ἴσως ἐπισκέψασθαι, καὶ διαπορῆσαι πῶς λέγεται, καὶ διὰ τίνας τὸ τοιοῦτον γινόμενον ζητήσεως, διὰ τὸ φίλους ἄνδρας εἰσαγαγεῖν τὰ εἴδη. δόξειε δ' ἂν ἴσως βέλτιον εἶ), καὶ δεῖν ἐπὶ σωτηρίᾳ γε τὴν ἀληθείας καὶ τὰ οἰκεῖα ἀναιρεῖν, μάλιστα τε καὶ φιλοσόφους ὄντας. ἀμφοῖν γὰρ ὄντοιν φίλοιν, ὅσιον προτιμᾶν τὴν ἀλήθειαν. οἱ δὲ κομίζοντες τὴν δόξαν ταύτην, οὐκ ἐποίουν ἰδέας ἐν οἷς τὸ πρότερον καὶ τὸ ὕστερον ἔλεγον. διὸ οὐδὲ τῶν ἀριθμῶν ἰδέαν κατεσκεύαζον· τὸ δὲ ἀγαθὸν λέγεται καὶ ἐν τῷ τί ἐστι, καὶ ἐν τῷ ποιῷ, καὶ ἐν τῷ πρός τι· τὸ δὲ καθ' αὐτὸ καὶ ἡ οὐσία πρότερον τῇ φύσει, τὸ πρός τι. ἀπορροῇ γὰρ τοῦτ' ἔοικε,

καὶ συμβεβηκὸς τοῦ ὄντος· ὡς οὐκ ἂν εἴη κοινή τις ὑπὶ τούτων ἰδέα. ἔτι, ἐπεὶ τἀγαθὸν ἰσαχῶς λέγεται τῷ ὄντι· καὶ γὰρ ἐν τῷ τί λέγεται, οἷον ὁ θεὸς, καὶ ὁ νοῦς· καὶ ἐν τῷ ποιῷ, αἱ ἀρεταί· καὶ ἐν τῷ ποσῷ, τὸ μέτριον· καὶ ἐν τῷ πρός τι, τὸ χρήσιμον· καὶ ἐν χρόνῳ, καιρός· καὶ ἐν τόπῳ, ἵδρυται, καὶ ἕτερα τοιαῦτα· δῆλον ὡς οὐκ ἂν εἴη κοινόν τι καθόλου καὶ ἕν. ὃ γὰρ ἂν ἐλέγετο ἐν πάσαις ταῖς κατηγορίαις, ἀλλ' ἐν μιᾷ μόνῃ. ἔτι δὲ, ἐπεὶ τῶν καθ' ἕκαστα μία ἰδέα μία καὶ ὑπεξήμηται, καὶ τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων ἓν μία τις ὑπεξήμηται· ἀλλὰ δὴ, εἰσὶ πολλαὶ καὶ τῶν αὐτῶν μίαν κατηγορίαι· οἷον καιρὸς μὲν, στρατηγικὴ· ἐν νόσῳ δὲ, ἰατρική· καὶ τὸ μέτριον, ἐν τροφῇ μὲν, ἰατρική· ἐν πόνοις δὲ, γυμναστική· ἀπορήσειε δ' ἄν τις τί ποτε καθ' αὑτὸ λέγεται) ἀγαθὸν ἕκαστον· εἰ γὰρ ἕν τε ἀγαθὸν ἀνθρώπῳ καὶ ἵππῳ καὶ ὁ αὐτὸς λόγος ἐστὶν ὁ τοῦ ἀνθρώπου· ἢ γὰρ ἄνθρωπος, οὐδὲν διοίσουσιν· εἰ δ' ὅτως, οὐδὲ ἢ ἀγαθόν. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τῷ ἀΐδιον εἶναι) μᾶλλον ἀγαθὸν ἔσται, εἰ γὰρ μηδὲ λευκότερον τὸ πολυχρόνιον τοῦ ἐφημέρου. πιθανώτερον δ' ἐοίκασιν οἱ Πυθαγόρειοι λέγειν τοῦτο, ἑνὶ ἑστῶντες ἐν τῇ τῶν ἀγαθῶν συστοιχίᾳ τὸ ἕν· οἷς δὴ καὶ Σπεύσιππος ἐπακολουθῆσαι δοκεῖ. ἀλλὰ, τοῦτο μὲν οὖν τούτων, ἄλλος ἔστω λόγος· τοῖς δ' ἐλεχθεῖσιν ἀμφισβήτησίς τις ἂν φανείη), ὡς τὸ μὴ τοῦτο πᾶσιν ἀγαθοῦ τὸν λόγον εἰρῆσθαι· λέγεται δὲ καθ' ἓν εἶδος τὰ καθ' αὑτὰ διωκόμενα καὶ ἀγαπώμενα· τὰ δὲ ποιητικὰ τούτων, ἢ φυλακτικά πως, ἢ τῶν ἐναντίων κωλυτικὰ, ὡς τοῦτα λέγεσθαι, καὶ τρόπον ἄλλον. δῆλον οὖν ὅτι διττῶς λέγοιτ' ἂν τἀγαθά· καὶ τὰ μὲν καθ' αὑτὰ, θατέρα δὲ ὡς τοῦτα· χωρίσαντες οὖν ἀπὸ τῶν ὠφελίμων τὰ καθ' αὑτὰ, σκεψώμεθα εἰ λέγεται μίαν ἰδέαν. καθ' αὑτὰ δὲ ποῖα θείη τις ἄν; ἃ ὄντα καὶ μονούμενα διώκεται· οἷον τὸ φρονεῖν, καὶ ὁρᾶν, καὶ ἡδοναί τινες, καὶ τιμαί; τοῦτα γάρ, εἰ καὶ δι' ἄλλο τι διώκομεν, ὅμως τῶν καθ' αὑτὰ ἀγαθῶν θείη ἄν τις· ἢ

οὐδὲ

ὑδὲ δυ̃ο σοφὲν, πλεὶω τ ἰδέας; ὥστε μάταιον ἔσαι τὸ εἶδος. εἰ δὲ κ̀ ταῦτά ὅστι τ καθ' αὑτὰ, ὃν τἀγαθοῦ λόγον ἐν ἅπασιν αὐτοῖς ὃν αὐτοὶ ἐμφαίνεσθαι δεήσ, καθάπερ ἐν χιόνι καὶ ϕιμυθίῳ ὃν τ λευκότητος· πμῆς δὲ, καὶ ϕρονήσεως, καὶ ἡδονῆς, ἕτερον κ̀ ὀλίγα ϕέροντες οἱ λόγοι ταύτην ἢ ἀγαθά. ὐκ ἔστιν ἄρα τὸ ἀγαθὸν κοινόν τι κτ' μίαν ἰδέαν. ἀλλὰ πῶς δὴ λέγε; ὐ γὰρ ἔοικε τοῖς γε ἀπὸ τύχης ὁμωνύμοις· ἀλλ' ἄρα γε τῷ ἀφ' ἑνὸς ἴσι, ἢ πρὸς ἓν ἅπαντα συντελσι, ἢ μᾶλλον κατ' ἀναλογίαν; ὡς γὰρ ἐν σώματι ὄψις, ἐν ψυχῇ νοῦς, κ̀ δυ̃ο δὴ ἐν δυ̃ο. ἀλλ' ἴσως ταῦτα μὲν ἀφετέον τὸ νῦν· ὀξακριβοῦν γὰρ ὑπὲρ αὐτῶν, ἄλλης δ' εἴη ϕιλοσοϕίας οἰκειότερον· ὁμοίως δ' κ̀ περὶ τ ἰδέας· εἰ γὰρ κ̀ ἔστιν ἕν τι τὸ κοινῇ κατηγορούμενον ἀγαθὸν, ἢ χωριστόν τι αὐτὸ καθ' αὑτό, δῆλον ὡς οὐκ ἂν εἴη πρακτὸν οὐδὲ κτητὸν ἀνθρώπῳ· νῦν δὲ τοιοῦτόν τι ζητεῖται. πάλα δὲ τῷ δόξειν ἂν βέλτιον εἶ γνωρίζειν αὐτὸ πρὸς τὰ κτητὰ κ̀ πρακτὰ τ ἀγαθῶν. οἷον γὰρ παράδειγμα τοῦτ' ἔχοντες, μᾶλλον εἰσόμθα κ̀ τὰ ἡμῖν ἀγαθά· κἂν εἰδῶμεν, ἐπιλιξόμεθα αὐτῶν. πρὸς ὁτέλα μὲν οὖν ἔχι τι ὁ λόγος· ἔοικε δὲ ταῖς ὑποτιθέμαις ἀκολουθεῖν· πᾶσαι γὰρ ἀγαθοῦ τινος ἐφίενται, κ̀ ὃ ὀνδεὲς ὑπολιπόσαι, πρόδηλοί εἰσι τ γνῶσιν αὐτοῦ. καί τι βοήθημα τηλικοῦτον ἅπασι τοῖς τεχίταις ἀγνοεῖν, κ̀ μηδὲ ὑποζητεῖν, οὐκ ὀλίγον. ἄποροι δὲ καὶ τί ὠϕελήσουσι τὰ ϕαύλτις ἢ τέκτων πρὸς τὴν αὑτοῦ τέχνην, εἰδὼς αὐτὸ τἀγαθόν; ἢ πῶς ἰατρικώτερος ἢ στρατηγικώτερος ἔσαι, ὁτὴν ἰδέαν αὐτὴν τεθεαμένος; ϕαίνεται μὲν γὰρ οὐδὲ τ ὑγίειαν οὕτως ὑποσκοπεῖν ὁ ἰατρὸς, ἀλλὰ τ' ἀνθρώπου· μᾶλλον δ' ἴσως τ τοῦδε· καθ' ἕκαστον γὰρ ἰατρεύει. καὶ περὶ μὲν τούτων, ὑποτυπωτέον εἰρήσθω.

Πάλιν δ' ἐπανέλθωμεν ὑπὲρ τ ζητουμένου ἀγαθοῦ, τί ποτ' ἂν εἴη. ϕαίνε μὲν γὰρ ἄλλο ἐν ἄλλῃ πράξ κ̀ τέχνῃ. ἄλλο γὰρ ἐν ἰατρικῇ, Κεϕ. 7.

τεικῇ, καὶ στρατηγικῇ, καὶ ταῖς λοιπαῖς ὁμοίως. τί οὖν ἑκάστῃ τἀγαθόν; ἢ τὸ χαίρειν τὰ λοιπὰ πράττειν; τοῦτο δ' ἐν ἰατρικῇ μὲν, ὑγίεια· ἐν στρατηγικῇ δὲ, νίκη· ἐν οἰκοδομικῇ δὲ, οἰκία· ἐν δὲ ἄλλῳ δὲ, ἄλλο· ἐν ἁπάσῃ δὲ πράξει καὶ προαιρέσει, τὸ τέλος· τούτου γὰρ ἕνεκα τὰ λοιπὰ πράττουσι πάντες. ὥστ' εἰ τι τῶν πρακτῶν ἁπάντων ἐστὶ τέλος, τοῦτ' ἂν εἴη τὸ πρακτὸν ἀγαθόν· εἰ δὲ πλείω, ταῦτα· μεταβαίνων δὴ ὁ λόγος εἰς τὸ αὐτὸ ἀφίξεται. τοῦτο δ' ἔτι μᾶλλον ἁπλοῦν ποιητέον· ἐπεὶ δὲ πλείω φαίνεται τὰ τέλη, τούτων δ' αἱρούμεθά τινα δι' ἕτερα· οἷον πλοῦτον, αὐλοὺς, καὶ ὅλως τὰ ὄργανα· δῆλον ὡς οὐκ ἔστι πρῶτα τέλεα· τὸ δ' ἄριστον, τέλειόν τι φαίνεται. ὥστ' εἰ μόνον ἐστὶν ἕν τι μόνον τέλειον, τοῦτ' ἂν εἴη τὸ ζητούμενον· εἰ δὲ πλείω, τὸ τελειότατον τούτων. τελειότερον δὲ λέγομεν τὸ καθ' αὑτὸ διωκτὸν τοῦ δι' ἕτερον· καὶ τὸ μηδέποτε δι' ἄλλο αἱρετὸν, τοῦ καθ' αὑτὰ καὶ τοῦ ἐκ τούτου αἱρετῶν· καὶ ἁπλῶς δὴ τέλειον τὸ καθ' αὑτὸ αἱρετὸν ἀεὶ, καὶ μηδέποτε δι' ἄλλο. τοιοῦτον δ' ἡ εὐδαιμονία μάλιστ' εἶναι δοκεῖ. ταύτην γὰρ αἱρούμεθα ἀεὶ δι' αὐτὴν, καὶ οὐδέποτε δι' ἄλλο· τιμὴν δὲ καὶ ἡδονὴν, καὶ νοῦν, καὶ πᾶσαν ἀρετὴν αἱρούμεθα μὲν καὶ δι' αὐτά· μηδενὸς γὰρ ἀποβαίνοντος, ἑλοίμεθ' ἂν ἕκαστον αὐτῶν· αἱρούμεθα δὲ καὶ τὴν εὐδαιμονίαν χάριν, ἀπὸ τούτων οἰόμενοι εὐδαιμονήσειν. τὴν δ' εὐδαιμονίαν οὐδεὶς αἱρεῖται τούτων χάριν, οὐδὲ ὅλως δι' ἄλλο. φαίνεται δὲ καὶ ἐκ τῆς αὐταρκείας τὸ αὐτὸ συμβαίνειν. τὸ γὰρ τέλειον ἀγαθὸν, αὐτάρκες εἶναι δοκεῖ· τὸ δ' αὐτάρκες λέγομεν, οὐκ αὐτῷ μόνῳ τῷ ζῶντι βίον μονότροπον, ἀλλὰ καὶ γονεῦσι, καὶ τέκνοις, καὶ γυναικὶ, καὶ ὅλως τοῖς φίλοις, καὶ πολίταις· ἐπεὶ φύσει πολιτικὸν ἄνθρωπος. τούτων δὲ λητέος ὅρος τις. ἐπεκτείνοντι γὰρ ὁπόσοι τοὺς γονεῖς, καὶ τοὺς ἀπογόνους, καὶ τοὺς φίλων τοὺς φίλους, εἰς ἄπειρον προΐασιν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἰσαῦθις σκεπτέον· τὸ δ' αὐτάρκες τίθεμεν, τὸ μονούμενον, αἱρετὸν ποιοῦντα τὸν

βίον

βίον καὶ μηδενὸς ἐνδεᾶ. ζητῶν δὲ τὸν εὐδαιμονίαν οἰόμεθα εἶ)· ἔτι δὲ πάντων αἱρετωτάτην, μὴ συναριθμουμένην· συναριθμουμένου δὲ, δῆλον ὡς αἱρετωτέραν μὲν τὴν ἐλαχίστου τῶν ἀγαθῶν· ὑπερoχὴ γὰρ ἀγαθῶν γίνεται τὸ προστιθέμενον. ἀγαθῶν δ' τὸ μεῖζον, αἱρετώτερον ἀεί. τέλεον δή τι φαίνεται καὶ αὔταρκες ἡ εὐδαιμονία, τῶν πρακτῶν ὅσα τέλος. ἀλλ' ἴσως, τὸν μὲν εὐδαιμονίαν τὸ ἄριστον λέγειν, ὁμολογούμενόν τι φαίνεῖ)· ποθεῖται δὲ σαφηνέστερον τί ἐστιν ἔτι λεχθῆναι. τάχα δὴ γένοιτ' ἂν τοῦτο, εἰ λάβοι τὸ ἔργον τοῦ ἀνθρώπου. ὥσπερ γὰρ αὐλητῇ, καὶ ἀγαλματοποιῷ, καὶ παντὶ τεχνίτῃ, καὶ ὅλως ὧν ἐστιν ἔργόν τι καὶ πρᾶξις, ἐν τῷ ἔργῳ δοκεῖ τὸ ἀγαθὸν εἶ) καὶ τὸ εὖ, οὕτω δόξειεν ἂν καὶ ἀνθρώπῳ, εἴπερ ἐστί τι ἔργον αὐτοῦ. πότερον οὖν, τέκτονος μὲν καὶ σκυτέως ἐστὶν ἔργα τινα καὶ πρᾶξις· ἀνθρώπου δὲ οὐδὲν ἐστιν, ἀλλ' ἀργὸν πέφυκεν; ἢ καθάπερ ὀφθαλμοῦ καὶ χειρὸς, καὶ ποδὸς, καὶ ὅλως ἑκάστου τῶν μελῶν, φαίνεταί τι ἔργον· οὕτω καὶ ἀνθρώπου πρὸς ἅπαντα ταῦτα θείη τις ἂν ἔργόν τι; τί οὖν δὴ τοῦτ' ἂν εἴη ποτέ; τὸ μὲν γὰρ ζῆν, κοινὸν εἶ) φαίνεῖ) καὶ πρὸς φυτοῖς· ζητεῖται δ' τὸ ἴδιον. ἀφοριστέον ἄρα τὸν θρεπτικὸν καὶ αὐξητικὸν ζωήν. ἑπομένη δὲ αἰσθητική τις ἂν εἴη· φαίνεῖ) δὲ καὶ αὕτη κοινὴ καὶ ἵππῳ, καὶ βοΐ, καὶ παντὶ ζῴῳ. λείπεται δὴ πρακτική τις τοῦ λόγον ἔχοντος. τούτου δὲ, τὸ μὲν, ὡς ὑπακουστέος λόγῳ· τὸ δέ, ὡς ἔχον καὶ διανοίαν. διττῶς δὲ καὶ τούτου λεγομένου, τὸν κατ' ἐνέργειαν θετέον· κυριώτερον γὰρ αὕτη δοκεῖ λέγεσθαι. εἰ δ' ἔστιν ἔργον ἀνθρώπου, ψυχῆς ἐνέργεια μετὰ λόγου, ἢ μὴ ἄνευ λόγου· τὸ δὲ αὐτὸ φαμὲν ἔργον εἶ) τοῦ γένους τοῦδε, καὶ τοῦδε σπουδαίου· ὥσπερ κιθαριστοῦ, καὶ σπουδαίου κιθαριστοῦ· καὶ ἁπλῶς δὴ τοῦτ' ὑπὸ πάντων, προστιθεμένης τῆς κατ' ἀρετὴν ὑπεροχῆς πρὸς τὸ ἔργον· κιθαριστοῦ μὲν γὰρ, τὸ κιθαρίζειν· σπουδαίου δὲ, τὸ εὖ. εἰ δ' οὕτως, ἀνθρώπου δὲ πλείω ἔρ-

γον ζωήν τινα. ταύτην δὲ ψυχῆς ἐνέργειαν καὶ πράξεις μετὰ λόγου· σπουδαίου δὲ ἀνδρὸς οὗ ταῦτα ἢ καλῶς· ἕκαστον δὲ οὗ κατὰ τὴν οἰκείαν ἀρετὴν ἀποτελεῖται· εἰ δὴ οὕτω, τὸ ἀνθρώπινον ἀγαθὸν ψυχῆς ἐνέργεια γίνεται κατ' ἀρετήν· εἰ δὲ πλείους αἱ ἀρεταί, κατὰ τὴν ἀρίστην καὶ τελεωτάτην. ἔτι δὲ ἐν βίῳ τελείῳ. μία γὰρ χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ, οὐδὲ μία ἡμέρα· οὕτω δὲ οὐδὲ μακάριον καὶ εὐδαίμονα, μία ἡμέρα, οὐδὲ ὀλίγος χρόνος. περιγεγράφθω μὲν οὖν τὸ ἀγαθὸν ταύτῃ· δεῖ γὰρ ἴσως ὑποτυπῶσαι πρῶτον, εἶθ' ὕστερον ἀναγράφειν. δόξειε δ' ἂν πάντος εἶναι πρᾶγμα γίνεσθαι καὶ διορθοῦσθαι τὰ καλῶς ἔχοντα τῇ παραδόσει, καὶ ὁ χρόνος τῶν τοιούτων εὑρετὴς, ἢ συνεργὸς ἀγαθὸς εἶναι. ὅθεν καὶ τῶν τεχνῶν γεγόνασιν ἐπιδόσεις· πάντος γὰρ, προσθεῖναι τὸ ἐλλεῖπον. μεμνῆσθαι δὲ καὶ τῶν προπεπονημένων χρή, καὶ τῶν ἀκριβέστερον μὴ ὁμοίως ἐν ἅπασιν ἐπιζητεῖν, ἀλλ' ἐν ἑκάστοις κατὰ τὴν ὑποκειμένην ὕλην· καὶ ἐπὶ τοσοῦτον, ἐφ' ὅσον οἰκεῖον τῇ μεθόδῳ· καὶ γὰρ τέκτων καὶ γεωμέτρης διαφερόντως ἐπιζητοῦσι τὸ ὀρθόν· ὁ μὲν γὰρ, ἐφ' ὅσον χρήσιμον πρὸς τὸ ἔργον· ὁ δὲ, τί ἐστιν, ἢ ποῖόν τι· θεατὴς γὰρ ἀληθοῦς. τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ποιητέον, ὅπως μὴ τὰ πάρεργα τῶν ἔργων πλείω γίνηται. οὐκ ἀπαιτητέον δὲ οὐδὲ τὴν αἰτίαν ἐν ἅπασιν ὁμοίως, ἀλλ' ἱκανὸν ἔν τισι τὸ ὅτι δεικνύναι καλῶς, οἷον καὶ περὶ τὰς ἀρχάς· τὸ δὲ ὅτι, πρῶτον καὶ ἀρχή. τῶν ἀρχῶν δέ, αἱ μὲν ἐπαγωγῇ θεωρεῖνται· αἱ δὲ, αἰσθήσει· αἱ δὲ, ἐθισμῷ τινί· καὶ ἄλλαι δὲ ἄλλως. μελέτας δὲ προσητέον ἑκάστας ἢ πέφυκασι· καὶ σπουδαστέον ὅπως ὀρθῶσι καλῶς. μεγάλην γὰρ ἔχουσι ῥοπὴν πρὸς τὰ ἑπόμενα. δοκεῖ οὖν πλέον ἢ τὸ ἥμισυ τῆς πάντος εἶναι ἡ ἀρχή, καὶ πολλὰ ἐμφανῆ γίνεσθαι δι' αὐτῆς τῶν ζητουμένων.

Κεφ. 8. Σκεπτέον δὴ περὶ αὐτῆς, οὐ μόνον ἐκ τοῦ συμπεράσματος, καὶ ὧν ὁ λόγος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν λεγομένων περὶ αὐτῆς. τῷ μὲν γὰρ ἀλη-

λήθει πάντα σωμάδη τὰ ὑπάρχοντα· τῷ δὲ ψεύδει, ταχὺ δια-
φωνῆ τἀληθές. νενεμημένων δ' ἢ τῶν ἀγαθῶν τριχῇ, καὶ τῶν μὲν,
ἐκτὸς λεγομένων· τῶν δὲ, περὶ ψυχὴν καὶ σῶμα, τὰ περὶ ψυ-
χὴν κυριώτατα λέγομεν, καὶ μάλιστα ἀγαθά. ταῖς δὲ πράξεις καὶ
ταῖς ἐνεργείαις ταῖς ψυχικαῖς, περὶ ψυχὴν πίπτειν. ὥστε καλῶς ἂν
λέγοιτο κατά γε τοῦτο τὸν δόξαν παλαιὰν οὖσαν καὶ ὁμολο-
γουμένην ὑπὸ τῶν φιλοσοφούντων. ὀρθῶς δὲ καὶ ὅτι πράξεις τινὲς λέγονται καὶ ἐνέργειαι, τὸ τέλος. ἔστω γὰρ τῶν περὶ ψυ-
χὴν ἀγαθῶν γίνεται, καὶ ὁ τὸν ἐκτός. σωμάδη δὲ τῷ λόγῳ, καὶ τὸ
εὖ ζῆν, καὶ τὸ εὖ πράττειν ὃν εὐδαίμονα· φέρει γὰρ εὐζωία τις
εἶρηται, καὶ εὐπραξία. φαίνεται δὲ καὶ τὰ ὑπὸ ζητούμενα περὶ
τὸν εὐδαιμονίαν ἅπαντα ὑπάρχειν τῷ λεχθέντι. τοῖς μὲν γὰρ
ἀρετὴ, τοῖς δὲ φρόνησις, ἀνδρὸς δὲ σοφία τις εἶναι δοκεῖ· τοῖς δὲ ταῦτα,
ἢ τούτων τι μεθ' ἡδονῆς, ἢ οὐκ ἄνευ ἡδονῆς. ἔτεροι δὲ καὶ τὸν ἐκτὸς εὐ-
τυχίαν συμπεριλαμβάνουσι. τούτων δὲ, τὰ μὲν πολλοὶ καὶ παλαιοὶ
λέγουσι, τὰ δὲ ὀλίγοι καὶ ἔνδοξοι ἄνδρες. σὺν δετέρους δὲ τούτων εὔ-
λογον συμπαρατίθεσθαι τοῖς ὅλοις, ἀλλ' ἕν γέ τι, ἢ τὰ πλεῖστα καὶ κυ-
ριώτατα. τοῖς μὲν οὖν λέγουσι τὴν πᾶσαν ἀρετὴν, ἢ ἀρετήν τινα,
συνῳδὸς ἐστὶν ὁ λόγος· τοιαύτης γὰρ ἐστὶν ἡ κατ' αὐτὴν ἐνέργεια·
διαφέρει δὲ ἴσως οὐ μικρὸν ἐν κτήσει ἢ χρήσει τὸ ἄριστον ὑπο-
λαμβάνειν καὶ ἐν ἕξει ἢ ἐνεργείᾳ. ἡ μὲν γὰρ ἕξις ἐνδέχεται μη-
δὲν ἀγαθὸν ἀποτελεῖν ὑπάρχουσα, οἷον τῷ καθεύδοντι ἢ καὶ ἄλ-
λως πως ἀργοῦντι· ἡ δὲ ἐνέργεια οὐχ οἷόν τε· πράξει γὰρ ἐξ
ἀνάγκης, καὶ εὖ πράξει. ὥσπερ δὲ ὀλυμπιάσιν οὐχ οἱ κάλλιστοι καὶ
ἰσχυρόταται στεφανοῦνται, ἀλλ' οἱ ἀγωνιζόμενοι· τούτων γὰρ τινες
νικῶσιν· οὕτω καὶ τῷ ἐν τῷ βίῳ καλῶν καὶ ἀγαθῶν οἱ πράττοντες
ὀρθῶς, ἐπιβολὴν γίνονται. ἔστι δὲ καὶ ὁ βίος αὐτῶν καθ' αὑτὸν ἡ-
δύς. ὅτι μὲν γὰρ ἥδεσθαι, τῶν ψυχικῶν· ἑκάστῳ δ' ἐστὶν ἡδὺ πρὸς

ὁ λέγεται φιλοπαίστος· οἷον ἵππος μὲν, τοῦ φιλίππου· θέαμα δὲ, τοῦ φιλοθεώρου· ὃν αὐτὸν δὲ ἕκαστον καὶ τὰ δίκαια, τοῦ φιλοδικαίου· καὶ ὅλως τὰ κατ' ἀρετὴν, τοῦ φιλαρέτου. τοῖς μὲν οὖν πολλοῖς τὰ ἡδέα μάχεται, ἀλλὰ ὃ μὴ φύσει τοιαῦτ' ἐστίν· τοῖς δὲ φιλοκάλοις ἐστὶν ἡδέα τὰ φύσει ἡδέα· τοιαῦτα δ' αἱ κατ' ἀρετὴν πράξεις. ὥστε καὶ τούτοις εἰσὶν ἡδεῖαι, καὶ καθ' αὑτάς. οὐδὲν δὴ περιέστηται τῆς ἡδονῆς ὁ βίος αὐτῶν, ὥσπερ περιάπτου τινός, ἀλλ' ἔχει τὴν ἡδονὴν ἐν ἑαυτῷ· πρὸς τοῖς εἰρημένοις γάρ, οὐδεὶς ἔστιν ἀγαθὸς ὁ μὴ χαίρων τοῖς καλοῖς πράξεσιν· ὥστε γὰρ δίκαιον οὐδεὶς ἂν εἴποι, ὃν μὴ χαίροντα τοῖς δικαιοπραγεῖν· ὥστε ἐλεύθεριον, τὸν μὴ χαίροντα τοῖς ἐλευθερίοις πράξεσιν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. εἰ δ' οὕτω, καθ' αὑτὰς ἂν εἶεν αἱ κατ' ἀρετὴν πράξεις ἡδεῖαι· ἀλλὰ μὴν καὶ ἀγαθαί γε καὶ καλαί, καὶ μάλιστα τούτων ἕκαστον, εἴπερ καλῶς κρίνοι περὶ αὐτῶν ὁ σπουδαῖος· κρίνοι δ' ὡς εἴπομεν· ἄριστον ἄρα καὶ κάλλιστον καὶ ἥδιστον ἡ εὐδαιμονία· καὶ οὐ διώρισται ταῦτα καλῶς ὁ Δηλιακὸν ἐπίγραμμα·

„ Κάλλιστον μὲν δικαιοτάτην, λῷστον δ' ὑγιαίνειν·

„ Ἥδιστον δ' ἔρωτ' ὃν τις ἐράσσεται τυχεῖν.

ἅπαντα γὰρ ὑπάρχει ταῦτα τῇ ἀρίστῃ ἐνεργείᾳ. ταύτας δὲ, ἢ μίαν τούτων τὴν ἀρίστην, εἶναι φαμὲν τὴν εὐδαιμονίαν. φαίνεται δ' ὅμως καὶ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν προσδεομένη, καθάπερ εἴπομεν· ἀδύνατον γὰρ, ἢ οὐ ῥᾴδιον, τὰ καλὰ πράττειν, ἀχορήγητον ὄντα. πολλὰ μὲν γὰρ πράττεται, καθάπερ δι' ὀργάνων, διὰ φίλων, καὶ πλούτου, καὶ πολιτικῆς δυνάμεως. ἐνίων δὲ τὴν τυχοῦσαν, ῥυπαίνουσι δὲ μακάριον, οἷον εὐγενείας, εὐτεκνίας, κάλλους· οὐ πάνυ γὰρ εὐδαιμονικὸς ὁ τὴν ἰδέαν πονηρός, ἢ δυσγενὴς, ἢ μονώτης καὶ ἄτεκνος. ἔτι δ' ἴσως ἧττον, εἴτε παῖδας καλοὺς σπουδαίους εἶεν, ἢ φίλους, ἢ ἀγαθοὺς ὄντας τεθνάσι. καθάπερ οὖν εἴπομεν, ἔοικε προσδεῖσθαι καὶ τοιαύτης

τυχῆς

της ἀημερείας· ὅθεν εἰς ταὐτὸ πάσχουσιν εἶναι τὴν ἀτυχίαν τῇ ἀδαιμονίᾳ· ἔνιοι γὰρ τὸν ἀρετήν.

Ὅθεν καὶ ἀπορεῖται, πότερον ὕστερον μαθητὸν, ἢ ἐθιστὸν, ἢ ἄλλως πως ἀσκητόν· ἢ κατά τινα θείαν μοῖραν, ἢ καὶ ἀφὰ τύχην παραγίνεται. Κεφ. 9.
εἰ μὲν οὖν καὶ ἄλλό τι θεῶν ἐστι δώρημα ἀνθρώποις, εὔλογον καὶ τὴν εὐδαιμονίαν θεόσδοτον εἶναι, καὶ μάλιστα τῶν ἀνθρωπίνων ὅσῳ βέλτιστον. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἴσως ἄλλης ἂν εἴη σκέψεως οἰκειότερον· φαίνεται δὲ καὶν εἰ μὴ θεοπεμπὸς ἐστιν, ἀλλὰ δι' ἀρετὴν, καί τινα μάθησιν ἢ ἄσκησιν παραγίνεται, τῶν θειοτάτων εἶναι· ὁ γὰρ τῆς ἀρετῆς ἆθλον καὶ τέλος, ἄριστον φαίνεται καί θεῖόν τι καὶ μακάριον. εἴη δ' ἂν καὶ πολύκοινον. δυνατὸν γὰρ ὑπάρξαι πᾶσι τοῖς μὴ πεπηρωμένοις πρὸς ἀρετὴν, ἀφά τινος μαθήσεως καὶ ἐπιμελείας. εἰ δ' ἔστιν οὕτω βέλτιον, ἢ ἀφὰ τύχην εὐδαιμονίζειν, εὔλογον ἔχειν οὕτως, εἴπερ τὰ κατὰ φύσιν, ὡς οἷόν τε κάλλιστα ἔχειν, οὕτω πέφυκεν. ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τέχνην, καὶ πᾶσαν αἰτίαν, καὶ μάλιστα τὴν τῶν αἰτιῶν. ὃ δὲ μέγιστον καὶ κάλλιστον ἐπιτρέψαι τύχῃ, λίαν πλημμελὲς ἂν εἴη. συμφανὲς δ' ὅτι καὶ ἐκ τοῦ λόγου ὃ ζητοῦμεν. εἴρηται γὰρ ψυχῆς ἐνέργειά τις κατ' ἀρετὴν ποιά τις. τῶν δὲ λοιπῶν ἀγαθῶν, τὰ μὲν ὑπάρχειν ἀναγκαῖον, τὰ δὲ συνεργὰ καὶ χρήσιμα πέφυκεν ὀργανικῶς. ὁμολογούμενα δὲ ταῦτ' ἂν εἴη τοῖς ἐν ἀρχῇ. ὃ γὰρ τῆς πολιτικῆς τέλος, ἄριστον ἐπιζητοῦμεν· αὕτη δὲ πλείστην ἐπιμέλειαν ποιεῖται τοῦ ποιούς τινας καὶ ἀγαθοὺς τοὺς πολίτας ποιῆσαι, καὶ πρακτικοὺς τῶν καλῶν. εἰκότως οὐθ' ὅτε βοῦν, οὔτε ἵππον, οὔτε ἄλλό τι τῶν ζώων ὄψεται, εὐδαίμονα λέγομεν· οὐδὲν γὰρ αὐτῶν οἷόν τε κοινωνῆσαι τοιαύτης ἐνεργείας. ἀφὰ ταύτην ὃ τῆς αἰτίαν, οὐδὲ παῖς εὐδαίμων ἐστίν· οὕτω γὰρ πρακτικοὺς τῶν ζώντων ἀφὰ τὴν ἡλικίαν· οἱ δὲ λεγόμενοι, ἀφὰ τὴν ἐλπίδα μακαρίζονται. δεῖ γὰρ ὥσπερ εἴπομεν, καὶ ἀρετῆς τελείας, καὶ βίου τε-

λείψ. πολλαὶ γὰρ μεταβολαὶ γίνονται καὶ παντοῖαι τύχαι κατὰ τὸν βίον· καὶ ἐνδέχεται ὃν μάλιστα εὐθυμοῦντα, μεγάλαις συμφοραῖς περιπεσεῖν ὅπερ ἥρως, καθάπερ ἐν τοῖς ἡρωϊκοῖς φασὶ Πειάμου μυθεύεται. ὃν δὲ τοιαύταις χρησάμενον τύχαις, καὶ τελευτήσαντα ἀθλίως, οὐδεὶς εὐδαιμονίσει.

Κεφ. 10. Πότερον οὖν ὑστάτην δεῖ σκοπεῖν οὐδένα ἀνθρώπων εὐδαιμονιστέον, ἔως ἂν ζῇ· καὶ Σόλωνα δὲ χρεὼν τέλος ὁρᾶν; εἰ δὲ δή, καὶ θετέον οὕτως, ἆρά γε καὶ ἔστιν εὐδαίμονα τότε ἐπιδεδὺ ἀποθάνῃ; ἢ τοῦτό γε πάντελῶς ἄτοπον, δηλῶσαι τε καὶ τοῖς λέγουσιν ἡμῖν ἐναργαὶ ἵνα τὴν εὐδαιμονίαν; εἰ δὲ μὴ λέγομεν ὃν τεθνεῶτα εὐδαίμονα, μηδὲ Σόλωνα τοῦτο βούλεται, ἀλλ' ὅτι τότε καὶ τότε ἂν τις ἀσφαλῶς μακαρίσειεν ἄνθρωπον, ὡς ἐκτὸς ἤδη τῶν κακῶν ὄντα καὶ δυστυχημάτων, ἔχει μὲν καὶ τοῦτο ἀμφισβήτησίν τινα· δοκεῖ γὰρ εἶναί τι τοῖς τεθνεῶσι καὶ κακὸν, καὶ ἀγαθὸν, εἴπερ καὶ τοῖς ζῶσι, μὴ αἰσθανομένοις δὲ, οἷον τιμὴ καὶ ἀτιμία, καὶ τέκνων καὶ ὅλως ἀπογόνων εὐπραξία τε καὶ δυστυχία. ἀπορίαν δὲ καὶ ταῦτα παρέχει· τοῖς γὰρ μακαρίως βεβιωκόσι μέχρι γήρως, καὶ τελευτήσασι καλῶς λόγον, ἐνδέχεται πολλὰς μεταβολὰς συμβαίνειν περὶ τοὺς ἐκγόνους· καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν ἀγαθοὺς εἶ), καὶ τυχεῖν βίου τοῦ κατ' ἀξίαν· τοὺς δὲ, ἐξ ἐναντίας· δῆλον δὲ ὅτι καὶ τοῖς ἀποστήμασι τοῖς τοὺς γονεῖς πάμπολλα πῶς ἔχειν αὐτοῖς ἐνδέχεται. ἄτοπον δὴ γίνοιτ' ἄν, εἰ συμμεταβάλοι καὶ ὁ τεθνεώς· καὶ γίνοιτο, ὅτε μὲν εὐδαίμων, πάλιν δὲ ἄθλιος. ἄτοπον δὲ καὶ τὸ μηδὲν μηδ' ὁπωσοῦν ἵνα χρόνον συμπεριφέρεσθαι τὰ τῶν ἐκγόνων τοῖς γονεῦσιν. ἀλλ' ἐπισκοπεῖν ὅπως τὸ πρότερον ἀπορηθέν· τάχα γὰρ ἂν θεωρηθείη καὶ τὸ νῦν ὑπιζητούμενον ἐξ ἐκείνου. εἰ δὴ τέλος ὁρᾶν δεῖ, καὶ τότε μακαρίζειν ἕκαστον, οὐχ ὡς ὄντα μακάριον, ἀλλ' ὅτι πρότερον ἦν, πῶς οὐκ ἄτοπον, εἰ ὅτε ὄντα εὐδαίμονα, μὴ ἀληθεύσεται περὶ αὐτοῦ τὸ ὑπάρχον, ἀλλὰ

τοῦ

ὃ μὴ βέλεσθαι τὸς ζῶντας εὐδαιμονίζειν, ἀλλὰ ταῖς μεταβολαῖς, καὶ ἀλλὰ ὃ μόνιμόν πι τὴν εὐδαιμονίαν ὑπάρφειναι, καὶ μηδαμῶς εὐμετάβολον· ταῖς δὲ τύχαις πολλάκις ἀναγκυκλεῖσθαι τοὺς αὐτοὺς; δῆλον γὰρ ὡς εἰ σπουδαίοις ἐσμὲν ἐπιτήδειοι ταῖς τύχαις, τὸν αὐτὸν εὐδαίμονα, καὶ πάλιν ἄθλιον ἐροῦμεν πολλάκις, χαμαιλέοντά πινα καὶ εὐδαίμονα ἀποφαίνοντες, καὶ σαθρῶς ἱδρυμένον. ἢ ὃ μὴν ταῖς τύχαις ἐπακολουθεῖν οὐδαμῶς ὀρθόν; οὐ γὰρ ἐν ταύταις ὃ εὖ ἢ κακῶς, ἀλλὰ προσδεῖται τούτων ὁ ἀνθρώπινος βίος, καθάπερ εἴπομεν· κύριαι δ' εἰσὶν αἱ κατ' ἀρετὴν ἐνέργειαι τὴν εὐδαιμονίας· αἱ δ' ἐναντίαι, τὴν ἐναντίαν. μάρτυρι δὲ τῷ λόγῳ καὶ ὃ νῦν ἀπορηθέν. πολλὴν γὰρ οὕτως ἐπάγεται τὴν ἀνθρωπίνων βεβαιότης, ὡς πολὺ ταῖς ἐνεργείαις ταῖς κατ' ἀρετήν. μονιμώτεραι γὰρ καὶ τὴν ἐπιστήμην αὐτῶν δοκοῦσιν εἶναι· τούτων δ' αὐτῶν, αἱ τιμιώταται καὶ μονιμώταται, διὰ τὸ μάλιστα καὶ συνεχέστατα καταζῆν ἐν αὐταῖς τοὺς μακαρίους. τοῦτο γὰρ ἔσικεν αἰτίῳ τὸ μὴ λήθεσθαι πολὺ αὐτά. ὑπάρξει δὴ ὃ ζητούμενον παρὰ τοῦ εὐδαίμονι, καὶ ἔσται διὰ βίου πιστός· ἀεὶ γὰρ, ἢ μάλιστα πράττων, κατὰ ταῦτα καὶ θεωρήσει τὰ κατ' ἀρετήν, καὶ ταῖς τύχαις οἴσει κάλλιστα καὶ πάντη πάντως ἐμμελῶς ὄν, ὡς ἀγαθὸς ἀληθῶς καὶ τετράγωνος ἄνευ ψόγου· πολλῶν δὲ γινομένων κατὰ τύχην, καὶ διαφερόντων μεγέθει καὶ μικρότητι, τὰ μὲν μικρὰ τὴν εὐτυχημάτων, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ἀντικειμένων, δῆλον ὡς οὐ ποιεῖ ῥοπὴν τὸ ζῆν· τὰ δὲ μεγάλα καὶ πολλά, γινόμενα μὲν εὖ, μακαριώτερον τὸν βίον ποιήσει· καὶ γὰρ αὐτὰ συνεπικοσμεῖν πέφυκε, καὶ ἡ χρῆσις αὐτῶν καλὴ καὶ σπουδαία γίνεται· ἀνάπαλιν δὲ συμβαίνει, θλίβει καὶ λυμαίνεται τὸ μακάριον· λύπας τε γὰρ ἐπιφέρει, καὶ ἐμποδίζει πολλῆς ἐνεργείας. ὅμως δὲ καὶ ἐν τούτοις διαλάμπει τὸ καλὸν, ἐπειδὰν φέρη τις εὐκόλως πολλὰς καὶ μεγάλας ἀτυχίας, μὴ δι-

δι' ἀναλγησίαν, ἀλλ' ἡμερίους ὢν καὶ μεγαλόψυχος. εἰ δ' εἰσὶν αἱ ἐνέργειαι κύριαι τοῦ ζῆν, καθάπερ εἴπομεν, οὐδεὶς ἂν ἡγοῖτο τῶν μακαρίων ἄθλιος· οὐδέποτε γὰρ πράξει τὰ μισητὰ καὶ φαῦλα· τὸν γὰρ ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸν καὶ ἔμφρονα πάσας οἰόμεθα ἀξίας τύχας εὐχερῶς φέρειν, καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αἰεὶ τὰ κάλλιστα πράττειν· καθάπερ καὶ στρατηγὸν ἀγαθὸν, τὴν παρούσαν στρατοπέδῳ χρῆσθαι πολεμικώτατα· καὶ σκυτοτόμον, ἐκ τῶν δοθέντων σκυτῶν κάλλιστον ὑποδήματα ποιεῖν· ὃν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὰς ἄλλας τεχνίτας ἅπαντας. εἰ δ' ὕτως, ἄθλιος μὲν οὐδέποτε γένοιτ' ἂν ὁ εὐδαίμων· ὑμῖν μὲν μακάριός γε, ἂν Πριαμικαῖς τύχαις περιπέσῃ. οὐδὲ δὴ ποικίλος γε καὶ εὐμετάβολος· οὔτε γὰρ ἐκ τῆς εὐδαιμονίας κινηθήσεται ῥᾳδίως, οὔθ' ὑπὸ τῶν τυχόντων ἀτυχημάτων, ἀλλ' ὑπὸ μεγάλων καὶ πολλῶν· ἐκ τε τῶν τοιούτων οὐκ ἂν γένοιτο πάλιν εὐδαίμων ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ· ἀλλ' εἴπερ, ἐν πολλῷ τινι καὶ τελείῳ, μεγάλων καὶ καλῶν ἐν αὐτῷ γενόμενος ἐπίβολος. τί οὖν κωλύει λέγειν εὐδαίμονα ὃν κατ' ἀρετὴν τελείαν ἐνεργοῦντα, καὶ τοῖς ἐκτὸς ἀγαθοῖς ἱκανῶς κεχορηγημένον, μὴ τὸν τυχόντα χρόνον, ἀλλὰ τέλεον βίον; ἢ καὶ προσθετέον, καὶ βιωσόμενον οὕτω, καὶ τελευτήσοντα καθὰ λόγον; ὅπερ ἐστὶ μέλλον ἀφανὲς ἡμῖν· τὴν δ' εὐδαιμονίαν τέλος καὶ τέλεον πάντῃ πάντως. εἰ δ' οὕτω, μακαρίους μὲν ἐροῦμεν τῶν ζώντων οἷς ὑπάρχει καὶ ὑπάρξει τὰ λεχθέντα· μακαρίους δὲ, ὡς ἀνθρώπους. καὶ τοσοῦτον διωρίσθω.

Κεφ. II. Τὰς δὲ τῶν ἀπογόνων τύχας καὶ τῶν φίλων ἁπάντων, ὃ μὲν μηδὲν συμβάλλεσθαι, λίαν ἄφιλον φαίνεται, καὶ ταῖς δόξαις ἐναντίον. πολλῶν δὲ καὶ παντοίας ἐχόντων διαφορὰς τῶν συμβαινόντων· καὶ τῶν μὲν μᾶλλον συνισταμένων, τῶν δ' ἧττον, καθ' ἕκαστον μὲν διαιρεῖν, μακρὸν καὶ ἀπέραντον φαίνεται· καθ' ὅλου δὲ

λεχθὲν

λεχθὲν καὶ τύπῳ, τάχ' ἂν ἱκανῶς ἔχοι· εἰ δὴ καθάπερ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἀτυχημάτων, τὰ μὲν ἔχει τι βέλτιος καὶ ῥοπὴν πρὸς τὸν βίον, τὰ δ' ἐλαφροτέρως ἔοικεν· ὅτων καὶ τὰ περὶ τὰς φίλους ὁμοίως ἀποκρίνασθαι. διαφέρει δὲ τῶν παθῶν ἕκαστον περὶ ζωὰς ἢ τελευτήσαντας συμβαίνειν πολὺ μᾶλλον, ἢ τὰ τῶν ἐγκωμίων καὶ δεινὰ πρόσεστιν ἐν ταῖς βλασφημίαις ἢ προσήκειν δοκεῖ. συλλογιστέον δὴ καὶ ταύτην τὴν διαφοράν· μᾶλλον δ' ἴσως ὃ διαπορήσαι περὶ τοὺς κεκμηκότας, εἴ τινος ἀγαθοῦ κοινωνοῦσιν, ἢ τῶν ἀπεικότων· ἔοικε γὰρ οὐκ τύπων εἰ καὶ διικνεῖται πρὸς αὐτοὺς ὁπωσοῦν, εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε ἐναντίον, ἀφανὲς μὲν καὶ μικρὸν, ἢ ἁπλῶς, ἢ τοιοῦτον (εἰ δὲ μή, τοσοῦτόν γε καὶ τοιοῦτον, ὥστε μὴ ποιεῖν εὐδαίμονας τοὺς μὴ ὄντας· μηδὲ τοὺς ὄντας μακαρίους ἀφαιρεῖσθαι ὃ μακαρίους. συμβάλλεσθαι μὲν οὖν τι φαίνοιτ' ἂν τοῖς κεκμηκόσιν αἱ εὐπραξίαι τῶν φίλων· ὁμοίως δὲ καὶ αἱ δυσπραξίαι· τοιαῦτα δὲ καὶ τὰληθῆ καὶ ψευδῆ, ὥστε μήτε τοὺς εὐδαίμονας μὴ εὐδαίμονας ποιεῖν, μήτ' ἄλλο τῶν τοιούτων μηδέν.

Διωρισμένων δὴ τούτων, ἐπισκεψώμεθα περὶ τὸ εὐδαιμονίας, πότερα τῶν ἐπαινετῶν ἐστιν, ἢ μᾶλλον τῶν τιμίων· δῆλον γὰρ ὅτι τῶν γε δυνάμεων οὐκ ἔστι. φαίνεται δὲ πᾶσι τὸ ἐπαινετὸν τῷ ποιόν τι εἶναι, καὶ πρός τί πως ἔχειν, ἐπαινεῖσθαι. τὸν γὰρ δίκαιον, καὶ τὸν ἀνδρεῖον, καὶ ὅλως τὸν ἀγαθὸν, καὶ τὴν ἀρετὴν ἐπαινοῦμεν διὰ τὰ ἔργα καὶ τὰς πράξεις· καὶ τὸν ἰσχυρὸν, καὶ τὸν δρομικὸν, καὶ τὸν ἄλλον ἕκαστον, ὧν ποιόν τινα πεφυκέναι, καὶ ἔχειν πως πρὸς ἀγαθόν τι καὶ καλόν. δῆλον δὲ τοῦτο καὶ οὐκ τῶν περὶ τοὺς θεοὺς ἐπαίνων. γελοῖοι γὰρ φαίνονται πρὸς ἡμᾶς ἀναφερόμενοι· τοῦτο δὲ συμβαίνει διὰ τὸ γίνεσθαι τοὺς ἐπαίνους διὰ ἀναφορᾶς ὥσπερ εἴπομεν. εἰ δ' ἔστιν ὁ ἔπαινος τῶν τοιούτων, δῆλον ὅτι τῶν ἀρίστων οὐκ ἔστιν ἔπαινος· ἀλλὰ μᾶλλόν τι καὶ βέλτιον, καθάπερ καὶ φαίνεται· τούς τε γὰρ θεοὺς μακα- Κεφ. 12.

εἰζομθν καὶ εὐδαιμονίζομθν· καὶ τ̃ ἀνδρῶν τὸς φαύλους μακα-
ρίζομθν· ὁμοίως γὰρ καὶ τ̃ ἀγαθῶν· ὁ δὲ εἰς τ̃ εὐδαιμονίαν ἐπαι-
νὸς, καθάπερ ὅ δίκαιον, ἀλλ' ὡς κρεῖττόν τι καὶ βέλτιον μακαρίζ.
δοκεῖ γὰρ καὶ Εὔδοξος καλῶς συνηγορῆσαι περὶ τ̃ ἀκρατείων τῇ ἡδονῇ· ὅ γὰρ
μὴ ἐπαινεσθὲν τ̃ ἀγαθῶν ὕσαν, μιμούμενῶ φέτο ὅτι κρεῖττόν ἐστι τ̃ ἐπαι-
νετ̃· τοιοῦτον γὰρ εἶναι τ̃ θεὸν καὶ τἀγαθόν· πρὸς ταῦτα γὰρ καὶ πάλλα ἀ-
ναφέρεται· ὁ μὲν γὰρ ἔπαινος, τ̃ ἀρετ̃· φαυλικοὶ γὰρ τ̃ καλῶν ἀπὸ
ταύτης· τὰ γὰρ ἐγκώμια, τ̃ ἔργων· ὁμοίως καὶ τ̃ σωματικῶν, καὶ τ̃ ψυ-
χικῶν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἴσως οἰκειότερον ἐξακριβοῦν τοῖς περὶ τὰ
ἐγκώμια πεποιημένοις. ἡμῖν δ' ἦλον ἐκ τ̃ εἰρημένων, ὅτι βέλτιον ἡ
εὐδαιμονία, τ̃ ἁμίων καὶ τελείων. ἔοικε δ' οὕτως ἔχειν, καὶ ἀρχὴ ὁ εἰς
ἀρχώ· ταύτης γὰρ χάριν, τὰ λοιπὰ πάντες πάντα πράττομεν·
τ̃ ἀρχὼ δὲ καὶ ὅ αἴτιον τ̃ ἀγαθῶν, τιμιόν τι καὶ θεῖον τίθεμθν.

δέον Κεφ. 13. Ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἡ εὐδαιμονία ψυχῆς ἐνέργειά τις κατ' ἀρετὴν
τελείαν, περὶ ἀρετ̃ διοικεπέον· τάχα γὰρ οὕτως ἂν βέλτιον καὶ πε-
ρὶ τ̃ εὐδαιμονίας θεωρήσαμθν. δοκεῖ γὰρ καὶ ὁ κυβερνήτης ἀληθῆ πολιτι-
κὸς, περὶ ταύτῳ μάλιστα πεπονῆσθαι· βούλεται γὰρ τὸς πολί-
τας ἀγαθοὺς ποιῆν, καὶ τ̃ νόμων ὑπηκόους. παράδειγμα δὲ τού-
των ἔχομθν, τὸς Κρητῶν καὶ Λακεδαιμονίων νομοθέτας, καὶ εἴ τινες
ἕτεροι τοιοῦτοι γεγόνασιν. εἰ δὲ τ̃ πολιτικῆς ἐστὶν ἡ σκέψις αὕτη,
δῆλον ὅτι γλίσχρος ἂν ἡ ζήτησις κ τ̃ ὄζ ἀρχῆς προαίρεσιν. περὶ
ἀρετ̃ δὲ διοικεπέον, ἀνθρωπίνης δῆλον ὅτι· καὶ γὰρ ὅ ἀγαθὸν ἀν-
θρώπινον ἐζητοῦμθν, καὶ τ̃ εὐδαιμονίαν ἀνθρωπίνην. ἀρετὴν δὲ
λέγομθν ἀνθρωπίνην, οὐ τὴν τ̃ σώματος, ἀλλὰ τὴν τ̃ ψυχῆς·
καὶ τ̃ εὐδαιμονίαν δὲ, ψυχῆς ἐνέργειαν λέγομθν. εἰ δ' οὕτως
ἔχει, δῆλον ὅτι δεῖ τὸν πολιτικὸν εἰδέναι πως τὰ περὶ ψυχήν· ὥσ-
περ καὶ τ̃ ὀφθαλμοὶς θεραπεύοντα, καὶ πᾶν σῶμα· καὶ μᾶλλον
ὅσῳ τιμιωτέρα καὶ βελτίων ἡ πολιτικὴ τ̃ ἰατρικῆς· καὶ τ̃ μ̃ ἰατρῶν

οἱ

δὴ οἱ χρείεντες πολλὰ θεραπεύονται καθ' ἕτερα τῶν σώματος γνῶσιν. θεωρητέον δὴ καὶ τὴν πολιτικὴν καθ' ψυχῆς. θεωρητέον δὲ τούτων χάριν, καὶ ἐφ' ὅσον ἱκανῶς ἔχει πρὸς τὰ ζητούμενα· ὃ γὰρ ὀπὶ πλεῖον ἀκριβοῦν, ἐργωδέστερον ἴσως ἐστὶ τῶν προκειμένων. λέγεται δὲ καθ' αὑτὴν καὶ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις ἀρκούντως ἔνια· καὶ χρηστέον αὐτοῖς· οἷον ὃ μὲν ἄλογον αὐτῆς εἶναι, ὃ δὲ λόγον ἔχον. ταῦτα δὲ πότερον διῄρηται, καθάπερ τὰ τοῦ σώματος μέρη, καὶ πᾶν ὃ μεριστόν, ἢ τῷ λόγῳ δύο ὄντα ἀχώριστα πέφυκε, καθάπερ ἐν τῇ περιφερείᾳ ὃ κυρτὸν καὶ ὃ κοῖλον, οὐδὲν ἅτερον πρὸς ὃ παρόν. τοῦ ἀλόγου δέ, ὃ μέν, ἔοικε κοινῇ καὶ φυσικῇ· λέγω δὲ ὃ αἴτιον τοῦ τρέφεσθαι, καὶ τοῦ αὔξεσθαι· τούτῳ γὰρ δυνάμιν τοιαύτην ψυχῆς ἐν ἅπασι τοῖς τρεφομένοις φαίνεται δεῖν, καὶ ἐν τοῖς ἐμβρύοις· τὴν αὐτὴν δὲ ταύτην καὶ ἐν τοῖς τελείοις· εὔλογώτερον γὰρ ἢ ἀνάλογον πινά. ταύτης μὲν οὖν κοινή τις ἀρετὴ, καὶ οὐκ ἀνθρωπίνη φαίνεται· δοκεῖ γὰρ ἐν τοῖς ὕπνοις διαφέρειν μάλιστα τὸ μέσον τοῦτο, καὶ ἡ δυνάμις αὕτη· ὁ δὲ ἀγαθὸς καὶ κακὸς, ἥκιστα ἀνθρώπου καθ' ὕπνον· ὅθεν φασὶν οὐδὲν ἀνατρέφειν τὸ ἥμισυ τοῦ βίου τοὺς εὐδαίμονας τῶν ἀθλίων. συμβαίνει δὲ τοῦτ' εἰκότως· ἀργία γάρ ἐστιν ὁ ὕπνος τῆς ψυχῆς, ἢ λέγεται παρευδαίμων καὶ φαύλη· πλὴν εἴ πῃ καλὰ μικρὸν διίησιν αἱ τῶν κινήσεων, καὶ οὕτω βέλτιον γίνεται τὰ φαντάσματα τῶν ὀπτικῶν, ἢ τῶν τυχόντων. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, ἄλις. τὸ δὲ θρεπτικὸν οὐκ ἔστιν, ὅπερ τῆς ἀνθρωπικῆς ἀρετῆς ἄμοιρον πέφυκεν. ἔοικε δὴ καὶ ἄλλη τις φύσις τῆς ψυχῆς ἀλόγως εἶναι, μετέχουσα μέντοι πῃ λόγου· τοῦ γὲ ἐγκρατοῦς καὶ ἀκρατοῦς ὃν λόγον, καὶ τῆς ψυχῆς ὃ λόγον ἔχον ἐπαινοῦμεν· ὀρθῶς γὰρ καὶ ὅπου τὰ βέλτιστα προτρέπει. φαίνεται δὲ καὶ ἐν ἄλλῳ τινὶ παρὰ τὸν λόγον πεφυκὸς, ὃ μάχεταί τε καὶ ἀντιτείνει τῷ λόγῳ· ἀτεχνῶς γὰρ καθάπερ τὰ παραλελυμένα τοῦ σώματος μό-

εια εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ θαμέρους μερῶν κινῆσαι, ζῷον ἄριστον εἰς τὰ ἀριστερὰ διαφέρεται· καὶ ὅτι ἡ ψυχῆς ὄντως· ὅτι τὰ ἀναίσθητα γὰρ αἱ ὁρμαὶ τῶν ἀκράτων. ἀλλ' ἐν τοῖς σώμασι μὲν ὁρῶμεν τὸ διαφερόμενον, ὅτι ἐν ἡ ψυχῆς οὐχ ὁρῶμεν. ἴσως δὲ οὐδὲν ἧττον καὶ ἐν τῇ ψυχῇ νομιστέον εἶναί τι διαφορὰν τὸν λόγον, ἀναιρεμένου τούτου καὶ ἀπιθανοῦ. πῶς δὲ ἕτερον, οὐδὲν διαφέρει. λόγου ἐν τὸ φαίνεται μετέχειν, ὥσπερ εἴπομεν· ὥστε ἀρχεῖ γοῦν ᾧ λόγῳ τὸ τῆς ἐγκρατοῦς. ἔτι δὲ ἴσως δυνακωτέρου ὄντι τοῦ σώφρονος καὶ ἀνδρείου· πολύτα γὰρ ὁμοφωνοῦσι τῷ λόγῳ. φαίνεται δὴ καὶ τὸ ἄλογον διττόν. τὸ μὲν γὰρ φυτικὸν οὐδαμῶς κοινωνεῖ λόγου· τὸ δὲ ἐπιθυμητικὸν καὶ ὅλως ὀρεκτικὸν, μετέχει πως, ᾗ κατήκοόν ἐστιν αὐτοῦ καὶ πειθαρχικόν. οὕτω δὴ καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν φίλων φαμὲν ἔχειν λόγον, καὶ οὐχ ὥσπερ τῶν μαθηματικῶν. ὅτι δὲ πείθεταί πως ὑπὸ λόγου τὸ ἄλογον, μαρτυρεῖ καὶ ἡ νουθέτησις, καὶ πᾶσα ἐπιμέλησίς τε καὶ παράκλησις. εἰ δὲ χρὴ καὶ τοῦτο φαίνεσθαι λόγον ἔχειν, διττὸν ἔσται καὶ τὸ λόγον ἔχον τὸ μὲν κυρίως καὶ ἐν ἑαυτῷ, τὸ δὲ ὥσπερ τοῦ πατρὸς ἀκουστικόν τι. διαιρεῖται δὲ καὶ ἡ ἀρετὴ κατὰ τὴν διαφορὰν ταύτην· λέγομεν γὰρ αὐτῶν, τὰς μὲν διανοητικὰς, τὰς δὲ ἠθικὰς· σοφίαν μὲν καὶ συνέσιν καὶ φρόνησιν, διανοητικὰς· ἐλευθεριότητα δὲ καὶ σωφροσύνην, ἠθικάς· λέγοντες γὰρ περὶ τοῦ ἤθους, οὐ λέγομεν ὅτι σοφὸς, ἢ συνετός· ἀλλ' ὅτι πρᾶος, ἢ σώφρων· ἐπαινοῦμεν δὲ καὶ τὸν σοφὸν κατὰ τὴν ἕξιν· τῶν ἕξεων δὲ τὰς ἐπαινετὰς, ἀρετὰς λέγομεν.

ΑΡΙ-

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΗΘΙΚΩΝ Νικομαχείων Ὁ Β.

ΙΤΤΗΣ δὲ τ̃ ἀρετῆς ἕξις, τ̃ μὲν, διχα- Κεφ. 1.
νοητικῆς, τ̃ δὲ, ἠθικῆς· ἡ μὲν διχανοητικὴ ὸ
πλεῖσον ἐκ διδασκαλίας ἔχει καὶ τὸν χρόνον
καὶ τ̃ αὔξησιν· διὸ χρῆται ἐμπειρίας δεῖται καὶ
χρόνου· ἡ δ' ἠθικὴ, ἐξ ἔθους περιγίνεται· ὅθεν
καὶ τὄνομα ἔσχηκε μικρὸν παρεγκλίνον ἀπὸ
τ̃ ἔθους· δῆλον δ' καὶ ὅτι οὐδεμία τ̃ ἠθικῶν ἀρετῶν φύσει
ἡμῖν ἐγγίνεται· οὐδὲν γὰρ τ̃ φύσει ὄντων, ἄλλως ἐθίζεται· οἷον ὁ λί-
θος φύσει κάτω φερόμενος, οὐκ ἂν ἐθισθείη ἄνω φέρεσθαι, οὐδ'
ἂν μυριάκις αὐτὸν ἐθίζῃ τις, ἄνω ῥίπτων· οὐδὲ ὸ πῦρ, κάτω· οὐδ'
ἄλλο οὐδὲν τ̃ ὑπὸ φύσεως πεφυκότων, ἄλλως ἂν ἐθισθείη. οὔτ' ἄρα
φύσει, ὅτε παρὰ φύσιν ἐγγίνονται αἱ ἀρεταί· ἀλλὰ πεφυκόσι μὲν
ἡμῖν δέξασθαι αὐτάς, τελειουμένοις δὲ διὰ τ̃ ἔθους. ἔτι, ὅσα μὲν
φύσει ἡμῖν παραγίνεται, ταύτας δυνάμεις ταύτας τότων παρέπεται κι-
νούμενα· ὕστερον δ' ταύτας ἐνεργείας ἀποδίδομεν· ὅπερ ἐπὶ τ̃ αἰ-
σθήσεων δῆλον· οὐ γὰρ ἐκ τ̃ πολλάκις ἰδεῖν, ἢ πολλάκις ἀκοῦ-
σαι, ταύτας αἰσθήσεις ἐλάβομεν, ἀλλ' ἀνάπαλιν, ἔχοντες ἐχρησάμε-
θα, οὐ χρησάμενοι ἔσχομεν· ταῖς δ' ἀρεταῖς λαμβάνομεν ἐνεργήσαν-
τες πρότερον, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τ̃ ἄλλων τεχνῶν· ἃ γὰρ δεῖ μα-
θόντας ποιεῖν, ταῦτα ποιοῦντες μανθάνομεν· οἷον οἰκοδομοῦντες,
οἰκοδόμοι γίνονται· καὶ κιθαρίζοντες, κιθαρισταί· ὥσπερ δὲ καὶ τὰ μὲν
δίκαια πράττοντες, δίκαιοι γινόμεθα· τὰ δὲ σώφρονα, σώφρονες·
τὰ δ' ἀνδρεῖα, ἀνδρεῖοι· ὁμοίως δὲ καὶ ὸ γινόμενοι ἐν ταῖς πόλε-
σιν· οἱ μὲν γὰρ νομοθέται τοὺς πολίτας ἐθίζοντες, ποιοῦσιν ἀγαθούς· καὶ ὸ
μὲν βούλημα πάντως ἐστὶν ἵνα τοιούτους ποιῶσι· τ̃τ' ἔστιν· ὅσοι δὲ μὴ ὀρθῶς ποι-

οὖσιν, ἀμφοτέροις· καὶ διαφέρει τοῦτο πολιτεία πολιτείας, ἀγαθὴ φαύλης. ἔτι, ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν καὶ γίνεται πᾶσα ἀρετὴ, καὶ φθείρεται· ὁμοίως δὲ καὶ τέχνη· ἐκ γὰρ τοῦ κιθαρίζειν καὶ οἱ ἀγαθοὶ καὶ οἱ κακοὶ γίνονται κιθαρισταί· ἀνάλογον δὲ καὶ οἱ οἰκοδόμοι, καὶ οἱ λοιποὶ πάντες· ἐκ μὲν γὰρ τοῦ εὖ οἰκοδομῆσαι, ἀγαθοὶ οἰκοδόμοι ἔσονται· ἐκ δὲ τοῦ κακῶς, κακοί· εἰ γὰρ μὴ οὕτως εἶχεν, οὐδεὶν ἂν ἔδει τοῦ διδάξοντος· ἀλλὰ πάντες ἂν ἐγίνοντο ἀγαθοὶ, ἢ κακοί· οὕτω δὴ καὶ ὅπου τὰ ἀρετῶν ἔργα· πράττοντες γὰρ τὰ ἐν τοῖς συναλλάγμασι τοῖς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, οἱ μὲν δίκαιοι, οἱ δὲ ἄδικοι· πράττοντες δὲ τὰ ἐν τοῖς δεινοῖς, καὶ ἐθιζόμενοι ἢ φοβεῖσθαι ἢ θαρρεῖν, οἱ μὲν ἀνδρεῖοι, οἱ δὲ δειλοί. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ περὶ τὰς ἐπιθυμίας ἔργα, καὶ τὰ περὶ τὰς ὀργάς· οἱ μὲν γὰρ, σώφρονες καὶ πρᾶοι γίνονται· οἱ δὲ, ἀκόλαστοι καὶ ὀργίλοι· οἱ μὲν, ἐκ τοῦ οὕτως ἐν αὐτοῖς ἀναστρέφεσθαι· οἱ δὲ, ἐκ τοῦ ἔτως. καὶ ἑνὶ δὴ λόγῳ, ἐκ τῶν ὁμοίων ἐνεργειῶν αἱ ἕξεις γίνονται. διὸ δεῖ τὰς ἐνεργείας ποιὰς ἀποδιδόναι· καθὰ γὰρ τὰς τούτων διαφορὰς ἀκολουθοῦσιν αἱ ἕξεις. ὃ μικρὸν οὖν διαφέρει ὅτως ἢ ὅτως ἐθίζεσθαι ἐκ νέων, ἀλλὰ πάμπολυ· μᾶλλον δὲ, ὅπου.

ΚΕΦ. 2. Ἐπεὶ οὖν ἡ παροῦσα πραγματεία οὐ θεωρίας ἕνεκά ἐστιν ὥσπερ αἱ ἄλλαι· ἐπιδώσομεν γὰρ εἰδῶμεν τί ἐστιν ἡ ἀρετὴ, σκεπτόμεθα· ἀλλ' ἵν' ἀγαθοὶ γενώμεθα· ἐπεὶ οὐδὲν ἂν ἦν ὄφελος αὐτῆς· ἀναγκαῖον ἐστι σκέψασθαι τὰ περὶ τὰς πράξεις, πῶς πρακτέον αὐτάς· αὗται γὰρ εἰσι κύριαι καὶ τοῦ ποιὰς γενέσθαι τὰς ἕξεις, καθάπερ εἰρήκαμεν. τὸ μὲν οὖν κατ' ὀρθὸν λόγον πράττειν, κοινὸν, καὶ ὑπάρχειθω. ῥηθήσεται δ' ὕστερον περὶ αὐτοῦ, καὶ τί ἐστιν ὁ ὀρθὸς λόγος, καὶ πῶς ἔχει πρὸς τὰς ἄλλας ἀρετάς. ἐκεῖνο δὲ προδιομολογήσθω, ὅτι πᾶς ὁ περὶ τῶν πρακτῶν λόγος, τύπῳ καὶ οὐκ ἀκριβῶς ὀφείλει λέγεσθαι, ὥσπερ καὶ κατ' ἀρχὰς εἰπομεν, ὅτι καθ' τὸ ὑλικὸν οἱ λόγοι ἀπαγ-

ἀπαντητέον· τὰ δ' ἐν ταῖς παροιμίαις καὶ τὰ συμφέροντα, οὐδὲν ἐστὶν ἃ ἔχει, ὥσπερ οὐδὲ τὰ ὑγιεινά. τοιοῦτον δ' ὄντος τοῦ καθόλου λόγου, ἔτι μᾶλλον ὁ περὶ τῶν καθ' ἕκαστα λόγος, οὐκ ἔχει τὰκριβές· οὔτε γὰρ ἐπὶ τέχνης, οὔθ' ἑπὶ τῆς παρασκευῆς οὐδεμία πίπτει. δεῖ δ' αὐτοῖς ἀεὶ τοῖς παραπίπτουσι, τὰ πρὸς ὃν καιρὸν σκοπεῖν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς ἰατρικῆς ἔχει καὶ τῆς κυβερνητικῆς. ἀλλὰ καίπερ ὄντος τοιούτου τοῦ παρόντος λόγου, πρακτέον βοηθεῖν. πρῶτον οὖν τοῦτο γνωριστέον, ὅτι τὰ πιαίνοντα πέφυκεν ἐπὶ ὠφελείας καὶ ὑπερβολῆς φθείρεσθαι· δεῖ γὰρ ὑπὲρ τῶν ἀφανῶν τοῖς φανεροῖς μαρτυρείοις χρῆσθαι, ὥσπερ ὅτι τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν ὑγιείας ὁρῶμεν· τά τε γὰρ ὑπερβάλλοντα γυμνάσια, καὶ τὰ ἐλλείποντα, φθείρει τὴν ἰσχύν. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ποτὰ καὶ τὰ σιτία πλείω καὶ ἐλάττω γινόμενα, φθείρει τὴν ὑγίειαν· τὰ δὲ σύμμετρα, καὶ ποιεῖ καὶ αὔξει καὶ σώζει. ὥστε ὧν καὶ ὅτι σωφροσύνης καὶ ἀνδρείας ἔχει, καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν· ὁ, τε γὰρ πάντα φεύγων καὶ φοβούμενος, καὶ μηδὲν ὑπομένων, δειλὸς γίνεται· ὁ, τε μηδὲν ὅλως φοβούμενος, ἀλλὰ πρὸς πάντα βαδίζων, θρασύς· ὁμοίως δὲ καὶ, ὁ μὴ πάσης ἡδονῆς ἀπολαύων, καὶ μηδεμιᾶς ἀπεχόμενος, ἀκόλαστος· ὁ δὲ πάσας φεύγων, ὥσπερ οἱ ἄγροικοι, ἀναίσθητός τις· φθείρεται δὲ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἀνδρεία ὑπὸ τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως· ὑπὸ δὲ τὸ μέσον τοῦτο σώζεται. ἀλλ' οὐ μόνον αἱ γενέσεις, καὶ αἱ αὐξήσεις, καὶ αἱ φθοραὶ, οὐκ τῶν αὐτῶν καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν γίνονται, ἀλλὰ καὶ αἱ ἐνέργειαι ἐν τοῖς αὐτοῖς ἔσονται· καὶ γὰρ ὅτι τῶν ἄλλων τὰ φανερώτερον ἔτους ἔχει· οἷον ὅτι τὴν ἰσχὺν· γίνεται γὰρ καὶ οὐκ τοῦ πολλοῦ ἔσθιειν λαμβάνειν, καὶ πολλοῖς πόνοις ὑπομένειν, καὶ μάλιστα δυνάται ταῦτα ποιεῖν ὁ ἰσχυρός. οὕτω δ' ἔχει καὶ ὅτι τῶν ἀρετῶν· ἔκ τε γὰρ τῶν ἀπέχεσθαι τῶν ἡδονῶν, γινόμεθα σώφρονες· καὶ γενόμενοι, μάλιστα δυνάμεθα ἀπέχεσθαι αὐτῶν. ὁμοίως δὲ καὶ ὅτι τὴν ἀνδρείας·

ἐπὶ-

ἐπιζόμενοι γὰρ καταφρονεῖν τῶν φοβερῶν, καὶ ὑπομένουσιν αὐτά, γινόμεθα ἀνδρεῖοι· καὶ γινόμενοι, μᾶλιστα δυνησόμεθα ὑπομένειν τὰ φοβερά.

Κεφ. 3. Σημεῖον δὲ δεῖ ποιεῖσθαι τῶν ἕξεων, τὸν ὀφθαλμὸν τῇ ἡδονῇ ἢ λύπῃ τῶν ἔργων· ὁ μὲν γὰρ ἀπεχόμενος τῶν σωματικῶν ἡδονῶν, καὶ αὐτῷ τούτῳ χαίρων, σώφρων· ὁ δὲ ἀχθόμενος, ἀκόλαστος· καὶ ὁ μὲν ὑπομένων τὰ δεινὰ καὶ χαίρων, ἢ μὴ λυπούμενός γε, ἀνδρεῖος· ὁ δὲ λυπούμενος, δειλός· περὶ ἡδονὰς γὰρ καὶ λύπας ἐστὶν ἡ ἠθικὴ ἀρετή· διὰ μὲν γὰρ τὴν ἡδονὴν, τὰ φαῦλα πράττομεν· διὰ δὲ τὴν λύπην, τῶν καλῶν ἀπεχόμεθα. διὸ δεῖ ἠχθαί πως οὐθὺς ἐκ νέων, ὡς ὁ Πλάτων φησὶν, ὥστε χαίρειν τε καὶ λυπεῖσθαι οἷς δεῖ· ἡ γὰρ ὀρθὴ παιδεία αὕτη ἐστίν. ἔτι δὴ εἰ ἀρεταί εἰσι περὶ πράξεις καὶ πάθη· πανὶ δὲ πάθει καὶ πάσῃ πράξει ἕπεται ἡδονὴ καὶ λύπη· καὶ διὰ τοῦτ' ἂν εἴη ἡ ἀρετὴ περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας. μιμοῦνται δὲ καὶ αἱ κολάσεις γινόμεναι διὰ τούτων· ἰατρεῖαι γάρ τινές εἰσιν· αἱ δὲ ἰατρεῖαι διὰ τῶν ἐναντίων πέφυκασι γίνεσθαι. ἔτι, ὡς καὶ πρότερον εἴπομεν, πᾶσα ψυχῆς ἕξις, ὑφ' οἷων πέφυκε γίνεσθαι χείρων καὶ βελτίων, περὶ ταῦτα καὶ περὶ ταῦτα τὴν φύσιν ἔχει· δι' ἡδονὰς δὲ καὶ λύπας φαῦλαι γίνονται, τοῦ διώκειν ταύτας καὶ φεύγειν, ἢ ἃς μὴ δεῖ, ἢ ὅτε οὐ δεῖ, ἢ ὡς οὐ δεῖ, ἢ ὁσαχῶς δὴ λέγεται τὸ λόγου διορίζεται τὰ τοιαῦτα. διὸ καὶ ὁρίζονται ταῖς ἀρετὰς, ἀπαθείας τινὰς καὶ πραότητας· οὐκ ὀρθῶς, ὅτι ἁπλῶς λέγουσιν, ἀλλ' οὐχ ὡς δεῖ, καὶ ὡς οὐ δεῖ, καὶ ὅτε, καὶ ὅσα ἄλλα προσίθεται. ὑπόκειται ἄρα ἡ ἀρετὴ εἶναι ἡ τοιαύτη περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας, τῶν βελτίστων ποιητικὴ· ἡ δὲ κακία, τοὐναντίον. φανεροῖτο δὴ ἂν ἡμῖν καὶ ἐκ τούτων φανερὸν ἐπὶ πλεῖον τῶν αὐτῶν· πολλῶν γὰρ ὄντων τῶν εἰς ταὐτὸ αἱρέσεως, καὶ πολλῶν ὄντων τῶν εἰς ταὐτὸ φυγῆς, καλοῦ, συμφέροντος, ἡδέος· καὶ πολλῶν τῶν ἐναντίων, αἰσχροῦ, ἀσυμφόρου,

φόρου, λυπηροῦ· πρὸς πάντα μὲν ζῶντα ὁ ἀγαθὸς, καὶ πρὸς ἀνθρωπικὸς ἐστιν· ὁ δὲ κακὸς, ἀμέτρητικός· μάλιστα δ' πρὸς τοὺς ἡδεῖς· καὶ γὰρ αὐτὴ τοῖς ζώοις, καὶ πᾶσι τοῖς ὑπὸ τοῦ αἱρεσιν τοῦ ἀγαθοῦ· καὶ γὰρ ὃ καλὸν καὶ συμφέρον, ἡδὺ φαίνεται. ἔτι δ' οὐκ ἀπίθανον ἡμῖν συμβαίνειν φάσθαι· δὲ καὶ χαλεπὸν ἀποτείνασθαι τὸ πάθος, ἐξηχεῖσθαι τῷ βίῳ. κρίνομεν δὲ καὶ ταῖς πράξεσι, οἱ μὲν, μᾶλλον· οἱ δ', ἧττον, ἡδομένοις καὶ λύπῃ. περὶ τοῦτ' οὖν ἀναγκαῖον εἶναι πρὸς ταῦτα τὴν πᾶσαν πραγματείαν· καὶ γὰρ μικροὶ εἰς τὰς πράξεις, οἷς ἢ κακῶς χαίρειν ἢ λυπεῖσθαι. ἔτι δὲ, χαλεπώτερον ἡδονῇ μάχεσθαι, ἢ θυμῷ, καθάπερ φησὶν Ἡράκλειτος· πρὸς δὲ ὃ χαλεπώτερον αἰεὶ καὶ τέχνη ἐστὶ καὶ ἀρετή· καὶ γὰρ ὃ εὖ, βέλτιον ἐν τούτῳ· ὥστε καὶ περὶ τοῦτο πρὸς ἡδονὰς καὶ λύπας πᾶσα ἡ πραγματεία, καὶ τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ πολιτικῇ· ὁ μὲν γὰρ εὖ τούτοις χρώμενος, ἀγαθὸς ἔσται· ὁ δὲ κακῶς, κακός. ὅτι μὲν οὖν ἐστὶν ἡ ἀρετὴ πρὸς ἡδονὰς καὶ λύπας, καὶ ὅτι ἐξ ὧν γίνεται, τοιαῦτα καὶ αὔξεται καὶ φθείρεται μὴ ὡσαύτως γινομένων, καὶ ὅτι ἐξ ὧν ἐγένετο, πρὸς ταῦτα καὶ ἐνεργεῖ, εἰρήσθω.

Ἀπορήσειε δ' ἄν τις, πῶς λέγομεν ὅτι δεῖ, τὰ μὲν δίκαια πράττοντας, δικαίους γίνεσθαι· τὰ δὲ σώφρονα, σώφρονας· εἰ γὰρ πράττουσι τὰ δίκαια καὶ τὰ σώφρονα, ἤδη εἰσὶ δίκαιοι καὶ σώφρονες, ὥσπερ εἰ τὰ γραμματικὰ καὶ μουσικά, γραμματικοὶ καὶ μουσικοί. ἢ οὐδὲ ὅτι τῶν τεχνῶν ὅπως ἔχει· ἐνδέχεται γὰρ γραμματικόν τι ποιῆσαι καὶ ἀπὸ τύχης, καὶ ἄλλου τινὸς προτρεπομένου. τότε οὖν ἔσται γραμματικὸς, ἐὰν καὶ γραμματικόν τι ποιήσῃ, καὶ γραμματικῶς. τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ κατὰ τὴν ἐν αὐτῷ γραμματικήν. ἔτι, οὐδὲ ὅμοιόν ἐστιν ὅπερ τε τῶν τεχνῶν, καὶ τῶν ἀρετῶν· τὰ μὲν γὰρ ὑπὸ τῶν τεχνῶν γιγνόμενα, ἔχει ἐν ἑαυτοῖς· ἀρκεῖ οὖν ταῦτά πως ἔχοντα γενέσθαι· τὰ δ' ὑπὸ τὰς ἀρετὰς γινόμενα, οὐκ ἐὰν αὐτά πως ἔχῃ, δικαίως ἢ σω-

Κεφ. 4.

φεύνως πράττει), ἀλλὰ καὶ ἐὰν ὁ πράττων πως ἔχων, πράττῃ· πρῶτον μὲν, ἐὰν εἰδώς· ἔπειτ', ἐὰν προαιρούμενος, καὶ προαιρούμενος δι' αὐτά· ὃ δὲ τέλειον, καὶ ἐὰν βεβαίως, καὶ ἀμεταχινήτως ἔχων, πράττῃ. ταῦτα δὲ, πρὸς μὲν ὃ τὰς ἀρετὰς ἔχειν, οὐ συναριθμεῖται· πλὴν αὐτὸ ὃ εἰδέναι· πρὸς δὲ ὃ τὰς ἀρετὰς, ὃ μὲν εἰδέναι, μικρὸν ἢ οὐδὲν ἰσχύει· τὰ δὲ ἄλλα, οὐ μικρὸν, ἀλλὰ πᾶν δύναται· ἆρα καὶ οὐχ οἱ πολλάκις πράττειν τὰ δίκαια καὶ τὰ σώφρονα πρείνει). τὰ μὲν οὖν πράγματα δίκαια καὶ σώφρονα λέγεται), ὅταν ᾖ τοιαῦτα, οἷα ἂν ὁ δίκαιος ἢ σώφρων πράξειε· δίκαιος δὲ καὶ σώφρων ὐκ ἔστιν, οὐχ ὁ ταῦτα πράττων, ἀλλὰ καὶ ὁ οὕτω πράττων, ὡς οἱ δίκαιοι καὶ οἱ σώφρονες πράττουσιν. δι' οὖν λέγεται), ὅτι οὐκ ἂν τῶν τὰ δίκαια πράττειν ὁ δίκαιος ἔσται· καὶ οὐκ ἂν τῶν τὰ σώφρονα, ὁ σώφρων· οὐκ δὲ ἂν μὴ πράττειν ταῦτα, οὐδεὶς ἂν οὐδὲ μελλήσειε γενέσθαι ἀγαθός· ἀλλ' οἱ πολλοὶ, ταῦτα μὲν οὐ πράττουσιν· ὅτι δὲ ὂν λόγον καταφεύγοντες, οἴονται φιλοσοφεῖν, καὶ οὕτως ἔσεσθαι σπουδαῖοι, ὁμοιόν τι ποιοῦντες τοῖς κάμνουσιν, οἱ τὰ ἰατρῶν ἀκούουσι μὲν ὀτιμελῶς· ποιοῦσι δ' οὐδὲν τῶν προσταττομένων. ὥσπερ οὖν οὐδ' ἐκεῖνοι σῶμα ἕξουσι τοιοῦτο, οὕτω θεραπευόμενοι, οὐδ' οὗτοι τὴν ψυχὴν, οὕτω φιλοσοφοῦντες.

Κεφ. 5. Μετὰ δὲ ταῦτα τί ἐστιν ἡ ἀρετὴ σκεπτέον· ἐπεὶ οὖν τὰ ἐν τῇ ψυχῇ γινόμενα, τρία ἐστὶ, πάθη, δυνάμεις, ἕξεις, τούτων τι ἂν εἴη ἡ ἀρετή· λέγω δὲ, πάθη μὲν, ὀπιθυμίαν, ὀργὴν, φόβον, θράσος, φθόνον, χαρὰν, φιλίαν, μῖσος, πόθον, ζῆλον, ἔλεον, ὅλως οἷς ἕπεται ἡδονὴ ἢ λύπη· δυνάμεις δὲ, καθ' ἃς παθητικοὶ τούτων λεγόμεθα, οἷον καθ' ἃς δυνατοὶ ὀργισθῆναι, ἢ λυπηθῆναι, ἢ ἐλεῆσαι· ἕξεις δὲ, καθ' ἃς πρός τὰ πάθη ἔχομεν εὖ ἢ κακῶς, οἷον πρὸς μὲν ὀργισθῆναι, εἰ μὲν σφοδρῶς ἢ ἀνειμένως, κακῶς ἔχομεν· εἰ δὲ μέσως, εὖ· ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς τὰ ἄλλα. πάθη μὲν οὖν οὐκ εἰσὶν, οὔθ' αἱ ἀρεταὶ, οὔθ'

οὔθ' αἱ κακίαι, ὅτι ὑ λεγόμεθα κ τὰ πάθη ἀσυνδᾶοι ἢ φαῦλοι· κ τ' δὲ ταῖς ἀρεταῖς ἢ κακίαις, λεγόμεθα· κ ὅτι, κατὰ μὲν τὰ πάθη, ὅτ' ἐπαινύμεθα, ὅτε ψεγόμεθα· ὑ γὰρ ἐπαινέται ὁ φοβούμενος, οὐδὲ ὁ ὀργιζόμενος· οὐδὲ ψέγεται ὁ ἁπλῶς ὀργιζόμενος, ἀλλ' ὁ πῶς· κ τ' δὲ ταῖς ἀρεταῖς κ ταῖς κακίαις ἐπαινούμεθα ἢ ψεγόμεθα. ἔτι, ὀργιζόμεθα μὲν καὶ φοβούμεθα, ἀπροαιρέτως· αἱ δ' ἀρεταὶ προαιρέσεις τινές, ἢ οὐκ ἄνευ προαιρέσεως· πρὸς δ τύπις, κατὰ μὲν τὰ πάθη κινεῖσθαι λεγόμεθα· κατὰ δὲ ταῖς ἀρεταῖς καὶ ταῖς κακίαις, ὑ κινεῖσθαι, ἀλλὰ διακεῖσθαί πως. διὰ ταῦτα δὲ, ὑ δὲ δυνάμεις εἰσίν· ὅτε γὰρ ἀγαθοὶ λεγόμεθα, τῷ δυνατοὶ πάσχειν ἁπλῶς, ὅτε κακοί· οὔτ' ἐπαινύμεθα, ὅτε ψεγόμεθα. κ ἔτι, δυνατοὶ μὲν, ἐσμὲν φύσει· ἀγαθοὶ δὲ ἢ κακοὶ, ὑ γινόμεθα φύσει. εἰ πομὲν δὲ περὶ τούτων πρότερον. εἰ οὖν μήτε πάθη εἰσὶν αἱ ἀρεταὶ, μήτε δυνάμεις, λείπεται ἕξεις αὐτὰς εἶ· ὅ, τι μὲν οὖν ὄστι τῷ γένει ἡ ἀρετὴ, εἴρηται.

Δεῖ δὲ μὴ μόνον ὅτως εἰπεῖν, ὅτι ἕξις, ἀλλὰ κ ποία τις. ῥητέον Κεφ. 6.
οὖν ὅτι πᾶσα ἀρετὴ οὗ ἀν ᾖ ἀρετὴ, αὐτό τε εὖ ἔχον ἀποτελεῖ, κ τὸ ἔργον αὐτοῦ εὖ ἀποδίδωσιν· οἷον ἡ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀρετὴ, τόν τε ὀφθαλμὸν σπουδαῖον ποιεῖ, καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ· τῇ γὰρ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀρετῇ εὖ ὁρῶμεν. ὁμοίως ἡ τοῦ ἵππου ἀρετὴ, ἵππον τε σπουδαῖον ποιεῖ, καὶ ἀγαθὸν δραμεῖν, κ ὑπενεγκεῖν τὸν ἐπιβάτην, καὶ μένειν τοὺς πολεμίους. εἰ δὴ τοῦτ' ἐπὶ πάντων οὕτως ἔχει, ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἀρετὴ εἴη ἂν ἕξις, ἀφ' ἧς ἀγαθὸς ἄνθρωπος γίνεται, καὶ ἀφ' ἧς εὖ τὸ ἑαυτοῦ ἔργον ἀποδώσει. πῶς δὲ τοῦτ' ἔσται, ἤδη μὲν εἰρήκαμεν. ἔτι δὲ καὶ ὧδε ἔσται φανερὸν, ἐὰν θεωρήσωμεν ποία τις ὑστὶν ἡ φύσις αὐτῆς. ἐν πάσῃ δὴ συνεχεῖ καὶ διαιρετῷ ὅστι λαβεῖν, τὸ μὲν πλεῖον· τὸ δὲ, ἔλαττον· τὸ δὲ, ἴσον· καὶ ταῦτα, ἢ κατ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ἢ πρὸς ἡμᾶς· τὸ δὲ ἴσον, μέσον τι ὑπερβολῆς κ ἐλλείψεως.

λέγω δ', τὸ μὲν τοῦ γράμματος μέσον, ὃ ἴσον ἀπέχον ἀφ' ἑκατέρου τῶν ἄκρων, ὅπερ ἐστὶν ἓν καὶ ταὐτὸ πᾶσι· τοῖς ἡμᾶς δὲ, ὃ μήτε πλεονάζει μήτε ἐλλείπει. τοῦτο δ' οὐχ ἕν, οὐδὲ τὸ αὐτὸ πᾶσι· οἷον εἰ τὰ δέκα, πολλά· τὰ δὲ δύο, ὀλίγα· τὰ ἓξ, μέσα λαμβάνοισι κατ' ὄγκον τοῦ πράγματος· ἴσως γὰρ οὐκ ὀφείλει τε καὶ ὑπερέχεται. τοῦτο δὴ μέσον ἐστὶ καθ' αὑτὸ ἀριθμητικῶν ἀναλογίαν· ὃ δὲ πρὸς ἡμᾶς, οὐχ ὅτῳ λιπτέον· οὐ γὰρ εἰ τῷ δέκα μνᾶς φαγεῖν, πολὺ· δύο δὲ, ὀλίγον, ὁ ἀλείπτης ἓξ μνᾶς προστάξει· ἔστι γὰρ ἴσως καὶ τοῦτο πολὺ τῷ λήψομένῳ, ἢ ὀλίγον· Μίλωνι μὲν γὰρ ὀλίγον, τῷ δὲ ἀρχομένῳ τῶν γυμνασίων, πολύ· ὁμοίως δὲ καὶ δρόμου καὶ πάλης. οὕτω δὴ πᾶς ἐπιστήμων τὸν ὑπερβολὴν καὶ τὴν ἔλλειψιν φεύγει· τὸ δὲ μέσον ζητεῖ, καὶ τοῦθ' αἱρεῖται. μέσον δὲ, οὐ τὸ τοῦ πράγματος, ἀλλὰ τὸ πρὸς ἡμᾶς. εἰ δὴ πᾶσα ἐπιστήμη οὕτω τὸ ἔργον εὖ ἐπιτελεῖ, πρὸς τὸ μέσον βλέπουσα, καὶ εἰς τοῦτο ἄγουσα τὰ ἔργα· ὅθεν εἰώθασιν ἐπιλέγειν περὶ τὰ εὖ ἔχοντα ἔργα, ὅτι οὔτ' ἀφελεῖν ἐστιν, οὔτε προσθεῖναι, ὡς τὸ μὲν ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως φθειρούσης τὸ εὖ· τῆς δὲ μεσότητος, σωζούσης· οἱ δ' ἀγαθοὶ τεχνῖται, ὡς λέγομεν, πρὸς τοῦτο βλέποντες ἐργάζονται· ἡ δ' ἀρετὴ, πάσης τέχνης ἀκριβεστέρα καὶ ἀμείνων ἐστὶν, ὥσπερ καὶ ἡ φύσις, τοῦ μέσου ἂν εἴη στοχαστική· λέγω δὲ τὴν ἠθικήν· αὕτη γάρ ἐστι περὶ πάθη καὶ πράξεις· ἐν δὲ τούτοις ἐστὶν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις, καὶ τὸ μέσον· οἷον καὶ φοβηθῆναι καὶ θαρρῆσαι, καὶ ἐπιθυμῆσαι καὶ ἀποστραφῆναι, καὶ ὀργισθῆναι καὶ ἐλεῆσαι, καὶ ὅλως ἡσθῆναι καὶ λυπηθῆναί· ἔστι καὶ μᾶλλον καὶ ἧττον, καὶ ἀμφότερα οὐκ εὖ. ὅτε δὲ δεῖ, καὶ ἐφ' οἷς, καὶ πρὸς οὕς, καὶ οὗ ἕνεκα, καὶ ὡς δεῖ, μέσον τε καὶ ἄριστον, ὅπερ ἐστὶ τῆς ἀρετῆς· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τὰς πράξεις ἐστὶν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις, καὶ τὸ μέσον. ἡ δὲ ἀρετὴ, περὶ πάθη καὶ πράξεις ἐστὶν· ἐν οἷς, ἡ μὲν ὑπερβολὴ ἁμαρτάνεται, καὶ ἡ ἔλλειψις ψέγεται, τὸ δὲ μέσον ἐπαινεῖται καὶ κατορθοῦται.

θοῦται· ταῦτα δ' ἄμφω, τ' ἀρετῆς. μεσότης τις ἄρα ἐστὶν ἡ ἀρετή, συναγωγική γε οὖσα τοῦ μέσου. ἔτι, ὁ μὲν ἁμαρτάνειν, πολλαχῶς ἐστι· τὸ γὰρ κακὸν, τοῦ ἀπείρου, ὡς οἱ Πυθαγόρειοι εἶκαζον· τὸ δ' ἀγαθὸν, τοῦ πεπερασμένου· τὸ δὲ κατορθοῦν, μοναχῶς· διὸ καὶ, τὸ μὲν, ῥᾴδιον· τὸ δὲ, χαλεπόν· ῥᾴδιον μὲν, τὸ ἀποτυγχάνειν τοῦ σκοποῦ· χαλεπὸν δὲ, τὸ ἐπιτυγχάνειν. καὶ διὰ ταῦτ' οὖν, τοῦ μὲν κακίας, ἡ ὑπερβολὴ καὶ ἡ ἔλλειψις· τοῦ δ' ἀρετῆς, ἡ μεσότης.

„ Ἐθελοκακεῖ μὲν γὰρ ἁπλῶς, πρᾳοδαπῶς δ' οὐκ ἐθέλει.

ἔστιν ἄρα ἡ ἀρετὴ ἕξις προαιρετικὴ, ἐν μεσότητι οὖσα τῇ πρὸς ἡμᾶς, ὡρισμένῃ λόγῳ, καὶ ὡς ἂν ὁ φρόνιμος ὁρίσαιτο· μεσότης δ', δύο κακιῶν· τὸ μὲν, κατὰ ὑπερβολήν· τὸ δὲ, κατ' ἔλλειψιν. καὶ ἔτι τῶν παθῶν μὲν, ἐλλείπειν· ταῖς δὲ, ὑπερβάλλειν τοῦ δέοντος, ἔν τε τοῖς πάθεσι, καὶ ἐν ταῖς πράξεσι· τῶν δ' ἀρετῶν τὸ μέσον καὶ ἐπαινεῖται καὶ κατορθοῦται. διὸ, κατὰ μὲν τὴν οὐσίαν καὶ τὸν λόγον τὸν τί ἦν εἶναι λέγοντα, μεσότης ἐστὶν ἡ ἀρετή· κατὰ δὲ τὸ ἄριστον καὶ τὸ εὖ, ἀκρότης. οὐ πᾶσα δ' ὑποδέχεται πρᾶξις, οὐδὲ πᾶν πάθος, τὴν μεσότητα· ἔνια γὰρ εὐθὺς ὠνόμασται συνειλημμένα μετὰ τοῦ φαυλότητος· οἷον ὑποχαιρεκακία, αἰσχρολογία, φθόνος· καὶ ὑπὲρ τὰ πράξεων, μοιχεία, κλοπὴ, ἀνδροφονία· πάντα γὰρ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα, λέγεται τῷ αὐτὰ φαῦλα εἶναι), ἀλλ' οὐκ αἱ ὑπερβολαὶ αὐτῶν, οὐδὲ αἱ ἐλλείψεις. οὐκ ἔστιν οὖν οὐδέποτε περὶ αὐτὰ κατορθοῦν, ἀλλ' ἀεὶ ἁμαρτάνειν· οὐδ' ἔστι τὸ εὖ, ἢ μὴ εὖ, περὶ τὰ τοιαῦτα, ἐν τῷ εὖ δεῖ, καὶ ὅτε, καὶ ὡς μοιχεύειν· ἀλλ' ἁπλῶς τὸ ποιεῖν ὁτιοῦν τούτων, ἁμαρτάνειν ἐστίν. ὅμοιον οὖν τὸ ἀξιοῦν καὶ περὶ τὸ ἀδικεῖν, καὶ φθονεῖν, καὶ ἀκολασταίνειν· οὐδὲν γὰρ οὕτω γε, ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως μεσότης, καὶ ὑπερβολῆς ὑπερβολή, καὶ ἔλλειψις ἐλλείψεως. ὥσπερ δὲ σωφροσύνης καὶ ἀνδρείας οὐκ ἔστιν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις,

ἁμαρτάνεται· ὁμοίως γὰρ καὶ ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως μεσότης ἐστίν, οὐδὲ μεσότης ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις.

Κεφ. 7. Δεῖ δὲ, τοῦτο μὴ μόνον καθόλου λέγεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖς καθ' ἕκαστα ἐφαρμόττειν· ἐν γὰρ τοῖς περὶ τὰς πράξεις λόγοις, οἱ μὲν καθόλου, κενώτεροί εἰσιν· οἱ δὲ ὅτι μάλιστα, ἀληθινώτεροι· περὶ γὰρ τὰ καθ' ἕκαστα αἱ πράξεις. δέον δὲ ὅπου τούτων συμφωνεῖν. λητέον οὖν ταῦτα ἐκ τῆς διαγραφῆς. περὶ μὲν οὖν φόβους καὶ θάρρη, ἀνδρία μεσότης· τῶν δ' ὑπερβαλλόντων, ὁ μὲν τὴν ἀφοβίαν, ἀνώνυμος· πολλὰ δ' ἐστὶν ἀνώνυμα· ὁ δ' ἐν ᾧ θαρρῇν ὑπερβαίνων, θρασύς· ὁ δὲ, τῷ μὲν φοβεῖσθαι ὑπερβάλλων, τῷ δὲ θαρρεῖν ἐλλείπων, δειλός. περὶ ἡδονὰς δὲ καὶ λύπας ὁ πάσας, ἧττον ἢ περὶ τὰς λύπας, μεσότης μὲν, σωφροσύνη· ὑπερβολὴ δὲ, ἀκολασία· ἐλλείποντες δὲ περὶ τὰς ἡδονὰς ὁ πολὺν γίνονται· δι' ὃ φορὰ σύδ' οὗτοι ὀνόματος τετυχήκασιν· ἔστωσαν δὲ ἀναίσθητοι. περὶ δὲ δόσιν χρημάτων καὶ λῆψιν, μεσότης μὲν ἐλευθεριότης· ὑπερβολὴ δὲ καὶ ἔλλειψις, ἀσωλία καὶ ἀνελευθερία. ἀναίτιως ἢ αὐτὰς ὑπερβάλλουσι καὶ ἐλλείπουσιν· ὁ μὲν γὰρ ἄσωτος, ἐν μὲν τῷ δόσει ὑπερβάλλει, ἐν δὲ λήψει ἐλλείπει· ὁ δὲ ἀνελεύθερος, ἐν μὲν λήψει, ὑπερβάλλει· ἐν ᾧ τῷ δόσει, ἐλλείπει. νῦν μὲν δὲν τύπῳ καὶ ὅτι κεφαλαίῳ λέγομεν, δεχόμενοι αὐτῷ τοῦτο· ὕστερον δὲ ἀκριβέστερον περὶ αὐτῶν διορισθήσεται. περὶ δὲ τὰ χρήματα εἰσὶ καὶ ἄλλαι διαθέσεις, μεσότης μὲν, μεγαλοπρέπεια· ὁ γὰρ μεγαλοπρεπὴς διαφέρει ἐλευθερίου· ὁ μὲν γὰρ, περὶ μεγάλα· ὁ δὲ, περὶ μικρά· ὑπερβολὴ δὲ, ἀπειροκαλία καὶ βαναυσία· ἔλλειψις δὲ, μικροπρέπεια· διαφέρουσι δὲ αὗται τῶν περὶ τὸν ἐλευθεριότητα· ᾧ δὲ διαφέρουσιν, ὕστερον ῥηθήσεται. περὶ δὲ τιμὴν καὶ ἀτιμίαν, μεσότης μὲν, μεγαλο-

μεγαλοψυχία· ὑπερβολὴ δ', μεγαλοψυχία. ὡς δ' ἐλέχθη μὴν ἔχειν πρὸς τὸ μεγαλοπρέπειαν τὴν ἐλευθεριότητα, περὶ μικρὰ διαφέρουσαι, ἔστως ἔχει τις καὶ πρὸς τὸ μεγαλοψυχίαν, περὶ ὅλου ὅσαν μεγάλου, αὐτὴ περὶ μικρὰ δοκεῖ ἔστι γὰρ, ὡς δεῖ ὀρέγεσθαι τιμῆς, καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ, καὶ ἧττον. λέγεται δὲ, ὁ μὲν ὑπερβολὴν ταῖς ὀρέξεσι, φιλότιμος· ὁ δ' ἔλλειπων, ἀφιλότιμος· ὁ δὲ μέσος, ἀνώνυμος. ἀνώνυμοι δὲ καὶ αἱ ἕξεις· πλὴν ἡ τοῦ φιλοτίμου, φιλοτιμία· ὅθεν ἐπιδικάζονται οἱ ἄκροι τὸ μέσης χώρας. καὶ ἡμεῖς δ', ἔστι μὲν ὅτε τὸ μέσον, φιλότιμον καλοῦμεν· ἔστι δ' ὅτε, ἀφιλότιμον· καὶ ἔστιν ὅτε μὲν ἐπαινοῦμεν ὃν φιλότιμον, ἔστι δ' ὅτε ὃν ἀφιλότιμον. διὰ τίνα δ' αἰτίαν τοῦτο ποιοῦμεν, ἐν τοῖς ἑξῆς ῥηθήσεται. νῦν δὲ περὶ τῶν λοιπῶν λέγωμεν κατὰ τὸν ὑφηγημένον τρόπον. ἔστι δὲ καὶ περὶ ὀργὴν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις, καὶ μεσότης· σχεδὸν δὲ ἀνώνυμον ὄντων αὐτῶν, τὸν μέσον πρᾶον λέγοντες, τὴν μεσότητα πραότητα καλέσομεν· τῶν δ' ἄκρων, ὁ μὲν ὑπερβαλλων, ὀργίλος ἔστω· ἡ δὲ κακία, ὀργιλότης· ὁ δὲ ἐλλείπων, ἀόργητος τις· ἡ δ' ἔλλειψις, ἀοργησία. εἰσὶ δὲ καὶ τρεῖς μεσότητες, ἔχουσαι μέν τινα ὁμοιότητα πρὸς ἀλλήλας· διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων. πᾶσαι μὲν γὰρ εἰσὶ περὶ λόγων καὶ πράξεων κοινωνίαν· διαφέρουσι δὲ, ὅτι, ἡ μὲν, περὶ τοῦτο ὁ μὲν ἀληθὴς οὗτος ἐν αὐτοῖς· αἱ δὲ, περὶ τὸ ἡδύ· τὴν δὲ, τὸ μὲν, ἐν παιδιᾷ· τὸ δὲ, ἐν πᾶσι τοῖς κατὰ τὸν βίον. ῥητέον οὖν καὶ περὶ τούτων, ἵνα μᾶλλον καταδῶμεν ὅτι ἐν πᾶσιν ἡ μεσότης, ἐπαινετόν· τὰ δ' ἄκρα, οὔτε ὀρθὰ, οὔτε ἐπαινετὰ, ἀλλὰ ψεκτά. ἔστι μὲν οὖν καὶ τούτων τὰ πλείω αἰνώνυμα· πρακτέον δ' ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, αὐτοῖς ὀνόματα ποιεῖν, σαφηνείας ἕνεκεν, καὶ τῆς εὐπαρακολουθησίας. περὶ μὲν οὖν τὸ ἀληθὲς, ὁ μὲν μέσος, ἀληθὴς τις· καὶ ἡ μεσότης, ἀλήθεια λεγέσθω· ἡ δὲ περὶ ποίησις, ἡ μὲν ἐπὶ τὸ μεῖζον, ἀλαζονεία· καὶ ὁ ἔχων αὐτὴν, ἀλα-

ζών·

ἀλαζών· ἡ δὲ ὑπὸ ὃ ἔλαττον, εἰρωνεία, καὶ εἴρων. περὶ μὲν οὖν ἡδονὴν, ὃ μὲν ἐν παιδιᾷ, ὁ μὲν μέσος, εὐτράπελος· καὶ ἡ ἕξις, εὐτραπελία· ἡ δὲ ὑπερβολὴ, βωμολοχία· καὶ ὁ ἔχων αὐτὴν, βωμολόχος· ὁ δὲ ἐλλείπων, ἀγροικός τις· καὶ ἡ ἕξις, ἀγροικία· περὶ μὲν οὖν τὸ λοιπὸν ἡδὺ ὃ ἐν τῷ βίῳ, ὁ μὲν ὡς δεῖ ἡδὺς ὤν, φίλος· καὶ ἡ μεσότης φιλία, ὁ δὲ ὑπερβάλλων, εἰ μὲν οὐδενὸς ἕνεκα, ἄρεσκος· εἰ δὲ ὠφελείας τοῦ αὐτοῦ, κόλαξ· ὁ δὲ ἐλλείπων καὶ ἐν πᾶσιν ἀηδὴς, δύσερίς τις καὶ δύσκολος. εἰσὶ δὲ καὶ ἐν τοῖς πάθεσι, καὶ ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη, μεσότητες· ἡ μὲν οὖν αἰδὼς, ἀρετὴ μᾶλλον οὐκ ἔστιν, ἐπαινεῖται δὲ, καὶ ὁ αἰδήμων· καὶ γὰρ ἐν τούτοις, ὁ μὲν, λέγεται μέσος· ὁ δὲ, ὑπερβάλλων, ὡς καθ' ἁπλῆν, ὁ πάντα αἰδούμενος· ὁ δὲ ἐλλείπων, ἢ ὁ μηδὲ ὅλως, ἀναίσχυντος· ὁ δὲ μέσος, αἰδήμων. νέμεσις δὲ, μεσότης φθόνου καὶ ἐπιχαιρεκακίας. εἰσὶ δὲ περὶ λύπην καὶ ἡδονὴν τὰς ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσι τοῖς πέλας γινομένας· ὁ μὲν γὰρ νεμεσητικὸς, λυπεῖται ἐπὶ τοῖς ἀναξίως εὖ πράττουσιν· ὁ δὲ φθονερὸς ὑπερβάλλων τοῦτον, ἐπὶ πᾶσι λυπεῖται· ὁ δὲ ἐπιχαιρέκακος, τοσοῦτον ἐλλείπει τοῦ λυπεῖσθαι, ὥστε καὶ χαίρειν. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων καὶ ὕστερον ἐροῦμεν ἱκανῶς· περὶ δὲ δικαιοσύνης, ἐπεὶ οὐχ ἁπλῶς λέγεται, διορισαμένοις ἐροῦμεν, περὶ ἑκατέρας ἐρευνῶντες, πῶς μεσότητές εἰσιν· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τὰς διανοητικὰς ἀρετάς.

Κεφ. 8. Τριῶν δὲ διαθέσεων οὐσῶν, δύο μὲν κακιῶν, τῆς μὲν, καθ' ὑπερβολήν· τῆς δὲ, κατ' ἔλλειψιν· μιᾶς δὲ ἀρετῆς, τὴν μεσότητα, πᾶσαι πάσαις ἀντίκεινταί πως· αἱ μὲν γὰρ ἄκραι, τῇ μέσῃ, καὶ ἀλλήλαις ἐναντίαι εἰσίν· ἡ δὲ μέση, ταῖς ἄκραις· ὡσπερ γὰρ τὸ ἴσον, πρὸς μὲν τὸ ἔλαττον, μεῖζον· πρὸς δὲ τὸ μεῖζον, ἔλαττον· οὕτως αἱ μέσαι ἕξεις, πρὸς μὲν τὰς ἐλλείψεις, ὑπερβάλλουσι· πρὸς δὲ τὰς ὑπερβολὰς, ἐλλείπουσιν, ἔν τε τοῖς πάθεσι, καὶ ταῖς πράξεσιν· ὁ γὰρ ἀνδρεῖος, πρὸς μὲν τὸν θαρρῆ, θρασὺς φαίνεται· πρὸς δὲ τὸν θρασύν, δειλός.

λός. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ σώφρων, πρὸς μὲν ὃν ἀκόλαστον, ἀναίσθητον, ἀκόλαστος· πρὸς δὲ ὃν ἀκόλαστον, ἀναίσθητος. ὁ δὲ ἐλεύθερος, πρὸς μὲν τὸν ἄνελεύθερον, ἄσωτος· πρὸς δὲ ὃν ἄσωτον, ἀνελεύθερος· δι' ὧν ἀπωθοῦνται ὃν μέσον οἱ ἄκροι, ἑκάτερος πρὸς ἑκάτερον, καὶ καλοῦσι τὸν ἀνδρεῖον, ὁ μὲν δειλὸς, θρασύν· ὁ δὲ θρασὺς, δειλόν. καὶ ἐπὶ τῶν ἡδονῶν ἀνάλογον. ὕτω δὲ ἀντικειμένων ἀλλήλοις τούτων, πλείων ἐναντιότης ἐστὶ τοῖς ἄκροις πρὸς ἄλληλα, ἢ πρὸς τὸ μέσον. μᾶλλον γὰρ τοῦτο ἀφέστηκεν ἀλλήλων, ἢ τὸ μέσον· ὥσπερ τὸ μέγα, τοῦ μικροῦ· καὶ τὸ μικρὸν, τοῦ μεγάλου· ἢ ἄμφω, τοῦ ἴσου. ἔτι, πρὸς μὲν τὸ μέσον ἐνίοις ἄκροις ὁμοιότης τις φαίνεται, ὡς τὴν θρασύτητι πρὸς τὴν ἀνδρίαν, καὶ τὴν ἀσωτίαν πρὸς τὴν ἐλευθεριότητα· τοῖς δὲ ἄκροις πρὸς ἄλληλα πλείστη ἀνομοιότης· τὰ δὲ πλεῖστον ἀπέχοντα ἀλλήλων, ἐναντία ὁρίζουσι. ὥστε καὶ μᾶλλον ἐναντία, τὰ πλεῖστον ἀπέχοντα. πρὸς δὲ τὸ μέσον ἀντίκειται, ἐφ' ὧν μὴ μᾶλλον, ἢ ἔλλειψις· ἐφ' ὧν δὲ, ἡ ὑπερβολή. οἷον ἀνδρίᾳ μὲν, οὐκ ἡ θρασύτης, ὑπερβολὴ οὖσα· ἀλλ' ἡ δειλία, ἔλλειψις οὖσα· τῇ δὲ σωφροσύνῃ, οὐκ ἡ ἀναισθησία, ἔνδεια οὖσα· ἀλλ' ἡ ἀκολασία, ὑπερβολὴ οὖσα. ἀφ' ἑνὸς δὲ καὶ δύο δι' αἰτίας τοῦτο συμβαίνει· μίαν μὲν, τὴν ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος· τῷ γὰρ ἐγγύτερον εἶναι καὶ ὁμοιότερον τὸ ἕτερον ἄκρον τῷ μέσῳ, ὑπὸ τοῦτο, ἀλλὰ ζητοῦσι τὸ ἀντικείμενον μᾶλλον· οἷον ἐπεὶ ὁμοιότερον εἶναι δοκεῖ τῇ ἀνδρίᾳ ἡ θρασύτης καὶ ἐγγύτερον· ἀνομοιότερον δὲ, ἡ δειλία, ταύτην μᾶλλον ἀντιτιθέμεν· τὰ γὰρ ἀπέχοντα πλεῖον τοῦ μέσου, ἐναντιώτερα δοκεῖ εἶναι)· μία μὲν οὖν αἰτία αὕτη, ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος· ἑτέρα δὲ, ἐξ ἡμῶν αὐτῶν· πρὸς ἃ γὰρ αὐτοὶ μᾶλλον πεφύκαμέν πως, ταῦτα μᾶλλον ἐναντία τῷ μέσῳ φαίνεται· οἷον, αὐτοὶ μᾶλλον πεφύκαμεν πρὸς τὰς ἡδονὰς· διὸ ἐπὶ καταφορεῖ ἐσμεν μᾶλλον πρὸς ἀκολασίαν, ἢ πρὸς κοσμιότητα. ταῦτ' οὖν μᾶλλον ἐναντία λέγεται, πρὸς ἃ ἡ ἐπίδοσις μᾶλ-

λον γίνεται· καὶ διὰ τοῦτο, ἡ ἀκολασία, ὑπερβολή ἐστι, καὶ ἀνιαρότερόν ἐστι τῇ σωφροσύνῃ.

Κεφ. 9. Ὅτι μὲν οὖν ἐστὶν ἡ ἀρετὴ ἠθικὴ μεσότης, καὶ πῶς, καὶ ὅτι μεσότης δύο κακιῶν, τὴ μὲν, κατὰ ὑπερβολήν· τὴ δὲ, κατ' ἔλλειψιν· καὶ ὅτι τοιαύτη ἐστὶ διὰ τὸ στοχαστικὴ εἶναι μέσου εἶδος τῶν ἐν τοῖς πάθεσι καὶ ταῖς πράξεσιν, ἱκανῶς εἴρηται. διὸ καὶ ἔργον ἐστὶ σπουδαῖον εἶναι. ἐν ἑκάστῳ γὰρ τὸ μέσον λαβεῖν, ἔργον· οἷον κύκλου τὸ μέσον, οὐ πᾶσιν, ἀλλὰ τῷ εἰδότι· οὕτω δὴ καὶ τὸ μὲν ὀργισθῆναι παντὸς, καὶ ῥᾴδιον, καὶ τὸ δοῦναι ἀργύριον καὶ δαπανῆσαι· τὸ δὲ ᾧ, καὶ ὅσον, καὶ ὅτε, καὶ οὗ ἕνεκα, καὶ ὡς, οὐκ ἔτι παντὸς, οὐδὲ ῥᾴδιον· ὅθεν ἐστὶ τὸ εὖ, καὶ σπάνιον, καὶ ἐπαινετὸν, καὶ καλόν. διὸ δεῖ τὸν στοχαζόμενον τοῦ μέσου, πρῶτον μὲν ἀπέχεσθαι τοῦ μᾶλλον ἐναντίου, καθάπερ καὶ ἡ Καλυψὼ παραινεῖ ὁ,

„-- τὴν μὲν καπνοῦ καὶ κύματος ἐκτὸς ἔεργε

„Νῆα.-- τῶν γὰρ ἄκρων, ὁ μὲν, ἐστὶν ἁμαρτωλότερον· ὁ δὲ, ἧττον. ἐπεὶ οὖν τοῦ μέσου τυχεῖν, ἄκρως χαλεπὸν, καὶ τὸν δεύτερόν φασι πλοῦν, τὰ ἐλάχιστα λῃπτέον τῶν κακῶν. τοῦτο δ' ἔσται μάλιστα τοῦτον τὸν τρόπον ὃν ἐλέγομεν· σκοπεῖν δὲ δεῖ πρὸς ἃ καὶ αὐτοὶ ἁρμοττόμεθα· ἐσμὲν γὰρ πρὸς ἄλλα πεφυκαμεν. τοῦτο δ' ἔσται γνώριμον ἐκ τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς λύπης τῆς γινομένης πρὸς ἡμᾶς. εἰς ἐναντίον δ' ἑαυτοῖς ἀφέλκειν δεῖ· πολὺ γὰρ ἀπαγαγόντες τοῦ ἁμαρτάνειν, εἰς τὸ μέσον ἥξομεν· ὅπερ οἱ τὰ διαγραμμάτα τῶν ξύλων ὀρθοῦντες, ποιοῦσιν. ἐν πᾶσι δὲ μάλιστα φυλακτέον τὸ ἡδύ, καὶ τὴν ἡδονήν· οὐ γὰρ ἀδέκαστοι κρίνομεν αὐλητὴν, ὅταν οὖν οἱ δημογέροντες ἔπαθον πρὸς τὴν Ἑλένην, τοῦτο δεῖ παθεῖν καὶ ἡμᾶς πρὸς τὴν ἡδονήν· καὶ ἐν πᾶσι τὸν ὁμοίων ἐπαινέσαντα φωνήν· οὕτω γὰρ αὐλητὴν ἀποπεμπόμενοι, ἧττον ἁμαρτησόμεθα. ταῦτ' οὖν ποιοῦντες, ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, μάλιστα δυνησόμεθα τοῦ μέσου τυγχάνειν. χαλεπὸν δὲ ἴσως τοῦτο, καὶ μά-

μάλις· ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον· οὐ γὰρ ῥᾴδιον διορίσαι, πῶς, καὶ πίσι, καὶ ὅτι ποίοις, καὶ πόσον χρόνον ὀργιστέον· καὶ γὰρ ἡμᾶς, ὁτὲ μὲν, ζοις ἐλλείποντας ἐπαινοῦμεν, καὶ πραΰους φαμέν· ὁτὲ δὲ, ζοις χαλεπαίνοντας, καὶ ἀνδρώδεις ἀποκαλοῦμεν. ἀλλ', ὁ μὲν μικρὸν τοῦ δεῖ παρεκβαίνων, ἢ ψέγεται, οὔτ' ὅτι ὃ μᾶλλον, οὔτ' ὅτι ὃ ἧττον· ὁ δὲ πλέον· οὗτος γὰρ ἢ ληπτάς· ὁ δὲ μέχρι τίνος, καὶ ὅτι πόσον ψεκτὸς, οὐ ῥᾴδιον τῷ λόγῳ ἀφορίσαι· οὐδὲ γὰρ ἄλλο οὐδὲν τῶν αἰσθητῶν· τὰ δὲ τοιαῦτα, ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα, καὶ ἐν τῇ αἰσθήσει ἡ κρίσις. ὃ μὲν οὖν λόγος, τοσοῦτον δηλοῖ, ὅτι ἡ μέση ἕξις ἐν πᾶσιν ἐπαινετή· ἀποκλίνειν δὲ δεῖ, τοτὲ μὲν, ὅτι τὸ ὑπερβολικόν· τοτὲ δὲ, ὅτι τὸ ἔλλειψιν. οὕτω γὰρ ῥᾷστα τοῦ μέσου καὶ τοῦ δεῖ τυγχάνομεν.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΗΘΙΚΩΝ
Νικομαχείων ΒΙΒΛΙΟΝ Γ.

ΗΣ οὖν περὶ παθῶν τε καὶ πράξεις ἐστὶν ἑκούσιον καὶ τὰ μὲν ἑκουσίοις ἐπαινοῦσι καὶ ψέγουσι· τὰ δὲ ἀκουσίοις συγγνώμην, ἐνίοτε δὲ καὶ ἔλεον· ἴσως δεῖ τοῖς θεωροῦσι περὶ τῶν ἀρετῶν ὅτι σχετέον περὶ τοῦ ἑκουσίου καὶ ἀκουσίου· ἀναγκαῖον ἴσως δεῖ τοῖς νομοθετοῦσι, περί τε τὰς τιμὰς καὶ τὰς κολάσεις. δοκεῖ δὲ ἀκούσια εἶναι, τὰ βίᾳ ἢ δι' ἄγνοιαν γινόμενα· βίαιον δὲ, οὗ ἡ ἀρχὴ ἔξωθεν, τοιαύτην οὖσαν, ἐν ᾗ μηδὲν συμβάλλεται ὁ πράττων, ἢ ὁ πάσχων· οἷον, εἰ πνεῦμα κομίσαιτό που, ἢ ἄνθρωποι κύριοι ὄντες. ὅσα δὲ διὰ φόβον μείζονων κακῶν πράττεται, ἢ δι' καλόν τι· οἷον, εἰ τύραννος πρᾶττοι

Κεφ. 1.

αἰσχρόν τι πρᾶξαι, κύριος ὢν γονέων καὶ τέκνων· καὶ πράξαντος μὲν, σώζοιντο· μὴ πράξαντος δ', ἀποθνήσκοιεν· ἀμφισβήτησιν ἔχει, πότερον ἀκούσιά ἐστιν, ἢ ἑκούσια. ὅλως τον δέ τι συμβαίνει καὶ περὶ τὰς ἐν τοῖς χαλεπῶσιν ἀκολασίας· ἁπλῶς μὲν γὰρ, οὐδεὶς ἀποδέχεται ἑκών· ὅτι σωτηρία δὲ αὐτῷ καὶ τῷ λοιπῶν, ἄσωτοι οἱ νοῦν ἔχοντες· μικταὶ μὲν οὖν εἰσιν αἱ τοιαῦται πράξεις· ἔοικασι καὶ μᾶλλον ἑκουσίοις· αἱρεταὶ γάρ εἰσι τότε ὅτε πράττονται· τὸ δὲ τέλος τῆς πράξεως, κατὰ τὸν καιρόν ἐστι. καὶ τὸ ἑκούσιον δὴ καὶ τὸ ἀκούσιον, ὅτε πράττει, λεκτέον· πράττει δὲ, ἑκών· καὶ γὰρ ἡ ἀρχὴ τῶν κινητικῶν τὰ ὀργανικὰ μέρη, ἐν ταῖς τοιαύταις πράξεσιν ἐν αὐτῷ ἐστιν· ὧν δὴ ἐν αὐτῷ ἡ ἀρχὴ, ἐπ' αὐτῷ καὶ τὸ πράττειν, καὶ μή· ἑκούσια δὴ τὰ τοιαῦτα· ἁπλῶς δή, ἴσως ἀκούσια· οὐδεὶς γὰρ ἂν ἕλοιτο καθ' αὑτὸ τῶν τοιούτων οὐδέν· ὅτι ταῖς πράξεσι δὲ ταῖς τοιαύταις ἐνίοτε καὶ ἐπαινοῦσι, ὅταν αἰσχρόν τι ἢ λυπηρὸν ὑπομένωσιν αὐτὶ μεγάλων καὶ καλῶν· ἂν δὴ ἀνάπαλιν, ψέγουσι· τὰ γὰρ αἰσχρὰ ὑπομένειν, ὅτι μηδενὶ καλῷ ἢ μετρίῳ, φαύλου· ἐπ' ἐνίοις δή, ἔπαινος μὲν οὐ γίνεται· συγγνώμη δὲ, ὅταν ἀφ' οἷς τοιαῦτα πράξῃ τις ἃ μὴ δεῖ, ἀνθρωπίνως φύσιν ὑπερτείνῃ, καὶ μηδεὶς ἂν ὑπομείναι. ἔνια δὴ ἴσως οὐκ ἔστιν ἀναγκασθῆναι, ἀλλὰ μᾶλλον ἀποθνητέον, παθόντα τὰ δεινότατα· καὶ γὰρ ὁ Εὐριπίδου Ἀλκμαίωνα γελοῖα φαίνεται τὰ ἀναγκάσαντα μητροκτονῆσαι. ἔστι δὲ χαλεπὸν ἐνίοτε τὸ κρῖναι, ποῖον αὐτὶ ποίου αἱρετέον, καὶ τί αὐτὶ τίνος ὑπομενετέον· ἔτι δὲ χαλεπώτερον τὸ ἐμμεῖναι τοῖς γνωσθεῖσιν· ὡς γὰρ ὅπερ τὸ πολύ ἐστι τὰ μὲν προσδοκώμενα, λυπηρά· τὰ δὲ ἀναγκάζοντα, αἰσχρά· ὅθεν ἔπαινοι καὶ ψόγοι γίνονται περὶ τοὺς ἀναγκασθέντας, ἢ μή. τὰ δὲ ποῖα, φατέον βίαια· ἢ ἁπλῶς μὲν, ὁπότ' ἂν ἡ αἰτία ἐν τοῖς ἐκτὸς ᾖ, καὶ ὁ πράττων μηδὲν συμβάλληται· ἃ ὅ, καθ' αὑτὰ μὲν, ἀκούσιά ἐστι, νῦν δὲ καὶ αὐτὶ τῶνδε αἱρετὰ, καὶ ἡ ἀρχὴ ἐν τῷ πράττοντι,

πι, καθ' αὑτὰ μὴ, ἀκούσια δ' ἐστὶ· ἴσως δ' ἔστιν ἃ καὶ αἱρετὰ μᾶλλον ἢ ἔοικεν ἐκουσίοις· αἱ γὰρ πρᾶξις, ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα· ταῦτα δ', ἑκούσια. ποῖα δὴ αἱρετέον, ἢ ῥᾴδιον ἀποδοῦναι· πολλαὶ γὰρ διαφοραὶ εἰσιν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα. εἰ δέ τις τὰ ἡδέα καὶ τὰ καλὰ φαίη βίαια εἶναι· ἀναγκάζειν γὰρ, ἔξω ὄντα· πάντα ἂν εἴη οὕτω βίαια· τούτων γὰρ χάριν πάντα πάντες πράττουσι· καὶ οἱ μὲν βίᾳ, καὶ ἄκοντες, λυπηρῶς· οἱ δὲ μετὰ τοῦ ἡδέος, μετ' ἡδονῆς. γελοῖον δὴ τὸ αἰτιᾶσθαι τὰ ἐκτὸς, ἀλλὰ μὴ αὑτὸν, ἁλώσιμον ὄντα τοιούτοις· καὶ τὸ μὲν καλὸν, ἑαυτοῦ· τὸ δὲ αἰσχρὸν, τὰ ἡδέα. ἔοικε δὴ τὸ βίαιον εἶναι, οὗ ἔξωθεν ἡ ἀρχὴ, μηδὲν συμβαλλομένου τοῦ βιαζομένου. τὸ δὲ δι' ἄγνοιαν, οὐκ ἐκούσιον μὲν ἅπαν ὅσον· ἀκούσιον δὲ, τὸ ὀπίλυπον καὶ ἐν μεταμελείᾳ· ὁ γὰρ δι' ἄγνοιαν πράξας ὁτιοῦν, μηδὲν δὲ δυσχεραίνων ὅτι τῇ πράξει, ἑκὼν μὲν οὐ πέπραχεν, οὗ γε μὴ ᾔδει· οὐδ' αὖ ἄκων, μὴ λυποῦμενός γε. τὸ δὴ δι' ἄγνοιαν, ὁ μὲν ἐν μεταμελείᾳ, ἄκων δοκεῖ· ὁ δ' μὴ μεταμελόμενος, ἐπεὶ ἕτερος, ἑκὼν οὐκ ἐκών· ἐπεὶ γὰρ διαφέρει, βέλτιον ὄνομα ἔχει ἴδιον. ἕτερον δὲ ἔοικε καὶ τὸ δι' ἄγνοιαν πραττόμενον, οὐ ἀγροικωτάτου ποιοῦν· ὁ γὰρ μεθύων, ἢ ὀργιζόμενος, οὐ δοκεῖ δι' ἄγνοιαν πράττειν, ἀλλὰ διά τινων εἰρημένων. οὐκ εἰδὼς δὲ, ἀλλ' ἀγνοῶν· ἀγνοεῖ μὲν οὖν πᾶς ὁ μοχθηρὸς, ἃ δεῖ πράττειν, καὶ ὧν δὴ ἀφεκτέον· καὶ διὰ τοιαύτην ἁμαρτίαν, ἄδικοι καὶ ὅλως κακοὶ γίνονται. τὸ δὲ ἀκούσιον βούλεται λέγεσθαι, οὐκ εἴ τις ἄγνοιά τὸ συμφέρον· οὐ γὰρ ἡ ἐν τῇ προαιρέσει ἄγνοια, αἰτία τοῦ ἀκουσίου, ἀλλὰ τῆς μοχθηρίας. οὐδὲ ἡ καθόλου· ψέγονται γὰρ διά γε ταύτην· ἀλλ' ἡ καθ' ἕκαστα, ἐν οἷς καὶ περὶ ἃ ἡ πρᾶξις· ἐν τούτοις γὰρ καὶ ἔλεος, καὶ συγγνώμη· ὁ γὰρ τούτων τι ἀγνοῶν, ἀκουσίως πράττει. ἴσως οὖν οὐ χείρων διορίσασθαι ἁμαρτὰ, πίνα, καὶ πόσα ἐστὶ, πίς τε δὴ, καὶ τί, καὶ περὶ τί, ἢ ἐν τίνι πράττει· ἐνίοτε δὲ καὶ τίνι, οἷον ὀργάνῳ· καὶ ἕνεκα τίνος, οἷον σωτηρίας· καὶ πῶς, οἷον

ἠρέμα, ἢ σφόδρα. ἄπονα μὲν οὖν ζῶντα σχεδὸν ἁπάντων ἀγνοήσαι, μὴ μυρμήκων· δῆλον γάρ, ὡς καὶ τὸ σπουδαῖον τοῦτο ἔχουσιν. πῶς γὰρ ἑαυτὸν γε; ὃ γὰρ σπουδαῖος, ἀγνοήσειν ἄν τις· οἷον, λέγουσί τινες ἐκπεσεῖν αὐλοῦντες, ἢ οὐκ εἰδέναι ὅτι ἀπέρρηκτα ἔχουσιν, ὥσπερ Αἰσχύλος τὰ μυστικά· ἢ δεῖξαι βουλόμενος, ἀφῆναι, ὡς ὁ τὴν καταπέλτην. οἰηθείη δ' ἄν τις καὶ τὸν πολέμιον εἶναι· ὥσπερ ὁ Μερόπην ἐσφαγὼς ὁ λελογχωμένον δόρυ· ἢ τὸν λίθον χίσπειν εἶναι· καὶ ὅτι σωτηρίαν παίζας, ἀποκτείναι ἄν· καὶ δεῖξαι βουλόμενος, ὥσπερ οἱ ἀκροχειρίζόμενοι, παράξειν ἄν. τοῖς πάντα δὲ ταῦτα ἀγνοίας ὄντος, ἐν οἷς ἡ πρᾶξις, ὁ ζύτων τι ἀγνοήσας, ἄκων δοκεῖ πεπρᾶχέναι, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς κυριωτάτοις· κυριώτατα δ' εἶναι δοκεῖ, ἐν οἷς ἡ πρᾶξις καὶ οὗ ἕνεκα. τὸν δὲ κατὰ τοιαύτην ἄγνοιαν ἀκουσίως λεγόμενον, ἐπὶ δεινὴν πρᾶξιν λυπηρὰν εἶναι, καὶ ἐν μεταμελείᾳ. ὄντος δ' ἀκουσίου, τὸ βιαίῳ καὶ δι' ἄγνοιαν, τὸ ἑκούσιον δόξειεν ἂν εἶναι, ὃ ἡ ἀρχὴ ἐν αὐτῷ, εἰδότι τὰ καθ' ἕκαστα ἐν οἷς ἡ πρᾶξις· ἴσως γὰρ οὐ καλῶς λέγεται τὸ, ἀκούσια εἶναι τὰ διὰ θυμὸν, ἢ δι' ἐπιθυμίαν. πρῶτον μὲν γὰρ οὐδὲν ἔτι τῶν ἀλόγων ζώων ἑκουσίως πράξει, οὐδ' οἱ παῖδες. εἶτα, πότερον οὐδὲν ἑκουσίως πράττομεν τῶν διὰ θυμὸν ἢ ἐπιθυμίαν, ἢ θυμόν· ἢ, τὰ καλὰ μὲν, ἑκουσίως· τὰ δ' αἰσχρὰ, ἀκουσίως; ἢ γελοῖον, ἑνός γε αἰτίου ὄντος; ἄτοπον δὲ ἴσως, τὸ ἀκούσια φάναι, ὧν δεῖ ὀργίζεσθαι· δεῖ δὲ καὶ ὀργίζεσθαι ἐπί τισι, καὶ ἐπιθυμεῖν τινῶν· οἷον ὑγιείας καὶ μαθήσεως· δοκεῖ δὲ, τὰ μὲν ἀκούσια, λυπηρὰ εἶναι· τὰ δὲ κατ' ἐπιθυμίαν, ἡδέα. ἔτι δὲ, τί διαφέρει τὸ ἀκούσια εἶναι τὰ κατὰ λογισμὸν ἢ θυμὸν ἁμαρτηθέντα; φαυλότερα μὲν γὰρ ἄμφω. δοκεῖ δὲ οὐκ ἦττον ἀνθρωπικὰ εἶναι τὰ ἄλογα πάθη. αἱ δὲ πράξεις τὰς ἀνθρώπου, ἀπὸ θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας. ἄτοπον δὴ τὸ πιθέναι ἀκούσια ταῦτα.

Κεφ. 2. Διωρισμένων δὲ, τό τε ἑκουσίου καὶ τὸ ἀκουσίου, περὶ προαιρέσεως

ρέσεως ἔπεται διελθεῖν· οἰκειότατον γὰρ εἶναι δοκεῖ τῇ ἀρετῇ, καὶ μᾶλλον τὰς ἠθικὰς κρίνειν τῶν προαιρέσεων· ἡ προαίρεσις δὲ, ἑκούσιον μὲν φαίνεται· ἔοικε δὲ καὶ τὸ ἑκούσιον· τὸ μὲν γὰρ ἑκούσιον, καὶ παῖδες καὶ τἆλλα ζῶα κοινωνεῖ· προαιρέσεως δ', οὔ· καὶ τὰ ἐξαίφνης, ἑκούσια μὲν λέγομεν· οὐ προαιρέσει δ', οὔ. οἱ δὲ λέγοντες αὐτὴν, ἢ θυμίαν, ἢ θυμὸν, ἢ βούλησιν, ἢ τινα δόξαν, οὐκ ἔοικασιν ὀρθῶς λέγειν· ἔστι γὰρ κοινὸν ἡ προαίρεσις καὶ τῶν ἀλόγων· ἐπιθυμία δὲ, καὶ θυμός· καὶ ὁ ἀκρατὴς, ἐπιθυμεῖ μὲν, προαιρεῖται· προαιρούμενος δ', ἔστιν ὁ ἐγκρατὴς δ' ἀνάπαλιν, προαιρούμενος μὲν, ἐπιθυμεῖν δ' ἔστιν. καὶ προαιρέσει μὲν ἐπιθυμία ἐναντία· ἐπιθυμία δ' ἐπιθυμίᾳ οὐ· καὶ ἡ μὲν ἐπιθυμία, ἡδέος καὶ ἐπιλύπου· ἡ προαίρεσις δ', οὔτε λυπηροῦ, οὔθ' ἡδέος· θυμὸς δ' ἔτι, ἧττον. ἧκιστα γὰρ τὰ ἀφ' θυμὸν, κατὰ προαίρεσιν δοκεῖ. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ βούλησίς γε· καὶ σφ συνέγγιζει φαινόμενον· προαίρεσις μὲν γὰρ οὐκ ἔστι τῶν ἀδυνάτων· καὶ εἴ τις φαίη προαιρεῖσθαι, δοξείη ἂν ἠλίθιος εἶναι· βούλησις δ' ἐστὶ τῶν ἀδυνάτων, οἷον ἀθανασίας. καὶ ἡ μὲν βούλησις ἐστὶ καὶ ἐπὶ τὰ μηδαμῶς δι' αὐτὸν πραχθέντα ἂν· οἷον, τὸν κριτὴν τινα νικῆσαι, ἢ ἀθλητήν· προαιρεῖται δὲ τὰ τοιαῦτα οὐδείς, ἀλλ' ὅσα οἴεται ἂν γενέσθαι δι' αὑτόν. ἔτι δ', ἡ μὲν βούλησις, τοῦ τέλους ἐστὶ μᾶλλον· ἡ δ' προαίρεσις, τῶν πρὸς τὸ τέλος· οἷον, ὑγιαίνειν βουλόμεθα, προαιρούμεθα δὲ δι' ὧν ὑγιανοῦμεν· καὶ εὐδαιμονεῖν βουλόμεθα μὲν, καὶ φαμέν· προαιρούμεθα δὲ λέγειν, οὐ πρέπει. ὅλως γὰρ ἔοικεν ἡ προαίρεσις περὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν εἶναι. ὁρίζεται δὴ δόξα ἂν εἴη. ἡ μὲν γὰρ δόξα δοκεῖ περὶ πάντα εἶναι, καὶ οὐδὲν ἧττον περὶ τὰ ἀίδια καὶ τὰ ἀδύνατα, ἢ τὰ ἐφ' ἡμῖν· καὶ ᾧ ψευδεῖ καὶ ἀληθεῖ διαφέρεται, κατὰ τὸ κακῷ καὶ ἀγαθῷ· ἡ δὲ προαίρεσις ποίοις μᾶλλον. ὅλως μὲν σιῶ δόξῃ ποιόν τινα, ἴσως οὐδὲ λέγει τις, ἀλλ' οὐδέ τινι· τῷ γὰρ προαιρεῖσθαι τἀγαθὰ ἢ τὰ κακὰ, ποιοί τινές ἐσμεν·

τῷ

τῷ δὲ δοξάζειν, ὅ. καὶ προαιρούμεθα μὲν λαβεῖν ἢ φυγεῖν, ἢ τί τοιοῦτων· δοξάζομεν δὲ, τί ἐστιν ἢ τίνι συμφέρει, ἢ πῶς· λαβεῖν δὲ ἢ φυγεῖν, ὃ πόθεν δοξάζομεν. καὶ ἡ μὲν προαίρεσις ἐπαινεῖται, τῷ εἰ) ὃ δεῖ μᾶλλον, ἢ τῷ ὀρθῶς· ἡ δὲ δόξα, τῷ ἀληθῶς. καὶ προαιρούμεθα μὲν, ἃ μάλιστα ἴσμεν ἀγαθὰ ὄντα· δοξάζομεν δὲ, ἃ οὐ πόθεν ἴσμεν. δοκοῦσί τε οὐχ οἱ αὐτοὶ προαιρεῖσθαι τὰ ἄριστα καὶ δοξάζειν· ἀλλ' ἔνιοι, δοξάζειν μὲν, ἄμεινον· ἀφ' οὗ κακίαν δή, αἱρεῖσθαι οὐχ ἁπλῶς δεῖ. εἰ δὲ προαίρεσις δόξα τῆς προαιρέσεως, ἢ παρακολουθεῖ, οὐδὲν διαφέρει· οὐ τοῦτο γὰρ σκοποῦμεν· ἀλλ' εἰ ταὐτόν ἐστι δόξη τινί. τί οὖν ἢ ποῖόν τί ἐστιν, ὅταν τῶν εἰρημένων ἓν ἐστιν, ἑκούσιον μὲν δὴ φαίνεται· ὃ δ' ἑκούσιον, οὐ πᾶν προαιρετόν. ἀλλ' ἆρα γε ὃ προβεβουλευμένον· ἡ γὰρ προαίρεσις, μετὰ λόγου καὶ διανοίας. ὑποσημαίνειν δ' ἔοικε καὶ τὄνομα, ὡς ὃν προ ἑτέρων αἱρετόν.

Κεφ. 3. Βουλεύονται δὲ πότερα περὶ πάντων, ἢ πᾶν βουλευτόν ἐστιν, ἢ περὶ ἁπλῶν οὐκ ἔστι βουλή. λεκτέον δ' ἴσως βουλευτόν, οὐχ ὑφ' οὗ ἄν τις βουλεύσαιτο ἠλίθιος, ἢ μανόμενος· ἀλλ' ὑφ' ὧνόνους ἔχων. περὶ δὲ τῶν ἀϊδίων, οὐδεὶς βουλεύεται· οἷον περὶ τὸ κόσμου, ἢ τὸ διαμέτρου καὶ τὸ πλευρᾶς, ὅτι ἀσύμμετροι· ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῶν ἐν κινήσει, ἀεὶ δὲ κατὰ ταὐτὰ γινομένων, εἴτ' ἐξ ἀνάγκης, εἴτε φύσει, ἢ διά τινα ἄλλην αἰτίαν, οἷον τροπῶν, καὶ ἀναβολῶν· οὐδὲ περὶ τῶν ἀπότε ἄλλοτε, οἷον αὐχμῶν καὶ ὄμβρων· οὐδὲ περὶ τῶν ἀπὸ τύχης, οἷον θησαυροῦ εὑρέσεως· ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῶν ἀνθρωπίνων πάντων· οἷς, πῶς ἂν Σκύθαι ἄριστα πολιτεύοιντο, οὐδεὶς Λακεδαιμονίων βουλεύεται· οὐ γὰρ ἥκουσι δι' ἡμῶν οὐδέν. βουλεύομεθα δὲ περὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν πρακτῶν· ταῦτα δὲ καὶ ἔστι λοιπά· αἴτια γὰρ δοκοῦσιν εἶναι) φύσις, καὶ ἀνάγκη, καὶ τύχη· ἔτι δὲ νοῦς καὶ πᾶν τὸ δι' ἀνθρώπου· τῶν δὲ ἀνθρώπων ἕκαστοι βουλεύονται περὶ

εἰ τῶν δι' αὐτῶν πραχτῶν. καὶ περὶ μὲν τὰς ἀκριβεῖς καὶ αὐτάρκεις τῶν ἐπιστημῶν, οὐκ ἔστι βουλή· οἷον, περὶ γραμμάτων· οὐ γὰρ διστάζομεν, πῶς γραπτέον· ἀλλ' ὅσα γίνεται δι' ἡμῶν, μὴ ὡσαύτως δὲ ἀεί, περὶ τούτων βουλευόμεθα· οἷον, περὶ τῆς ἰατρικῆς, ἢ χρηματιστικῆς, καὶ περὶ κυβερνητικῆς μᾶλλον ἢ γυμναστικῆς, ὅσῳ ἧττον διηκρίβωται. καὶ ἔτι, περὶ τῶν λοιπῶν ὁμοίως· μᾶλλον δὲ, καὶ περὶ τὰς τέχνας ἢ τὰς ἐπιστήμας· μᾶλλον γὰρ περὶ αὐτὰς διστάζομεν. ὃ βουλεύεσθαι δὲ ἐν πᾶσιν ὡς ἐπὶ πολύ, ἀδήλοις δ' ἢ πῶς ἀποβήσεται, καὶ ἐν οἷς ἀδιόριστον· συμβούλοις δὲ τοῖς λαμβάνομεν εἰς τὰ μεγάλα, ἀπιστοῦντες ἡμῖν αὐτοῖς ὡς οὐχ ἱκανοῖς πρᾶγμα· βουλευόμεθα δ', οὐ περὶ τῶν τελῶν, ἀλλὰ περὶ τῶν πρὸς τὰ τέλη· οὔτε γὰρ ἰατροῦ βουλεύεται, εἰ ὑγιάσει· οὔτε ῥήτωρ, εἰ πείσει· οὔτε πολιτικὸς, εἰ εὐνομίαν ποιήσει· οὐδεὶς τῶν λοιπῶν οὐδείς, περὶ τοῦ τέλους· ἀλλὰ θέμενοι τέλος τι, πῶς καὶ διὰ τίνων ἔσται, σκοποῦσι· καὶ διὰ πλείονων μὲν φαινομένου γίνεσθαι, διὰ τίνος ῥᾷστα καὶ καλλίστα ἐπισκοποῦσι· δι' ἑνὸς δὲ ἐπιτελουμένου, πῶς διὰ τούτου ἔσται· κἀκείνου διὰ τίνος, ἕως ἂν ἔλθωσιν ἐπὶ τὸ πρῶτον αἴτιον, ὃ ἐν τῇ εὑρέσει ἔσχατόν ἐστιν· ὁ γὰρ βουλευόμενος ἔοικε ζητεῖν καὶ ἀναλύειν τὸν εἰρημένον τρόπον, ὥσπερ διάγραμμα. φανερὸν δὲ, ἡ μὲν ζήτησις, ἡ πᾶσα εὐβουλία, οἷον αἱ μαθηματικαί· ἡ δὲ βούλευσις πᾶσα, ζήτησις· καὶ τὸ ἔσχατον ἐν τῇ ἀναλύσει, πρῶτον εἶναι ἐν τῇ γενέσει. κἂν μὲν ἀδύνατον ἐντύχωσιν, ἀφίστανται· οἷον, εἰ χρημάτων δεῖ, τοῦτα δὲ μὴ οἷόν τε πορισθῆναι. ἐὰν δὲ δυνατὸν φαίνηται, ἐγχειροῦσι πράττειν· δυνατὰ δὲ, ἃ δι' ἡμῶν γένοιτο ἄν· τὰ γὰρ διὰ τῶν φίλων, δι' ἡμῶν πως ἐστίν· ἡ γὰρ ἀρχὴ ἐν ἡμῖν. ζητεῖται δ', ὁτὲ μὲν, τὰ ὁργανα· ὁτὲ δὲ, ἡ χρεία αὐτῶν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς, ὁτὲ μὲν, δι' ὅ· ὁτὲ δὲ, πῶς, ἢ διὰ τίνος. ἔοικε δὴ, καθάπαξ εἰρῆσθαι, ἄνθρωπος εἶναι ἀρχὴ τῶν πράξεων· ἡ δὲ βουλὴ, περὶ τῶν αὐτῷ πρα-

κτῶν· αἱ δὲ προάξεις, ἄλλων ἕνεκα. οὐκ ἄν οὖν εἴη βούλευτὸν τὸ τέλος, ἀλλὰ τὰ πρὸς τὰ τέλη. οὐδὲ δὴ τὰ καθ' ἕκαστα· οἷον εἰ ἄρτιος τοῦτο, ἢ πεπεῖρανται, ἢ πεποίωται ὡς δεῖ· ταῦτα γὰρ αἰσθήσεως ἐστίν· εἰ δὲ ἀεὶ βουλεύσεται, εἰς ἄπειρον ἥξει. βουλευτὸν δὲ καὶ προαιρετὸν τὸ αὐτό· πλὴν ἀφωρισμένου ἤδη τοῦ προαιρετέου· τὸ γὰρ οὐκ ἂν βουλῆς προχρίναι, προαιρετέον ἐστί· παύεται γὰρ ἕκαστος ζητῶν, πῶς προάξει, ὅταν εἰς αὑτὸν ἀναγάγῃ τὴν ἀρχήν, καὶ αὐτὸ εἰς τὸ ἡγεμονικὸν· τοῦτο γὰρ τὸ προαιρούμενον. δῆλον δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν ἀρχαίων πολιτειῶν, ἃς Ὅμηρος ἐμιμήσατο· οἱ γὰρ βασιλῆς, ἃ προέλοιντο, ἀνήγγελλον τοῖς δήμοις ὄντος τοῦ προαιρετοῦ, βουλευτοῦ, ὀρεκτοῦ τοῖς ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἡ προαίρεσις αὖ εἴη βουλευτικὴ ὄρεξις τῶν ἐφ' ἡμῖν· ἐκ τοῦ βουλεύσασθαι γὰρ κρίναντες, ὀρεγόμεθα κατὰ τὸ βούλευσιν. ἡ μὲν οὖν προαίρεσις τύπῳ εἰρήσθω, καὶ περὶ ποιά ἐστι, καὶ ὅπη πρὸς τὰ τέλη.

Κεφ. 4. Ἡ δὲ βούλησις, ὅτι μὲν τοῦ τέλους ἐστὶν, εἴρηται· δοκεῖ δέ, τοῖς μὲν, τἀγαθοῦ εἶναι· τοῖς δέ, τοῦ φαινομένου ἀγαθοῦ. συμβαίνει δὲ, τοῖς μὲν τὸ βουλητὸν τἀγαθὸν λέγουσι, μὴ εἶναι βουλητὸν ὃ βούλεται ὁ μὴ ὀρθῶς αἱρούμενος· εἰ γὰρ ἔσται βουλητὸν, καὶ ἀγαθόν· ὧν δὲ, εἰ ὅτως ἔτυχε, κακόν· τοῖς δὲ αὖ τὸ φαινόμενον ἀγαθὸν, τὸ βουλητὸν λέγουσι, μὴ εἶναι φύσει βουλητόν, ἀλλ' ἑκάστῳ τὸ δοκοῦν· ἄλλο δ' ἄλλῳ φαίνεται· καὶ εἰ ὅτως ἔτυχε, ταναντία. εἰ δὴ ταῦτα μὴ ἀρέσκει, ἆρα φατέον, ἁπλῶς μὲν καὶ κατ' ἀλήθειαν, βουλητὸν εἶναι τἀγαθόν· ἑκάστῳ δὲ, τὸ φαινόμενον; τῷ μὲν οὖν σπουδαίῳ, τὸ κατ' ἀλήθειαν εἶναι· ᾧ δὲ φαύλῳ, τὸ τυχόν· ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν σωμάτων, τοῖς μὲν εὖ διακειμένοις, ὑγιεινά ἐστι τὰ κατ' ἀλήθειαν τοιαῦτα ὄντα· τοῖς δ' ἀπεινόσοις, ἕτερα· ὁμοίως δὲ καὶ πικρὰ καὶ γλυκέα, καὶ θερμὰ, καὶ βαρέα, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστα· ὁ σπουδαῖος γὰρ ἕκαστα κρίνει ὀρθῶς, καὶ ἐν ἑκάστοις ταληθὲς αὐτῷ φαίνεται· καθ' ἑκάστην γὰρ ἕξιν, ἴδιά ἐστι

ὅτι ἡ καλὰ καὶ ἡδέα. καὶ ἀμφοῖν πλῆσον ἴσως ὁ σπουδαῖος, ὥ-
περ παλήθης ἐν ἑκάστοις ὁρᾶν, ὥσπερ χρωμάτων καὶ μέτρων αὐτῶν ὤν· τοῖς
πολλοῖς δὲ, ἡ ἀπάτη ἀμφὶ τὴν ἡδονὴν ἔοικε γίνεσθαι· ἡδὺ γὰρ ὄντα,
ἀγαθὸν φαίνεται. αἱρεσιμῶται οὖν ὃ ἡδύ, ὡς ἀγαθόν· τὸ δὲ λυπῶν,
ὡς κακὸν, φεύγουσιν.

Οὗτος δὴ, βουλητὸς μὲν, τοῦ τέλους· βουλευτῶν δὲ καὶ προαι- Κεφ. 5.
ρετῶν, τῶν πρὸς τὸ τέλος, αἱ περὶ ταῦτα πράξεις, καὶ προ-
αίρεσιν εἶεν ἄν, καὶ ἑκούσιοι· αἱ δὲ τῆς ἀρετῆς ἐνέργειαι, περὶ ταῦ-
τα· ἐφ' ἡμῖν δὴ καὶ ἡ ἀρετὴ, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ κακία· ἐν οἷς γὰρ ἐφ'
ἡμῖν τὸ πρᾶξαι, καὶ τὸ μὴ πρᾶξαι· καὶ ἐν οἷς τὸ μὴ, καὶ τὸ ναί·
ὥς ἐι τὸ πρᾶξαι, καλὸν ὄν, ἐφ' ἡμῖν ἐστι· καὶ τὸ μὴ πρᾶξαι, ἐφ'
ἡμῖν ἔσαι, αἰσχρὸν ὄν. καὶ εἰ τὸ μὴ πρᾶξαι, καλὸν ὄν, ἐφ' ἡμῖν· καὶ
τὸ πρᾶξαι, αἰσχρὸν ὄν, ἐφ' ἡμῖν. εἰ δ' ἐφ' ἡμῖν τὸ τὰ καλὰ πρά-
ξαι, καὶ τὰ αἰσχρὰ, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ μὴ πρᾶξαι· τοῦτο δὲ ἦν, τὸ ἀ-
γαθοῖς καὶ κακοῖς εἶναι· ἐφ' ἡμῖν ἔσαι τὸ ἐπιεικέσι καὶ φαύλοις εἶναι· τὸ
δὲ λέγειν ὡς

„ Οὐδεὶς ἑκὼν πονηρὸς, οὐδ' ἄκων μάκαρ,

ἔοικε, τὸ μὲν, ψεῦδει· τὸ δ', ἀληθεῖ· μακάριος μὲν γὰρ οὐδεὶς ἄ-
κων· ἡ δὲ μοχθηρία, ἑκούσιον. ἢ τοῖς γε νῦν εἰρημένοις ἀμφισβητη-
τέον, καὶ τὸν ἄνθρωπον ἀφετέον ἀρχὴν εἶναι, οὐδὲ γεννητὰ τῶν
πράξεων, ὥσπερ καὶ τέκνων. εἰ δὲ ταῦτα φαίνεται, καὶ μὴ ἐχομεν
εἰς ἄλλας ἀρχὰς ἀναγαγεῖν πλὴν τὰς ἐφ' ἡμῖν, ὧν καὶ αἱ ἀρχαὶ
ἐφ' ἡμῖν, καὶ αὐτὰ ἐφ' ἡμῖν καὶ ἑκούσια. τοιούτοις δ' ἔοικε μάρτυρ-
εσθαι καὶ ἰδίᾳ ὑφ' ἑκάστων, καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν νομοθετῶν· κολά-
ζουσι γὰρ καὶ ζημιοῦσι τοὺς δρῶντας μοχθηρὰ, ὅσοι μὴ βίᾳ, ἢ
δι' ἄγνοιαν, ἧς μὴ αὐτοὶ αἴτιοι. τοὺς δὲ τὰ καλὰ πράττοντας τιμῶ-
σιν· ὡς, τοὺς μὲν προθύμους, τοὺς δὲ κωλύοντες. καὶ τοι πρὸς
ὃ γε, μήτ' ἐφ' ἡμῖν ὄντι, μήθ' ἑκούσια, οὐδεὶς πρόσεισι

πράτθειν· ὡς οὐδὲν πρὸς ἔργου ὄντος πραθῆναι μὴ θερμαίνεσθαι, ἢ ἀλγεῖν, ἢ πωλεῖν, ἢ ἄλλ' ὁποιονοῦν τῶν τοιούτων· ὕθεν γὰρ ἥπιον πρασόμεθα αὐτά· καὶ γὰρ ἐπ' αὐτῷ τῷ ἀγνοεῖν κολάζουσιν, ἐὰν αἴτιος εἶ δοκῇ τῆς ἀγνοίας, οἷον τοῖς μεθύουσι διπλᾶ τὰ ἐπιτίμια· ἡ γὰρ ἀρχὴ ἐν αὐτῷ· κύριος γὰρ ἦν μὴ μεθυσθῆναι· τοῦτο δή, αἴτιον τῆς ἀγνοίας· καὶ τοὺς ἀγνοοῦντάς τι τῶν ἐν τοῖς νόμοις, ἃ δεῖ πρᾶξαι θαι, καὶ μὴ χαλεπά ἐστι, κολάζουσιν. ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς μὴ εἰδόσιν, ὅσα δι' ἀμέλειαν ἀγνοεῖν δοκοῦσιν, ὡς ἐπ' αὐτοῖς ὂν τὸ μὴ ἀγνοεῖν· τὸ γὰρ ἐπιμεληθῆναι κύριοι. ἀλλ' ἴσως τοιοῦτός τίς ἐστιν, ὥστε μὴ ἐπιμεληθῆναι· ἀλλὰ τοῦ τοιοῦτοι γίνεσθαι αὐτοὶ αἴτιοι, ζῶντες αὐτὸ μένως, καὶ ἀδίκους ἢ ἀκολάστους εἶ), οἱ μὲν, κακουργοῦντες· οἱ δὲ, ἐν πότοις καὶ τοῖς τοιούτοις διάγοντες· αἱ γὰρ περὶ ἕκαστα ἐνέργειαι, τοιούτους ποιοῦσι. τοῦτο δὲ δῆλον ἐκ τῶν μελετώντων πρὸς ἱππικὴν οἱονοῦν ἀγωνίαν ἢ πρᾶξιν· διὰ τελοῦσι γὰρ ἐνεργοῦντες. ὃ μὲν οὖν ἀγνοεῖ, ὅτι ἐκ τοῦ ἐνεργεῖν περὶ ἕκαστα αἱ ἕξεις γίνονται, κομιδῇ ἀναισθήτου. ἔτι δή, ἄλογον, ὃν ἀδικοῦντα μὴ βούλεσθαι ἄδικον εἶ). ἢ τὸν ἀκόλαστον αἰτοῦντα, ἀκόλαστον. εἰ γὰρ μὴ ἀγνοῶν τις πράττει, ἐξ ὧν ἔσται ἄδικος, ἑκὼν ἄδικος ἂν εἴη. ὁ μὲν ἐὰν γε βούληται, ἄδικος ὢν παύσεται, καὶ ἔσται δίκαιος· ὁ δὲ νοσῶν, ὑγιὴς· καὶ εἰ ὅπως ἔτυχεν, ἑκὼν νοσεῖ, ἀκρατῶς βιοτεύων, καὶ ἀπειθῶν τοῖς ἰατροῖς. τότε μὲν οὖν ἐξῆν αὐτῷ μὴ νοσεῖν· πεπεμένῳ δέ, οὐκ ἔτι· ὥσπερ καὶ ἀφεῖναι λίθον, ἔτι αὐτὸν δυνατὸν ἀναλαβεῖν· ἀλλ' ὅμως ἐστὶ αὐτῷ ὁ βαλὼν καὶ ῥίψας· ἡ γὰρ ἀρχὴ ἐπ' αὐτῷ· οὕτω δὲ καὶ τῷ ἀδίκῳ, καὶ τῷ ἀκολάστῳ, ἐξῆν ἀρχῆς μὲν, ἐξὸν τοιούτοις μὴ γενέσθαι· δεδεκότες εἰσί· γενομένοις δὲ οὐκέτι ἔξεστι μὴ εἶ). ὁ μόνον δὲ αἱ τῆς ψυχῆς κακίαι ἑκούσιοί εἰσιν, ἀλλ' ἐνίοις καὶ αἱ τοῦ σώματος, οἷς καὶ ἐπιμέμφεται· τοῖς μὲν γὰρ διὰ φύσιν αἰσχροῖς, οὐδεὶς ἐπιμέμφεται· τοῖς δὲ διὰ γυμνασίαν, καὶ ἀμέλειαν. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ ἀσθέ-

ἀαθένειαν, ἢ ἀῖχος, καὶ πήρωσιν· ὡσθεὶς γὰρ αὖ ὀνήσίσθε τυφλῷ φύσει, ἢ οὐκ νόσῳ, ἢ οὐκ πληγῆς· ἀλλὰ μᾶλλον ἐλεήσαι· ταῦ δ' ὄξ οἰνοφλυγίας, ἢ ἀλλης ἀκολασίας, πᾶς αὖ ὀπιλυμήσαι. τῶν δὲ περὶ τὸ σῶμα κακιῶν, αἱ μὲν ἐφ' ἡμῖν, ὀπιλυμῶνται· αἱ δὲ μὴ ἐφ' ἡμῖν, ὅ. εἰ δ' ὅτω, καὶ ὀπὶ τῶν ἄλλων αἱ ὀπιλυμόμεναι τῶν κακιῶν, ἐφ' ἡμῖν αὖ εἶεν. εἰ δέ τις λέγοι ὅτι πάντες ἐφίενται τὸ φαινομένυ ἀγαθοῦ, τ δὲ φαντασίας ὐκ ἐυειοι, ἀλλ' ὁποῖός ποθ' ἕκαστος ὄστ, τοιοῦτο καὶ τὸ τέλος φαίνεται αὐτῳ· εἰ μὲν οὖν ἕκαστος ἑαυτῳ τ ἕξεώς ὄστ πως αἴτιος, καὶ τ φαντασίας ἔσαι πως αὐτὸς αἴτιος· εἰ δὲ μηδεὶς αὐτῳ αἴτιος τὸ κακὸς ποιῆν, ἀλλὰ δι' ἄγνοιαν τὸ τέλους ζῶν ταῦτα πράττῃ, δῆλ τούτων οἰόμενος αὐτῳ δεῖσον ἔσθαι· ἡ δὲ τὸ τέλους ἕφεσις, σὐκ αὐθαίρετος, ἀλλὰ φυῶαι δεῖ, ὥσπερ ὄψιν ἔχοντα, ᾗ κρινῆ καλῶς, καὶ ὃ κατ' ἀλήθειαν ἀγαθὸν αἱρήσεται. καὶ ἔστιν εὐφυὴς, ᾧ τοῦτο καλῶς πέφυκε· ὃ γὰρ μέγιστον, καὶ κάλλιστον, καὶ ὃ παρ' ἑτέρου μὴ οἷόν τε λαβεῖν, μηδὲ μαθεῖν, ἀλλ' οἷον ἔφυ, τοιοῦτον ἕξῆ· καὶ ὃ εὖ καὶ ὃ καλῶς τοῦτο πεφυκέναι, ἡ τελεία καὶ ἀληθινὴ αὐ εἴη εὐφυία· εἰ δὴ ταῦτ' ὄστιν ἀληθῆ, τί μᾶλλον ἡ ἀρετὴ τ κακίας ἔσαι ἑκούσιον; ἀμφοῖν γὰρ ὁμοίως, τῷ ἀγαθῷ καὶ τῷ κακῷ, ὃ τέλος φύσει, ἢ ὁπωσδήποτε φαίνεται καὶ κεῖται· τὰ δ' λοιπὰ πρὸς τοῦτ' ἀναφέροντες, πράττομεν, ὁπωσδήποτε. εἴτε δὴ ὃ τέλος μὴ φύσει ἑκάστῳ φαίνεται οἱονδήποτε, ἀλλά τι καὶ παρ' αὐτό ὄστιν· εἴτε, ὃ μὲν τέλος φυσικὸν, ὃ δὲ πρὸς τὰ λοιπὰ πράξει ἑκούσιος ὢν σπουδαῖος, ἡ ἀρετὴ ἑκούσιόν ὄστιν, ὥσπερ ἦπον καὶ ἡ κακία ἑκούσιον αὖ εἴη· ὁμοίως γὰρ καὶ τῷ κακῷ ὑπάρξει ὃ δι' αὐτὸν ἐν ταῖς πράξεσι· καὶ εἰ μὴ, ἐν τῷ τέλει. εἰ οὖν ὥσπερ λέγεται, ἑκούσιοί εἰσιν αἱ ἀρεταί· καὶ γὰρ τ ἕξεων συνεργοί πως αὐταί ἐσμεν· καὶ τῷ ποιοί τινες εἶ), ὃ τέλος τοιόνδε τιθέμεθα· καὶ αἱ κακίαι ἑκούσιοι αὖ εἶεν· ὁμοίως γάρ. κοινῇ μὲν οὖν περὶ τ ἀρετῶν εἴρηται ἡμῖν· τύπῳ τε

ηλιος τύπω, ὅτι μεσότητές εἰσιν, καὶ ὅτι ἕξεις, ὑφ' ὧν τε γίνονται, καὶ ὅτι τούτων, ποιητικαί, καὶ καθ' αὑτάς· καὶ ὅτι ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἑκούσιοι, καὶ ὅπως ὡς ἂν ὁ ὀρθὸς λόγος προστάξῃ. ὁμοίως δὲ αἱ πράξεις ἑκούσιοί εἰσι, καὶ αἱ ἕξεις. τὰ μὲν γὰρ πράξεων ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους κύριοί ἐσμεν, εἰδότες τὰ καθ' ἕκαστα· τῶν ἕξεων δὲ, τὰς ἀρχὰς μὲν οὐ γινώσκομεν, ὥσπερ ὅτι τὰ ἀρρωστίων· ἀλλ' ὅτι ἐφ' ἡμῖν ἐστιν, ὅπως, ἢ μὴ ὅπως χρήσασθαι, ἀφ' οὗ τὸ ἑκούσιον. ἀναλαβόντες δὴ περὶ ἑκάστης, εἴπωμεν τίνες εἰσὶ, καὶ περὶ ποῖα, καὶ πῶς· ἅμα δ' ἔσται δῆλον καὶ πόσαι εἰσί· καὶ πρῶτον περὶ ἀνδρίας.

Κεφ. 6. Ὅτι μὲν οὖν μεσότης ἐστὶ περὶ φόβους καὶ θαῤῥῆ, πάλιν καὶ πρότερον εἴρηται. φοβούμεθα δὲ, δηλονότι τὰ φοβερά· ταῦτα δ' ἐστὶν ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, κακά· διὸ καὶ ὁρίζονται τὸν φόβον εἰς τὴν προσδοκίαν κακοῦ. φοβούμεθα οὖν πάντα τὰ κακά· οἷον ἀδοξίαν, πενίαν, νόσον, ἀφιλίαν, θάνατον. ἀλλ' ὁ περὶ πάντα δοκεῖ ὁ ἀνδρεῖος εἶναι· εἶναι γὰρ καὶ δεῖ φοβεῖσθαι, καὶ καλόν· τὸ δὲ μὴ, αἰσχρὸν, οἷον ἀδοξίαν· ὁ μὲν γὰρ φοβούμενος, ὅπερ φησὶν, καὶ αἰδήμων· ὁ δὲ μὴ φοβούμενος, ἀναίσχυντος. λέγεται δὲ κατὰ πινῶν ἀνδρεῖος, κατὰ μεταφοράν· ἔχει γάρ τι ὅμοιόν τι τῷ ἀνδρείῳ· ἄφοβος γὰρ ὢν καὶ ὁ ἀνδρεῖος. πενίαν δὴ ἴσως οὐ δεῖ φοβεῖσθαι, οὐδὲ λιμὸν, οὐδὲ ὅλως ὅσα μὴ ἀπὸ κακίας, μηδὲ δι' αὐτόν· ἀλλ' οὐδ' ὁ περὶ ταῦτα ἄφοβος, ἀνδρεῖος. λέγομεν γὰρ τὸν καθ' ὁμοιότητα· ἔνιοι γὰρ ἐν τοῖς πολεμικοῖς κινδύνοις δειλοὶ ὄντες, ἐλευθέριοί εἰσι, καὶ πρὸς χρημάτων ἀπορίαν εὐθαρσῶς ἔχουσιν· οὐδὲ δὴ εἴ τις ὕβριν περὶ γυναῖκα φοβεῖται, ἢ φθόνον, ἢ τι τῶν τοιούτων, δειλός ἐστιν· οὐδ' εἰ θαῤῥεῖ, μέλλων μαστιγοῦσθαι, ἀνδρεῖος. περὶ ποῖα οὖν τῶν φοβερῶν ὁ ἀνδρεῖος; ἢ περὶ τὰ μέγιστα; οὐδεὶς γὰρ ὑπομενητικώτερος τῶν δεινῶν· φοβερώτατον δ' ὁ θάνατος· πέρας γὰρ· καὶ οὐδὲν ἔπι τῷ τεθνεῶτι δοκεῖ, οὔτε ἀγαθὸν, οὔτε

ὅτε καὶ ὅν τινα εἰ). δόξειε δ' ἂν οὐδὲ περὶ θάνατον ὃν ἐν πάντι ὁ ἀνδρεῖος εἶναι· οἷον, εἰ ἐν θαλάττῃ, ἢ ἐν νόσοις. ἐν τίσιν οὖν, ἢ ἐν τοῖς καλλίστοις; δοκεῖ γὰρ οἱ ἐν πολέμῳ ἐν μεγίστῳ καὶ καλλίστῳ κινδύνῳ. ὁμολογοῦσι δὲ τούτοις εἶναι καὶ αἱ τιμαὶ αἱ ἐν ταῖς πόλεσι, καὶ πρὸς τοῖς μοναρχοῖς κυρίως δ' ἂν λέγοιτ' ἂν ἀνδρεῖος, ὁ περὶ τὸν καλὸν θάνατον ἀδεής, καὶ ὅσα θάνατον ἐπιφέρει τοιοῦτα· οἷς τὰ δὲ μάλιστα τὰ κατὰ πόλεμον. ὁ μὲν γὰρ καὶ ἐν θαλάττῃ καὶ ἐν νόσοις ἀδεὴς ὁ ἀνδρεῖος· οὐ κατὰ δὲ ὡς οἱ θαλάττιοι· οἱ μὲν γὰρ ἀπεγνώκασι τὴν σωτηρίαν, καὶ ὃν θάνατον πάσχουσι δυσχεραίνουσιν· οἱ δὲ, ἐλπίδες εἰσὶ τοῦ ἐμπειρίαν· ἅμα δὲ καὶ ἀνδρίζονται, ἐν οἷς ἔστιν ἡ δύκη, ἢ καλὸν ὁ θάνατος· ἐν ταῖς τοιαύταις δὲ φθοραῖς ἥκιστα ὑπάρχει.

Τὸ δὲ φοβερὸν, οὐ πᾶσι μὲν ὁ αὐτὸ· λέγομεν δέ τι καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον. τοῦτο μὲν οὖν πάντι φοβερὸν· ὧν τινων ἔχομεν· τὰ δὲ κατ' ἄνθρωπον, καὶ ἃ φέρει μεγέθη, καὶ τὰ μᾶλλον καὶ τὰ ἧττον· ὁμοίως δὲ καὶ τὰ θαρραλέα· ὁ δὲ ἀνδρεῖος, ἀνέκπληκτος, ὡς ἄνθρωπος. φοβήσεται μὲν οὖν καὶ τὰ τοιαῦτα· ὡς δεῖ δὲ, καὶ ὡς ὁ λόγος ἐπιτάξει, τοῦ καλοῦ ἕνεκα· τοῦτο γὰρ τέλος τῆς ἀρετῆς. ἔστι δὲ μᾶλλον καὶ ἧττον ταῦτα φοβητὰ καὶ ἔτι, τὰ μὴ φοβερὰ, ὡς τοιαῦτα φοβεῖσθαι. γίνεται δὲ τῶν ἁμαρτιῶν, ἡ μὲν, ὅτι οὐ δεῖ· ἡ δὲ, ὅτι οὐχ ὡς δεῖ· ἡ δὲ, ὅτι οὐχ ὅτε, ἢ ἅττων τοιούτων· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τὰ θαρραλέα· ὁ μὲν οὖν ἃ δεῖ, καὶ διὰ τί ἕνεκα, ὑπομένων καὶ φοβούμενος, καὶ ὡς δεῖ, καὶ ὅτε· ὁμοίως δὲ καὶ θαρρῶν, ἀνδρεῖος· κατ' ἀξίαν γὰρ, καὶ ὡς ἂν ὁ λόγος, πάσχει καὶ πράττει ὁ ἀνδρεῖος. τέλος δὲ πάσης ἐνεργείας ἐστὶ τὸ καθ' ἕξιν· καὶ τῷ ἀνδρείῳ δὲ, ἡ ἀνδρία, καλόν. τοιοῦτον δὲ καὶ τὸ τέλος· ὁρίζεται γὰρ ἕκαστον τῷ τέλει. καλοῦ δὴ ἕνεκα ὁ ἀνδρεῖος ὑπομενεῖ καὶ πράξει τὰ κατὰ τὴν ἀνδρείαν. τῶν δὲ ὑπερβαλλόντων, ὁ μὲν τῇ ἀφοβίᾳ, ἀνώνυμος· εἴρηται δ' ἡμῖν ἐν

Κεφ. 7.

ἐν τοῖς πρόσθεν, ὅτι πολλά ἐστιν ἀνώνυμα· εἴη δ' ἂν τις μαινόμενος ἢ ἀναλγήτος, εἰ μηδὲν φοβοῖτο, μήτε σφυρόν, μήτε τὰ κύματα, καθάπερ φασὶ τοὺς Κελτούς· ὁ δὲ θαρρῶν ὑπερβάλλων ποιεῖ τὰ φοβερά, θρασύς. δοκεῖ δὲ καὶ ἀλαζὼν εἶναι ὁ θρασὺς καὶ προποιητικὸς ἀνδρίας. ὡς οὖν ἐκεῖνος πρὸς τὰ φοβερὰ ἔχει, ὅτως οὗτος βούλεται φαίνεσθαι. ἐν οἷς οὖν δύναται, μιμεῖται. διὸ καί εἰσιν οἱ πολλοὶ αὐτῶν θρασύδειλοι· ἐν τούτοις γὰρ θρασυνόμενοι, τὰ φοβερὰ οὐχ ὑπομένουσιν. ὁ δὲ πρὸς φόβους ὑπερβολήν, δειλός· καὶ γὰρ ἃ μὴ δεῖ, καὶ ὡς οὐ δεῖ, καὶ πάντα τοιαῦτα ἀνωλυθεῖ αὐτῷ· ἐλλείπει δὲ καὶ πρὸς θάρρος· ἀλλ' ἐν ταῖς λύπαις ὑπερβολήν, μᾶλλον καταφανής ἐστι. δύσελπις δή τις, ὁ δειλός. πάντα γὰρ φοβεῖται· ὁ δὲ ἀνδρεῖος, εὐέλπις. ὁ γὰρ θαρρῶν, εὐέλπιδος. πρὸς ταῦτα μὲν οὖν ἐστιν, ὅ, τε δειλὸς, καὶ ὁ θρασὺς, καὶ ὁ ἀνδρεῖος· διαφόρως δ' ἔχουσι πρὸς αὐτά· οἱ μὲν γὰρ, ὑπερβάλλουσι καὶ ἐλλείπουσιν· ὁ δὲ, μέσως ἔχει, καὶ ὡς δεῖ· καὶ οἱ μὲν θρασεῖς, πρόπετεῖς, καὶ βουλόμενοι πρὸ τῶν κινδύνων, ἐν αὐτοῖς ἀφίστανται· οἱ δ' ἀνδρεῖοι, ἐν τοῖς ἔργοις ὄξεῖς· πρότερον δ', ἡσύχοι. καθάπερ οὖν εἴρηται, ἡ ἀνδρία μεσότης ἐστὶ περὶ θαρραλέα καὶ φοβερά, ἐν οἷς εἴρηται, καὶ ὅτι καλὸν αἱρεῖται καὶ ὑπομένει· ἢ ὅτι αἰσχρὸν τὸ μή· τὸ δὲ ἀποθνήσκειν, φεύγοντα πενίαν, ἢ ἔρωτα, ἢ τι λυπηρόν, οὐκ ἀνδρεῖόν, ἀλλὰ μᾶλλον δειλοῦ· μαλακία γὰρ τὸ φεύγειν τὰ ἐπίπονα· καὶ οὐχ ὅτι καλὸν, ὑπομένει, ἀλλὰ φεύγων κακόν. ἔστι μὲν οὖν ἡ ἀνδρία τοιοῦτόν τι.

Κεφ. 8. Λέγονται δὲ καὶ ἕτεραι κατὰ πέντε τρόπους· πρῶτον μὲν, ἡ πολιτικὴ· μάλιστα γὰρ ἔοικε· δοκοῦσι γὰρ ὑπομένειν τοὺς κινδύνους οἱ πολῖται, διὰ τὰ ἐκ τῶν νόμων ἐπιτίμια, καὶ τὰ ὀνείδη, καὶ διὰ τὰς τιμάς· καὶ διὰ τοῦτο ἀνδρεῖόταται δοκοῦσιν εἶναι, παρ' οἷς οἱ δειλοὶ ἄτιμοι, οἱ δὲ ἀνδρεῖοι ἔντιμοι· τοιοῦτοις δὲ καὶ Ὅμηρος

μηδεὶς ποιῇ, οἷον ὃν Διομήδη, καὶ ὃν Ἔκτορα·

„ Πηλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσῃ.

καὶ Διομήδης,

„ Ἕκτωρ γὰρ ποτε φήσει ἐν Τρωσὶν ἀγορεύων,

„ Τυδείδην ὑπὸ ἐμοῦ. --

ὁμοίωται δ' αὕτη μάλιστα τῇ πρότερον εἰρημένῃ, ὅτι δι' ἀρετὴν γίνεται· δι' αἰδῶ γὰρ, καὶ ἀφ' καλοῦ ὄρεξιν· ἡμῖν γὰρ· καὶ φυγὴ ὀνείδους, αἰσχροῦ ὄντος. παξαι δ' ἀν' ἡσυχὴ τοὺς ὑπὸ τῶν ἀρχόντων ἀναγκαζομένους εἰς ταὐτό· χείρους δ', ὅσῳ ἀ δι' αἰδοῦς, ἀλλὰ δοκεῖ φόβον αὐτὸ δρᾶσαι, καὶ φεύγειν, ἀ δ' αἰσχρόν, ἀλλὰ τὸ λυπηρόν· ἀναγκάζουσι γὰρ οἱ κύριοι, ὥσπερ ὁ Ἕκτωρ,

„ Ὃν δέ κ' ἐγὼν ἀπονόσφι μάχης ταχὺν ἀσπιστὴν ἴομεν,

„ Οὔ οἱ ἔπειτ' ἔσται φυγέειν κύνας. --

καὶ οἱ πρεσβυτέροις, κἂν ἀναχωρῶσι, τύπτοιτες, ὃ αὐτὸ δρῶσι, καὶ οἱ πρὸ τῶν πόδων καὶ τῶν πιόντων προσπαίοντες· πάντες γὰρ ἀναγκάζουσι. δεῖ δ', ἀ δι' αἰσχύνην ἀνδρεῖοι εἶναι, ἀλλ' ὅτι καλόν. δοκεῖ δὲ καὶ ἡ ἐμπειρία ἡ περὶ ἕκαστα, ἀνδρία τις εἶναι· ὅθεν καὶ ὁ Σωκράτης φήθη ἐπιστήμην εἶναι τὴν ἀνδρείαν. πιστοὶ δὲ, δῆλοι μάλ', ὅτι δῆλοι· ἐν τοῖς πολεμικοῖς δ', οἱ στρατιῶται· δοκοῦσι γὰρ εἶναι πολλὰ κενὰ τοῦ πολέμου, ἃ μάλιστα σώζουσι οὗτοι. φαίνονται δὴ ἀνδρεῖοι, ὅτι οὐκ ἴσασιν οἱ δῆλοι οἷά ἐστιν· εἶτα ποιῆσαι καὶ μὴ παθεῖν μάλιστα δύνανται ἐκ τῆς ἐμπειρίας, καὶ φυλάξασθαι, καὶ παταξαι, δυνάμενοι χρῆσθαι τοῖς ὅπλοις· καὶ τοιαῦτα ἔχοντες, οἷα καὶ εἰκὸς καὶ πρὸς ὃ ποιῆσαι, καὶ πρὸς ὃ μὴ παθεῖν κράτιστα. ὥσπερ οὖν οἱ ὁπλοις ὡπλισμένοι μάχονται, καὶ ἀθλητὰς ἰδιώτας· καὶ γὰρ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀγῶσιν οὐκ οἱ ἀνδριφόντοι μαχιμώτατοί εἰσιν, ἀλλ' οἱ μάλιστα ἰσχύοντες, καὶ τὰ σώματα ἄριστα ἔχοντες· οἱ στρατιῶται δὲ, δειλοὶ γίνονται ὅταν ὑπερτείνῃ ὁ

κίνδυνος, καὶ λείπων) τοῖς πλήθεσι καὶ ταῖς τῶν ζώων μάχαις· τοῦτοι γὰρ φεύγουσι· τὰ δὲ πολίτικὰ μένοντα ἀποθνήσκει· ὅθεν καὶ ἐπὶ τῶν Ἑρμαίων σωιέβη· τοῖς μὲν γὰρ, αἰσχρὸν τὸ φεύγειν· καὶ ὁ θάνατος τοιαύτης σωτηρίας αἱρετώτερος· οἱ δὲ, καὶ ἐξ ἀρχῆς ἀκινδύνου, ὡς χρείττους ὄντες· μόνοντες γὰρ, φεύγουσι, τὸν θάνατον μᾶλλον τοῦ αἰσχροῦ φοβούμενοι. ὁ δὴ ἀνδρεῖος, ὁ τοιοῦτος. καὶ ὃν θυμὸν δὲ ὅτι τὴν ἀνδρίαν ἐπιφέρουσιν· ἀνδρῶν γὰρ εἶναι δοκοῦσι καὶ οἱ ἀφ' θυμοῦ, ὥσπερ τὰ θηρία ἐπὶ τοὺς πληγάντας, φερόμενοι, ὅτι καὶ οἱ ἀνδρεῖοι θυμοειδεῖς· ἐπιθυμιώτατον γὰρ ὁ θυμὸς τοῖς κινδύνοις· ὅθεν καὶ Ὅμηρος,

„ -- σθένος ἐμβάλε θυμῷ· καὶ,
„ -- μένος καὶ θυμὸν ἔγειρε. καὶ,
„ Δεινὴ δὲ ἀνὰ ῥῖνας μένος. -- καὶ,
„ -- ἔζεσεν αἷμα.

πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα ἔοικε σημαίνειν τὴν τοῦ θυμοῦ ἔγερσιν, καὶ ὁρμήν· οἱ μὲν οὖν ἀνδρεῖοι, ἀφ' οὗ καλὸν τοῦτο ποιοῦσιν· ὁ δὲ θυμὸς, συνεργεῖ αὐτοῖς· τὰ θηρία δὲ, διὰ λύπην· ἀφ' οὗ γὰρ πληγῶσι καὶ φοβηθῶσι, ἐπεὶ ἂν γε ἐν ὕλῃ ἢ ἐν ἕλει ᾖ, οὐ προσέρχονται· οὐ δὴ ἔστιν ἀνδρία, ὑπὸ ἀλγηδόνος καὶ θυμοῦ ἐξελαυνόμενα πρὸς τὸν κίνδυνον ὁρμᾷν, οὐδὲν τῶν δεινῶν προορῶντα· ἐπεὶ οὕτω γε, καὶ οἱ ὄνοι ἀνδρεῖοι ἂν εἶεν πεινῶντες· τυπτόμενοι γὰρ οὐκ ἀφίσανται τῆς νομῆς· καὶ οἱ μοιχοὶ δὲ διὰ τὴν ἐπιθυμίαν τολμηρὰ πολλὰ δρῶσιν. οὐ δὴ οὗτόν ἐστιν ἀνδρεῖα, τὰ διὰ θηλυδρίας ἢ θυμοῦ ἐξελαυνόμενα πρὸς τοὺς κινδύνους. φαινοτάτη δ' ἔοικεν ἡ ἀφ' ὃν θυμὸν εἶναι, καὶ προαιρεθῶσα προαίρεσιν, καὶ τὸ οὗ ἕνεκα, ἀνδρεία εἶναι· καὶ οἱ ἀνθρωποι δὴ, ὀργιζόμενοι μὲν, ἀλγοῦσι· συμφερόμενοι δ', ἥδονται· οἱ δ' ἀφ' αὐτῶν, μάχιμοι μὲν, οὐκ ἀνδρεῖοι δέ· οὐ γὰρ ἀφ' οὗ καλὸν, οὐδ' ὡς ὁ λόγος, ἀλλὰ ἀφ' οὗ πάθος· πρὸς ὀλίγα πλήσιον δ' ἔχουσί πως· οὐδὲ δὴ

δ' ἢ οἱ ἐλπίδες ὄντες, ἀνδρεῖοι· διὰ γὰρ τὸ πολλάκις καὶ πολλοὺς νενικηκέναι, θαρραλέοι εἰσὶν ἐν τοῖς κινδύνοις. παρόμοιοι δὲ, ὅτι μὲν θαρραλέοι ἀλλ' οἱ μὲν ἀνδρεῖοι, διὰ τὰ παρεσκευασμένα θαρραλέοι· οἱ δὲ, διὰ τὸ οἴεσθαι κρείττους εἶναι, καὶ μηδὲν αἰτιαθῆναι. ἔοικε δὲ τοιοῦτον καὶ οἱ μεθυσκόμενοι· ἐλπίδες γὰρ γίνονται. ὅταν γὰρ αὐτοῖς μὴ συμβῇ τοιοῦτα, φεύγουσιν· ἀνδρεῖα δ' ἦν, τὰ φοβερὰ καὶ ἀνθρώπου οἷα καὶ φαινόμενα, ποιεῖν, ὅτι καλόν· καὶ ἀντὶ τούτου, ὁ μᾶλλον δὲ καὶ ἀνδροτέρου δοκεῖ εἶναι, τὸ ἐν τοῖς αἰφνιδίοις φόβοις, ἄφοβον καὶ ἀπαθὲς αὐτὸν εἶναι, ἢ ἐν τοῖς παροδήλοις· ἀπὸ ἕξεως γὰρ μᾶλλον, ἢ διὰ τὸ ὅπλον οἷα προσδοκᾶν· τὰ μὲν φανερὰ πρόσθεν, καὶ ἐν λογισμῷ καὶ λόγου τις παρέλαβε· τὰ δ' ἐξαίφνης, καὶ τῷ ἔθει. ἀνδρεῖοι δὲ φαίνονται καὶ οἱ ἀγνοοῦντες, καὶ εἰσὶν ὑπὲρ τοὺς ἐλπίδων. χείρεις δ', ὅσῳ ἀξίωμα τοιοῦτον ἔχουσιν· ἐκεῖνοι γὰρ διὰ μόνοι σί τινα χρόνον· οἱ δ' ἐπὶ τὰ τιμώμενοι, ἐὰν γνῶσιν ὅτι ἕτεροι, ἢ ὑποπτεύσωσι, φεύγουσιν· ὅπερ οἱ Ἀργεῖοι ἔπαθον πρὸς τοὺς ἐμπεσόντες τοῖς Λάκωσιν, ὡς Σικυωνίοις. οἱ τε δὴ ἀνδρεῖοι εἴρηνται ποῖοί τινες, καὶ οἱ δοκοῦντες ἀνδρεῖοι.

Περὶ θάρρη δὲ καὶ φόβους ἡ ἀνδρεία ἐστίν, οὐχ ὁμοίως δὲ ἀμφοῖν ἐστίν, ἀλλὰ μᾶλλον περὶ τὰ φοβερά· ὁ γὰρ ἐν τούτοις ἀπαθὴς, καὶ πρὸς τοῦθ' ὡς δεῖ ἔχει, ἀνδρεῖος μᾶλλον, ἢ ὁ περὶ τὰ θαρραλέα. τῷ δὴ τὰ λυπηρὰ ὑπομένειν, ὡς εἴρηται, ἀνδρεῖοι λέγονται· διὸ καὶ ὀπίλυπον ἡ ἀνδρεία, καὶ δικαίως ἐπαινεῖται· χαλεπώτερον γὰρ τὰ λυπηρὰ ὑπομένειν, ἢ τῆς ἡδέων ἀπέχεσθαι· ἐστὶ μὲν ἀλλὰ δόξειεν ἂν εἶναι ὃ καὶ τῶν ἀνδρείων τέλος ἡδύ· ὑποτείνει δὲ, ἀφαιρεῖσθαι· εἴη καὶ ἂν τοῖς γυμνικοῖς ἀγωνισταῖς γίνεται· τοῖς γὰρ πύκταις ὃ μὲν τέλος ἡδύ, ὃ ἕνεκα, ὁ στέφανος καὶ αἱ τιμαί· ὃ δ' ὑποπεσεῖν, ἀλγεινόν, εἰ γὰρ σάρκινοι, καὶ λυπηρὸν, καὶ πᾶς ὁ πόνος· διὰ δὲ ὃ πολλὰ τοιοῦτ' ἐστὶν, μικροὶ οἱ ὃ ἕνεκα,

Κεφ. 9.

οὐδὲν ἡδὺ φαίνεται ἔχειν. εἰ δὴ τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ φρονεῖν τῶν ἀνδρείαν, ὁ μὲν θάνατος καὶ τὰ θαύματα, λυπηρὰ τῷ ἀνδρείῳ καὶ ἀχθηδῆ ἔσται· ὑποκείμενα δὲ αὐτὰ, ὅτι καλὸν, ἢ ὅτι αἰσχρὸν τὸ μή· καὶ ὅσῳ ἂν μᾶλλον τῶν ἀρετῶν ἔχῃ πᾶσαν, καὶ εὐδαιμονέστερος ᾖ, μᾶλλον ὑπὸ τοῦ θανάτου λυπήσεται· τῷ τοιούτῳ γὰρ μάλιστα ζῆν ἄξιον, καὶ οὗτος μεγίστων ἀγαθῶν ἀποστερεῖται εἰδώς· λυπηρὸν δὲ τοῦτο· ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἀνδρεῖος· ἴσως δὲ καὶ μᾶλλον, ὅτι τὸ ἐν τοῦ πολέμῳ καλὸν αὐτὸ ἐκείνων αἱρεῖται. οὐδὲ δὴ ἐν ἁπάσαις ταῖς ἀρεταῖς τὸ ἡδέως ἐνεργεῖν ὑπάρχει, πλὴν ἐφ' ὅσον τὸ τέλειον ἐφάπτεται. φρονίμως δὲ οὐδὲν ἴσως κωλύει μὴ τοὺς τοιούτους φρονίμους εἶναι· ἀλλὰ, τοὺς ἧττον μὲν ἀνδρείους, ἄλλο δὲ ἀγαθὸν μηδὲν ἔχοντας· ἕτοιμοι γὰρ ὅτι τοῖς τοὺς κινδύνους, καὶ ὀνίβιον τοῖς μικρὰ κέρδη καταλλάττουσι. τὸ μὲν οὖν ἀνδρίας, ὅτι τοσοῦτόν ἐστιν εἰρήσθω· τί δ' ἐστὶν, οὐ χαλεπὸν τύπῳ γε θεωρῆσαι ἐκ τῶν εἰρημένων.

Κεφ. 10. Μετὰ δὲ ταύτην, τὴν σωφροσύνης λεγομένην· δοκοῦσι γὰρ τῶν ἀλόγων μερῶν αὗται εἶναι αἱ ἀρεταί· ὅτι μὲν οὖν μεσότης ἐστὶ περὶ ἡδονὰς ἡ σωφροσύνη, εἴρηται ἡμῖν ἧττον γὰρ καὶ οὐχ ὁμοίως ἐστὶ περὶ τὰς λύπας· ἐν τούτοις γὰρ ἡ ἀκολασία φαίνεται. περὶ ποίας οὖν τῶν ἡδονῶν, ἐστὶν ἡ σωφροσύνη; διηρήσθωσαν γὰρ αἱ ψυχικαὶ καὶ αἱ σωματικαί· οἷον, φιλοτιμία, φιλομάθεια· ἑκάτερος γὰρ τούτων χαίρει, ὃ φιλοτιμικός ἐστιν, οὐθὲν πάσχοντος τοῦ σώματος, ἀλλὰ μᾶλλον τῆς διανοίας· οἱ δὲ περὶ τὰς τοιαύτας ἡδονὰς, οὔτε σώφρονες, οὔτε ἀκόλαστοι λέγονται· ὁμοίως δὲ, οὐδὲ οἱ περὶ τὰς ἄλλας ὅσαι μὴ σωματικαί εἰσι· τοὺς γὰρ φιλομύθους, καὶ διηγητικοὺς, καὶ περὶ τῶν τυχόντων κατατείβοντας τὰς ἡμέρας, ἀδολέσχους, ἀκολάστους δέ φαμεν· οὐδὲ τοὺς λυπουμένους ὅτι χρήμασιν ἢ φίλοις· περὶ ὧν τὰς σωματικὰς εἶπε μάλιστα ἡ σωφροσύνη· οὐ παρὰς δὲ οὐδὲ ταύτας· οἱ γὰρ

γὰρ χαίρειν τοῖς ἀφ' ἁπτῶν ὄψεως, οἷον βρώμασι, καὶ ῥήμασι, καὶ βραφῇ, ὅτε σώφρονες, ὅτε ἀκόλαστοι λέγονται· καὶ τοι δόξειεν ἂν εἶναι, καὶ ὡς δεῖ χαίρειν καὶ τούτοις, καὶ καθ' ὑπερβολὴν καὶ ἔλλειψιν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς περὶ τὴν ἀκοήν· τοὺς γὰρ ὑπερβεβλημένως χαίροντας μέλεσιν ἢ ὑποκρίσει, οὐδεὶς ἀκολάστους λέγει· οὐδὲ τοὺς ὡς δεῖ, σώφρονας· οὐδὲ τοὺς περὶ τὴν ὀσμήν, πλὴν κατὰ συμβεβηκός· τοὺς γὰρ χαίροντας μήλοις, ἢ ῥόδοις, ἢ θυμιαμάτων ὀσμαῖς, οὐ λέγομεν ἀκολάστους· ἀλλὰ μᾶλλον τοὺς μύρων καὶ ὄψων· χαίρουσι γὰρ τούτοις οἱ ἀκόλαστοι, ὅτι ἀφ' ἁπτῶν ἀνάμνησις γίνεται τῶν ἐπιθυμητῶν. ἴδοι δ' ἄν τις καὶ τοὺς ἄλλους ὅταν φιλῶσι χαίροντας ταῖς τῶν βρωμάτων ὀσμαῖς· ὃ δὲ τοιούτοις χαίρειν, ἀκολάστου· τούτῳ γὰρ ἐπιθυμητὰ ταῦτα. οὐκ ἔστι δ' οὐδὲ τοῖς θηρίοις χαίροντας ταύταις αἰσθήσεσιν ἡδονὴν, πλὴν κατὰ συμβεβηκός· οὐδὲ γὰρ ταῖς ὀσμαῖς τῶν λαγωῶν αἱ κύνες χαίρουσιν, ἀλλὰ τῇ βρώσει· τοῦ δ' αἴσθησιν ἡ ὀσμὴ ἐποίησεν· οὐδὲ ὁ λέων τῇ φωνῇ τοῦ βοὸς, ἀλλὰ τῇ ἐδωδῇ· ὅτι δὲ ἐγγύς ἐστι, δηλοῖ τῇ φωνῇ ἡσθείς· καὶ χαίρει δὴ ταύτῃ φαίνεται. ὁμοίως δὲ οὐδὲ ἰδὼν ἔλαφον, ἢ ἄγριον αἶγα, ἀλλ' ὅτι βορὰ ἕξει. οὕτω δὲ ταύταις χαίρειν τὴν ἡδονὴν ἡ σωφροσύνη, καὶ ἡ ἀκολασία ἐστὶν· ὧν καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα κοινωνεῖ· ὅταν ἀνδραποδώδης καὶ θηριώδης φαίνοιτο· αὗται δ' εἰσὶν ἁφὴ καὶ γεῦσις· φαίνονται δὲ καὶ τῇ γεύσει ὀλίγῃ μικρὸν, ἢ οὐδὲν χρῆσθαι· ἡ γὰρ γεύσεως ἐστὶν ἡ κρίσις τῶν χυλῶν. ὅπερ ποιοῦσιν οἱ τοὺς οἴνους δοκιμάζοντες, καὶ τὰ ὄψα ἀρτύοντες· ἀλλὰ πολὺ οὐ χαίρουσι τούτοις, ἢ οὐκ οἴονται ἀκολάστοις, ἀλλὰ τῇ ἀπολαύσει, ἢ γίνεται πᾶσα διὰ ἁφῆς καὶ ἐν σιτίοις, καὶ ἐν ποσοῖς, καὶ ἐν τοῖς ἀφροδισίοις λεγομένοις· διὸ καὶ ἤυξατό τις Φιλόξενος Εὐξίου ὀψοφάγος ὤν, ὃν φάρυγα αὐτῷ μακρότερον γενέσθαι, ὡς ἡδόμενος τῇ ἁφῇ, κατὰ τὴν αἴσθησιν· καθ' ἣν ἡ ἀκολα-

σία· καὶ δόξειεν ἂν δικαίως ἐπιεικὴς εἶναι, ὅτι ὑχ ἧττον ἂν θεοφιλὴς ἐσμεν, ὑπάρχειν, ἀλλ' ἧττον ζῶα. ὃ δὴ τοιούτοις χαίρειν μάλιστα ἀγαπᾶν, θηριώδες· καὶ γὰρ αἱ ἐλευθεριώταται τῶν ἀφῆς ἡδονῶν, ἀφῄρηνται, οἷον αἱ ἐν τοῖς γυμνασίοις διὰ τρίψεως καὶ τῆς θερμασίας γινόμεναι· ὑ γὰρ περὶ πᾶν τὸ σῶμα ἡ τῆς ἀνελεύθερου ἁφή, ἀλλὰ περί τινα μέρη.

Κεφ. II. Τῶν δ' ἐπιθυμιῶν, αἱ μὲν, κοιναὶ δοκοῦσιν εἶναι· αἱ δ', ἴδιοι καὶ ἐπίθετοι· οἷον, ἡ μὲν τῆς ἕξεως, φυσική· πᾶς γὰρ ἐπιθυμεῖ, ὅταν ἐνδεὴς ᾖ, ξηρᾶς ἢ ὑγρᾶς ἕξεως· ὁτὲ δ', ἀμφοῖν, καὶ ἐδῶν, φησὶν Ὅμηρος, ὁ νέος καὶ ἀκμάζων· ὃ δὲ τοιάσδε, ἢ τοιάσδε, οὐκ ἔστι πᾶς, οὐδὲ τῶν αὐτῶν. διὸ φαίνεται ἡμέτερον εἶναι. ἡ μὲν οὖν ἄλλη ἕξις γέ τι καὶ φυσικόν· ἕτερα γὰρ ἑτέροις ὀδύνη ἡδέα· καὶ ἔνια τοῖν ἡδίω τῶν τυχόντων. ἐν μὲν οὖν τοῖς φυσικοῖς ταῖς ἐπιθυμίαις, ὀλίγοι ἁμαρτάνουσι· καὶ ἐφ' ἓν ὀπὶ ὃ πλῆον· ὃ γὰρ ἐσθίειν τὰ τυχόντα, ἢ πίνειν, ἕως ἂν ὑπερπλησθῇ, ὑπερβάλλειν ὀδύνη ἐστὶ ὃ κατὰ φύσιν τῶν πλήθει· αὕτη γὰρ πλήρωσις τῆς ἐνδείας, ἡ φυσικὴ ἐπιθυμία· διὸ λέγονται ἅπαξ γαστρίμαργοι, ὡς οὐκ ἐπὶ ὃ δέον πληροῦντες αὐτόν· τοιοῦτοι δὲ γίνονται οἱ λίαν ἀνδραποδώδεις. περὶ δὲ τὰς ἰδίας τῶν ἡδονῶν, πολλοὶ καὶ πολλαχῶς ἁμαρτάνουσι· τὰ γὰρ φιλοτιμούμενα λεγόμενον, ἢ τῶν χαίρειν οἷς μὴ δεῖ, ἢ τῶν μᾶλλον, ἢ ὡς οἱ πολλοὶ, ἢ μὴ ὡς δεῖ, ἢ μὴ ᾧ δεῖ· ἔστι πάντα δ' οἱ ἀνελεύθεροι ὑπερβάλλουσι· καὶ γὰρ χαίρουσιν οἷς οἷς ὐ δεῖ· μισητὰ γάρ· καὶ εἴ τισι δεῖ χαίρειν τῶν τοιούτων, μᾶλλον ἢ δεῖ, καὶ ὡς οἱ πολλοὶ χαίρουσιν. ἡ μὲν οὖν περὶ τὰς ἡδονὰς ὑπερβολὴ, ὅτι ἀνελευθερία, καὶ ψεκτὸν, δῆλον. περὶ δὲ τὰς λύπας, ὑχ ὥσπερ ὅτι ἐπὶ αἰδείας, τῶν ὑπομένειν λέγεται σώφρων· ὑδ' ἀνελεύθερος, τῷ μή· ἀλλ' ὁ μὲν ἀνελεύθερος, τῷ λυπεῖσθαι μᾶλλον ἢ δεῖ, ὅτι τῶν ἡδέων ὐ τυγχάνει· καὶ τοῦ λυπεῖν δὲ ποιεῖ αὐτῷ ἡ ἡδονή· ὁ δὲ σώφρων, ᾧ μὴ λυ-

λυπεῖσθαι τῇ ἀπιστίᾳ, καὶ τῷ ἀπέχεσθαι τῶν ἡδέος. ὁ μὲν οὖν ἀκόλαστος, ὀπιθυμεῖ τῶν ἡδέων πάντων, ἢ τούτων μάλιστα, καὶ ἄγεται ὑπὸ τῆς ὀπιθυμίας· ὥστε οἴεται τούτων ἀμέσως ἀπολαύειν· δεῖ γὰρ καὶ λυπεῖται, καὶ ἀποτυγχάνων, καὶ ὀπιθυμῶν· μὴ λύπης γὰρ ἡ ἐπιθυμία. ἀτόπῳ δὲ ἔοικε τὸ δι' ἡδονὴν λυπεῖσθαι. ἐλλείποντες γὰρ τοῖς ἡδέσι καὶ ἡδονάς, καὶ ἧττον ἢ δεῖ χαίροντες, ἀνάγκη· ἀγνὸν ἀνθρωπικόν ἐστι τὸ ζητεῖν αἰσθησία· καὶ γὰρ τὰ λοιπὰ ζῶα, σαφῶς κρίνει τὰ βρώματα, καὶ τοῖς μὲν, χαίρει· τοῖς δ', οὐ· εἰ δέ τῳ μηδὲν ἔστιν ἡδύ, μηδὲ σφόδρα ἕτερον ἑτέρου, πολλῷ ἂν εἴη τοῦ ἀνθρώπου ἔτι· ἀνάγκη δὲ ὁ τοιοῦτος ὀνόμαζος· σπουδῆς δὲ μὴ πάνυ τύχειν. ὁ δὲ σώφρων, μέσως πρὸς ταῦτ' ἔχει· οὔτε γὰρ ἥδεται, οἷς μάλιστα ὁ ἀκόλαστος· ἀλλὰ μᾶλλον δυσχεραίνει· οὔτε ὅλως οἷς μὴ δεῖ, οὔτε σφόδρα τοιούτῳ τρόπῳ, οὔτε ἀπόντων λυπεῖται· οὐδ' ὀπιθυμεῖ, ἢ μετρίως· οὐδὲ μᾶλλον ἢ δεῖ· οὐδ' ὅτε μὴ δεῖ, οὐδ' ὅλως τῶν τοιούτων οὐδὲν ὅσα δὲ πρὸς ὑγίειαν ἐστιν, ἢ πρὸς εὐεξίαν, ἡδέα ὄντα, τούτων ὀρέγεται μετρίως καὶ ὡς δεῖ· καὶ τῶν ἄλλων ἡδέων, μὴ ἐμποδίων τούτοις οὖσιν, ἢ παρὰ τὸ καλὸν, ἢ ὑπὲρ τὰ ὑπάρχοντα· ὁ γὰρ οὕτως ἔχων, μᾶλλον ἀγαπᾷ τοιαύτας ἡδονὰς τῆς ἀξίας· ὁ δὲ σώφρων οὐ τοιοῦτος, ἀλλ' ὡς ὁ ὀρθὸς λόγος.

Ἐκουσίῳ δὲ μᾶλλον ἔοικεν ἡ ἀκολασία τῇ ἀφιλίᾳ. ἡ μὲν γὰρ δι' ἡδονὴν, ἡ δὲ μετὰ λύπης· ὧν, τὸ μὲν αἱρετὸν, τὸ δὲ φευκτόν. καὶ ἡ μὲν λύπη ἐξίστησι καὶ φθείρει τὸν τοῦ ἔχοντος φύσιν· ἡ δὲ ἡδονὴ, οὐδὲν τοιοῦτον ποιεῖ· μᾶλλον δὲ, ἑκούσιον· διὸ καὶ ἐπονειδιστότερον· καὶ γὰρ ἐθισθῆναι ῥᾴδιον πρὸς αὐτά· πολλὰ γὰρ ἐν τῷ βίῳ τὰ τοιαῦτα· καὶ οἱ ἐθισμοὶ, ἀκίνδυνοι. ὅπου τὸ φοβερὸν δὲ αὖ πάλιν· δόξειε τ' ἂν οὐχ ὁμοίως ἑκούσιον ἡ ἀφιλία εἶναι πᾶς καθ' ἕκαστον· αὐτὸν μὲν γὰρ ἄλυπος· τοῦτα δὲ μετὰ λύπην ἐξίστησιν· ὥστε καὶ τὰ

Κεφ. 12.

ζα ὅπλα ῥίπτειν, καὶ τὰ ἄλλα ἀσχημονεῖν· δεῖ δὲ καὶ δεκτικὸν βίαια εἶναι. ὧν δ' ἀκολάστῳ ἀπαλλαγήσῃ, τὰ μὲν καθ' ἕκαστα, ἑκούσια· ἐπιθυμοῦσι γὰρ καὶ ὀρεγόμενοι· ὁ δ' ὅλον, ἧττον· οὐδεὶς γὰρ ἐπιθυμεῖ ἀκολάστος εἶναι. ὁ δ' ὄνομα τῆς ἀκολασίας καὶ ἐπὶ ταῖς παιδικαῖς ἁμαρτίαις φέρομεν· ἔχουσι γάρ πινα ὁμοιότητα· πότερον δὲ ἀπὸ ποτέρου καλῶσι, οὐδὲν πρὸς τὰ νῦν διαφέρει. δῆλον δ', ὅτι ὁ ὕστερον ἀπὸ τοῦ πρωτέρου. οὐ κακῶς δ' ἔοικε μετενηνέχθαι· κεκολάσθαι γὰρ δεῖ ὃ τὴν αἰσχρῶν ὀρεγόμενον καὶ πολλὴν αὔξησιν ἔχον· μάλιστα δ' ἡ ἐπιθυμία, καὶ ὁ παῖς· κατ' ἐπιθυμίαν γὰρ ζῶσι καὶ τὰ παιδία· καὶ μάλιστα ἐν τούτοις ἡ τοῦ ἡδέος ὄρεξις· εἰ οὖν μὴ ἔσται εὐπειθὲς καὶ ὑπὸ τὸν ἄρχον, ἐπὶ πολὺν ἥξει· ἄπληστος γὰρ ἡ τοῦ ἡδέος ὄρεξις, καὶ πανταχόθεν τοῦ ἀνοήτου· καὶ ἡ τῆς ἐπιθυμίας ἐνέργεια αὔξει δὲ συγγενὲς, καὶ μεγάλας καὶ σφοδρὰς ὦσι· καὶ ὃν λογισμὸν οὐκ ἀκροῶνται· δεῖ δὲ μετρίας αὐτὰς εἶναι καὶ ὀλίγας, καὶ τοῦ λόγου μηδὲν ἐναντιοῦσθαι. ὃ δὲ τοιοῦτον, εὐπειθὲς λέγομεν καὶ κεκολασμένον· ὥσπερ γὰρ ὃν παῖδα δεῖ καλεῖν τὸν πειθαρχικὸν τῷ παιδαγωγοῦ ζῶν, οὕτω καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν τὸν λόγον. διὸ δεῖ τὸν σώφρονος τὸ ἐπιθυμητικὸν συμφωνεῖν τῷ λόγῳ· σκοπὸς γὰρ ὁ μὲν τὸ καλόν. καὶ ἐπιθυμεῖ ὁ σώφρων ὧν δεῖ, καὶ ὡς δεῖ, καὶ ὅτε· οὕτω δὲ πάσχει καὶ ὁ λόγος. ταῦτ' οὖν ἡμῖν εἰρήσθω περὶ σωφροσύνης.

ΑΡΙ-

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΗΘΙΚΩΝ
Νικομαχείων Β Δ.

ΛΕΓΩΜΕΝ δ' ἑξῆς περὶ ἐλευθερι- Κεφ. 1.
ότητος· δοκεῖ δὲ εἶ) περὶ χρήματα μεσότης.
ἐπαινίεται γὰρ ὁ ἐλεύθερος, οὐκ ἐν τοῖς πο-
λεμικοῖς, οὐδ' ἐν οἷς ὁ σώφρων, οὐδ' αὖ ἐν
ταῖς κρίσεσιν, ἀλλὰ περὶ δόσιν καὶ λῆ-
ψιν· μᾶλλον δ' ἐν τῇ δόσει. χρήματα δ' λέ-
γομεν πάντα ὅσων ἡ ἀξία νομίσματι μέτρεται. ἕξις δ' καὶ ἀσωτία,
καὶ ἀνελευθερία περὶ χρήματα· ὑπερβολαὶ καὶ ἐλλείψεις· καὶ τὸ μὲν
ἀνελευθερίαν πεφασάπομεν αἰεὶ τοῖς μᾶλλον ἢ δεῖ περὶ χρήμα-
τα σπουδάζουσι· τὸν δ' ἀσωτίαν ὀνειδίζομεν ἐνίοτε συμπλέ-
κοντες τοῖς ἀκολάστοις. τοὺς γὰρ ἀκρατεῖς καὶ εἰς ἀκολασίαν δαπα-
νηροὺς ἀσώτους καλοῦμεν· διὸ καὶ φαυλότατοι δοκοῦσιν εἶ)· πολ-
λὰς γὰρ ἅμα κακίας ἔχουσιν. ὃ δὴ οἰκείως πεφασγρόνται. βού-
λεται γὰρ ἄσωτος εἶ), ὁ ἔν τι κακὸν ἔχων, ὃ φθείρειν τὸν οὐσίαν· ἄσω-
τος γὰρ ὁ δι' αὐτὸν ἀπολλύμενος· δοκεῖ δὲ ἀπώλεια τις αὐτῶν εἶ) καὶ
ἡ τῆς οὐσίας φθορά, ὡς τῶν ζῆν διὰ τούτων ὄντος. ὅτω δὴ τὸν ἀ-
σωτίαν οὐκ δεχόμεθα· οὐ δέ ὅτι χρεία τις, ἔστι τούτοις χρῆσθαι καὶ δῦ,
καὶ κακῶς. ὁ πλοῦτος δέ ὅστι τῶν χρησίμων. ἑκάστῳ δ' ἄρα χρῆ-
ται, ὁ ἔχων τὸν περὶ ἕκαστον ἀρετήν· καὶ πλούτῳ δὴ χρήσεται ἄ-
ριστα, ὁ ἔχων τὸν περὶ τὰ χρήματα ἀρετήν. οὗτος δέ ὅστιν ὁ ἐλευ-
θέριος. χρῆσις δ' εἶ) δοκεῖ χρημάτων δαπάνη καὶ δόσις· ἡ δ' λῆ-
ψις, καὶ ἡ φυλακὴ, κτῆσις μᾶλλον. διὸ μᾶλλόν ὅστι τοῦ ἐλευθερίου
τὸ διδόναι οἷς δεῖ, ἢ λαμβάνειν ὅθεν δεῖ, καὶ μὴ λαμβάνειν ὅθεν δ' δεῖ.
καὶ ἀρετὴ γὰρ μᾶλλον τοῦ εὖ ποιεῖν ἢ τοῦ πάσχειν, καὶ τὰ καλὰ πράτ-
τειν μᾶλλον, ἢ τὰ αἰσχρὰ μὴ πράττειν. οὐκ ἄδηλον δ', ὅτι τῷ μὲν

δόσ ἔπε) ὃ δ' ποιῆν, καὶ ὃ καλὰ πρᾶξαι ἕνεκα· τῇ δ' λήψῃ, ὃ δ' πάσχειν, ἢ μὴ αἰσχροποιεῖν· καὶ ἡ χάρις τῷ διδόντι, ἐὰν τῷ μὴ λαμβάνοντι· καὶ ὁ ἔπαινος δ' μᾶλλον. καὶ ῥᾴων δ' ὁ μὴ λαμβάνων τῶν δοθέντων. ὃ γὰρ οἰκεῖον ἧττον πρᾶξαι) μᾶλλον, ἢ ἐὰν λαμβάνοισι ὃ ἀλλότριον. καὶ ἐλευθέριοι δ' λέγονται) οἱ διδόντες· οἱ δ' μὴ λαμβάνοντες, οὐκ εἰς ἐλευθεριότητα ἐπαινοῦνται· ἀλλ' οὐχ ἧττον εἰς δικαιοσύνην. οἱ δὲ λαμβάνοντες οὐδὲ ἐπαινοῦνται πολύ. φιλοῦνται δ' μᾶλλον οἱ ἐλευθέριοι τῶν ἀπ' ἀρετῆς· ὠφέλιμοι γάρ. τοῦτο δ' ἐν τῇ δόσει. αἱ δ' κατ' ἀρετὴν πράξεις καλαί, καὶ ἐπὶ καλοῦ ἕνεκα. καὶ ὁ ἐλευθέριος ἐν δόσει ἐπὶ καλοῦ ἕνεκα καὶ ὀρθῶς. οἷς γὰρ δεῖ, καὶ ὅσα, καὶ ὅταν, καὶ τἆλλα ὅσα ἕπεται τῇ ὀρθῇ δόσει· καὶ ταῦτα ἡδέως ἢ ἀνύπως. ὃ γὰρ κατ' ἀρετὴν ἡδὺ ἢ ἀνύπον, ἥκιστα δὲ λυπηρόν. ὁ δὲ διδοὺς οἷς μὴ δεῖ, ἢ μὴ τοῦ καλοῦ ἕνεκα, ἀλλὰ διά τινα ἄλλην αἰτίαν, οὐκ ἐλευθέριος, ἀλλὰ ἄλλος τις ῥηθήσεται· ἐπὶ δ' ὁ λυπηρῶς. μᾶλλον γὰρ ἔλαττον αὐτὰ χρήματα τῆς καλῆς πράξεως. τοῦτο δ' οὐκ ἐλευθέριον. ἐπὶ δὲ λήψει) δὲ, ὅταν μὴ δεῖ. οὐδὲ γὰρ ὅτι τοῦ μὴ τιμῶντος τὰ χρήματα ἡ ἰδιαίτερα λῆψις. οὐκ ἂν εἴη δὲ, ὅτ' αἰτηλικός. ἐπὶ γὰρ ὅτι τοῦ ποιοῦντος ἀχρεῖα ἀνεργετεῖας. ὅθεν δὲ δεῖ, λήψεται)· οἷον ἀπὸ τῶν ἰδίων κτημάτων, ἐπὶ ὡς καλόν, ἀλλ' ὡς ἀναγκαῖον, ὅπως ἔχῃ διδόναι. οὐδὲ ἀμελήσει τῶν ἰδίων, βουλόμενός γε διὰ τούτων τινὰ ἐπαρκεῖν. οὐδὲ τοῖς τυχοῦσι δώσει, ἵνα ἔχῃ διδόναι οἷς δεῖ, καὶ ὅτε, καὶ ἐπὶ καλόν. ἐλευθέριον δὲ ἐστὶ σφόδρα καὶ τὸ ὑπερβάλλειν ἐν τῇ δόσει, ὥστε καταλείπειν ἑαυτῷ ἐλάττω. τὸ γὰρ μὴ ἐπιβλέπειν ἐφ' ἑαυτὸν, ἐλευθέριον. κατὰ τὴν οὐσίαν δὲ ἡ ἐλευθεριότης λέγεται)· ἐπὶ γὰρ τῷ πλήθει τῶν διδομένων ὃ ἐλευθέριον, ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ διδόντος ἕξει· αὕτη δὲ κατὰ τὴν οὐσίαν δίδωσιν. ὅθεν ὁ κωλύων ἐλευθεριώτερον ἂν εἴη) τὰ ἐλάττω διδόντα, ἐὰν ἀπὸ ἐλαττόνων διδῷ. ἐλευθεριώτερον δὲ εἴη) δοκοῦσιν οἱ μὴ κτησάμενοι, ἀλλὰ τοῦ λαβόντες τὴν οὐσίαν.

ὐσίαν. ἄπειροί τε γὰρ τ̃ ἐνδείας· καὶ πάντες ἀγαπῶσι μᾶλλον τὰ
αὐτῶν ἔργα, ὥσπερ οἱ ποιηταί. πλουτεῖν δ' ὐ ῥᾴδιον ὃν
ἐλευθέριον, μήτε λητλικὸν ὄντα, μήτε φυλακτικόν· πρὸς ἡδονὴν γ',
καὶ μὴ τιμῶντα δι' αὐτὰ τὰ χρήματα, ἀλλ' ἕνεκα τ̃ δόσεως· δ' ἐ καὶ
εἰκαλῆται τὴ τύχη, ὅτι οἱ μάλιστα ἄξιοι ὄντες, ἥκιστα πλουτοῦσι.
συμβαίνε γ' ὀκ ἀλόγως τ̃το. ὐ γὰρ οἷόν τε χρήματ' ἔχειν, μὴ ὑπε-
μελόμενον, ὅπως ἔχη, ὥσπερ ὀδὲ ὅπι τ̃ ἄλλων. ὐ μὴν δώσει
γε οἷς ὐ δεῖ, ὐδ' ὅτε μὴ δεῖ, ὐδ' ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. ὐ γὰρ αὖ ἐπ
πρόπου χ' τ̃ ἐλευθεριότητα· καὶ εἰς ταῦτα αὐηλώσας, ὀκ αὖ
ἔχοι εἰς ἃ δεῖ αὐηλίσκειν. ὥσπερ γὰρ εἴρηται, ἐλευθέριος ὅτιν ὁ χ' τ̃
οὐσίαν δαπάνων, καὶ εἰς ἃ δεῖ· ὁ δὲ ὐκ ἀφροδάλων, ἄσωτος· δ' τὰς
τυφλίνους ὐ λέγομεν ἀσώτους. ὃ γὰρ πλῆθος τ̃ κτήσεως ὐ δοκεῖ
ῥᾴδιον εἶ) ταῖς δόσεσι καὶ ταῖς δαπάναις ὑπερβάλλειν. τῆς ἐλευ-
θεριότητος δὴ μεσότητος ὔσης περὶ χρήμα δόσει καὶ λήψει, ὁ ἐ-
λευθέριος χ' δώσει χ' δαπανήσει εἰς ἃ δεῖ, χ' ἅσα δ', ὁμοίως ἐν μι-
κροῖς καὶ μεγάλοις· καὶ ταῦτα ἡδέως· καὶ λήψεται ὅθεν δεῖ, καὶ ὅσα
δεῖ. τ̃ ἀρετῆς γὰρ περὶ ἄμφω ὔσης μεσότητος, ποιήσει ἀμφό-
τερα ὡς δεῖ. ἔπε) γὰρ τῇ δόσει ἕπεται δόσις ἡ τοιαύτη λῆψις· ἡ δὲ μὴ
τοιαύτη, ἐναντία ὅτιν. αἱ μὲν οὖν ἐπόμεναι, γίγνονται ἅμα ἐν τῷ
αὐτῷ· αἱ δὲ ἐναντίαι, δῆλον ὡς ὔ. ἐὰν δὲ πρὸς ὃ δέον, καὶ ὃ κα-
λῶς ἔχον συμβαίνῃ αὐτῷ αὐηλίσκειν, λυπηθήσε) μετρίως δὲ, καὶ
ὡς δεῖ. τ̃ ἀρετῆς γὰρ καὶ ἥδεσθαι καὶ λυπεῖσθαι ἐφ' οἷς δεῖ, καὶ ὡς
δεῖ. καὶ δύσκολος δ' ὅτιν ὁ ἐλευθέριος εἰς χρήματα. δυσάρεστος
γὰρ ἀδικεῖσθαι, μὴ πρῶτον γε τὰ χρήματα· καὶ μᾶλλον ἀχθόμενος,
εἴ τι δέον μὴ ἀνάλωσεν, ἢ λυπούμενος, εἰ μὴ δέον τι ἀνάλωσε, καὶ
τῷ Σιμωνίδῃ ὀκ ἀρεσκόμενος. ὁ δ' ἄσωτος καὶ ἐν τούτοις ἁμαρ-
τάνει· οὔτε γὰρ ἥδεται ἐφ' οἷς δεῖ, οὔτε ὡς δεῖ· οὔτε λυπεῖται. ἐξ αὖ
δὲ πρόδηλα φανερώτερον. εἴρη) δ' ἡμῖν ὅτι ὑπερβολαὶ χ' ἐλλεί-

ψις εἰσὶν, ἡ ἀσωτία καὶ ἡ ἀνελευθερία, καὶ ἐν δυσὶν, ἐν δόσει καὶ λήψει. καὶ τὼ δαπανᾶν γὰρ εἰς τὼ δόσιν πέφυκεν. ἡ μὲν οὖν ἀσωλία, τὰ δίδόναι καὶ μὴ λαμβάνειν ὑπερβάλλει, τὰ δὲ λαμβάνειν ἐλλείπει· ἡ δὲ ἀνελευθερία, τὰ δίδόναι μὲν ἐλλείπει, τὰ λαμβάνειν δὲ ὑπερβάλλει, πλὴν ὀλίγοις. τὰ μὲν οὖν τῆς ἀσωλίας καὶ πάνυ σπανίως συμβαίνει· οὐ γὰρ ῥάδιον μηδαμόθεν λαμβάνοντα, πᾶσι δίδόναι. ταχέως γὰρ ὀπιλείπει ἡ οὐσία τοὺς δίδόντας ἰδιώτας· οἷς περ καὶ δοκοῦσιν ἄσωτοι εἶναι. ἐπεὶ ὅγε τοιοῦτος δόξαι ἂν οὐ μικρῷ βελτίων εἶναι τοῦ ἀνελευθέρου. δύναιτο τε γὰρ ἄν ἐστι καὶ ἐπὶ τοσοῦτο τὴν ἡλικίαν, καὶ ἐπὶ τοσοῦτο τὴν ἀπορίαν, καὶ ὅπου δεῖ μέσον δοῦναι ἑλεῖν. ἔχει γὰρ τὰ τοῦ ἐλευθερίου. καὶ γὰρ δίδωσι, καὶ οὐ λαμβάνει. οὐδέτερον δὴ ὡς δεῖ, οὐδὲ καλῶς. εἰ δὴ τοῦτο ἐθισθείη, ἢ πως ἄλλως μεταβάλοι, εἴη ἂν ἐλευθέριος. δώσει γὰρ οἷς δεῖ, καὶ οὐ λήψεται ὅθεν οὐ δεῖ· διὸ καὶ δοκεῖ οὐκ εἶναι φαῦλος ὁ ἦθος· οὐ γὰρ μοχθηροῦ, οὐδὲ ἀγεννοῦς, τὸ ὑπερβάλλειν δίδόντα καὶ μὴ λαμβάνοντα· ἠλιθίου δέ. ὁ δὲ τοῦτον ὃν τρόπον ἄσωτος, πολὺ δοκεῖ βελτίων τοῦ ἀνελευθέρου εἶναι, διά τε τὰ εἰρημένα, καὶ ὅτι ὁ μὲν ὠφελεῖ πολλούς, ὁ δὲ οὐθένα· ἀλλ' οὐδὲ αὐτόν. ἀλλ' οἱ πολλοὶ τῶν ἀσώτων, καθάπερ εἴρηται, καὶ λαμβάνουσιν ὅθεν μὴ δεῖ, καὶ εἰσὶ κατὰ τοῦτο ἀνελεύθεροι. ληπτικοὶ γάρ εἰσι), διὰ τὸ βούλεσθαι μὴ αἰσχύνεσθαι, διὰ χερῶς ὅτι τοῦτο ποιοῦσι μὴ δοῦναι θαι. ταχὺ γὰρ ὀπιλείπει αὐτοὺς τὰ ὑπάρχοντα. ἀναγκάζονται οὖν ἑτέρωθεν ποιεῖσθαι· ἅμα δὲ καὶ τὸ μηδὲν τοῦ καλοῦ φροντίζειν, ὀλιγαρκῶς καὶ πανταχόθεν λαμβάνουσι· δίδόναι γὰρ ἐπιθυμοῦσι· τὸ δ' ὅπως, ἢ πόθεν, ὁθεν αὐτοῖς διαφέρει. διὸ οὐδὲ ἐλευθέριοι αἱ δόσεις αὐτῶν εἰσιν. οὐ γὰρ καλαὶ οὐδὲ τούτου αὐτοῦ ἕνεκα, οὐδὲ ὡς δεῖ· ἀλλ' ἐνίοτε οὕς δεῖ πένεσθαι, τούτους πλουσίους ποιοῦσι, καὶ τοῖς μὲν μετρίοις τὰ ἤθη, οὐδὲν ἂν δοῖεν· τοῖς δὲ κόλαξιν, ἢ πιανᾶν ἡδονὴν ποιοῦσι, πολλά· διὸ καὶ ἀκόλαστοι αὐτῶν εἰσιν οἱ πολλοί. οὐ χερῶς γὰρ ἀναλίσκοντες, καὶ εἰς ἃς ἀκο-

ἀνελευθερίας δ' ἀπομνημονεύει εἰσι, καὶ ἅμα ὃ μὴ δεῖ τοῦς ὃ καλὸν ζῶν, τοῦς τὰς ἡδονὰς ἀποκλίνοισιν. ὁ μὲν οὖν ἄσωτος ἀπαιδαγώγητος γλυκύμυθος, εἰς ταῦτα μεταβαίνει· τυγχάνει δ' ὑπὸ μελείας, εἰς ὃ μέσον καὶ ὃ δέον ἀφίκοιτ' ἄν. ἡ δ' ἀνελευθερία, ἀνίατός ἐστι. δοκεῖ γὰρ ὃ γῆρας καὶ πᾶσα ἀδυναμία ἀνελευθέρους ποιεῖν, καὶ συμφυέστερον τοῖς ἀνθρώποις τ' ἀσωτίας. εἰσὶ γὰρ πολλοὶ φιλοχρήματοι μᾶλλον, ἢ δολιχοί. καὶ διατείνει ὑπὸ πολύ, καὶ πολυειδές ἐστι. πολλοὶ γὰρ τρόποι δοκοῦσι τῆς ἀνελευθερίας εἶναι. ἐν δυσὶ γὰρ ἔοικε τῇ τε ἐλλείψει τ' δόσεως, καὶ τῇ ὑπερβολῇ τ' λήψεως, ἃ πᾶσιν ὁλόκληρος τρόπος γίνεται, ἀλλ' οὐ ποτε χωρίζεται. καὶ οἱ μὲν τῇ λήψει ὑπερβάλλουσιν, οἱ δὲ τῇ δόσει ἐλλείπουσιν· οἱ μὲν γὰρ ἐν πᾶσι τοιαύτας τροφηγείας, οἷον φειδωλοί, γλίσχροι, κίμβικες, πάντες τῇ δόσει ἐλλείπουσι· τῶν δὲ ἀλλοτρίων οὐκ ἐφίενται, οὐδὲ βούλονται λαμβάνειν· οἱ μὲν διά τινα ὀρθὸν καὶ σῴζεσθαι τῶν αἰσχρῶν· δοκοῦσι γὰρ εἶναι, ἢ φασί γε δεῖν τὸ φυλάττειν, ἵνα μή ποτε ἀναγκασθῶσιν αἰσχρόν τι πρᾶξαι· τούτων δὲ καὶ ὁ κυμινοπρίστης, καὶ πᾶς ὁ τοιοῦτος· ὠνόμασται δὲ ἀπὸ τ' ὑπερβολῆς τοῦ μηδενὶ δοῦναι· οἱ δ' αὖ, διὰ φόβον ἀπέχονται τῶν ἀλλοτρίων, ὡς ῥᾴδιον τὸν αὐτὸν μὲν τὰ ἑτέρων λαμβάνειν, τὰ δ' αὑτῶ ἑτέρους μή. ἀρέσκει οὖν αὐτοῖς, τὸ μήτε λαμβάνειν, μήτε διδόναι· οἱ δ' αὖ χρῶνται τῷ λήψει ὑπερβάλλουσι τῷ πρόποθεν λαμβάνειν καὶ πρῶ· οἷον οἱ τὰς ἀνελευθέρους ἐργασίας ἐργαζόμενοι, καὶ πορνοβοσκοί, καὶ πάντες οἱ τοιοῦτοι, καὶ τοκισταί, καὶ τὰ μικρὰ ὑπὲρ πολλῶν. πάντες γὰρ ὅτοι ὅθεν οὐ δεῖ λαμβάνουσι, καὶ ὁπόσοι οὐ δεῖ. κοινὸν δ' ἐπ' αὐτοῖς ἡ αἰσχροκέρδεια φαίνεται. πάντες γὰρ ἕνεκα κέρδους καὶ τούτου μικροῦ, ὀνείδη ὑπομένουσι. τοὺς γὰρ τὰ μεγάλα μὴ ὅθεν δεῖ, λαμβάνοντας, μηδὲ ἃ δεῖ, οὐδὲ λέγομεν ἀνελευθέρους· οἷς τοὺς τυράννους, πόλεις πορθοῦντας καὶ ἱερὰ συλῶντας· ἀλλὰ πονηροὺς μᾶλλον καὶ ἀσεβεῖς, καὶ ἀ-

δίκης. ὁ μὲν τοι κυβδυτὴς, καὶ ὁ λωποδύτης, καὶ ὁ λῃστὴς, τῶν ἀνελευθέρων εἰσίν. αἰσχροκερδεῖς γάρ. κέρδους γὰρ ἕνεκα ἁμφότεροι πρᾶγματ' ἔχουσι, καὶ ὀνείδη ὑπομένουσι· καὶ οἱ μὲν κινδύνους τοὺς μεγίστους, ἕνεκα τοῦ λήμματος· οἱ δὲ, ἀπὸ τῶν φίλων κερδαίνουσιν, οἷς δεῖ διδόναι. ἀμφότεροι δὲ ὅθεν οὐ δεῖ κερδαίνειν βούλονται, αἰσχροκερδεῖς. καὶ πᾶσαι δὲ αἱ τοιαῦται λήψεις ἀνελευθεροι. εἰκότως δὲ τῇ ἐλευθεριότητι ἀνελευθερία ἐναντίον λέγεται. μᾶλλόν τε γάρ ἐστι κακὸν ἡ ἀσωτία, καὶ μᾶλλον ἁπτόμεθα τούτῳ ἁμαρτάνουσιν, ἢ τῷ τὸν λεχθεῖσαν ἀσωτίαν. περὶ μὲν οὖν ἐλευθεριότητος καὶ τῶν ἀντικειμένων κακιῶν, τοσαῦτ' εἰρήσθω.

Κεφ. 2. Δόξειε δ' ἂν ἀκόλουθον εἶναι καὶ περὶ μεγαλοπρεπείας διελθεῖν. δοκεῖ γὰρ καὶ αὕτη περὶ χρήματά τις ἀρετὴ εἶναι. ἔχει δ' οὐχ ὥσπερ ἡ ἐλευθεριότης ἐξαιρέτως περὶ πάσας τὰς ἐν χρήμασι πράξεις, ἀλλὰ περὶ τὰς δαπανηρὰς μόνον· ἐν τούτοις δ' ὑπερέχει τῆς ἐλευθεριότητος μεγέθει. καθάπερ γὰρ τὄνομα αὐτὸ συνσημαίνει, ἐν μεγέθει πρέπουσα δαπάνη ἐστί. τὸ δὲ μέγεθος πρὸς τι. ὁ γὰρ τὸ αὐτὸ δαπάνημα τελεπάρχῳ καὶ ἀρχιθεώρῳ. τὸ πρέπον δὴ πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐν ᾧ, καὶ ἃ. ὁ δὲ ἐν μικροῖς ἢ ἐν μετρίοις κατ' ἀξίαν δαπανῶν, οὐ λέγεται μεγαλοπρεπής· οἷον τὸ, Πολλάκι δόσκων δήτη· ἀλλ' ὁ ἐν μεγάλοις, τοιοῦτος. ὁ μὲν γὰρ μεγαλοπρεπὴς, ἐλευθέριος· ὁ δὲ ἐλευθέριος, οὐθὲν μᾶλλον μεγαλοπρεπής. τοιαύτης δ' ἕξεως, ἡ μὲν ἔλλειψις, μικροπρέπεια καλεῖται· ἡ δ' ὑπερβολὴ, βαναυσία καὶ ἀπειροκαλία, καὶ ὅσαι τοιαῦται· οὐχ ὑπερβάλλουσαι τῷ μεγέθει περὶ ἃ δεῖ, ἀλλ' ἐν οἷς οὐ δεῖ, καὶ ὡς οὐ δεῖ, λαμπρυνόμεναι. ὕστερον δὲ περὶ αὐτῶν ἐροῦμεν. ὁ δὲ μεγαλοπρεπὴς, ὑπισχνεῖται ἔοικε. τὸ πρέπον γὰρ δωρήσασθαι, καὶ δαπάνησαι μεγάλα ἐμμελῶς. ὥσπερ γὰρ ἐν ἀρχῇ εἴπομεν, ἡ ἕξις ταῖς ἐνεργείαις οἰκείζεται, καὶ ὧν ἐστιν. αἱ δὲ τοῦ μεγαλοπρεποῦς δαπάναι, μεγάλαι καὶ πρέ-

πρέπουσαν. τοιαῦτα δὴ καὶ τὰ ἔργα. οὕτω γὰρ ἔσται μέγα δαπάνημα καὶ πρέπον τῷ ἔργῳ· ὥστε ὃ μὲν ἔργον, τὴν δαπάνης ἄξιον δεῖ εἶναι· τῷ δὲ δαπανῶντι, τὸ ἔργον, ἢ καὶ ὑπάρξαν. δαπανήσει δὴ τὰ τοιαῦτα ὁ μεγαλοπρεπὴς τοῦ καλοῦ ἕνεκα. κοινὸν γὰρ τοῦτο τῆς ἀρετῆς. καὶ ἔπι ἡδέως καὶ προθελικῶς. ἡ γὰρ ἀκριβολογία, μικροπρεπές. καὶ πῶς κάλλιστον καὶ πρεπωδέστατον, σκέψαιτ' ἄν μᾶλλον, ἢ πόσον, καὶ πῶς ἐλαχίστου. ἀναλήψεται δὴ καὶ ἐλευθέριον ὂν μεγαλοπρεπῆ εἶναι). καὶ γὰρ ὁ ἐλευθέριος δαπανήσει ἃ δεῖ, καὶ ὡς δεῖ· ἐν τούτοις δὲ ὃ μέγα τοῦ μεγαλοπρεποῦς, οἷον μέγεθος. ταὐτὸ γὰρ τὰ τῆς ἐλευθεριότητος ὅσης, καὶ ἀπὸ τ' ἴσης δαπάνης, ὃ ἔργον ποιήσει μεγαλοπρεπέστερον· ἡ γὰρ αὐτὴ ἀρετὴ κτήματος καὶ ἔργου. κτῆμα μὲν γὰρ ὃ πλείστου ἄξιον καὶ τιμιώτατον, οἷ χρυσός· ἔργον δέ, ὃ μέγα καὶ καλόν. τοῦ γὰρ τοιούτου ἡ θεωρία θαυμαστή· ὃ δὲ μεγαλοπρεπές, θαυμαστόν. καὶ ἔστιν ἀρετὴ ἔργου, μεγαλοπρέπεια ἐν μεγέθει. ἔστι δὲ τῶν δαπανημάτων, οἷα λέγομεν τὰ τίμια, οἷ τὰ περὶ τοὺς θεοὺς ἀναθήματα καὶ κατασκευαὶ καὶ θυσίαι· ὁμοίως δὲ καὶ ὅσα περὶ πόλιν ὃ δαιμόνιον, καὶ ὅσα περὶς ὃ κοινὸν φιλοτιμητά ἐστιν· οἷον εἰπεῖν χορηγεῖν οἴονται δεῖν λαμπρῶς, ἢ τελιταρχεῖν, ἢ καὶ ἑστιᾶν τὴν πόλιν. ἐν ἅπασι δὴ ὥσπερ εἴρηται, καὶ περὶς τὰ περάτια ἀναφέρεται ὃ τίς ὢν καὶ πίνων τὰ πρέποντα τῶν ἀρχόντων. ἄξια γὰρ δεῖ τούτων εἶναι), καὶ μὴ μόνον ᾧ ἔργῳ, ἀλλὰ καὶ τῷ ποιοῦντι πρέπειν. διὸ πένης μὲν οὐκ ἂν εἴη μεγαλοπρεπής. ἡ γὰρ ὀλίγου ἀφ' ὧν πολλὰ δαπανήσει πρεπόντως ὁ δὲ βαναύσων, ἠλίθιος. ταῦτα δὲ τὴν ἀξίαν γὰρ καὶ ὃ δέον κατ' ἀρετὴν δὲ ὃ ὀρθῶς. πρέπει δὲ καὶ οἷς τὰ τοιαῦτα περιυπάρχει δι' αὐτῶν, ἢ συγγενῶν, ἢ ὧν αὐτοῖς μέτεστι καὶ τοῖς δυνατοῖς, καὶ τοῖς εὐδόξοις, καὶ ὅσα τοιαῦτα. πρώτα γὰρ ταῦτα μέγεθος ἔχει καὶ ἀξίωμα. μάλιστα μὲν οὖν τοιοῦτος ὁ μεγαλοπρεπής, καὶ ἐν τοιούτοις δαπανήμασιν ἡ μεγαλοπρέπεια, ὥσπερ εἴρη-

εἴρηται· μέγιστα γὰρ καὶ ἀναγκαιότατα τῶν δὲ ἰδίων, ὅσα εἰσάπαξ γίγνεται· οἷον γάμος, καὶ εἴ τι τοιοῦτον, καὶ εἰ πρέπει τι πᾶσι ἡ πόλις συνδαπανᾶν, ἢ οἱ ἐν ἀξιώματι· καὶ πρὸς ξένων ὑποδοχάς, καὶ ἀπεσταλάς, καὶ δωρεάς, καὶ ἀντιδωρεάς· ἐν γὰρ εἰς ἑαυτὸν δαπανηρὸς ὁ μεγαλοπρεπής, ἀλλ' εἰς τὰ κοινά· τὰ γὰρ δῶρα τοῖς ἀναθήμασιν ἔοικέ πως ὅμοιον. μεγαλοπρεποῖς γὰρ καὶ οἴκων κατασκευάσασθαι πρεπόντως τῷ πλούτῳ. κόσμος γάρ τις καὶ οὗτος. καὶ πρὸς ταῦτα μᾶλλον δαπανᾶν, ὅσα πολυχρόνια τῶν ἔργων· κάλλιστα γὰρ ταῦτα· καὶ ἐν ἑκάστοις ὃ πρέπον· ἐν γὰρ τὰ αὐτὰ ἁρμόζει θεοῖς καὶ ἀνθρώποις, οὐσὶ ἐν ἱερῷ καὶ τάφῳ· καὶ ὅπερ τῶν δαπανημάτων ἕκαστον μέγα ἐν τῷ ἡμῖ· καὶ μεγαλοπρεπέστατον μὲν ὃ ἐν μεγάλῳ μέγα· οἷον ταῦθ' ἃ ἐν τούτοις μέγα. καὶ ἁμαφέρει ὃ ἐν τῷ ἔργῳ μέγα, τοῦτ' ἐν ᾧ δαπανήματι. σφᾶιρα μὲν γὰρ ἡ λήκυθος ἢ καλλίστη, ἔχει μεγαλοπρέπειαν παιδικοῦ δώρου· ἡ δὲ τούτου τιμὴ, μικρὸν καὶ ἀνελεύθερον. διὰ τοῦτο δεῖ τοῦ μεγαλοπρεποῦς ἐν ᾧ ἂν ποιῇ ἡμῖ, μεγαλοπρεπῶς ποιεῖν. ὃ γὰρ τοιοῦτον οὐκ ἐνδέχεται, καὶ ἔχον κατ' ἀξίαν τοῦ δαπανήματος. τοιοῦτος μὲν οὖν ὁ μεγαλοπρεπής· ὁ δὲ ὑπερβάλλων καὶ βάναυσος, τῷ τοῦτο ὃ δέον ἀναλίσκειν, ὑπερβάλλει, ὥσπερ εἴρηται. ἐν γὰρ τοῖς μικροῖς τῶν δαπανημάτων, πολλὰ ἀναλίσκει, καὶ λαμπρύνεται τοῦτο μέλος· οἷον ἑστιάσας γαμικῶς ἑστίων, καὶ κωμῳδοῖς χορηγῶν, ἐν τῇ παρόδῳ πορφύραν εἰσφέρων, ὥσπερ οἱ Μεγαρῆς· καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ποιήσει, οὐ τοῦ καλοῦ ἕνεκα, ἀλλὰ δι' πλοῦτον ἐπιδεικνύμενος, καὶ διὰ ταῦτα οἰόμενος θαυμάζεσθαι· καὶ οὗ μὲν δεῖ πολλὰ ἀναλῶσαι, ὀλίγα δαπανῶν· οὗ δὲ ὀλίγα, πολλά. ὁ δὲ μικροπρεπὴς τοῦτο πάντα ἐλλείψει, καὶ τὰ μέγιστα ἀναλώσας ἐν μικρῷ τὸ καλὸν ἀπολεῖ· καὶ ὅ, τι ἂν ποιῇ μέλλων, καὶ σκοπῶν πῶς ἂν ἐλάχιστον ἀναλώσαι, καὶ ταῦτ' ὀδυρόμενος, καὶ πάντ' οἰόμενος μείζω ποιεῖν, ἢ δεῖ. εἰσὶ μὲν οὖν αἱ

ἕξεις

ἕξις αὕτη, καὶ ἀρετή· ἡ μὲν οὖν εἰδοποιὸς διαφορὰ, ἢ ἐφέστηκεν, ἡ δὲ μήτε βλαβερὰ τῷ πέλας εἶναι, μήτε λίαν ἀχρήμονες.

Ἡ δὲ μεγαλοψυχία, φαίνεται μεγάλα μὲν ἂν ἐκ τῆς ὀνομασίας εἶναι· Κεφ. 3.
οἰκεῖον εἶναι. φαίνεται ποῖα δ' ἐστὶ, σκεπτέον τὸν λόγον. Διαφέρειν δ' ἔοικεν ἕξιν, ἢ ὄντα τινὰ ἕξιν, σκοπεῖν. δοκεῖ δὲ μεγαλόψυχος εἶναι, ὁ μεγάλων αὑτὸν ἀξιῶν, ἄξιος ὤν. ὁ γὰρ μὴ καθ' ἀξίαν αὑτῷ ποιῶν, ἠλίθιος. τῶν δὲ κατ' ἀρετὴν ἐχόντων ἠλίθιος, οὐδεὶς αἰσχρός. μεγαλόψυχος μὲν οὖν ὁ εἰρημένος. ὁ γὰρ μικρῶν ἄξιος, καὶ τούτων ἀξιῶν ἑαυτὸν, σώφρων, μεγαλόψυχος δ' οὔ. ἐν μεγέθει γὰρ ἡ μεγαλοψυχία, ὥσπερ καὶ τὸ καλόν· ἐν μεγάλῳ σώματι. οἱ μικροὶ δ' ἀστεῖοι καὶ σύμμετροι, καλοὶ δ' οὔ· ὁ γὰρ μεγάλων αὑτὸν ἀξιῶν, ἀνάξιος ὤν, φαῦλος· ὁ δὲ μειζόνων ἢ ἄξιος, οὐ πᾶς φαῦλος· ὁ δ' ἐλαττόνων ἢ ἄξιος, μικρόψυχος, ἐάν τε μεγάλων, ἐάν τε μετρίων, ἐάν τε καὶ μικρῶν ἀξιῶν ὤν, ἐπ' ἐλαττόνων ἑαυτὸν ἀξιοῖ, καὶ μάλιστα αὐτὸν δοξάζει ὁ μεγάλων ἄξιος. πότερον δὲ αὐτὸ ποιεῖ, εἰ μὴ ποιεῖ τινων ὧν ἄξιος; ἔστι δὲ ὁ μεγαλόψυχος, τῶν μὲν μεγέθει ἄκρος· τῶν δὲ ὡς δεῖ, μέσος. οὐ γὰρ καθ' ἀξίαν ἑαυτὸν ἀξιοῖ· οἱ δ' ὑπερβάλλοισι καὶ ἐλλείποισιν. εἰ δὲ δὴ μεγάλων ἑαυτὸν ἀξιοῖ, ἄξιος ὤν, καὶ μάλιστα τῶν μεγίστων, ἕνα μάλιστα αὐτὸν εἴη. ἡ δ' ἀξία λέγεται πρὸς τὰ ἐκτὸς ἀγαθά. μέγιστον δὴ τοῦτ' αὖ θείημεν, ὃ τοῖς θεοῖς ἀπονέμομεν, καὶ ὃ μάλιστα ἐφίενται οἱ τιμώμενοι, καὶ ὃ ὑπὸ τῶν καλλίστων ἆθλον. τοιοῦτον δ' ἡ τιμή. μέγιστον γὰρ δὴ τοῦτο τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν. ἀξιοῖ τιμὰς δὴ καὶ ἀτιμίας ὁ μεγαλόψυχος ὀρθῶς, ὡς δεῖ. καὶ αἰσθάνεται δὲ λόγου φαύλου· οἱ μεγαλόψυχοι πρὸς τιμὴν εἰσί. ἐπὶ τιμαῖς δὲ μάλιστα· οἱ μεγάλοι ἀξιώσουσιν ἑαυτούς· κατ' ἀξίαν δέ· ὁ δὲ μικρόψυχος ἐλλείπει καὶ πρὸς αὐτὸν, καὶ πρὸς ὃν μεγαλόψυχος ἀξιοῖ· ὁ δὲ φαῦλος, πρὸς ἑαυτὸν μὲν ὑπερβάλλει· ὃ μὲν τὸν γε μεγαλόψυχον· ὁ δὲ μεγαλόψυχος, εἴπερ τῶν μεγίστων ἄξιος, ἕνα εἴη ἂν εἷς μείζιος

γὰρ ἀεὶ ὁ βέλτιον ἄξιος, καὶ μείζων ὁ ἄριστος. τ̄ ὡς ἀληθῶς ἄρα μεγαλόψυχον, δεῖ ἀγαθὸν εἶ). καὶ δόξειε δ' ἂν εἶ) μεγαλοψύχου, ὃ ἐν ἑκάστῃ ἀρετῇ μέγα. ὁ δαμῶς τ' ἂν ἁμάρτοι μεγαλοψύχου φύγην ὀνειδίσαι τινί, ὁ δὲ ἀδικεῖν. τίνος γὰρ ἕνεκα πράξει αἰσχρά, ᾧ ὀλίγα μέγα; καθ' ἕκαστα δ' ὑποκοπιῶντι πάμπαν γλοιὸς φαίνοιτ' ἂν ὁ μεγαλόψυχος, μὴ ἀγαθὸς ὤν. ὅλως εἰπεῖν δ' ἂν οὐδὲ τιμῆς ἄξιος, φαῦλος ὤν. τ̄ ἀρετῆς γὰρ ἆθλον ἡ τιμή, καὶ ἀπονέμεται τοῖς ἀγαθοῖς. ἔοικε μὴν οὖν ἡ μεγαλοψυχία, οἷον κόσμος τις εἶ) τ̄ ἀρετῶν. μείζους γὰρ αὐτὰς ποιεῖ, καὶ ὑ χ̄ς ἄνευ ἐκείνων. διὰ τοῦτο χαλεπὸν τῇ ἀληθείᾳ μεγαλόψυχον εἶ). οὐ γὰρ οἷόν τε ἄνευ καλοκἀγαθίας. μάλιστα μὴν οὖν περὶ τιμὰς χ̄ ἀτιμίας ὁ μεγαλόψυχός ἐστι· καὶ ὑπὲρ μὴν τοῖς μεγάλοις, καὶ ἐπὶ τοῖς ἀσυδαίοις μετρίως πάσχοι), ὡς τ̄ οἰκείων τυγχάνων, ἢ καὶ ἐλαττόνων. ἀρετ̄ γὰρ πρὸς τελείᾳ οὐκ ἄν τις οἴοιτο ἀξία τιμή. οὐ μὴν ἀλλ' ἀποδέξεταί γε, τοῦ μὴ ἔχειν ἀδύνατος μείζω· αὐτῷ ἀπονέμειν. τῆς δὲ τῶν ἐκτὸς τ̄ τυχόντων καὶ ὑπὲρ μικροῖς, πάμπαν ὀλιγωρήσει. ὑ γὰρ τούτων ἄξιος. ὁμοίως δ' καὶ ἀτιμίας. οὐ γὰρ ἔστι δικαίως περὶ αὐτὸν· μάλιστα μὴν οὖν ἐστὶν ὥσπερ εἴρηται, ὁ μεγαλόψυχος περὶ τιμάς· ὑ μὴν ἀλλὰ χ̄ περὶ πλοῦτον καὶ δυναστείαν, καὶ πᾶσαν εὐτυχίαν καὶ ἀτυχίαν μετρίως ἕξει, ὅπως ἂν γένοιτο· καὶ ὅτ' εὐτυχῶν περιχαρὴς ἔσται, ὅτε ἀτυχῶν περίλυπος. οὐδὲ γὰρ περὶ τιμὴν ὅτως ἔχει, ὡς μέγιστον ὄν. αἱ γὰρ δυναστεῖαι καὶ ὁ πλοῦτος διὰ τ̄ τιμὴν ἐστὶν αἱρεταί. οἱ γὰρ ἔχοντες αὐτὰ, τιμᾶσθαι δι' αὐτῶν βούλονται· ᾧ δὴ καὶ ἡ τιμὴ μικρόν ἐστι, τοῦτῳ χ̄ τἆλλα· διὸ χ̄ ὑπερφίαι δοκοῦσιν εἶ). δοκεῖ δὲ καὶ τὰ εὐτυχήματα συμβοηθεῖσθαι πρὸς μεγαλοψυχίαν. οἱ γὰρ εὐγενεῖς ἀξιοῦνται τιμῆς· χ̄ οἱ δυναστεύοντες, ἢ οἱ πλούσιοι τυγχάνουσιν. ἐν ὑπεροχῇ γάρ. ὅ δ' ἀγαθῷ ὑπερέχον πάντ', ἐντιμότερον· διὸ καὶ τὰ τοιαῦτα μεγαλοψυχοτέρους ποιεῖ. τιμῶνται γὰρ

γὰρ ἐστὸ πινῶν. καὶ δηλῆσαι ὃ ὁ ἀγαθὸς μόνος ὑμητός· ᾧ δ' ἄμφω ὑπάρχῃ, μᾶλλον ἀξιῶσται τιμῆς· οἱ δ' αἴθ' ἁρετὴ τὰ τοιαῦτα ἀγαθὰ ἔχοντες, ὅτε δικαίως ἑαυτὸς μεγάλων ἀξιῶσιν, ὅτε ὀρθῶς μεγαλόψυχοι λέγονται· αἴθ' γὰρ ἁρετὴ πάντελὴς ἀκ ἔστ ταῦτα. ὑπὸ πάντων δ' ἂν ὑβρεις τ' αἰ, καὶ τὰ τοιαῦτα ἔχοντες, καὶ κακοὶ γίγνονται. ἄνθ' γὰρ ἁρετὴ ῥᾴδιον φέρειν ἐμμελῶς τὰ δ' τυχήματα· ὁ δ' ἀμαθὴς μόνοι δὲ φέρειν, καὶ οἱ ὀλίγοι τῶν ἄλλων ὑπερέχειν, ἀκείνων μὴ καταφρονῶσιν· αὐτοὶ δὲ ὅ, τι ἂν τύχωσι, πράττουσι. μιμοῦνται γὰρ τὸν μεγαλόψυχον, ὐκ ὄμοιοι ὄντες. ὅτο δ' ἁρῶσιν ἐν οἷς δυνατόν· τὰ μὲν οὖν κατ' ἀρετὴν ὀλίγα πράττουσι· καταφρονοῦσι δὲ τῶν ἄλλων. ὁ δὲ μεγαλόψυχος, δικαίως καταφρονητικὸς δοξάζεται γὰρ ἀληθῶς· οἱ δ' πολλοί, τυχόντως. ὐκ ἔστ δ' μικροκίνδυνος, οὐδὲ φιλοκίνδυνος, ἀλλὰ τὸ ὀλίγα τιμᾶν· μεγαλοκίνδυνος δέ· καὶ ὅταν κινδυνεύῃ, ἀφειδὴς τοῦ βίου, ὡς οὐκ ἄξιον ὂν πάντως ζῆν, καὶ οἷος δεῖ ποιεῖ· εὐεργετητικὸς μὲν ἀγαθοῦ. τὸ μὲν γὰρ ὑπερέχοντος, τὸ δ' ὑπερεχομένου· καὶ αὐτάρκης πλείστων. ὅταν γὰρ τοσοῦτος ὁ ὑπάρξας, καὶ ἔτι μᾶλλον πεποιθὼς δοκοῦσι δ' καὶ μνημονεύειν, ὧν αὖ ποιήσασιν δεῖ· ὧν δ' αὖ πάθωσιν, ἐλάττων γὰρ ὁ παθὼν δεῖ, τοῦ ποιήσαντος. βάλεται δὲ ὑπερέχειν. καὶ τὰ μὲν ἡδέως ἀκούειν, τὰ δ' ἀνδρῶς· δῆλον καὶ τὸ Θέτιν δὲ λέγειν ἐπὶ εὐεργεσίας τῷ Διΐ· δ' οἱ Λάκωνες τοῖς τὸν Ἀθηναίους, ἀλλ' ἃ πεπόνθησαν μᾶλλον· μεγαλοψύχου δ' καὶ τὸ μηδενὸς δεῖσθαι, ἢ μόλις· ἐπαιρετεῖν δὲ τοῖς θύμοις· καὶ τοῖς μὲν τὸν ἀξιώμασι καὶ εὐτυχίαις, μέγαν εἶναι· τοῖς δ' τὸν μέσοις, μέτριον. τὸ μὲν γὰρ ὑπερέχειν, χαλεπὸν καὶ σεμνόν· τῷ δὲ, ῥᾴδιον· καὶ ἐν ἐκείνοις μὲν σεμνύεσθαι, οὐκ ἀγεννές· ἐν δ' τοῖς παπεινοῖς, φορτικὸν, ὥσπερ εἰς τὸν ἀθενῆ ἰσχυρίζεσθαι· καὶ εἰς τὰ εἴδωλα μὴ ἐναι, ἢ ὃ τοῖς θύουσιν ἀνδρικὸν· καὶ ἁρμόττει εἶναι καὶ μελλητικὸν, ἀλλ' ἢ ὅπου τιμὴ μεγάλη ἢ ἔργον· καὶ ὀλίγων μὲν τοιοῦτον, μεγάλων δ'

καὶ ὀνομαστῶν. ἀναγκαῖον δὲ καὶ φανερόμισον εἶναι καὶ φανερόφιλον· ὃ γὰρ λανθάνειν, φοβερμόν· καὶ μέλειν τῆς ἀληθείας μᾶλλον ἢ τῆς δόξης, καὶ λέγειν καὶ πράττειν φανερῶς. καὶ ἀφροντιστικοῦ γάρ· διὸ παῤῥησιαστικός. παῤῥησιαστικοῦ δ', διὸ καὶ ἀφροντιστικὸς καὶ ἀληθευτικός· πλείω ἢ ὅσα μὴ δι' εἰρωνείαν. εἴρωνα δὲ πρὸς τοὺς πολλούς, καὶ πρὸς ἀνδρα μὴ δυάδα ζῶντα, ἀλλ' ἢ πρὸς φίλον. δουλικὸν γάρ. διὸ καὶ πάντες οἱ κόλακες, φιλικοί· καὶ οἱ ταπεινοί, κόλακες. οὐδὲ θαυμαστικός· οὐδὲν γὰρ μέγα αὐτῷ ἐστιν. οὐδὲ μνησίκακος· οὐ γὰρ μεγαλοψύχου τὸ ἀπομνημονεύειν, ἀνήκεστόν τε καὶ κακά· ἀλλὰ μᾶλλον παρορᾶν. οὐδὲ αὐθαδόπολις· οὔτε γὰρ πρὸς αὐτὸν ἐρεῖ, οὔτε πρὸς ἕτερον. οὔτε γὰρ ἵνα ἐπαινῆται, μέλει αὐτῷ, οὔθ' ὅπως οἱ ἀνδροι φέγωνται. οὐδ' αὖ ἐπαινετικός ἐστι. διὸ ὥρᾳ οὐδὲ κακολόγος, οὐδὲ τῶν ἐχθρῶν, εἰ μὴ διὰ ὕβριν· καὶ πρὸς ἀναξίων ἢ μικρῶν ἥκιστα ὀλοφυρτικὸς καὶ δεητικός. σπουδάζοντος γὰρ ὅπως ἔχῃ πρὸς ταῦτα· καὶ οἷος κεκλῆσθαι μᾶλλον τὰ καλὰ καὶ ἄκαρπα τῶν καρπίμων καὶ ὠφελίμων· αὐτάρκους γὰρ μᾶλλον. καὶ κίνησις δὲ βραδεῖα τοῦ μεγαλοψύχου δοκεῖ εἶναι, καὶ φωνὴ βαρεῖα, καὶ λέξις τάσιμος· οὐ γὰρ σπουδαστικός, ὁ πρὸς ὀλίγα σπουδάζων· οὐδὲ σύντονος, ὁ μηδὲν μέγα οἰόμενος. ἡ δ' ὀξυφωνία καὶ ἡ ταχυτὴς, ἐκ τούτων. ζιδύτης μὲν οὖν ὁ μεγαλόψυχος. ὁ δ' ἐλλείπων, μικρόψυχος· ὁ δ' ὑπερβάλλων, χαῦνος. οὐ κακοὶ μὲν οὖν δοκοῦσιν εἶναι, οὐδ' ὅτι. οὐ γὰρ κακοποιοί εἰσιν· ἡμάρτημένοι δέ. ὁ μὲν γὰρ μικρόψυχος, ἄξιος ὢν ἀγαθῶν, ἑαυτὸν ἀποστερεῖ ὢν ἄξιος· καὶ ἔοικε κακόν τι ἔχειν τι, ὃς τοῦ μὴ ἀξιοῦν ἑαυτὸν τῶν ἀγαθῶν, καὶ ἀγνοεῖν δ' ἑαυτόν· ὡρέγετο γὰρ ἂν ὧν ἄξιος, ὢν ἀγαθῶν γε ὄντων. οὐ μὴν οὐδὲ τοῖς γε ζιδύτι δοκοῦσιν εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον ὀκνηροῖς· ἡ τοιαύτη γὰ δόξα δοκεῖ τὴν χεῖρους ποιεῖν. ἕκαστοι γὰρ ἐφίενται τῶν κατ' ἀξίαν. ἀφίενται δὲ καὶ τῶν προσηκόντων καλῶν καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων, ὡς ἀνάξιοι ὄν-

τες.

τες. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν· οἱ δὲ χαῦνοι, ἠλίθιοι, καὶ ἐαυτοὺς ἀγνοοῦντες, καὶ ταῦτ' ὀπιφανῶς· ὡς γὰρ ἄξιοι ὄντες, τοῖς ἐντίμοις ὀπιχθρεῦσιν, εἶτα ἀξελέγχοιτο· καὶ ἐαυτὴν κοσμοῦσι, καὶ χήμαλι, καὶ τοῖς βιώτοις· καὶ βούλεται τὰ ἀτυχήματα φανερὰ εἶ) αὐτῶν, καὶ λέγουσι τοῖς αὐτῶν, ὡς ἀμελῶ τούτων ὑμνηθησόμενοι. ἀντιθέτα δὲ τῇ μεγαλοψυχίᾳ ἡ μικροψυχία μᾶλλον τῆς χαυνότητος. καὶ γὰρ κίνδυνος μᾶλλον, καὶ χειροῦσιν. ἡ μὲν οὖν μεγαλοψυχία, τοῖς ὑμνοῦσι ὅτι μεγάλων, ὥσπερ εἴρηται.

Εοικε δὲ καὶ τοῖς τοιούτοις εἶ) ἀρετή τις, καθάπερ ὀν τοῖς προτέροις ἐλέχθη, ἡ δόξειεν ἂν οἷον πλησίος ἔχειν τοῖς τὴν μεγαλοψυχίαν, ὥσπερ καὶ ἡ ἐλευθεριότης τοῖς τῶν μεγάλων ἀπέχουσιν. ἀμφω γὰρ αὗται, τὸ μὲν μεγάλου ἀφεστᾶσι· τοῖς δὲ τὰ μέτρια καὶ τὰ μικρὰ δοκιμάζουσιν ἡμᾶς ὡς δεῖ. ὥσπερ δ' ὀν λόγῳ καὶ δόσει χρημάτων, μεσότης ἐστὶ, καὶ ὑπερβολὴ τε καὶ ἔλλειψις· οὕτω καὶ ὀν τιμῆς ὀρέξει, ὃ μᾶλλον ἢ δεῖ, καὶ ἧττον, καὶ ὅθεν δεῖ, καὶ ὡς δεῖ. τὸν τε γὰρ φιλότιμον φέρομεν, ὡς καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ, καὶ ὅθεν οὐ δεῖ, τὰ τιμῆς ἐφιέμενον· τὸν τε ἀφιλότιμον, ὡς ἀδὲ ἐπὶ τοῖς καλοῖς προαιρούμενον τιμᾶσθαι. ἔστι δ' ὅτε ὁ φιλότιμον ἐπαινοῦμεν, ὡς ἀνδρώδη καὶ φιλόκαλον ὁ δὲ ἀφιλότιμος, ὡς μέτριον καὶ σώφρονα, ὥσπερ καὶ ὀν τοῖς προτέροις εἴπομεν· δῆλον δ' ὅτι πλειοναχῶς τὸ φιλοτιμότερον λεγόμενον, οὐχ ὁπὶ ὁ αὐτὸ ἀεὶ φέρομεν ὁν φιλότιμος· ἀλλ' ἐπαινοῦντες μὲν, ὅτι ὁ μᾶλλον ἢ οἱ πολλοί· φέροντες δὲ, ὅτι ὁ μᾶλλοι ἢ δεῖ. αἰωνύμου δ' ὄσης ἡ μεσότης, ὡς ἐρήμης, ἔοικε ἀμφισβητεῖν τὰ ἄκρα· ὁν οἷς δ' ὅτι ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις, καὶ ὁ μέσον. ἐρέσθαι δὲ τιμῆς καὶ μᾶλλοι ἢ δεῖ, καὶ ἧττον· ἔστι δὲ καὶ ὡς δεῖ. ἐπαινίσται γὰν ἡ ἕξις αὕτη, μεσότης οὖσα περὶ τιμὴν ἀναίνυμος. φαίνεται δὲ τοῖς μὲν τὸ φιλοτιμίαν, ἀφιλο-

Κεφ. 4.

θυμία· περὶς ὃ τὴν ἀφιλοθυμίαν, φιλοθυμία· περὶς ἀμφότερα δὲ, ἀμφότερά πως. ἔοικε δὲ τοῦτ' εἶναι καὶ περὶ τὰς δηλας ἕξεις. αὐτὴ κεῖσθαι δὲ δοκοῦσι οἱ ἄκροι φαίνονται, διὰ τὸ μὴ ὠνομάσθαι τὸν μέσον.

Κεφ. 5. Περὶ ὀργὴν δ' ὅτι μὲν μεσότης περὶ ὀργάς· ἀνώνυμον δ' ὄντος τοῦ μέσου, σχεδὸν ὑπὸ τὸν ἄκρον, ὅπου τὸν μέσον τὸ πρᾶον φέρομεν, περὶς τὴν ἔλλειψιν ἀποκλίνουσαν, ἀνώνυμον οὖσαν· ἡ δ' ὑπερβολὴ, ὀργιλότης τις λέγοιτ' ἄν. τοῦ μὲν γὰρ πάθους ὀργὴ. τὰ δ' ἐμποιοῦντα, πολλὰ καὶ διαφέροντα. ὁ μὲν οὖν ἐφ' οἷς δεῖ, καὶ οἷς δεῖ ὀργιζόμενος, ἔπι ὀρθῶς καὶ ὡς δεῖ, καὶ ὅτε, καὶ ὅσον χρόνον, ἐπαινεῖται· πρᾶος δὴ οὗτος ἂν εἴη, εἴπερ ἡ πραότης ἐπαινεῖται. βούλεται γὰρ ὁ πρᾶος, ἀπαθὴς εἶναι, καὶ μὴ ἄγεσθαι ὑπὸ τοῦ πάθους· ἀλλ' ὡς ἂν ὁ λόγος τάξῃ, ὅτε καὶ ὅπὶ τούτοις, καὶ ὅπὶ τοσοῦτον χρόνον χαλεπαίνειν. ἁμαρτάνειν δὲ δοκεῖ μᾶλλον ὅπὶ τὸ ἔλλειψιν. ὁ γὰρ μὴ ὀργιζόμενος ὁ πρᾶος, ἀλλὰ μᾶλλον συγγνωμονικός. ἡ δ' ἔλλειψις, εἴτ' ἀοργησία τίς ἐστιν, εἴθ' ὅ, τι δή ποτε, ψέγεται. οἱ γὰρ μὴ ὀργιζόμενοι ἐφ' οἷς δεῖ, ἠλίθιοι δοκοῦσιν εἶναι, καὶ οἱ μὴ ὡς δεῖ, μηδ' ὅτε, μηδὲ οἷς δεῖ. δοκεῖ γὰρ οὐκ αἰσθάνεσθαι, οὐδὲ λυπεῖσθαι· μὴ ὀργιζόμενός τε οὐκ εἶναι ἀμυντικός. τὸ δὲ περιπλακιζόμενον ἀνέχεσθαι, καὶ τοὺς οἰκείους περιορᾶν, ἀνδραποδῶδες. ἡ δ' ὑπερβολὴ καθ' πάντα μὲν γίνεται· καὶ γὰρ οἷς οὐ δεῖ, καὶ ἐφ' οἷς οὐ δεῖ, καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ, καὶ θᾶττον, καὶ πλείω χρόνον· οὐ μέντοι ἅπαντά γε ταῦτ' αὐτῇ ὑπάρχει. οὐ γὰρ οἷόν τε εἶναι. τὸ γὰρ κακὸν καὶ αὐτὸ ἀπόλλυσι· καὶ ὁλόκληρον ἦ, ἀφόρητον γίνεται. οἱ μὲν οὖν ὀργίλοι, ταχέως μὲν ὀργίζονται, καὶ οἷς οὐ δεῖ, καὶ ἐφ' οἷς οὐ δεῖ, καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ· παύονται δὲ ταχέως· ὃ καὶ βέλτιστον ἔχουσι. συμβαίνει δὲ αὐτοῖς τοῦτο, ὅτι οὐ κατέχουσι τὸν ὀργὸν, ἀλλὰ αὐτὰ ποδίδόασιν· ἡ φανερόν εἰσι διὰ τὸ ὀξύθυμα· εἶτα ἀποπαύονται. ὑπερβολῇ δὲ εἰσὶν οἱ ἀκρόχολοι ὀξεῖς καὶ πρὸς πᾶν ὀργίλοι,

καὶ

καὶ ὅτι πρωτί· ὅθεν καὶ τὄνομα. οἱ δὲ πικροί, δυσδιάλυτοι, καὶ πολὺν χρόνον ὀργίζοιτο. κατέχουσι γὰρ ὃν θυμόν. παῦλα δὲ γίγ, ὅταν ἀνταποδιδῷ. ἡ γὰρ τιμωρία παύει τ ὀργῆς, ἡδονὴν αὐτὴ δ λύπης ἐμποιοῦσα. τούτου δὲ μὴ γινομένου, τὸ βάρος ἔχουσι. σημεῖον γὰρ δ μὴ φανερὸν εἶ), οὐδὲ συμπείθει ἀνδρὶ οὐδείς. ἐν αὑτῷ γὰρ πέψαι τὴν ὀργὴν, χρόνου δεῖ. εἰσὶ δὲ οἱ δυσκοῦποι ἑαυτοῖς ὀχληρόταυοι, καὶ τοῖς μάλιστα φίλοις. χαλεποὺς δὲ λέγομεν, τοὺς ἐφ' οἷς τε μὴ δεῖ χαλεπαίνουσας, καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ, καὶ πλείω χρόνον, καὶ μὴ σημαλλαττομένους ἀπὸ τιμωρίας ἢ κολάσεως. τῇ τοιαύτῃ δὲ μᾶλλον τὴν ἐναντίαν ἀντιδιάθεσιν. καὶ γὰρ μᾶλλον λύεται. ἀνθεκτικώτερον γὰρ τὸ μᾶλλον τιμωρεῖσθαι. καὶ τοὺς τοιούτους οἱ χαλεποί, χείρους. ὃ δὲ καὶ ἐν τοῖς πρότερον εἴρηται, καὶ ἐκ τῶν λεγομένων δῆλον. ῥᾴδιον γὰρ δύσκολον τὸν πῶς, καὶ πότε, καὶ ὅτι ποίοις, καὶ πόσον χρόνον ὀργιστέον, καὶ μέχρι τίνος ὀρθῶς ποιεῖ τις ἢ ἁμαρτάνει. ὁ μὲν γὰρ μικρὸν παρεκβαίνων, ψέγεται, οὔτε ὅτι τὸ μᾶλλον, οὔτε ὅτι τὸ ἧττον. ἐνίοτε γὰρ τοὺς ἐλλείποντας ἐπαινοῦμεν, καὶ πραείους φαμέν· καὶ τοὺς χαλεπαίνοντας ἀνδρώδεις, ὡς δυναμένους ἄρχειν. ὁ δὲ πόσον καὶ πῶς παρεκβαίνων, ψεκτός, οὐ ῥᾴδιον τῷ λόγῳ ἀποδοῦναι. οὐ γὰρ τοῖς καθ' ἕκαστα καὶ τῇ αἰσθήσει ἡ κρίσις. ἀλλὰ τοῦτο γε δῆλον, ὅτι ἡ μὲν μέση ἕξις, ἐπαινετὴ, καθ' ἣν οἷς δεῖ ὀργιζόμεθα, καὶ ἐφ' οἷς δεῖ, καὶ ὡς δεῖ, καὶ πότε τὰ τοιαῦτα· αἱ δὲ ὑπερβολαὶ καὶ ἐλλείψεις, ψεκταί. καὶ ὅτι μικρὸν μὲν γινόμεναι, ἠρέμα· ὅτι πλέον δὲ, μᾶλλον· ὅτι πολὺ δὲ, σφόδρα. δῆλον οὖν ὅτι τ μέσης ἕξεως αἰρετέον. αἱ μὲν οὖν περὶ τὴν ὀργὴν ἕξεις, εἰρήσθωσαν.

Ἐν δὲ ταῖς ὁμιλίαις καὶ ᾧ συζῇ, καὶ λόγῳ καὶ πράγματι- Κεφ. 6.
κῶν κοινωνῆ, οἱ μὲν ἄρεσκοι δοκοῦσιν εἶναι, οἱ πάντα πρὸς ἡδονὴν ἐπαινοῦντες, καὶ οὐδὲν ἀντιτείνοντες, ἀλλὰ δὴ οἰόμενοι δεῖν λύπει

τοῖς

τοῖς ἀντυχήμασιν εἶ). οἱ δ' ἐξεναντίας τούτοις πρὸς πάντα αὐτ-
τυποιῶντες, καὶ δ' λυπηροὶ δ' ὁπῶν φροντίζοντες, δύσκολοι καὶ δυς-
έριδες καλοῦνται. ὅτι μὲν οὖν αἱ εἰρημέναι ἕξεις, ψεκταί εἰσιν, σαφὲς
ἄδηλον· καὶ ὅτι ἡ μέση τούτων ἐπαινετὴ, καθ' ἣν ἀποδέξεται ἃ δεῖ
καὶ ὡς δεῖ· ὁμοίως δὲ καὶ δυσχερανεῖ. ὅμοια δὲ σαφὲς ἀποδέδοται αὐτῇ 5
πι· ἔοικε δὲ μάλιστα φιλίᾳ. τοιοῦτος γάρ ἐστιν ὁ κατὰ τὸν μέσον ἕ-
ξιν, οἷον βουλόμεθα λέγειν τὸν ὁπτικὸν φίλον, ὃ τέρψιν προσλαβόν-
τα. διαφέρει δὲ τῆς φιλίας, ὅτι οὐθὲν πάθους ἐστὶ καὶ δ' τέρψιν, οἷς ὁ-
μιλεῖ. ὅτε γὰρ ταῦ φιλεῖν ἢ ἐμφρανίζειν, ἀποδέχεται ἕκαστα ὡς δεῖ, ἀλ-
λὰ ταῦ τοιοῦτος εἶ). ὁμοίως γὰρ πρὸς ἀγνῶτας καὶ γνωρίμους, καὶ 10
σωφρόνας καὶ ἀσωφρόνας αὐτὸ ποιήσει, πλὴν καὶ ἐν ἑκάστοις ὡς ἁρμόζει.
ὑ γὰρ ὁμοίως πρέπει σωφρόνων καὶ ἀνδρείων φροντίζειν, ἢ δ' αὖ λυ-
πεῖν. καθόλου μὲν οὖν εἴρηται, ὅτι ὡς δεῖ ὁμιλήσει· ἀναφέρων δὲ
πρὸς τὸ καλὸν καὶ τὸ συμφέρον, τοχάσεται τὸ μὴ λυπεῖν, ἢ σωφ-
δυνήσειν. ἔοικε μὲν γὰρ πρὸς ἡδονὰς καὶ λύπας εἶ) ταῖς ἐν ταῖς ὁμι- 15
λίαις γινομένας. τούτων δ' ὅσας μὲν αὐτὸ ἴσμεν ὅτι μὴ καλόν ἢ βλαβερὸν
ἐστὶ σωφρονοῦντα, δυσχερανεῖ, καὶ προαιρήσεται λυπεῖν, καὶ τὸ ποι-
οῦντι δὲ ἀημοσιεύσειν φέρει, καὶ ταύτῃ μὴ μικρὰν, ἢ βλάβην·
ἡ δ' ἀναίρεσις μικρὰν λύπην, οὐκ ἀποδέξεται), ἀλλὰ δυσχερανεῖ. διαφερόντως δ' ὁμιλήσει τοῖς ἐν ἀξιώμασι, καὶ τοῖς τυχοῦσι, καὶ 20
μᾶλλον ἢ ἧττον γνωρίμοις. ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὰς ἡλικίας διαφο-
ράς, ἑκάστοις ἀπονέμων τὸ πρέπον· καὶ καθ' αὑτὸ μὲν ἀηδύσμενος τὸ
σωφρονοῦντα· λυπεῖν δὲ δύναται οὐ μόνος· τοῖς δὲ ἀποβαίνουσιν, ἐὰν ἡ
μείζω, σωφρόνως· λέγω δὲ τῷ καλῷ καὶ τῷ συμφέροντι· καὶ ἡ-
δονῆς ἕνεκα δ' εἰσαῦθις μεγάλης, μικρὰ λυπήσει. ὁ μὲν οὖν μέ- 25
σος, τοιοῦτός ἐστιν· οὐκ ὀνόματα δὲ τῶν σωφρονούντων, ὁ μὲν δ'
ἡδὺς εἶ) τοχαζόμενος, μὴ διά τι ἄλλο, ἀρέσκος· ὁ δ' ὅπως ὠφέ-
λιμά τις αὐτῷ γίγνηται εἰς χρήματα, καὶ ὅσα διὰ χρημάτων, κό-

λαξ.

λαζ. ὁ δὲ πᾶσι δυσχεραίνων, εἰρηται ὅτι δύσκολος καὶ δύστεις. ἀντικεῖσθαι δὲ φαίνεται τὰ ἄκρα ἑαυτοῖς, διὰ τὸ ἀκώλυμον εἶ) τὸ μέσον.

Περὶ τὰ αὐτὰ δὲ σχεδόν ἐστι καὶ ἡ τ' ἀλαζονείας μεσότης. αἰώ- Κεφ. 7.
νυμος δὲ ἡ αὐτη. οὐ χεῖρον δὲ καὶ τας τοιαύτας ἐπελθεῖν. μᾶλλόν τε γὰρ δι' εἰδείημεν τὰ περὶ τὸ ἦθος, καθ' ἕκαστον διελθόντες· καὶ μεσότητας εἶ) τας ἀρετας πῖς δύσαιμεν ἄν, ὅπι πρώτων οὕτως ἔχον σμικρόντες· ἐν δὴ ᾧ συζῶ, οἱ μὲν περὶς ἡδονὴν ἡ λύπην ὁμιλοῦντες, εἴρηται· περὶ δὲ τῶν ἀληθευόντων τε καὶ ψευδομένων εἴπωμεν, ὁμοίως ἐν λόγοις καὶ πράξεσι καὶ τας περὶς ποιήμασι. δοκεῖ δὴ ὁ μὲν ἀλαζὼν, πρὸς ἀποιηλικὸς τ' ἐνδόξων εἶναι, καὶ μὴ ἐν τοῖς ἀρχόντων, καὶ μείζονων ἢ ὑπάρχει· ὁ δὲ εἴρων ἀνάπαλιν, ἀρνεῖσθαι τὰ ὑπάρχοντα, ἢ ἐλάττω ποιεῖν· ὁ δὲ μέσος αὐθέκαστός πῖς ὢν, ἀληθευλικὸς καὶ τας βίῳ, καὶ τας λόγῳ, τὰ ὑπάρχοντα ὁμολογῶν εἶ) περὶ αὐτὸν, καὶ οὔτε μείζω, οὔτε ἐλάττω. ἔστι δὲ τούτων ἕκαστα, καὶ ἕνεκά πινος ποιεῖν καὶ μηδενός. ἕκαστος δὲ οἷος ἐστι, τοιαῦτα λέγει καὶ πράττει, καὶ ᾧτω ζῇ, ἐὰν μή πινος ἕνεκα πράττῃ. καθ' αὑτὸ δὲ τὸ μὲν ψεῦδος, φαῦλον καὶ ψεκτόν· τὸ δ' ἀληθὲς, καλὸν καὶ ἐπαινετόν. ὥστε δὲ καὶ ὁ μὲν ἀληθευλικὸς, μέσος ὢν, ἐπαινετός. οἱ δ' ψευδόμενοι, ἀμφότεροι μὲν ψεκτοί· μᾶλλον δ' ὁ ἀλαζών. περὶ ἑκατέρου δὴ εἴπωμεν· πρότερον δὲ περὶ τὸ ἀληθευλικοῦ. τὸ γὰρ περὶ τὸ ἐν τοῖς ὁμολογίαις ἀληθεύοντος λέγωμεν· τὸ δὴ ὅσα εἰς ἀδικίαν ἢ δικαιοσύνην συντείνει· δῆλος γὰρ ἂν εἴη τοῦτ' ἀρετῆς· ἀλλ' ὅς ἂν μηδενὸς τοιούτου ἕνεκα φέρηται, καὶ ἐν λόγῳ καὶ ἐν βίῳ ἀληθεύῃ, τας τ' ἕξιν τοιοῦτος εἶ). δόξειε δ' ἂν ὁ τοιοῦτος ἐπιεικὴς εἶ). ὁ γὰρ φιλαλήθης, καὶ ἐν οἷς μὴ ἕνεκα φέρει ἀληθεύων, ἀληθεύσει καὶ ἐν οἷς ἕνεκα φέρει, ἐπὶ μᾶλλον. ὡς γὰρ αἰσχρὸν, τὸ ψεῦδος δύλασθαι ποιεῖν, ὅτε καὶ καθ' αὑτὸ πονηρόν ἐστι. ὁ δὲ

τοιοῦτος ἐπαινετός. ὅτι δ' ἔλαττον δὲ μᾶλλον τῶν ἀληθοῦς ἀποκλίνει. ἐμμελέστερον γὰρ φαίνεται, διὰ τὸ ἐπαχθεῖς τὰς ὑπερβολὰς εἶναι. ὁ δὲ μείζω τῶν ὑπαρχόντων σπουδαιούμενος μηδενὸς ἕνεκα, φαῦλος μὲν ἔοικεν· οὐ γὰρ ἂν ἔχαιρε τῷ ψεύδει· μάταιος δὲ φαίνεται μᾶλλον ἢ κακός. εἰ δ' ἕνεκά τινος, ὁ μὲν δόξης ἢ τιμῆς, οὐ λίαν ψεκτὸς, ὡς ὁ ἀλαζών· ὁ δὲ κέρδους, ἢ ὅσα εἰς ἀργύριον, ἀγχινούστερος. οὐκ ἐν τῇ δυνάμει δ' ἐστὶν ὁ ἀλαζών, ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει. καθ' αὑτὸ γὰρ, καὶ τῷ τοιόσδε εἶναι, ἀλαζών ἐστιν, ὥσπερ καὶ ψεύστης· ὁ μὲν τῷ ψεύδει αὐτῷ χαίρων, ὁ δὲ δόξης ὀρεγόμενος ἢ κέρδους. οἱ μὲν οὖν δόξης χάριν ἀλαζονευόμενοι, τὰ τοιαῦτα προσποιοῦνται, ἐφ' οἷς ἔπαινος ἢ εὐδαιμονισμός· οἱ δὲ κέρδους, ὧν ἀπόλαυσις ἐστι τοῖς πέλας· καὶ ἃ ἀγνοεῖται μὴ ὄντα, οἷον ἰατρὸν ἢ μάντιν σοφόν. διὰ τοῦτο οἱ πλεῖστοι προσποιοῦνται τὰ τοιαῦτα, καὶ ἀλαζονεύονται. ἔστι γὰρ ἐν αὐτοῖς τὰ εἰρημένα. οἱ δ' εἴρωνες ὅτι ὀλίγα λέγοντες, μετριέστεροι μὲν τὰ ἤθη φαίνονται. οὐ γὰρ κέρδους ἕνεκα δοκοῦσι λέγειν, ἀλλὰ φεύγοντες ὄγκον. μάλιστα δὲ καὶ ὅταν τὰ ἐνδόξα ἀπαρνοῦνται· οἷον καὶ Σωκράτης ἐποίει. οἱ δὲ καὶ τὰ μικρὰ καὶ τὰ φανερὰ προσποιούμενοι, βωμολοχοειδεῖς λέγονται, καὶ ἀνακαθεῖρται εἰσί. καὶ ἐνίοτε ἀλαζονεία φαίνεται, οἷον ἡ τῶν Λακώνων ἐσθής· καὶ γὰρ ἡ ὑπερβολὴ καὶ ἡ λίαν ἔλλειψις, ἀλαζονικόν. οἱ δὲ μεσίως χρώμενοι τῇ εἰρωνείᾳ, καὶ περὶ τὰ μὴ λίαν ἐμποδὼν καὶ φανερὰ εἰρωνευόμενοι, μετρίως φαίνονται. ἀντικεῖσθαι δ' ὁ ἀλαζὼν φαίνεται τῷ ἀληθεύοντι· χείρων γάρ.

Κεφ. 8. Οὔσης δὲ καὶ ἀναπαύσεως ἐν τῷ βίῳ, καὶ ἐν ταύτῃ διαγωγῆς μετὰ παιδιᾶς, δοκεῖ καὶ ἐνταῦθα εἶναι ὁμιλία τις ἐμμελὴς, καὶ οἷα δεῖ λέγειν, καὶ ὡς· ὁμοίως δὲ καὶ ἀκούειν. διοίσει δὲ καὶ τῷ ἐν τοιούτοις λέγειν, ἢ τοιούτων ἀκούειν. δῆλον δ' ὡς καὶ περὶ ταῦτα ἐ-

πὶ

στιν ὑπερβολή τε καὶ ἔλλειψις τοῦ μέσου. οἱ μὲν οὖν τῷ γελοίῳ ὑπερβάλλοντες, βωμολόχοι δοκοῦσιν εἶναι καὶ φορτικοί, γλιχόμενοι παντὸς τοῦ γελοίου, καὶ μᾶλλον τοῦ χαρίζεσθαι τοῦ γέλωτα ποιοῦσαι, ἢ τοῦ λέγειν δυσχερῆ, καὶ μὴ λυπεῖν τὸν σκωπτόμενον· οἱ δὲ μήτ' αὐτοὶ ἂν εἰποντες μηδὲν γελοῖον, τοῖς τε λέγουσι δυσχεραίνοντες, ἄγροικοι καὶ σκληροὶ δοκοῦσιν εἶναι· οἱ δὲ ἐμμελῶς παίζοντες, εὐτράπελοι τινες (ἁρμόττον), οἷον εὔτροποι. τοῦ γὰρ ἤθους αἱ διαφοραὶ δοκοῦσι κινήσεις εἶναι· ὥσπερ δὲ τὰ σώματα ἐκ τῶν κινήσεων κρίνεται, ὅταν ᾖ τὰ ἤθη. ὑπερπολάζοντες δὲ τοῦ γελοίου, καὶ τῶν τυχόντων χαριέντων τῇ παιδιᾷ, καὶ τοῦ σκώπτειν μᾶλλον ἢ δεῖ, καὶ οἱ βωμολόχοι εὐτράπελοι τινες δοκοῦσιν εἶναι, ὡς χαρίεντες. ὅτι δὲ μεταφέρουσι, καὶ ὀλίγον, ἐκ τῶν εἰρημένων δῆλον. τῇ μέσῃ γὰρ ἕξει οἰκεῖον καὶ ἡ ὑπεδεξιότης ἐστί· τοῦ δ' ὑπεδεξίου ἐστὶ τοιαῦτα λέγειν καὶ ἀκούειν, οἷα τῷ ὑπείκει καὶ ἐλευθέρῳ ἁρμόττει· ἔστι γὰρ πρέποντα τοιαῦτα τοῦ τοιούτου λέγειν ἐν παιδιᾶς μέρει, καὶ ἀκούειν· καὶ ἡ τοῦ ἐλευθέρου παιδιὰ μεταφέρει τῆς τοῦ ἀνδραποδώδους, καὶ αὖ τοῦ πεπαιδευμένου καὶ ἀπαιδεύτου. ἴδοι δ' ἄν τις καὶ ἐκ τῶν κωμῳδιῶν τῶν παλαιῶν καὶ τῶν καινῶν. τοῖς μὲν γὰρ ἐκεῖνο γελοῖον, ἡ αἰσχρολογία· τοῖς δὲ μᾶλλον, ἡ ὑπόνοια. μεταφέρει δ' ὀλίγον τοιαῦτα τοὺς εὐσχημοσύνῃ. πότερον οὖν τὸν εὐσκώπτοις τοιστέον τοῦ λέγειν ἃ πρέπει ἐλευθέρῳ, ἢ τοῦ μὴ λυπεῖν τὸν ἀκούοντα, ἢ καὶ τέρπειν· ἢ καὶ τοῦτο ἐνδέχεται διορίσαι; ἆρ' ὃ μὲν ἥδεται τε καὶ ἡδύ. τοιαῦτα δὲ καὶ ἀκούσεται. ἆρ' ὃ δὲ ὑπομένει ἀκούων, τοιαῦτα καὶ ποιεῖν δοκεῖ. ὃ δὴ πάνυ ποιεῖ· ὃ γὰρ σκῶμμα, λοιδόρημά τί ἐστιν· οἱ γὰρ νομοθέται, ἔνια λοιδορεῖν κωλύουσιν. ἔοικε δ' ἴσως καὶ σκώπτειν. ὁ δὴ χαρίεις καὶ ἐλεύθερος, ὅτους ἕξει, οἵους ὡν ἑαυτοῦ. τοιοῦτος μὲν οὖν ὁ μέσος ἐστίν, εἴτ' ὑπεδέξιος, εἴτ' εὐτράπελος λέγεται· ὁ δὲ βωμολόχος, ἅπτων ἐστὶ τοῦ γελοίου, καὶ ὅτε ἑαυτῷ, ὅτε τῶν ἄλλων ἀπεχόμενος,

εἰ γέλωτα ποιήσῃ· καὶ τοιαῦτα λέγων, ὧν ὕθλον ἂν ὁ γραφείς εἴποι· ἕνια δὲ ὀλίγου ἂν ἀκούσαι. ὁ δὲ ἄγροικος, εἰς τὰς τοιαύτας ὁμιλίας ἄχρηστος. οὐδὲν γὰρ συμβαλλόμενος, πᾶσι δυσχεραίνει. δοκεῖ δὲ ἡ ἀναπαυσις καὶ ἡ παιδιὰ ἐν τῷ βίῳ εἶναι ἀναγκαῖον. ὡς οὖν αἱ εἰρημέναι ἐν τῷ βίῳ μεσότητες· εἰσὶ δὲ πᾶσαι περὶ λόγων τινῶν καὶ πράξεων κοινωνίαν. διαφέρουσι δέ, ὅτι ἡ μὲν περὶ ἀλήθειάν ἐστιν, αἱ δὲ περὶ τὸ ἡδύ. τῶν δὲ περὶ τὸ ἡδονὴν, ἡ μὲν ἐν ταῖς παιδιαῖς, ἡ δὲ ἐν ταῖς τοῦ βίου ὁμιλίαις.

Κεφ. 9. Περὶ δὲ αἰδοῦς ὡς τινος ἀρετῆς, ὑποτυπτέει λέγειν. πάθει γὰρ μᾶλλον ἔοικεν, ἢ ἕξει. ὁρίζεται γοῦν φόβος τις ἀδοξίας. ἀποτελοῦσι δὲ τῷ περὶ τὰ δεινὰ φόβῳ παραπλήσιον. ἐρυθραίνονται γὰρ οἱ αἰσχυνόμενοι· οἱ δὲ περὶ θάνατον φοβούμενοι, ὠχριῶσι. σωματικὰ δή πως φαίνεται ἀμφότερα. ὅλως δοκεῖ παθοῦς μᾶλλον ἢ ἕξεως εἶναι. ὑπάσῃ δὴ ἡλικίᾳ ὃ πάθος ἁρμόζει, ἀλλὰ τῇ νέᾳ. οἰόμεθα γὰρ δεῖν τοὺς ἡλικιώτους, αἰδήμονας εἶναι, διὰ τὸ πάθει ζῶντας, πολλὰ ἁμαρτάνειν, ἀπὸ τοῦ αἰδοῦς δὲ κωλύεσθαι. καὶ ἐπαινοῦμεν, τὸν μὲν νέων τοὺς αἰδήμονας· προσδοκῶμεν δὲ οὐδεὶς ἂν ἐπαινέσειεν, ὅτι αἰσχυντηλός. οὐθὲν γὰρ οἰόμεθα δεῖν αὐτὸν πράττειν, ἐφ' οἷς ἐστιν αἰσχύνη. οὐδὲ γὰρ ὑπόκρισίς ἐστιν ἡ αἰσχύνη, εἰ τὸν γίνεται ὑπὸ τοῖς φαύλοις. οὐδὲ γὰρ προακτέον τὰ τοιαῦτα. εἰ δ' ἔστι τὰ μὲν κατ' ἀλήθειαν αἰσχρὰ, τὰ δὲ κατὰ δόξαν, οὐθὲν διαφέρει· οὐδέτερα γὰρ προακτέα· ὥστ' οὐκ αἰσχυντέον. φαύλου δὲ καὶ ὃ εἶναι τοιοῦτον, οἷον προέσθαι τι τῶν αἰσχρῶν. ὃ δὲ οὕτως ἔχει, ὥστ' εἰ πράξειέ τι τῶν τοιούτων, αἰσχύνεσθαι, καὶ διὰ τοῦτ' οἴεσθαι ὑπόκρισιν εἶναι), ἄτοπον· ὑπὸ τοῖς ἐπιεικέσι γὰρ ἡ αἰδώς. ἐπὶ δὲ ὁ ὑποκρινὴς αἰδέσεταί ποτε πράξειν τὰ φαῦλα. εἶτα δὴ αἰδὼς ὄζει τοῦ πρέποντος ὑποκρινές. εἰ γὰρ πράξαι, αἰσχυνοῖτ' ἄν. οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο περὶ τὰς ἀρετάς· εἰ γὰρ ἡ ἀναισχυντία φαῦλον, καὶ τὸ μὴ αἰδεῖσθαι τὰ αἰσχρὰ πράττειν,

τειν, ὃθὲν μᾶλλον ὃ ζιαῦτα ποιήσει τα αἰσχύεσθαι, ὃπιφκές. ὃκ ἔστι δὲ ὑδὲ ἡ ἐγκράτεια ἀρετὴ, ἀλλὰ πὶς μικτή. δηλωθήσε) δὲ περὶ αὐτῆς ἐν τοῖς ὕστερον. νῦν δὲ περὶ δικαιοσύνης εἰ πωμὲν.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΗΘΙΚΩΝ Νικομαχείων ὃ Ε.

ΠΕΡΙ δὲ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας σκεπτέον, περὶ ποίας τε τυγχάνουσι ὕσαι πράξεις, καὶ ποία μεσότης ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη· καὶ ὃ δίκαιον, πίνων μέσον. ἡ δὲ σκέψις ἡμῖν ἔσται κατ' αὐτὸν μέθοδον τοῖς προειρημένοις. ὁρῶμεν δὴ πάντας τὴν τοιαύτην ἕξιν βουλομένους λέγειν δικαιοσύνην, ἀφ' ἧς πρακτικοὶ τῶν δικαίων εἰσὶ, καὶ ἀφ' ἧς δικαιοπραγοῦσι, καὶ βούλονται τὰ δίκαια. ὃν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ περὶ ἀδικίας, ἀφ' ἧς ἀδικοῦσι, καὶ βούλονται τὰ ἄδικα· δηλὸν καὶ ἡμῖν πρῶτον ὡς ἐν τύπῳ, ὑποκείσθω ταῦτα· σχεδὸν γὰρ ὃν αὐτὸν ἔχει τρόπον ὑπό τε τῶν ὑποτεταγμένων καὶ δυνάμεων, καὶ ὑπὸ τῶν ἕξεων· δυνάμεις μὲν γὰρ καλοῦμεν, δεχεῖται τῶν ἐναντίων ἡ αὐτὴ εἶ) ἕξις δ', ἡ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἔ· οἷον ἀπὸ τ' ὑγιείας ἔ παρέπε) τὰ ἐναντία, ἀλλὰ τὰ ὑγιεινὰ μόνον· λέγομεν γὰρ ὑγιεινῶς βαδίζειν, ὅταν βαδίζῃ ὡς ἂν ὁ ὑγιαίνων. πολλάκις μὲν οὖν γνωρίζεται ἡ ἐναντία ἕξις ἀπὸ τ' ἐναντίας· πολλάκις δ' αἱ ἕξεις, ἀπὸ τῶν ὑποκειμένων· ἐὰν τε γὰρ ἡ εὐεξία ᾖ φανερὰ, καὶ ἡ κακεξία φανερὰ γίνεται, καὶ ἐκ τῶν εὐεκτικῶν ἡ εὐεξία, καὶ ἐκ ταύτης τὰ εὐεκτικά· εἰ γὰρ ἐστὶν ἡ εὐεξία πυκνότης σαρκὸς, ἀνάγκη

Κεφ. 1.

καὶ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον εἶναι μαθηματικόν· καὶ τὸ διαλεκτικὸν, τὸ ποιητικὴν πυκνότητος ἐν ῥητορικῇ. ἀκολουθεῖ δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἐὰν θάτερα πλεοναχῶς λέγηται, καὶ θάτερα πλεοναχῶς λέγεσθαι· οἷον, εἰ τὸ δίκαιον, καὶ τὸ ἄδικον. ἔοικε δὲ πλεοναχῶς λέγεσθαι καὶ ἡ δικαιοσύνη, καὶ ἡ ἀδικία· ἀλλὰ διὰ τὸ συνεγγὺς εἶναι τὴν ὁμωνυμίαν αὐτῶν, λανθάνει· καὶ οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τῶν πόρρω διήλλαττον· ἡ γὰρ διαφορὰ πολλή, καὶ κατὰ τὴν ἰδέαν, οἷον ὅτι καλεῖται κλεὶς ὁμωνύμως, ἥ τε τοῦ τὰ ὀστᾶ τῶν ζώων, καὶ ἡ τοῦ θύρας κλείοντιν. εἰλήφθω δὴ, ὁ ἄδικος πολαχῶς λέγεται. δοκεῖ δὲ, ὅ, τε παράνομος, ἄδικος εἶναι, καὶ ὁ πλεονέκτης, καὶ ὁ ἄνισος· ὥστε δῆλον, ὅτι καὶ ὁ δίκαιος ἔσται ὅ, τε νόμιμος, καὶ ὁ ἴσος· τὸ μὲν δίκαιον ἄρα, τὸ νόμιμον, καὶ τὸ ἴσον· τὸ δὲ ἄδικον τὸ παράνομον, καὶ τὸ ἄνισον. ἐπεὶ δὲ ὁ πλεονέκτης ὁ ἄδικος, περὶ τἀγαθὰ ἔσται, ἀ πάντα, ἀλλὰ περὶ ὅσα εὐτυχία καὶ ἀτυχία, ἃ, ἁπλῶς μὲν ἀεὶ ἀγαθά· πῇ δὲ, οὐκ ἀεί. οἱ δ' ἄνθρωποι ταῦτα εὔχονται καὶ διώκουσι· δεῖ δ' οὔ· ἀλλ', εὔχεσθαι μὲν τὰ ἁπλῶς ἀγαθὰ, καὶ αὑτοῖς ἀγαθὰ εἶναι· αἱρεῖσθαι δὲ, τὰ αὑτοῖς ἀγαθά. ὁ δ' ἄδικος οὐκ ἀεὶ τὸ πλέον αἱρεῖται, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔλαττον, ὅτι τῶν ἁπλῶς κακῶν, ἀλλ' ὅτι δοκεῖ καὶ τὸ μεῖον κακὸν ἀγαθόν πως εἶναι, τοῦ δ' ἀγαθοῦ ἐστιν ἡ πλεονεξία· διὰ τοῦτο δοκεῖ πλεονέκτης εἶναι. ἔστι δὲ ἄνισος· τοῦτο γὰρ περιέχει καὶ κοινόν· καὶ παράνομος. τοῦτο γὰρ ἡ παρανομία, ἤτοι ἡ ἀνισότης, περιέχει πᾶσαν ἀδικίαν, καὶ κοινόν ἐστι πάσης ἀδικίας. ἐπεὶ δ' ὁ παράνομος, ἄδικος ἦν· ὁ δὲ νόμιμος, δίκαιος, δῆλον ὅτι πάντα τὰ νόμιμά ἐστι πως δίκαια· τά τε γὰρ ὡρισμένα ὑπὸ τῆς νομοθετικῆς, νόμιμά ἐστι· καὶ ἕκαστον τούτων δίκαιον εἶναι φαμέν. οἱ δὲ νόμοι ἀγορεύουσι περὶ ἁπάντων, στοχαζόμενοι, ἢ τοῦ κοινῇ συμφέροντος πᾶσιν, ἢ τοῖς ἀρίστοις, ἢ τοῖς κυρίοις, ἢ κατ' ἀρετὴν, ἢ κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον τοιοῦτον· ὥστε, ἕνα μὲν

μὴν ἔστον δίκαια λέγομεν, τὰ ποιητικὰ, καὶ φυλακτικὰ τῆς εὐδαιμονίας καὶ τῶν μορίων αὐτῆς, τῇ πολιτικῇ κοινωνίᾳ. πρὸς τὰ τῇ δὲ ὁ νόμος, καὶ τὰ τὸ ἀνδρείου ἔργα ποιῶν, οἷον μὴ λείπειν τὴν τάξιν, μηδὲ φεύγειν, μηδὲ ῥίπτειν τὰ ὅπλα· καὶ τὰ τὸ σώφρονος, οἷον μὴ μοιχεύειν, μηδὲ ὑβρίζειν· καὶ τὰ τὸ πραΰ, οἷον μὴ τύπτειν, μηδὲ κακηγορεῖν· ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὰς ἄλλας ἀρετὰς καὶ μοχθηρίας, τὰ μὲν κελεύων, τὰ δὲ ἀπαγορεύων· ὀρθῶς μὲν, ὁ κείμενος ὀρθῶς· χεῖρον δὲ, ὁ ἀπεσκευασμένος. αὕτη μὲν οὖν ἡ δικαιοσύνη, ἀρετὴ μέν ἐστι τελεία, ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ πρὸς ἕτερον· καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις κρατίστη τῶν ἀρετῶν εἶναι δοκεῖ ἡ δικαιοσύνη· καὶ οὔθ' ἕσπερος, οὔθ' ἑῷος οὕτω θαυμαστός· καὶ παροιμιαζόμενοί φαμεν,

„ Ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ' ἀρετή ἐστι,

καὶ τελεία μάλιστα ἀρετὴ, ὅτι τῆς τελείας ἀρετῆς χρῆσίς ἐστι· τελεία δ' ἐστὶν, ὅτι ὁ ἔχων αὐτὴν, καὶ πρὸς ἕτερον δύναται τῇ ἀρετῇ χρῆσθαι, ἀλλ' οὐ μόνον καθ' αὑτόν· πολλοὶ γὰρ, ἐν μὲν τοῖς οἰκείοις, τῇ ἀρετῇ δύνανται χρῆσθαι· ἐν δὲ τοῖς πρὸς ἕτερον, ἀδυνατοῦσι. καὶ διὰ τοῦτο εὖ δοκεῖ ἔχειν ὃ τῶν Βίαντος, ὅτι ἀρχὰ τὸν ἄνδρα δείξει· πρὸς ἕτερον γὰρ, καὶ ἐν κοινωνίᾳ ἤδη ὁ ἄρχων. διὰ δὲ ὃ αὐτὸ τοῦτο, καὶ ἀλλότριον ἀγαθὸν δοκεῖ εἶναι ἡ δικαιοσύνη, μόνη τῶν ἀρετῶν, ὅτι πρὸς ἕτερόν ἐστιν· ἀλλῳ γὰρ τὰ συμφέροντα πράττει, ἢ ἄρχοντι, ἢ κοινῷ. κακίστος μὲν οὖν ὁ πρὸς αὐτὸν, καὶ πρὸς τοὺς φίλους χρώμενος τῇ μοχθηρίᾳ· ἄριστος δ' οὐχ ὁ πρὸς αὐτὸν τῇ ἀρετῇ, ἀλλ' ὁ πρὸς ἕτερον· τοῦτο γὰρ ἔργον χαλεπόν· αὕτη μὲν οὖν ἡ δικαιοσύνη, οὐ μέρος ἀρετῆς, ἀλλὰ ὅλη ἀρετή ἐστιν· οὐδ' ἡ ἐναντία ἀδικία, μέρος κακίας, ἀλλ' ὅλη κακία. τί δέ ἐστι διαφέρει ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ δικαιοσύνη αὕτη, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων· ἔστι μὲν γὰρ ἡ αὐτή· τὸ δ' εἶναι,

ὃ δὲ

ὑ ὃ αὖθ'· ἀλλ', ἢ μὲν πρὸς ἕτερον, δικαιοσύνη· ἡ δὲ τοιάδε ἕξις, ἁπλῶς ἀρετή.

Κεφ. 2. Ζητεῖται δέ γε τοῦ ἐν μέρει ἀρετὴ δικαιοσύνη· ἔστι γάρ τις, ὡς φαμέν. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ ἀδικίας τὴν κατὰ μέρος. σημεῖον δὲ ὅτι ἔστι· κατὰ μὲν γὰρ τὰς ἄλλας μοχθηρίας ὁ ἐνεργῶν, ἀδικεῖ μέν, πλεονεκτεῖ δ' οὐθέν· οἷον ὁ ῥίψας τὴν ἀσπίδα, ἀφὰ δειλίαν· ἢ ὁ κακῶς εἰπών, ἀφὰ χαλεπότητα· ἢ ὁ βοηθήσας χρήμασι, δι' αἰσχροκέρδειαν· ὅταν δὲ πλεονεκτῇ, πολλάκις κατ' οὐδεμίαν τῶν τοιούτων. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ κατὰ πάσας, κατὰ πονηρίαν δέ γε τινά· ψέγομεν γὰρ καὶ κατ' ἀδικίαν. ἔστιν ἄρα γέ τις ἄλλη ἀδικία, ὡς μέρος τῆς ὅλης, καὶ ἄδικον τὸ ἐν μέρει τοῦ ὅλου ἀδίκου, τὸ παρὰ τὸν νόμον. ἔτι, εἰ ὁ μὲν, τὸ κερδαίνειν ἕνεκα μοχθηρῶν γίνοιτο λαμβάνοι· ὁ δὲ, προσλιπὼν καὶ ζημιούμενος δι' ἐπιθυμίαν· οὗτος μὲν, ἀκόλαστος δόξειεν ἂν εἶναι μᾶλλον ἢ πλεονέκτης· ἐκεῖνος δὲ, ἄδικος, ἀκόλαστος δὲ οὔ. δῆλον ἄρα ὅτι παρὰ τὸ κερδαίνειν ἔτι, περὶ μὲν τἄλλα πάθη ἀδικήματα γίνεται ἢ ἐπωνυμοῦσι· ὅτι πινα μοχθηρίαν αἰεί· οἷον εἰ ἐμοιχεύσεν, ἐπ' ἀκολασίαν· εἰ ἐγκατέλιπε τὸν παρατάξαντα, ὅτι δειλίαν· εἰ ἔπαταξεν, ὅτι ὀργήν· εἰ δ' ἐκέρδανεν, ὅτι πάσης μοχθηρίας, ἀλλ' ἢ ἐπ' ἀδικίαν· ὥστε φανερὸν ὅτι ἔστι τις ἀδικία παρὰ τὴν ὅλην ἐν μέρει συνώνυμος· ὅτι ὁ ὁρισμὸς ἐν τῷ αὐτῷ γένει· ἀμφω γὰρ ἐν τῷ πρὸς ἕτερον ἔχουσι τὴν δύναμιν· ἀλλ', ἡ μὲν περὶ τιμὴν, ἢ χρήματα, ἢ σωτηρίαν, ἢ εἴ τινι ἔχοιμεν ἑνὶ ὀνόματι περιλαβεῖν τὰ τοιαῦτα πάντα· καὶ δι' ἡδονὴν τὴν ἀπὸ τοῦ κέρδους· ἡ δὲ, περὶ ἅπαντα περὶ ὅσα ὁ σπουδαῖος. ὅτι μὲν οὖν εἰσι δικαιοσύναι πλείους, καὶ ὅτι ἔστί τις καὶ ἑτέρα παρὰ τὴν ὅλην ἀρετὴν, δῆλον· τίς δὲ καὶ ὁποία τις, λεκτέον. διωρίσθω δὴ τὸ ἄδικον, τό, τε παράνομον, καὶ τὸ ἄνισον· τὸ δὲ δίκαιον, τό, τε νόμιμον καὶ τὸ ἴσον. κατὰ μὲν οὖν τὸ παράνομον, ἡ μὲν τέρον εἰρημένη, ἀδικία ἐστίν.

ὄστιν. ἐπεὶ δὲ τὸ ἄνισον καὶ τὸ πλέον οὐ ταὐτὸν, ἀλλ' ἕτερον, ὡς μέρος πρὸς ὅλον· τὸ μὲν γὰρ πλέον ἅπαν ἄνισον, τὸ δ' ἄνισον οὐ πᾶν πλέον. καὶ τὸ ἄδικον καὶ ἡ ἀδικία οὐ ταὐτὰ, ἀλλ' ἕτερα ἐκείνων· τὰ μὲν, ὡς μέρη· τὰ δ', ὡς ὅλα· μέρος γὰρ αὕτη ἡ ἀδικία τῆς ὅλης ἀδικίας· ὁμοίως δὲ καὶ ἡ δικαιοσύνη τῆς δικαιοσύνης. ὥστε καὶ περὶ τὸ ἐν μέρει δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας λεκτέον, καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον ὡσαύτως. ἡ μὲν οὖν καθ' ὅλην ἀρετὴ τυγχάνει οὖσα δικαιοσύνη καὶ ἀδικία, ἡ μὲν, τῆς ὅλης ἀρετῆς οὖσα χρῆσις πρὸς ἄλλον· ἡ δὲ, τῆς κακίας, ἀφείσθω· καὶ τὸ δίκαιον δὲ καὶ τὸ ἄδικον τὸ κατὰ ταύτας φανερὸν ὡς διοριστέον· σχεδὸν γὰρ τὰ πολλὰ τῶν νομίμων τὰ ἀπὸ τῆς ὅλης ἀρετῆς πεποίηται· καθ' ἑκάστην γὰρ ἀρετὴν προστάττομεν ζῆν, καὶ καθ' ἑκάστην μοχθηρίαν κωλύει ὁ νόμος. τὰ δὲ ποιοῦντα τὴν ὅλης ἀρετὴν ὄντα τῶν νομίμων ὅσα νενομοθέτηται περὶ παιδείαν τὴν πρὸς τὸ κοινόν. περὶ δὲ τῆς καθ' ἕκαστον παιδείας, καθ' ἣν ἁπλῶς ἀνὴρ ἀγαθός ἐστι, πότερον τῆς πολιτικῆς ἐστιν, ἢ ἑτέρα, ὕστερον διοριστέον· ἴσως γὰρ ταὐτὸν ἀνδρί τε ἀγαθῷ εἶναι, καὶ πολίτην πόλεως. τῆς δὲ κατὰ μέρος δικαιοσύνης καὶ τῶν κατ' αὐτὴν δικαίων, ἓν μέν ἐστιν εἶδος, τὸ ἐν τοῖς διανομαῖς, ἢ χρημάτων, ἢ τῶν ἄλλων, ὅσα μεριστὰ τοῖς κοινωνοῦσι τῆς πολιτείας· ἐν τούτοις γὰρ ἔστι καὶ ἄνισον ἔχειν, καὶ ἴσον ἑτέρων ἑτέρῳ· ἓν δὲ, τὸ ἐν τοῖς συναλλάγμασι διορθωτικόν. τούτου δὲ μέρη δύο· τῶν γὰρ συναλλαγμάτων, τὰ μὲν ἑκούσιά ἐστι· τὰ δὲ, ἀκούσια· ἑκούσια μὲν τὰ οἷα δὴ πράσεις, ὠνὴ, δανισμὸς, ἐγγύη, χρῆσις, παρακαταθήκη, μίσθωσις· ἑκούσια δὲ λέγεται, ὅτι ἡ ἀρχὴ τῶν συναλλαγμάτων τούτων, ἑκούσιος· τῶν δ' ἀκουσίων, τὰ μὲν, λαθραῖα· οἷον κλοπὴ, μοιχεία, φαρμακεία, προαγωγία, δουλαπατεία, δολοφονία, ψευδομαρτυρία· τὰ δὲ, βίαια, οἷον αἰκία, δεσμὸς, θάνατος, ἁρπαγὴ, πήρωσις, κακηγορία, προπηλακισμός.

Κεφ. 3. Ἐπεὶ δ', ὅ, τε ἄδικος ἄνισος, καὶ τὸ ἄδικον ἄνισον, δῆλον ὅτι καὶ μέσον τί ἐστι τοῦ ἀνίσου. τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ἴσον· ἐν ὁποιᾳοῦν γὰρ πράξει ἔστι τὸ πλέον καὶ τὸ ἔλαττον, ἐστὶ καὶ τὸ ἴσον. εἰ οὖν τὸ ἄδικον ἄνισον, τὸ δίκαιον ἴσον· ὅπερ καὶ αὐθ' λόγου δοκεῖ πᾶσιν· ἐπεὶ δὲ τὸ ἴσον μέσον, τὸ δίκαιον μέσον τι ἂν εἴη· ἔστι δὲ τὸ ἴσον ἐν ἐλαχίστοις δυσίν· ἀνάγκη ἄρα τὸ δίκαιον μέσον τε καὶ ἴσον εἶναι, καὶ πρός τι, καὶ τισί· καὶ ᾗ μὲν μέσον, τινῶν· τοῦτα δ' ἐστί, πλέον καὶ ἔλαττον· ᾗ δὲ ἴσον ἐστί, δυοῖν· ᾗ δὲ δίκαιον, τισίν. ἀνάγκη ἄρα τὸ δίκαιον ἐν ἐλαχίστοις εἶναι τέτταρσιν· οἷς τε γὰρ δίκαιον τυγχάνει ὄν, δύο ἐστί· καὶ ἐν οἷς τὰ πράγματα, δύο. καὶ ἡ αὐτὴ ἔσται ἰσότης, οἷς, καὶ ἐν οἷς· ὡς γὰρ ἐκεῖνα ἔχει πρὸς ἄλληλα, οὕτω καὶ ἐκεῖνα ἔχει· εἰ γὰρ μὴ ἴσοι, οὐκ ἴσα ἕξουσιν· ἀλλ' ἐντεῦθεν αἱ μάχαι καὶ τὰ ἐγκλήματα, ὅταν ἢ ἴσοι μὴ ἴσα, ἢ μὴ ἴσοι ἴσα ἔχωσι καὶ νέμωνται. ἔτι, ἐκ τοῦ κατ' ἀξίαν τοῦτο δῆλον· τὸ γὰρ δίκαιον ἐν ταῖς διανομαῖς ὁμολογοῦσι πάντες κατ' ἀξίαν τινὰ δεῖν εἶναι· τοῦ μὲν τοι ἀξίαν, ὑ τοῦ αὐλοῦ λέγουσι πάντες ὑπάρχειν· ἀλλ' οἱ μὲν δημοκρατικοί, ἐλευθερίαν· οἱ δ' ὀλιγαρχικοί, οἱ μὲν, πλοῦτον· οἱ δ', εὐγένειαν· οἱ ἀριστοκρατικοί, ἀρετήν. ἔστιν ἄρα τὸ δίκαιον, ἀνάλογόν τι· τὸ γὰρ ἀνάλογον, ὑ μόνον ἐστὶ μονάδικοῦ ἀριθμοῦ ἴδιον, ἀλλ' ὅλως ἀριθμοῦ· ἡ γὰρ ἀναλογία, ἰσότης ἐστὶ λόγου, καὶ ἐν τέτταρσιν ἐλαχίστοις. ἡ μὲν οὖν διηρημένη, ὅτι ἐν τέτταρσι, δῆλον· ἀλλὰ καὶ ἡ συνεχής· χρῆται γὰρ εἷς ὡς δυσὶ χρήσεται, καὶ δὶς λέγει· οἷον ὡς ἡ τοῦ α, πρὸς τὴν τοῦ β· ὅτως καὶ ἡ τοῦ β, πρὸς τὴν τοῦ γ. δὶς οὖν ἡ τοῦ β, εἴρηται· ὥστε ἂν ἡ τοῦ β, τεθῇ δίς, τέτταρα ἔσται τὰ ἀνάλογα. ἔστι δὲ καὶ τὸ δίκαιον ἐν τέτταρσιν ἐλαχίστοις, καὶ ὁ λόγος ὁ αὐτός· διῄρηται γὰρ ὁμοίως, οἷς τε, καὶ ἃ. ἔσται ἄρα ὡς τὸ α πρὸς τὸν β, οὕτως ὁ γ πρὸς τὸν δ. καὶ ἐναλλὰξ ἄρα, ὡς τὸ α πρὸς τὸν γ, τὸ β πρὸς τὸν δ. ὥστε καὶ τὸ ὅλον πρὸς τὸ ὅλον· ὅπερ ἡνομήσωμεν ἁρμόζει· καὶ ἐὰν οὕτως συντεθῇ,

δι-

δικαίως συνδυάζῃ. ἡ ἄρα τῶ α ὅρου τῷ γ, καὶ ἡ τῶ β, τῷ δ· ἡ σύζευξις, ὃ ἐν ἀναμιγῇ δίκαιόν ἐστι, καὶ μέσον ὃ δίκαιον· τὰ τέσσαρα δὲ ὡδὶ ὃ ἀνάλογον· ὃ γὰρ ἀνάλογον, μέσον· ὃ δὲ δίκαιον, ἀνάλογον. καὶ λύεται δὲ τὸ τοιοῦτον ἀναλογίαν, γεωμετρικῶ οἱ μαθηματικοί· ἐν γὰρ τῇ γεωμετρικῇ συμβαίνει καὶ ὃ ὅλον πρὸς ὃ ὅλον, ὅπερ ἑκάτερον πρὸς ἑκάτερον. ἔστι δὲ τὸ συνεχὴς αὕτη ἡ ἀναλογία. τὸ γὰρ β εἰς ἀριθμῶν ὄντες, ᾧ καὶ ὁ. ὃ μὲν οὖν δίκαιον τοῦτο, ἀνάλογον· ὃ δὲ ἄδικον, ὃ παρὰ ὃ ἀνάλογον. γίνεται ἄρα, ὃ μὲν πλέον, ὃ δὲ ἔλαττον· ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων συμβαίνει· ὁ μὲν γὰρ ἀδικῶν, πλέον ἔχει· ὁ δὲ ἀδικούμενος, ἔλαττον τοῦ ἀγαθοῦ. ἐπὶ δὲ τοῦ κακοῦ, ἀνάπαλιν· ἐν ἀγαθοῦ γὰρ λόγῳ γίνεται ὃ ἔλαττον κακόν, πρὸς ὃ μᾶλλον κακόν· ἔστι γὰρ ὃ ἔλαττον κακὸν, μᾶλλον αἱρετὸν τοῦ μείζονος· ὃ δὲ αἱρετὸν ἀγαθόν, καὶ ὃ μᾶλλον, μεῖζον. ὃ μὲν οὖν ἐν εἴδος τοῦ δικαίου, τοῦτ' ἔστι.

Τὸ δὲ λοιπὸν ἓν, ὃ διορθωτικόν, ὃ γίνεται ἐν τοῖς συναλλάγμασι καὶ τοῖς ἑκουσίοις, καὶ τοῖς ἀκουσίοις. τοῦτο δὲ ὃ δίκαιον, ἄλλο εἶδος ἔχει τοῦ πρότερου· ὃ μὲν γὰρ διανεμητικὸν δίκαιον τῶν κοινῶν, ἀεὶ κατὰ τὸν ἀναλογίαν ἐστὶ τὸν εἰρημένον· καὶ γὰρ ἀπὸ χρημάτων κοινῶν, ἐὰν γίγνηται ἡ διανομή, ἔσται πρὸς τὸν λόγον τὸν αὐτὸν, ὃν πρὸς ἐχουσι πρὸς ἄλληλα τὰ εἰσενεχθέντα· καὶ ὃ ἄδικον, ὃ ἀντικείμενον τῷ δικαίῳ τούτῳ, πρὸς ὃ ἀνάλογόν ἐστι. ὃ δὲ ἐν τοῖς συναλλάγμασι δίκαιον, ἐστὶ μὲν ἴσόν τι, καὶ ὃ ἄδικον, ἄνισον· ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἐκείνην, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀριθμητικήν· οὗτος γὰρ διαφέρει, εἰ ὁ βλάψας φαῦλον ἀπεστέρησεν, ἢ φαῦλος ὁ βλαφθεὶς ἢ εἰ ἐμοίχευσεν ὁ βλάψας ἢ φαῦλος· ἀλλὰ πρὸς τὸ βλάβος, τὴν διαφορὰν μόνον βλέπει ὁ νόμος, καὶ χρῆται ὡς ἴσοις· εἰ ὁ μὲν, ἀδικεῖ· ὁ δὲ, ἀδικεῖται· καὶ εἰ ὁ μὲν, ἔβλαψεν· ὁ δὲ, βέβλαπται. ὥστε ὃ ἄδικον τοῦτο, ἄνισον ὄν, ἰσάζειν πειρᾶται ὁ δικαστής· καὶ γὰρ ὅταν, ὁ μὲν

πλησῆ, ὁ δὲ παπάξῃ, ἢ κ τείνῃ, ὁ δ' ἀποθάνῃ, διήρηται τὸ πάθος, καὶ ἡ ὡσαύτως ἕξις εἰς ἄπειρα· ἀλλὰ περιέχεται τῇ ζημίᾳ ἰσάζειν, ἀφαιρῶν τὸ κέρδος· λέγεται γάρ, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, ὅτι τοῖς τοιούτοις, κἂν εἰ μή τινι οἰκεῖον ὄνομα εἴη, τὸ κέρδος, οἷον ᾧ παπάξαλι, καὶ ἡ ζημία ᾧ παθόλι. ἀλλ' ὅταν γε μεζηθῇ τὸ πάθος, καλεῖται, τὸ μὲν, ζημία· τὸ δὲ, κέρδος. ὥστε, τὸ μὲν πλείονος καὶ τὸ ἐλάττονος τὸ ἴσον, μέσον· τὸ δὲ κέρδος καὶ ἡ ζημία, τὸ μὲν, πλέον· τὸ δ', ἔλαττον ἀναλόγως· τὸ μὲν, τὸ ἀγαθοῦ πλέον· τὸ κακοῦ δὲ ἔλαττον, κέρδος· τὸ δ' ἀνάπαλιν, ζημία· ὧν ἰῶ μέσον τὸ ἴσον, ὃ λέγομεν εἶναι δίκαιον· ὥστε, τὸ μὲν ἐπανορθωτικὸν, δίκαιον ἂν εἴη, τὸ μέσον ζημίας καὶ κέρδους· διὸ καὶ ὅταν ἀμφισβητῶσιν, ὅτι τὸν δικαστὴν καταφεύγουσι· τὸ δ' ὅτι τ. δικαστὴν ἰέναι, ἰέναι ἐστὶν ὅτι τὸ δίκαιον· ὁ γὰρ δικαστὴς βούλεται εἶναι οἷον δίκαιον ἔμψυχον· καὶ ζητοῦσι δικαστὴν μέσον· καὶ καλοῦσιν ἔνιοι μεσιδίους, ὡς ἐὰν τοῦ μέσου τύχωσι, τοῦ δικαίου τυγχάνοντες. μέσον ἄρα τι τὸ δίκαιον, εἴπερ καὶ ὁ δικαστής· ὁ δὲ δικαστὴς ἐπανισοῖ· καὶ ὥσπερ γραμμῆς εἰς ἄνισα τετμημένης, ᾧ τὸ μεῖζον τμῆμα τοῦ ἡμισείας ὑπερέχει, τοῦτ' ἀφεῖλε, καὶ ᾧ ἐλάττονι τμήματι προσέθηκεν· ὅταν δὲ δίχα διαιρεθῇ τὸ ὅλον, τότε φασὶν ἔχειν τὸ αὑτῷ, ὅταν λάβωσι τὸ ἴσον. τὸ δὲ ἴσον, μέσον ἐστὶ τοῦ μείζονος καὶ ἐλάττονος κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν. διὰ τοῦτο καὶ ὀνομάζεται δίκαιον, ὅτι δίχα ἐστίν· ὥσπερ ἂν εἴ τις εἴποι δίχαιον· καὶ ὁ δικαστὴς, διχαστής· ἐπεὶ ἂν δύο ἴσων ἀφαιρεθῇ ἀπὸ θατέρου, προσὸς θάτερον δὲ προσκεισθῇ, δυσὶ τούτοις ὑπερέχει τὸ ἕτερον· εἰ γὰρ ἀφῃρέθη μὲν, μὴ προσετέθη δὲ, ἑνὶ γ' ἂν μόνον ὑπερεῖχε. τὸ μέσον ἄρα ἐνί, καὶ τὸ μέσον τὸ ἀφ' οὗ ἀφῃρέθη, ἑνί. τούτῳ ἄρα μετρεῖσθαι, τό τε ἀφελεῖν δεῖ ἀπὸ τοῦ πλέον ἔχοντος, καὶ τὸ προσθεῖναι τῷ ἔλαττον ἔχοντι· ᾧ μὲν γὰρ τὸ μέσον ὑπερέχει, τοῦτο προσθεῖναι δεῖ τῷ ἔλαττον ἔχοντι· ᾧ δ' ὑπερέχεται, ἀφελεῖν ἀπὸ τοῦ μείζους· ἴσα αἱ

ἐφ'

ἐφ' ὧν, αα, βϐ, γγ, ἀλλήλαις· ἀπὸ τῆς αα, ἀφῃρήσθω ϐ αε, ἣ τῷ ζχείσθω τῇ γγ, ϐ ἐφ' ὧν γδ. ὥστε ὅλη ἡ δζ, τῆς αε, ὑπεροχὴ τῷ γδ, ἢ τῷ γζ· τῆς ἄρα βϐ, τῷ γδ.

α ε α
β β
γ ζ γ δ

ἔστι δὲ καὶ ὅπη τῶν ἀλλων τεχνῶν τοῦτο· ἀνήρηται γὰρ αὐ, εἰ μὴ ἐποίει ὁ ποιοῦν καὶ ὅσον καὶ οἷον· καὶ ὁ πάσχον ἔπασχε τοῦτο, καὶ τοσοῦτο, καὶ ὁποῖον. ἐλήλυθε δὲ τὰ ὀνόματα ταῦτα, ἥ τε ζημία καὶ ὁ κέρδος, ἐκ τῆς ἐκουσίου ἀλλαγῆς· ὁ μὲν γὰρ πλέον ἔχων, ἢ τὰ ἑαυτοῦ, κερδαίνειν λέγεται· ὁ δ' ἔλαττον τῶν ἐξ ἀρχῆς, ζημιοῦσθαι· οἷον ἐν τῇ πωλήσει καὶ ὠνήσασθαι, καὶ ἐν ὅσοις ἄλλοις ἔδωκεν ὁ νόμος. ὅταν δὲ μήτε πλέον, μήτ' ἔλαττον, ἀλλὰ αὐτὰ δι' αὐτῶν γίνηται, τὰ αὐτῶν φασιν ἔχειν, καὶ οὔτε ζημιοῦσθαι, οὔτε κερδαίνειν· ὥστε κέρδους μὲν καὶ ζημίας μέσον ὁ δίκαιον ἐστὶ τὸ ἴσον, ὃ ἴσον ἔχειν καὶ πρότερον καὶ ὕστερον.

Δοκεῖ δὲ ἔνιοι καὶ ὁ ἀντιπεπονθὼς εἶναι ἁπλῶς δίκαιον, ὥσπερ οἱ Πυθαγόρειοι ἔφασαν· ὡρίζοντο γὰρ ἁπλῶς ὁ δίκαιον ὁ ἀντιπεπονθὼς εἶναι. ὁ δ' ἀντιπεπονθὼς, οὐκ ἐφαρμόττει οὔτ' ὅπη ὁ δρᾶν ἐμπαλιν δίκαιον, οὔτ' ὅπη ὁ διορθωτικόν· καίτοι βούλονταί γε τοῦτο λέγειν καὶ ὁ Ῥαδαμάνθυος δίκαιον. Κεφ. 5.

„ Εἴκε πάθοι τά κ' ἔρεξε, δίκη κ' ἰθεῖα γένοιτο·

πολλαχοῦ γὰρ διαφωνεῖ· οἷον εἰ ἄρχων ἐπάταξεν, οὐ δεῖ ἀντιπληγοῦσθαι· καὶ εἰ ἄρχοντα ἐπάταξεν, οὐ πληγοῦσθαι μόνον δεῖ, ἀλλὰ καὶ κολασθῆναι. ἔτι, ὁ ἐκούσιον καὶ ὁ ἀκούσιον διαφέρει πολύ. ἀλλ' ἐν μὲν ταῖς κοινωνίαις ταῖς ἀλλακτικαῖς συνέχει τὸ ζεῦγος τὸ δίκαιον ὁ ἀντιπεπονθὸς, κατ' ἀναλογίαν, καὶ μὴ κατ' ἰσότητα· ᾧ ἀντιποιεῖν γὰρ ἀνάλογον συμμένει ἡ πόλις· ἢ γὰρ ὁ κακῶς ζητοῦσιν·

εἰ δὲ μή, δουλεία δοκεῖ εἶ), εἰ μὴ ἀντιποιήσῃ· ἢ ὃ δεῖ· εἰ δὲ μή, με-
τάδοσις ἀγύ· τῇ μεταδόσει δὲ συμμένουσι. διὸ καὶ Χαρίτων ἱε-
ρὸν ἐμποδὼν ποιοῦνται, ἵνα ἀντιπόδοσις ᾖ· τοῦτο γὰρ χάριτος ἴδιον·
ἀνθυπηρετῆσαι γὰρ δεῖ ᾧ χαρισαμένῳ, καὶ πάλιν αὐτὸν ἄρξαι χα-
ριζόμενον. ποιᾷ δὲ τὴν ἀντίδοσιν τὸ κατ' ἀναλογίαν, ἢ κτᾷ. Ἀφ' 5
μέσου σύζυξις· οἷον οἰκοδόμος ἐφ' ᾧ α, σκυτοτόμος ἐφ' ᾧ β, οἰκία
ἐφ' ᾧ γ, ὑπόδημα ἐφ' ᾧ δ. δεῖ οὖν λαμβάνειν τὸν οἰκοδόμον πα-
ρὰ τοῦ σκυτοτόμου τὸ ἐκείνου ἔργον, καὶ αὐτὸν ἐκείνῳ μεταδιδόναι
τὸ αὑτοῦ. ἐὰν οὖν πρῶτον ᾖ τὸ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἴσον, εἶτα τὸ ἀν-
τιπεπονθὸς γένηται, ἔσται τὸ λεγόμενον· εἰ δὲ μή, οὐκ ἴσον, οὐδὲ 10
συμμένει· οὐθὲν γὰρ κωλύει κρεῖττον εἶ) τὸ θατέρου ἔργον, ἢ τὸ θατέ-
ρου. δεῖ οὖν δὴ ταῦτα ἰσασθῆναι. ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ὅπῃ τἄλλων τε-
χνῶν· ἀνῃρεῖτο γὰρ ἄν, εἰ μὴ ἐποίᾳ τὸ ποιοῦν, ὅσον καὶ οἷον, καὶ τὸ
πάσχον ἔπασχε τοῦτο, καὶ τοσοῦτον, καὶ τοιοῦτον· οὐ γὰρ ἂν δύο ἰατρῶν
γίνεται κοινωνία, ἀλλ' ὑποδήσεως καὶ γεωργοῦ, καὶ ὅλως ἑτέρων καὶ 15
οὐκ ἴσων· ἀλλὰ τούτοις δεῖ ἰσασθῆναι. διὸ πρῶτα συμβλητὰ δεῖ
πως εἶ), ὧν ἔστιν ἀλλαγή, ἐφ' ὃ τὸ νόμισμα ἐλήλυθε· καὶ γίνεταί πως
μέσον· πρῶτα γὰρ μετρᾷ· ὥστε καὶ τοῦ ὑπερέχοντος καὶ τοῦ ἐλλείποντος,
πόσα ἄττα δὴ ὑποδήματα ἴσον οἰκίᾳ, ἢ ἕφῃ. δεῖ τοίνυν ὅσῳ ὁ
οἰκοδόμος πρὸς σκυτοτόμον, τοσαδὶ ὑποδήματα πρὸς οἰκίαν, ἢ 20
ἕφῃ· εἰ γὰρ μὴ τοῦτο, οὐκ ἔσται ἀλλαγή, οὐδὲ κοινωνία. τοῦτο δέ,
εἰ μὴ ἴσα εἴη πως, οὐκ ἔσται. δεῖ ἄρα ἑνί τινι πρῶτα μετρᾶσθαι, ὥσ-
περ ἐλέχθη πρότερον. τοῦτο δ' ἐστὶ, τῇ μὲν ἀληθείᾳ ἡ χρεία, ἢ
πρῶτα συνέχει· εἰ γὰρ μηδὲν δέοιντο, ἢ μὴ ὁμοίως, ἢ οὐκ ἔσται ἀλ-
λαγή, ἢ ἄχ ἡ αὐτή· οἷον δ' ὑπάλλαγμα τῆς χρείας τὸ νόμισμα γέ- 25
γονε κατὰ συνθήκην· καὶ ἀφ' τοῦτο ὄνομα ἔχει νόμισμα, ὅτι οὐ
φύσει, ἀλλὰ νόμῳ ἐστὶ, καὶ ἐφ' ἡμῖν μεταβάλλειν καὶ ποιῆσαι ἄχρη-
στον. ἔσται δὲ ἀντιπεπονθὸς, ὅταν ἰσωθῇ. ὥστε ὥσπερ γεωργὸς πρὸς

σκυ-

σκυτοτόμων, ὃ ἔργον τῷ σκυτοτόμῳ παρὸς ὃ τῷ γεωργῷ· εἰς ἅπαντα δὲ ἀναλογίας ἀεὶ δεῖ ἄγειν, ὅταν ἀλλάξωνται. εἰ δὲ μή, ἀμφοτέρας ἕξει τὰς ὑπερβολάς ὃ ἕτερον ἄκρον· ἀλλ' ὅταν ἔχωσι τὰ αὐτῶν, οὕτως ἴσοι καὶ κοινωνοί· ὅτι αὕτη ἡ ἰσότης δύναται ἐπ' αὐτῶν γίνεσθαι.

γεωργὸς α, ἐσθὴς γ, σκυτοτόμος β, ὃ ἔργον αὐτοῦ ὃ ἰσασμένον δ. εἰ δ' ὕτω μὴ ἴσων αὐτὶ παρεβάλλετο, οὐκ ἦν ἴσων κοινωνία. ὅτι δ' ἡ χρεία συνέχει ὥσπερ ἕν τι ὄν, δῆλον ὅτι ὅταν μὴ ἀντιπεπονθέναι, οὐκ ἔσται ἴσων καὶ

μεσότης ἐστίν, ὁ τὸν αὐτὸν ἔχων τρόπον τοῖς πρότερον ῥηθεῖσιν, ἀλλ' ὅτι μέσον ἐστίν· ἡ δὲ ἀδικία, τῶν ἄκρων. καὶ ἡ μὲν δικαιοσύνη ἐστὶ καθ' ἣν ὁ δίκαιος λέγεται προαιρετικὸς καὶ κατὰ προαίρεσιν τὰ δίκαια, καὶ διανεμητικὸς καὶ αὐτῷ πρὸς ἄλλον, καὶ ἑτέρῳ πρὸς ἕτερον· οὐχ ἵνα τὸ μὲν αἱρετὸν, πλέον αὐτῷ· ἔλαττον δὲ, τῷ πλησίον· τὸ βλαβερὸν δέ, ἀνάπαλιν, ἀλλὰ τὸ ἴσον τὸ κατ' ἀναλογίαν· ὁμοίως δὲ καὶ ἄλλῳ πρὸς ἄλλον· ἡ δὲ ἀδικία τοιαύτιον τὸ ἀδίκου. τοῦτο δ' ἐστὶν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις τοῦ ὠφελίμου ἢ βλαβεροῦ παρὰ τὸ ἀνάλογον· διὸ ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις ἡ ἀδικία, ὅτι ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεώς ἐστιν· ἐφ' αὑτῷ μὲν, ὑπερβολῆς τὸ ἁπλῶς ὠφελίμου· ἐλλείψεως δὲ, τὸ βλαβεροῦ. ὅπερ ἐστὶ τῶν ἄλλων, ὁ μὲν ὅλον, ὁμοίως· τὸ δὲ παρὰ τὸ ἀνάλογον, ὁποτέρως ἔτυχε· τὸ δὲ ἀδικήματος, τὸ μὲν ἔλαττον, τὸ ἀδικεῖσθαί ἐστι· τὸ δὲ μεῖζον, τὸ ἀδικεῖν. περὶ μὲν οὖν δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας, τίς ἑκατέρα ἐστὶν ἡ φύσις, εἰρήσθω τοσοῦτον τὸν τρόπον· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ δικαίου καὶ ἀδίκου καθόλου.

Κεφ. 6. Ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἀδικοῦντα μήπω ἄδικον εἶναι, οἷα ἀδικήματα ἀδικοῦν ἤδη ἄδικός ἐστιν ἑκάστην ἀδικίαν, οἷον κλέπτης, ἢ μοιχὸς, ἢ λῃστής· ἢ οὕτω μὲν οὐδὲν διοίσει· καὶ γὰρ ἐπὶ συγγνώμοιτο γοναικὶ, εἰδὼς ἢ μὴ· ἀλλ' ὁ διὰ προαιρέσεως ἀρχὴ, ἀλλὰ διὰ πάθος. ἀδικεῖ μὲν οὖν· ἄδικος δ' οὐκ ἔστιν· οἷον οὐδὲ κλέπτης, ἔκλεψε δὲ· οὐδὲ μοιχὸς, ἐμοίχευσε δὲ· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. πῶς μὲν οὖν ἔχει τὸ ἀντιπεπονθὸς πρὸς τὸ δίκαιον, εἴρηται πρότερον. δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν, ὅτι τὸ ζητούμενόν ἐστι καὶ τὸ ἁπλῶς δίκαιον, καὶ τὸ πολιτικὸν δίκαιον· τοῦτο δέ ἐστιν ὅταν κοινωνῶν βίου πρὸς τὸ εἶναι αὐτάρκειαν, ἐλεύθερον καὶ ἴσον, ἢ κατ' ἀναλογίαν, ἢ κατ' ἀριθμόν· ὥστε ὅσοις μὴ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστι τοῖς πρὸς ἀλλήλους τὸ πολιτικὸν δίκαιον, ἀλλά τι δίκαιον καὶ κατ' ὁμοιότητα· ἔστι γὰρ δίκαιον, οἷς καὶ νόμος

μος

μος πρὸς αὐτούς· νόμος δή, ἐν οἷς ἀδικία· ἡ γὰρ δίκη, κρίσις τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀδίκου· ἐν οἷς δὴ ἀδικία, καὶ τὸ ἀδικεῖν ἐν τούτοις· ἐν οἷς δὲ τὸ ἀδικεῖν, ὑπάσιν ἀδικία· τοῦτο δή ἐστι, τὸ πλέον αὑτῷ νέμειν τῶν ἁπλῶς ἀγαθῶν· ἔλαττον δὲ, τῶν ἁπλῶς κακῶν. διὸ οὐκ ἐῶμεν ἀρχὴν αἱρεῖσθαι τοιαύτην, ἀλλὰ τὸν λόγον· ὅτι ἑαυτῷ τοῦτο ποιεῖ, καὶ γίνεται τύραννος. ἔστι δὲ ὁ ἄρχων, φύλαξ τοῦ δικαίου· εἰ δὲ τοῦ δικαίου, καὶ τοῦ ἴσου. ἐπεὶ δὴ οὐδὲν αὐτῷ πλέον εἰκὸς δοκεῖ, εἴπερ δίκαιος· οὐ γὰρ νέμει πλέον οὑαυτῷ ἁπλῶς ἀγαθοῦ αὐτῷ, εἰ μὴ πρὸς αὐτὸν ἀνάλογον ἔστι· διὸ ἑτέρῳ ποιεῖ· καὶ διὰ τοῦτο ἀλλότριον εἶναί φασιν ἀγαθὸν τὸ δικαιοσύνη, καθάπερ ἐλέχθη καὶ πρότερον. μισθὸς τις ἄρα δοτέος. τοῦτο δὲ, τιμὴ καὶ γέρας· οἷσις δὲ μὴ ἱκανὰ ταῦτα, οὐκ γίνονται τύραννοι. ὁ δὲ δεσποτικὸν δίκαιον καὶ ὁ πατρικὸν, οὐ ταὐτὸ τούτοις, ἀλλ' ὅμοιον· οὐ γὰρ ἔστιν ἀδικία πρὸς τὰ αὑτοῦ ἁπλῶς. ὃ γὰρ κτῆμα καὶ τὸ τέκνον, ἕως ἂν ᾖ ἡ πρόσκαιρον, καὶ μὴ χωρισθῇ ὥσπερ μέρος αὐτοῦ. αὐτὸν δὴ οὐδεὶς προαιρεῖται βλάπτειν· διὸ οὐκ ἔστιν ἀδικία πρὸς αὐτόν· οὐδὲ ἄρα ἄδικον, οὐδὲ δίκαιον τὸ πολιτικόν· κατὰ νόμον γὰρ ἦν, καὶ ἐν οἷς ἐπεφύκει εἶναι νόμος· ὅπου δὴ ἦσαν, οἷς ὑπάρχει ἰσότης καὶ ἀρχὴν καὶ ἄρχεσθαι· διὸ μᾶλλον πρὸς γυναῖκά ἐστι δίκαιον, ἢ πρὸς τέκνα καὶ κτήματα· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ οἰκονομικὸν δίκαιον· ἕτερον δὲ ἐστὶ καὶ τοῦτο τοῦ πολιτικοῦ.

Τοῦ δὲ πολιτικοῦ δικαίου, τὸ μὲν, φυσικόν ἐστι· τὸ δὲ, νομικόν· φυσικὸν μὲν, τὸ πανταχοῦ τὴν αὐτὴν ἔχον δύναμιν, καὶ οὐ παρὰ δοκεῖν ἢ μή· νομικὸν δὲ, ὃ, ἐξ ἀρχῆς μὲν οὐδὲν διαφέρει οὕτως ἢ ἀνῶς· ὅταν δὲ θῶνται, διαφέρει, οἷον τὸ μνᾶς λυτροῦσθαι, ἢ τὸ αἶγα θύειν, ἀλλὰ μὴ δύο πρόβατα· ἔτι, ὅσα ὑπὸ τῶν καθ' ἕκαστα νομοθετοῦσιν· οἷον τὸ θύειν Βραυρῶνι, καὶ τὰ ψηφισματοῦδη. δοκεῖ δή τισιν πάντα εἶναι τοιαῦτα, ὅτι, τὸ μὲν φύσει, ἀκίνητον καὶ πανταχοῦ τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν· ὥσπερ τὸ πῦρ καὶ ἐνθάδε καὶ ἐν Πέρσαις καίει· Κεφ. 7.

τὰ δὲ δίκαια κινήματα ὁρῶσι. τοῦτο δή, οὐκ ἔστιν οὕτως ἔχον, ἀλλ' ἔστιν ὡς. καί τοι τοῦδέ γε τοῖς θεοῖς ἴσως οὐδαμῶς ἔχει· παρ' ἡμῖν δή, ὅτι μή τι καὶ φύσει κινητόν· οὐ μὴν τοι πᾶν. ἀλλ' ὅμως ἔστι, τὸ μὲν, φύσει· τὸ δὲ, οὐ φύσει. ποῖον δὲ φύσει τῶν ἐνδεχομένων καὶ ἄλλως ἔχειν, καὶ ποῖον οὔ· ἀλλὰ νομικὸν καὶ συνθήκη, εἴπερ ἀμφω κινητὰ ὁμοίως, δῆλον· καὶ ὅτι τῶν ἄλλων ὁ αὐτὸς ἁρμόσει διορισμός· φύσει γὰρ ἡ δεξιὰ χρείττων· καί τοι ἐνδέχεται πάντας ἀμφιδεξίους γενέσθαι. τὰ δὲ κατὰ συνθήκην, καὶ τὸ συμφέρειν τὰ δικαίων, ὅμοιά ἐστι τοῖς μέτροις· οὐ γὰρ πανταχοῦ ἴσα τὰ οἰνικὰ καὶ σιτικὰ μέτρα, ἀλλ' ὅπου μὲν ὠνοῦνται, μείζω· ὅπου δὲ πωλοῦσιν, ἐλάττω. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ μὴ φυσικὰ, ἀλλ' ἀνθρώπινα δίκαια, οὐ πανταχοῦ, ἐπεὶ οὐδὲ πολιτεία· ἀλλὰ μία μόνον πανταχοῦ κατὰ φύσιν ἡ ἀρίστη. τῶν δὲ δικαίων καὶ νομίμων ἕκαστον, ὡς τὰ καθόλου πρὸς τὰ καθ' ἕκαστα ἔχει· τὰ μὲν γὰρ πραττόμενα, πολλά· ὧν εἷς ἕκαστον ἐν καθόλου γάρ. διαφέρει δὲ τὸ ἀδίκημα καὶ τὸ ἄδικον, καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ δικαίωμα· ἄδικον μὲν γάρ ἐστι τῇ φύσει, ἢ τάξει· τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο, ὅταν πραχθῇ, ἀδίκημά ἐστι· πρὶν δὲ πραχθῆναι, οὔπω, ἀλλ' ἄδικον. ὁμοίως δὲ καὶ δικαίωμα. καλεῖται δὲ καὶ τὸ κοινὸν, μᾶλλον δικαιοπράγημα· δικαίωμα δὲ, τὸ ἐπανόρθωμα τοῦ ἀδικήματος. καθ' ἕκαστον δὲ αὐτῶν, ποιά τε εἴδη καὶ πόσα, καὶ περὶ ποῖα τυγχάνοντα, ὕστερον ὑπισκεπτέον.

Κεφ. 8. Ὄντων δὲ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων τῶν εἰρημένων, ἀδικεῖ μὲν ὁ δικαιοπραγεῖ, ὅταν ἑκὼν τὰ αὐτὰ πράττῃ· ὅταν δὲ ἄκων, οὔτ' ἀδικεῖ, οὔτε δικαιοπραγεῖ, ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός· οἷς γὰρ συμβέβηκε δικαίοις εἶναι ἢ ἀδίκοις, πράττοιεν. ἀδίκημα δὲ καὶ δικαιοπράγημα ὥρισται τῷ ἑκουσίῳ, καὶ ἀκουσίῳ· ὅταν γὰρ ἑκούσιον ᾖ, ψέγεται· ἅμα δὲ καὶ ἀδίκημα τότε ἐστίν· ὥστε ἄδικόν τι, ἔσται μὲν, ἀδίκημα δὲ οὐδέπω, ἐὰν μὴ τὸ ἑκούσιον προσῇ. λέγω δὲ, ἑκούσιον

κούσιον μὲν, ὥσπερ καὶ πρότερον εἴρηται, ὃ αἴ τις τῶν ἐφ' αὑτῷ ὄντων εἰδὼς, καὶ μὴ ἀγνοῶν, πράττῃ, μήτε ὅτι, μήτε ᾧ. μήτε ἕ ἕνεκα· οἷον τίνα τύπτῃ, καὶ τίνι, καὶ τίνος ἕνεκα· καὶ ἑκάστων, μὴ κατὰ συμβεβηκὸς, μηδὲ βίᾳ· ὥσπερ εἴ τις λαβὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ, τύπτοι ἕτερον· οὐ γὰρ ἑκὼν δέ· ὁ γὰρ ἐστὶ αὐτῷ. ὁ δὲ κτείνων δὲ τὸν τυπτόμενον πατέρα εἰδὼς, τὸ δὲ, ὅτι μὲν ἀκούσιος, ἢ τῶν παρόντων τις γινώσκει· ὅτι δὲ πατὴρ, ἀγνοεῖ· ὁμοίως δὲ καὶ ἑκάστου διωρίσθω καθ' ἕκαστα, καὶ περὶ τὸν πρᾶξιν ὅλην· ὃ δὴ ἀγνοούμενον, ἢ μὴ ἀγνοούμενον μὲν, μὴ ἐπ' αὐτῷ δὲ ὄν, ἢ βίᾳ, ἀκούσιον· πολλὰ γὰρ καὶ τῶν φύσει ὑπαρχόντων εἰδότες καὶ πράττομεν καὶ πάσχομεν, ὧν οὐδὲν ἑκούσιον, οὔτε ἀκούσιον ἐστιν· οἷον τὸ γηρᾶν, ἢ ἀποθνήσκειν. ἔστι δὴ ὁμοίως ὅτι τῶν ἀδίκων καὶ τῶν δικαίων, ὃ κατὰ συμβεβηκός· καὶ γὰρ ἄν τις τὸν παρακαταθήκην ἀποδιδῷ πίστις ἄκων καὶ διὰ φόβον, οὔτε δίκαια πράττειν, οὔτε δικαιοπραγεῖν φατέον· ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός. ὁμοίως δὲ καὶ τὸν ἀναγκαζόμενον καὶ ἄκοντα τὸν παρακαταθήκην μὴ ἀποδιδόντα, κατὰ συμβεβηκὸς φατέον ἀδικεῖν, καὶ τὰ ἄδικα πράττειν· τῶν ἑκουσίων, τὰ μὲν προελόμενοι πράττομεν, τὰ δὲ οὐ προελόμενοι· προελόμενοι μὲν, ὅσα προβουλευσάμενοι· ἀπροαίρετα δὲ, ὅσα ἀπροβούλευτα. τριῶν δὴ ὄντων βλαβῶν τῶν ἐν ταῖς κοινωνίαις, τὰ μὲν μετ' ἀγνοίας ἁμαρτήματά ἐστιν, ὅταν μήτε οὗ, μήτε ὡς, μήτε ᾧ, μήτε ἕ ἕνεκα ὑπέλαβε, ταῦτα πράξῃ. ἢ γὰρ, οὐ βαλεῖν, ἢ οὐ τοῦτῳ, ἢ οὐ τοῦτον, ἢ οὐ τούτου ἕνεκα ᾠήθη· ἀλλὰ συνέβη οὐχ οὗ ἕνεκα ᾠήθη· οἷον, οὐχ ἵνα βλάψῃ, ἀλλ' ἵνα κεντήσῃ, ἢ οὐχ ὅν, ἢ οὐχ ὡς. ὅταν μὲν οὖν παρὰ λόγως ἡ βλάβη γένηται, ἀτύχημα· ὅταν δὲ μὴ παρὰ λόγως, ἄνευ μὲν κακίας, ἁμάρτημα· ἁμαρτάνει μὲν γὰρ, ὅταν μὲν ἐν ἑαυτῷ ἡ ἀρχὴ ᾖ τῆς αἰτίας· ἀτυχεῖ δὲ, ὅταν ἔξωθεν. ὅταν δὲ, εἰδὼς μὲν, μὴ προβουλεύσας δὲ, ἀδίκημα· οἷον ὅσα τε διὰ θυμὸν, καὶ ὅσα πάθη, ὅσα

ἀναγκαῖα ἢ φυσικά, συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις. ταῦτα γὰρ βλάπτοντες καὶ ἁμαρτάνοντες, ἀδικοῦσι μέν, καὶ ἀδικήματά ἐστιν· ὁ μέντοι πω ἄδικοι ἀεὶ διὰ ταῦτα, οὐδὲ πονηροί· οὐδὲ γὰρ διὰ μοχθηρίαν ἡ βλάβη. ὅταν δὲ ἐκ προαιρέσεως, ἄδικος καὶ μοχθηρός· διὸ καλῶς τὰ ἐκ θυμοῦ οὐκ ἐκ προνοίας κρίνεται· ὁ γὰρ ἄρχει ὁ θυμῷ ποιῶν, ἀλλ' οὐ ὀργίσας. ἔτι δὲ οὐδὲ περὶ τὸ γενέσθαι ἢ μή, ἀμφισβητεῖται· ἀλλὰ περὶ τὸ δικαίου. δοκεῖ γὰρ ἀδικία ἡ ὀργή ἐστιν· ὁ γὰρ ὥσπερ ἐν τοῖς συμβολαίοις περὶ τὸ γενέσθαι ἀμφισβητοῦσιν, ὧν ἀνάγκη θατέρου εἶναι μοχθηροῦ, ἂν μὴ διὰ λήθην αὐτὸ δρῶσιν· ἀλλ' ὁμολογοῦντες περὶ τὸ πράγματος, περὶ τὸ ποτέρως δίκαιον ἀμφισβητοῦσιν. ὁ δ' ὑπερβαλών, οὐκ ἀγνοεῖ· ὥστε, ὁ μὲν οἴεται ἀδικεῖσθαι, ὁ δ' οὔ. ὁ δ' οὐκ προαιρέσεως βλάψῃ, ἀδικεῖ. καὶ κατὰ ταῦτα ἤδη τὰ ἀδικήματα ὁ ἀδικῶν, ἄδικος, ὅταν παρὰ τὸ ἀναλογὸν ἢ, ἢ παρὰ τὸ ἴσον. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ δίκαιος, ὅταν προαιρούμενος δικαιοπραγῇ. δικαιοπραγεῖ δέ, ἂν μόνον ἑκὼν πράττῃ. τῶν δ' ἀκουσίων, τὰ μέν, ἐστὶ συγγνωμονικά· τὰ δ', οὐ συγγνωμονικά· ὅσα μὲν γὰρ μὴ μόνον ἀγνοοῦντες, ἀλλὰ καὶ δι' ἄγνοιαν ἁμαρτάνουσι, συγγνωμονικά· ὅσα δὲ μὴ δι' ἄγνοιαν, ἀλλ' ἀγνοοῦντες μέν, διὰ πάθος δὲ, μήτε φυσικὸν μήτ' ἀνθρώπινον, οὐ συγγνωμονικά.

Κεφ. 9. Ἀπορήσειε δ' ἄν τις, εἰ ἱκανῶς διώρισται περὶ τὸ ἀδικεῖσθαι καὶ τὸ ἀδικεῖν. πρῶτον μέν, εἰ ἔστιν ὥσπερ Εὐριπίδης εἴρηκε, λέγων ἀπόπως,

„ Μητέρα κατέκτα τὴν ἐμήν· βραχὺς λόγος,
„ Ἑκὼν ἑκοῦσαν, ἢ θελουσαν οὐχ ἑκών·

πότερον γὰρ ὡς ἀληθῶς ἐστιν, ἐκόντα ἀδικεῖσθαι, ἢ οὔ. ἀλλ' ἀκούσιον ἄπαν, ὥσπερ καὶ τὸ ἀδικεῖν πᾶν ἑκούσιον. καὶ ἆρα ἅπαν ὕστερον ἢ ἐκεῖνος, ὥσπερ καὶ τὸ ἀδικεῖ πᾶν ἑκούσιον· ἢ τὸ μέν, ἑκούσιον· τὸ δὲ,

δή, ἀκούσιον. ὁμοίως δὲ καὶ ὅτι τὸ δικαιοῦσθαι· τὸ γὰρ δικαιοπραγεῖν πρᾶξίς ἐκούσιον. ὥς δ' ἔλεγεν αὐτοῖς εἶναι ὁμοίως καθ' ἑκάτερον, τό, τ' ἀδικεῖσθαι καὶ τὸ δικαιοῦσθαι, ἢ ἑκούσιον, ἢ ἀκούσιον εἶναι. ἄτοπον δή· αὐτὸ δὲ δόξειε καὶ ὅτι τὸ δικαιοῦσθαι, εἰ ἅπαν ἑκούσιον· ἔνιοι γὰρ δικαιοῦνται οὐχ ἑκόντες· ἐπεὶ καὶ τόγε ἀπορήσειεν ἄν τις, πότερον ὁ τὰ ἄδικα πεποιθὼς, ἀδικεῖται πᾶς· ἢ ὥσπερ καὶ ὅτι τὸ πράττειν ἔστι· κατὰ συμβεβηκὸς γὰρ ἐνδέχεται ἐπ' ἀμφοτέρων μεταλαμβάνειν τῶν δικαίων· ὁμοίως δὲ δῆλον, ὅτι καὶ τῶν ἀδίκων· οὐ γὰρ ταὐτὸν τὸ τὰ ἄδικα πρᾶξαι, τῷ ἀδικεῖν· οὐδὲ τὸ ἄδικα πάσχειν, τῷ ἀδικεῖσθαι· ὁμοίως δὲ καὶ ὅτι τὸ δικαιοπραγεῖν καὶ δικαιοῦσθαι· ἀδύνατον γὰρ ἀδικεῖσθαι, μὴ ἀδικουμένου· ἢ δικαιοῦσθαι, μὴ δικαιοπραγουμένου. εἰ δ' ἔστιν ἁπλῶς τὸ ἀδικεῖν, τὸ βλάπτειν ἐκόντα τινά· τὸ δ' ἑκόντα, εἰδότα καὶ οἷν, καὶ ᾧ, καὶ ὡς· ὁ δ' ἀκρατὴς ἑκὼν βλάπτει αὐτὸς αὑτὸν, ἑκὼν τ' ἂν ἀδικεῖ, καὶ ἐνδέχοιτο αὐτὸν αὐτὸν ἀδικεῖν. ἔστι δὲ καὶ τοῦτο εἷς τῶν ἀπορουμένων, εἰ ἐνδέχεται αὐτὸν αὐτὸν ἀδικεῖν. ἔτι, ἑκὼν αἵ τις δι' ἀκρασίαν ὑπ' ἄλλου βλάπτοιτο ἑκόντος· ὥς εἴη ἂν ἑκὼν ἀδικεῖσθαι. ἢ οὐκ ὀρθὸς ὁ ὁρισμὸς, ἀλλὰ προσθετέον τῷ βλάπτειν, εἰδότα καὶ οἷν, καὶ ᾧ, καὶ ὡς, ὃ προσλαβὸν τὸν ἑκόντα βέλτιον. βλάπτεται μὲν οὖν τις ἑκὼν, καὶ τὰ ἄδικα πάσχει· ἀδικεῖται δ' οὐδεὶς ἑκών· οὐδεὶς γὰρ βούλεται, οὐδ' ὁ ἀκρατής· ἀλλὰ παρὰ τὸν βέλτιον πράττει· οὐδὲ γὰρ βούλεται οὐδεὶς, ὃ μὴ οἴεται εἶναι συμφέρον· ὁ δὲ ἀκρατὴς, ὃ οὐκ οἴεται δεῖν πράττειν, πράττει· ὁ δ' ἃ τὰ αὑτῷ δίδωσι, ὥσπερ Ὅμηρός φησι δοῦναι τὴν Γλαύκῳ τῷ Διομήδει,

„ Χρύσεα χαλκείων, ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων,

οὐκ ἀδικεῖται· ἐπ' αὐτῷ γάρ ἐστι τὸ δοῦναι· τὸ δὲ ἀδικεῖσθαι, οὐκ ἐπ' αὐτῷ, ἀλλὰ τοῦ ἀδικοῦντος δεῖ. φανερὸν μὲν οὖν τὸ ἀδικεῖσθαι, ὅτι οὐχ ἑκούσιον, δῆλον. ἐπὶ δὲ, ὧν προειλόμεθα, δύο

ὅστιν εἰπεῖν, πότερόν ποτε ἀδικεῖ ὁ ἰείμας τὸ δὲ τ' ἀξίαν ὃ πλέον, ἢ ὁ ἔχων· καὶ εἰ ἔστιν αὐτὸν αὐτὸν ἀδικεῖν· εἰ γὰρ ἐνδέχεται ὃ μᾶλλον λεχθὲν, καὶ ὁ ἁρπάζων ἀδικεῖ, ἀλλ' οὐκ ἔχων ὃ πλέον. εἰ δὲ πλέον ἑτέρῳ ἢ αὐτῷ νέμῃ, εἰδὼς καὶ ἔχων, οὕτως αὐτὸς αὐτὸν ἀδικεῖ· ὥσπερ δικαιοῦσιν οἱ μέτοικοι ποιῶν· ὁ γὰρ ὁπλίτης, ἐλαττωλικός ὅστιν. ἢ οὐδὲ τοῦτο ἁπλῶς· ἑτέρου γὰρ ἀγαθοῦ, εἰ ἔτυχεν, ἐπλεονέκτει· οἷον δόξης, ἢ τοῦ ἁπλῶς καλοῦ. ἔτι λύεται καὶ τῷ τὸ δι' εἰσμὸν τοῦ ἀδικεῖν· ὅθεν γὰρ τὸ δὲ τ' αὖ πάλιν βάλλουσιν· ὥστε οὐκ ἀδικεῖται, ἁμάρτημα τοῦτο· ἀλλ' εἴ ὥσπερ, βλάπτεται μόνον. Φανερὸν δὲ καὶ ὅτι ὁ ἁρπάζων ἀδικεῖ, ἀλλ' οὐχ ὁ ὃ πλέον ἔχων ἀεί· ὅ γὰρ ᾧ ὃ ἄδικον ὑπάρχει, ἀδικεῖ· ἀλλ' ᾧ ὃ ἐκόντα τοῦτο ποιῶν· τοῦτο δ', ὅταν ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀξέως, ἢ ὅστιν ἐν ᾧ ἁρπάζοντι, ἀλλ' οὐκ ἐν ᾧ λαμβάνοντι. ἔτι, ἐπεὶ πολλαχῶς ὃ ποιῶν λέγεται, καὶ ἔστιν ὡς τὰ ἄψυχα κτείνῃ, καὶ ἡ χεὶρ, καὶ ὁ οἰκέτης ὑπαξάντος, οὐκ ἀδικεῖ μὴν, ποιῶν ὧν τὰ ἄδικα. ἔτι, εἰ μὴ ἀγνοῶν ἔκρινεν, οὐκ ἀδικεῖ κατὰ νομικὸν δίκαιον, οὐδὲ ἄδικος ἡ κρίσις ὅστιν· ἔστι δ', ὡς ἄδικος· ἕτερον γὰρ ὃ νομικὸν δίκαιον καὶ ὃ πρῶτον. εἰ δὲ γινώσκων ἔκρινεν ἀδίκως, πλεονεκτεῖ καὶ αὐτὸς, ἢ χάριτος, ἢ ἔμφειας. ὥσπερ οὖν καὶ εἴ τις μειράκιον τὸ ἀδικήματος, καὶ ὁ ἁρπάζων τοῦτο κρίνας ἀδίκως, πλέον ἔχει· καὶ γὰρ ἐπ' ἐκείνων ὁ ὃν ἀγρὸν κρίνας, οὐκ ἀγρὸν, ἀλλὰ ἀργύριον ἔλαβεν. οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐφ' ἑαυτοῖς οἴονται εἶναι ὃ ἀδικεῖν. διὸ καὶ ὃ δίκαιον εἶναι ῥᾴδιον. ὃ δ', οὐκ ἔστι· συνηθέσθαι μὲν γὰρ τῇ τοῦ γείτονος, καὶ παπάζαι τὸν πλησίον, καὶ δοῦναι τῇ χειρὶ ὃ ἀργύριον, ῥᾴδιον, καὶ ἐπ' αὐτοῖς· ἀλλὰ ὃ ὡδὶ ἔχοντας ταῦτα ποιῶν, ὥστε ῥᾴδιον, ὥστ' ἐπ' αὐτοῖς. ὁμοίως δὲ καὶ ὃ γνῶναι τὰ δίκαια καὶ τὰ ἄδικα, ὅ δὲν οἷόν εἶναι σοφὸν εἶναι, ὅτι περὶ ὧν οἱ νόμοι λέγουσιν, ὅ χαλεπὸν ξυνιέναι· ἀλλ' ὅ ταῦτ' ὅστι τὰ δίκαια, ἀλλ' ἢ τοῦ συμβεβηκός· ἀλλά πως πρακτὰ μὰ καὶ πως νεμόμενα, δίκαια. τὸ δὲ πλέον

ον

ον ἔργον, ἢ τὰ ὑγιεινὰ εἰδέναι· ἐπεὶ, καὶ εἰ μὴ μέλι καὶ οἶνον καὶ ἑλλέβορον, καὶ καῦσιν καὶ τομὴν εἰδέναι ῥᾴδιον, ἀλλὰ πῶς δεῖ ἁρμόττειν πρὸς ὑγίειαν, καὶ τίνι, καὶ πότε, ἐσσοῦτον ἔργον, ὅσον ἰατρὸν εἶναι). δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο, καὶ τῶν δικαίων οἴονται εἶναι) ὑδὲν ἧττον ὃ ἀδικεῖν· ὅτι ὑδὲν ἧττον ὁ δίκαιος, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον δυώαται· αἱ ἕκαστον πρᾶξαι τούτων. καὶ γὰρ συγγνέσθαι γυναικὶ καὶ πατάξαι, καὶ ὁ ἀνδρεῖος τὴν ἀσπίδα ἀφεῖναι, καὶ τραπεὶς ἐφ' ὁποτερανοῦν βέλειν· ἀλλὰ τὸ δειλαίειν καὶ τὸ ἀδικεῖν, οὐ τῷ ποιᾶν ἐστι, πλὴν κατὰ συμβεβηκός· ἀλλὰ τῷ ὡδὶ ἔχοντα, τῷ τὰ ποιᾶν ἐστιν, ὥσπερ καὶ τὸ ἰατρεύειν καὶ τὸ ὑγιάζειν, οὐ τὸ τέμνειν ἢ μὴ τέμνειν, ἢ φαρμακεύειν ἢ μὴ φαρμακεύειν ἐστίν, ἀλλὰ τὸ ὡδί· ἔστι γὰρ τὰ δίκαια ἐν τούτοις οἷς μέτεστι τοῦ ἁπλῶς ἀγαθοῦ· ἔχουσι δὲ καὶ ὑπερβολὴν ἐν τούτοις καὶ ἔλλειψιν· τοῖς μὲν γὰρ οὐκ ἔστιν ὑπερβολὴ αὐτῶν, οἷον ἴσως τοῖς θεοῖς· τοῖς δ' οὐδὲν μόριον ὠφέλιμον τοῖς ἀνίατοις καὶ κακοῖς, ἀλλὰ πάντα βλαβερά· τοῖς δὲ, μέχρι τοῦ· ἀλλὰ τοῦτ', ἀνθρώπινόν ἐστι.

Περὶ δὲ ἐπιεικείας καὶ τοῦ ἐπιεικοῦς, πῶς ἔχει, ἢ μὲν ἐπιείκεια πρὸς τὸ δικαιοσυνάριον, ὃ δ' ἐπιεικὲς πρὸς τὸ δίκαιον, ἐχόμενόν ἐστιν εἰπεῖν· ὅτε γὰρ ὡς τοιοῦτον ἁπλῶς, οὔθ' ὡς ἕτερον τοῦ γένους φαίνεται σκοπουμένοις· καὶ, ὁτὲ μὲν, ὃ ἐπιεικὲς ἐπαινεῖμεν, καὶ ἀνδρα ὂν τοιοῦτον· ὥστε καὶ ὅτι τὰ ἀνῶα ἐπαινοῦντες μεταφέρομεν, αἰνῶ δ' ἀγαθοῦ ὃ ἐπιεικέστερον, ὅτι βέλτιον, δηλοῦντες· ὁτὲ δ', τοῦ λόγου ἀκολουθοῦσι φαίνεται ἄτοπον, εἰ ὃ ἐπιεικὲς τοῦτο δὲ δίκαιόν τι ὄν, ἐπαινετόν ἐστιν· ἢ γὰρ ὃ δίκαιον ἀσπουδαῖον, ἢ ὃ ἐπιεικὲς οὐ δίκαιον, εἰ δοῦλον· ἢ εἰ ἄμφω σπουδαῖα, τοιοῦτον ἐστιν. ἡμῖν δὲ ἀπορία ὀφείλειν συμβαίνει διὰ τοῦτα τοῦτο ὃ ἐπιεικές. ἔχει δ' ἄπορα ἔστιν ποῦ ὀρθῶς, καὶ οὐδὲν παρὰ τοῦτον ἑαυτοῖς· τό, τε γὰρ ἐπιεικὲς, δικαίου τινὸς ὄν, βέλτιόν ἐστι δίκαιον· καὶ οὐχ ὡς ἄλλο τι γένος ὄν, βέλτιόν ἐστι τοῦ δικαίου. ὃ αὐτὸ ἄρα δίκαιον καὶ ἐπιεικές· καὶ ἀμφοῖν σπου-

Κεφ. 10.

ασυδαίμονι ὄντοιν, χρεῖττον δ' ἐπιεικές. ποιᾷ δὲ τιὼ ἀπειρίαν, ὅτι δ' ἐπιεικὲς, δίκαιον μὲν ἔστιν, ἀ δὲ κατὰ τὸν νόμον δὲ, ἀλλ' ἐπανόρθωμα νομίμου δικαίου. αἴτιον δὴ, ὅτι, ὁ μὲν νόμος καθόλου πᾶς· περὶ ἐνίων δὲ, ἀδύνατον ὀρθῶς εἰπεῖν καθόλου. ἐν οἷς οὖν, ἀνάγκη μὲν εἰπεῖν καθόλου, μὴ οἷόν τε δ' ὀρθῶς, ἁμαρτάνει ὁ νόμος, οὐκ ἀγνοῶν δ' ἁμαρτανόμενον· καὶ ἔστιν οὐδὲν ἧττον ὀρθῶς· ἡ γὰρ ἁμάρτημα, οὐκ ἐν τῷ νόμῳ, οὐδὲ ἐν τῷ νομοθέτῃ, ἀλλ' ἐν τῇ φύσει τοῦ πράγματος ἔστιν. οὕτως γὰρ ἡ τῶν πρακτῶν ὕλη τοιαύτη ἔστιν· ὅταν οὖν λέγῃ μὲν ὁ νόμος καθόλου, συμβῇ δ' ἐπὶ τούτοις τῶν καθ' ὅλου, τότε ὀρθῶς ἔχει, ἢ τῶν καθ' ὅλου ἐλλείπει ὁ νομοθέτης, καὶ ἥμαρτεν ἁπλῶς εἰπὼν, ἐπανορθοῦν ἂν ἐλλιφθὲν, ὃ καὶν ὁ νομοθέτης αὐτὸς ἂν εἴποι, εἰ παρῆν· καὶ εἰ ἤδει, ἐνομοθέτησεν ἄν. διὸ, δίκαιον μὲν ἔστι, καὶ βέλτιόν τινος δικαίου· ἀ τοῦ ἁπλῶς ὄν, ἀλλὰ τοῦ μὴ ἁπλῶς ἁμάρτημα ἔστι. καὶ ἔστιν αὕτη ἡ φύσις ἡ τοῦ ἐπιεικοῦς, ἐπανόρθωμα νόμου, ἢ ἐλλείπει διὰ τὸ καθόλου· τοῦτο γὰρ αἴτιον καὶ τοῦ μὴ πάντα κατὰ νόμον εἶναι, ὅτι περὶ ἐνίων ἀδυνάτου τεθῆναι νόμον· ὥστε ψηφίσματος δεῖ· τὸ γὰρ ἀορίστου, ἀορίστος καὶ ὁ κανών ἐστιν, ὥσπερ καὶ τῆς Λεσβίας οἰκοδομῆς, ὁ μολύβδινος κανών· περιὸς γὰρ ὂν τὸ σχῆμα τοῦ λίθου μεθαρμόττει, καὶ ἀ μένει ὁ κανών· καὶ τὸ ψήφισμα πρὸς τὰ πράγματα. τί μὲν οὖν ἐστὶ τὸ ἐπιεικὲς, καὶ τί τὸ δίκαιον, καὶ τίνος βέλτιον δικαίου, δῆλον. φανερὸν δὴ ἐκ τούτου καὶ ὁ ἐπιεικὴς τίς ἐστιν· ὁ γὰρ τοιούτων προαιρετικὸς, καὶ πρακτικὸς, καὶ ὁ μὴ ἀκριβοδίκαιος ἐπὶ τὸ χεῖρον, ἀλλ' ἐλαττωτικὸς, καίπερ ἔχων τὸν νόμον βοηθὸν, ἐπιεικὴς ἐστὶ, καὶ ἡ ἕξις αὕτη, ἐπιείκεια, δικαιοσύνη τις οὖσα, καὶ ἀ ἑτέρα τις ἕξις.

Κεφ. II. Πότερον δ' ἐνδέχεται ἑαυτὸν ἀδικεῖν ἢ ὄ, φανερὸν ἐκ τῶν εἰρημένων· τὰ μὲν γὰρ ἐστὶ τῶν δικαίων, τὰ κατὰ πᾶσαν ἀρετὴν ὑπὸ τοῦ νόμου τεταγμένα, οἷς ἀ κελεύει ἑαυτὸν ἀποκτεινεῖν ὁ νόμος· ἃ δὲ

δὲ μὴ κελεύῃ, ἀπαγορεύῃ· ἔτι, ὅταν παρὰ τὸν νόμον βλάπτῃ, μὴ ἀντιβλάπτων, ἑκὼν ἀδικεῖ· ἑκὼν δὲ, ὁ εἰδὼς καὶ οἷν, καὶ ᾧ, καὶ ὡς· ὁ δὲ δι' ὀργὴν ἑαυτὸν σφάττων, ἑκὼν τοῦτο δρᾷ παρὰ τὸν ὀρθὸν νόμον, ὃ οὐκ ἐᾷ ὁ νόμος· ἀδικεῖ ἄρα· ἀλλὰ τίνα; ἢ τὴν πόλιν, αὐτὸν δ' οὔ; ἑκὼν γὰρ πάσχει· ἀδικεῖται δ' οὐδεὶς ἑκών. διὸ καὶ ἡ πόλις ζημιοῖ· καὶ πῖς ἀτιμία παρέστι τῷ ἑαυτὸν διαφθείραντι, ὡς τὴν πόλιν ἀδικοῦντι. ἔτι καθ' ὃ ἄδικος ὁ μόνον ἀδικῶν, καὶ μὴ ὅλως φαῦλος, οὐκ ἔστιν ἀδικῆσαι αὐτόν· τοῦτο γὰρ ἄλλο οὐκ εἶναι. ἔστι γάρ πως ὁ ἄδικος οὕτω πονηρὸς, ὥστε μὴ ὁ δεῖνα· οὐ γὰρ ὡς ὅλως ἔχων τὴν πονηρίαν· ὥστ' οὐδὲ καθ' αὑτοῦ ἀδικεῖ· ἅμα γὰρ τῷ αὐτῷ ἂν εἴη, ἀφῃρῆσθαι καὶ παρεῖναι τὸ αὐτό· τοῦτο δὲ ἀδυνάτου· ἀλλ' ἀεὶ ἐν πλείοσιν ἀνάγκη εἶναι τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον. ἔτι δὲ, ἑκούσιόν τε καὶ οὐκ παρὰ προαιρέσεως, καὶ παρὰ τέχνην. ὁ γὰρ διὰ πάθος, καὶ τὸ αὐτὸ ἀντιποιῶν, οὐ δοκεῖ ἀδικεῖν· αὐτὸς δὲ αὑτόν, τὰ αὐτὰ ἅμα καὶ πάσχει καὶ ποιεῖ. ἔτι, εἰ ἂν ἐκόντα ἀδικεῖσθαι. παρὰς δὲ τύπους, αἱ δὲ τῶν κατὰ μέρος ἀδικημάτων, οὐδεὶς ἀδικεῖ· μοιχὸς μὲν δὴ ὁ δεῖνα τὴν ἑαυτοῦ· οὐδὲ βιάζεται τὸ ἑαυτοῦ τοῖχον, οὐδὲ κλέπτῃ τὰ ἑαυτοῦ. ὅλως δὲ λύεται τὸ ἑαυτὸν ἀδικεῖν, καὶ τὸν διαιρεσμὸν τὸν περὶ τοῦ ἑκουσίως ἀδικεῖσθαι. φανερὸν οὖν καὶ ὅτι ἄμφω μὲν φαῦλα, καὶ τὸ ἀδικεῖσθαι, καὶ τὸ ἀδικεῖν· τὸ μὲν γὰρ, ἔλαττον· τὸ δὲ, πλέον ἔχειν δοκεῖ τοῦ μέσου· ὥσπερ, ὑγιεινόν μὲν, ἐν ἰατρικῇ· ἐκλιπὸν δὲ, ἐν γυμναστικῇ. ἀλλ' ὅμως χεῖρον τὸ ἀδικεῖν· τὸ μὲν γὰρ ἀδικεῖν, μετὰ κακίας, καὶ ψεκτὸν ἐστὶν· καὶ κακίας, ἢ τὰ τελείας καὶ ἁπλῶς, ἢ ἐγγύς· τὸ γὰρ ἀπονέμειν τὸ ἑκούσιον, μετὰ ἀδικίας· τὸ δὲ ἀδικεῖσθαι, ἄνευ κακίας καὶ ἀδικίας καθ' αὐτὸ μὲν οὖν τὸ ἀδικεῖσθαι, ἧττον φαῦλον· κατὰ συμβεβηκὸς δέ, οὐδὲν κωλύει μέγιστον κακὸν· ἀλλ' οὐδὲν μέλει τῇ τέχνῃ· ἀλλὰ πλουτεῖν λέγει μείζω ἴσον παρασπάσματος. καὶ τοι γένοιτ' ἂν ποτε ἧττον κατὰ συμβεβηκὸς, εἰ παρασπάσαιτο ἀφ'

Τὸ πεσεῖν συμβαίνει τοῦτο τῶν πολεμίων ληφθέντων καὶ ἀποθανόντων. καθ' μεταφορὰν δ' καὶ ὁμοιότητά ἐστιν οὐκ αὐτῷ πρὸς αὐτὸν δίκαιον, ἀλλὰ τῶν αὐτοῦ πολιτῶν· ὁ πρῶτον δὲ δίκαιον, ἀλλὰ τὸ δεσποτικόν, ἢ τὸ οἰκονομικόν· οὐ γὰρ τούτοις τοῖς λόγοις διέστηκε τὸ λόγον ἔχον μέρος τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ἄλογον. εἰς ἃ δὴ βλέποντες, καὶ δοκεῖ εἶναι ἀδικία πρὸς αὐτόν, ὅτι ἔστιν οὐ τούτοις πάσχειν τι τοῦτο ἃ ἕξεις ἑαυτῶν ὀρέξεις. ὥσπερ οὖν ὀργῆς καὶ ὀρεκτοῦ ἐστὶ πρὸς ἄψυχα δίκαιόν τι, καὶ τούτοις. πρὸς μὲν οὖν δικαιοσύνης καὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν, διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΗΘΙΚΩΝ Νικομαχείων Β Ζ.

Κεφ. I. ΕΠΕΙ δὲ τυγχάνομεν πρότερον εἰρηκότες, ὅτι δεῖ τὸ μέσον αἱρεῖσθαι, μήτε τὸ ὑπερβολὴν, μήτε τὴν ἔλλειψιν· τὸ δὲ μέσον ἐστὶν, ὡς ὁ λόγος ὁ ὀρθὸς λέγει, τοῦτο διέλωμεν· ἐν πάσαις γὰρ ταῖς εἰρημέναις ἕξεσι, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, ἔστί τις σκοπὸς, πρὸς ὃν ἀποβλέπων ὁ τὸν λόγον ἔχων, ἐπιτείνει καὶ ἀνίησι· καί τις ἐστὶν ὅροις τὰ μεσότητων, ἃς μεταξὺ φαμὲν εἶναι τὰ ὑπερβολῆς καὶ τὰ ἐλλείψεως, οὔσας κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον. ἔστι δὲ, τὸ μὲν εἰπεῖν οὕτως, ἀληθὲς μὲν, οὐθὲν δὲ σαφές· καὶ γὰρ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπιμελείαις περὶ ὅσας ἐστὶν ἐπιστήμη, τοῦτο ἀληθὲς μὲν εἰπεῖν, ὅτι οὔτε πλείω, οὔτε ἐλάττω δεῖ πονεῖν, οὐδὲ ῥαθυμεῖν, ἀλλὰ τὰ μέσα, καὶ ὡς ὁ ὀρθὸς λόγος· τοῦτο δ' μόνον ἔχων ἄν τις, οὐθὲν μᾶλλον εἰδείη πλέον· οἷον ποῖα δεῖ τροφὰς φέρεσθαι πρὸς τὸ σῶμα, εἰ λέγοι εἰπών, ὅτι ὅσα ἡ ἰατρικὴ κελεύει, καὶ ὡς ὁ τεχνί-

ταύτῳ ἔχων. δῆλον δεῖ καὶ περὶ τὰς τῆς ψυχῆς ἕξεις, μὴ μόνον ἀληθῶς εἰρημένον, ἀλλὰ καὶ διωρισμένον, πίς τέ ἐστιν ὁ ὀρθὸς λόγος, καὶ τίνα πίς ὁ ὅρος. τὰς δὴ τῆς ψυχῆς ἀρετὰς διείλομεν, ἐπεὶ τὰς μὲν, εἶπομεν τῆθος εἶναι μεν τὰς δ', τῆς διανοίας. περὶ μὲν οὖν τῶν ἠθικῶν διελήλυθαμεν· περὶ δὲ τῶν λοιπῶν, περὶ ψυχῆς πρῶτον εἰπόντες, λέγωμεν ὕστερον. πρότερον μὲν οὖν ἐλέχθη δύο εἶναι μέρη τῆς ψυχῆς, τό, τε λόγον ἔχον, καὶ τὸ ἄλογον· νῦν δὲ περὶ τοῦ λόγον ἔχοντος, τὸν αὐτὸν τρόπον διαιρετέον. καὶ φανερὸν δύο τὰ λόγον ἔχοντα, ἓν μὲν, ᾧ θεωροῦμεν τὰ τοιαῦτα τῶν ὄντων, ὧν αἱ ἀρχαὶ μὴ ἐνδέχονται ἄλλως ἔχειν· ἓν δέ γε, ᾧ τὰ ἐνδεχόμενα. πρὸς γὰρ τὰ ᾧ γένει ἕτερα, καὶ τῆς ψυχῆς μορίων ἕτερον τῷ γένει, ὃ πρὸς ἑκάτερον πέφυκεν, εἴπερ καθ' ὁμοιότητά τινα καὶ οἰκειότητα ἡ γνῶσις ὑπάρχει αὐτοῖς. λεγέσθω δὴ τούτων, ὃ μὲν, ἐπιστημονικόν· ὃ δὲ, λογιστικόν· τὸ γὰρ βουλεύεσθαι καὶ λογίζεσθαι ταὐτόν· οὐδεὶς δὴ βουλεύεται περὶ τῶν μὴ ἐνδεχομένων ἄλλως ἔχειν. ὥστε τὸ λογιστικόν ἐστιν ἓν τι μέρος τοῦ λόγον ἔχοντος. λοιπέον ἄρα, ἑκατέρου τούτων τίς ἡ βελτίστη ἕξις· αὕτη γὰρ ἀρετὴ ἑκατέρου· ἡ δὴ ἀρετὴ, πρὸς τὸ ἔργον τὸ οἰκεῖον.

Τρία δή ἐστιν ἐν τῇ ψυχῇ τὰ κύρια πράξεως καὶ ἀληθείας, Κεφ. 2.
αἴσθησις, νοῦς, ὄρεξις. τούτων δ', ἡ μὲν αἴσθησις, οὐδεμιᾶς ἀρχὴ πράξεως· δῆλον δὲ τῷ τὰ ἄλογα αἴσθησιν μὲν ἔχειν, πρᾶξεως δὲ μὴ κοινωνεῖν. ἔστι δὲ ὅπου ἐν διανοίᾳ κατάφασις καὶ ἀπόφασις, τοῦτ' ἐν ὀρέξει δίωξις καὶ φυγή· ὥστε ὅπερ ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ, ἕξις προαιρετική· ἡ δὲ προαίρεσις, ὄρεξις βουλευτική· δεῖ δὴ ταῦτα, τόν τε λόγον ἀληθῆ εἶναι, καὶ τὴν ὄρεξιν ὀρθήν· εἴπερ ἡ προαίρεσις σπουδαία· καὶ τὰ αὐτὰ, ὄν μὲν, φαῦλα· τῷ δὲ, διώκειν. αὕτη μὲν οὖν ἡ διάνοια καὶ ἡ ἀλήθεια, πρακτική. τοῦ δὲ θεωρητικῆς διανοίας, καὶ μὴ πρακτικῆς, μηδὲ ποιητικῆς, τὸ εὖ καὶ κακῶς, πρακτέος ἐστὶ

καὶ ψεῦδος· τοῦτο γὰρ ὅλης πάντως διανοητικοῦ ἔργον· τοῦ δὲ πρακτικοῦ καὶ διανοητικοῦ, ἡ ἀλήθεια, ὁμολογοῦσα ἔσται τῇ ὀρέξει τῇ ὀρθῇ. πράξεως μὲν οὖν ἀρχὴ, προαίρεσις, ὅθεν ἡ κίνησις, ἀλλ' οὐχ οὗ ἕνεκα· προαιρέσεως δὲ, ὄρεξις καὶ λόγος ὁ ἕνεκά τινος· διὸ οὔτ' ἄνευ νοῦ καὶ διανοίας, οὔτ' ἄνευ ἠθικῆς ἕξεως ἡ προαίρεσις ἐστίν· εὐπραξία γὰρ· καὶ τὸ ἐναντίον ἐν προάξει ἄνευ διανοίας καὶ ἤθους οὐκ ἔστι. διάνοια δ' αὐτὴ μὲν οὐδὲν κινεῖ, ἀλλ' ἡ ἕνεκά τινος καὶ πρακτική· αὕτη γὰρ καὶ τῆς ποιητικῆς ἀρχή· ἕνεκα γάρ τινος ποιεῖ πᾶς ὁ ποιῶν, καὶ ὁ τέλος ἁπλῶς, ἀλλὰ πρός τι, καὶ τινός· ὃ ποιητὸν, ἀλλ' οὐ τὸ πρακτόν· ἡ γὰρ εὐπραξία, τέλος· ἡ δ' ὄρεξις, τοῦτο· διὸ, ἢ ὀρεκτικὸς νοῦς ἡ προαίρεσις, ἢ ὄρεξις διανοητική. καὶ ἡ τοιαύτη ἀρχὴ, ἄνθρωπος. οὐκ ἔστι δὲ προαιρετὸν οὐδὲν γεγονός· οἷον, οὐδεὶς προαιρεῖται Ἴλιον πεπορθηκέναι· οὐδὲ γὰρ βουλεύεται περὶ τοῦ γεγονότος, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐσομένου, καὶ ἐνδεχομένου· τὸ δὲ γεγονὸς, οὐκ ἐνδέχεται μὴ γενέσθαι· διὸ ὀρθῶς Ἀγάθων,

„ Μόνα γὰρ αὐτὸ καὶ θεὸς στερίσκεται,
„ Ἀγλώπτα ποιῆν ἅσ' ἂν ἦι πεπραγμένα.

ἀμφοτέρων δὴ τῶν νοητικῶν μορίων ἀληθὴς ὁ ἕξις. καθ' ἃς οὖν ἕξεις μάλιστ' ἀληθεύει ἑκάτερον, αὗται αἱ ἀρεταὶ ἀμφοῖν.

Κεφ. 3. Ἀρξάμενοι οὖν ἄνωθεν, περὶ αὐτῶν πάλιν λέγωμεν. ἔστω δὴ οἷς ἀληθεύει ἡ ψυχὴ τρία καταφᾶσα ἢ ἀποφᾶσα, πέντε τὸν ἀριθμὸν τέχναι τε δή ἐστι, τέχνη, ἐπιστήμη, φρόνησις, σοφία, νοῦς· ὑπολάβοι γὰρ ἂν δόξη συνδέχεσθαι. ἐπιστήμη μὲν οὖν τί ἐστιν, ἐντεῦθεν φανερὸν, εἰ δεῖ ἀκριβολογεῖσθαι, καὶ μὴ ἀκολουθεῖν τοῖς ὁμοιότησι· πάντες γὰρ ὑπολαμβάνομεν, ἃ ἐπιστάμεθα μὴ ἐνδέχεσθαι ἀλλως ἔχειν. τὰ δὲ ἐνδεχόμενα ἄλλως, ὅταν ἔξω τοῦ θεωρεῖν λάθηται, λανθάνει εἰ ἔστιν, ἢ μή. ἐξ ἀνάγκης ἄρα ἐστὶ τὸ ἐπιστητόν· ἀΐδιον ἄρα· τὰ γὰρ ἐξ ἀνάγκης ὄντα, ἁπλῶς ἀΐδια πάντα·

πα· τὰ δ' ἀίδια, ἀγήρατα καὶ ἄφθαρτα. ἔτι, διδακτὴ πᾶσα ἐπιστήμη δοκεῖ εἶναι, καὶ ὃ ἐπιστητόν, μαθητόν· ἐκ παντὸς γινωσκομένων δὲ πᾶσα διδασκαλία· ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς ἐλέχθη· ἡ μὲν γὰρ, δι' ἐπαγωγῆς· ἡ δὲ, συλλογισμῷ. ἡ μὲν δὴ ἐπαγωγὴ ἀρχὴ τοῦ καθόλου· ὁ δὲ συλλογισμὸς, ἐκ τῶν καθόλου. εἰσὶν ἄρα ἀρχαὶ, ἐξ ὧν ὁ συλλογισμός, ὧν οὐκ ἔστι συλλογισμός· ἐπαγωγὴ ἄρα. ἡ μὲν ἄρα ἐπιστήμη ἕξις ἀποδεικτική, καὶ ὅσα ἄλλα προσδιορίζομεθα ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς· ὅταν γάρ πως πίστις ᾖ, καὶ γνώριμοι αὐτῇ ὦσιν αἱ ἀρχαὶ, ἐπίστασθαι· εἰ γὰρ μὴ μᾶλλον τοῦτο συμπεφύκαμεν, καὶ συμβεβηκὸς ἂν ἦν τῷ ἐπιστήμῃ. ἔστι μὲν οὖν ἐπιστήμης, διορισθήτω τοῦτον τὸν τρόπον.

Τοῦ δ' ἐνδεχομένου ἄλλως ἔχειν, ἔστι τι καὶ ποιητὸν καὶ πρακτόν· ΚΕΦ. 4.
ἕτερον δ' ἐστὶ, ποίησις, καὶ πρᾶξις. περὶ μὲν οὖν καὶ τῶν ἐξωτερικῶν λόγοις· οἷον καὶ ἡ μετὰ λόγου ἕξις ποιητική, ἕτερον ἐστὶ τῆς μετὰ λόγου ποιητικῆς ἕξεως. καὶ οὐδὲ περιέχεται ὑπ' ἀλλήλων· οὔτε γὰρ ἡ πρᾶξις, ποίησις· οὔτε ἡ ποίησις, πρᾶξις ἐστίν. ἐπεὶ δ' ἡ οἰκοδομικὴ, τέχνη τίς ἐστι, καὶ ὅλως ἕξις τις μετὰ λόγου ποιητικὴ, καὶ οὐδεμία οὔτε τέχνη ἐστὶν, ἥτις οὐ μετὰ λόγου ποιητικὴ ἕξις ἐστὶν, οὔτε διάνοια, ἥτις οὐ τέχνη, οὐδὲν ἂν εἴη τέχνη καὶ ἕξις μετὰ λόγου ἀληθοῦς ποιητική. ἔστι δὲ τέχνη, πᾶσα περὶ γένεσιν, καὶ ὃ τεχνάζειν, καὶ θεωρεῖν, ὅπως ἂν γένηται τι τῶν ἐνδεχομένων καὶ εἶναι, καὶ μὴ εἶναι· καὶ ὧν ἡ ἀρχὴ ἐν τῷ ποιοῦντι, ἀλλὰ μὴ ἐν τῷ ποιουμένῳ· οὔτε γὰρ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄντων, ἢ γινομένων, ἡ τέχνη ἐστίν· οὔτε τῶν κατὰ φύσιν· ἐν αὐτοῖς γὰρ ἔχουσι ταῦτα τὰ ἀρχά. ἐπεὶ δὲ ποίησις καὶ πρᾶξις, ἕτερον, ἀνάγκη τὴν τέχνην ποιήσεως, ἀλλ' οὐ πράξεως εἶναι. καὶ τρόπον τινὰ περὶ τὰ αὐτὰ ἐστὶν, ἡ τύχη, καὶ ἡ τέχνη, καθάπερ καὶ Ἀγάθων φησὶ,

» Τέχνη τύχην ἐστέρξε, καὶ τύχη τέχνην.

ἡ μὲν οὖν τέχνη, ὥσπερ εἴρηται, ἕξις μετὰ λόγου ἀληθοῦς ποιητικὴ ἔστιν· ἡ δὲ ἀτεχνία, τοὐναντίον μετὰ λόγου ψευδοῦς ποιητικὴ ἕξις, περὶ ὃ ἐνδεχόμενον ἄλλως ἔχειν.

Κεφ. 5. Περὶ δὲ φρονήσεως, οὕτως ἂν λάβοιμεν θεωρήσαντες, τίνας δὴ λέγομεν τὰς φρονίμους. δοκεῖ δὴ φρονίμου εἶναι, τὸ δύνασθαι καλῶς βουλεύεσθαι περὶ τὰ αὑτῷ ἀγαθὰ καὶ συμφέροντα, οὐκ ἀπὸ μέρους, οἷον ποῖα πρὸς ὑγίειαν ἢ ἰσχύν· ἀλλὰ, ποῖα πρὸς τὸ εὖ ζῆν ὅλον. σημεῖον δέ, ὅτι καὶ τοὺς περί τι φρονίμους λέγομεν, ὅταν πρὸς τέλος τι συμβάλωνται, ὧν μή ἐστι τέχνη. ὥστε καὶ ὅλως ἂν εἴη φρόνιμος, ὁ βουλευτικός. βουλεύεται δὲ οὐθεὶς περὶ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως ἔχειν, οὐδὲ τῶν μὴ ἐνδεχομένων αὐτῷ πρᾶξαι· ὥστ' εἰ ἦν, ὅπερ εἴπομεν μόνον, μετὰ ἀποδείξεως· ὧν δὲ αἱ ἀρχαὶ ἐνδέχονται ἄλλως ἔχειν, τούτων μή ἐστιν ἀπόδειξις· πόθεν γὰρ ἐνδέχεται καὶ ἄλλως ἔχειν, καὶ οὐκ ἔστι βουλεύσασθαι περὶ τὰ ἐξ ἀνάγκης ὄντων· οὐκ ἄρ' εἴη ἡ φρόνησις ἐπιστήμη, οὐδὲ τέχνη· ἐπιστήμη μέν, ὅτι ἐνδέχεται) τὸ πρακτὸν ἄλλως ἔχειν· τέχνη δέ, ὅτι ἄλλο τὸ γένος πράξεως, καὶ ποιήσεως. λείπεται) ἄρα αὐτὴν εἶναι, ἕξιν ἀληθῆ μετὰ λόγου πρακτικὴν περὶ τὰ ἀνθρώπῳ ἀγαθὰ καὶ κακά· τοῦ μὲν γὰρ ποιήσεως, ἕτερον τὸ τέλος· τοῦ δὲ πράξεως, οὐκ ἂν εἴη· ἔστι γὰρ αὐτὴ ἡ εὐπραξία τέλος. διὰ τοῦτο Περικλέα καὶ τοὺς τοιούτους, φρονίμους οἰόμεθα εἶναι, ὅτι τὰ αὑτοῖς ἀγαθὰ, καὶ τὰ τοῖς ἀνθρώποις δύνανται θεωρεῖν· εἶναι δὲ τοιούτους ἡγούμεθα τοὺς οἰκονομικοὺς, καὶ πολιτικούς· ἔνθεν καὶ τὴν σωφροσύνην, τούτῳ προσαγορεύομεν ᾧ ὀνόμαμεν, ὡς σώζουσαν τὴν φρόνησιν. σώζει δὲ τὴν τοιαύτην ὑπόληψιν· ἡ γὰρ πᾶσαν ὑπόληψιν διαφθείρει, οὐδὲ διαστρέφει ὃ ἡδύ, καὶ ὃ λυπηρόν, οἷον ὅτι τὸ τρίγωνον δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει, οὐ σώζει ἔχει· ἀλλὰ σώζει τὸ πρακτόν· αἱ μὲν γὰρ ἀρχαὶ τῶν πρακτῶν, τὸ δ' οὗ ἕνεκα τὰ πρακτά· τῷ δὲ διεφθαρμένῳ δι' ἡδονὴν, ἢ λύπην,

ἀφὺς

δ' ὑὸς ὰ φανεται ἡ ἀρχὴ, οὐδὲ δεῖν τότε ἕνεκα. οὐδὲ ἀλλὰ τοῦθ' αἱρεσθαι πολύτα καὶ πράτ ειν· ἔστι γὰρ ἡ κακία, φθαρτικὴ ἀρχῆς· ὥστ' ἀνάγκη τὸν φρόνιμον ἕξιν εἶναι μετὰ λόγου ἀληθῆ, περὶ τὰ ἀνθρώπινα ἀγαθὰ πρακτικήν. ἀλλὰ μὴν, τέχνης μὲν ἔστιν ἀρετή· φρονήσεως δ', οὐκ ἔστι. καὶ ἐν μὲν τέχνῃ ὁ ἑκὼν ἁμαρτάνων, αἱρετώτερος· περὶ δὲ φρόνησιν, ἧττον, ὥσπερ καὶ περὶ τὰς ἀρετάς. δῆλον οὖν ὅτι ἀρετή τις ἐστὶ, καὶ ὐ τέχνη. δυοῖν δ' ὄντοιν μέρεοιν τῆς ψυχῆς τῶ λόγον ἐχόντων, ἀμφοτέρου ἂν εἴη ἀρετὴ, τοῦ δοξαστικοῦ· ἥ τε γὰρ δόξα, περὶ ὃ ἐνδεχόμενον ἄλλως ἔχειν ἐστὶ, καὶ ἡ φρόνησις· ἀλλὰ μὴν ὑὸς δ' ἕξις μετὰ λόγου μόνον. σημεῖον δ', ὅτι λήθη, τοῦ μὲν ποιαύτης ἕξεώς ἐστι· φρονήσεως δ', οὐκ ἔστιν.

Ἐπεὶ δ' ἡ ἐπιστήμη περὶ τῶν καθόλου ἐστὶν ὑπόληψις, καὶ τὰ ἐξ ἀνάγκης ὄντων· εἰσὶ δ' ἀρχαὶ τῶν ἀποδεικτῶν καὶ πάσης ἐπιστήμης· μετὰ λόγου γὰρ ἡ ἐπιστήμη τὰ ἀρχῆς τὰ ἐπιστητά, ὅτ' ἂν ἐπιστήμη εἴη, ὅτε τέχνη, ὅτε φρόνησις· ὃ μὲν γὰρ ἐπιστητὸν, ἀποδεικτόν· αἱ δὲ τυγχάνουσιν ὄσαι περὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν. οὐδὲ δὴ σοφία τότων ἐστί· τῶ γὰρ σοφῶ, περὶ εἰσὶν ἔχειν ἀποδεξίν ἐστιν. εἰ δὴ οἷς ἀληθεύομεν, καὶ μηδέποτε διαψευδόμεθα περὶ τὰ μὴ ἐνδεχόμενα, ἢ καὶ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν, ἐπιστήμη, καὶ φρόνησις ἐστι, καὶ σοφία, καὶ νοῦς· τότων δὲ τρεῖς μηθὲν ἐνδέχεται εἶναι· λέγω δὲ τρία, φρόνησιν, σοφίαν, ἐπιστήμην· λείπεται οὖν εἶναι τὸν ἀρχῶν.

Τῶν δὲ σοφίαν ἐν πάσης τέχναις, τοῖς ἀκριβεστάτοις τὰς τέχνας ἀποδίδομεν· οἷον, Φειδίαν, λιθουργὸν σοφόν· καὶ Πολύκλειτον, ἀνδριαντοποιόν· ἐνταῦθα μὲν οὖν οὐδὲν ἄλλο σημαίνομεν τὸν σοφίαν, ἢ ὅτι ἀρετὴ τέχνης ἐστίν. εἶναι δέ τινας σοφοὺς οἰόμεθα ὅλως ὐ καθ' μέρος, οὐδὲ ἄλλό τι ἢ σοφοὺς, ὥσπερ Ὅμηρός φησιν ἐν τῷ Μαργίτῃ,

„ Τὸν

„ Τὸν δ' ὅτ' ἀφ' σκαπῆρα θεοὶ θέσαν, ὅτ' ἀρότῆρα,
„ Οὔτ' ἀνῶς πι σοφόν.

ὥστε δῆλον ὅτι ἡ ἀκριβεστάτη δὴ τῶν ἐπιστημῶν εἴη ἡ σοφία. δεῖ ἄρα τὸν σοφὸν μὴ μόνον τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶν εἰδέναι, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς ἀληθεύειν. ὥς ἐστιν ἡ σοφία, νοῦς καὶ ἐπιστήμη, καὶ ὥσ- 5.
περ κεφαλὴ οὖσα ἐπιστήμη τῶν τιμιωτάτων. ἄτοπον γὰρ, εἰ τις τὴν ἐπιστήμην, πολιτικὴν· ἢ τὴν φρόνησιν, ταύτην ἡγεμονεύειν οἴεται εἶναι, εἰ μὴ ὃ ἄριστον τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, αὐτὴ θεός ἐστιν· εἰ δὴ, ὑγιεινὸν μὲν καὶ ἀγαθὸν ἕτερον αὐτὴ θεοῖς καὶ ἀνθρώποις, ὃ δὲ λευκὸν καὶ μέλαν ταὐτὸ ἀεί, καὶ ὃ σοφὸν ταὐτὸ πάντες ἂν εἴποιεν· φρόνι- 10
μον δὲ ἕτερον· ὃ γὰρ περὶ αὐτὸ ἕκαστα δεῖ θεωρεῖν, φαίεν ἂν εἶναι φρόνιμον, καὶ τούτῳ ἐπιτρέψαιεν αὐτά· διὸ καὶ τῶν θηρίων ἔνια φρόνιμά φασιν εἶναι, ὅσα περὶ τὸν αὑτῶν βίον ἔχοντα φαίνεται δυνάμιν τινὰ πολιτικήν. φανερὸν δή, ὅτι οὐκ ἂν εἴη ἡ πολιτικὴ, καὶ ἡ σοφία, 15
ἡ αὐτή· εἰ γὰρ τὰ περὶ τὰ ὠφέλιμα τὰ αὑτοῖς ἐροῦσι σοφίαν, πολλαὶ ἔσονται σοφίαι· οὐ γὰρ μία περὶ ὃ ἀπάντων ἀγαθὸν τῶν ζώων· ἀλλ' ἑτέρα περὶ ἕκαστον· εἰ μὴ καὶ ἰατρικὴ μία περὶ πάντων τῶν ὄντων· εἰ δή, ὅτι βέλτιστον ἂν θεῖον τῶν ἁπάντων ζώων, οὐδὲν διαφέρει· καὶ γὰρ ἂν θεοῦ πολὺ θειότερα τὴν φύσιν, οἷον τὰ φανερώτατα γε, ἐξ ὧν ὁ κόσμος συνέστηκεν. ἐκ δὴ τῶν εἰρημένων 20
δῆλον, ὅτι ἡ σοφία ἐστὶ καὶ ἐπιστήμη, καὶ νοῦς τῶν τιμιωτάτων τῇ φύσει· διὸ Ἀναξαγόραν, καὶ Θαλῆν, καὶ τοὺς τοιούτους, σοφοὺς μὲν, φρονίμους δὲ, οὐ φασιν εἶναι, ὅταν ἴδωσιν ἀγνοοῦντας τὰ συμφέροντα αὐτοῖς, καὶ περιττὰ μὲν, καὶ θαυμαστὰ, καὶ χαλεπὰ, καὶ δαιμόνια, εἰδέναι αὐτοὺς φασὶν· ἄχρηστα δή, ὅτι οὐ τὰ ἀνθρώπινα ἀγα- 25
θὰ ζητοῦσιν. ἡ δὲ φρόνησις περὶ τὰ ἀνθρώπινα, καὶ περὶ ὧν ἐστι βουλεύσασθαι· τοῦτο γὰρ φρονίμου μάλιστα τοῦτ' ἔργον εἶναί φαμεν, τὸ εὖ βουλεύεσθαι. βουλεύεται δὲ οὐδεὶς περὶ τῶν ἀδυνάτων ἄλ-

λως

λως ἔχειν, ἐστὶ δ' ὅσων μὴ τέλος πέφυκε, καὶ τοῦτο πρακτὸν ἀγαθόν. ὁ δὲ ἁπλῶς βούλεται, ὁ τοῦ ἀρίστου ἀντιλαμβάνεται τῶν πρακτῶν συλλογιστικὸς κατὰ λογισμόν· ἔστι δὲ ἡ φρόνησις τέλος καθόλου μόνον, ἀλλὰ δεῖ καὶ τὰ καθ' ἕκαστα γνωρίζειν· πρακτικὴ γάρ· ἡ δὲ πρᾶξις περὶ τὰ καθ' ἕκαστα· διὸ καὶ ἔνιοι οὐκ εἰδότες, οἷόν εἰδότων πρακτικώτεροι, καὶ ἐν τοῖς μέρεσιν οἱ ἔμπειροι· εἰ γὰρ εἰδείη, ὅτι τὰ κοῦφα βέλτιστα πρέα καὶ ὑγιεινά, ποῖα δὲ κοῦφα ἀγροῦ, οὐ ποιήσει ὑγίειαν, ἀλλ' ὁ εἰδὼς, ὅτι τὰ ὀρνίθεια κοῦφα καὶ ὑγιεινά, ποιήσει μᾶλλον· ἡ δὲ φρόνησις, πρακτική· ὥστε δεῖ ἄμφω ἔχειν, ἢ ταύτῳ μᾶλλον· εἰη δ' ἄν τις καὶ ἀρχιτεκτονική.

Ἔστι γὰρ καὶ ἡ πολιτικὴ, καὶ ἡ φρόνησις, ἡ αὐτὴ μὲν ἕξις· τὸ μέντοι εἶναι, οὐ τὸ αὐτό. τῆς δὲ περὶ πόλιν, ἡ μὲν ὡς ἀρχιτεκτονικὴ φρόνησις, νομοθετική· ἡ δὲ, ὡς τὰ καθ' ἕκαστα, τὸ κυρίως ἔχει ὄνομα, πολιτική· αὕτη γὰρ πρακτική, καὶ βουλευτική· τὸ γὰρ ψήφισμα πρακτόν, ὡς τὸ ἔσχατον· διὸ πολιτεύεσθαι τούτοις μόνον λέγουσι· μόνοι γὰρ περάττουσιν ἅτοι, ὥσπερ οἱ χειροτέχναι· δοκεῖ δὴ καὶ φρόνησις μάλιστα εἶναι ἡ περὶ αὐτὸν καὶ ἕνα. καὶ ἔχει αὕτη τὸ κυρίως ὄνομα, φρόνησις· ἐκείνων δὲ, ἡ μὲν, οἰκονομία· ἡ δὲ, νομοθεσία· ἡ δὲ, πολιτικὴ· καὶ τούτης, ἡ μὲν, βουλευτική· ἡ δὲ, δικαστική. εἶδος μὲν οὖν τι αὐτῆς εἶναι γνώσεως, τὸ αὐτῷ εἰδέναι· ἀλλ' ἔχει διαφορὰν πολλήν· καὶ δοκεῖ ὁ περὶ αὑτὸν εἰδὼς καὶ διατείνων, φρόνιμος εἶναι· οἱ δὲ πολιτικοὶ, πολυπράγμονες· διὸ καὶ Εὐριπίδης,

„ Πῶς δ' ἂν φρονοίην, ᾧ παρὼν ἀπράγμόνως
„ Ἐν τοῖσι πολλοῖς ἠριθμημένον στρατῷ,
„ Ἴσον μεταρσεῖν τῷ σοφωτάτῳ τύχης;
„ Τὰς γὰρ περιουσὰς καὶ τὸ πράττειν πλέον ζητοῦσι γὰρ τὸ αὑτοῖς ἀγαθὸν, καὶ οἴονται τοῦτο δεῖν πράττειν. ἐκ ταύτης οὖν τῆς δόξης ἐλήλυθε τὸ τούτοις φρονίμοις εἶναι· καὶ τοι ἴσως οὐκ

Κεφ. 8.

ἔστι δ' αὖ ἄλλο οἰκονομίας, ἢ δ' ἄλλο πολιτείας. ἔπειτα, δ' αὖ πῶς δεῖ δύνασθαι, ἄδηλον καὶ σκεπτέον. σημεῖον δ' ὅτι δεῖ εἰρημένων, καὶ διότι γεωμετρικοὶ μὲν νέοι καὶ μαθηματικοὶ γίνονται, καὶ σοφοὶ τὰ τοιαῦτα· φρόνιμος δ' οὐ δοκεῖ γίνεσθαι. αἴτιον δ', ὅτι καθ' ἕκαστά ἐστιν ἡ φρόνησις, ἃ γίνεται γνώριμα ἐξ ἐμπειρίας· νέος δ', ἔμπειρος οὐκ ἔστι· πλῆθος γὰρ χρόνου ποιήσει τοῦτο ἐμπειρίαν· ἔτι καὶ τοῦτ' ἄν τις σκέψαιτο, διὰ τί, μαθητικὸς μὲν ὢν παῖς γένοιτ' ἄν· σοφὸς δὲ, ἢ φυσικὸς, οὔ· ἢ ὅτι, τὰ μὲν δι' ἀφαιρέσεως ἐστὶ τῶν δ', αἱ ἀρχαὶ, ἐξ ἐμπειρίας. καὶ τὰ μὲν, οὐ πείσει οἱ νέοι, ἀλλὰ λέγουσι τῶν, ὃ τί ἐστιν οὐκ ἄδηλον. ἔτι, ἡ ἁμαρτία, ἢ περὶ ὃ καθόλου ἐν τῷ βουλεύσασθαι, ἢ περὶ ὃ καθ' ἕκαστον· ἢ δὲ, ὅτι πρώτα τὰ βαρύσταθμα ὕδατα, φανερόν· ἢ ὅτι τοδὶ βαρύσταθμον. ὅτι δ' ἡ φρόνησις οὐκ ἐπιστήμη, φανερόν· τοῦ γὰρ ἐσχάτου ἐστὶν, ὥσπερ εἴρηται· ὃ γὰρ πρακτὸν τοιοῦτον. αὐτὴ μὲν δὴ τῷ νῷ· ὁ μὲν γὰρ νοῦς, τῶν ὅρων, ὧν οὐκ ἔστι λόγος· ἡ δὲ, τῶν ἐσχάτων, οὗ οὐκ ἔστιν ἐπιστήμη, ἀλλ' αἴσθησις· οὐχ ἡ τῶν ἰδίων, ἀλλ' οἵα αἰσθανόμεθα, ὅτι τὸ ἐν τοῖς μαθηματικοῖς ἔσχατον, τέλειον· στήσεται γὰρ καὶ ἐκεῖ. ἀλλ' αὕτη μᾶλλον αἴσθησις ἡ φρόνησις· ἐκείνης δὲ, ἄλλο εἶδος.

Κεφ. θ. Τὸ ζητεῖν δὲ, καὶ ὃ βουλεύεσθαι διαφέρει· ὃ γὰρ βουλεύεσθαι, ζητεῖν ἐστί. δεῖ δὲ διαλαβεῖν καὶ περὶ εὐβουλίας, τί ἐστι, πότερον ἐπιστήμη τις, ἢ δόξα, ἢ εὐστοχία, ἢ ἄλλό τι γένος. ἐπιστήμη μὲν δὴ οὐκ ἔστιν· οὐ γὰρ ζητοῦσι περὶ ὧν ἴσασιν· ἡ δὲ εὐβουλία, βουλή τις ἐστίν· ὁ δὲ βουλόμενος, ζητεῖ καὶ λογίζεται. ἀλλὰ μήν, οὐδ' εὐστοχία· ἄνευ τε λόγου, καὶ ταχύ τι ἡ εὐστοχία· βουλεύονται δὲ πολὺν χρόνον, καὶ φασὶ, δεῖν ταχὺ τὰ βουλευτέα, εὐβουλεύεσθαι δὲ βραδέως. ἔτι, ἡ ἀγχίνοια ἕτερον, καὶ ἡ εὐβουλία. ἔστι δὲ εὐστοχία τις, ἡ ἀγχίνοια. οὐδὲ δὴ δόξα, ἡ εὐβουλία οὐδεμία·

ἀλλ'

ἀλλ' ἐπεὶ, ὁ μὲν κακῶς βουλεύμενος, ἁμαρτάνει· ὁ δὲ εὖ, ὀρθῶς βουλεύεται· δῆλον ὅτι ὀρθότης μέν ἡ εὐβουλία ἐστίν· οὔτε δ' ἐπιστήμης δὲ, οὔτε δόξης· ἐπιστήμης μὲν γὰρ οὐκ ἔστιν ὀρθότης· οὐδὲ γὰρ ἁμαρτία· δόξης δὲ ὀρθότης, ἡ ἀλήθεια. ἅμα δ' ἂν διώρισται ἤδη πρὸ τοῦ δόξα ἐστίν. ἀλλὰ μὲν δὴ ἀπὸ λόγου ἡ εὐβουλία· ἀλλ' ἔτι λείπεται· αὐτὴ γὰρ ὅπερ φάσις· καὶ γὰρ ἡ δόξα, οὐ ζήτησις, ἀλλὰ φάσις μία ἤδη· ὁ δὲ βουλεύμενος, ἐάν τε εὖ, ἐάν τε κακῶς βουλεύηται, ζητεῖ τι, καὶ λογίζεται. ἀλλὰ ὀρθότης τίς ἐστιν ἡ εὐβουλία, βουλῆς· δηλὸν δὲ ἡ βουλὴ ζητητέα ἐστὶν ἥτις τε καὶ ποία τίς. ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ ὀρθότης πλεοναχῶς, δῆλον ὅτι οὐ πᾶσα· ὁ γὰρ ἀκρατὴς καὶ ὁ φαῦλος, ὃν τρόπον ὑπόθηται ἰδεῖν ἐκ τοῦ λογισμοῦ, τεύξεται· ὥστε ὀρθῶς ἔσται βεβουλευμένος, κακὸν δὲ μέγα εἰληφώς. δοκεῖ δὲ ἀγαθόν τι, τὸ εὖ βουλεύεσθαι· ἡ γὰρ τοιαύτη ὀρθότης βουλῆς, εὐβουλία, ἡ ἀγαθοῦ τυχικὴ. ἀλλ' ἔστι καὶ τούτου ἔτι καὶ φαύλου συλλογισμῷ τυγχάνειν· καὶ ὃ μὲν δεῖ ποιῆσαι, τυγχάνειν· δι' οὗ δὲ, οὐ· ἀλλὰ φαύλη ἂν μέσον ὅρον εἰπεῖν). ὥστ' οὐδ' αὕτη πω εὐβουλία, καθ' ὃ, οὗ δεῖ μὲν τυγχάνειν, οὐ μὴν τοι δι' οὗ ἔδει. ἔτι, ἐστὶ πολλῷ χρόνον βουλεύσασθαι τυχεῖν· τὸ γάρ, ταχὺ οὐκοῦν, οὐδὲ ἐκείνη πω εὐβουλία· ἀλλ' ὀρθότης ἡ κατὰ τὸ ὠφέλιμον, καὶ οὗ δεῖ, καὶ ὡς, καὶ ὅτε. ἔτι, ἐστὶ καὶ ἁπλῶς εὖ βεβουλεῦσθαι, καὶ πρὸς τὶ τέλος. ἡ μὲν δὴ ἁπλῶς, ἡ πρὸς τὸ τέλος τὸ ἁπλῶς κατορθοῦσα· ἡ δὲ τις, ἡ πρός τι τέλος. εἰ δὴ τὸ φρονίμων τὸ εὖ βουλεύεσθαι, ἡ εὐβουλία εἴη ἂν ὀρθότης ἡ κατὰ τὸ συμφέρον πρός τι τέλος, οὗ ἡ φρόνησις ἀληθὴς ὑπόληψίς ἐστιν.

Ἔστι δὲ καὶ ἡ συνέσεις καὶ ἡ ἀσυνεσία, καθ' ἃς λέγομεν συνετοὺς καὶ ἀσυνέτους, ὅτε ὅλως τὸ αὐτὸ ὅπερ ἡμῖν, ἡ δόξῃ· πάντες γὰρ ἂν φαῖεν συνετοί· ὅτέ τις μία τῶν μερῶν ὅπερ εἰρήκαμεν, οἷον ἡ ἰατρικὴ· περὶ ὑγιεινῶν γὰρ ἂν εἴη· ἡ γεωμετρία· περὶ μεγέθη γάρ· ὅτε δὲ περὶ τὰ ἀεὶ ὄντα καὶ ἀκίνητα ἡ συνέσεις ἐστὶν, ὅτε περὶ τὰ

Κεφ. 10.

γιγνομένων ὀτιοῦν· ἀλλὰ περὶ ὧν ἀπορήσειεν ἄν τις καὶ βουλεύσαιτο· διὸ, περὶ τὰ αὐτὰ μὲν τῇ φρονήσει ἐστὶν· οὐκ ἔστι δὲ ταὐτὸν συνέσεις καὶ φρόνησις· ἡ μὲν γὰρ φρόνησις, ἕξις πρακτικὴ ἐστί· τὸ γὰρ δεῖν πρᾶξαι ἢ μή, ὃ τέλος αὐτῆς ἐστιν· ἡ δὲ ξύνεσις, κριτικὴ μόνον· ταὐτὸν γὰρ ξύνεσις καὶ εὐξυνεσία· καὶ γὰρ οἱ συνετοί, καὶ εὐσυνέτοι. ἔστι δέ, ὅτε ὃ ἔχειν τὴν φρόνησιν, ὅτε ὃ λαμβάνειν, ἡ συνέσεις· ἀλλ' ὥσπερ ὃ μανθάνειν λέγεται συνιέναι, ὅταν χρῆται τῇ ἐπιστήμῃ, οὕτως ἐν τῷ χρῆσθαι τῇ δόξῃ ἔνιοι τὸ κρίνειν περὶ τούτων, περὶ ὧν ἡ φρόνησίς ἐστιν, φασὶ λέγοντος, καὶ κρίνειν καλῶς· ὃ γὰρ εὖ, ᾧ καλῶς ταὐτό· καὶ ἐντεῦθεν ἐλήλυθε τοὔνομα ἡ συνέσεως, καθ' ὃ εὐσυνέτοι, ἐκ τοῦ ἐν τῷ μανθάνειν· λέγομεν γὰρ ὃ μανθάνειν, συνιέναι πολλάκις.

Κεφ. 11. Ἡ δὲ καλουμένη γνώμη, καθ' ὃ εὐγνώμονας καὶ ἔχειν φαμὲν γνώμην, ἡ τοῦ ἐπιεικοῦς ἐστι κρίσις ὀρθή. σημεῖον δὲ· τὸν γὰρ ἐπιεικῆ μάλιστα φαμὲν εἶναι συγγνωμονικόν· καὶ ἐπιεικές, ὃ ἔχειν περὶ ἔνια συγγνώμην· ἡ δὲ συγγνώμη, γνώμη ἐστὶ κριτικὴ τοῦ ἐπιεικοῦς ὀρθή· ὀρθὴ δέ, ἡ τοῦ ἀληθοῦς. εἰσὶ δὲ πᾶσαι αἱ ἕξεις αὗται λόγως εἰς ταὐτὸ τείνουσαι· λέγομεν γὰρ γνώμην, καὶ σύνεσιν, καὶ φρόνησιν, καὶ νοῦν, ὅτι τοὺς αὐτοὺς ὅτι φέροντες γνώμην ἔχειν, καὶ νοῦν ἤδη, καὶ φρονίμους, καὶ συνετούς· πᾶσαι γὰρ αἱ δυνάμεις αὗται τῶν ἐσχάτων εἰσὶ καὶ τῶν καθ' ἕκαστον· καὶ ἐν μὲν τοῖς κριτικοῖς εἶναι περὶ ὧν ὁ φρόνιμος, συνετὸς, καὶ εὐγνώμων, ἢ συγγνώμων· τὰ γὰρ ἐπιεικῆ, κοινὰ τῶν ἀγαθῶν ἀπόντων ἐστὶν ἐν τοῖς πρὸς ἄλλον. ἔστι δὲ τῶν καθ' ἕκαστα καὶ τῶν ἐσχάτων, ἄπονα τὰ πρακτά· καὶ γὰρ τὸν φρόνιμον δεῖ γινώσκειν αὐτά· καὶ ἡ σύνεσις, καὶ ἡ γνώμη περὶ τὰ πρακτά· ταῦτα δέ, ἔσχατα. καὶ ὁ νοῦς, τῶν ἐσχάτων ἐστὶ ἀμφοτέρων· καὶ γὰρ τῶν πρώτων ὅρων, καὶ τῶν ἐσχάτων, νοῦς ἐστι, καὶ οὐ λόγος· ὁμοίως κατὰ τὰς ἀποδείξεις, τῶν ἀκινήτων ὅρων καὶ πρώτων· ὁ δὲ ἐν

δ' ἐν ταῖς πρακτικαῖς, τὸ ἐσχατον καὶ ὑποδεκτικὸν καὶ τὸ ἑτέρας
πρὸς τάσεως· ἀρχαὶ γὰρ τοῦ οὗ ἕνεκα αὗται· ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα
γὰρ τὸ καθόλου. τούτων οὖν δεῖ ἔχειν αἴσθησιν· αὕτη δ' ἐστὶ νοῦς·
διὸ καὶ φυσικὰ δοκεῖ εἶναι ταῦτα· καὶ φύσει, σοφὸς μὲν οὐδεὶς γεώ-
μετρος δ' ἔστι, καὶ συνέσεως, καὶ νοῦν. σημεῖον δέ, ὅτι καὶ ταῖς ἡλικίαις
οἰόμεθα ἀκολουθεῖν· καὶ ἔστιν ἡλικία νοῦν ἔχειν καὶ γνώμην, ὡς τῆς
φύσεως αἰτίας οὔσης· διὸ καὶ ἀρχή, καὶ τέλος, νοῦς· ἐκ τούτων γὰρ αἱ
ἀποδείξεις, καὶ περὶ τούτων· ὥστε δεῖ προσέχειν τοῖς ἐμπείρων καὶ
πρεσβυτέρων ἢ φρονίμων ταῖς ἀναποδείκτοις φάσεσι καὶ δόξαις, οὐκ
ἧττον τῶν ἀποδείξεων· ἐξ ἀρχῆς γὰρ ὁ ἔχων ἐκ τῆς ἐμπειρίας ὄμμα,
ὁρῶσι τὰς ἀρχάς. τί μὲν οὖν ἐστὶν ἡ σοφία, καὶ ἡ φρόνησις, καὶ περὶ
τίνα τυγχάνει ἑκατέρα οὖσα, καὶ ὅτι οὐ πάσης ψυχῆς μορίου ἀρετὴ
ἑκατέρα, εἴρηται.

Διαπορήσειε δ' ἄν τις περὶ αὐτῶν τί χρήσιμοί εἰσιν· ἡ μὲν γὰρ Κεφ. 12.
σοφία οὐδὲν θεωρήσει ἐξ ὧν ἔσται ὁ εὐδαίμων ἄνθρωπος· οὐδεμιᾶς
γὰρ ἔστι γενέσεως. ἡ δὲ φρόνησις, τοῦτο μὲν ἔχει· ἀλλὰ τίνος ἕνεκα
δεῖ αὐτῆς; εἰ γὰρ, ἡ μὲν φρόνησις ἔστιν, ἡ περὶ τὰ δίκαια, καὶ καλὰ, καὶ
ἀγαθὰ ἀνθρώπῳ· ταῦτα δ' ἐστὶν, ἃ τοῦ ἀγαθοῦ ἀνδρὸς ἐστὶ πράττειν· οὐθὲν δὲ
πρακτικώτεροι τοῦ εἰδέναι αὐτὰ ἐσμεν, εἰ γὰρ ἕξις
αἱ ἀρεταί εἰσιν· ὥσπερ οὐδὲ τὰ ὑγιεινὰ, οὐδὲ τὰ ἀγεκλικὰ, ὅσα μὴ
τοῦ ποιεῖν, ἀλλὰ τοῦ ἀπὸ τῆς ἕξεως εἶναι λέγεται· οὐθὲν γὰρ
πρακτικώτεροι τοῦ ἔχειν τὸν ἰατρικὸν ἢ γυμναστικὸν ἐσμεν. εἰ δὲ μὴ τούτων χάριν φρόνιμον ἠτέον, ἀλλὰ τῷ θέσθαι, τοῖς θέ-
σει ἀσπουδαίοις οὐθὲν ἂν εἴη χρήσιμος· ἔτι δὲ, οὐδὲ πῖς μὴ ἔχουσιν·
οὐθὲν γὰρ διαφέρει ἀκούειν ἔχειν, ἢ ἀνόμοις ἔχουσι πεῖσθαι. ἱκανῶς τ'
ἔχοι ἂν ἡμῖν ὥσπερ καὶ περὶ τὸν ὑγίειαν· βουλόμενοι μὲν ὑγιαί-
νειν, ὅμως οὐ μανθάνομεν ἰατρικόν. πρὸς δὲ τούτοις, ἄτοπον ἂν
εἶναι δόξειεν, εἰ χείρων τῆς σοφίας οὖσα, κυριωτέρα αὐτῆς ἔσται· ἢ

γὰρ ποιοῦσα, ἀρχή, ἢ ὁποιάτηφ δεῖ ἕκαστον. δεῖ δὴ τῶν λεκτέον· ἰσῶς μὲν γὰρ ἡ πορεία περὶ αὐτῶν μόνον. περὶ τὸν μὲν οὖν λέγομεν, ὅτι καθ' αὑτὰς αἱρετὰς αὐτὰς εἶναι, ἀρετὰς γ' ὅσας, ἑκατέραν ἑκατέρου μορίου· καὶ εἰ μὴ ποιοῦσι μηδὲν, μηδ' ἑτέρα αὐτῶν. ἔπεται καὶ, ποιοῦσι μὲν, οὐχ ὡς ἰατρικὴ δὲ, ὑγίειαν, ἀλλ' ὡς ἡ ὑγίεια· ὅτως ἡ σοφία, εὐδαιμονίαν· μέρος γὰρ ὅσα τῆς ὅλης ἀρετῆς, τῷ ἐνεσθαι ποιεῖ, καὶ τῷ ἐνεργεῖν εὐδαίμονα. ἔτι, ὃ ἔργον ἀποτελεῖται κατά τε τὴν φρόνησιν καὶ τὴν ἠθικὴν ἀρετήν· ἡ μὲν γὰρ ἀρετὴ, τὸ σκοπὸν ποιεῖ ὀρθόν· ἡ δὲ φρόνησις, τὰ πρὸς τοῦτον. ὃ δὲ τετάρτου μορίου τῆς ψυχῆς οὐκ ἔστιν ἀρετὴ τοιαύτη, τοῦ θρεπτικοῦ· οὐδὲν γὰρ ἐπ' αὐτῷ πρᾶξαι, ἢ μὴ πρᾶξαι. περὶ δὲ τοῦ μηδὲν εἶναι πρακτικωτέρους διὰ τὴν φρόνησιν, τῶν καλῶν καὶ δικαίων, μικρὸν ἄνωθεν ἀρκτέον, λαβοῦσιν ἀρχὴν τοιαύτην· ὥσπερ γὰρ καὶ τὰ δίκαια λέγομεν πράττοντάς τινας οὔπω δικαίους εἶναι, οἷον τοὺς τὰ ὑπὸ τῶν νόμων τεταγμένα ποιοῦντας, ἢ ἄκοντας, ἢ δι' ἄγνοιαν, ἢ δι' ἕτερόν τι, καὶ μὴ δι' αὐτά· καί τοι πράττουσί γε ἃ δεῖ, καὶ ὅσα χρὴ ὃν σπουδαῖον· ὅτως ὡς ἔοικεν, ὄντι ὅπως ἔχοντα πρᾶξαι ἕκαστα, ὥστ' εἶναι ἀγαθόν· λέγω δ', οἷον, διὰ προαίρεσιν, καὶ αὐτῶν ἕνεκα τῶν πραττομένων. τὸν μὲν οὖν προαίρεσιν ὀρθὴν ποιεῖ ἡ ἀρετή· τὸ δ' ὅσα ἐκείνης ἕνεκα πέφυκε πράττεσθαι, οὐκ ἔστι τῆς ἀρετῆς, ἀλλ' ἑτέρας δυνάμεως. λεκτέον δ' ὑπισχνούμεθα σαφέστερον περὶ αὐτῶν. ἔστι δή τις δύναμις, ἣν καλοῦσι δεινότητα· αὕτη δ' ἐστὶ τοιαύτη, ὥστε τὰ πρὸς τὸν ὑποτεθέντα σκοπὸν συντείνοντα, δυνάσθαι ταῦτα πράττειν καὶ τυγχάνειν αὐτῶν. ἂν μὲν οὖν ὁ σκοπὸς ᾖ καλὸς, ἐπαινετὴ ἐστίν· ἂν δὲ φαῦλος, πανουργία· διὸ καὶ τοὺς φρονίμους, δεινοὺς, καὶ οὐ πανούργους φαμὲν εἶναι. ἔστι δὲ ἡ φρόνησις, οὐχ ἡ δύναμις, ἀλλ' οὐκ ἄνευ τῆς δυνάμεως ταύτης. ἡ δὲ ἕξις τῷ ὁμοίῳ τούτῳ γίνεται

τας τῆς ψυχῆς, οὐκ αὐτὰς ἀρετῆς, ὡς εἰρηταί τε, καὶ ἔστι δῆλον· οἱ γὰρ συλλογισμοὶ τῶν πρακτῶν ἀρχὰς ἔχουσίν εἰσιν· ὅπερ τοιούτου τὸ τέλος, καὶ τὸ ἄριστον, ὅτι δή ποτε ὂν· ἔστω γὰρ λόγου χάριν τὸ τυχόν· τοῦτο δή, εἰ μὴ τῷ ἀγαθῷ, τῷ φαίνεσθαι· ἀφαιρεῖ γὰρ ἡ μοχθηρία, καὶ ἀφαυδᾶται ποιὰς περὶ τὰς πρακτικὰς ἀρχάς· ὥστε φανερὸν, ὅτι ἀδύνατον φρόνιμον εἶναι, μὴ ὄντα ἀγαθόν.

Σκεπτέον δὴ πάλιν καὶ περὶ ἀρετῆς· καὶ γὰρ ἡ ἀρετὴ τῷ ἕξει παπλησίως ἔχει, ὡς ἡ φρόνησις πρὸς τὴν δικαιότητα· τὰ γὰρ τοιαῦτα μᾶλλον, ὅμοιον δέ· ὥστε καὶ ἡ φυσικὴ ἀρετὴ πρὸς τὴν κυρίαν· πᾶσι γὰρ δοκεῖ ἕκαστα τῶν ἠθῶν ὑπάρχειν φύσει πως· καὶ γὰρ δίκαιοι, καὶ σωφρονικοὶ, καὶ ἀνδρεῖοι, καὶ τἆλλα ἕξομεν· ἀλλὰ ζητοῦμεν ἕτερόν τι, τὸ κυρίως ἀγαθόν εἶναι· καὶ τὰ τοιαῦτα δηλονότι δεῖ πρὸν ὑπάρχειν· καὶ γὰρ παισὶ καὶ θηρίοις αἱ φυσικαὶ ὑπάρχουσιν ἕξεις· ἀλλ' ἄνευ νοῦ βλαβεραὶ φαίνονται ταῦται· πλὴν τοσοῦτον ἔοικεν ὁρᾶσθαι, ὅτι ὥσπερ σώματι ἰσχυρῷ ἄνευ ὄψεως κινουμένῳ συμβαίνει σφάλλεσθαι ἰσχυρῶς, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ὄψιν, ἅτερ καὶ ἐνταῦθα. ἐὰν δὲ λάβῃ νοῦν, ἐν τῇ πράξει διαφέρει· ἡ δὴ ἕξις ὁμοία οὖσα, τότ' ἔσται κυρίως ἀρετή. ὥστε καθάπερ ὅπου τὸ δοξαστικὸν, δύο ἐστὶν εἶδη, δόξις καὶ φρόνησις· ἔστιν οὖν ὅπου τὸ ἠθικὸν, δύο ἐστί· τὸ μὲν, ἀρετὴ φυσικὴ· τὸ δὴ, ἡ κυρία· καὶ τούτων, ἡ κυρία οὐ γίνεται ἄνευ φρονήσεως· διόπερ φασὶ, πάσας τὰς ἀρετὰς φρονήσεις εἶναι· καὶ Σωκράτης, τῇ μὲν, ὀρθῶς ἐζήτει· τῇ δὴ, ἡμάρτανεν· ὅτι μὲν γὰρ φρονήσεις ᾤετο εἶναι πάσας τὰς ἀρετὰς, ἡμάρτανεν· ὅτι δὴ οὐκ ἄνευ φρονήσεως, καλῶς ἔλεγε. σημεῖον δὲ· καὶ γὰρ νῦν πάντες, ὅταν ὁρίζωνται τὸν ἀρετὴν, προστιθάσι τὸν ἕξιν, εἰπόντες καὶ πρὸς ἃ ἐστί, τὸν ὀρθὸν λόγον· ὀρθὸς δή, ὁ κατὰ τὴν φρόνησιν. ἔοικασι δὴ μαντεύεσθαί πως ἅπαντες, ὅτι ἡ τοιαύτη ἕξις, ἀρετή ἐστιν ἡ κατὰ τὸν

Κεφ. 13.

τὰ φρόνησιν. δεῖ δὲ μικρὸν μεταδιῶαι· ἐπεὶ γὰρ μόνον ἡ καθ' ὃ ὀρθὸν λόγον, ἀλλὰ καὶ ἡ μετὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἕξις, ἀρετή ἐστιν. ὀρθὸς δ' ὁ λόγος περὶ τῶν τοιούτων, ἡ φρόνησίς ἐστι. Σωκράτης μὲν οὖν λόγους τινὰς ἀρετὰς ᾤετο εἶναι· ἐπιστήμας γὰρ εἶναι πάσας· ἡμεῖς δὲ, μετὰ λόγου. δῆλον τοίνυν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι οὐκ οἷόν τε ἀγαθὸν εἶναι κυρίως ἄνευ φρονήσεως· οὐδὲ φρόνιμον, ἄνευ τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς· ἀλλὰ καὶ ὁ λόγος τοῦτο λύοιτ' ἄν, ᾧ ἄν τις ἀντιλέξειεν τις ἄν, ὅτι χωρίζονται ἀλλήλων αἱ ἀρεταί· ὑ γὰρ ὁ αὐτὸς οὐ φυέσεως πρὸς ἁπάσας· ὥστε, τῷ μὲν ἤδη, τῷ δ' οὔπω εἰληφὼς ἔσται· τοῦτο δ', καθὰ μὲν τὰς φυσικὰς ἀρετὰς, ἐνδέχεται· καθ' ἃς δὲ ἁπλῶς λέγεται ἀγαθὸς, οὐκ ἐνδέχεται· ἅμα γὰρ τῇ φρονήσει μιᾷ ὕσῃ, πᾶσαι ὑπάρξουσι. δῆλον δὲ, κἂν εἰ μὴ πρακτικὴ εἴη, ὅτι ἔδει ἂν αὐτὴ ἁφ' ἧς ὁ τοῦ μείζονος ἀρετῶν εἶναι· ἢ ὅτι οὐκ ἔσται ἡ προαίρεσις ὀρθὴ ἄνευ φρονήσεως, ὑδ' ἄνευ ἀρετῆς· ἡ μὲν γὰρ, ὁ τέλος· ἡ δὲ, τὰ πρὸς ὁ τέλος ποιεῖ πρᾶξιν. ἀλλὰ μὲν οὐδὲ κυρία γέ ἐστι τῆς σοφίας, οὐδὲ τοῦ βελτίονος μείζονος· ὥσπερ οὐδὲ τῆς ὑγιείας, ἡ ἰατρική· οὐ γὰρ χρῆται αὐτῇ· ἀλλ' ὁρᾷ ὅπως γίνηται. ἐκείνης οὖν ἕνεκα ὑπιτάττει, ἀλλ' οὐκ ἐκείνη. ἔτι, ὅμοιον κἂν εἴ τις τοῦ πολιτικοῦ φαίη ἄρχειν τῶν θεῶν, ὅτι ὑπιτάττει πάντα τὰ ἐν τῇ πόλει.

ΑΡΙ-

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΗΘΙΚΩΝ Νικομαχείων Ὁ Η.

ΜΕΤΑ ταῦτα λεκτέον, φέλω ποιησαμένους Κεφ. α.
ἀρχὴν, ὅτι τῶν περὶ τὰ ἤθη φυκτῶν, τρία ἐστὶν εἴδη, κακία, ἀκρασία, θηριότης· τὰ δὲ ἐναντία, τοῖς μὲν δυσὶ, δῆλα· ὁ μὲν γὰρ, ἀρετὴν· ὁ δὲ, ἐγκράτειαν καλοῦμεν· περὶς δὲ τὴν θηριότητα, μάλις' ἂν ἁρμόττοι λέγειν τὴν ὑπὲρ ἡμᾶς ἁρετὴν, ἡρωϊκήν τινα καὶ θείαν, ὥσπερ Ὅμηρος περὶ Ἕκτορος πεποίηκε λέγοντα τὴν Πειάμου· ὅτι σφόδρα εὖ ἀγαθὸς,

„ -- σὸν δὲ φέρνει
„ Ἀνδρός γε θνητῷ παῖς ἔμμεναι, ἀλλὰ θεοῖο.

ὡς, εἰ καθάπερ φασὶν, οἱ ἐξ ἀνθρώπων γίνονται θεοὶ δι' ἁρετῆς ὑπερβολὴν, τοιαύτη τις ἂν εἴη δηλονότι ἡ τῇ θηριωδείᾳ ἀντιτιθεμένη ἕξις· καὶ γὰρ ὥσπερ οὐδὲ θηρίον ἐστὶ κακία, οὐδ' ἁρετὴ, οὕτως οὐδὲ θεῖον· ἀλλ' ἡ μὲν, τιμιώτερον ἁρετῆς· ἡ δὲ, ἕτερόν τι γένος κακίας. ἐπεὶ δὲ σπάνιον καὶ τὸ θεῖον ἀνδρα εἶναι, καθάπερ οἱ Λάκωνες εἰώθασι προσαγορεύειν, ὅταν ἀγαθῶσι σφόδρά τινα, Σείον ἄνδρα φασὶν· οὕτω καὶ ὁ θηριώδης ἐν τοῖς ἀνθρώποις σπάνιος· μάλιστα δὲ ἐν τοῖς βαρβάροις ἐστί· γίνεται δὲ ἔνια καὶ διὰ νόσους καὶ πηρώσεις· καὶ τοὺς διὰ κακίαν δὲ τῶν ἀνθρώπων ὑπερβάλλοντας, οὕτως ἐπιδυσφημοῦμεν. ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς τοιαύτης διαθέσεως, ὕστερον ποιητέον τινὰ μνείαν. περὶ δὲ κακίας εἴρηται πρότερον· περὶ δὲ ἀκρασίας καὶ μαλακίας καὶ τρυφῆς λεκτέον, καὶ περὶ ἐγκρατείας καὶ καρτερείας· ἕκατον γὰρ ὡς περὶ τῶν αὐτῶν ἕξεων τὴν ἁρετὴν καὶ τὴν μοχθηρίαν, ἑκατέραν αὐτῶν ἐπισκεπτέον, ἢ ὡς ἕτερόν γένος. δεῖ δὲ, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων, θεωροῦντας τὰ φαινόμενα, καὶ πρῶ-

τον ἀφαιρήσαιτας, ὥστω δ᾽ ἀκουώμεν· μάλιστα μὲν οὖν πάντα τὰ ἐνδοξα, ὥσθ᾽ ἅπαντα τὰ πάθη· εἰ δὲ μή, τὰ πλεῖστα καὶ κυριώτατα· ἐὰν γὰρ λύηται τὰ δυσχερῆ, καὶ καταλείπηται τὰ ἔνδοξα, δεδειγμένον ἂν εἴη ἱκανῶς. δοκεῖ δὴ καὶ τὸ ἐγκρατεία καὶ καρτερία, τῶν ἀσυδαίμων καὶ τῶν ἐπαινετῶν εἶναι· καὶ δὲ ἀκρασία τε καὶ μαλακία, τῶν φαύλων τε καὶ ψεκτῶν· καὶ ὁ αὐτὸς ἐγκρατὴς καὶ ἐμμενετικὸς τῷ λογισμῷ, καὶ ἀκρατὴς καὶ ἐκστατικὸς τὸν λογισμόν. καὶ ὁ μὲν ἀκρατὴς, εἰδὼς ὅτι φαῦλα ταῦτα, διὰ πάθος. ὁ δ᾽ ἐγκρατὴς, εἰδὼς ὅτι φαῦλαι αἱ ἐπιθυμίαι, οὐκ ἀκολουθητικὰς διὰ τὸν λόγον. καὶ τὸν σώφρονα μὲν, ἐγκρατῆ καὶ καρτερικόν· τὸν δὲ ζιῦτον, οἱ μὲν, πάντα σώφρονα· οἱ δ᾽, οὔ· καὶ τὸν ἀνήλαστον, ἀκρατῆ· καὶ τὸν ἀκρατῆ, ἀνήλαστον συστεχυμένως· οἱ δὲ, ἕτερους εἶναί φασι. τὸν εὐμετάθετον, ὁτὲ μὲν, οὐ φασὶν ἐνδέχεσθαι εἶναι ἀκρατῆ· ὁτὲ δὲ, πολλοὺς εὐμεταθέτους ὄντας καὶ δεινοὺς, ἀκρατεῖς εἶναι. ἔτι, ἀκρατεῖς λέγειν, καὶ θυμοῦ, καὶ τιμῆς, καὶ κέρδους. τὰ μὲν οὖν λεγόμενα, ταῦτ᾽ ἐστίν.

Κεφ. 2. Ἀπορήσειε δ᾽ ἄν τις, πῶς οἷόν τε ταὐτὸν λαμβάνων ὀρθῶς, ἀκρατὴς γίνεταί τις. ὑπειλήφαμεν μὲν οὖν ἔνια φάσκειν τινὲς οἷόν τε εἶναι· δεινὸν γὰρ ὑπεξήμενος ἐνοῦσα, ὡς ᾤετο Σωκράτης, ἄλλο τι κρατεῖν, καὶ ὥσθ᾽ ἑλκειν αὐτὸν ὥσπερ ἀνδράποδον· Σωκράτης μὲν γὰρ ὅλως ἐμάχετο πρὸς τὸν λόγον, ὡς οὐκ οὔσης ἀκρασίας· οὐδένα γὰρ οἰόμενον ταῦτα λαμβάνοιτα, πράττειν ταῦτα ἃ βέλτιστον, ἀλλὰ δι᾽ ἄγνοιαν. οὗτοι μὲν οὖν ὁ λόγος ἀμφισβητεῖ τοῖς φαινομένοις ἐναργῶς, καὶ δέον ζητεῖν τὸ πάθος, εἰ δι᾽ ἄγνοιαν, τίς ὁ τρόπος γίνεται τῆς ἀγνοίας· ὅτι μὲν οὐκ οἴεταί γε ὁ ἀκρατὴς ὀρθῶς, πρὶν ἐν τῷ πάθει γενέσθαι, φανερόν. εἰσὶ δέ τινες, οἳ, τὰ μὲν, συγχωροῦσι· τὰ δ᾽, οὔ· τὸ μὲν γὰρ ὑπεξήμενος μηδὲν εἶναι κρεῖττον, ὁμολογοῦσι· τὸ δ᾽ οὐ μηδένα πράττειν παρὰ τὸ δόξαν βέλτιον, οὐχ ὁμολογοῦσι. καὶ διὰ τοῦτο, τὸν ἀκρατῆ φασιν οὐκ ὑπεξήμενον ἔχοντα, κρατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἡδονῶν, ἀλ-

λὰ

λὰ δόξαν. ἀλλὰ μὴν εἴγε δόξα, γε μὴ ὑπὸ ἡμῶν μηδὲ ἰσχυρὰ ὑπόληψις ἢ αἰτιτείνεσθαι, ἀλλ' ἠρεμαία, καθάπερ οἱ ζῶσι διαζουσι, συγγνώμην, τὰ μὲν οὖν τοιαύτας μοχθηρίας ἰσχυρὰς· τὴν δὲ μοχθηρίαν ὃ συγγνώμην, οὐδὲ τῶν ἀγνοούντων οὐδενὶ τῶν ψευκτῶν. φησὶ πόσως ἄρα αἰτιτεινούσης· αὕτη γὰρ ἰσχυρὰ ἐστιν. ἀλλ' ἄτοπον· ἔσται γὰρ ὁ αὐτὸς ἅμα φρόνιμος καὶ ἀκρατής· φρόνιμος μὲν οὐδεὶς φρονίμου εἶναι ὃ προσάπτειν ἐκόντα τὰ φαῦλα πράττειν· προσὸς δὲ τούτοις, δεδόχθαι προσέτερον, ὅτι προσκλικός γε ὁ φρόνιμος· τῶν ἑκάστων γὰρ πρᾶξις καὶ ἕξις ἀγαθὰς ἔχων ἀρετάς. ἔτι, εἰ μὲν ἐν τῷ ὑπὸ θυμίας ἔχει ἰσχυρὰς καὶ φαύλας, ὁ ἐγκρατὴς, οὐκ ἔσται ὁ σώφρων ἐγκρατής· νῦν δὲ ὁ ἐγκρατὴς, σώφρων· ὥστε γὰρ ὃ ἀγαθὸν, σώφρονος, οὔτε ὃ φαῦλας ἔχει. ἀλλὰ μὴν δεῖ γε· εἰ μὴ γὰρ χρῆσαι αἱ ὑπὸ θυμίαι, φαύλη ἡ κωλύουσα ἕξις μὴ ἀκολουθεῖν· ἀλλ' ἡ ἐγκράτεια, νῦν πᾶσα σπουδαία· εἰ δὲ ἀδιεῖς καὶ μὴ φαῦλαι, οὐθὲν σεμνόν· οὐδὲ εἰ φαῦλαι καὶ ἀδιεῖς, οὐθὲν μέγα. ἔτι, εἰ πάσῃ δόξῃ ἐμμενετικὴν ποιεῖ ἡ ἐγκράτεια, φαύλη, οἷον εἰ καὶ τῇ ψευδεῖ· καὶ εἰ πάσης δόξης ἡ ἀκρασία ἐκβατική, ἐς αἱ πίς σπουδαία ἀκρασία· οἷον ὁ Σοφοκλέους Νεοπτόλεμος ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ· ἐπαινετὸς γὰρ, οὐκ ἐμμένων οἷς ἐπείσθη ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως, ἀλλὰ λυπεῖσθαι ψευδόμενος ἔτι, ὁ σοφιστικὸς λόγος ψευδόμενος, ἀπορία· ἀλλὰ γὰρ ὃ δόξαν βέλεσθαι ἐλέγχειν, ἵνα δῆλοι ὦσιν, ὅταν ὑπὸ τύχωσιν, ὁ ἡδόμενος συλλογισμὸς ἀπορία γίνεται· δέδεται γὰρ ἡ διάνοια, ὅταν μὲν μὴ βέλῃ, ἀλλὰ ὃ μὴ ἀρέσκειν ὃ συμπεραίνειν· προαίρεσις δὲ μὴ δύναται, ἀλλὰ ὃ λύσαι μὴ ἔχειν ὃν λόγον. συμβαίνει δ' ἔκ τινος λόγου ἡ ἀφροσύνη μὲν ἀκρασίας ἀρετή· πανουργία γὰρ προσάπτειν ὧν ὑπολαμβάνει, ἀλλὰ τὴν ἀκρασίαν. ὑπολαμβάνει δὲ τἀγαθὰ κακὰ εἶναι, καὶ οὐ δεῖν προσάπτειν· ὥστε τἀγαθὰ καὶ οὐ τὰ κακὰ προσάξει. ἔτι, ὁ τῷ πεπεῖσθαι

περάτων καὶ διώκων τὰ ἡδέα, καὶ περὶ αὐτοῦ μύθους, βελτίων δὴ δόξειεν εἶ) τῷ μὴ σχολὴ λογισμόν, ἀλλὰ δι' ἀκρασίαν· δύσκατόπτερος γὰρ σχολὴ ὁ μεταπεθῆναι δή. ὁ δ' ἀκρατὴς ἔνοχος τῇ παροιμίᾳ ἐν ᾗ φαμὲν, Ὅταν ὁ ὕδωρ πίνῃ, τί δεῖ ὀπιπίνειν; εἰ μὲν γὰρ μὴ ἐπείπεισε μὴ περάτῃ, μεταπεισθεὶς δὴ ἐπαύσατο· νῦν δὲ πεπεισμένος, οὐδὲν ἧττον διώκει περάτῃ. ἔτι, εἰ περὶ πάντα ἀκρασία ἐστὶ καὶ ἐγκράτεια, τίς ὁ ἁπλῶς ἀκρατής; οὐθεὶς γὰρ ἁπάσας ἔχει τὰς ἀκρασίας. φαμὲν δ' εἶναί τινας ἁπλῶς. αἱ μὲν οὖν ἀποδίαι τοιαῦταί τινες συμβαίνουσι. τούτων δὲ, τὰ μὲν, ἀνελεῖν δεῖ· τὰ δ', καταλιπεῖν· ἡ γὰρ λύσις τῆς ἀποδίας, εὕρεσίς ἐστι.

Κεφ. 3. Πρῶτον μὲν οὖν σκεπτέον, πότερον εἰδότες, ἢ οὔ, καὶ πῶς εἰδότες· εἶτα, περὶ ποῖα τ' ἀκρατὴς καὶ ὃν ἐγκρατῆ θετέον. λέγω δ', πότερον περὶ πᾶσαν ἡδονὴν καὶ λύπην, ἢ περί τινας ἀφωρισμένας· καὶ τὸν ἐγκρατῆ καὶ ὃν καρτερικὸν, πότερον ὁ αὐτὸς, ἢ ἕτερός ἐστιν· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τ' ἄλλων ὅσα συγγενῆ τῆς θεωρίας ἐστὶ ταύτης. ἔστι δὲ ἀρχὴ τῆς σκέψεως, πότερον ὁ ἐγκρατὴς καὶ ἀκρατὴς εἰσὶ, ᾧ περὶ ἅ, ἢ τῷ πῶς ἔχοντες τὼ διαφορά· λέγω δὲ, πότερον τῷ περὶ ταδὶ εἶ) μόνον ἀκρατὴς ὁ ἀκρατὴς, ἢ οὔ· ἀλλὰ τῷ ὡς, ἢ οὔ, ἀλλὰ τῷ ἐξ ἀμφοῖν· ἔπειτ', εἰ περὶ ἅπαντ' ἐστὶν ἡ ἀκρασία καὶ ἡ ἐγκράτεια, ἢ οὔ· οὔτε γὰρ περὶ ἅπαντά ἐστιν ὁ ἁπλῶς ἀκρατὴς, ἀλλὰ περὶ ἃ περ ὁ ἀκόλαστος, οὔτε τῷ περὶ ταῦτα ἁπλῶς ἔχειν· ταὐτὸν γὰρ δὴ ἐν τῇ ἀκολασίᾳ ἀλλὰ τῷ ὡδὶ ἔχειν· ὁ μὲν γὰρ, ἄγει) προαιρούμενος, νομίζων ἀεὶ δεῖν ὃ παρὸν ἡδὺ διώκειν· ὁ δ', οὐκ οἴεται μὲν, διώκει δέ. περὶ μὲν οὖν τὴν δόξαν ἐστὶν ἡ, ἀλλὰ μὴ ὀπισήμην εἶ), παρ' ἣν ἀκρατεύονται, οὐθὲν διαφέρει πρὸς ὃν λόγον· ἔνιοι γὰρ τῶν δοξαζόντων, οὐ διαζώσιν, ἀλλ' οἷον) ἀκριβῶς εἰδέναι· εἰ οὖν ἐστὶ τὸ ῥῆμα τις λύει, οἱ δοξάζοντες, μᾶλλον τῶν ὀπισαμένων, πρὸς τὸ τὸν ἀπολήψιν προάξουσιν, οὐ-

οὐθὲν δʃοίως ὑπιʃήμην δόξης· ἔνιοι γὰρ πίʃ θύουσιν ὁσονδὲν ἧττον οἷς δὲ ξάζουσιν, ἢ ἕτερα οἷς ὑπίʃαν)· δ'ηλοῖ δὲ Ἡράκλειτος. Ἀλλ' ἐπεὶ δι'χῶς λέγομεν ὃ ὑπίʃασθαι· καὶ γὰρ, ἔχων μὲν, ὑ χρώμενος δὲ τῇ ὑπιʃήμῃ, καὶ ὁ χρώμενος λέγεται ὑπίʃασθαι· δʃοίως δ', ἔχοντα μὲν, μὴ θεωρῶντα δὲ, ὡς ἁπλῶν ἃ μὴ δεῖ ὡς ἁπλῶν, τὸ ἔχοντα καὶ θεωρῶντα· τοῦτο γὰρ δʃκεῖ δʃιόν, ἀλλ' οὐκ εἰ μὴ θεωρῶν. ἔτι, ἐπεὶ δύο ξένοι τῶν ὡρισμένων, ἔχειν μὲν ἀμφοτέρας, οὐθὲν κωλύει ὡς ἁπλῶν τῶν κατὰ τὸν ὑπιʃήμων· χρώμενον μέν τοι τῇ καθόλου, ἀλλὰ μὴ τῇ καθ' ἕκαʃα μέρος· ὡς ἀκρατὴς γὰρ καθ' ἕκαʃα. Διαφέρει δὲ καὶ ὃ καθόλου· ὃ μὲν γὰρ, ἐφ' ἑαυτῷ· ὃ δ', ὑπὸ τοῦ πράγματός ἐʃιν· οἷον, ὅτι πρωτὶ αἰθέριῳ συμφέρει τὰ ξηρὰ, καὶ ὅτι αὐτὸς αἰθέριος, ἢ ὅτι ξηρὸν ὃ τοιόνδε· ἀλλ' εἰ τόδε τοιόνδε, ἢ οὐκ ἔχει, ἢ οὐκ ἐνεργεῖ. κατά γε δὴ τὰ τοιαῦτα δʃοίως τοὺς ξένους ἀμήχανον ὅσον· ὥʃε δοκεῖν, οὕτω μὲν εἶ) μηδὲν ἄτοπον, ἀλλ' ὡς δὲ θαυμαʃόν. ἔτι, ὃ ἔχειν τῷ ὑπιʃήμῳ, ἄλλον ξένους τὸ ἐν ῥητέοις ὑπάρχει τοῖς αἰθρώποις· ἐν ᾧ γὰρ, ἔχειν μὲν, μὴ χρῆσθαι δὲ, διαφέρουσαν ὁρῶμεν τῷ ἕξιν· ὥʃε καὶ ἔχειν πως, καὶ μὴ ἔχειν· οἷον, τὸν καθεύδοντα, καὶ μαινόμενον, καὶ οἰνωμένον. Ἀλλὰ μὲν οὕτω διαπίπτουσιν οἵγε ἐν τοῖς πάθεσιν ὄντες· θυμοὶ γὰρ, καὶ ὑπιθυμίαι ἀφροδιʃίων, καὶ ἔνια τῶν τοιούτων, ὑπιδήλως καὶ τὸ σῶμα μεθιʃᾶσιν· ἐνίοις δὲ καὶ μανίας ποιοῦσι. δῆλον δὲ ὅτι ὁμοίως ἔχειν λεκτέον τοὺς ἀκρατεῖς τούτοις. Τὸ δὲ λέγειν τοὺς λόγους τοὺς ἀπὸ τῆς ὑπιʃήμης, οὐδὲν σημαῖνον· καὶ γὰρ οἱ ἐν τοῖς πάθεσι τούτοις ὄντες, ἀποδείξεις καὶ ἔπη λέγουσιν Ἐμπεδοκλέους· καὶ οἱ πρῶτον μαθόντες, συνείρουσι μὲν τοὺς λόγους· ἴσασι δ' ὅπω· δεῖ γὰρ συμφῶναι· τοῦτο δὲ, χρόνῳ δεῖ· ὥʃε καθάπερ τοὺς ὑποκρινομένους, οὕτως ὑποληπτέον λέγειν καὶ τοὺς ἀκρατευομένους. ἔτι, καὶ ὧδε φυσικῶς ἄν τις ὑπιβλέψειε τῷ αἰτίαν· ἡ μὲν γὰρ, καθόλου δόξα· ἡ δ' ἑτέρα,

περὶ τῶν καθ' ἕκαστά ἐστιν, ὧν αἴσθησις ἡδὴ κυρία· ὅταν ἓν μία γέ-
νηται ἐξ αὐτῶν, ἀνάγκη δὴ συμπεραίνειν, ἔνθα μὲν φαίνεται τὸ ψυχρὸν,
εἰ ἦν τοῖς ποιηλικοῖς πρᾶγμα δύο· οἷον, εἰ πᾶν τὸ γλυκέος γεύε-
σθαι δεῖ τινὶ ἢ γλυκύ, ὡς ἔν τι τῶν καθ' ἕκαστον, ἀνάγκη τὸ δυνάμε-
νον καὶ μὴ κωλυόμενον, ἅμα τούτῳ καὶ πρᾶγμα. ὅταν δὴ τοῦτο, τὸ μὲν κα-
θόλου εἰς, τὸ κωλύσα γεύεσθαι ἢ ὄν, ὅτι πᾶν τὸ γλυκύ, ἡδύ· τοῦτο
δὲ, γλυκύ· αὕτη ἡ ἐνεργεῖ· τύχη δὲ ἐπιθυμία οὖσα, τὸ μὲν λέγει
φεύγειν τοῦτο· ἡ δὲ ἐπιθυμία ἄγει· κινεῖ γὰρ ἕκαστον δυνάμει τὸ μοεί-
ων· ὥστε συμβαίνει κατὰ λόγου πως καὶ δόξης ἀκρατεύεσθαι. οὐκ
ἐναντίας δὲ καθ' αὑτὸ, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός· ἡ γὰρ ἐπιθυμία, οὐ-
αντία, ἀλλ' οὐχ ἡ δόξα, ᾗ ὀρθῷ λόγῳ· ὥστε καὶ ἀφ' τοῦτο τὰ θηρία
οὐκ ἀκρατῆ, ὅτι οὐκ ἔχει καθόλου ὑπόληψιν, ἀλλὰ τοῦ καθ' ἕ-
καστα φαντασίαν καὶ μνήμην. πῶς δὲ λύεται ἡ ἄγνοια, καὶ πάλιν
ἔχει ὁ ἀκρατὴς, ὁ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ οἰνωμένου καὶ κα-
θεύδοντος, καὶ οὐκ ἴδιος τοῦτο τοῦ πάθους, οὗ δεῖ καὶ τοῦ φυσιολόγων
ἀκούειν. ἐπεὶ δὴ ἡ τελευταία πρότασις, δόξα τε αἰσθητὸν, καὶ κυ-
ρία τῶν πράξεων, ταύτην ἢ οὐκ ἔχει ὁ ἐν τῷ πάθει ὤν, ἢ οὕτως ἔ-
χει, ὡς οὐκ ἰὼν τὸ ἔχειν ἐπίστασθαι, ἀλλὰ λέγειν, ὥσπερ ὁ οἰνωμέ-
νος τὰ Ἐμπεδοκλέους· καὶ ἀφ' ὧν μὴ καθόλου, μηδὲ ἐπιστημονι-
κὸν ὁμοίως εἶναι δοκεῖν τὸ καθόλου ὃν ἔλαβον ὄρεγειν· καὶ ἔοικεν ὃ ἐζή-
τει Σωκράτης συμβαίνειν· οὐ γὰρ τὸ κυρίως εἶναι δοκοῦσιν ἐπιστή-
μης παρεῖναι, γίνεται ὃ πάθος· οὐδὲ αὐτὴ περιέλκει ἀφ' ὧν πάθος, ἀλλὰ τὴν αἰσθητικήν. περὶ μὲν οὖν τοῦ εἰδότα, καὶ μὴ, καὶ πῶς εἰ-
δότα, οὐδὲν ἄκρατεύεσθαι, ἔσαυτα εἰρήσθω.

ΚΕΦ. 4. Πότερον δὲ ἔστι τις ἁπλῶς ἀκρατὴς, ἢ πάντες τινὲς· καὶ εἰ
ἔστι, περὶ ποῖά ἐστι, λεκτέον ἐφεξῆς. ὅτι μὲν οὖν περὶ ἡδονὰς καὶ λύ-
πας εἰσὶν οἵ τ' ἐγκρατεῖς καὶ καρτερικοὶ, καὶ ἀκρατεῖς καὶ μαλα-
κοὶ, φανερόν. ἐπεὶ δ' ἔστι, τὰ μὲν ἀναγκαῖα, τῶν ποιούτων ἡδονῶν·

τὰ

τὰ δ', αἱρετὰ μὲν καθ' αὑτά, ἔχοντα δ' ὑπερβολήν, ἀναλγησία μὲν, τὰ σωματικά· λέγω δὲ τὰ τοιαῦτα, τά, τε περὶ τὴν ἔφοδον, καὶ τὴν τῶν ἀφροδισίων χρείαν, καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν σωματικῶν, περὶ ἃ ὁ τῆς ἀκολασίας ἔθεμεν καὶ τοῦ σωφρονιστοῦ· τὰ δ', ἀναλγησία μὲν, ὃ· αἱρετὰ δὲ, καθ' αὑτά. λέγω δὲ, οἷον νικᾶν, τιμᾶν, πλοῦτον, καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν καὶ ἡδέων· τὸς μὲν οὖν περὶ ταῦτα παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον ὑπερβάλλοντας ὃν ἂν αὐτῶν, ἁπλῶς μὲν οὐ λέγομεν ἀκρατεῖς· προσθέντες δὲ ὃ, χρηματῶν ἀκρατεῖς, καὶ κέρδους, καὶ τιμῆς, καὶ θυμοῦ· ἁπλῶς δ', ὅ, ὡς ἑτέρους καὶ καθ' ὁμοιότητα λεγομένους· ὥσπερ ἀθλητὴς, ὁ τὰ ὀλύμπια νικήσας· ἐκείνῳ γὰρ ὁ κοινὸς λόγος τοῦ ἰδίου μικρῷ διέφερεν· ἀλλ' ὅμως ἕτερος ἐδόκει εἶναι· σημεῖον δὲ· ἡ μὲν γὰρ ἀκρασία ψέγεται, οὐχ ὡς ἁμαρτία μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς κακία τις, ἢ ἁπλῶς ἅπασα, ἢ κατά τι μέρος· τῶν δ' οὐθείς. τῶν δὲ περὶ ἁφὰς σωματικὰς ἀπολαύσεις, περὶ ἃς λέγομεν ὃν σώφρονα καὶ ἀκόλαστον, ὁ μὴ τὰς προαιρεῖσθαι τῶν τε ἡδέων διώκοντας ἁφὰς ὑπερβολὰς, καὶ τῶν λυπηρῶν φεύγοντας, πείνης, καὶ δίψης, καὶ ἀλέας, καὶ ψύχους, καὶ πόνων τῶν περὶ ἁφὴν καὶ γεῦσιν, ἀλλὰ δι' αὐτὸν τὸν προαίρεσιν καὶ τὸν λόγον, ἀκρατὴς λεγόμενος, ὃ κατ' προσθέσιν, ὅτι περὶ τάδε, καθάπερ ὀργῆς, ἀλλ' ἁπλῶς μόνον. σημεῖον δὲ καὶ μαλακὸν λέγειν περὶ ταύτας· περὶ ἐκείνων γὰρ ἐθέμεθα· καὶ διὰ τοῦτ' εἰς ταὐτὸν ὃν ἀκρατῆ καὶ ἀκόλαστον τίθεμεν, καὶ εἰ κρατῆ καὶ σώφρονα· ἀλλ' οὐκ ἐκείνων ἐθέμεθα, διὰ ὃ περὶ ταὐτὰς αὐτάς πως ἡδονὰς καὶ λύπας εἶναι· οἱ δ', εἰσὶ μὲν περὶ ταῦτα, ἀλλ' οὐχ ὡσαύτως εἰσίν· ἀλλ', οἱ μὲν, προαιροῦνται· οἱ δ', οὐ προαιροῦνται· διὸ μᾶλλον ἀκόλαστον αὐ εἰπεῖν, ὅστις μηδ' ἐπιθυμῶν, ἢ ἠρέμα, διώκει ταὐτὰς ὑπερβολάς, καὶ φεύγει μετρίας λύπας, ἢ τὸν ὅστις διὰ ὃ ἐπιθυμεῖν σφόδρα· τί γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιήσειεν, εἰ προσγένοιτο ἐπιθυμία ἰσχυρὰ, καὶ περὶ

ταῦτα

ταὶς τῶν ἀναγκαίων ἀνδρείας λύπη ἰσχυρά. ἐπεὶ δὲ τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν ἡδονῶν, αἱ μὲν, εἰσὶ τῷ γένει καλῶν καὶ σπουδαίων· ἔστι γὰρ ἡδέων ἔνια, φύσει αἱρεταί· τὰ δὴ, ἐναντία τούτων· τὰ δ', μεταξὺ, καθάπερ διείλομεν πρότερον· οἷον χρήματα, καὶ κέρδος, καὶ νίκη, καὶ τιμή· πρὸς ἅπαντα δὴ καὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ τὰ μεταξὺ, ὁ τῷ πάθει καὶ ἐπιθυμεῖν καὶ φιλεῖν φέρονται, ἀλλὰ τῷ πῶς, καὶ ὑπερβάλλειν· διὸ, ὅσοι μὲν παρὰ τὸν λόγον ἡττῶνται, ἢ διώκουσι τὰ φύσει καλῶν καὶ ἀγαθῶν, οἷον οἱ περὶ τιμὴν καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ σπουδάζοντες, ἢ περὶ τέκνα καὶ γονεῖς· καὶ γὰρ ταῦτα, τῶν ἀγαθῶν· καὶ ἐπαινοῦνται οἱ περὶ ταῦτα σπουδάζοντες· ἀλλ' ὅμως δεῖ πως ὑπερβολὴ καὶ ἐν τούτοις, εἴ τις ὥσπερ ἡ Νιόβη μάχοιτο καὶ περὶ τοὺς θεούς· ἢ ὥσπερ Σάτυρος ὁ φιλοπάτωρ βίαιος καλούμενος περὶ τὸν πατέρα· λίαν γὰρ ἐδόκει μεθύειν· μοχθηρία μὲν οὖν σοφία περὶ ταῦτ' ἐστί, διὰ δὲ εἰρημένον, ὅτι φύσει τῶν αἱρετῶν ἕκαστόν ἐστι δι' αὐτό· φαῦλαι δὲ καὶ φθαρταὶ αὐτῶν εἰσιν αἱ ὑπερβολαί. ὁμοίως δὲ, οὐδὲ ἀκρασία· ἡ γὰρ ἀκρασία, οὐ μόνον φθαρτόν, ἀλλὰ καὶ τῶν ψεκτῶν ἐστι. δι' ὁμοιότητα δ' ἔνιοι πάθους περιεπιδέντες τὴν ἀκρασίαν, περὶ ἑκάστου λέγουσιν, οἷον κακὸν ἰατρὸν, καὶ κακὸν ὑποκριτήν, ὃν ἁπλῶς οὐκ ἂν εἴποιεν κακόν· ὥσπερ οὐδὲ συνῳδά, δι' ὃ μὴ κακίαν εἶναι ἑκάστην αὐτῶν, ἀλλὰ τῷ ἀνάλογον ὁμοίαν· οὕτω δηλονότι καὶ ἐκεῖ ὑπολητέον μόνον ἀκρασίαν καὶ ἐγκράτειαν εἶναι, ἥπερ ἐστὶ περὶ τὰ αὐτὰ τῇ σωφροσύνῃ καὶ τῇ ἀνδρείᾳ. περὶ ὃ δ' θυμὸν, καθ' ὁμοιότητα λέγομεν· διὸ καὶ παρεξιδέντες ἀκρατῆ θυμοῦ, ὥσπερ τιμῆς καὶ κέρδους φαμέν.

Κεφ. 5. Ἐπεὶ δ' ἔστιν, ἕνια μὲν, ἡδέα φύσει· καὶ τούτων, τὰ μὲν, ἁπλῶς· τὰ δὲ, κατ' ἡλικίαν καὶ ζώων καὶ ἀνθρώπων· τὰ δ', οὐκ ἔστιν· ἀλλὰ, τὰ μὲν, διὰ πηρώσεις· τὰ δὲ, δι' ἔθη κακά· τὰ δὲ, διὰ μοχθηρὰς φύσεις, ἔστι καὶ περὶ τούτων, ἕκαστα τοιαῦτα πλησίας ἰδεῖν ἕξεις· λέγω δὲ ταὶς

ζας θηριώδης, οἷον τὸν ἀνθρωπον, ὧν λέγουσι ζας κυήσας ἀναιρίζουσαν, τὰ παιδία καταθύειν· ἢ οἷοις φασὶ χαίρειν τινὰς τῶν ἀπηγριωμένων περὶ τὸν Πόντον, τὰς μὲν, ὠμοῖς· τὰς δὲ, κρέασιν ἀνθρώπων· τὰς δ', τὰ παιδία διδυείζειν ἀλλήλοις εἰς ἀφροδίσια· ἢ ὃ περὶ Φάλαριν λεγόμενον· αὗται μὲν, θηριώδεις· αἱ δὲ, διὰ τὸ ἰάσεις γίνονται καὶ μανίαν τινοῖς· ὥσπερ ὁ τὸν μητέρα καθηρεύσας, καὶ φαγών· καὶ ὁ τὸν σωδούλου ὃ ἦπαρ. αἱ δὲ, νοσηματώδεις, ἢ ὅλης ἔθνους· οἷον, αἱ τῶν τειχῶν πλήσεις, καὶ οἰύζων ζώξις· ἔπι δ', ἀνθράκων, καὶ γῆς· περὶ δὲ τὰ πις, ἢ τῶν ἀφροδισίων τὰς ἄρρεσι· τοῖς μὲν γὰρ, φύσις· τοῖς δ', ἐξ ἔθους συμβαίνουσιν οἷον, τοῖς ἐπιζωμένοις ἐκ παίδων. ὅσοις μὲν οὖν φύσις αἰτία, τὰ πις μὲν, οὐδὲν δὲ εἰσὶ εἰποι ἀκρατεῖς· ὥσπερ οὐδὲ ζας γυναῖκας, ὅτι οὐκ ὀπύουσι, ἀλλ' ὀπύονται· ὡσαύτως δὲ καὶ τοῖς νοσηματώδεσιν ἔχουσι δι' ἔθος. ὃ μὲν οὖν ἔχειν ἕκαστα τούτων, ἔξω τῶν ὁρων ἐστὶ τῆς κακίας, καθάπερ καὶ ἡ θηριότης. τὸ δὲ ἔχοντα κρατεῖν ἢ κρατεῖσθαι, οὐχ ἡ ἁπλῆ ἀκρασία, ἀλλ' ἡ κατ' ὁμοιότητα, καθάπερ καὶ ὃν περὶ τοὺς θυμοὺς ἔχοντα τοῦτον ὃν τρόπον τὰ πάθη· ἀκρατὴς δὲ οὐ λεκτέον· πᾶσα γὰρ ὑπερβάλλουσα κακία, καὶ ἀφροσύνη, καὶ δειλία, καὶ ἀκολασία, καὶ χαλεπότης, αἱ μὲν, θηριώδεις· αἱ δὲ, νοσηματώδεις εἰσίν· ὁ μὲν γὰρ, φύσει τοιοῦτος, οἷος δεδιέναι πάντα, κἂν ψοφήσῃ μῦς, θηριώδη δειλίαν δειλός· ὁ δὲ, τὸν χαλεπὸν ἐδεδίει, ἀλλὰ νόσον· καὶ τῶν ἀφρόνων, οἱ μὲν, οὐ φύσεως ἀλόγιστοι, καὶ μόνον τῇ αἰσθήσει ζῶντες, θηριώδεις, ὥσπερ ἔνια γένη τῶν πόρρω βαρβάρων· οἱ δὲ, διὰ νόσους, οἷον ζας ἐπιληπτικὰς, ἢ μανίας, νοσηματώδεις. τούτων δὲ, ὅσοις μὲν ἔχειν τινὰ οἱονεὶ μοίραν, μὴ κρατεῖσθαι δὲ· λέγω δὲ, οἷον, εἰ Φάλαρις κατεῖχεν, ἐπιθυμῶν παιδίων φαγεῖν, ἢ περὶ ἀφροδισίων ἄτοπον ἡδονῶν. ἔστι δὲ καὶ κρατεῖσθαι, μὴ μόνον ἔχειν· ὥσπερ οὖν καὶ μοχθηρία, ἡ μὲν κατ' ἄνθρωπον, ἁπλῶς λέγεται μοχθηρία· ἡ δὲ

χῆ τοῦ θέτειν, ὅτι θηριώδης, ἢ νοσηματώδης· ἁπλῶς δέ, ὃ· ὃν αὐτὸν ἕκαστον δῆλον, ὅτι καὶ ἀκρασία ἐστὶν, ἡ μὲν, θηριώδης· ἡ δὲ, νοσηματώδης· ἁπλῶς δὲ, ἡ κατὰ τὴν ἀνθρωπικὴν ἀκολασίαν μόνη. ὅτι μὲν οὖν ἀκρασία καὶ ἔκκρισις ἐστὶ μόνον τοιοῦτον ἡ ἀκολασία καὶ σωφροσύνη· καὶ ὅτι τοῦτο τὰ ἄλλα ἐστὶν ἀμφότερα εἴδος ἀκρασίας, λεγόμενον κατὰ μεταφοράν, καὶ οὐχ ἁπλῶς, δῆλον.

Κεφ. 6. Ὅτι δὲ καὶ ἧττον αἱρετὰ ἀκρασία ἢ τοῦ θυμοῦ, ἢ ἡ τῶν ἐπιθυμιῶν, θεωρήσωμεν· ἔοικε γὰρ ὁ θυμὸς, ἀκούειν μέν τι τοῦ λόγου, παρακούειν δὲ· καθάπερ οἱ ταχεῖς τῶν θεραπόντων, οἱ πρὶν ἀκοῦσαι πᾶν τὸ λεγόμενον, συνιᾶσιν, εἶτα ἁμαρτάνουσι τοῦ θέλξεως· καὶ οἱ κύνες, πρὶν σκέψασθαι εἰ φίλος, ἀλλὰ μόνον φθόγγου γένηται, ὑλακτοῦσιν· οὕτως ὁ θυμὸς, διὰ θερμότητα καὶ ταχύτητα τῆς φύσεως, ἀκούσας μέν, οὐκ ἐπέταγμα ἀκούσας, ὁρμᾷ πρὸς τὴν τιμωρίαν· ὁ μὲν γὰρ λόγος ἢ ἡ φαντασία, ὅτι ὕβρεις ἢ ὀλιγωρία, ἐδήλωσεν· ὁ δ', ὥσπερ συλλογισάμενος ὅτι δεῖ τῷ τοιούτῳ πολεμεῖν, χαλεπαίνει θύμος· ἡ δ' ἐπιθυμία, ἐὰν μόνον εἴπῃ ὅτι ἡδύ, ὁ λόγος, ἢ ἡ αἴσθησις, ὁρμᾷ πρὸς τὴν ἀπόλαυσιν· ὥσθ', ὁ μὲν θυμὸς ἀκολουθεῖ τῷ λόγῳ πως· ἡ δ' ἐπιθυμία, οὔ· αἰσχίων οὖν· ὁ μὲν γὰρ, τοῦ θυμοῦ ἀκρατὴς, τοῦ λόγου πως ἥττατο· ὁ δὲ, τῆς ἐπιθυμίας, καὶ οὐ τοῦ λόγου. ἔτι, ταῖς φύσεσιν συγγνώμη μᾶλλον ἀκολουθεῖν ὀρέξεσιν, ἐπεὶ καὶ ἐπιθυμίαις ταῖς διαφόροις μᾶλλον, ὅσαι κοιναὶ πᾶσι, καὶ ἐφ' ὅσον κοιναί· ὁ δὲ θυμὸς, φύσει κρείττων, καὶ ἡ χαλεπότης τῶν ἐπιθυμιῶν, τῶν ὑπερβολῆς καὶ τῶν μὴ ἀναγκαίων· ὥσπερ ὁ Ἀπολλοδώρου, ὅτι δεῖ πατέρα τύπτειν· καὶ γὰρ οὗτος, ἔφη, δεῖ ἐμοῦ· καὶ ἐκεῖνος, δεῖ ἀμύνειν· καὶ ὁ παιδίον δείξας, καὶ οὗτος ἐμὲ, ἔφη, ὅταν ἀνὴρ γένηται· συγγνώμης γὰρ ἡμῖν· καὶ ὁ ἔλεγχόμενος ὑπὸ τοῦ γόου, παύεσθαι ἐκέλευε πρὸς ταῖς θύραις· καὶ γὰρ αὐτὸς ἐλκύσας δεῖ πατέρα μέχρις ἐνταῦθα. ἔτι, ἀδικώτεροι οἱ ἐπιβουλότεροι. ὁ μὲν οὖν θυμώδης, οὐκ ἐπι-

ὀπίθυλος, ὁ δὲ ὀθυμὸς, ἀλλὰ φανερός· ἡ δὲ ὀπιθυμία, καθάπερ
τὴν Ἀφροδίτην φασί,

„ Δολοπλόκου δ' κυπρογενοῦς· καὶ

„ -- ὃν κεστὸν ἱμάντα Ἥρηρος,

„ Παρφασις, ἥτ' ἔκλεψε νόον πύκα περ φρονέοντος.

ὡς, εἴπερ ἀδικωτέρα καὶ αἰσχίων ἡ ἀκρασία αὐτῆς τῆς περὶ τὸν
θυμόν ἐστι, καὶ ἁπλῶς ἀκρασία καὶ κακία πως. ἔτι, τὸν δὲ εἰ-
ζῆ λυπούμενος· ὁ δὲ ὀργῇ ποιῶν πᾶς, ποιεῖ λυπούμενος· ὁ δὲ ὑ-
βρίζων, μετ' ἡδονῆς. εἰ οὖν οἷς ὀργίζεσθαι μάλιστα δίκαιον, ταῦτα ἀ-
δικώτερα, καὶ ἡ ἀκρασία ἡ δι' ὀπιθυμίαν· ὁ γὰρ ὑβρίζων ἐν θυμῷ ὑβρίζει. ὡς μὲν οὖν οὐκ αἰσχίων ἡ περὶ ὀπιθυμίας ἀκρασία, τῆς περὶ τὸν θυμόν, καὶ ὅτι ἔστιν ἡ ἐγκράτεια καὶ ἀκρασία περὶ ὀπιθυμίας καὶ ἡδονὰς σωματικάς, δῆλον. αὐτῶν δὲ τούτων τὰς διαφορὰς λητέον· ὥσπερ γὰρ εἴρηται κατ' ἀρχάς, αἱ μὲν, αὐθεστικαί εἰσι καὶ φυσικαί, καὶ τῷ γένει, καὶ τῷ μεγέθει· αἱ δὲ, θηριώδεις· αἱ δὲ, καὶ διὰ πηρώσεις, καὶ νοσήματα· τούτων δὲ περὶ τὰς τροφάς, σωφροσύνη καὶ ἀκολασία μόνον ἐστί· δεῖ δὲ καὶ τὰ θηρία, οὔτε σώφρονα, οὔτε ἀκόλαστα λέγομεν, ἀλλ' ἢ καθ' μεταφοράν· καὶ εἴ τινι ὅλως ἀνήρ τοῖς ἀνήρ διαφέρει γένος τῶν ζώων ὕβρει καὶ σιναμφείᾳ, καὶ τῷ παμφάγον εἶναι· ὑβρίζει γὰρ ἔχει προαίρεσιν, οὐδὲ λογισμὸν, ἀλλ' ἐξέστηκε τῆς φύσεως, ὥσπερ οἱ μαινόμενοι τῶν ἀνθρώπων. ἔλαττον δὲ θηριότης, κακίας· φοβερώτερον δὲ· οὐ γὰρ διέφθαρται τὸ βέλτιστον, ὥσπερ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ἀλλ' οὐκ ἔχει. ὅμοιον οὖν, ὥσπερ ἄψυχον συμβαλεῖν πρὸς ἔμψυχον, πότερον κάκιον· ἀσπιστέον γὰρ ἡ φαυλότης ἀεί, ἢ τῶν μὴ ἐχόντων ἀρχήν· ὁ δὲ νοῦς, ἀρχή. τοῦτο δὲ παντὶ οὖν τὸ συμβαῖνον ἀδικίαν πρὸς ἄνθρωπον ἄδικον· ἔστι γὰρ ὡς ἑκάτερον κάκιον· μυριοπλάσια γὰρ ἂν κακὰ ποιήσειεν ἄνθρωπος κακὸς, θηρίου.

Κεφ. 7. Περὶ δὲ ἁφὴν καὶ γεύσεως ἡδονὰς καὶ λύπας, καὶ ἐπιθυμίας καὶ φυγάς, περὶ ἃς ἥ τε ἀκολασία καὶ ἡ σωφροσύνη διωρίσθη πρότερον· ἔστι μὲν ὕστως ἔχειν, ὥστε ἡπλᾶσθαι καὶ ὧν οἱ πολλοὶ χρείττους· ἔστι δὲ κρατεῖν, καὶ ὧν οἱ πολλοὶ ἥττους· τούτων δή, ὁ μὲν περὶ ἡδονὰς, ἀκρατής· ὁ δ', ἐγκρατής· ὁ δὲ περὶ λύπας, μαλακός· ὁ δὲ, καρτερικός· μεταξὺ δὲ τῶν πλείστων ἕξις, καὶν εἴ ῥέπουσι μᾶλλον πρὸς τὰς χείρους. ἐπεὶ δ' ἔνιαι τῶν ἡδονῶν, ἀναγκαῖαί εἰσιν· αἱ δ', ὄν, καὶ μέχρι τινός· αἱ δ' ὑπερβολαί, ὄν, οὐδὲ αἱ ἐλλείψεις· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ ἐπιθυμίας ἔχει καὶ λύπας· ὁ μὲν περὶ τὰς ὑπερβολὰς διώκων τῶν ἡδέων, ἢ καθ' ὑπερβολὰς, ἢ διὰ προαίρεσιν, καὶ δι' αὐτὰς, καὶ μηδὲν δι' ἕτερον ἀποβαῖνον, ἀκόλαστος· ἀνάγκη γὰρ τὸν μὴ ἐπιμεταμελητικὸν ὡς τοιοῦτος εἶναι ἀνίατος· ὁ δὲ ἐλλείπων, ὁ ἀντικείμενος· ὁ γὰρ μέσος, σώφρων. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ φεύγων τὰς σωματικὰς λύπας, μὴ διὰ ἧτταν, ἀλλὰ διὰ προαίρεσιν. τῶν δὲ μὴ προαιρουμένων, ὁ μὲν, ἄγεται, διὰ τὴν ἡδονήν· ὁ δὲ, διὰ τὸ φεύγειν τὴν λύπην, τὴν ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας· ὥστε διαφέρουσιν ἀλλήλων. πρὸς τί δὲ ἂν δόξειε χείρων εἶναι, εἴ τις μὴ ἐπιθυμοῦντα, ἢ ἠρέμα, προάγοι τι αἰσχρὸν, ἢ εἰ σφόδρα ἐπιθυμοῦντα· καὶ εἰ μὴ ὀργιζόμενος τύπτοι, ἢ εἰ ὀργιζόμενος· τί γὰρ ἂν ἐποίει, ὢν πάσχων; διὸ ὁ ἀκόλαστος, χείρων τοῦ ἀκρατοῦς. τῶν δὴ λεχθέντων, τὸ μὲν, μαλακίας εἶδος μᾶλλον· ὁ δὲ, ἀκόλαστος. ἀντίκειται δὲ, τῷ μὲν ἀκρατεῖ, ὁ ἐγκρατής· τῷ δὲ μαλακῷ, ὁ καρτερικός· τὸ μὲν γὰρ καρτερεῖν, ἐστὶν ἐν τῷ ἀντέχειν· ἡ δὲ ἐγκράτεια, ἐν τῷ κρατεῖν. ἕτερον δὲ τὸ ἀντέχειν καὶ κρατεῖν, ὥσπερ καὶ τὸ μὴ ἡπλᾶσθαι τοῦ νικᾶν· διὸ καὶ αἱρετώτερον ἐγκράτεια καρτερείας ἐστίν. ὁ δὲ ἐλλείπων, πρὸς ἃ οἱ πολλοὶ καὶ ἀντιτείνουσι, καὶ δυνάμενος, οὗτος μαλακὸς καὶ τρυφῶν· καὶ γὰρ ἡ τρυφὴ, μαλακία τίς ἐστιν· ὃς ἀνέχεται τὸ ἱμάτιον, ἵνα μὴ πονήσῃ τοῦ ἀπὸ τοῦ ἄρρνος λυπεῖν· καὶ μιμούμενος τὸν κάμνοντα, οὐκ οἴεται ἄθλιος εἶναι, ἀθλίῳ ὅμοιος ὤν.

ὁμοίως

ὁμοίως δὲ ἔχῃ καὶ περὶ ἐγκράτειαν καὶ ἀκρασίαν· ἀγαθὸν γὰρ εἶναι φυσικῶν ἡδονῶν ἁπάντων, ἢ λυπῶν, θαυμαστὸν, ἀλλὰ καὶ συγγνωμονικὸν, εἰ ἀνιτείνων, ὥσπερ ὁ Θεοδέκτου Φιλοκτήτης τοῦ ἕλκους πεπληγμένος· ἢ ὁ Καρκίνος ἐν τῇ Ἀλόπῃ Κερκύων· καὶ ὥσπερ οἱ κατέχειν πρῴμνοι ὂν γέλωτα, ἀλλὰ σχεδὸν ἐκκαγχάζουσιν, οἷον συνέπεσε Ξενοφάντῳ. ἀλλ' εἴ τις παρὰς οἱ πολλοὶ δυνατοὶ ἀντέχειν, τούτων ἁπάντων, καὶ μὴ δυνατὸν ἀνιτείνειν, μὴ διὰ φύσιν γοῦν ἡμῶν, ἢ διὰ νόσον, οἷον ἐν τοῖς Σκυθῶν βασιλεῦσιν ἡ μαλακία διὰ τὸν ἡμῶν, καὶ ὡς ὁ ζηλυτὴς ὁ ἄρρεν διέφθειρε. δοκεῖ δὲ καὶ ὁ παιδιώδης, ἀκόλαστος εἶναι· ἔστι δὲ μαλακός· ἡ γὰρ παιδιὰ, ἄνεσίς ἐστιν, εἶδος ὧν ἀναπαυσις. τοῦ δὲ παρὰ τοῦτο ὑπερβαλλόντων, ὁ παιδιώδης ἐστὶν. ἀκρασίας δὲ, ὁ μὲν, προπέτεια· ὁ δὲ, ἀσθένεια· οἱ μὲν γὰρ βουλευσάμενοι, οὐκ ἐμμένουσιν οἷς ἐβουλεύσαντο, διὰ τὸ πάθος· οἱ δὲ, διὰ τὸ μὴ βουλεύσασθαι, ἄγονται ὑπὸ τοῦ πάθους· ἔνιοι γὰρ, ὥσπερ οἱ προεξερεθίσαντες, ὑπερεξερεθίζονται, ὥστε καὶ προεξαναδύμενοι, καὶ προϊδόντες, καὶ προεγείραντες ἑαυτοὺς καὶ τὸν λογισμὸν, οὐκ ἠπῶνται ὑπὸ τοῦ πάθους· ὅτ' οὐχ ἡδὺ ᾖ, ὅτ' οὐ λυπηρόν. μάλιστα δ' οἱ ὀξεῖς καὶ μελαγχολικοὶ, τῇ προπετῆ ἀκρασίαν εἰσὶν ἀκρατεῖς· οἱ μὲν γὰρ, διὰ τὴν ταχύτητα· οἱ δὲ, διὰ τὴν σφοδρότητα, οὐκ ἀναμένουσι τὸν λόγον, διὰ τὸ ἀκολουθητικοὶ εἶναι τῇ φαντασίᾳ.

Ἔστι δ', ὁ μὲν ἀκόλαστος, ὥσπερ ἐλέχθη, ὁ μεταμεληλικός· ἐμμένει γὰρ τῇ προαιρέσει· ὁ δ' ἀκρατὴς, μεταμεληλικὸς πᾶς. διὸ οὐχ ὥσπερ ἠπορήσαμεν, οὕτω καὶ ἔχει· ἀλλ', ὁ μὲν, ἀνίατος· ὁ δὲ, ἰατός· ἔοικε γὰρ, ἡ μὲν μοχθηρία, τῶν νοσημάτων οἷον ὑδέρῳ καὶ φθίσει· ἡ δὲ ἀκρασία, ταῖς ἐπιληπτικαῖς· ἡ μὲν γὰρ, συνεχής· ἡ δὲ, οὐ συνεχὴς πονηρία. καὶ ὅλως δὲ, ἕτερον τὸ ἦθος ἀκρασίας καὶ κακίας· ἡ μὲν γὰρ κακία, λανθάνει· ἡ δὲ ἀκρασία, οὐ λανθάνει. αὐτῶν δὲ Κεφ. 8.

τούτων βελτίους οἱ ἐγκαλιχοί, ἢ οἱ ὃν λόγον ἔχοντες μὴ, μὴ ἐμμένοντες δέ· ἢ ὑπὸ ἐλάττονος γὰρ πάθους ἡττῶνται, καὶ οὐκ ἀπορβούλευτοι, ὥσπερ ἕτεροι· ὅμοιος γὰρ ὁ ἀκρατὴς ὅστις ταχὺ μεθυσκομένοις, καὶ ὑπὸ ὀλίγου οἷος, καὶ ἐλάττονος ἢ ὡς οἱ πολλοί. ὅτι μὲν οὖν κακία ἡ ἀκρασία οὐκ ἔστι, φανερόν· ἀλλὰ πῇ ἴσως· ὃ μὲν γὰρ, παρὰ προαίρεσιν· ὃ δὲ, κατὰ προαίρεσιν ὅστιν. ὅ μοιον δὲ μᾶλλον ὅμοιόν γε κατὰ τὰς πράξεις, ὥσπερ ὃ Δημοδόκου εἰς Μιλησίους· Μιλήσιοι γάρ, ἀξιόπιστοι μὲν οὐκ εἰσί· δρῶσι δὲ, οἷά περ οἱ ἀξιόπιστοι· καὶ οἱ ἀκρατεῖς, ἄδικοι μὲν οὐκ εἰσὶν, ἀδικοῦσι δέ. ἐπεὶ δή, ὁ μὲν, τοιοῦτός ὅστιν, οἷος μὴ διὰ τὸ πεπεῖσθαι διώκειν τὰς καθ' ὑπερβολὴν καὶ παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον σωματικὰς ἡδονάς· ὁ δὲ, πέπεισται, διὰ τὸ τοιοῦτος εἶναι, οἷος διώκειν αὐτάς. σκληρὸς μὲν οὖν, ἀμεταπειστος· ὁ δή, ὥσπερ καὶ μοχθηρία τις ἀρχὴ, ἡ μὲν, φθείρει· ἡ δὲ, σώζει· ἐν δὲ ταῖς πράξεσι τὸ οὗ ἕνεκα, ἀρχή· ὥσπερ ἐν τοῖς μαθηματικοῖς αἱ ὑποθέσεις· οὔτε δὴ ἐκεῖ ὁ λόγος διδασκαλικὸς τῶν ἀρχῶν, οὔτε ἐνταῦθα, ἀλλ' ἀρετὴ, ἢ φυσικὴ, ἢ ἠθικὴ τὸ ὀρθοδοξεῖν περὶ τὰς ἀρχάς. σώφρων μὲν οὖν ὁ τοιοῦτος· ἀκόλαστος δὲ, ὁ ἐναντίος. ἔστι δέ τις πάθος ἐγκαλιχὸς καὶ ὃν ὀρθὸν λόγον· οἷον, ὥστε μὲν μὴ κρατεῖν τοῦ ὀρθοῦ λόγου, κρατεῖ τὸ πάθος· ὥστε δὴ τοιοῦτον οἷον πεπεῖσθαι διώκειν ἀνέδην δεῖν τὰς τοιαύτας ἡδονάς, ὃ κρατεῖ τοιοῦτός ὅστιν ὁ ἀκρατὴς, βελτίων τοῦ ἀκολάστου· οὐδεὶς φαῦλος ἁπλῶς· σώζεται γὰρ τὸ βέλτιστον, ἡ ἀρχή. ἄλλος δή, ἐναίσιος, ὁ ἐμμενετικὸς, καὶ οὐκ ἐγκαλικὸς, πάθος γε τὸ πάθος. φανερὸν δὴ ἐκ τούτων ὅτι, ἡ μὲν, ἀπουδαία ἕξις· ἡ δὲ, φαύλη.

ΚΕΦ. 9. Πότερον δ' ἔστιν ἐγκρατὴς ὅστις ὁποιῳοῦν λόγῳ, καὶ ὁποιαοῦν προαιρέσει ἐμμενῶν, ἢ ὁ τῇ ὀρθῇ· καὶ ἀκρατὴς δὲ, ὁ ὁποιαοῦν μὴ ἐμμένων προαιρέσει, καὶ ὁποιῳοῦν λόγῳ, ἢ ὁ μὴ τῷ ἁπλῶς δεῖ λόγῳ καὶ τῇ προαιρέσει τῇ ὀρθῇ, ὥσπερ ἠπορήθη πρότερον, ἢ κατὰ συμβεβηκὸς

κὸς

καὶ ὁ ὁποιασοῦν· καθ' αὐτὸ δὲ τοῦ ἀληθεῖ λόγῳ καὶ τῇ ὀρθῇ προαιρέσει, ὁ μὲν, ἐμμενής· ὁ δὲ, οὐκ ἐμμενής· εἰ γάρ τις τοιοῦτος ἀγαθὰ καὶ αἱρεῖται καὶ διώκει καθ' αὐτὸ μὲν, τοῦτο διώκει καὶ αἱρεῖται· κατὰ συμβεβηκὸς δ', τοὐναντίον. ἁπλῶς δὲ λέγομεν, ὃ καθ' αὐτό· ὥστε, ὅτι μὲν ὡς ὁποιασοῦν δόξῃ, ὁ μὲν, ἐμμενής· ὁ δὲ, ἐξίσταται· ἁπλῶς δὲ, τῇ ἀληθεῖ. εἰσὶ δέ τινες οἱ ἐμμενετικοὶ τῇ δόξῃ· εἰσὶ δὴ οὓς καλοῦσιν ἰσχυρογνώμονας, οἷον δυσπειστοι καὶ οὐκ εὐμετάπειστοι· οἱ ὅμοιον μέν τι ἔχουσι τοῦ ἐγκρατεῖ· οἷον ὁ ἀσώτως τοῦ ἐλευθερίῳ, καὶ ὁ θρασὺς τοῦ θαρραλέῳ· εἰσὶ δ' ἕτεροι καὶ πολλά· ὁ μὲν γὰρ, διὰ πάθος καὶ ἐπιθυμίαν ἢ μεταβάλλει, ὁ ἐγκρατής· ἐπεὶ εὐπειστος, ὅταν τύχῃ, ἔσται ὁ ἐγκρατής· ὁ δὲ, οὐκ ἀπὸ λόγου· ἐπεὶ ἐπιθυμίας γε λαμβάνουσι, καὶ ἄγουσι πολλοὶ ἀπὸ τῶν ἡδονῶν. εἰσὶ δὲ ἰσχυρογνώμονες οἱ ἰδιογνώμονες, καὶ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἄγροικοι· οἱ μὲν ἰδιογνώμονες, διὰ ἡδονήν καὶ λύπην· χαίρουσι γὰρ νικῶντες, ἐὰν μὴ μεταπείθωσι· καὶ λυποῦνται, ἂν ἄκυρα τὰ αὐτῶν ᾖ, ὥσπερ ψηφίσματα· ὥστε μᾶλλον τοῦ ἀκρατεῖ ἔοικασιν ἢ τοῦ ἐγκρατεῖ. εἰσὶ δέ τινες οἳ τοῖς δόξασιν οὐκ ἐμμένουσιν, διὰ ἀκρασίαν, οἷον ὁ τοῦ Φιλοκτήτη τὸν Σοφοκλέους ὁ Νεοπτόλεμος· καὶ τοι διὰ ἡδονὴν οὐκ ἀνέμφυεν, ἀλλὰ καλήν. ὃ γὰρ ἀληθὲς ἦν αὐτῷ καλὸν ἐπείθη δὴ ἀπὸ τοῦ Ὀδυσσέως ψεύδεσθαι· ὁ γὰρ πᾶς ὁ διὰ ἡδονήν τι αἰσχρὸν πράττων, ἐστὶν ἀκόλαστος, οὔτε φαῦλος, οὔτε ἀκρατής· ἀλλ' ὁ διὰ ἀγαθόν. ἐπεὶ δὴ ἔστί τις καὶ τοιοῦτος οἷος ἥττον ἢ δεῖ τοῖς σωματικοῖς χαίρων, καὶ οὐκ ἐμμένων τῷ λόγῳ, ὁ τοιοῦτος τούτου καὶ τοῦ ἀκρατοῦς μέσος ὁ ἐγκρατής· ὁ μὲν γὰρ ἀκρατὴς οὐκ ἐμμένει τῷ λόγῳ, διὰ τὸ μᾶλλον τι· ἔστι δὲ, διὰ τὸ ἧττον τι· ὁ δ' ἐγκρατὴς ἐμμένει, καὶ οὐδὲ διὰ ἕτερον μεταβάλλει. δεῖ γὰρ, εἴπερ ἡ ἐγκράτεια σπουδαῖον, ἀμφοτέρας τὰς ἀναπόδας ἕξις φαύλας εἶναι, ὥσπερ καὶ φαίνονται· ἀλλὰ διὰ τὸ τιὼ ἑτέραν εἶναι ὀλίγοις καὶ ὀλιγάκις εἶναι φανεράν, ὥσπερ ἡ σωφροσύνη τῇ

τῇ ἀκολασίᾳ δοκεῖ ἐναντίον εἶ μόνον, ὅτω καὶ ἡ ἐγκράτεια τῇ ἀκρασίᾳ. ἐπεὶ δὲ καθ' ὁμοιότητα πολλὰ λέγε, καὶ ἡ ἐγκράτεια ἡ τοῦ σώφρονος καθ' ὁμοιότητα ἠκολούθηκεν· ὅ, τε γὰρ ἐγκρατὴς οἷος μηδὲν παρὰ τὸν λόγον, διὰ τὰς σωματικὰς ἡδονὰς ποιῆν, καὶ ὁ σώφρων· ἀλλ' ὁ μὲν, ἔχων· ὁ δ', οὐκ ἔχων φαύλας ἐπιθυμίας· καὶ ὁ μὲν τοιοῦτος οἷος μὴ ἥδεσθαι παρὰ τὸν λόγον· ὁ δ', οἷος ἥδεσθαι, ἀλλὰ μὴ ἄγεσθαι. ὅμοιοι δὲ καὶ ὁ ἀκρατὴς καὶ ὁ ἀκόλαστος, ἕτεροι μὲν ὄντες, ἀμφότεροι δὲ τὰ σωματικὰ ἡδέα διώκουσιν· ἀλλ' ὁ μὲν, καὶ οἰόμενος δεῖν· ὁ δ', οὐκ οἰόμενος.

Κεφ. 10. Οὐδὲ ἅμα φρόνιμον καὶ ἀκρατῆ ἐνδέχεται εἶναι τὸν αὐτόν· ἅμα γὰρ φρόνιμος καὶ πεπραγὼς δεῖ ἦθος δεδόσθαι ὤν. ἔτι, ὁ κατὰ εἰδέναι μόνον φρόνιμος, ἀλλὰ καὶ κατὰ πρᾶξιν. ὁ δ' ἀκρατὴς, οὐ πρακτικός. ὃν δὲ δρᾶν οὐδὲν κωλύει ἀκρατῆ εἶναι· διὸ καὶ δοκοῦσιν ἐνίοτε φρόνιμοι εἶναί τινες, ἀκρατεῖς δὲ, διὰ τὸ δρᾶν τὰ φρόνιμα διὰ φέρειν τὸ φρονίμους ὄντα εἰρημένον ἔπειν ἐν τοῖς πρώτοις λόγοις· καὶ κατὰ μὲν τὸν λόγον ἐγγὺς εἶναι, διὰ φέρειν δὲ κατὰ τὴν προαίρεσιν. οὐδὲ δὴ ὡς ὁ εἰδὼς καὶ θεωρῶν, ἀλλ' ὡς ὁ καθεύδων ἢ οἰνωμένος· καὶ ἐκὼν μέν· ἔστιν γάρ τινα εἰδὼς, καὶ ὃ ποιεῖ, καὶ οὗ ἕνεκα· πονηρὸς δ', ὅτι ἡ γὰρ προαίρεσις, ὑπόκειται· ὥστε ἡμιπόνηρος, καὶ οὐκ ἄδικος· οὐ γὰρ ἐπίβουλος· ὁ μὲν γὰρ αὐτῶν, οὐκ ἐμμενετικὸς, οἷς ἂν βουλεύσῃ· ὁ δ', μελαγχολικὸς, οὐδὲ βουλευτικὸς ὅλως· καὶ ἔοικε δὴ ὁ ἀκρατὴς πολλῷ, ἢ ψηφίζεται μὲν ἃ πρακτὰ δέοντα, καὶ νόμους ἔχει παρόντας, χρῆται δ' οὐδενὶ, ὥσπερ Ἀναξανδρίδης ἔσκωψεν·

„ Ἡ πόλις ἐβούλετ', ἢ νόμων οὐδὲν μέλει.

ὁ δὲ πονηρὸς, χρωμένῃ μὲν τοῖς νόμοις, πονηρὸς δὲ χρωμένη. ἔστι δ' ἀκρασία καὶ ἐγκράτεια περὶ ὑπερβολήν τινα τῶν πολλῶν ἕξεως· ὁ μὲν γὰρ, ἐμμένει μᾶλλον· ὁ δ', ἧττον, τῶν πλείστων δυνάμεως.

Δια-

διαβτέρα δὲ τῶν ἀκρασιῶν, ὡς οἱ μελαγχολικοὶ ἀκρατεύονται, τῶν βαλλομένων μὲν, μὴ ἐμμενόντων δὲ· καὶ οἱ δι' ἐθισμὸν ἀκρατεῖς, τῶν φυσικῶν· ῥᾴον γὰρ ἔθος μεταπιπτοντι φύσεως· ἀφαιρεῖται γὰρ τοῦτο καὶ ὁ ἔθος χαλεπὸν, ὅτι τῇ φύσει ἔοικεν, ὥσπερ καὶ Εὔηνος λέγει,

„ Φημὶ πολυχρόνιον μελέτην ἔμμεναι φίλε· καὶ δὴ
„ Τοῦτον ἀνθρώποισι τελευτῶσαν φύσιν εἶ).

τί μὲν οὖν ἐστιν ἐγκράτεια, καὶ τί ἀκρασία, καὶ τί καρτερία καὶ μαλακία, καὶ πῶς ἔχουσιν αἱ ἕξεις αὗται πρὸς ἀλλήλας, εἴρηται.

Περὶ δὲ ἡδονῆς καὶ λύπης θεωρῆσαι, ἕν τῶν πολιτικῶν φιλοσοφοῦντος· δεῖ γὰρ, τὸν τέλους ἀρχιτέκτονα, πρὸς ὃ βλέποντες, ἕκαστον, ὃ μὲν, κακὸν· ὃ δὲ, ἀγαθὸν ἁπλῶς λέγομεν. ἔτι δὲ, καὶ τὰ ἀναγκαῖον ὑπισχνεῖσθαι περὶ αὐτῶν· τῶν τε γὰρ ἀρετῶν καὶ τῶν κακιῶν τῶν ἠθικῶν περὶ λύπας καὶ ἡδονάς ἐστιν· καὶ τῶν δαιμονίαν οἱ πλῆθοι μὲν ἡδονῆς εἶναί φασι· διὸ καὶ ὀνομάκασιν ἀπὸ τοῦ χαίρειν. τοῖς μὲν οὖν, δοκεῖ εὐθυμία ἡδονὴ εἶ) ἀγαθὸν, ἤτε καθ' αὑτὸ, ἤτε κατὰ συμβεβηκός· ἡ γὰρ εἶ) τὸ αὐτὸ ἀγαθὸν καὶ ἡδονῇ· τοῖς δ', ἔνιαι μὲν εἶ), αἱ δὲ πολλαὶ, φαῦλαι. ἔτι δὲ, τούτων τρίτον, εἰ καὶ πᾶσαι ἀγαθὸν, ὅμως μὴ ἐνδέχεται εἶ) τὸ ἄριστον ἡδονῇ. ὅλως μὲν οὖν οὐκ ἀγαθὸν, ὅτι πᾶσα ἡδονὴ γένεσίς ἐστιν εἰς φύσιν ἀγαθήν, εὐθυμία δὲ γένεσις συνεχὴς τοῖς τέλεσιν· οἷον εὐθυμία οἰκοδέμησις οἰκίας. ἔτι, ὁ σώφρων φεύγει τὰς ἡδονάς. ἔτι, ὁ φρόνιμος τὸ ἄλυπον διώκει, ἡ δὲ ἡδύ· ἔτι, ἐμποδὼν τῇ φρονήσει αἱ ἡδοναί· καὶ ὅσῳ μᾶλλον χαίρῃ, μᾶλλον· οἷον τῷ ἀφροδισίων· εὐθεία γὰρ οὐ δύναται νοῆσαί τι ἐν αὐτῇ. ἔτι, τέχνη εὐθυμία ἡδονῆς· καὶ τὸ ποιῆσαι ἀγαθὸν, τέχνης ἔργον. ἔτι, τὰ παιδία καὶ τὰ θηρία διώκει τὰς ἡδονάς. τὸ δὲ μὴ πάσας ταυτὰς εἶναι, ὅτι εἰσὶ καὶ αἰσχραὶ καὶ ὀνείδιζόμεναι, καὶ ὅτι βλάβεραί· νοσώδη γὰρ ἔνια τῶν ἡ-

Κεφ. ιι.

δέων. ὅτι δ' οὐκ ἄειον ἡ ἡδονὴ, ὅτι ὐ τέλος, ἀλλὰ γλύεσις· τὰ μὲν οὖν λεγόμενα ἀρεδὸν ταῦτ' ἐστίν.

Κεφ. 12. Ὅλι δ' ὐ συμβαίνῃ ἀληθῶ τὰ μὴ εἶ) ἀγαθὸν, μηδὲ ὃ ἄειον, ὐκ τῶνδε δῆλον· πρῶτον μὲν, ἐπεὶ ὃ ἀγαθὸν διχῶς· ὃ μὲν γὰ, ἁπλῶς· ὃ δὲ, ἑνί· ἡ γὰ φύσις ἡ γὰ ἕξις ἀκολουθήσουσιν. ὥστε καὶ αἱ κινήσεις ἡ γὰ γλύεσις ἀκολουθήσουσι· ἡ γὰ φαῦλαι δοκοῦσαι, αἱ μὲν, ἁπλῶς φαῦλαι· πινὶ δ', ὅ· ἀλλ' αἱρεταὶ τῷδε· ἔνιαι δ', οὐδὲ τῷδε, ἀλλὰ ποτὲ ἡ ὀλίγον χρόνον· αἱρεταὶ δ', ὅ· αἱ δὲ, οὐδὲ ἡδοναί, ἀλλὰ φάνου εἶ), ὅσαι μὴ λύπης, ἡ ἰατρείας ἕνεκεν· οἷον αἱ τῶ καμνόντων. ἔτι, ἐπεὶ τῶ ἀγαθοῦ, ὃ μὲν ἐνέργεια, ὃ δ' ἕξις, ἢ συμβεβηκὲς, αἱ κατασκευαζούσας εἰς τὸ φυσικὸν ἕξιν, ἡδεῖαί εἰσιν. ἔστι δ' ἡ ἐνέργεια ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆ ἀναπληρωτικοῦ ἕξεως ἡ φύσεως· ἐπεὶ ἡ αὖθ λύπης καὶ ἐπιθυμίας εἰσὶν ἡδοναί· οἷς αἱ τῆ θεωρῆν ἐνέργειαι, τῆ φύσεως οὐκ ἐνδεούσης. σημεῖον δ', ὅτι ὐ περὶ αὐτὰ ἡδεῖ χαίρουσιν, ἀναπληρωτικῆς μὲν ὑπῆς τε τῆς φύσεως καὶ κατασκευαστικῆς· ἀλλὰ κατασκευαστικῆς μὲν, τοῖς ἁπλῶς ἡδέσιν· ἀναπληρωτικῆς δὲ καὶ τοῖς ἐναντίοις· ἡ γὰ ὀξέσι ἡ πικροῖς χαίρουσιν· ὧν οὐδὲν ἔστε φύσει ἡδύ, ἔθ' ἁπλῶς ἡδύ· ὥστε ὐδ' αἱ ἡδοναί· ὡς γὰ τὰ ἡδέα πρὸς ἀνῆλαι συνέχουσιν, οὕτω ἡ αἱ ἡδοναὶ αἱ ἀπὸ τούτων. ἔτι, ὐκ ἀνάγκη ἕτερόν τι εἶ) βέλτιον τῆ ἡδονῆς, ὥσπερ τινές φασι τὸ τέλος τῆ γλύεσεως· ὐ γὰ γλύεσις εἰσὶν αἱ ἡδοναὶ, οὐδὲ μὴ γλύεσεως πᾶσαι, ἀλλ' ἐνέργειαι ἡ τέλος· ὐδὲ γινομένων συμβαίνουσιν, ἀλλὰ χρωμένων· καὶ τέλος, ὐ πασῶν ἕτερόν τι, ἀλλὰ τῶν εἰς τὴν τελείωσιν ἀγομένων τῆ φύσεως· διὸ καὶ οὐ καλῶς ἔχει ὃ ἀναθήλων γλύεσιν φάναι εἶ) τὴ ἡδονὴν, ἀλλὰ μᾶλλον λεκτέον ἐνέργειαν τῆ ἡ φύσιν ἕξεως· ἀντὶ ὧ δ' ἀναθήλων, ἀνεμποδίστου. δοκεῖ δὲ γλύεσίς τις εἶ), ὅτι κυρίως ἀγαθόν· τῶν γὰ ἐνέργειαν γλύεσιν οἴονται εἶ). ἔστι δ' ἕτερον. ὃ δ' εἶ) φαύλας, ὅτι νοσώδη ἐνίαι ἡδέα, ὃ αὐτὸ ἡ ὅτι ὑγιάνα, ἐνίαι φαῦλαι πρὸς χρηματισμόν. τοῦ-

τη

τὴ δῶν φαῦλα ἄμφω, ἀλλ' ὰ φαῦλα, κατά γε ἕτο· ἐπεὶ κ᾽ ὃ θεω-
ρῆν ποτὲ βλαπτικὸς εἰς ὑγίειαν· ἐμποδίζῃ δὲ, ὅτε φρονήσει, ὅθ' ἕ-
ξῃ σοδεμιᾶ ἢ ἀφ' ἑκάστης ἡδονὴ, ἀλλὰ αἱ ἀλλότριαι· ἐπεὶ αἱ ἀπὸ
τᾶ θεωρῆν καὶ μανθάνειν, μᾶλλον ποιήσουσι θεωρῆν καὶ μανθάνειν.
ὃ δὲ, τέχνης μὴ εἶ) ἔργον μηδεμίαν ἡδονὴν, ἀλλ' ὡς συμβέβη-
κεν· οὔτε γὰ ἀπῆς ἐνεργείας σοδεμιᾶς τέχνη ἐστὶ, τῆς δυνάμεως·
καί τοι καὶ ἡ μυρεψικὴ τέχνη, καὶ ἡ ὀψοποιϊκὴ, δοκεῖ ἡδονῆς εἶ)·
ὃ δὲ τὸν σώφρονα φεύγειν, κ᾽ τ᾽ φρόνιμον διώκειν ἕν᾽ ἄλυπον βίον,
καὶ ὃ τὰ παιδία καὶ τὰ θηρία διώκειν, τῷ αὐτῷ λύπας πάντα·
ἐπεὶ γὰρ εἴρηται πῶς ἀγαθαὶ ἁπλῶς, καὶ πῶς οὐκ ἀγαθαὶ πᾶ-
σαι αἱ ἡδοναὶ, ταῖς ταύτας τὰ παιδία κ᾽ τὰ θηρία διώκει, κ᾽ τὸν
τούτων ἄλυπίαν ὁ φρόνιμος, ταῖς μετ' ἐπιθυμίας καὶ λύπης, καὶ
ταῖς σωματικαῖς· ταύται γὰρ εἰσὶ ταύτας· καὶ ταῖς τούτων ὑπερβολαῖς,
καθ' ἃς ὁ ἀκόλαστος ἀκόλαστος· διὸ ὁ σώφρων φεύγει ταύτας· ἐπεὶ
εἰσὶν ἡδοναὶ καὶ σώφρονος.

Ἀλλὰ μὴν ὅτι κ᾽ ἡ λύπη κακὸν, ὁμολογεῖται, καὶ φυκτόν. ἡ Κεφ. 13.
μὲν γὰ, ἁπλῶς κακόν· ἡ δὲ, πῇ, ᾗ ἐμποδιστική· ᾗ δὲ φυκτὸν ὃ
ἐναντίον, ἢ φυκτόν τι καὶ κακὸν, ἀγαθόν. ἀναίκη οὖν τῷ ἡδονῷ
ἀγαθόν τι εἶ)· ὡς γὰρ Σπεύσιππος ἔλυεν, οὐ συμβαίνει ἡ λύσις·
ὥσπερ ὃ μεῖζον τῷ ἐλάττονι, καὶ τῷ ἴσῳ ἐναντίον· οὐ γὰ ἂν φαίη
ὅ γε κακόν τι εἶ) τῷ ἡδονῷ. ἄρειον δ᾽ οὐδὲν κωλύει ἡδονῷ τι-
να εἶ), εἰ ἔνιαι φαῦλαι ἡδοναί, ὥσπερ καὶ ὑπομήμῳ τινὰ, οἷον
φαύλων ὑσῶν· ἴσως δὲ κ᾽ ἀναίσχυον, εἰ ἅπ᾽ ἑκάστης ἕξεως εἰσὶν ἐνέρ-
γειαι αἱ ἐμποδίσαι, εἰθ' ἡ πασῶν ἐνέργεια ἐστὶν εὐδαιμονία· εἴτε τις
τινὸς αὐτῆ, αὐτὴ ἡ ἀνεμπόδιστος, αἱρετωτάτῳ εἶ)· τοῦτο δ᾽ ἐστὶν ἡδονή·
ὥστε εἴη ἂν τις ἡδονὴ ὃ ἄριστον, εἰ τὸ πολλῶν ἡδονῶν φαύλων ὑσῶν, εἰ
ἔτυχεν ἁπλῶς· κ᾽ διὰ τοῦτο πάντες ὃν εὐδαίμονα, ἡδὺ οἴονται
βίον εἶ), κ᾽ ἐμπλέκουσι τ᾽ ἡδονὴν εἰς τὸν εὐδαιμονίαν, εὐλόγως·

σύμφυτα γὰρ ἐνέργεια τέλειος, ἐμποδιζομένη· ἡ δὲ εὐδαιμονία, τῶν τελείων· διὸ προσδεῖται ὁ εὐδαίμων τοῦ ἐν σώματι ἀγαθῶν, καὶ τῶν ἐκτὸς, καὶ τῆς τύχης, ὅπως μὴ ἐμποδίζηται ταῦτα. οἱ δὲ τὸν ἐσχάτως καὶ ὃν δυστυχίαις μεγάλαις προσπίπτοντα, εὐδαίμονα φάσκοντες εἶναι, ἐὰν ἢ ἀγαθὸς, ἢ ἐκόντες, ἢ ἄκοντες· οὐδὲν λέγουσι. Διὰ δὲ τὸ προσδεῖσθαι τῆς τύχης, δοκεῖ τισι ταὐτὸν εἶναι ἡ δυτυχία τῇ εὐδαιμονίᾳ, οὐκ ὄσα· ἐπεὶ καὶ αὐτὴ ὑπερβάλλουσα, ἐμποδίος ἐστί. καὶ ἴσως οὐκ ἔτι εὐτυχίαν καλεῖν δίκαιον· προσὸν γὰρ τῷ εὐδαιμονίαν ὁρίσασθαι· καὶ τὸ διώκειν δὲ ἄπονα καὶ ἡδεῖα καὶ ἀνεμπόδιστα τῷ ἡδονῷ, συμβαίνει τῷ εἶναι πως αἱρετὸν αὐτῷ.

„ Φήμη δ' οὔ τι γε πάμπαν ἀπόλλυται, ὅν τινα λαοί

„ Πολλοὶ φημίζωσιν.

ἀλλ' ἐπεὶ οὐχ ἡ αὐτὴ, οὔτε φύσις, οὔθ' ἕξις ἡ ἀεὶ ση, ὅτ' ἔστιν, οὔτε δοκεῖ, οὐδ' ἡδονῷ διώκουσι τῷ αὐτῷ πάντες· ἡδονῷ μού τοι πάντες· ἴσως δὲ καὶ διώκουσιν, οὐχ ὧν οἴονται, οὐδ' ὧν φαῖεν, δηλαὶ τὴ αὐλῷ· πάντα γὰρ φύσει ἔχει τι θεῖον· ἀλλ' εἰλήφασί γε τὴ τοῦ ὀνόματος κληρονομίαν αἱ σωματικαὶ ἡδοναὶ, διὰ τὸ πολλάκις τε τοῦ βιοῦ ἐπ' αὐτὰς, καὶ πάντας μετέχειν αὐτῶν. διὰ τὸ μόνας οὖν γνωρίμους εἶναι, ταύτας μόνας οἴονται εἶναι. φανερὸν δὲ καὶ ὅτι, εἰ μὴ ἡδονὴ ἀγαθὸν, οὐδ' ἡ ἐνέργεια, οὐκ ἔσται ζωὴ ἡδέως ὃν εὐδαίμων· τίνος γὰρ ἕνεκα δέοι ἂν αὐτῆς, εἴγε μὴ ἀγαθόν; οὐδὲ λυπηρῶς ἂν ἔχοι ζωή; ἔστε κακὸν γὰρ, ὅτ' ἀγαθὸν, ἡ λύπη, εἴγε μηδὲ ἡδονή· ὥστε διὰ τί ἂν φεύγοι; οὐδὲ δὴ ἡδέων ὁ βίος ὁ τοῦ σπουδαίου, εἰ μὴ καὶ αἱ ἐνέργειαι αὐτοῦ.

Κεφ. 14. Περὶ δὲ δὴ τῶν σωματικῶν ἡδονῶν ἐπισκεπτέον τοῖς λέγουσιν, ὅτι ἔνιαι ἡδοναὶ αἱρεταὶ σφόδρα, οἷον αἱ καλαὶ, ἀλλ' οὐχ αἱ σωματικαὶ, οὐδὲ ὡς ὁ Ἀχέλωιος. διὰ τί γὰρ ἂν αἱ ἐναντίαι λῦπαι, μοχθηρίαι;

ραί; καὶ κῶ γὰρ ἀγαθὸν ἐναντίον. ἢ ὥστως ἀγαθαὶ αἱ ἀναλγησίαι, ὅτι καὶ ὃ μὴ κακὸν ἀγαθόν ἐστιν, ἢ μέχρι τινὰ ἀγαθαί; τῶν μὲν γὰρ ἔξεων καὶ κινήσεων ὅσων μή ἐστι τῆς βελτίονος ὑπερβολή, οὐδὲ τῆς ἡδονῆς· ὅσων δ' ἐστί, καὶ τῆς ἡδονῆς ἐστι. τῆς δὲ σωματικῶν ἀγαθῶν ἐστιν ὑπερβολή· καὶ ὁ φαῦλος, ταῦ διώκειν τὴν ὑπερβολὴν ἐστιν, ἀλλ' ὡς ἀναλγησίας· πάντες γὰρ χαίρουσί πως καὶ ὄψοις, καὶ οἴνοις, καὶ ἀφροδισίοις, ἀλλ' οὐχ ὡς δεῖ· ἐναντίως δὲ ὅπερ τῆς λύπης· ὁ γὰρ τὴν ὑπερβολὴν φεύγει, ἀλλ' ὅλως· ὁ γὰρ ἐστι τῇ ὑπερβολῇ λύπῃ ἐναντία, ἀλλ' ἢ ταῦ διώκοιτ' ἂν τὴν ὑπερβολήν. ἐπεὶ δ' οὐ μόνον δεῖ τἀληθῆ εἰπεῖν, ἀλλὰ καὶ ὃ ἄπιστον τῶν ψευδῶν· τοῦτο γὰρ συμβάλλεται πρὸς τὴν πίστιν· ὅταν γὰρ δόξῃ φανῇ ὃ μᾶλλον ἀληθῆ φαίνεται ἀληθῆ, οὐκ ὄντ' ἀληθῆ, πίστις δύναι ποιεῖ ταῦ ἀληθεῖ μᾶλλον· ὥστε λεκτέον μᾶλλον ἃ φαίνονται αἱ σωματικαὶ ἡδοναί, αἱρετώτεραι. πρὸς τὸν μὲν οὖν δὴ, ὅτι οὐκ ἀρέσκει τὸν λύπαν, καὶ ἃ ταῖς ὑπερβολαῖς τῆς λύπης, ὡς ὕστερος ἰατρείας, τὸν ἡδονὸν διώκουσι τὸν ὑπερβολήν, καὶ ὅλως τὸ σωματικόν. σφόδρα δὲ γίνονται αἱ ἰατρεῖαι· διὸ καὶ διώκονται ἃ τὸ πρὸς τὸ ἐναντίον φαίνεσθαι. καὶ ὅτι ἀσυνδάτον δὴ δοκεῖ ἡ ἡδονή, ἃ φύσει δύο ταῦτα, ὥσπερ εἴρηται· ὅτι, αἱ μὲν, φαύλης φύσεώς εἰσι πρὸς ἃ ἕξις, ἢ οὐκ ἐπιεικῆς, ὥσπερ θηρίου, ἢ διὰ ἔθος· οἷον αἱ τῶν φαύλων ἀνθρώπων· αἱ δ', ἰατρείας, ὅτι σπουδαῖοι, ἐὰν ἔχῃ βέλτιον ἢ γίνεσθαι· αἱ δὲ, συμβαίνουσι τελειομένων. τὸ συμβεβηκὸς οὖν ἀσυνδάτον. ἔτι, διώκονται ἃ τὸ σφόδρα εἶναι, οὐ τὸ τῶν ἀνάγκης μὴ δυναμένων χαίρειν· αὐτοῖς γὰρ οὐτοῖς δίψας ἴασις πρόσκαιρος ἀλγοῦσιν. ὅταν μὲν οὖν ἀλγῶσι, ἀναπίμπλησιν· ὅταν δὲ βλάβεραι, φαῦλον· ὅτε γὰρ ἔχουσιν ἕτερα, ἐφ' οἷς χαίρουσι· τὸ, τε μηδέτερον πολλοῖς λυπηρὸν, ἃ τὴν φύσιν· ἀεὶ γὰρ ποιεῖ ὃ ζῶον, ὥσπερ καὶ οἱ φυσικοὶ λόγοι μαρτυροῦσι, ὃ ὁρᾷν, ὃ ἀκούειν, φάσκοντες εἶναι λυπηρόν· ἀλλ' ἤδη συνήθης ἐσμὲν, ὡς φασιν. ὁμοίως δὴ, καὶ

μὴν τῇ νεότητι, διὰ τ' αὔξησιν, ὥσπερ οἱ οἰνωμένοι διὰ πέψιν), καὶ ἡδὺ ἡ νεότης· οἱ δὲ μελαγχολικοὶ τὴν φύσιν, ἀεὶ δέονται ἰατρείας· καὶ γὰρ τὸ σῶμα διακινούμενον διατελεῖ διὰ τὴν κρᾶσιν· καὶ ἀεὶ ἐν ὀρέξει σφοδρᾷ εἰσιν· ὀξεῖα δὲ ἡδονὴ λύπη, ἥ τε ἐναντία, καὶ ἡ τυχοῦσα, ἐὰν ᾖ ἰσχυρά· καὶ διὰ ταῦτα ἀκόλαστοι καὶ φαῦλοι γίνονται. αἱ δ' ἄνευ λύπης, οὐκ ἔχουσιν ὑπερβολήν. αὗται δὲ, αἱ τῇ φύσει ἡδέων, καὶ μὴ κατὰ συμβεβηκός. λέγω δὲ τῷ συμβεβηκὸς ἡδέα τὰ ἰατροὺς ποιοῦντα· ὅτι γὰρ συμβαίνει ἰατροὺς εἶναι τοὺς ὑγιοῦς ποιήσαντας λυπουμένους, διὰ τοῦτο ἡδὺ δοκεῖ εἶναι· φύσει δ' ἡδέα, ἃ ποιεῖ ποιᾶσαν τὰν διάθεσιν φύσεως. οὐκ ἀεὶ δ' οὐδὲν ἡδὺ ὃ ἀνθρώπῳ, διὰ τὸ μὴ ἁπλοῦν εἶναι· ἡδονὴ τοῦ φύσει, ἀλλ' ἐνίοις καὶ ἕτερον, καθὸ φθαρτά· ὥστε αἱ μὴ ἁπλοῦν ποιήσει, τοῦτο τῇ ἑτέρᾳ φύσει οὐδὲ φύσιν· ὅταν δ' ἰσάζῃ, ὅτε λυπηρὸν δοκεῖ, οὐθ' ἡδὺ ὃ ποιήσομεν· ἐπεὶ εἴ τι ἡ φύσις ἁπλῆ εἴη, ἀεὶ ἡ αὐτὴ ποιᾶσα ἡδίστη ἔσται· διὸ ὁ θεὸς ἀεὶ μίαν καὶ ἁπλοῦν χαίρει ἡδονήν· οὐ γὰρ μόνον κινήσεώς ἐστιν ἐνέργεια, ἀλλὰ καὶ ἀκινησίας· καὶ ἡδονὴ μᾶλλον ἐν ἠρεμίᾳ ἐστὶν, ἢ ἐν κινήσει. μεταβολὴ δὲ, πάντων γλυκύτατον, διὰ τὸν ποιητὴν, διὰ πονηρίαν τινά· ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπος ὁ μεταβολος, ὁ πονηρός· καὶ ἡ φύσις, ἡ δεομένη μεταβολῆς· ὑγιὰ γὰρ ἁπλῆ, ὑγιὰ ὑποκειμένη. περὶ μὲν οὖν ἐγκρατείας καὶ ἀκρασίας, καὶ περὶ ἡδονῆς καὶ λύπης, εἴρηται, καὶ τί ἕκαστον, καὶ πῶς τὰ μὲν, ἀγαθὰ αὐτῶν ἐστὶ· τὰ δὲ, κακά· λοιπὸν δὲ καὶ περὶ φιλίας ἐροῦμεν.

ΑΡΙ-

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΗΘΙΚΩΝ
Νικομαχείων Θ.

ΜΕΤΑ δὲ ταῦτα, περὶ φιλίας ἔποιτ' ἂν διέλθειν· ἔστι γὰρ ἀρετή τις, ἢ μετ' ἀρετῆς. ἔτι δέ, ἀναγκαιότατον εἰς τὸν βίον· ἄνευ γὰρ φίλων, οὐδεὶς ἂν ἕλοιτο ζῆν, ἔχων τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ πάντα· καὶ γὰρ πλουτοῦσι, καὶ ἀρχὰς καὶ δυναστείας κεκτημένοις δοκεῖ μάλιστα φίλων εἶναι χρεία· τί γὰρ ὄφελος τῆς τοιαύτης εὐετηρίας, ἀφαιρεθείσης εὐεργεσίας, ἣ μάλιστα καὶ ἐπαινετωτάτη περὶ φίλους; ἢ πῶς ἂν τηρηθείη καὶ σώζοιτο ἄνευ φίλων; ὅσῳ γὰρ πλείων, τοσούτῳ ἐπισφαλεστέρα. ἐν πενίᾳ γε καὶ ταῖς λοιπαῖς δυστυχίαις, μόνοι οἴονται καταφυγὴν εἶναι τοὺς φίλους· καὶ νέοις γε περὶ τὸ ἁμάρτητον, καὶ πρεσβυτέροις περὶ θεραπείαν, καὶ τὸ ἔλλειπον τῆς πράξεως δι' ἀσθένειαν βοηθείας· τοῖς τ' ἐν ἀκμῇ, περὶ καλὰς πράξεις,

„ Σώ τε δύ' ἐρχομένω·

καὶ γὰρ νοοῦσαι καὶ πράττειν δυνατώτεροι. φύσει τ' ἐνυπάρχειν ἔοικε περὶ τὸ γενόμενον τῷ γεννήσαντι· καὶ τὸ μοιον ἐν ἀνθρώποις, δῆλον καὶ ἐν ἐρνέοις, καὶ ἐν τοῖς πλείστοις τῶν ζώων, καὶ τοῖς ὁμοεθνέσι περὶς ἀλλήλα· καὶ μάλιστα τοῖς ἀνθρώποις· ὅθεν τοὺς φιλανθρώπους ἐπαινοῦμεν. ἴδοι δ' ἄν τις καὶ ἐν ταῖς πλάναις, ὡς οἰκεῖον ἅπας ἀνθρωπος ἀνθρώπῳ καὶ φίλον. ἔοικε γὰρ καὶ πόλεις συνέχειν ἡ φιλία· καὶ οἱ νομοθέται μᾶλλον περὶ αὐτὴν σπουδάζειν, ἢ τὸ δίκαιον σώζειν· ἡ γὰρ ὁμόνοια, ὁμοιόν τι τῇ φιλίᾳ ἔοικεν εἶναι· ταύτης γε μάλιστα ἐφίενται· καὶ τὰ στάσιν ἐχθραν οὖσαν, μάλιστα ἐξελαύνουσι. καὶ φίλων μὲν ὄντων, οὐδὲν δεῖ δικαιοσύνης· δίκαιοι γε ὄντες, περὶς δέονται φιλίας· καὶ τὰ δίκαια δοκεῖ μάλιστα φιλικὰ εἶναι δοκεῖ. δ' μόνον γε ἀναγκαῖόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ καλόν· τιμᾶν γὰρ τοὺς φίλους καὶ ποιεῖν εὖ, καλὸν ἐστιν· καὶ ἐπαινεῖσθαι περὶ τοὺς εὖ ποιοῦντας τοὺς φίλους, καὶ τοὺς τιμῶντας. ἔτι δὲ ἐν τοῖς ἰσότησι καὶ κοινωνίαις φιλίαι μᾶλλον ἐμμένουσιν· ἢ γὰρ ἰσότης, καὶ ἡ κοινωνία, δοκεῖ εἶναι τὸ φιλικόν· καὶ μάλιστα τὸ τῶν ἰσοτίμων, ἢ τὸ τῶν ὁμοίων· ἐν γὰρ τῷ τοιούτῳ, μάλιστα ἐμμένουσι τῷ ἀεὶ τὰ αὐτὰ καὶ τὰ αὐτοῖς ἀλλήλοις χρῆσθαι· καὶ τὰ ἡδονὰς ἀλλήλοις παρέχειν· ἐκ γὰρ τοιούτου, μάλιστα ἐστὶ τὸ φιλικόν· καὶ τὸ τῶν ἀνομοίων, ὡς τὸ τοῦ πένητος πρὸς τὸν πλούσιον, καὶ τὸ τοῦ ἀμαθοῦς πρὸς τὸν σοφὸν, ἐπιτηδεύειν δεῖ ἀντὶ τοῦ ἀποδιδόναι ἕκαστον ἃ ἐπιθυμεῖ· ὁ γὰρ ἐρωτικὸς τοιοῦτος τῷ ἐρωμένῳ· καὶ ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς ἐνίοις, ἄτοπος δοκεῖ εἶναι· ἐν οἷς οὐκ ἄξιος ὢν ἐρᾶσθαι, ἐρᾷ· καὶ ἐν τοῖς ἐρωμένοις, ἐπιεικὴς ὢν πάντα ποιεῖ τὰ τοιαῦτα· ἐν δὲ τοῖς ἐρωτικοῖς, ἐν τῷ ἀποδιδόναι ἃ ἐπιθυμεῖ, ἐκεῖνος ἐστὶν ὁ ἐρωτικὸς, ὁ ἐπιεικὴς ὢν· ἐν τοῖς ἐρωμένοις δὲ, ἐν τῷ ἀποδέχεσθαι καὶ ἀνέχεσθαι τοῦ ἐρωτικοῦ· ἐὰν μὴ ἄρα ἄτοπος ᾖ ὁ ἐρώμενος· ἐὰν γὰρ μὴ ἔχῃ τὸν ἐρῶντα, οὐκ ἔστιν ἀντιφιλεῖν· ἄτοπος γὰρ ὁ ἐρώμενος· ἐὰν δὲ ἔχῃ τὸν ἐρῶντα, ἐπιεικὴς ὢν ἀποδέχεται καὶ ἀνέχεται τοῦ ἐρωτικοῦ· ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς δὲ, ἐν τῷ ἀποδιδόναι ἃ ἐπιθυμεῖ· ἐκεῖνος γὰρ

καλόν. τὸς γὰρ φιλοφίλους ἐπαινῶμεν· ἥτε φιλοφιλία δοκεῖ τῶν καλῶν ἔν τι εἶναι. ἔτι, καὶ ἔνιοι τὸς αὐτοὺς ἄνδρας οἷον ἀγαθοὺς εἶναι καὶ φίλους. Διαμφισβητεῖται δὲ καὶ αὐτὸ οὐκ ὀλίγα· οἱ μὲν γὰρ ὁμοιότητά τινα λαβεῖν φασιν αὐτὴν, καὶ τὸς ὁμοίους φίλους· ὅθεν ὃν ὅμοιον φασιν ὡς ὃν ὅμοιον, καὶ κακὸν ποτὲ κακὸν, καὶ ὅσα τοιαῦτα. οἱ δὲ ἐξ ἐναντίας, καθάπερ εἰς πρώτας τὰς τοιαύτας ἀλλήλοις φασὶν εἶναι· καὶ καὶ αὐτῆ τούτων ἀκριβέστερον ἐπιζητοῦσι καὶ φυσικώτερον. Εὐριπίδης μὲν φάσκων, Ἐραῖ γὰν μὲν ὄμβρου γαῖαν ξηραινθεῖσαν· ἐραῖ δὲ σεμνὸν οὐρανὸν πλήρη ὑμένων ὄμβρου, πεσεῖν εἰς γαῖαν· καὶ Ἡράκλειτος, ὃ ἀνόμοιον συμφέρον, καὶ ἐκ τῶν διαφερόντων καλλίστην ἁρμονίαν, καὶ πάντα κατ' ἔριν γίνεσθαι. ἐξ ἐναντίας δὲ τούτοις, ἄλλοι τε καὶ Ἐμπεδοκλῆς· ὃ γὰρ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ ἐφίεσθαι. τὰ μὲν οὖν φυσικὰ τῶν ἀπορημάτων ἀφετέον· οὐ γὰρ οἰκεῖα τῆς παρούσης σκέψεως· ὅσα δ' ἐστὶν ἀνθρωπικὰ, καὶ ἀνήκει εἰς τὰ ἤθη καὶ τὰ πάθη, ταῦτ' ἐπισκεψώμεθα· οἷον, πότερον ἐν πᾶσι γίνεται ἡ φιλία, ἢ οὐκ οἷόν τε μοχθηροῖς ὄντας, φίλους εἶναι· καὶ πότερον ἓν εἶδος τῆς φιλίας ἐστὶν, ἢ πλείω· οἱ μὲν γὰρ ἓν οἰόμενοι, ὅτι ἐπιδέχεται τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον, οὐκ ἰκανῶς πεπισ[illegible]κασι σημείῳ· δέχεται γὰρ τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον, καὶ τὰ ἕτερα τῆς εἴδους εἴρηται δ' ὑπὸ αὐτῶν ἔμπροσθεν.

Κεφ. 2. Τάχα δ' ἂν ἡμῖν φανερὸν γένοιτο περὶ αὐτῶν, γνωσθέντος τοῦ φιλητοῦ· δοκεῖ γὰρ οὐ πᾶν φιλεῖσθαι, ἀλλὰ τὸ φιλητόν· τοῦτο δ' ἐστὶν ἀγαθὸν, ἢ ἡδὺ, ἢ χρήσιμον. δόξειε δ' ἂν χρήσιμον εἶναι δι' οὗ γίνεται ἀγαθόν τι ἢ ἡδονή. ὥστε φιλητὰ ἂν εἴη τἀγαθόν τε καὶ τὸ ἡδύ, ὡς τέλη. πότερον οὖν τἀγαθὸν φιλοῦσιν, ἢ τὸ αὑτοῖς ἀγαθόν; διαφωνεῖ γὰρ ἐνίοτε ταῦτα. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τὸ ἡδύ φαίη τις ἄν. δοκεῖ δὴ καὶ τὸ αὑτῷ ἀγαθὸν, φιλεῖν ἕκαστος· καὶ ἐστὶν, ἁπλῶς μὲν τἀγαθὸν, φιλητόν· ἑκάστῳ δ', τὸ ἑκάστῳ. φιλεῖ δ' ἕκαστος, οὐ τὸ ὂν αὐτῷ ἀγαθὸν, ἀλλὰ τὸ φαινόμενον.

δίοισ[illegible]

δρίσας δ' οὐθέν· ἔσται γὰρ ὃ φιλητὸν φαινόμενον. τρεῖς δ' ὄντων δι'
ἃ φιλοῦσιν, οὐ μὴ τὴν τῶν ἀψύχων φιλήσις, οὐ λέγεται φιλία· οὐ
γὰρ ἔστιν ἀντιφίλησις, οὐδὲ βούλησις ἐκείνων ἀγαθοῦ· γλοιον γὰρ
ἴσως τῷ οἴνῳ βούλεσθαι τἀγαθά· ἀλλ' εἰ σῴζεσθαι βούλεται
5 αὐτόν, ἵνα αὐτὸς ἔχῃ· τῷ δὲ φίλῳ φασὶ δεῖν βούλεσθαι τἀγαθὰ,
ἐκείνου ἕνεκα· τοὺς δὲ βουλομένους ὅπως τἀγαθὰ, φίλους λέγουσιν,
ἂν μὴ ὀ αὐτὸ κῆ παρ' ἐκείνου γίγνηται· φίλησιν γὰρ ἐν ἀντιπεπον-
θόσι φιλίαν εἶναι, ἣν τοσαθετέον ὃ μὴ λανθάνοντες· πολλοὶ γὰρ εἰσιν
φίλοι οἷς οὐκ ἐωρακασιν, ὑπολαμβάνουσι δὲ ὑπάρχειν ἢ χρη-
10 σίμους· τοῦτο δὲ αὐτὸ, καὶν ἐκείνων τις πάθοι πρὸς τοῦτον. φίλοι
μὲν οὖν οὕτω φαίνονται ἀλλήλοις· φίλοις δὲ πῶς ἄν τις εἴποι, λαν-
θάνοντας ὡς ἔχουσιν ἑαυτοῖς; δεῖ ἄρα φίλους ἀλλήλοις, καὶ βούλε-
σθαι τἀγαθὰ μὴ λανθάνοντας δι' ἕν τι τῶν εἰρημένων.

Διαφέρει δὲ τούτων ἀλλήλων εἴδη· καὶ αἱ φιλήσεις ἄρα, καὶ αἱ Κεφ. 3.
15 φιλίαι· τρία γάρ ἐστιν εἴδη τῆς φιλίας, ἰσάριθμα τοῖς φιλητοῖς·
καθ' ἕκαστον γὰρ ἔστιν ἀντιφίλησις ὑ λανθάνουσα. οἱ δὲ φιλοῦντες
ἀλλήλους, βούλονται τἀγαθὰ ἀλλήλοις τούτῳ ἢ φιλοῦσιν. οἱ μὲν οὖν
δι' ὃ χρήσιμον φιλοῦντες ἀλλήλους, οὐ καθ' αὑτοὺς φιλοῦσιν, ἀλλ'
ἢ γίγνεταί τι αὐτοῖς παρ' ἀλλήλων ἀγαθόν. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ δι' ἡδο-
20 νὴν· οὐ γὰρ τῶν ποιούς τινας εἶναι ἀγαπῶσι τοὺς δύσαπείρους, ἀλλ'
ὅτι ἡδεῖς αὐτοῖς. οἵτε δὴ δι' ὃ χρήσιμον φιλοῦντες, διὰ τὸ αὐ-
τοῖς ἀγαθὸν φέρεσθαι· καὶ οἱ δι' ἡδονὴν, διὰ τὸ αὐτοῖς ἡδύ· καὶ οὐχ ᾗ
ὁ φιλούμενός ἐστιν, ἀλλ' ᾗ χρήσιμος, ἢ ἡδύς. καὶ συμβεβηκός τε δὴ
αἱ φιλίαι αὗται εἰσιν· οὐ γὰρ ᾗ ἔστιν, ὅς ποτέ ἐστιν ὁ φιλούμενος, φιλοῦ-
25 σι φίλησαι, ἀλλ' ᾗ ποιόν τι ὄφελος· οἱ μὲν, ἀγαθὸν τι· οἱ δὲ, ἡδονήν· δι-
διάλυται δὴ αἱ τοιαῦται εἰσι, μὴ διαμενόντων αὐτῶν ὁμοίων· ἐὰν
γὰρ μηκέτι ἡδεῖς ἢ χρήσιμοι ὦσι, παύονται φιλοῦντες. ὃ δὲ χρή-
σιμον οὐ διαμένει, ἀλλ' ἄλλοτε γίγνεται ἄλλο. ἀπολυθέντος οὖν τοῦ

φίλοι ἦσαν, διαλύε) καὶ ἡ φιλία, ὡς ἔοικε τῆς φιλίας περὶ ἐκεῖνα. μάλιστα ἂν ἐν τοῖς πρεσβύταις ἡ τοιαύτη φιλία δοκεῖ γίνεσθαι· ἐν γὰρ τῷ ἡδὺ οἱ τηλικοῦτοι διώκουσιν, ἀλλὰ τὸ ὠφέλιμον· καὶ τῶν ἐν ἀκμῇ καὶ νέων, ὅσοι τὸ συμφέρον διώκουσιν· ἐπὶ πολύ δ' οἱ τοιοῦτοι, οὐδὲ συζῶσι μεθ' ἡμηλῶν· ἐνίοτε γὰρ οὐδ' εἰσὶν ἡδεῖς· οὐδὲ δὴ πρὸς τὴν τοιαύτης ὁμιλίας, ἐὰν μὴ ὠφέλιμοι ὦσιν· ὅτι τοσοῦτον γὰρ εἰσιν ἡδεῖς, ἐφ' ὅσον ἐλπίδας ἔχουσιν ἀγαθοῦ. εἰς ταύτας δὲ καὶ τὰ ξενικὰ διάθεσιν. ἡ δὲ τῶν νέων φιλία διὰ ἡδονὴν ἐστὶ) δοκεῖ· καὶ γὰρ παθος γὰρ ἔοικε ζῶσι, καὶ μάλιστα διώκουσι τὸ ἡδὺ αὐτοῖς καὶ τὸ παρόν· καὶ ἡλικίας δὲ μεταπιπτούσης, καὶ τὰ ἡδέα γίγνεται ἕτερα· διὸ ταχέως γίγνονται) φίλοι καὶ παύονται· ἅμα γὰρ τῷ ἡδεῖ ἡ φιλία μεταπίπτει· τοιαύτης δὲ ἡδονῆς ταχεῖα ἡ μεταβολή· καὶ ἐρωτικοὶ δὲ οἱ νέοι καὶ παθος γὰρ καὶ διὰ ἡδονὴν τὸ πολὺ τὰ ἐρωτικῆς· διὸ ταχέως φιλοῦσι, καὶ ταχέως παύονται, πολλάκις τὰ αὐτὰ ἡμέρας μεταπίπτοντες. συνημερεύειν δὲ καὶ συζῆν ἔοικε βούλεσθαι) γίνεται γὰρ αὐτοῖς τὸ κατὰ φιλίαν οὕτως. τελεία δ' ἐστὶν ἡ τῶν ἀγαθῶν φιλία καὶ καθ' ἀρετὴν ὁμοίων· ἔοικε γὰρ τὰγαθὰ ὁμοίως ἀλλήλοις βούλεσθαι, ᾗ ἀγαθοί· ἀγαθοὶ δ' εἰσὶ καθ' αὑτούς. οἱ δὲ βουλόμενοι τἀγαθὰ τοῖς φίλοις, ἐκείνων ἕνεκα, μάλιστα φίλοι· διὰ αὑτοὺς γὰρ ἔπως ἔχουσι, καὶ ὁ κατὰ συμβεβηκός. διαμένει δὲν ἡ τούτων φιλία, ἕως ἂν ἀγαθοὶ ὦσιν. ἡ δ' ἀρετὴ μόνιμον. καὶ ἔστιν ἑκάτερος ἁπλῶς ἀγαθὸς, καὶ πρὸς φίλον· οἱ γὰρ ἀγαθοὶ, καὶ ἁπλῶς ἀγαθοὶ, καὶ ἀλλήλοις ὠφέλιμοι. ὁμοίως δὲ καὶ ἡδεῖς· οἱ ἀγαθοὶ γὰρ, καὶ ἁπλῶς ἡδεῖς, καὶ ἀλλήλοις. ἑκάστῳ γὰρ καθ' ἡδονὴν εἰσιν αἱ οἰκεῖαι πράξεις καὶ αἱ τοιαῦται τῶν ἀγαθῶν δὲ, τοιαῦται ἢ ὁμοία. ἡ τοιαύτη δὴ φιλία, μόνιμος εὐλόγως ἐστί· συνάπτει γὰρ ἐν αὐτῇ πάντ' ὅσα δεῖ τοῖς φίλοις ὑπάρχειν· πᾶσα γὰρ φιλία διὰ ἀγαθόν ἐστιν, ἢ διὰ ἡδονὴν, ἢ ἁπλῶς, ἢ τῷ φίλῳ τινὶ, καθ' ὁμοιότητά τινα. τούτῃ δὲ πάντα ὑπάρχει τὰ εἰρημένα καθ' αὑτούς. τούτῃ γὰρ ὅμοια καὶ τὰ λοιπὰ, τὸ,

τε

τε ἁπλῶς ἀγαθὸν, καὶ ἡδὺ ἁπλῶς ἐστι. μάλιστα δ' αὗται φιλικαί· καὶ δὲ φιλεῖν δοκεῖ καὶ ἡ φιλία ἐν τούτοις μάλιστα καὶ ἀείσῃ καθυίας δ' εἰσὶν αἱ τοιαύτας εἶναι. ὀλίγοι γὰρ οἱ τοιοῦτοι. ἔτι δὲ, παρὰ χρόνον καὶ συνηθείας· κατὰ τὰ παρομίαν γὰρ οὐκ ἔστιν εἰδῆσαι ἀλλήλους, πρὶν τὰς λεγομένας ἅλας συναναλῶσαι· οὐδ' ἀποδέξασθαι δὴ πρότερον, οὐδ' εἶναι φίλους, πρὶν ἑκάτερος ἑκατέρῳ φανῇ φιλητὸς, καὶ πιστὸν λάβῃ. οἱ δὲ ταχέως τὰ φιλικὰ ποιοῦντες βούλονται μὲν φίλοι εἶναι, οὐκ εἰσὶ δὲ, εἰ μὴ καὶ φιλητοί, καὶ τοῦτ' ἴσασι. βούλησις μὲν οὖν παραυτίκα γίνεται φιλίας, φιλία δὲ οὔ. αὕτη μὲν οὖν καὶ κατὰ χρόνον γίνεται, καὶ κατὰ τὰ λοιπὰ τελεία ἐστὶ, καὶ κατὰ πάντα ταῦτα γίνεται, καὶ ὁμοία ἑκατέρῳ παρ' ἑκατέρου· ὅπερ δεῖ τοῖς φίλοις ὑπάρχειν.

Ἡ δὲ ἡδὺ ὂν ἡδὺ, ὁμοίωμα ταύτης ἔχει· καὶ γὰρ οἱ ἀγαθοὶ, ἡδεῖς Κεφ. 4.
ἀλλήλοις. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ὠφέλιμον καὶ χρήσιμον· καὶ γὰρ τοῖσι πρὸς ἀλλήλους οἱ ἀγαθοί· μάλιστα δὲ καὶ ἐν τούτοις αἱ φιλίαι ἀγαθοῦσι, ὅταν ἴσον γίνηται παρ' ἀλλήλων, οἷον ἡδονή· καὶ μὴ μόνον ὕστως, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ, οἷον τοῖς βωμολόχοις, καὶ μὴ ὡς ἐραστὴς καὶ ἐρωμένῳ· ἃ γὰρ ὀπτὰ τοῖς αὐτοῖς ἥδεται ἢ τοι, ἀλλ' ὁ μὲν ἐρῶν οὐκ εἰπὼν, ὁ δὲ θεραπεύόμενος τὸ τοῦ ἐρασθοῦ· λυπρούσης δὲ τῆς ὥρας, ἴσως καὶ ἡ φιλία λήγει· τῷ μὲν γὰρ, οὐκ ἔστιν ἡ ὄψις ἡδεῖα· τῷ δὲ, οὐ γίνεται ἡ θεραπεία. πολλοὶ δὲ αὖ διαμένουσιν, ἐὰν ὦσι τῆς συνηθείας τὰ ἤθη τέρψωσιν, ὁμοήθεις ὄντες. οἱ μὲν οὖν ἡδὺ ἀνὴρ καὶ ἡδὺ γυνὴ πόρρω, ἀλλὰ τὸ χρήσιμον ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς, καὶ εἰσὶν ἧττον φίλοι, καὶ διαμένουσιν· οἱ δὲ διὰ τὸ χρήσιμον ὄντες φίλοι, ἅμα τῷ συμφέρειν διαλύονται· ἃ γὰρ οὐκ ἦσαν φίλοι, ἀλλὰ τοιοῦτοι τελοῦσι. δὶ ἡδονὴν μὲν οὖν, καὶ διὰ τὸ χρήσιμον, καὶ φαύλους ἐνδέχεται φίλους ἀλλήλοις εἶναι, καὶ ἐπιεικεῖς φαύλοις, καὶ μηδέτερον ὁποιωοῦν· δι' αὐτοὺς δὴ ἧττον ὅμοιοι τὰς ἀγαθοί· οἱ γὰρ κακοὶ ἃ χαίρουσιν ἑαυτοῖς, εἰ μή τις ὠφέλεια γίνοιτο. καὶ μόνη δὴ ἡ τῶν ἀγαθῶν φιλία ἀδιάβλητός ἐστιν. ἃ γὰρ

ῥᾴδιον οὐδενὶ πίστιν δοῦναι περὶ τοῦ ἐν πολλῷ χρόνῳ ὑπ' αὐτῶν δεδοκιμασμένου, καὶ ὃ πίστιν λύει ἐν τούτοις, καὶ ὃ μηδέποτ' ἂν ἀδικῆσαι, καὶ ὅσα ἄλλα ἐν τῇ ὡς ἀληθῶς φιλίᾳ ἀξιοῦται. ἐν ᾗ ταῖς ἄλλαις οὐδὲν κωλύει γίνεσθαι τὰ ζητούμενα· ἐπεὶ καὶ οἱ ἄνθρωποι λέγουσι φίλους καὶ τοὺς ἁπλῶς ὠφελίμους, ὥσπερ αἱ πόλεις· δοκοῦσι γὰρ αἱ συμμαχίαι τοῖς πόλεσι γίνεσθαι ἕνεκα τοῦ συμφέροντος· καὶ τοὺς διὰ ἡδονὴν ἀλλήλοις χαριζομένους, ὥσπερ οἱ παῖδες, ἴσως μὲν δεῖ λέγειν καὶ ἡμᾶς φίλους τοὺς τοιούτους. εἰδὴ δὲ καὶ τῆς φιλίας πλείω, καὶ τοσοῦτος μὲν καὶ κυρίως τὸ τοῦ ἀγαθῶν ἢ ἀγαθοί· τοὺς δὲ λοιποὺς, καθ' ὁμοιότητα· ἢ γὰρ ἀγαθόν τι καὶ ὅμοιόν τι, ταύτῃ φίλοι· καὶ γὰρ τὸ ἡδύ, ἀγαθόν τι τοῖς φιλήδεσιν. οἱ πόροι δὲ αὗται σπανίοις εἰσίν, οὐδὲ γίνονται οἱ αὐτοὶ φίλοι διὰ τὸ χρήσιμον καὶ ἡδύ· οἱ γὰρ πόροι σπουδάζει τὰ κατὰ συμβεβηκός. εἰς ταῦτα δὲ τὰ εἴδη τῆς φιλίας νενεμημένοις, οἱ μὲν φαῦλοι ἔσονται φίλοι διὰ ἡδονὴν ἢ τὸ χρήσιμον, ταύτῃ ὅμοιοι ὄντες· οἱ δὲ ἀγαθοὶ, διὰ αὐτοὺς φίλοι· ἢ γὰρ ἀγαθοί. οὗτοι μὲν οὖν ἁπλῶς φίλοι· οἱ δὲ κατὰ συμβεβηκὸς, καὶ τῷ ὁμοιοῦσθαι τούτοις.

Κεφ. 5. Ὥσπερ δὲ ὅπου τὰ ἀρετῶν, οἱ μὲν, καθ' ἕξιν· οἱ δὲ, κατ' ἐνέργειαν ἀγαθοὶ λέγονται), οὕτω δὴ καὶ ὅπου τὰ φιλίας· οἱ μὲν γὰρ συζῶντες, χαίρουσιν ἀλλήλοις, καὶ ὠφελοῦσι τἀγαθά· οἱ δὲ καθεύδοντες, ἢ κεχωρισμένοι τοῖς τόποις, οὐκ ἐνεργοῦσι μὲν, οὕτω δ' ἔχουσιν, ὥστε ἐνεργεῖν φιλικῶς· οἱ γὰρ τόποι οὐ μαλύουσι τὴν φιλίαν ἁπλῶς, ἀλλὰ τὴν ἐνέργειαν. ἐὰν δὲ χρόνιος ἡ ἀποστασία γίνηται, καὶ τὴν φιλίας δοκεῖ λήθην ποιεῖν· ὅθεν εἴρηται,

„ Πολλὰς δὴ φιλίας ἀτρεμοσπουδία διέλυσεν.

οὐ φαίνονται δ' οὔθ' οἱ τρεσβύται, οὔθ' οἱ τρυφεροὶ, φιλικοὶ εἶναι· βραχὺ γὰρ ἐν αὐτοῖς τὸ τῆς ἡδονῆς· οὐδεὶς δὲ διὰ τὰ συνημερεύειν τῷ λυπηρῷ, οὐδὲ τῷ μὴ ἡδεῖ· μάλιστα γὰρ ἡ φύσις φαίνεται, τὸ μὲν λυ-

λυπηρὸν φεύγειν, ἐφίενται δὲ τοῦ ἡδέος. οἱ δ' ἀποδεχόμενοι ἀλλήλοις, μὴ συζῶντες δὲ, φίλοις ἐοίκασι μᾶλλον ἢ φίλοις· οὐδὲν γὰρ ἴσως ἐστὶ φίλων, ὡς τὸ συζῆν· ὠφελείας μὲν γὰρ οἱ σπουδαῖοι ὀρέγονται· σωφημερεύειν δὲ καὶ οἱ μακάριοι· μοιώτατος μὲν γὰρ εἶναι τούτοις ἥκιστα προσήκει, συνδιάγειν δὲ μετ' ἀλλήλων οὐκ ἔστι, μὴ ἡδεῖς ὄντας, μηδὲ χαίρειν τοῖς αὐτοῖς, ὅπερ ἡ ἑταιρικὴ δοκεῖ ἔχειν. μάλιστα μὲν οὖν ἐστὶ φιλία, ἡ τ' ἀγαθῶν, καθάπερ πολλάκις εἴρηται· δοκεῖ γὰρ, φιλητὸν μὲν καὶ αἱρετὸν τὸ ἁπλῶς ἀγαθὸν ἢ ἡδύ· ἑκάστῳ δὲ τὸ αὐτῷ τοιοῦτον· ὁ δ' ἀγαθὸς, τῷ ἀγαθῷ, δι' ἄμφω ταῦτα. ἔοικε δ', ἡ μὲν φίλησις, πάθει· ἡ δὲ φιλία, ἕξει· ἡ γὰρ φίλησις, οὐχ ἧττον περὶ τὰ ἄψυχά ἐστιν. αὐτὴ φιλοῦσι· ἡ μὲν γὰρ προαίρεσις οὐ φ' ἕξεως· καὶ τὰ ἀγαθὰ βούλονται τοῖς φιλουμένοις ἐκείνων ἕνεκα, ἢ κατὰ πάθος, ἀλλὰ κατ' ἕξιν· καὶ φιλοῦντες τ' φίλοι, τὸ αὐτοῖς ἀγαθὸν φιλοῦσιν· ὁ γὰρ ἀγαθὸς φίλος γιγόμενος, ἀγαθὸν τῷ φίλῳ. ἑκάτερος οὖν φιλεῖ τε τὸ αὐτῷ ἀγαθὸν, καὶ τὸ ἴσον· αἰτα ποδίδωσι τὴν βούλησιν καὶ τῷ εἴδει· λέγεται γὰρ φιλότης ἡ ἰσότης. μάλιστα δὴ τῇ τῶν ἀγαθῶν ταῦτα ὑπάρχει.

Ἐν δὲ τοῖς τρυφηροῖς καὶ πρεσβυλυπηροῖς ἧττον γίνεται ἡ φιλία, ὅσῳ δυσκολώτεροί εἰσι, καὶ ἧττον ταῖς ὁμιλίαις χαίρουσι· ταῦτα γὰρ δοκεῖ μάλιστ' εἶναι φιλικὰ, καὶ ποιητικὰ φιλίας· διὸ, νέοι μὲν γίνονται φίλοι ταχὺ, πρεσβύται δ' οὔ· οὐ γὰρ γίγνονται φίλοι, οἷς αἱ μὴ χαίρουσιν· ὁμοίως δ' οὐδ' οἱ τρυφηροί· ἀλλ' οἱ τοιοῦτοι, βέλτιοι μὲν εἰσιν ἀλλήλοις· βούλονται γὰρ τἀγαθὰ, καὶ ἀπτυστῶσιν εἰς τὰς χρείας· φίλοι δ' οὐ πάνυ εἰσὶ, διὰ τὸ μὴ συνημερεύειν μηδὲ χαίρειν ἀλλήλοις· ἃ δὴ μάλιστα ἔοικε δοκεῖ φιλικά. πολλοῖς δ' ἔοικε φίλοι, καὶ τὴν τελείαν φιλίαν οὐκ ἐνδέχεται, ὥσπερ ὑπὸ ἐρᾶν πολλῶν ἅμα· ἔοικε γὰρ ὑπερβολή· τὸ τοιοῦτο δὲ πρὸς ἕνα πέφυκε γίνεσθαι. πολλοῖς δ' ἅμα τῷ αὐτῷ ἐρέσκειν σφόδρα, οὐ ῥᾴδιον, ἴσως

Κεφ. 6.

σως δ' ὑδ' ἀγαθὸν εἶ). δεῖ δὲ καὶ ἐμπρέπειαν λαβεῖν, καὶ ἀνυπο-
θετίαν γλυκάζ, ὁ παγχάλεπον· ὅθεν ὃ χρήσιμον δὲ καὶ ὃ ἡδύ, πολλοῖς
ἀρέσκειν ἐνδέχε) πολλοὶ γὰρ οἱ τοιοῦτοι, καὶ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ αἱ ὑ-
πηρεσίαι. τούτων δὲ μᾶλλον ἔοικε φιλία ἡ ὅθεν ὃ ἡδύ, ὅταν ταὐτὰ
ὑπ' ἀμφοῖν γίνῃ), καὶ χαίρωσιν ἀλλήλοις, ἢ τοῖς αὐτοῖς· οἵαι τῶν
νέων εἰσὶν αἱ φιλίαι· μᾶλλον γὰρ ἐν ταύταις ὃ ἐλευθέριον. καὶ ὃ μὲν ὅθεν
ὃ χρήσιμον, ἀγοραίων· καὶ οἱ μαχαίροι δὲ, χρήσιμον μὲν οὐδὲν
δέον), ἡδέων δὲ συζῆν μόνον γὰρ βούλονται τοιοῦτοι δὲ λυπηρὸν, ὀλί-
γον μὲν χρόνον φέρουσι, συνεχῶς δ' ὑθεὶς ἂν ὑποιμείναι, οὐδ' αὐτὸ
ἀγαθὸν, εἰ λυπηρὸν αὐτῷ εἴη· ὅθεν, τοὺς φίλους ἡδεῖς ζητοῦσι. δεῖ δὲ
ἴσως καὶ τοὺς ἀγαθοὺς τοιούτους ὄντας, καὶ ἐπὶ αὐτοῖς· οὕτω γὰρ αὐτοῖς
ὑπάρξει ὅσα δεῖ τοῖς φίλοις. οἱ δ' ἐν ταῖς ἐξουσίαις διηρημένοις
φαίνον) χρῆσθαι τοῖς φίλοις· ἄλλοι γὰρ αὐτοῖς εἰσι χρήσιμοι, καὶ ἕτεροι
ἡδεῖς, ἄμφω δ' οἱ αὐτοὶ οὐ πολύ· οὔτε γὰρ ἡδεῖς μεῖ ἀρετὴ ζητοῦσιν, οὔτε
χρησίμους εἰς τὰ καλὰ, ἀλλὰ τοὺς μὲν εὐχαρίστους τ' ἡδέος ἐφιέ-
μενοι· τοὺς δὲ δ' ὠφελεῖσθαι, παρεξαίτησιν ὀλίγου δέν. ταῦτα δ' οὐ πολὺ γί-
νε) ἐν ᾧ αὐτῷ. ἡδεῖς ὃ καὶ χρήσιμος ἅμα εἴρη) ὅτι ὁ σπουδαῖος·
ἀλλ' ὑπάρχοντι οὐ γίνε) ὁ τοιοῦτος φίλος, ἂν μὴ καὶ τῇ ἀρετῇ ὑπάρ-
χηται. εἰ δὲ μὴ, οὐκ ἰσάζῃ ἀνάλογον ὑπαρχόμενος. οὐ πολὺ δὲ
εἰώθασι τοιοῦτοι γίνεσθαι. εἰσὶ δὲ οὗτοι αἱ εἰρημέναι φιλίαι ἐν ἰσότητι·
τὰ γὰρ αὐτὰ γίνε) ἀπ' ἀμφοῖν, καὶ βούλον) ἀλλήλοις, ἢ ἕτερον
ἀνθ' ἑτέρου ἀντικαταλλάττον), οἷον ἡδονὴν ἀντ' ὠφελείας. ὅτι δὲ
καὶ ἧττόν εἰσιν αὗται αἱ φιλίαι καὶ μόνοισιν, εἴρη). δοκοῦσι δὲ καὶ δι' ὁ-
μοιότητα καὶ ἀνομοιότητα ταὐτὸ εἶναί τε καὶ οὐκ εἶ) φιλίαι· καθ'
ὁμοιότητα γὰρ τὸ κατ' ἀρετὴ φαίνον) φιλίαι· ἡ μὲν γὰρ, ὃ ἡδὺ
ἔχῃ· ἡ δὲ, ὃ χρήσιμον· ταῦτα δὲ ὑπάρχῃ καὶ εἰς ἑαυτούς· τοὺς δ' τ' μὲν ἀ-
διάλυτοι εἶ) καὶ μόνιμοι, ταύτας δὲ ταχέως μεταπίπτειν, ἅμα τε
ἅμα φέρειν πολλοῖς, οὐ φαίνον) φιλίαι δι' ἀνομοιότητα ἐκείνης.

Ἔτε-

Ἕτερον δέ ἐστι φιλίας εἶδος, ὃ καθ' ὑπεροχήν· οἷον πατρὸς Κεφ. 7.
υἱόν, καὶ ὅλως πρεσβυτέρου πρὸς νεώτερον, ἀνδρί τε πρὸς γυναῖκα, καὶ παντὶ ἀρχῆθεν πρὸς ἀρχόμενον. διαφέρουσι δ' αὗται καὶ ἀλλήλων· ἡ γὰρ αὐτὴ γονεῦσι πρὸς τέκνα, καὶ ἀρχὴ πρὸς ἀρχομένους· ἀλλ' ὁ μὲν πατὴρ πρὸς υἱόν, καὶ υἱὸς πρὸς πατέρα· ὁ δ' ἀνὴρ πρὸς γυναῖκα, καὶ γυναικὶ πρὸς ἄνδρα· ἑτέρα γὰρ ἑκάστῳ τούτων ἀρετή, καὶ ὃ ἔργον· ἕτερα ὄν καὶ δι' ἃ φιλοῦσιν. ἑτέρα ἄρ' ἐστὶ καὶ αἱ φιλήσεις, καὶ αἱ φιλίαι. τὰ αὐτὰ μὲν δὴ οὐκ ἔστι γίνεσθαι ἑκατέρῳ πρὸς ἑκάτερον, οὐδὲ δεῖ ζητεῖν· ὅταν γὰρ ὑπερέχωσι μὲν τέκνα ἀποτεμόντα ἃ δεῖ πατέρας, χαίρειν ὃ γέγονεν· ὅσα μὲν τέκνα ἀποτεμόντα ἃ δεῖ τοῖς γεννήσασι, μόνιμος ἡ τοιαύτων καὶ ὁποιασοῦν ἔσται φιλία. ἀναλλοίωτον δ' ἐν ἁπάσαις ταῖς καθ' ὑπεροχὴν ὕστερος φιλίαις, καὶ τὸν φιλοῦντα δεῖ γίνεσθαι· οἷς τε ἀμείνων μᾶλλον φιλεῖσθαι, ἢ φιλεῖν, καὶ τὸν ὠφελιμώτερον, καὶ τὸν ἀεὶ ἕκαστον ὁμοίως. ὅταν γὰρ κατ' ἀξίαν ἡ φίλησις γίγνηται, τότε γίγνεταί πως ἰσότης· ὃ δὴ τῆς φιλίας ἐστίν δίκαιον.
ἡ δ' ὁμοίως ἢ ὃ ἴσον, ἐν τε τοῖς δικαίοις, καὶ ἐν τῇ φιλίᾳ φαίνεται ἔχειν· ἔστι γὰρ, ἐν μὲν τοῖς δικαίοις, ἴσον πρῶτον ὃ καθ' ἀξίαν· ὃ δὲ κατὰ ποσόν, δεύτερον. ἐν δὲ τῇ φιλίᾳ, ὃ μὲν κατὰ ποσόν, πρῶτον· ὃ δὲ καθ' ἀξίαν, δεύτερον. δῆλον δ', ἐὰν πολὺ διαστήμα γίγνηται φαύλης, ἢ κακίας, ἢ ἀπειρίας, ἤ τινος ἄλλου· ἡ γὰρ ἔτι φίλοι εἰσὶν, ἀλλ' οὐδὲ ἀξιοῦσιν. ἐμφαίνεσθαι δ' ἔοικε τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν θεῶν· πλεῖστον γὰρ ὅτι πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς ὑπερέχουσι. δῆλον δὲ καὶ ἐπὶ τῶν βασιλέων· οὐδὲ γὰρ τοῖς ἀξιοῦσιν εἶναι φίλοι οἱ πολὺ καταδεέστεροι, οὐδὲ χρηστοῖς ἀνοήτοις, ἢ σοφωτάτοις οἱ μηδενὸς ἄξιοι. ἀκριβὲς μὲν οὖν ἐν τοιούτοις οὐκ ἔστιν ὁρισμός, ἕως τίνος οἱ φίλοι· πολλῶν γὰρ ἀφαιρουμένων, ἔτι μένει· πολὺ δὲ χωρισθέντες, οἷον τῷ θεῷ, οὐκ ἔτι. ὅθεν καὶ ἀπορεῖται, μή ποτ' οὐ βούλονται οἱ φίλοι τοῖς φίλοις τὰ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν, οἷον θεοῖς εἶναι· συμβαίνει γὰρ ἔτι φίλοι ἔσεσθαι αὐτοῖς· οὐδὲ μὴν ἀγαθά· οἱ γὰρ φίλοι τἀγαθά. εἰ δὴ καλῶς εἴρηται, ὅτι ὁ φίλος ᾧ φίλῳ βούλεται τἀγαθὰ ἐκεῖνό ἐστιν ἕνεκα,

μένου

μᾶλλον ἂν δέοι, οἷός ποτέ ἐστιν ἐκεῖνος· ἀνθρώπῳ δὲ ὄντι βουλήσεται τὰ μέγιστα εἶναι ἀγαθά· ἴσως δ' ἕκαστος βούλεται τἀγαθά.

Κεφ. 8. Οἱ πολλοὶ δὲ δοκοῦσι διὰ φιλοψυχίαν βούλεσθαι φίλεσθαι μᾶλλον ἢ φιλεῖν· διὸ φιλοκόλακες οἱ πολλοί. ὑπερέχοντος γὰρ φίλος, ὁ κόλαξ, ἢ τοιοῦτος εἶναι δοκεῖ τοιοῦτος εἶναι), καὶ μᾶλλον φιλεῖν ἢ φιλεῖσθαι· τὸ δὲ φιλεῖσθαι, ἐγγύς ἐστι τοῦ τιμᾶσθαι, ὃ δὴ οἱ πολλοὶ ἐφίενται. ὑπὸ δὲ αὐτῶν δὲ ἑοίκασιν αἱρεῖσθαι τὴν τιμήν, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός· χαίρουσι γὰρ, οἱ μὲν πολλοὶ, ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς ἐξουσίαις διὰ τὴν ἐλπίδα· οἴονται γὰρ τεύξεσθαι παρ' αὐτῶν, ἃν τι δέωνται· ὡς δὴ σημείῳ τῷ ὑπαρξείας χαίρουσι τῇ τιμῇ· οἱ δὲ ὑπὸ τῶν ὀπτικῶν καὶ εὐδόξων ὀρεγόμενοι τιμῆς, βεβαιοῦσθαι τὴν οἰκείαν δόξαν περὶ αὐτῶν ἐφίενται χαίρουσι δὲ, ὅτι εἰσὶν ἀγαθοί, πιστεύοντες τῇ τῶν λεγόντων κρίσει· τῷ φιλεῖσθαι δ' καθ' αὑτὸ χαίρουσι· διὸ δόξειεν ἂν κρεῖττον εἶναι) τοῦ τιμᾶσθαι, καὶ ἡ φιλία καθ' αὑτὴν αἱρετὴ εἶναι). δοκεῖ δὲ ἐν τῷ φιλεῖν μᾶλλον ἢ ἐν τῷ φιλεῖσθαι εἶναι). σημεῖον δὲ, αἱ μητέρες τῷ φιλεῖν χαίρουσαι· ἔνιαι γὰρ διδόασι τὰ ἑαυτῶν τρέφεσθαι, καὶ φιλοῦσι μὲν εἰδῦαι, ἀντιφιλεῖσθαι δ' οὐ ζητοῦσιν, ἐὰν ἀμφότερα μὴ ἐνδέχηται, ἀλλ' ἐκφανὲς αὐταῖς ἔοικεν εἶναι), ἐὰν ὁρῶσιν ὑπὸ τροφῆς· καὶ αὐταὶ φιλοῦσιν αὐθις, καὶ ἐκεῖνοι μὴ δυνάμενοι τῇ μητρὶ ἀποτίνειν ἀποτίνουσι τῷ ἀγνοεῖν. μᾶλλον δὲ τὸ φιλίας ὅσης ἐν τῷ φιλεῖν, καὶ τῶν φιλοφίλων ἐπαινουμένων, φίλων ἀρετὴ τὸ φιλεῖν ἔοικεν· ὥστε ἐν οἷς τοῦτο καλῶς κατ' ἀξίαν, ἔστι μόνιμοι φίλοι, καὶ ἡ τῶν ἄλλων φιλία. ὅτῳ δ' ἂν μὴ οἱ αὐτοὶ μᾶλλον τοιοῦτοι εἶεν φίλοι· ἰσάζουσι γὰρ τὸ ἴσον· ἡ δὲ ἰσότης καὶ ὁμοιότης, φιλότης, καὶ μάλιστα μὲν ἡ τῶν κατ' ἀρετὴν ὁμοιότης· μόνιμοι γὰρ ὄντες καθ' αὑτούς, καὶ πρὸς ἀλλήλους μένουσι, καὶ οὔτε δέονται φαύλων, οὔθ' ὑπηρετοῦσι τοιούτοις, ἀλλ' ὡς εἰπεῖν, καὶ

καὶ ἀμαχωλύοισι· τ̃ ἀγαθῶν γὰρ· μήτ' αὐζεις ἀμβρτάνειν, μήτε
ζῆς φίλοις ὅπτ βέπειν ὠφ̃ηρετεῖν· οἱ δὲ μοχθηρεῖ, ὃ μὴ βέβαιον
ὄκ ἔχοισιν· ὄδὲ γὰρ αὐτοῖς ἀμαμὴοισιν ὅμοιοι ὄντες· ἐπ' ὀλί-
γον δὲ χρόνον γίγνον) φίλοι, χαίρεντες τῇ ἀλλήλων μοχθηρία. οἱ
χρήσιμοι ὃ καὶ ἡδεῖς, ὅπτ πλῆον ἀμαμὴοισιν· ἕως γὰρ ἂν πρεί-
ζωσιν ἡδονὰς καὶ ὠφελείας ἀλλήλοις. ὅξ ἐναντίων δὲ, μάλιστα μὴ
δοκεῖ ἡ ἀμὰ ὃ χρήσιμον γίγνεσθαι φιλία· οἷον πένης πλουσίῳ, ἀ-
μαθὴς εἰδότι. ὃ γὰρ τυγχάνῃ τις ἐνδεὴς ὤν, τότ' ἐφιέμενος, αὐτὶ-
δωρῆται ἄλλο. ἐν τοῦτο δ' ἂν τις ἕλκοι καὶ ἐρασὴν καὶ ἐρώμενον,
καὶ καλὸν καὶ αἰσχρόν. ὅτὲ φαίνονται καὶ οἱ ἐρασταὶ γελοῖοι εἶνιοτε,
ἀξιοῦντες φιλεῖσθαι ὡς φιλεῦσιν. ὁμοίως δὲ καὶ φιλητὸς οἴτας ἴσως
ἀξιωτέον· μηδὲν δὲ ζημιῶτον ἔχοιτας, γελοῖον. ἴσως δὲ τοῦτ' ἐφίε) ὃ
ἐναντίον τῷ ἐναντίῳ καθ' αὐτό, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός. ἡ δ' ὄρε-
ξις, τῷ μέσῳ ὅστ. τοῦτο γὰρ ἀγαθὸν, οἷον τοῦ ξηρῷ, ὑγρῷ γενέ-
σθαι, ἀλλ' ὅπτ ὃ μέσον ἐλθεῖν, καὶ τοῦ θερμῷ, καὶ τοῖς ἄλλοις ὁ-
μοίως. τοῦτα μὲν οὖν ἀφείσθω· καὶ γὰρ ὅστιν ἀλλοτειώτερα.

Ἔοικε δ', καθάπερ ἐν ἀρχῇ εἴρη), περὶ τοῦτα καὶ ἐν τοῖς αὐ- Κεφ. 9.
τοῖς εἶ), ἡ τε φιλία καὶ τὸ δίκαιον· ἐν ἁπάσῃ γὰ κοινωνίᾳ δοκεῖ τι δί-
καιον εἶ), καὶ φιλία δὲ. περσαγορεύοισι ζῆν ὡς φίλοις, τοὺς σύμ-
πλους, καὶ τοὺς συστρατιώτας· ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἄλλαις κοινω-
νίαις. καθ' ὅσον δὲ κοινωνοῦσιν, ὅπτ τοσοῦτόν ὅστ φιλία· καὶ γὰ καὶ τὸ
δίκαιον, καὶ ἡ παροιμία, κοινὰ τὰ φίλων, ὀρθῶς· ἐν κοινωνίᾳ γὰρ ἡ
φιλία. ἔστ δὲ, ἀδελφοῖς μὲν καὶ ἑταίρεις, πάντα κοινά· τοῖς δὲ ἄλ-
λοις, ἀφωρισμένα· καὶ τοῖς μὲν, πλείω· τοῖς δὲ, ἐλάττω· καὶ γὰρ τ̃
φιλιῶν, αἱ μὲν, μᾶλλον· αἱ δὲ, ἧττον. δίκαιον φέρῃ δὲ καὶ τὰ δίκαια· ὁ γὰ
τοῦτα γενέσθαι πρὸς τέκνα, καὶ ἀδελφοῖς πρὸς ἀλλήλους, ὁσὶ ἑτ-
αίρεις καὶ πολῖται· ὁμοίως δὲ καὶ ὅπτ τ̃ ἄλλων φιλιῶν. ἕτερα δὴ
καὶ τὰ ἄδικα πρὸς ἑκάστους τούτων, καὶ αὔξησιν λαμβάνει τᾷ

μᾶλλον τοὺς φίλους εἶ. οἷς χρήματα ἀποστερῆσαι ἑταῖρον, δι-
κότερον ἢ πολίτῃ· ἢ μὴ βοηθῆσαι ἀδελφῷ, ἢ οἰκείῳ· καὶ πατάξαι
πατέρα, ἢ οὐτιναῦν ἄλλον. αὔξεσθαι δὲ πέφυκεν ἅμα τῇ φιλίᾳ ἡ
δίκαιον, ὡς ἐν τοῖς αὐτοῖς ὄντα, καὶ ἐπ' ἴσον δικηθέντα. αἱ δὲ κοινωνίαι
πᾶσι μοίροις ἐοίκασι τῇ πολιτικῇ· συμπορεύονται γὰρ ὅπου νῦν συμ- 5
φέρουσι, καὶ πορίζονται τὰ εἰς τὸν βίον. καὶ ἡ πολιτικὴ δὲ κοινω-
νία, τῷ συμφέροντος χάριν δοκεῖ καὶ ἐξ ἀρχῆς συνεστάναι, καὶ μά-
λιστα· τοῦτο γὰρ καὶ οἱ νομοθέται σπουδάζουσι, καὶ δίκαιον εἶναί φασι τὸ
κοινῇ συμφέρον. αἱ μὲν οὖν ἄλλαι κοινωνίαι κατὰ μέρη τι συμφέρου-
σαι ἐφίενται· οἷον, πλωτῆρες μέν, τι κατὰ τὸν πλοῦν, ἢ κατὰ τὰς ἐργα- 10
σίαν χρηματικήν, ἤ τι τοιοῦτον· στρατιῶται δὲ, τὰ κατὰ τὸν πόλεμον, εἴτε
χρηματικήν, εἴτε νίκης, ἢ πόλεως ὁρεγόμενοι· ὁμοίως δὲ καὶ φυλέται,
καὶ δημόται. ἔνιαι δὲ τῶν κοινωνιῶν δι' ἡδονὴν δοκοῦσιν γίνεσθαι θια-
σωτῶν καὶ ἐρανιστῶν· αὗται γὰρ θυσίας ἕνεκα καὶ συνουσίας. πᾶσαι δ'
αὗται φαίνονται τῇ πολιτικῇ ἐοίκασιν εἶ. ὅ γὰρ τὰ παρόντα συμφέ- 15
ροντος ἡ πολιτικὴ ἐφίεται, ἀλλ' εἰς ἅπαντα τὸν βίον, θυσίας τε ποιοῦν-
τες, καὶ τὰς τιμὰς τούτας συνοδους ἄγοντες τῇ θεοῖς, καὶ ἑαυτοῖς ἀναπαύσεις ποιοῦντες μετ' ἡδονῆς· αἱ γὰρ ἀρχαίαι θυσίαι καὶ συνοδοι φαίνονται γίνεσθαι μετὰ τοὺς τῶν καρπῶν συλλογὰς μιδάς, οἷον ἀπαρχαί· μάλιστα γὰρ ἐν τούτοις ἐσχόλαζον τοῖς καιροῖς. πᾶσαι δὲ φαίνονται αἱ κοινωνίαι, μοῖραι τῆς πολιτικῆς εἶ· ἀκολουθήσουσι δὲ αἱ διαφοραὶ τῆς φιλίας ταῖς τοιαύταις κοινωνίαις.

Κεφ. 10. Πολιτείας δέ ἐστιν εἴδη τρία, ἴσαι μὲν καὶ παρεκβάσεις, οἷον φθο-
ραὶ τούτων· εἰσὶ δ', αἱ μὲν πολιτεῖαι, βασιλεία τε καὶ ἀριστοκρατία·
τρίτη δέ, ἡ ἀπὸ τιμημάτων, ἰδίως τιμοκρατίαν λέγω οἰκεῖον φάρε-
ται· πολιτείαν δὲ αὐτὴ εἰώθασιν οἱ πλῆθοι καλεῖν. τούτων δὲ, βελ-
τίστη μέν, ἡ βασιλεία· χείρίστη δ', ἡ τιμοκρατία. παρέκβασις δ', βα-
σιλείας μέν, τυραννίς· ἀμφω γὰρ μοναρχίαι· διαφέρουσι δὲ πλεῖ-
στον·

σιν· ὁ μὲν γὰρ τύραννος, τὸ ἑαυτῷ συμφέρον σκοπεῖ· ὁ δὲ βασιλεὺς, τὸ τῶν ἀρχομένων· ὅταν γὰρ ᾖ βασιλεὺς, ὁ μὴ αὐτάρκης, καὶ πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς ὑπερέχων· ὁ δὲ τοιοῦτος, οὐδενὸς ἐνδεὴς ἂν εἴη. τὰ ὠφέλιμα οὖν, αὐτῷ μὲν οὐκ ἂν σκοποίη, τοῖς δὲ ἀρχομένοις· ὁ γὰρ μὴ τοιοῦτος, κληρωτὸς ἂν τις εἴη βασιλεύς· ἡ δὲ τυραννὶς, ἐξ ἁπασῶν αὕτη· τὸ γὰρ ἑαυτῷ ἀγαθὸν διώκει· καὶ φανερώτερον ἔτι ταύτης, ὅτι χείρων· κάκιστον γὰρ τὸ ἐναντίον τῷ βελτίονι. μεταβαίνει δὲ, οὐκ βασιλείας εἰς τυραννίδα· φαυλότης γάρ ἐστι μοναρχίας ἡ τυραννίς· ὁ δὲ μοχθηρὸς βασιλεὺς, τύραννος γίνεται. ἐξ ἀριστοκρατίας δὲ, εἰς ὀλιγαρχίαν, κακία τῶν ἀρχόντων, οἱ νέμουσι τὰ τῆς πόλεως ἀγαθὰ τῷ ἀξίαν, καὶ πάντα, ἢ τὰ πλεῖστα τῶν ἀγαθῶν ἑαυτοῖς, καὶ τὰς ἀρχὰς ἀεὶ τοῖς αὐτοῖς, ὡς ἐπὶ πλεῖστον ποιούμενοι· ὃ πλουτεῖν. ὀλίγοι δὲ ἀρχουσι καὶ μοχθηροῖς ἀντὶ τῶν βελτιόνων. ἐκ δὲ τιμοκρατίας εἰς δημοκρατίαν· σύνορα γάρ εἰσιν αὗται· πλήθους γὰρ βούλεται καὶ ἡ τιμοκρατία εἶναι), καὶ ἴσοι πάντες οἱ ἐν ταύτῃ τιμήματι· ἧττον δὲ μοχθηρόν ἐστιν ἡ δημοκρατία· ὀλιγονὸν γὰρ καὶ παρεκβαίνει τὸ τῆς πολιτείας εἶδος. μεταβάλλουσι μὲν οὖν μάλιστα, ὅταν αἱ πολιτεῖαι ἐλάχιστον γὰρ ὅτου καὶ ῥᾴστα μεταβαίνουσιν. ὁμοιώματα δὲ αὐτῶν καὶ οἷον παραδείγματα λάβοι τις ἂν ἐν τῇ οἰκίᾳ· ἡ μὲν γὰρ παιδὸς πρὸς γονέας κοινωνία, βασιλείας ἐστὶ σχῆμα· τὸ γὰρ τέκνων τῷ πατρὶ μέλει· εἴρηται δὲ ἐν Ὀμήρου ὃν Δία πατέρα προσαγορεύει· πατρικὴ γὰρ ἀρχὴ βούλεται εἶναι ἡ βασιλεία εἶναι). ἐν Πέρσαις δὲ ἡ τοῦ παιδὸς, τυραννικὴ· χρῶνται γὰρ ὡς δούλοις, οἷς γέγονται. τυραννικὴ δὲ καὶ ἡ δεσποτῶν πρὸς δούλους· ὃ γὰρ τοῦ δεσπότου συμφέρον, ἐν αὐτῇ πράττει). αὕτη μὲν οὖν, ὀρθὴ φαίνεται)· ἡ Περσικὴ δὲ, ἡμάρτηται· τῶν διαφερόντων γὰρ, αἱ ἀρχαὶ διαφέρουσι. αὐθρὸς δὲ καὶ γυναικὸς, ἀριστοκρατικὴ φαίνεται. κατ' ἀξίαν γὰρ ὁ ἀνὴρ ἄρχει, καὶ περὶ ταῦτα ἃ δεῖ τὸν ἄνδρα· ὅσα

δὲ γυναικὶ ἁρμόζῃ, ἐκείνῃ ἀποδίδωσιν. ἀπόντων δὲ χωρὶς οὐδὲν ἡ ἀνὴρ εἰς ὀλιγαρχίαν μεθίστησι. τῷ δὲ τὴν ἀξίαν γὰρ αὐτὸ ποιῆ, καὶ ὑπερέχῃ ἢ ἀμείνων. ἐνίοτε δὲ ἄρχουσιν αἱ γυναῖκες ἐπίκληροι οὖσαι. ὑπὸ δὴ γένους κατ' ἀρετὴν αἱ ἀρχαὶ, ἀλλὰ διὰ πλοῦτον καὶ δύναμιν, καθάπερ ἐν ταῖς ὀλιγαρχίαις. ὁμοιοπαθὴς δ' ἔοικεν ἡ τῶν ἀδελφῶν· ἴσοι γὰρ πλὴν ἐφ' ὅσον ταῖς ἡλικίαις διαλλάττουσι. διόπερ αἱ πολὺ ταῖς ἡλικίαις διαφέρουσιν, οὐκ ἔτι ἀδελφικὴ γίνεται ἡ φιλία. δημοκρατία δὲ, μάλιστα μὲν ἐν ταῖς ἀδεσπότοις τῶν οἰκήσεων· ἐν ταύταις γὰρ πάντες ὁμοίως, καὶ ἐν αἷς ἀδύνης ὁ ἄρχων, καὶ ἐκάστῳ ὁμοίως.

ΚΕΦ. 11. Καθ' ἑκάστην δὲ τῶν πολιτειῶν, φιλία φαίνεται, ἐφ' ὅσον καὶ τὸ δίκαιον· βασιλεῖ μὲν, πρὸς τοὺς βασιλευομένους ἐν ὑπεροχῇ εὐεργεσίας· εὖ γὰρ ποιεῖ τοὺς βασιλευομένους, εἴπερ ἀγαθὸς ὢν ἐπιμελεῖται αὐτῶν, ἵν' εὖ πράττωσιν, ὥσπερ νομεὺς προβάτων· ὅθεν καὶ Ὅμηρος τὸν Ἀγαμέμνονα ποιμένα λαῶν εἶπε. τοιαύτη δὲ καὶ ἡ πατρικὴ διαφέρει δὲ τῷ μεγέθει τῶν εὐεργετημάτων· αὐτὸς γὰρ τὸ εἶναι, δοκοῦντος μεγίστου εἶναι, καὶ θρέψης, καὶ παιδείας. καὶ τοῖς προγόνοις δὲ ταῦτα ἀπονέμει· φύσει τε γὰρ ἀρχικὸν πατὴρ υἱῶν, καὶ προγόνοι ἐκγόνων, καὶ βασιλεὺς βασιλευομένων. ἐν ὑπεροχῇ δὲ καὶ αἱ φιλίαι αὗται· διὸ καὶ τιμῶνται οἱ γονῆς. καὶ τὸ δίκαιον δὴ ἐν τούτοις, οὐ τὸ αὐτὸ, ἀλλὰ τὸ κατ' ἀξίαν· οὕτω γὰρ καὶ ἡ φιλία. καὶ ἀνδρὸς δὲ πρὸς γυναῖκα ἡ αὐτὴ φιλία, ἥπερ καὶ ἐν ἀριστοκρατίᾳ· κατ' ἀρετὴν γὰρ καὶ τῷ ἀμείνονι πλέον ἀγαθὸν, καὶ τὸ ἁρμόζον ἑκάστῳ. οὕτω δὲ καὶ τὸ δίκαιον. ἡ δὲ τῶν ἀδελφῶν, τῇ ἑταιρικῇ ἔοικεν· ἴσοι γὰρ καὶ ἡλικιῶται· οἱ τοιοῦτοι δὴ, ὁμοπαθεῖς καὶ ὁμοήθεις ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. ἔοικε δὴ ταύτῃ καὶ ἡ τῶν πολιτικῶν· ἴσοι γὰρ οἱ πολῖται βούλονται καὶ ὑπάρχειν ἐν μέρει δὴ τὸ ἄρχειν, καὶ ἐξ ἴσου· οὕτω δὴ καὶ ἡ φιλία. ἐν δὲ ταῖς παρεκβάσεσιν

ὥσπερ

ὥσπερ καὶ τὸ δίκαιον ὑπὶ μικρόν ἐστιν, ὅτω καὶ ἡ φιλία ἐστὶ, καὶ ἥκιστα ἐν τῇ χείρει· ἐν τυραννίδι γὰρ οὐδὲν, ἢ μικρὸν φιλίας· ἐν οἷς γὰρ μηδὲν κοινόν ἐστι τῷ ἄρχοντι καὶ ἀρχομένῳ, οὐδὲ φιλία· ὑδὲ γὰρ δίκαιον· ἀλλὰ οἷον τεχνίτῃ πρὸς ὄργανον, καὶ ψυχῇ πρὸς σῶμα, καὶ δεσπότῃ πρὸς δοῦλον· ὠφελεῖται μὲν γὰρ ταῦτα ὑπὸ τῶν χρωμένων. φιλία δ' οὐκ ἔστι πρὸς τὰ ἄψυχα, οὐδὲ δίκαιον, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς ἵππον ἢ βοῦν, οὐδὲ πρὸς δοῦλον ᾗ δοῦλος. οὐδὲν γὰρ κοινόν ἐστιν· ὁ γὰρ δοῦλος, ἔμψυχον ὄργανον· τὸ δ' ὄργανον, ἄψυχος δοῦλος. ᾗ μὲν οὖν δοῦλος, οὐκ ἔστι φιλία πρὸς αὐτὸν, ᾗ δ' ἄνθρωπος· δοκεῖ γὰρ εἶναί τι δίκαιον πάντι ἀνθρώπῳ πρὸς πάντα ὃν δυνάμενον κοινωνῆσαι νόμου καὶ συνθήκης· καὶ φιλίας δὴ, καθ' ὅσον ἄνθρωπος. ὑπὶ μικρὸν δὴ καὶ ἐν ταῖς τυραννίσιν αἱ φιλίαι καὶ τὸ δίκαιον· αἱ δὲ ἐν ταῖς δημοκρατίαις, ὑπὶ πλεῖον· πολλὰ γὰρ τὰ κοινὰ ἴσοις οὖσιν.

Ἐν κοινωνίᾳ μὲν οὖν πᾶσα φιλία ἐστὶ, καθάπερ εἴρηται. ἀφορίσαι δ' ἄν τις τό τε συγγενικὸν καὶ τὸ ἑταιρικόν· αἱ δὲ πολιτικαὶ, καὶ φυλετικαὶ, καὶ συμπλοϊκαὶ, καὶ ὅσαι τοιαῦται, κοινωνίαις ἔοικασι μᾶλλον· οἷον γὰρ καθ' ὁμολογίαν τινὰ φαίνονται εἶναι. εἰς ταύτας δὲ πάξειεν ἄν τις καὶ τὸ ξενικόν. καὶ ἡ συγγενικὴ δὲ φαίνεται πολυειδὴς εἶναι, καὶ ἠρτῆσθαι πᾶσα ἐκ τῆς πατρικῆς· οἱ γονεῖς μὲν γὰρ φιλοῦσι τὰ τέκνα, ὡς ἑαυτῶν τι ὄντα· τὰ δὲ τέκνα, τοὺς γονεῖς, ὡς ἀπ' ἐκείνων τι ὄντα. μᾶλλον δ' ἴσασιν οἱ γονεῖς τοὺς ἐξ αὐτῶν, ἢ τὰ γεννηθέντα ὅτι ἐκ τούτων· καὶ μᾶλλον συνωικείωται τὸ ἀφ' οὗ τῷ γεννηθέντι, ἢ τὸ γεννώμενον τῷ ποιήσαντι· τὸ γὰρ ἐξ αὐτοῦ, οἰκεῖον τῷ ἀφ' οὗ, οἷον ὁδοὺς, ἢ θρίξ, ἢ ὁποιῶν τῷ ἔχοντι· ἐκείνων δ' ἕνεκα τὸ ἀφ' οὗ, ἢ ἦττον· καὶ τὸ πλήθει δὲ τοῦ χρόνου· οἱ μὲν γὰρ, ἅμα γεννώμενα φιλοῦσι· τοὺς δὲ, ὡς ἐθίσθη τὰ ἐξ ἐκείνων, τοὺς γονεῖς, συνίεσιν ἢ αἰσθησιν λαβόντα. ἐκ τούτων δὲ δῆλον καὶ διὰ τί φιλοῦσι μᾶλλον αἱ μη-

Κεφ. 12.

τέρες. γονῆς μὲν οὖν τέκνα φιλοῦσιν ὡς ἑαυτούς· τὰ γὰρ ἐξ αὐτῶν, οἷον ἕτερόν τι αὐτοῖ τοῦ χεχωρίσθαι· τέκνα δὲ, γονῆς, ὡς ἀπ' ἐκείνων πεφυκότα· ἀδελφοὶ δὴ, ἀλλήλοις, τοῦ ἐκ τῶν αὐτῶν πεφυκέναι· ἡ γὰρ πρὸς ἐκεῖνα ταὐτότης, ἀλλήλοις ταὐτὸ ποιεῖ· διὸ φασὶ ταὐτὸν αἷμα, καὶ ῥίζαν, καὶ τὰ τοιαῦτα. εἰσὶ δὴ ὃ αὐτὸ πως καὶ ἐν διηρημένοις. μέγα δὲ πρὸς φιλίαν καὶ ὃ σώφρονα καὶ ὃ καθ' ἡλικίαν· ἥλιξ γὰρ ἥλικα· καὶ οἱ συνήθεις, ἑταῖροι· διὸ καὶ ἡ ἀδελφικὴ, τῇ ἑταιρικῇ ὁμοιοῦται. αἰνιγμοὶ δὲ καὶ οἱ λοιποὶ συγγενεῖς, ἐκ τούτων συνῳκείωνται· τοῦ γὰρ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ εἶναι. γίγνονται δὴ, οἱ μὲν, οἰκειότεροι· οἱ δὲ, ἀλλοτριώτεροι, τοῦ συνεχεῖς ἢ πόρρω ὄντας ἀρχηγοὺς εἶναι. ἔστι δὴ, ἡ μὲν πρὸς γονῆς φιλία τέκνοις, καὶ ἀνθρώποις πρὸς θεὸς, ὡς πρὸς ἀγαθὸν καὶ ὑπερέχον· ἐὖ γὰρ πεποιήκασι τὰ μέγιστα· τοῦτο γὰρ εἶναι καὶ θρεπτικοὺς αἴτιοι, καὶ γενομένοις τοῦ παιδευτικοὺς. ἔχει δ' ὃ ἡδὺ καὶ ὃ χρήσιμον ἡ τοιαύτη φιλία μᾶλλον τῶν οἰκείων, ὅσῳ καὶ κοινότερος ὁ βίος αὐτοῖς ἐστιν. ἔστι δὲ καὶ ἐν ἀδελφικῇ, ἅπερ καὶ ἐν τῇ ἑταιρικῇ· καὶ μᾶλλον ἐν τοῖς ἐπιεικέσι, καὶ ὅλως τοῖς ὁμοίοις, ὅσῳ οἰκειότεροι καὶ ἐκ γενετῆς ὑπάρχοντες, τέρπεσθαι ἀλλήλοις· καὶ ὅσῳ ὁμοηθέστεροι οἱ ἐκ τῶν αὐτῶν, καὶ σώφρονες καὶ παιδευθέντες ὁμοίως· καὶ ἡ πρὸς ὃν χρόνον δοκιμασία, πλείστη καὶ βεβαιοτάτη. ἀνάλογον δὲ καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς τῶν συγγενῶν τὰ φιλικά. ἀνδρὶ δὲ καὶ γυναικὶ φιλία δοκεῖ κατὰ φύσιν ὑπάρχειν· ἄνθρωπος γὰρ τῇ φύσει συνδυαστικὸν μᾶλλον ἢ πολιτικὸν· καὶ ὅσῳ πρότερον καὶ ἀναγκαιότερον οἰκία πόλεως, καὶ τεκνοποιία κοινότερον ζώοις. τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις ἐστὶ ταῦτον ἡ κοινωνία· οἱ δ' ἄνθρωποι ὑ μόνον τὴν τεκνοποιίας χάριν συνοικοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ εἰς τὸν βίον· αἱ θὺς γὰρ διῄρηται τὰ ἔργα, καὶ ἕτερα ἀνδρὸς καὶ γυναικός. ἐπαρκοῦσιν οὖν ἀλλήλοις, εἰς τὸ κοινὸν τιθέντες τὰ ἴδια· ἔνθεν ταῦτα δὲ καὶ ὃ χρήσιμον εἶναι δοκεῖ, καὶ ὃ ἡδὺ ἐν ταύτῃ τῇ φιλίᾳ. εἴη δ'

ἂν

αὖ καὶ δι' ἀρετήν, εἰ ὑπερβολεῖς εἶεν· ἔστι γὰρ ἑκατέρου ἀρετή· καὶ χαίρειεν ἂν τῷ ζιώτῳ. συνδεσμος δὲ τὰ τέκνα δοκεῖ εἶ)· διὸ θᾶττον οἱ ἄτεκνοι διαλύονται· τὰ γὰρ τέκνα, κοινὸν ἀγαθὸν ἀμφοῖν· συνέχει δὲ ὃ κοινόν. ὃ δὲ, πῶς συμβιωτέον αἰδρὶ πρὸς γυναῖκα, καὶ ὅλως φίλῳ πρὸς φίλον, σχεδὸν ἕτερον φαίνεται ζητεῖσθαι, ἢ πῶς δίκαιον· ἢ γὰρ ταὐτὸ φαίνεται τῷ φίλῳ πρὸς ὃν φίλον, σχεδὸν πρὸς ὃν ὀνῆσον, καὶ τὸν ἑταῖρον, ἢ ὃν συμφοιτητών.

Τετῶν δὴ ὑσῶν φιλιῶν, καθάπερ ἐν ἀρχῇ εἴρηται, καὶ κατ' ἐκάστην, τῶν μὲν, ἐν ἰσότητι φίλων οἱ τον· τῶν δὲ, κατ' ὑπεροχήν· καὶ γὰρ ὁμοίως ἀγαθοὶ, γίνονται φίλοι, καὶ ἀμείνων χείρονι· ὁμοίως δὲ καὶ ἡδεῖς, καὶ διὰ τὸ χρήσιμον ἰσάζοντες ταῖς ὠφελείαις καὶ διαφέροντες· τὰς ἴσους μὲν, καθ' ἰσότητα δεῖ τῷ φιλεῖν καὶ ζῆν τοῖς λοιποῖς ἰσάζειν· τὰς δὲ ἀνίσους, τῷ ἀνάλογον ταῖς ὑπεροχαῖς ἀποδιδόναι. γίγνε) δὲ τὰ ἐγκλήματα καὶ αἱ μέμψεις ἐν τῇ χρησίμου φιλίᾳ μάλιστα· διὰ τί; ὅτι οἱ μὲν γὰρ δι' ἀρετὴν φίλοι ὄντες, βούλῶν ἀλλήλοις ἀγαθῶν· τοῦτο γὰρ ἀρετῆς καὶ φιλίας. πρὸς τοῦτο δὲ ἀμελοῦντων οὐκ ἔστιν ἐγκλήματα, οὐδὲ μάχαι· ὃν γὰρ φιλοῦντα καὶ βούλοντα οὐδεὶς δυσχεραίνει· ἀλλ' ἐὰν ἡ χρείας, ἀμείβεται βούλῶν· ὁ δὲ ὑπερβαλλων, τυγχάνων οὗ ἐφίεται, οὐκ ἂν ἐγκαλοίη τῷ φίλῳ· ἑκάτερος γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ ἐφίεται. οὐ πολὺ δὲ οὐδὲ ἐν ταῖς διηδονίαι· ἅμα γὰρ ἀμφοῖν γίνεται οὗ ὀρέγονται, εἰ δεῖ συνδιάγειν χαίρουσι. γελοῖος δὲ ἂν φαίνοιτο ὁ ἐγκαλῶν ὅτι μὴ τέρπονται, δέον μὴ συνδιημερεύειν. ἡ δὲ διὰ τὸ χρήσιμον, ἐγκληματικὴ ἐπ' ὠφελείᾳ· γὰρ χρώμενοι διαλύσεις, ἀεὶ δὲ πλείονος δέον), καὶ ἔλαττον ἔχειν οἴον) τοῦ προσήκοντος, καὶ μέμφονται ὅτι οὐχ ὅσων δέον), ὅσου τῶν τυγχάνουσιν, ἄξιοι ὄντες· οἱ δὲ βούλῶντες, οὐ δυνάμενοι) ἐπαρκεῖν τοσαῦτα ὅσων οἱ πάσχοντες δέον). ἔοικε δὲ, καθάπερ τὸ δίκαιον ἔστι διττόν· τὸ μὲν γὰρ, ἄγραφον.

Κεφ. 13.

τὸ δὲ,

ὃ ἦ, χρῆ νόμον· καὶ δ' χρῆ ὃ χρήσιμον φιλίας, ἡ μὲν, ἠθικὴ· ἡ δὲ, νομικὴ τις ἦ. γίνεται οὖν τὰ εἰκλήματα μάλιστ', ὅταν μὴ χρῆ τὴν αὐτὴν σωδιάζωσι καὶ διαλύωνται. ἔστι δὲ, ἡ νομικὴ μὲν, ἡ ὅπὶ ῥητοῖς, ἡ μὲν, πάμπαν ἀγραφα, ἐκ χρεὼς εἰς χρέος· ἡ ἦ, ἐλευθεριωτέρα, εἰς χρόνον· καθ' ὁμολογίαν δὲ, τὶ αὐτὶ τινός. δῆλον ἦ ἐν τούτῃ τὸ ὀφείλημα. καὶ κ' ἀμφίλογον· φιλικὸν δὲ τ' αἰτιολογεῖν ἔχει· διὸ παρ' ἐνίοις, τούτων οὐκ εἰσὶ δίκαι, ἀλλ' οἴονται δεῖν περὶν τοὺς χρῆ πίστιν σωδιάξαντας. ἡ δὲ ἠθικὴ, οὐκ ὅπὶ ῥητοῖς, ἀλλ' ὡς φίλῳ δωρεῖται, ἢ ὅ, τι δὴ ποτε ἀνήρ. καὶ μίζεως δὲ ἀξιοῖ τὸ ἴσον, ἢ πλέον, ὡς δ' δεδωκὼς, ἀλλὰ χρήσας. οὐχ ὁμοίως δὲ καὶ σωδιάξας καὶ διαλυόμενος εἰκαλέσαι. τοῦτο δὲ συμβαίνει, διὰ τὸ, βούλεσθαι μὲν πολίτας ἢ τοὺς πλείστους, τὰ καλὰ· ὥσπερ διαρρεῖσθαι ἦ, τὰ ὠφέλιμα. καλὸν δὲ τὸ μὴ ποιῆσαι, μὴ ἵνα ἀδικηθῇ· ὠφέλιμον δὲ τὸ μὴ ἐργετεῖσθαι. δίκαιον μὲν οὖν καὶ ταπόδοτέον τὴν ἀξίαν ὧν ἔπαθε, καὶ ἑκουσί· ἄκοντι γὰρ φίλον οὐ ποιητέον· ὡς δὴ διαμαρτόντα ἐν τῇ ἀρχῇ, καὶ μὴ παθόντα ὑφ' οὗ ἔδει· οὐ γὰρ τοῦ φίλου, οὐδὲ δι' αὐτὸ τοῦτο δρῶντος· καθάπερ οὖν ὅπὶ ῥητοῖς μὴ ἐργετηθέντα διαλυτέον· καὶ ὡμολόγησε δὴ αὖ, δίκαιον ἀποδοῦναι· ἀδίκαιον δὲ, οὐδὲ ὁ δοὺς ἠξίωσεν αὖ· ὡς εἰ δίκαιος, ἀποδοτέον. ἐν ἀρχῇ δὴ ὑπισκεπτέον, ὑφ' οὗ ἐργετεῖται καὶ ὅπὶ τίνι, ὅπως ὅπὶ τούτοις ὁμολογῇ, ἢ μή. ἀμφισβήτησιν δὲ ἔχει, πότερα δεῖ τῇ τοῦ παθόντος ὠφελείᾳ μέτρον, καὶ ταῦτῃ ποιεῖσθαι τὴν ἀποδοσιν, ἢ τῇ τοῦ δράσαντος ἐργασίᾳ· οἱ μὲν γὰρ παθόντες, τοιαῦτά φασι λαβεῖν ὧν δὲ τ' ἐργετῶν, ἃ μικρὰ ἦν ἐκείνοις· καὶ ἄξιῶν παρ' ἑτέρων λαβεῖν, καταμικρίζοντες· οἱ δὲ, αὖ πάλιν, τὰ μέγιστα τ' παρ' αὐτῶν, καὶ ἃ παρ' ἄλλων οὐκ ἦν, καὶ ἐν κινδύνοις, ἢ τοιαύτας χρείας. ἆρ' οὖν, διὰ μὲν τὸ χρήσιμον τ' φιλίας ὅσης, ἡ τ' παθόντος ὠφέλεια μέτρον ἐστὶν; οὗτος γὰρ ὁ δεόμενος, καὶ ἐπαρκεῖ αὐτῷ

ὡς

ὡς ἡ μέτρον τὶ ὂν ἴσον. ζ τοιαύτη οὖν γε λήψεται ἡ ὑπηκοϊκή, ὅσον ἐξὸν ὠφελεῖσθαι. καὶ ἀποδοτέον δὴ αὐτῷ ὅσον ἐφ' ἑαυτόν, ἢ καὶ πλέον· κάλλιον γάρ. ἐν δὲ ταῖς κατ' ἀρετὴν, ἐκλήματα μὴ ὄντα ἔστι· μέτρῳ δ' ἔοικεν ἡ τοῦ δράσαντος προαίρεσις· ἡ γὰρ ἀρετὴς καὶ τοῦ ἤθους ἐν τῇ προαιρέσει τὸ κύριον.

Διαφέρουσι δὲ καὶ ἐν ταῖς καθ' ὑπεροχὴν φιλίαις· ἀξιοῖ γὰρ ἑκάτερος πλέον ἔχειν. ὅταν δὲ τοῦτο γίγνηται, ἀναλύεται ἡ φιλία· οἴεται γὰρ ὅ, τε βέλτιων προσήκειν αὐτῷ πλέον ἔχειν· τῷ γὰρ ἀγαθῷ νέμεσθαι πλέον· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ὠφελιμώτερος· ἄξιον γὰρ ὅταν οὕτω φασὶ δεῖν ἴσον ἔχειν. λήγει δὲ γίνεσθαι, καὶ οὐ φιλίαι, εἰ μὴ κατ' ἀξίαν τὰ ἔργων ἔσαι τὰ ἐκ τῆς φιλίας· οἴονται γὰρ καθάπερ ἐν χρηματικῇ κοινωνίᾳ πλέον λαμβάνειν οἱ συμβαλλόμενοι πλέον, οὕτω δεῖν καὶ ἐν τῇ φιλίᾳ· ὁ δ' ἐνδεὴς, καὶ ὁ χείρων, ἀνάπαλιν· φίλου γὰρ ἀγαθοῦ εἶναι, ὃ ἐπαρκεῖν τοῖς ἐνδέουσι· τί γὰρ φασιν, ὄφελος τοῦ δαίμονα ἢ θεὸν φίλον εἶναι, μηδὲν γε μέλλοντα ἀπολαύειν. ἔοικε δὴ ἑκάτερος, ὀρθῶς ἀξιοῦν, καὶ δεῖν ἑκατέρῳ πλέον νέμειν ἐν τῇ φιλίας· ἀλλ' οὐ τῷ αὐτό δὲ, ἀλλὰ τῷ μὲν ὑπερέχοντι, τιμᾶν· τῷ δὲ ἐνδεεῖ, κέρδος· τὸ μὲν γὰρ ἀρετῇ καὶ ὠφελείᾳ ἡ τιμὴ, γέρας· τὸ δ' ἐνδείᾳ ὑπηκοϊκή, τὸ κέρδος· οὕτω δ' ἔχει καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ φαίνεται· ὁ γὰρ πατὴρ ὁ μηδὲν ἀγαθὸν τῷ κοινῷ ποιῶν· τὸ κοινὸν γὰρ δίδοται τῷ τὸ κοινὸν ὠφελοῦντι. ἡ τιμὴ δὲ κοινόν· ὃ γὰρ ἔστιν ἅμα χρηματίζεσθαι ἀπὸ τῶν κοινῶν, καὶ τιμᾶσθαι· ἐν πᾶσι γὰρ τὸ ἔλαττον ἐνδεῖ τοῦ μᾶλλον. τῷ δὴ περὶ χρήματα ἐλαττουμένῳ, τιμὴν ἀπονέμουσι· καὶ τῷ δωροδόκῳ, χρήματα· τὸ κατ' ἀξίαν γὰρ ἐπανισοῖ καὶ σώζει τὴν φιλίαν, καθάπερ εἴρηται· οὕτω δὴ καὶ τοῖς ἀνίσοις ὁμιλητέον, καὶ τῷ εἰς χρήματα ὠφελουμένῳ ἢ εἰς ἀρετὴν, τιμὴν ἀντιποδοτέον, ἀντιποδιδόντα τὸ ἐνδεχόμενον. τὸ δυνατὸν γὰρ ἡ φιλία ἐπιζητεῖ, οὐ τὸ

Κεφ. 14.

κατ' ἀξίαν· οὐδὲ γὰρ ὅστιν ἐν πᾶσι καθάπερ ἐν ταῖς πρὸς τοὺς θεοὺς τιμαῖς, καὶ γονεῦσι· οὐδεὶς γὰρ τῷ ἀξίαν ποτ' ἂν ἀποδοίη· εἰς δυνάμιν δὲ ὁ θεραπεύων, ὅπερ κἂν δοκεῖ. δῆλον καὶν δόξειεν, οὐκ ἴσην ἡμῖν πατέρα ἀπείπασθαι, πατρὶ δι' ἥττον· ὀφείλοντα γὰρ ἀποδοτέον. ὑβρίζειν δὲ ποιήσας, ἄξιον τῶν ἠτιμημένων δέδρακεν· ὡς ἀεὶ ὀφειλῆς· οἷς δὴ ὀφείλεται, δεξιοσία ἀφίενται· καὶ τῷ πατρὶ δή. ἅμα δὲ ἴσως οὐδεὶς ποτ' ἂν ἀποστῆναι δοκεῖ μὴ ὑπερβάλλοντος μοχθηρίᾳ· χωρὶς γὰρ τῆς φυσικῆς φιλίας, τιμᾷ ὅπερ κουείαν, καὶ θεραπεύειν μὴ διωθεῖται· τῷ δὲ, ὅπερ φυκτὸν, ἢ ἀσυνδασὸν, ὃ ἐπαρκεῖν, μοχθηρῷ ὄντι. οὐ πάσχειν γὰρ οἱ πολλοὶ βούλονται· ὃ δὲ ποιεῖν φεύγουσιν, ὡς ἀλυσιτελές. περὶ μὲν οὖν τούτων, ὅπῃ ἔχουσιν εἰρήσθω.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΗΘΙΚΩΝ
Νικομαχείων ὁ I.

Κεφ. I. ΕΝ ἁπάσαις δὲ ταῖς ἀνομοιοειδέσι φιλίαις ὁ ἀνάλογον ἰσάζει, καὶ σώζει τὴν φιλίαν, καθάπερ εἴρηται, οἷον καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ, τῷ σκυτοτόμῳ ἀντὶ τοῦ ἱματοποιοῦ, ἀμοιβὴν τῷ ἔργῳ καὶ ἀξίαν, καὶ τῷ ὑφαίνοντι, καὶ τοῖς λοιποῖς. ἐνταῦθα μὲν οὖν πεποίηται κοινὸν μέτρον τὸ νόμισμα· πρὸς τοῦτο δὴ πάντα ἀναφέρεται, καὶ τούτῳ μετρεῖται· ἐν δὲ τῇ ἐρωτικῇ, ἐνίοτε μὲν ὁ ἐρασθεὶς ἐλκαλεῖ, ὅτι ὑπερφιλῶν οὐκ ἀντιφιλεῖται, ἔστιν ἔχων φιλητόν, εἰ ἔστως ἔτυχε· πολλάκις δ' ὁ ἐρώμενος, ὅτι πρότερον ἐπαγγελλόμενος πάντα, νῦν οὐδὲν ὑπομένει. συμβαίνει δὲ τὰ τοιαῦτα, ἐπειδὰν ὁ μὲν, διὰ ἡδονὰς φιλῇ ὃν ἐρώμενον· ὁ δὲ, διὰ ὃ χρή-

χρήσιμον, ὃν ἐφασήν· ταῦτα ὃ μὴ ἀμφοῖν ὑπάρχῃ. Διὰ ταῦτα γὰρ ἡ φιλίας ὕσης, οὐ δέονται δικαίου γίνεσθαι, ἐπιδιδόντι μὴ γινώσκοντι ὧν ἕνεκα ἐφίλουν· ὑπὸ γὰρ ἀνθρώπου ἕτερόν τι, ἀλλὰ τὰ ὑπάρχοντα ὑπὸ μόνιμα ὄντα. διὰ ταυτὸν καὶ αἱ φιλίαι· ἢ ὃ τῶν ἠθῶν καθ' αὑτὸ ἕκαστον μόνον, καθάπερ εἴρηται. διαφέρον ὃ, καὶ ὅταν ἕτερα γίνηται ἀνθρώπου, καὶ μὴ ὧν ὀρέγονται· ὅμοιον γὰρ τῷ μηθὲν γίνεσθαι, ὅταν δ' ἐφίεται μὴ τυγχάνῃ· οἷον καὶ τῷ χιθαρῳδῷ ὁ ἐπαγγελλόμενος, καὶ ὅσῳ ἄμεινον ᾄσει, τοσούτῳ πλείω. εἰς ἕω δ' ἀπαγωγὴ τοῖς ὑποκείσθω, αἰθ' ἡδονῆς ἡδονὴν ἀποδεδωκέναι ἔφη. εἰ μὴ ὅτι ἑκάτερος τοῦτο ἐβούλετο, ἱκανῶς ἂν εἶχεν· εἰ δ', ὁ μὲν, τέρψιν· ὁ δ', κέρδος· καὶ ὁ μὲν, ἔχειν· ὁ δὲ μή, οὐκ ἂν εἴη ὃ κατὰ τὴν κοινωνίαν καλῶς. ὧν γὰρ δέομενος τυγχάνει, τούτοις καὶ πρόσεχει. κἀκεῖνό γε λέγειν, ταῦτα δώσει. τίνων ἀξίαν δὲ ποτέρου τάξαι δεῖ, ὃ προϊέμενον, ἢ τὸ προλαβόντος· ὁ γὰρ προϊέμενος, ἔοικεν ὑπερβάλλειν ἐκείνῳ. ὅπερ φασὶ καὶ Πρωταγόραν ποιεῖν· ὅτε γὰρ διδάξειέν τι ἃ δή ποτε, πρᾶσαι ὃν μαθόντα τὸν ἐλάττονα ὅσου δοκεῖ ἄξια ὑπάρχεσθαι, καὶ ἐλάμβανε τοσοῦτον. ἐν οἷς δ' ὁτιοῦν ἀρκεῖ ὅ, Μιλήσιοι δ' αἰσχροί· οἱ γὰρ προλαβόντες τὸ ἀργύριον, εἶτα μηθὲν ποιοῦντες ὧν ἔφασαν, διὰ τὰς ὑπερβολὰς τῶν ἐπαγγελιῶν, εἰκότως ἐν ἐγκλήμασιν γίνονται· ἃ γὰρ ὑπισχνοῦνται ἅπαντες, διὰ τοῦτο δοκεῖ ἴσως ποιεῖν οἱ σοφισταὶ αἰσχρὰ ζόντα, διὰ τὸ μηδεμίαν ἀνθρωπίνην ἀργύριον ὧν ὑπισχνεῖσθαι. ὅτοι μὲν οὖν ὧν ἔλαβον ὃν μαθόντι, μὴ ποιοῦντες, εἰκότως ἐν ἐγκλήμασιν εἰσιν· ἐν οἷς δ' μὴ γίγνεται ὁμολογία τῆς ἐπουργίας, οἱ μὲν δὶ αὐτὸς προϊέμενοι, εἴρηται ὅτι ἀνεγκλητοί εἰσι· ταυτὸν γὰρ ἡ καλὴ ἀρετὴ φιλία· τὴν ἀμοιβὴν τε ποιητέον κατὰ τὴν προαίρεσιν· αὕτη γὰρ τῆς φίλου καὶ τῆς ἀρετῆς· ὅτω δὲ ἔοικε καὶ τοῖς φιλοσοφίας κοινωνήσασιν· ἃ γὰρ προῖς χρήματα ἡ ἀξία μεῖζόν τι ἰσόρροπος οὐκ ἂν γένοιτο· ἀλλ' ἴσως ἐκτὸς καθάπερ καὶ προῖς θεοῖς, καὶ προῖς γονεῦσι, τὸ ἀνταποδιδόμενον.

μὴ τοιαύτης δ' οὔσης τ' δόσεως, ἀλλ' ὅτι ποτ', μάλιστα μὲν ἴσως δεῖ τὰ ἀντιδόσεις γίγνεσθαι, ἀμφοῖν δοκοῦσαν κατ' ἀξίαν εἶναι. εἰ δὲ τοῦτο μὴ συμβαίνοι, ἀ μόνον ἀναγκαῖον εἶναι δόξειεν ἂν ὃν προσέχοντα τὰ τίθεν, ἀλλὰ καὶ δίκαιον· ὅσου γὰρ ἂν αὐτὸς ὠφεληθῇ, ἢ αὐθ' ὅσου τῶν ἰδιωτῶν εἴλετ' ἄν, τοσοῦτον ἀντιλαβὼν ἔξω τῶν τοῦτο τοῦ ἀξίαν· καὶ γὰρ ἐν τοῖς ὠνίοις οὕτω φαίνεται γινόμενον· συναλλάττονται γὰρ εἰσὶν νόμοι, τῶν ἐκουσίων συμβολαίων δίκας μὴ εἶναι· ὡς δέον, ᾧ ὅτῳ δοκεῖ, διαλυθῆναι πρὸς τοῦτον, καθάπερ ἐκοινώνησεν. ᾧ γὰρ ἐπεβάλετο, τοῦτον οἴεται δίκαιόν εἶναι πάσχειν· ὃ ὅτι βλάψαιτο· τὰ πολλὰ γὰρ ἐν τοῖς ἴσοις μέσοις οἱ ἔχοντες, καὶ οἱ βάλλοντες λαβεῖν. τὰ γὰρ οἰκεῖα, καὶ ἃ δίδασιν ἑκάστοις, φαίνεται πολλοῦ ἄξια. ἀλλ' ὅμως ἢ ἀμοιβὴ γίνεται πρὸς τοσοῦτον, ὅσου ἂν τάττωσιν οἱ λαβόντες· δεῖ δ' ἴσως ἐν τοσούτου ἡμᾶν, ὅσου ἔχοντι φαίνεται ἄξιον, ἀλλ' ὅσου πρὶν ἔχειν, ἐτίμα.

Κεφ. 2. Ἀπορίαν δ' ἔχει καὶ τὰ τοιάδε, οἷον πότερα δεῖ πρᾶγμα ᾧ πατρὶ ἀπονέμειν ἢ πείθεσθαι, ἢ κάμνοντα μᾶλλον, ἰατρῷ πειστέον· στρατηγὸν δὲ, χειροτονητέον ἐν πολεμικόν· ὁμοίως δὲ φίλῳ μᾶλλον, ἢ σοφῷ δικαίῳ, ὑπηρετητέον, ἢ ἐργάτῃ ἀντιποδοτέον χάριν μᾶλλον, ἢ ἑταίρῳ δοτέον, ἐὰν ἀμφοῖν μὴ ἐνδέχηται. ἆρ' οὖν πρᾶγματα τοιαῦτα, ἀκριβῶς μὲν διορίσαι οὐ ῥᾴδιον; πολλὰς γὰρ καὶ πολυτοίας ἔχει διαφορὰς, καὶ μεγέθει καὶ μικρότητι, καὶ τῷ καλῷ, καὶ ἀναγκαίῳ. ὅτι δὲ ἐν πράγματα ᾧ αὐτῷ ἀποδοτέον, οὐκ ἄδηλον. καὶ ἐὰς μὲν ἐργασίας ἀντιποδοτέον ὡς ὅτι πολὺ μᾶλλον, ἢ χαριστέον ἑταίρῳ· καὶ ὥσπερ δάνειον, ᾧ ὀφείλεται ἀποδοτέον μᾶλλον, ἢ ἑταίρῳ δοτέον. ἴσως δ' ἐν ἕκαστον ἀεὶ, οἷς ᾧ λυσιτελήσει τοῦτο λεκτέον, πότερον τὸ λυσάμενον ἀντιλυτέον, καὶν ὁστισοῦν ᾖ, ἢ καὶ μὴ ἐὰν λοιδορῇ, ἀπαγορεύοντι δὲ ἀποδοτέον, ἢ τὸν πατέρα λυτέον· δόξειε γὰρ ἂν καὶ ἑαυτῷ μᾶλλον ἐν πατέρα. ὥσπερ οὖν εἴρηται, καθόλου μὲν ὀφείλημα

λημα ἀποδοτέον· ἐὰν δὲ ὑπερτείνῃ ἡ δόσις τῷ καλῷ, ἢ τῷ ἀναλόγῳ, τοῖς τοιούτοις ἀποκλιτέον. οὐ γὰρ ὁσὶ ὁσίν ἴσον τὸ τὴν ἑτέρου τοιοῦτον ὑπάρχειν ἀμείψασθαι· ἐπίδηλον, ὁ μὲν, ἀσυνδέτως εἰδὼς, οὐ ποιήσει· τῷ δὲ, ἡ αἰτία πόδοσις γίγνεται, οὐκ οἴεται μοχθηρὸν εἶ). οὐδὲ γὰρ τῷ δημοσίᾳ οὐκ ἀποδωτέον· ὁ μὲν γὰρ, οἰόμενος κερδανεῖν, ἐδανείσατο· ὑπόχρεως οὐκ ἐλπίζει κερδανεῖν· ὁ δὲ οὐκ ἐλπίζει κερδανεῖν τοῦτο ποιήσειν. εἴτε τοίνυν τῇ ἀληθείᾳ ὕστερος ἔχει, οὐκ ἴσον τὸ ἀξίωμα· εἴτ', ἔχει μὲν μὴ οὕτως, οἴονται δὲ, οὐκ ἂν δόξειεν ἄπορα ποιεῖν. ὅπερ οὖν πολλάκις εἴρηται, οἱ τοιοῦτοι τὰ πάθη καὶ τὰς τοιαύτας λόγους ὁμοίως ἔχουσι τὸ ὠφελιμώτερον τοῖς τοιοῦτοι ἂ εἰσιν. ὅτι μὲν οὖν τὰ τοιαῦτα πᾶσιν ἀποδοτέον, οὐδὲ τῷ πατρὶ πάντα, καθάπερ οὐδὲ τῷ Διὶ δοτέον, οὐκ ἄδηλον. ἐπεὶ δ' ἕτερα χρὴ οἶσι, καὶ ἀδελφοῖς, καὶ ἑταίροις, καὶ δικασταῖς, ἑκάστοις τὰ οἰκεῖα καὶ τὰ ἀρμόττοντα ἀπονεμητέον. ὕστω δὲ καὶ ποιὸν φαίνονται· εἰς γάμους μὲν γὰρ καλοῦσι τὸν συγγενῆ· τοῖς γὰρ κοινὸν τὸ γένος, καὶ αἱ τοιαῦται τοῦτο δὴ τὰς τοιαύτας. καὶ εἰς τὰ κήδη δὲ μάλιστ' οἶον δεῖ τὸν συγγενῆ ἀποδυτᾶν· ἀξιοῦται γὰρ τοῦτο. δόξειε δ' ἄν, ἔφη μὲν χρὴ οἶσι δεῖν μάλιστ' ἐπαρκεῖν, ὡς ὀφείλοντας, καὶ τοῖς ἀγαθοῖς τὸν εἶ), κάλλιον ἢ ἑαυτοῖς εἰς τοῦτ' ἐπαρκεῖν. καὶ ὅμοιον δὲ καθάπερ εἴρηται· ὑπὸ πᾶσαν δὲ, χρὴ οἶσιν· οὐδὲ γὰρ τὸν αὐτὸν πατρὶ καὶ μητρί· ὑδὲ αὐτῷ τὸν σοφὸν, ἢ τὸν στρατηγὸν· ἀλλὰ τῷ πατρικῷ, ὁμοίως δὲ καὶ μητρικῷ. καὶ πρὸς τὸ ὦ προσβυτέρῳ, ὅμοιον τὸ καθ' ἡλικίαν, ὑπομασᾶσθαι, καὶ καταχλίσαι, καὶ τοῖς τοιούτοις τοῖς ἑταίροις δ' αὖ καὶ ἁδρῆσαι, παρρησίαν καὶ ἀπόρρητων κοινότητα. καὶ συγγενέσι δὲ, καὶ φυλέταις, καὶ πολίταις, καὶ τοῖς λοιποῖς ἅπασιν ἀεὶ πειρατέον τὸ οἰκεῖον ἀπονέμειν, καὶ συγκρίνειν τὰ ἑκάστοις ὑπάρχοντα κατ' οἰκειότητα καὶ ἀρετὴν ἢ χρῆσιν. τὸ μὲν δὴ ὁμολογῶν ῥᾴων ἡ κρίσις· τὸ δὲ ποιεῖν τὰ προσήκοντα, ἔργον δεικτέον. ὅμοιον δὲ καὶ τοῦτο ἀποδοτέον, ἀλλ' ὡς ἂν ἔχῃ τις δέχηται, οὕτω δοτέον.

Κεφ. 3. Ἔχει δ' ἀπορίαν καὶ περὶ ὧν δεῖ φιλεῖσθαι τοὺς φιλίας, ἢ μὴ, πρὸς τοὺς μὴ φαύλους· ἢ πρὸς μὲν τοὺς διὰ τὸ χρήσιμον ἢ τὸ ἡδὺ φίλους ὄντας, ὅταν μηκέτι τοῦτ' ἔχωσιν, οὐδὲν ἄτοπον διαλύεσθαι· ἐκείνων γὰρ οὐκ ἦν φίλοι· ὧν ἀπολιπόντων, δίκαιον τὸ μὴ φιλεῖν. ἐγκαλέσειε δ' ἄν τις, εἰ διὰ τὸ χρήσιμον, ἢ διὰ τὸ ἡδὺ ἀγαπῶν, προσποιοῖτο διὰ τὸ ἦθος· ὥσπερ γὰρ ἐν ἀρχῇ εἰπομεν, πλεῖσται διαφοραὶ γίνονται τοῖς φίλοις, ὅταν μὴ ὁμοίως οἱῶσι, καὶ ὧσι φίλοι. ὅταν μὲν οὖν διαψευσθῇ τις καὶ οἰηθῇ φιλεῖσθαι διὰ τὸ ἦθος, μηδὲν τοιοῦτον ἐκεῖνα πράττοντος, ἑαυτὸν αἰτιᾶται· ἂν ὅταν δ' οἰηθῇ τὰ ἐκείνα πεποιήσεως ἀπατηθῇ, δίκαιον ἐγκαλεῖν τῷ ἀπατήσαντι, καὶ μᾶλλον ἢ τοῖς τὸ νόμισμα κιβδηλεύουσιν, ὅσῳ περὶ ψυχὴν πονηρία· ἐὰν δὲ ἀποδέχηται ὡς ἀγαθὸν, φαύλη δὲ μοχθηρὸς ἢ καὶ δοκῇ, ἆρ' ἔτι φιλητέον, ἢ οὐ δυνατὸν, εἴπερ μὴ πᾶν φιλητὸν, ἀλλὰ τἀγαθόν; ὥστε δὴ φιλητέον πονηρὸν, οὐδὲ δεῖ· φιλεπόνηρον γὰρ οὐ χρὴ εἶναι, οὐδ' ὁμοιοῦσθαι φαῦλον. εἴρηται δ' ὅτι ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ φίλον. ἆρ' οὖν λυτὸς φαλυτέον, ἢ οὐ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀνιάτοις διὰ τὴν μοχθηρίαν; ἐπανορθωσιν δ' ἔχουσι, μᾶλλον βοηθητέον εἰς τὸ ἦθος, ἢ τὰ χρήματα, ὅσῳ βέλτιον καὶ τῆς φιλίας οἰκειότερον. δόξειε δ' ἂν ὁ φαλυόμενος, οὐθὲν ἄτοπον ποιεῖν· οὐ γὰρ τοιοῦτῳ φίλος ἦν. ἀλλοιωθέντα γὰρ ἀδυνατῶν ἀνασῶσαι, ἀφίησι. εἰ δ', ὁ μὲν, φαυλότερος ἦν, ὁ δ', ἐπιεικέστερος ἦν, καὶ πολὺ διαλλάττοι τῇ ἀρετῇ, οὐκ ἔστι χρηστέον φίλῳ, ἢ οὐκ ἐνδέχεται; ἐν μεγάλῃ δ' ἀφαιρέσει μάλιστα δῆλον γίνεται, οἷον ἐν ταῖς ἐκ παιδιᾶς φιλίαις· εἰ γὰρ, ὁ μὲν, φαυλότερος ἦν τὴν διάνοιαν ταῖς· ὁ δ', ἀνὴρ εἴη οἷος κρίνεσθαι, πῶς ἂν εἶεν φίλοι, μήτ' ἀρεσκόμενοι τοῖς αὐλοῖς, μήτε χαίροντες καὶ λυπούμενοι; οὐδὲ γὰρ περὶ ἀνήλιους ταῦθ' ὑπάρξει αὐλοῖς· ἀλλ' ἢ τούτων οὐκ ἔστι φίλοις εἶναι· συμβαίνει γὰρ οὐχ οἷόν τε εἶναι τούτων. ἆρ' οὖν οὐθὲν ἀνοιότερον περὶ αὐτὸν ἐκτέον, ἢ εἰ μὴ ἐγεγόνει φίλος μηδέποτε,

ἢ δεῖ

ἢ δεῖ μνείαν ἔχειν τῆς ἡμομιμήτης σωτηρίας; καὶ καθάπερ φίλοις μᾶλλον ἢ οἰκείοις οἰόμεθα δεῖν χαρίζεσθαι, ὅτω καὶ τοῖς ἡμομιμήτοις ἀπονεμητέον τι, ἀφ' ὧν τῶν ἡμομιμήτων φιλίαι, ὅταν μὴ δι' ὑπερβολὴν μοχθηρίας ἡ ἀφ' ὧν ἡμῖν.

Τὰ φιλικὰ δὲ πρὸς τοὺς φίλους, καὶ οἷς αἱ φιλίαι ὁρίζονται, ἔοικεν ἐκ τῶν πρὸς ἑαυτὸν εἰληφέναι· πάντας γὰρ φίλον, ὃν βούλόμενον καὶ πράττοντα τἀγαθὰ, ἢ τὰ φαινόμενα, ἕνεκα· ἢ τῷ βουλόμενον εἶναι καὶ ζῆν τὸν φίλον αὐτῷ χάριν· ὃ περ αἱ μητέρες πρὸς τὰ τέκνα πεπόνθασι, καὶ τῶν φίλων οἱ πρὸς κεχρεκότες· οἱ δὲ, ὃν συνδιάγοντα καὶ τὰ αὐτὰ αἱρούμενον, ἢ ὃν συνδιαγεῖν τα καὶ συγχαίρειν τῷ φίλῳ. μάλιστα δὲ καὶ τοῦτο περὶ τὰς μητέρας συμβαίνει. τούτων δέ τινι καὶ τὴν φιλίαν ὁρίζουσι. πρὸς ἑαυτὸν δ' τῶν ἕκαστον τῶν ὑπαρχει ὑπάρχει· τοῖς δὲ λοιποῖς, ἢ βιοῦσι συνολαμβάνουσιν εἶναι. ἔοικε γὰρ, καθάπερ εἴρηται, μέτρον ἑκάστῳ ἡ ἀρετὴ καὶ ὁ σπουδαῖος εἶναι. σχεδὸν γὰρ ὁμογνωμονεῖ ἑαυτῷ, καὶ τῶν αὐτῶν ὀρέγεται καθ' πᾶσαν τὴν ψυχήν. καὶ βούλεται δὴ ἑαυτῷ τἀγαθὰ καὶ τὰ φαινόμενα, καὶ πράττει· τὸν γὰρ ἀγαθοῦ τἀγαθὸν ἀεὶ ποιεῖ, καὶ ἑαυτῷ ἕνεκα· τὸν γὰρ διανοητικοῦ χάριν, ὅπερ ἕκαστος εἶναι δοκεῖ. καὶ ζῆν δὲ βούλεται ἑαυτὸν καὶ σώζεσθαι, καὶ μάλιστα τοῦτο, ᾧ φρονεῖ· ἀγαθὸν γὰρ τῷ σπουδαίῳ τὸ εἶναι. ἕκαστος δὴ ἑαυτῷ βούλεται τἀγαθά. γινόμενος δ' οὐδεὶς αἱρεῖται ἂν πάντ' ἔχειν ἐκεῖνο τὸ γινόμενον· ἔχει γὰρ καὶ νῦν ὁ θεὸς τἀγαθόν, ἀλλ' ὢν ὅ, τί ποτ' ἐστί. δόξειε δ' ἂν τὸ νοῦν ἕκαστος εἶναι, ἢ μάλιστα. συνδιάγειν τε ὁ βιοῦν τισ ἑαυτῷ βούλεται· ἡδέως γὰρ αὐτὸ ποιεῖ· τῶν τε γὰρ πεπραγμένων ὑπομνησεις αἱ μνῆμαι, καὶ τῶν μελλόντων ἐλπίδες ἀγαθαί· αἱ βιωτικαὶ δὲ ἡδεῖαι. καὶ θεωρημάτων δ' ὑπορῇ τῇ διανοίᾳ, συνδιαγεῖ τε καὶ συνηδεῖ μάλιστα· ἑαυτῷ· πάντη γὰρ ἐστὶ τὸ αὐτὸ λυπηρόν τε καὶ ἡδύ, καὶ οὐκ ἄλλοτ' ἄλλο· ἀμεταμέλητος γὰρ, ὡς εἰπεῖν· τῶν δὴ πρὸς αὐτὸν ἕκα-

Κεφ. 4.

ἕκαστα τούτων ὑπάρχειν τοῖς ὑπερέχει· πρὸς δὲ ὃν φίλον ἔχειν, ὥσπερ πρὸς ἑαυτόν· ἔστι γὰρ ὁ φίλος, ἄλλος αὐτός· καὶ ἡ φιλία, τούτων εἶναι δοκεῖ· καὶ φίλοι, οἷς ταῦθ' ὑπάρχει. πρὸς αὐτὸν δὲ πότερον ἔστιν ἢ οὐκ ἔστι φιλία, ἀφείσθω ὑπὲρ τοῦ παρόντος. δόξειε δ' ἂν ταύτῃ εἶναι ἡ φιλία, ἧπερ ἔστι δύο ἢ πλείω ἐκ τῶν εἰρημένων· καὶ ὅτι ἡ ὑπερβολὴ τῆς φιλίας, τῇ πρὸς ἑαυτὸν ὁμοιοῦται. φαίνεται δὲ τὰ εἰρημένα καὶ τοῖς πολλοῖς ὑπάρχειν, καὶ φαῦλοι οὖσι φαύλοις. ἆρ' οὖν ἢ ἀρέσκουσιν ἑαυτοῖς καὶ ὑπολαμβάνουσιν ὑπερέχειν ταύτῃ μετέχουσιν αὐτῶν; ἐπεὶ τῶν γε κομιδῇ φαύλων καὶ ἀποπόνων, οὐδενὶ ταῦθ' ὑπάρχει, ἀλλ' οὐδὲ φαίνεται. ἡδὺ δὲ οὐδὲ τοῖς φαύλοις· διαφέρονται γὰρ ἑαυτοῖς, καὶ ἑτέρων μὲν ὑπερεπιθυμοῦσιν, ἃ δὲ βούλονται, οἷον οἱ ἀκρατεῖς· αἱρεῖσθαι γὰρ ἀντὶ τῶν δοκούντων ἑαυτοῖς ἀγαθῶν εἶναι τὰ ἡδέα βλαβερὰ ὄντα· οἱ δ' ἀνάλγητοι καὶ ἀργοὶ ἀφίσανται τοῦ πράττειν, ἃ οἴονται ἑαυτοῖς βέλτιστα εἶναι· οἷς δὲ πολλὰ καὶ δεινὰ πέπραγε, καὶ διὰ τὴν μοχθηρίαν μισοῦνται, φεύγουσι δὲ ζῆν, καὶ ἀναιροῦσιν ἑαυτούς. ζητοῦσί τε οἱ μοχθηροὶ μεθ' ὧν συνημερεύσουσιν, ἑαυτοὺς δ' φεύγουσιν· ἀναμιμνήσκονται γὰρ πολλῶν καὶ δυσχερῶν, καὶ ἐλπίζουσι, καθ' ἑαυτοὺς ὄντες· μεθ' ἑτέρων δ' ὄντες, ἐπιλανθάνονται, οἵ τε φιλητὸν ἔχοντες, οὐδὲν φιλικὸν πάσχουσι πρὸς ἑαυτούς. οὐδὲ δὴ συγχαίρουσιν, οὐδὲ συνωδυνοῦσιν οἱ τοιοῦτοι ἑαυτοῖς· στασιάζει γὰρ αὐτῶν ἡ ψυχή· καὶ ὃ μὲν, διὰ μοχθηρίαν λυπεῖ, ἀπεχόμενον πόνων· ὃ δ', ἡδέως· καὶ ὃ μὲν, δεῦρο· ὃ δ', ἐκεῖσε ἕλκει ὥσπερ διαστῶντα. εἰ δὲ μὴ οἷόν τε ἅμα λυπεῖσθαι καὶ ἥδεσθαι, ἀλλὰ μετὰ μικρόν γε λυπεῖται ὅτι ἥσθη, καὶ οὐκ ἂν ἐβούλετο ἡδέα ταῦτα γενέσθαι αὐτῷ· μεταμελείας γὰρ οἱ φαῦλοι γέμουσιν. ὥστε οὐ φαίνεται ὁ φαῦλος οὐδὲ πρὸς ἑαυτὸν φιλικῶς διακεῖσθαι, διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν φιλητόν. εἰ δὴ τοῦτο ἔχει, λίαν ἐστὶν ἄθλιον, φευκτέον τὴν μοχθηρίαν

διά-

ἀμφοτεραμφώς, καὶ σφεατέον ὁπόσον ἐστί. ὅτω γὰρ καὶ πρὸς αὐτὸν φιλικῶς ἀν ἔχοι, καὶ ἑτέρων φίλος ἂν εἴη.

Ἡ δὲ ὕνοια, φιλίᾳ μὲν ἔοικεν, ὑ μὲν ὅτι γε φιλία γίνεται γὰρ ὕνοια καὶ πρὸς ἀγνῶτας, καὶ λανθάνουσα· φιλία δ', ὥ. καὶ πρόσεστι δὴ τοῦτ' εἴρηται. ἀλλ' οὐδὲ φίλησίς ἐστιν· ὑ γὰρ ἔχει ἀμφάτασιν, ὑδ' ὄρεξιν· τῇ φιλήσει δὲ τοῦτ' ἀκολουθεῖ. καὶ ἡ μὲν φίλησις, μετ' σωπηθείας· ἡ δ' ὕνοια, καὶ ἐκ πρεφασσάτω, οἷον κατ' ἐκεῖ τὰς ἀγωνιστὰς συμβαίνει· ὕνοι γὰρ αὐτοῖς γίνονται, καὶ συμπαθήσει· συμπροθάξαιεν δ' ἂν ὑδέν· ὅ ἐστιν οὐδὲ εἰπεῖν μῦθον, πρεφασσάως ὕνοι γίνονται καὶ ὅτι πολλαχῶς τέρψεσιν. ἔοικε δὴ ἀρχὴ φιλίας εἶναι, ὥσπερ τῶν ἐρᾶν, ἡ ἀφὰ τ' ὄψεως ἡδονή· μὴ γὰρ πρόσθεν τῆς ἰδέας, ὑδεὶς ἐρᾷ· ὁ δὲ χαίρων τῷ εἴδει, ὑδὲν μᾶλλον ἐρᾷ, ἀλλ' ὅταν καὶ ἀπῇ τὰ ποθῇ, καὶ τὰ παρεῖσιν ὑπομιμνήσκει. ὅτω δὴ καὶ φίλους ὑκ οἷόν τε εἶναι, μὴ ὕνους γεγενημένους· οἱ δ' ὕνοι ὑδὲν μᾶλλον φιλοῦσι· βούλονται γὰρ μόνον τὰγαθὰ, οἷς εἰσιν ὕνοι· συμπροθάξαιεν δ' ὑδὲν αὐτοῖς, ὑδ' ὀχληθεῖεν ὑφ' αὐτῶν· διὸ μεταφέρων φαίη τις αὐτὸν ἀρχὴν φιλίαν· χρονιζομένου δὲ καὶ εἰς συνήθειαν ἀφικνουμένου, γίνεσθαι φιλίαν, ὅ τ' ἀφὰ ὃ χρήσιμον, οὐδὲ τοῦ ἀφὰ ὃ ἡδύ· οὐδὲ γὰρ ἡ ὕνοια ὅπῃ τύχοις γίνεται· ὁ μὲν γὰρ εὐεργετηθείς, ἀντ' ὧν πέπονθεν, ἀποδίδωσι τοῦ ὕνοιαν, τὰ δίκαια δρῶν· ὁ δὲ βουλόμενός τινα εὐπρασσεῖν, ἐλπίδα ἔχων ὑποδείας δι' ἐκείνου, οὐκ ἔοικεν ὕνους ἐκείνῳ εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον ἑαυτῷ· καθάπερ οὐδὲ φίλος, εἰ θεραπεύει αὐτὸν, ἀφά τινα χρῆσιν· ὅλως δὴ ἡ ὕνοια δι' ἀρετὴν καὶ ἐπιείκειάν τινα γίνεται, ὅταν τῳ φανῇ καλός τις, ἢ ἀνδρεῖος, ἢ τοιοῦτον, καθάπερ καὶ ὅπῃ τῶν ἀγωνιστῶν εἴπομεν. Κεφ. 5.

Φιλικὸν δὲ καὶ ἡ ὁμόνοια φαίνεται· διὸ περ οὐκ ἔστιν ὁμοδοξία· τοῦτο μὲν γὰρ καὶ ἀγνοοῦσιν ἀλλήλους ὑπάρξειεν ἄν. οὐδὲ τοὺς περὶ ὁτουοῦν ὁμογνωμονοῦντας ὁμονοεῖν φασιν, οἷον τοὺς περὶ τοῦ ἀστρονομικοῦ ἢ Κεφ. 6.

γὰρ φιλικὴν δεῖ τούτων ὁμονοεῖν· ἀλλὰ ζητεῖ πόλις ὁμονοεῖν φασιν, ὅταν περὶ τοῦ συμφερόντων ὁμογνωμονῶσι, καὶ τὰ αὐτὰ περαιρῶνται, καὶ πράττωσι τὰ κοινῇ δόξαντα. περὶ τὰ πρακτὰ δὴ ὁμονοοῦσι, καὶ τούτων περὶ τὰ ἐν μεγέθει, καὶ ἐνδεχόμενα ἀμφοῖν ὑπάρχειν, ἢ πᾶσιν, οἷον αἱ πόλεις, ὅταν πᾶσι δοκῇ τὰς ἀρχὰς αἱρετὰς εἶναι, ἢ συμμαχεῖν Λακεδαιμονίοις, ἢ ἀρχὴν Πιτθακὸν, ὅτε καὶ αὐτὸς ἤθελεν. ὅταν δ' ἑκάτερος ἑαυτὸν βούληται, ὥσπερ οἱ ἐν ταῖς Φοινίσσαις, σπουδάζουσιν· οὐ γὰρ ἔστ' ὁμονοεῖν, ὃ αὐτὸ ἑκάτερον ἐνοεῖν ὁ δήποτε, ἀλλὰ τὸ ἐν ᾧ αὐτῷ, οἷον ὅταν καὶ ὁ δῆμος, καὶ οἱ ἐπιεικεῖς τὰς ἀρίστους ἀρχὰς· ὅτω γὰρ πᾶσι γίγνεται ἃ ἐφίενται. πολιτικὴ δὲ φιλία φαίνεται ἡ ὁμόνοια, καθάπερ καὶ λέγεται· περὶ τὰ συμφέροντα γάρ ἐστι, καὶ τὰ πρὸς τὸν βίον ἀνήκοντα. ἔστι δ' ἡ τοιαύτη ὁμόνοια ἐν τοῖς ἐπιεικέσιν· ὅτοι γὰρ καὶ ἑαυτοῖς ὁμονοοῦσι, καὶ ἀλλήλοις, ὅπερ τῷ αὐτῶν ὄντες, ὡς εἰπεῖν· τῷ τοιούτων γὰρ μένει τὰ βουλήματα, καὶ οὐ μεταῤῥεῖ, ὥσπερ εὔριπος· βούλονταί τε τὰ δίκαια, καὶ τὰ συμφέροντα. τούτων δὲ καὶ κοινῇ ἐφίενται. τοῖς δὲ φαύλοις οὐχ οἷόν τε ὁμονοεῖν, πλὴν ὅπερ μικρόν· καθάπερ καὶ φίλοις εἶναι, πλεονεξίας ἐφιεμένοις ἐν τοῖς ὠφελίμοις· ἐν δὲ τοῖς πόνοις καὶ ταῖς λειτουργίαις, ἐλλείποντας· ἑαυτῷ δ' ἕκαστος βουλόμενος ταῦτα, ὃν πέλας ἀξιοῖ ζῆν καὶ καλῶς· μὴ γὰρ περιόντων, οὐ κοινὸν ἀπόλλυται. συμβαίνει οὖν αὐτοῖς σπουδάζειν, ἀλλήλοις μὴ ἐπιμανθάνοντας· αὐτοὺς δὲ μὴ βουλομένους τὰ δίκαια ποιεῖν.

Κεφ. 7. Οἱ δ' εὐεργέται τοὺς εὐεργετηθέντας δοκοῦσι μᾶλλον φιλεῖν, ἢ οἱ πεπονθότες τοὺς δράσαντας, καὶ ὡς παρὰ λόγον νομιζόμενον, ὅπερ ζητεῖται· τοῖς μὲν οὖν πλείοσι φαίνεται, ὅτι, οἱ μὲν, ὀφείλουσι· τοῖς δ', ὀφείλεται. καθάπερ οὖν ὅπερ τὰ δανείων, οἱ μὲν ὀφείλοντες, βούλονται μὴ εἶναι οἷς ὀφείλουσιν· οἱ δὲ δανείσαντες, καὶ ἐπιμέλονται τῶν ὀφειλόντων σωτηρίας· οὕτω καὶ τοὺς εὐεργετήσαντας βούλεται εἶναι τοὺς πα-

παθόντας, ὡς κηδεμονικὰς τὰς χάριτας· τοῖς δ', οὐκ ἔστι) ὅπι μελὲς
ὃ αὐτὰ ποδιῶσαι. Ἐπίχαρμος μὲν οὖν τάχ' ἂν φαίη ταῦτα λέ-
γειν ἀνδρὶ, οὐκ ποτε ὀφθαλμοὺς ἔοικε δ' αἰσθητικῷ ἀμιμήμο-
νες γὰρ οἱ πολλοὶ, καὶ μᾶλλον δὴ πάσχειν, ἢ ποιεῖν ἐφίενται. δόξειε δ' ἂν
φιλικώτερόν τε εἶναι) ὃ αἴτιον, καὶ ὅμοιον ὥσπερ τοῖς δανείσαν-
σι· οὐ γὰρ δοκεῖ φίλησις τοῖς ἐκείνοις, ἀλλὰ τὸ σώζεσθαι βούλη-
σις, ἵνα κομιδῆς ἕνεκα. οἱ δὲ δὴ πεπονηκότες, φιλοῦσι καὶ ἀγαπῶσι
τοὺς δι' πεπονηκότας, κἂν μηδὲν ὦσι χρήσιμοι, μηδὲ εἰς ὕστερον γέ-
νωνται· αἴτιον. ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν τεχνητῶν συμβέβηκε· πᾶς γὰρ ὃ οἰκεῖον
ἔργον ἀγαπᾷ μᾶλλον, ἢ ἀγαπηθείη ἂν ὑπὸ τοῦ ἔργου, ἐμψύχου
γιγνομένου. μάλιστα δ' ἴσως τοῦτο τοῖς ποιηταῖς συμβαίνει· ὑπερ-
αγαπῶσι γὰρ ὅτι τὰ οἰκεῖα ποιήματα, στέργοντες ὥσπερ τέκνα.
τοιούτῳ δὴ ἔοικε καὶ ὁ τῶν εὐεργετῶν· ὃ γὰρ δι' πεπονθὸς, ἔργον ἐστὶν
αὐτῶν. τοῦτο δὴ ἀγαπῶσι μᾶλλον, ἢ ὃ ἔργον ὂν ποιήσαντα· τοῦτου
δ' αἴτιον, ὅτι ὃ εἶναι) πᾶσιν αἱρετὸν καὶ φιλητόν· ἐσμὲν δ' ἐνεργείᾳ· ὤν
ζωὴν γὰρ καὶ πρᾶξιν. ἐνεργείᾳ δὴ ὁ ποιήσας ὃ ἔργον, ἐστί πως. στέρ-
γει δὴ ὃ ἔργον, διότι καὶ ὃ εἶναι). τοῦτο δὲ φυσικόν· ὃ γὰρ ἐστὶ δυνά-
μει, τοῦτο ἐνεργείᾳ ὃ ἔργον μηνύει· ἅμα δὲ καὶ, τῷ μὲν δυνατῷ
καλὸν, ὃ κεῖται τῷ πρᾶξιν, ὥστε χαίρειν ἐν ᾧ τοῦτο· τῷ δὲ παθόντι
οὐδὲν καλὸν ἐν τῷ δράσαντι· ἀλλ' εἰ ἄρα, συμφέρον. τοῦτο δ' ἧττον ἡδὺ
καὶ φιλητόν. ἡδεῖα δ' ἐστὶ, ὧν μὲν παρόντος, ἡ ἐνέργεια· ὧν δὲ μέλ-
λοντος, ἡ ἐλπὶς· ὧν δὲ γεγονυίας, ἡ μνήμη· ἥδιστον δὴ ὃ κεῖται τὸ ἐνερ-
γεῖν, καὶ φιλητὸν ὁμοίως. τῷ μὲν οὖν πεποιηκότι, μένει ὃ ἔργον· ὃ
καλὸν γὰρ πολυχρόνιον· τῷ δὲ παθόντι ὃ χρήσιμον παρείχετο. ἥ-
τε μνήμη, τὸ μὲν καλῶν, ἡδεῖα· τῶν δὲ χρησίμων, ὑπόμνυ, ἧττον.
ἡ προσδοκία δ' ἀνάπαλιν ἔχειν ἔοικε· καὶ ἡ μὲν φίλησις, ποιήσει ἔοι-
κε· ὃ δὴ φιλεῖσθαι, τῷ πάσχειν. οἷς δ' ὑπερέχουσι δὴ τοῖς προσῆκον
ἐπεὶ) ὃ φιλεῖν καὶ τὰ φιλικά. ἔτι δὲ, τὰ ὅτι πώποτε γιγνόμενα, τοῦτο
τες

μᾶλλον ἐργάζεσιν, οἷον καὶ τὰ χρήματα οἱ κλησάμενοι τῶν ὠφελουμένων. δοκεῖ δὴ, ὃ μὲν δεῖ πάσχειν, ἄπονον εἶναι· ὃ δὲ δεῖ ποιεῖν, ἐργῶδες· διὰ ταῦτα δὲ καὶ αἱ μητέρες φιλοτεκνότεραι· ὀδυνηρότερα γὰρ ἡ λῆψις, καὶ μᾶλλον ἴσασιν ὅτι αὐτῶν. δόξειε δὲ αὐτὸ καὶ τοῖς δανείσταις οἰκεῖον εἶναι.

Κεφ. 8. Ἀπορήσαι δὲ, πότερον δεῖ φιλεῖν ἑαυτὸν μάλιστα, ἢ ἄλλόν τινα· ὀνειδίζομεν γὰρ τοῖς ἑαυτὸν μάλιστα ἀγαπῶσι· καὶ ὡς ἂν εἴποι τις, φιλαύτους ἐπικαλοῦσι· δοκεῖ τε, ὁ μὲν φαῦλος, ἑαυτῷ χαίειν πάντα ποιήσειν· καὶ ὅσῳ ἂν μοχθηρότερος ᾖ, τοσούτῳ μᾶλλον. ἐγκαλοῦσι δὲ καὶ αὐτῷ, οἷς ὅτι ὑβρίζει ἀφ' ἑαυτοῦ ποιήσας· ὁ δὲ ἐπιεικὴς, διὰ τὸ καλὸν, καὶ ὅσῳ ἂν βελτίων ᾖ, μᾶλλον διὰ τὸ καλὸν, καὶ φίλου ἕνεκα ἀποθνήσκει, ἑαυτὸν παρεὶς. τοῖς λόγοις δὲ τούτοις τὰ ἔργα διαφωνεῖ, καὶ οὐκ ἀλόγως· φασὶ γὰρ δεῖν φιλεῖν μάλιστα τὸν μάλιστα φίλον· φίλος δὲ μάλιστα, ὁ βουλόμενος, ᾧ βούλεται τἀγαθὰ, ἐκείνου ἕνεκα, καὶ εἰ μηδεὶς εἴσεται. ταῦτα δὴ ὑπάρχει μάλιστα αὐτῷ πρὸς αὐτὸν, καὶ τἆλλα δὴ πάντα, οἷς ὁ φίλος ὁρίζεται· εἴρηται γὰρ, ὅτι ἀπ' αὐτοῦ πάντα τὰ φιλικὰ καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους διήκει. καὶ αἱ παροιμίαι δὲ πᾶσαι ὁμογνωμονοῦσιν, οἷον τὸ, μία ψυχὴ· καὶ κοινὰ τὰ τῶν φίλων· καὶ, ἰσότης φιλότης· καὶ, γόνυ κνήμης ἔγγιον· πάντα γὰρ ταῦτα πρὸς αὐτὸν μάλιστα ὑπάρχει· μάλιστα γὰρ φίλος ἑαυτῷ· καὶ φιλητέον δὴ μάλιστα ἑαυτόν. ἀπορήσαι δὲ εἰκότως, πότερον οἷς χρεὼν ἕπεσθαι, ἀμφοῖν ἐχόντοιν τὸ πιστόν. ἴσως οὖν τοὺς τοιούτους δεῖ τὸν λόγον διαρρήδην καὶ διορίζειν ἐφ' ὅσον ἑκάτεροι καὶ πῇ δηλοῦσιν. εἰ δὴ λάβοιμεν τὸ φιλαυτεῖν, πῶς ἑκάτεροι λέγοιεν, τάχ' ἂν γνοῖτο δῆλον. οἱ μὲν οὖν εἰς ὄνειδος ἄγοντες αὐτὸ, φιλαύτους καλοῦσι τοὺς ἑαυτοῖς ἀπονεμοῦντας τὸ πλεῖον ἐν χρήμασι, καὶ τιμαῖς, καὶ ἡδοναῖς ταῖς σωματικαῖς· τούτων γὰρ οἱ πολλοὶ ὀρέγονται, καὶ ἐσπουδάκασι περὶ αὐτὰ, ὡς ἄριστα ὄντα, διὸ καὶ περιμάχητά ἐστιν. οἱ δὴ περὶ ταῦτα πλε-

πλεονέκ), χαίρουσι ταῖς ἐπιθυμίαις, καὶ ὅλως τοῖς πάθεσι, καὶ τῷ ἀλόγῳ τῆς ψυχῆς. φίλοι δέ εἰσιν οἱ πολλοί· διὸ καὶ ἡ κολακευτικὴ γεγύηται ἀπὸ τοῦ πολλοῦ φαύλου ὄντος. δικαίως δὴ τοῖς οὕτω φιλαύτοις ὀνειδίζεται. ὅτι δὲ τοὺς τὰ ἑαυτῶν αὐτοῖς ἀπονέμοντας, εἰώθασι λέγειν οἱ πολλοὶ φιλαύτους, οὐκ ἄδηλον· εἰ γάρ τις ἀεὶ σπουδάζοι τὰ δίκαια πράττειν, αὐτὸς μάλιστα πάντων, ἢ τὰ σώφρονα, ἢ ὁποιαοῦν ἄλλα τῶν κατὰ ἀρετάς, καὶ ὅλως ἀεὶ τὸ καλὸν ἑαυτῷ πορίσαιτο, τίς ἐρεῖ φίλαυτον τοῦτον, οὐδὲ ψέξει. δόξειε δ' ἂν ὁ βέλτιστος εἶναι μᾶλλον φίλαυτος· ἀπονέμει γὰρ ἑαυτῷ τὰ κάλλιστα καὶ μάλιστα ἀγαθά, καὶ χαίρει ἑαυτῷ τῷ κυριωτάτῳ, καὶ πάντα τούτῳ πείθεται· ὥσπερ δὲ καὶ πόλις ὁ κυριώτατον μάλιστ' εἶναι δοκεῖ, καὶ πᾶν ἄλλο σύστημα, οὕτω καὶ ἄνθρωπος. καὶ φίλαυτος δὴ μάλιστα ὁ τοῦτο ἀγαπῶν, καὶ τούτῳ χαριζόμενος· καὶ ἐγκρατὴς δὴ καὶ ἀκρατὴς λέγεται, τῷ κρατεῖν τὸν νοῦν ἢ μή, ὡς τοῦτο ἑκάστου ὄντος καὶ πεπραγέναι δοκοῦσιν αὐτοῖ, καὶ ἑκουσίως, τὰ μετὰ λόγου μάλιστα. ὅτι μὲν οὖν τοῦθ' ἕκαστός ἐστι μάλιστα, οὐκ ἄδηλον, καὶ ὅτι ὁ βέλτιστος μάλιστα τοῦτο ἀγαπᾷ. διὸ φίλαυτος μάλιστ' ἄν εἴη, καθ' ἕτερον εἶδος τοῦ ὀνειδιζομένου· καὶ διαφέρων τοσοῦτον, ὅσον τὸ κατὰ λόγον ζῆν, τοῦ κατὰ πάθος, καὶ ὀρέγεσθαι ἢ τοῦ καλοῦ, ἢ τοῦ δοκοῦντος συμφέρειν. τοὺς μὲν οὖν περὶ τὰς καλὰς πράξεις διαφερόντως σπουδάζοντας, πάντες ἀποδέχονται καὶ ἐπαινοῦσι· πάντων δὲ ἀμιλλωμένων περὶ τὸ καλόν, καὶ διατεινομένων τὰ κάλλιστα πράττειν, χοινῇ τ' ἂν πάντ' εἴη τὰ δέοντα, καὶ ἰδίᾳ ἑκάστῳ τὰ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν, εἴπερ ἡ ἀρετὴ τοιαύτη ἐστίν· ὥστε δὴ μὲν ἀγαθὸν, δεῖ φίλαυτον εἶναι· καὶ γὰρ αὐτὸς ὠνήσει τὰ καλὰ πράττων, καὶ τοὺς ἄλλους ὠφελήσει· δὴ δὲ μοχθηρὸν, οὐ δεῖ· βλάψει γὰρ καὶ ἑαυτὸν, καὶ τοὺς πέλας, φαύλοις πάθεσιν ἑπόμενος. τῷ μοχθηρῷ μὲν οὖν διαφωνεῖ, ἃ δεῖ πράττειν, καὶ ἃ πράττει· ὁ δ' ἐπιεικὴς, ἃ δεῖ, καὶ

τα ἀγαθὰ πᾶσι γὰρ νοῦς αἱρεῖται τὸ βέλτιστον ἑαυτῷ· ὁ δὲ ἐπιεικὴς πείθαρχεῖ τῷ νῷ. μητὲς δὲ τοῦ ποιεῖ τὸ σπουδαῖον, καὶ ὁ τῶν φίλων ἕνεκα πολλὰ πράξει καὶ τὴν πατρίδος, κἂν δέῃ ὑπεραποθνήσκειν· προήσεται γὰρ χρήματα, καὶ τιμὰς, καὶ ὅλως τὰ περὶ μάχηται ἀγαθὰ, ποιεῖ πρὸς μόνον τὸ καλόν· ὀλίγου γὰρ χρόνου ἡδονῆς σφόδρα μᾶλλον ἕλοιτ' ἄν, ἢ πολλοῦ ῥᾳστώνην, ἢ πλοῦτον χρήματα· καὶ βιώσαι καλῶς ἑαυτὸν, ἢ πολλὰ ἔτη τυχόντως· καὶ μίαν πρᾶξιν καλὴν καὶ μεγάλην, ἢ πολλὰς καὶ μικράς. τοῖς δ' ἄλλοις ὑπάρχα ποθνήσκουσι τοῦτ' ἴσως συμβαίνει. ἀιρεῖται δὲ μέγα καλὸν ἑαυτοῖς, καὶ χρήματα προέμενοι ἄν, ἐφ' ᾧ πλείω λήψονται· οἱ φίλοι. γίγνεται γὰρ, τῷ μὲν φίλῳ χρήματα· αὐτῷ δὲ, τὸ καλόν. τὸ δὲ μᾶλλον ἀγαθὸν ἑαυτῷ ἀπονέμει. καὶ πρὸς τὰς τιμὰς δὲ ἔχει τὰς αὐτὸς τρόπος· πρᾶττα γὰρ τῷ φίλῳ ταῦτα προήσεται· καλὸν γὰρ αὐτῷ τοῦτο καὶ ἐπαινετόν. εἰκότως δὲ δοκεῖ σπουδαῖος εἶναι, ἀντὶ πάντων αἱρούμενος τὸ καλόν. ἐνδέχεται δὲ καὶ προέσθαι τῷ φίλῳ προϊέσθαι, καὶ εἶναι κάλλιον τοῦ αὐτὸν προέσθαι, τὸ αἴτιον τῷ φίλῳ γίνεσθαι. ἐν ἅπασι δὲ τοῖς ἐπαινετοῖς, ὁ σπουδαῖος φαίνεται ἑαυτῷ τοῦ καλοῦ πλέον νέμων. ὥστε μᾶλλον οὗ δεῖ φίλαυτον εἶναι, καθάπερ εἴρηται· ὡς δ' οἱ πολλοὶ, τοιοῦτον.

Κεφ. 9. Ἀμφισβητεῖται δὲ καὶ περὶ τὸν εὐδαίμονα, εἰ δεήσεται φίλων, ἢ μή· τοὺς γὰρ φασι φίλων δεῖν τοῖς μακαρίοις καὶ αὐτάρκεσιν· ὑπάρχειν γὰρ αὐτοῖς τἀγαθά. αὐτάρκεις οὖν ὄντας, οὐδενὸς προσδεῖσθαι· τὸν δὲ φίλον, ἕτερον αὐτὸν ὄντα, ποιεῖν, ἃ δι' αὑτοῦ ἀδυνατεῖ· ὅθεν ὁ,

„ Ὅταν ὁ δαίμων εὖ διδῷ, τί δεῖ φίλων;

ἔοικε δ' ἀτόπῳ, τὸ πάντα ἀπονέμοντας τἀγαθὰ τῷ εὐδαίμονι, φίλους μὴ ἀποδιδόναι· ὃ δοκεῖ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν μέγιστον εἶναι. εἰ δὴ φίλτατόν ἐστι μᾶλλον τὸ εὖ ποιεῖν, ἢ πάσχειν· καὶ ἔστι τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς,

τ, ὃ δ' ἐργετεῖν κ' ἄλλιον δ' ἢ ποιῆν φίλους ὁ θεῖον· τ' δ' πρὸς πολύων δεήσε) ὁ εὐδαίμων. δι' ἣ κ' ἐπιζητεῖται, πότερον ἐν ἀτυχίαις μᾶλλον δεῖ φίλων, ἢ ἐν εὐτυχίαις· ὡς κ' ἃ ἀτυχιῶντες δεομένων τ' εὐεργετησόντων κ' τ' εὐτυχούντων, ἃς δ' ποιήσουσιν. ἄτοπον γ' ἴσως κ' ὃ μιώτην ποιῆν τ' μακάριον· ἀγνὶς γ' ἐλλεῖ' ἂν καθ' αὑτὸν τἀ πολύτ' ἔχην ἀγαθά· πολιτικὸν γ' ὁ ἄνθρωπος κ' συζῶν πεφυκός. κ' ὦ εὐδαίμονι δ' τἄθ' ὑπάρχ· τὰ γ' τῇ φύσῃ ἀγαθὰ ἔχ. δῆλον γ' ὡς μὴ φίλων κ' ἐπιτηδείων κρῆττον, ἢ μετ' οἰκείων κ' τ' τυχόντων σπουδαίων. δεῖ ἄρα τὸν εὐδαίμονι φίλων. τί οὖν λέγουσιν οἱ τὸ θ' τοι, καὶ πῇ πείθουσιν; ἢ ὅτι οἱ πολλοὶ φίλοις οἵοιπερ τοὺς χρησίμους εἶ); τοῦ τοιούτων μὴν ἂν ἄδεν δεήσεται ὁ μακάριος, ὅτῳ τἀγαθὰ ὑπάρχ' αὐτῷ. ὁσάκ' δ' τοῦ ἡδὺ, ἢ ὅτι μικρὸν ἡδὺς γ' ὁ βίος ὤν, ἄδεν δόξει ἐπιτακτὸν ἡδονῆς. ἄ δεόμενος δὲ τοῦ τοιούτων φίλων, ἄ δοκεῖ δεῖσθαι φίλων. ὃ δ', οὐκ ἔστιν ἴσως λῆθες· ἐν ἀρχῇ γ' εἴρηται, ὅτι ἡ εὐδαιμονία, ἐνέργειά τίς ἐστιν· ἡ δ' ἐνέργεια, δῆλον ὅτι γίγν, καὶ ἄ ὑπάρχ, ὥσπερ κτῆμά τι. εἰ δὲ ὃ εὐδαιμονῆν ἐστιν ἐν τῷ ζῆν κ' ἐνεργεῖν, τ' ἀγαθοῦ δ' ἡ ἐνέργεια σπουδαία καὶ ἡδεῖα καθ' αὑτήν, καθάπερ ἐν ἀρχῇ εἴρη)· ἔστι δὲ κ' ὃ οἰκεῖον, τῶν ἡδέων. θεωρῆν δὲ μᾶλλον τοὺς πέλας δυνάμεθα ἢ ἑαυτούς, καὶ τἃς ἐκείνων πράξεις, ἢ τἃς οἰκείας· αἱ τ' σπουδαίων δὴ πράξεις, φίλων ὄντων, ἡδεῖαι τοῖς ἀγαθοῖς· ἄμφω γ' ἔχουσι τὰ τῇ φύσῃ ἡδέα· ὁ μακάριος δὴ φίλων τοιούτων δεήσεται, εἴπερ θεωρῆν προαιρεῖται πράξεις ἐπιτηδείας καὶ οἰκείας. τοιαῦται δ' αἱ τοῦ ἀγαθοῦ, φίλου ὄντος. οἴονται γ' δεῖν ἡδέως ζῶν ὃν εὐδαίμονα· μονώτῃ μὲν οὖν χαλεπὸς ὁ βίος· ἀ ῥᾴδιον γ' καθ' αὑτὸν ἐνεργεῖν συνεχῶς· μεθ' ἑτέρων δὲ καὶ πρὸς ἄλλους, ῥᾴον. ἔσαι οὖν ἡ ἐνέργεια συνεχεστέρα, ἡδεῖα ὅσα καθ' αὐτά, ὃ δεῖ εἶν τ' μακάριον εἶ). ὁ γ' σπουδαῖος, ἢ σπουδαῖος, τῆς κατ' ἀρετὴν πράξεσι χαίρῃ,

ταῖς

ταῖς δ' ἀπὸ κακίας δυσχεραίνῃ· καθάπερ ὁ μουσικὸς τοῖς καλοῖς μέλεσιν ἥδεται, ὅτι δὲ τοῖς φαύλοις λυπεῖται. γίνοιτο δ' ἂν καὶ ἄσκησίς τις τῆς ἀρετῆς ἐκ τοῦ συζῆν τοῖς ἀγαθοῖς, καθάπερ καὶ Θέογνίς φησιν. φυσικώτερον δ' ὑπάρχειν ἔοικεν ὁ σπουδαῖος φίλος τῷ σπουδαίῳ, τῇ φύσει αἱρετὸς εἶναι· ὃ γὰρ τῇ φύσει ἀγαθόν, εἴρηται ὅτι τῷ σπουδαίῳ ἀγαθὸν καὶ ἡδύ· ὅθεν καθ' αὑτό· ὃ δὲ ζῆν ὀρίζονται, ζῆν τοῖς ζώοις, δυνάμει αἰσθήσεως· ἀνθρώποις δὲ, αἰσθήσεως, ἢ νοήσεως· ἡ δὲ δύναμις, εἰς τὴν ἐνέργειαν ἀνάγεται. ὃ δὲ κύριον, ἐν τῇ ἐνεργείᾳ· ἔοικε δὲ ὁ ζῆν εἶναι) κυρίως ὁ αἰσθάνεσθαι, ἢ νοεῖν· ὃ δὲ ζῆν, τὸ καθ' αὑτὸ ἀγαθῶν καὶ ἡδέων· ὠρισμένον γάρ· ὃ δ' ὠρισμένον, τὸ τἀγαθοῦ φύσεως· ὃ δὲ τῇ φύσει ἀγαθόν, καὶ τῷ σπουδαίῳ διόπερ ἔοικε πᾶσιν ἡδὺ εἶναι). ἃ δεῖ δὲ λαμβάνειν μοχθηρὸν ζῶντα καὶ διεφθαρμένῳ, ἃ δὲ ἐν λύπαις· ἀόριστος γὰρ ἡ τοιαύτη, καθάπερ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῇ. ἐν δὲ τοῖς ἐχομένοις δῆλον τὸ λυπηρὸν ἔσται φανερώτερον. εἰ δ' ἁπλῶς ὁ ζῆν, ἀγαθὸν καὶ ἡδύ· ἔοικε δὲ καὶ ἐκ τῶν πρώτων ὁρίζεσθαι αὐτό, καὶ μάλιστα τὸν σπουδαῖον καὶ μακαρίους· τούτοις γὰρ ὁ βίος αἱρετώτατος, καὶ ἡ τούτων μακαριωτάτη ζωή· ὁ δ' ὁρῶν, ὅτι ὁρᾷ, αἰσθάνεται)· καὶ ὁ ἀκούων, ὅτι ἀκούει· καὶ ὁ βαδίζων, ὅτι βαδίζει· καὶ ὅτι τῶν ἄλλων ὁμοίως, ἔστί τι ὃ αἰσθανόμεθον, ὅτι ἐνεργοῦμεν. αἰσθανόμεθα δ' ἢ, ὅτι αἰσθανόμεθα· καὶ νοοῦμεν, ὅτι νοοῦμεν. ὃ δή, ὅτι αἰσθανόμεθα, ἢ νοοῦμεν, ὅτι ἐσμέν· ὃ γὰρ εἶναι) τὸ αἰσθάνεσθαι, ἢ νοεῖν· ὃ δ' αἰσθάνεσθαι ὅτι ζῇ, τῶν ἡδέων καθ' αὑτό· φύσει γὰρ ἀγαθὸν ἡ ζωή· ὃ δή ἀγαθὸν ὑπάρχον ἑαυτῷ αἰσθάνεσθαι, ἡδύ· αἱρετὸν δὲ ὃ ζῆν, καὶ μάλιστα τοῖς ἀγαθοῖς, ὅτι ὃ εἶναι) ἀγαθόν ἐστιν αὐτοῖς καὶ ἡδύ· συναισθανόμενοι γὰρ ὅτι καθ' αὑτὸ ἀγαθοῦ, ἥδονται· ὡς δὲ πρὸς ἑαυτὸν ἔχει ὁ σπουδαῖος, καὶ πρὸς τὸν φίλον· ἕτερος γὰρ αὐτὸς, ὁ φίλος ἐστί· καθάπερ οὖν ὃ αὐτὸν εἶναι). αἱρετὸν ἐστὶν ἑκάστῳ, ὅταν καὶ ὃ τὸν φίλον, ἢ πως μάλιστα πλησίως. ὃ δή εἶναι), τοῦτο

αἱρε-

ἀρετὸν, ἀφ' ᾧ δ' ἀγαθάνεται αὐτὸ ἀγαθοῦ ὄντος. ἡ γὰρ τοιαύτη ἄρθησις ἡδεῖα καθ' αὑτό. συναγαθάνεσθαι ἄρα δεῖ καὶ τὸν φίλου ὅτι μάλιστα. τοῦτο δὲ γίνοιτ' ἂν ἐν τῷ συζῆν, καὶ χαίρωσιν λόγων καὶ ἀφανοίας. οὕτω γὰρ ἂν δόξειε συζῆν ὅτι τῶν αὐθεφπων λέγεσθαι, καὶ οὐχ ὥσπερ ὅτι τῶν βοσκημάτων, ὃ ἐν τῷ αὐτῷ νέμεσθαι. εἰ δὴ τῷ μακαρίῳ τὸ εἶναι ἀρετὸν ὅτι καθ' αὑτὸ, ἀγαθὸν τῇ φύσει ὂν καὶ ἡδύ· τῷ δὲ πλήσιον δὲ καὶ τὸ τοῦ φίλου ὅτι· καὶ ὁ φίλος, τῶν ἀρετῶν αὖ εἴη. ὃ δ' ἐστὶν αὐτῷ ἀρετὸν, τοῦτο δεῖ ὑπάρχειν αὐτῷ. ἢ τοιούτῃ τινὶ δεὴς ἔσται· δεήσει ἄρα τῷ εὐδαιμονήσοντι φίλων σπουδαίων.

Ἆρ' οὖν ὡς πλείστους φίλους ποιητέον, ἢ καθάπερ ὅτι τὸ ξενίας ἐμμελῶς εἰρῆσθαι δοκεῖ, ὃ, Κεφ. 10.

„ Μήτε πολύξενος, μήτ' ἄξενος·

καὶ ὅτι τὸ φιλίας ἄριστος μήτ' ἄφιλον εἶναι, μήτ' αὖ πολύφιλον καθ' ὑπερβολήν. τοῖς μὲν δὴ πρὸς χρῆσιν, καὶ πάνυ δόξειεν ἂν ἀρίστως ἔχειν τὸ λεχθέν· πολλοῖς γὰρ ἀνθυπηρετεῖν ὅτι πονηρὸν, καὶ οὐχ ἱκανὸς ὁ βίος αὐτοῖς τοῦτο πραττειν. οἱ πλείους δὴ τῶν πρὸς τὸν οἰκεῖον βίον ἱκανῶν πρὸς ἱερωσύνῃ καὶ ἐμπόδιοι πρὸς τὸ καλῶς ζῆν. ὥστε οὖν δεῖ αὐτῶν. καὶ οἱ πρὸς ἡδονὴν ἅμα, ἀρκοῦσιν ὀλίγοι, καθάπερ ἐν τῇ βρωτῇ τὸ ἥδυσμα. τοὺς δὲ σπουδαίους, πότερον πλείστους κατ' ἀριθμὸν, ἢ ὅσοι τι μέγεθος καὶ φιλικὴν πλήθους, ὥσπερ πόλεως· οὔτε γὰρ ἐκ δέκα αὐθρώπων γίνοιτ' ἂν πόλις, οὔτε ἐκ δέκα μυριάδων ἔτι πόλις ἐστί· τὸ δὲ ποσὸν οὐκ ἔστιν ἴσως ἕν τι, ἀλλὰ πᾶν τὸ μεταξὺ τινῶν ὡρισμένων. καὶ φίλων δὴ ὅτι τι πλῆθος ὡρισμένον. καὶ ἴσως οἱ πλεῖστοι, μεθ' ὧν δυνατὸ τις συζῆν· τοῦτο γὰρ ἐδόκει φιλικώτατον εἶναι. ὅτι δ' οὐχ οἷόν τε πολλοῖς συζῆν καὶ ἅμα νέμειν αὐτὸν, οὐκ ἄδηλον. ἔτι δὲ, καὶ ἐκείνους δεῖ ἀλλήλοις φίλους εἶναι, εἰ μέλλουσι πάντες μετ' ἀλλήλων συνημερεύειν. τοῦτο δὲ ἐργῶδες ἐν πολλοῖς ὑπάρχειν. χαλεπὸν δὲ γίνεται καὶ ὃ συγχαίρειν καὶ ὃ

συνδιαγεῖν οἰκείως πολλοῖς· εἰκὸς γὰρ συμπίπτειν ἅμα, τοῦ μὲν, συνήδεσθαι, τοῦ δὲ, συλυπεῖσθαι. ἴσως οὖν δεῖ ἔχειν, μὴ ζητεῖν ὡς πολυφιλώτατον εἶναι, ἀλλὰ τοσούτους, ὅσοι εἰς τὸ συζῆν ἱκανοί· οὐδὲ γὰρ ἐνδέχεσθαι δοκεῖ μὴ πολλοῖς εἶναι φίλον σφόδρα· διὸ γὰρ οὐδὲ ἐρᾶν πλείονων· ὑπερβολὴ γάρ τις εἶναι βούλεται φιλίας· τοῦτο δὲ πρὸς ἕνα· καὶ ὁ σφόδρα δὴ πρὸς ὀλίγους. ὅπερ δὴ ἔοικεν ἔχειν καὶ ἐπὶ τῶν πράξεων· ὁ γὰρ νοῦν ἔχων φίλοις πολλοῖς καὶ τὰ ἑταιρικὰ φιλίαν· αἱ δ' ὑμνούμεναι, ἐν δυσὶ λέγονται· οἱ δὲ πολύφιλοι, καὶ πᾶσιν οἰκείως ἐντυγχάνοντες, οὐδενὶ δοκοῦσιν εἶναι φίλοι, πλὴν πολιτικῶς, ὅς καὶ καλοῦσιν ἀρέσκους. πολιτικῶς μὲν οὖν ἐστι πολλοῖς εἶναι φίλον καὶ μὴ ἄρεσκον ὄντα, ἀλλ' ὡς ἀληθῶς ὑπάρχειν· διὰ ἀρετὴν δὲ καὶ διὰ ἑαυτούς, οὐκ ἔστι πρὸς πολλούς· ἀγαπητὸν δὲ καὶ ὀλίγους εὑρεῖν τοιούτους.

Κεφ. 11. Πότερον ἐν εὐτυχίαις φίλων μᾶλλον δεῖ, ἢ ἐν ἀτυχίαις; ἐν ἀμφοῖν γὰρ ἐπιζητοῦνται· οἵ τε γὰρ ἀτυχοῦντες, δέονται ἐπικουρίας, εἴ τ' εὐτυχοῦντες, συμβίων, καὶ οὓς εὖ ποιήσουσι. βούλονται γὰρ εὖ δρᾶν. ἀναγκαιότερον μὲν δὴ ἐν ταῖς ἀτυχίαις· διὸ τῶν χρησίμων ἐνταῦθα δεῖ. κάλλιον δ' ἐν ταῖς εὐτυχίαις· διὸ καὶ τοὺς ἐπιεικεῖς ζητοῦσι· τούτοις γὰρ αἱρετώτερον εὐεργετεῖν, καὶ μετ' τούτων διάγειν· ἔστι γὰρ καὶ ἡ παρουσία αὐτῶν τῶν φίλων ἡδεῖα, καὶ ἐν ταῖς εὐτυχίαις, καὶ ἀτυχίαις· καὶ φύονται γὰρ οἱ λυπούμενοι, συναλγούντων τῶν φίλων· διὸ καὶ ἀπορήσειεν ἄν τις, πότερον ὥσπερ βάρος μεταλαμβάνοισιν, ἢ τοῦτο μὲν, οὔ· ἡ παρουσία δ' αὐτῶν, ἡδεῖα οὖσα, καὶ ἡ ἔννοια τοῦ συνάγειν, ἐλάττω τὴν λύπην ποιεῖ. εἰ μὲν οὖν διὰ ταῦτα, ἢ διὰ ἄλλο τι φύονται, ἀφείσθω. συμβαίνειν δ' οὖν φαίνεται τὸ λεχθέν. ἔοικε δ' ἡ παρουσία μικτή τις αὐτῶν εἶναι· αὐτὸ μὲν γὰρ τὸ ὁρᾶν τοὺς φίλους, ἡδύ, ὥστε καὶ ἀτυχοῦντι. καὶ γίνεταί τις ἐπικουρία τοῦ μὴ λυπεῖσθαι. τοῦ δὲ μυθολογεῖν γὰρ ὁ φί-

ὁ φίλος καὶ τῇ ὄψει, καὶ ὡς λέγω, ἐὰν ᾖ ὁπιδέξιος· οἷδε γὰρ ὃ ἦν καὶ ἐφ' οἷς ἥδεται καὶ λυπεῖται. ὃ δὲ λυπούμενον αἰσθάνεσθαι ὑπὸ ταῖς αὐτοῦ ἀτυχίαις, λυπηρόν· πᾶς γὰρ φύγοι λύπης ἄπιστος εἶναι τοῖς φίλοις· διόπερ, οἱ μὲν, αἰδημόνως τὴν φύσιν, οὐ λαβοιῶνται συλλυπεῖσθαι τοῖς φίλοις αὐτοῖς· κἂν μὴ ὑπερτείνῃ τῇ ἀλυπίᾳ τὸ ἐκείνοις ἡδομένῳ λύπην, ἧττον ἀλγεῖ. ὅλως τε σωφρόνως οὐ προσίεται, ἁπτὸ μηδὲ αὐτὸς εἶναι σφοδρικός. γοάματα δὲ καὶ οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες, τοῖς συνεῖναι ζοῖσι χαίρουσι, καὶ φιλοῦσιν ὡς φίλοις καὶ σωφρονοῦντας. μιμεῖσθαι δ' ἐν ἅπασι δεῖ, δηλονότι τὰ βέλτιω· ἡδὺ δ' ἐν ταῖς δυστυχίαις τῶν φίλων παρουσία, τούτῳ τε ἀφθονίαν ἡδείαν ἔχει, καὶ τοῦτο εἰδέναι, ὅτι ἥδονται ὑπὸ τοῖς αὐτοῖς ἁλοῖς. δεῖ δ' ὀλίγον αὐτῶν δεῖν, εἰς μὲν τὰς δυστυχίας καλεῖν τοὺς φίλους προθύμως· ἀργεπιλήπτου γὰρ εἶναι, καλόν· εἰς δὲ τὰς ἀτυχίας, ὀκνηρῶς· μεταδιδόναι γὰρ ὡς μάλιστα δεῖ τῶν κακῶν. ὅθεν ὃ,

„ Ἄλις ἐγὼ δυστυχῶν.

μάλιστα δὲ προσκλητέον, ὅταν μέλλωσιν ὀλίγα ὀνήσειν καλοῦντες, μεγάλα αὐτὸν ὠφελήσειν. ἰέναι δὲ αὐτὰ πάλιν ἴσως ἁρμόζει, προσὶς μὲν τοὺς ἀτυχοῦντας, ἄκλητον καὶ προθύμως· φίλου γὰρ δὴ ποιεῖν, καὶ μάλιστα τοὺς ἐν χρείᾳ, καὶ τοὺς μὴ αἰτιώσαντας· ἀμφοῖν γὰρ κάλλιον καὶ ἥδιον· εἰς δὲ τὰς δυστυχίας, σπουδαιοτέρως μὲν, προθύμως· καὶ γὰρ εἰς τοῦτο χρεία φίλου· προσὶς δὲ πάσχειν δὲ, ὀκνηρῶς· οὐ γὰρ καλὸν τὸ προθυμεῖσθαι ὠφελεῖσθαι. δόξαι δ' ἀνδρίας εἶναι δοκεῖ διωθεῖσθαι ἴσως δυσλαβητέον· ἐνίοτε γὰρ συμβαίνει. ἡ παρουσία δὴ τῶν φίλων ἐν ἅπασιν αἱρετὴ φαίνεται.

Ἆρ' ὃν ὥσπερ τοῖς ἐρῶσι τὸ ὁρᾶν ἀγαπητόν ἐστι, καὶ μᾶλλον αἱρεῖσθαι ταύτην τὴν αἴσθησιν, ἢ τὰς ἄλλας, ὡς κατὰ ταύτην μάλιστα τὴν ἔρωτος ὄντος καὶ γινομένου ὕστατον καὶ τοῖς φίλοις αἱρετώτατόν ἐστι τὸ συζῆν. κοινωνία γὰρ ἡ φιλία. καὶ ὡς πρὸς ἑαυτὸν ἔχει, οὕτω καὶ Κεφ. 12.

πρὸς ὃν φίλον. πρὸς αὐτὸν γὰρ ἡ αἴσθησις ὅπερ ἐστίν, αἱρετὴ καὶ πρὸς τὸ φίλον δή. ἡ δὲ ἐνέργεια ἐν τῇ ζωῇ ἐν τοῖς συζῶσιν· ὥστε εἰκότως τούτου ἐφίεται. καὶ ὅ ποτέ ἐστιν ἑκάστοις τὸ εἶναι, ἢ ἥδεσθαι αἱροῦνται διὰ ζωήν, ἐν τούτῳ μετὰ τῶν φίλων βούλονται εἶναί τινες· διὸ τοῖς μὲν, συμπίνουσιν· οἱ δὲ, συλλυπουμένοις· ἄλλοι δὲ καὶ συγχυμάζονται καὶ συλλυπῶνται, ἢ συμφιλοσοφοῦσιν· ἕκαστοι δὲ ἐν τούτῳ συνημερεύοντες, ὅ τι μάλιστα ἀγαπῶσι τῶν ἐν τῷ βίῳ· συζῆν γὰρ βούλονται μετὰ τῶν φίλων, ταῦτα ποιοῦσι, καὶ τούτων κοινωνοῦσιν, οἷς οἴονται συζῆν. γίνεται οὖν, ἢ μὴ τῶν φαύλων φιλία, μοχθηρά· κοινωνοῦσι γὰρ φαύλων, ἀβέβαιοι ὄντες· καὶ μοχθηροὶ δὲ γίνονται, ὁμοιούμενοι ἀλλήλοις· ἢ δὲ τῶν ἐπιεικῶν, ἐπιεικής, συναυξανομένη ταῖς ὁμιλίαις. δοκοῦσι δὲ καὶ βελτίους γίνεσθαι ἐνεργοῦντες, καὶ διορθοῦντες ἀλλήλους· ἀπομάττονται γὰρ παρ' ἀλλήλων, οἷς ἀρέσκονται· ὅθεν ὁ,

„ Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἄπ', ἐσθλά.

πρὸς μὲν οὖν φιλίας, ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω· ἐπόμενον δ' ἂν εἴη διελθεῖν περὶ ἡδονῆς.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΗΘΙΚΩΝ
Νικομαχείων ὁ Κ.

Κεφ. 1. ΜΕΤΑ δὲ ταῦτα περὶ ἡδονῆς ἴσως ἐπὶ διεξιτέον· μάλιστα γὰρ δοκεῖ συνῳκειῶσθαι τῇ γενέσει ἡμῶν· διὸ παιδεύουσι τοὺς νέους, οἰακίζοντες ἡδονῇ καὶ λύπῃ. δοκεῖ δὲ καὶ πρὸς τὴν ἀρετὴν μέγιστον εἶναι τὸ χαίρειν οἷς δεῖ, καὶ μισεῖν ἃ δεῖ. διατείνει γὰρ ταῦτα διὰ παντὸς τοῦ βίου, ῥοπὴν ἔχοντα καὶ δύναμιν πρὸς ἀρετήν τε καὶ τὸν εὐδαίμονα βίον· τὰ μὲν

μὴν γὰρ ἡδέα τοῖς αἱρεθεῖσιν, τὰ δ' ἀλυπηρὰ φύσει σιν. ὑπὸ δὲ τῶν ζιόντων, ἅτινα αἰ δόξῃ παρετέον εἶ). δῆλόν τε καὶ πολλοὶ ἐχόντων ἀμφισβήτησιν· οἱ μὲν γὰρ, τἀγαθὸν, ἡδονὴν λέγουσιν· οἱ δ', ἐξ ἀναγκαίας, κομιδῇ φαῦλον· οἱ μὲν, ἴσως πεπεισμένοι ὅτω χῇ ἔχειν· οἱ δὲ, οἱ ὁρμῶντες βέλτιον εἶ) τοῖς τ' βίον ἡμῶν, ἀποφαίνειν τὴν ἡδονὴν τὸ φαύλοις, καὶ εἰ μὴ ὄντι· ῥέπειν γὰρ τοὺς πολλοὺς τοῖς αὐτῶν, καὶ δουλοῦσθαι ταῖς ἡδοναῖς. δεῖ δεῖν εἰς τοὐναντίον ἀνάγειν· ἐλθεῖν γὰρ ἂν ὅπως ὀρθὸν μέσον. μὴ ποτε δὲ καλῶς τοῦτο λέγε). οἱ γὰρ περὶ τῶν ἐν τοῖς πάθεσι καὶ ταῖς πράξεσι λόγοι, ἧττον εἰσὶ πιστοὶ τῶν ἔργων. ὅταν οὖν διαφωνῶσι τοῖς τῇ αἰσθήσει, καταφεύγουσι καὶ τἀληθὲς πρᾶγμα ἁρπάζουσιν· ὁ γὰρ φέρων τὴν ἡδονὴν, ὀφθεὶς ποτε ἐφιέμενος, ἀποκλίνειν δοκεῖ πρὸς αὐτὴν, ὡς ζιαφθορὰν οὖσαν ἅπασαν· οὐ διαφέρειν γὰρ οὐκ ἔστι τῶν πολλῶν. ἐοίκασιν οὖν οἱ δηθεῖς τὸν λόγον, οὐ μόνον πρὸς τὸ εἰδέναι χρησιμώτατοι εἶ), ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν βίον· σωφρονοῦντες γὰρ οἵτες τοῖς ἔργοις, πιστεύονται. διὸ πρέποντα τὸς ζητοῦντας ζῆν κατ' ἀρετήν. τῶν μὲν οὖν ζιάφορων ἅλις. τὰ δὲ εἰρημένα περὶ τὴν ἡδονῆς ἐπέλθωμεν.

Εὔδοξος μὲν οὖν τὴν ἡδονὴν τἀγαθὸν ὤετο εἶ), διὰ τὸ πάντα ὀρᾶν ἐφιέμενα αὐτῆς, καὶ ἔλογα, καὶ ἄλογα· ἐν πᾶσι δὲ εἶ) τὸ αἱρετὸν, ὑπερέχες· καὶ τὸ μάλιστα, κράτιστον· τὸ δὲ πάντα ὅπερ τὸ αὐτὸ φέρεσθαι, ὡς πᾶσιν ἄριστον μεμυῆσθαι· ἕκαστον γὰρ τὸ οἰκεῖον εὑρίσκειν, ὥσπερ καὶ τροφήν· τὸ δὴ πᾶσιν ἀγαθὸν, καὶ οὗ πάντα ἐφίε), τἀγαθὸν εἶ). ὑπετίθεντο δ' οἱ λόγοι, διὰ τὸ τῆς ἡδονῆς ἁρετὴν μᾶλλον, ἢ δι' αὐτήν· διαφερόντως γὰρ ἐοίκειν σώφρονι εἶ) τὸ δὴ ὡς φίλος τῇ ἡδονῇ ἐοίκειν τοῦτο λέγειν, ἀλλ' ὅπως ἔχειν καὶ δηθῆναι. οὐχ ἧττον δ' ὤετο εἶ) φανερὸν εἶναι τὸ ἀναγκαῖον· τὸν γὰρ λύπην καθ' αὑτὸ πᾶσι φυκτὸν εἶ)· ὁμοίως δὲ τὸ ἀναγκαῖον, αἱρετόν. μάλιστα δὲ εἶ) αἱρετὸν, ὃ μὴ δι' ἕτερον, μηδ' ἑτέρου χάριν αἱρούμεθα. ζιόπερ δ', ὁμολογουμένως

Κεφ. 2.

εἴη τὴν ἡδονήν· οὐδένα γὰρ ἐφίεται, τίνος ἕνεκα ἥδεται, ὡς καθ' αὑτὴν οὖσαν αἱρετὴν τὴν ἡδονήν. ὥσπερ δὲ μεμίχθαι τε ὁτῳοῦν τῶν ἀγαθῶν, αἱρετώτερον ποιεῖν· οἷον τὸ δικαιοπραγεῖν καὶ σωφρονεῖν· καὶ αὔξεσθαι δὲ τὸ ἀγαθὸν αὐτὸ ἑαυτό. ἔοικε δὲ καὶ ὅτος γε ὁ λόγος τῶν ἀγαθῶν αὐτὸ ἀποφαίνειν, καὶ οὐδὲν μᾶλλον ἑτέρου· πᾶν γὰρ μεθ' ἑτέρου ἀγαθοῦ, αἱρετώτερον, ἢ μονούμενον. διὸ τῷ δὲ λέγω καὶ Πλάτων ἀναιρεῖ, ὅτι οὐκ ἔστιν ἡδονὴ τἀγαθόν· αἱρετώτερον γὰρ εἶναι μὴ φρονήσεως τὸν ἡδὺν βίον, ἢ χωρὶς· εἰ δὲ τὸ μικτὸν κρεῖττον, οὐκ εἶναι τὴν ἡδονὴν τἀγαθόν· οὐδενὸς γὰρ προσγενομένου αὐτῷ, τἀγαθὸν αἱρετώτερον γίνεσθαι. δῆλον δὲ ὡς ὑδὲ διὰ τοῦτο οὐδὲν τἀγαθὸν αὐ εἴη, ὃ μετά τινος τῶν καθ' αὑτὸ ἀγαθῶν αἱρετώτερον γίνεται. τί δ' ἔστι τοιοῦτον, ὃ καὶ ἡμεῖς κοινωνοῦμεν; τοιοῦτον γὰρ ὅτι ζητεῖται· οἱ δὲ ἀναιρούμενοι ὡς οὐκ ἀγαθὸν ὃ πάντ' ἐφίεται, μὴ ὀρθὸν λέγουσιν· ὁ γὰρ πᾶσι δοκεῖ, τοῦτο εἶναί φαμεν. ὁ δὲ ταύτην τὴν πίστιν, ὑ πάντα πιστότερα ἐρεῖ· εἰ μὴ γὰρ τὰ αὐτὰ ὀρέγεσθαι αὐτῶν, ἓν ἂν τὸ λεγόμενον· εἰ δὲ καὶ τὰ φαῦλα, πῶς λέγοιεν ἄν τι; ἴσως δὲ καὶ ἐν τοῖς φαύλοις ὅτι τι φύσει ἀγαθὸν κρεῖττον ἢ καθ' αὑτά, ὃ ἐφίεται τοῖς οἰκείοις ἀγαθοῦ. οὐκ ἔοικε δὲ οὐδὲ τοῦτο καλῶς λέγεσθαι. ὑ γὰρ φασιν, εἰ ἡ λύπη κακόν ὅτι, τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι· ἀντικεῖσθαι γὰρ κακὸν κακῷ, καὶ ἄμφω τῷ μηδέτερα, λέγοντες· ταῦτα δ' ὑ καλῶς· ὑ μὲν ὅτι γε τῶν εἰρημένων ἀληθεύουσιν. ἀμφοῖν μὲν γὰρ ὄντων κακῶν, καὶ φυκτὰ ἔδει εἶναι ἄμφω· τῶν μηδετέρων δὲ, μηδέτερον, ἢ ὁμοίως. πῶς δὲ φαίνονται, τὸ μὲν, φεύγοντες ὡς κακόν· τὴν δὲ, αἱρούμενοι ὡς ἀγαθόν· ὕτω δὴ καὶ ἀντίκειται.

ΚΕΦ. 3. Οὐ μὴν ὑδὲ εἰ μὴ τῶν ποιοτήτων ὅτιν ἡ ἡδονή, διὰ τοῦτ' οὐδὲ τῶν ἀγαθῶν· οὐδὲ γὰρ αἱ τῶν ἀρετῶν ἐνέργειαι, ποιότητές εἰσιν· ὑδὲ ἡ εὐδαιμονία. λέγεται δὲ, τὸ μὲν ἀγαθὸν, ὡς εἶναι, τὴν δὲ ἡδονὴν ἀόριστον εἶναι, ὅτι δέχεται τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον. εἰ μὲν οὖν ἐκ τοῦ ἥδε-

σθαι

αθαι τοῦτο κρίνουσι, καὶ περὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὰς ἀρετὰς, καθ' ἃς ἐναργῶς φασι μᾶλλον καὶ ἧττον τοὺς ποιοὺς ὑπάρχειν, καὶ τὰς ἀρετὰς ἔσαι ὁ αὐτός· δίκαιοι γὰρ εἰσι μᾶλλον καὶ ἀνδρεῖοι ἔστι γὰρ καὶ δικαιοπραγεῖν καὶ σωφρονεῖν μᾶλλον καὶ ἧττον· εἰ δ' ἐν ταῖς ἡδο-
5 ναῖς, μή ποτ' ἀληθεύουσιν οἱ λέγοντες ὡς ἄπτον, ἐαὶ ὦσιν, αἱ μὴ ἀμιγεῖς, αἱ γε μικταί; ἢ καὶ ὑγίεια, καθάπερ ἡ ὑγίεια, ὡρισμένη τις οὖσα, δέχεται τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, οὕτω καὶ τὴν ἡδονήν; ἡ γὰρ αὐτὴ συμμετρία ἐν πᾶσίν ἐστιν ἡδονή ἐν ᾧ αὐτῷ μία τις αἰεὶ ἀλλὰ αἱρετωτέρα μέχρι μέ-
10 νεθος τινός· καὶ ὅλως φέρεται τῷ μᾶλλον καὶ ἧττον. ἔοικε τοίνυν καὶ ὁ περὶ τὴν ἡδονὴν ἐνδέχεται εἶναι). τέλος τε τὰγαθὸν πλείστες, τὰς δὲ κινήσεις καὶ τὰς γενέσεις, ἀτελεῖς, τὴν ἡδονὴν κίνησιν καὶ γένεσιν ἀποφαίνειν περαίνουσαν. ἢ καλῶς δὲ ἔοικασι λέγειν, ἐὰν δὲ ἐνέργειαν· πάσῃ γὰρ οἰκεῖον εἶναι δοκεῖ πάθος καὶ βελτίστης· καὶ εἰ μὴ καθ' αὐτὸν, οἷον ὁ τοῦ κόσμου, περὶς δὲ τὸ ὅλον· τῇ δὲ ἡδονῇ τὸ τῶν περὶ τὸ σῶμα ὑ-
15 πάρχειν· ἰατρεύεται μὲν γὰρ ὅστις παχέως, ὥσπερ ὀργανεύεται· ἡδεῖα δὲ ἅ· περὶς δὲ τὸ ἐνέργειαν βαδίζειν ἢ καὶ αὔξεσθαι, καὶ σῴζεται τὰ τοιαῦτα. μεταβάλλειν μὲν οὖν εἰς τὴν ἡδονὴν παχέως καὶ βελτέως, ὅστιν· ἐνεργεῖν ἢ κατ' αὐτὴν παχέως, οὐκ ἔστι· λέγω δὲ ἡδέως. ἡδεῖς τε πῶς ἂν εἴη; δοκεῖ γὰρ οὐκ ἐκ τοῦ τυχόντος ὁ τυχὸν γί-
20 γεσθαι, ἀλλ' ἐξ ἑνὸς γίγνεται, εἰς τοῦτο ἀναλύεσθαι. καὶ ἐν ἡδεῖσι ἡ ἡδονὴ, τούτου ἡ λύπη φθορά· καὶ λέγουσι δὲ τὴν λύπην, ἐνδέχεται εἶναι) ἐν κατὰ φύσιν· τῇ δὲ ἡδονῇ, ἀναπλήρωσιν. ταῦτα ἢ σωματικά ὅστι πάθη. εἰ δή ὅστι ἐν τῇ φύσιν ἀναπλήρωσις, ἡδονὴ, ἐν ᾧ ἡ ἀναπλή-
25 ρωσις, τοῦτ' ἂν εἴη ἡδονή· ὁ σῶμα ἄρα· ἐν δοκεῖ δὲ· οὐκ ἔστιν ἄρα ἀ-ναπλήρωσις, ἡ ἡδονή· ἀλλὰ γινομένης μὲν ἀναπληρώσεως, ἥδοιτο ἄν τις, καὶ τεμνόμενος λυποῖτο. ἡ δόξα δὲ αὕτη δοκεῖ γεγονέναι οὐκ ἐκ τῶν περὶ τὴν ἔφεσιν λυπῶν καὶ ἡδονῶν. ἐνδεεῖς γὰρ γινομένους καὶ περιλυπουμένους, ἥδεσθαι τῇ ἀναπληρώσει. τοῦτο δὲ ἐν τοῖς πά-

σας

σας συμβαίνει ταῖς ἡδοναῖς· ἀλυποι γὰρ εἰσιν αἵ τε μαθηματικαὶ, καὶ τῶν κατὰ τὰς αἰσθήσεις καὶ διὰ τῆς ὀσφρήσεως· καὶ ἀκροάματα δὲ καὶ ὁράματα· πολλαὶ δὲ καὶ μνῆμαι, καὶ ἐλπίδες. ἅπερ οὖν αὗται γλυκεῖαι ἔσονται; οὐδενὸς γὰρ ἔνδεια γενήσεται); ἢ γήροιτ' ἂν ἀναπλήρωσις. πρὸς δὲ τοὺς προφέροντας ταῖς ἐπονειδίστοις τῶν ἡδονῶν, λέγοιτις ἂν ὅτι οὐκ ἔστι ταῦτ' ἡδέα· ἃ γὰρ εἰ τοῖς κακῶς διακειμένοις, ἡδέα ταῦτ' ἐστὶν, οἰητέον αὐτὰ καὶ ἡδέα εἶναι) ἁπλῶς, πλὴν τούτοις, καθάπερ οὐδὲ τὰ τοῖς κάμνουσιν ὑγιεινὰ, ἢ γλυκέα, ἢ πικρά· ἢ οὐ λευκὰ, τὰ φαινόμενα τοῖς ὀφθαλμιῶσιν. ἢ ἄτοπον δὴ λέγοιτ' ἄν, ὅτι, αἱ μὲν ἡδοναὶ, αἱρεταί εἰσιν· ἃ μὲν οὐκ ἀπό γε τούτων ὥσπερ καὶ τὸ πλουτεῖν, πρακτὸν δή· ἃ· καὶ τὸ ὑγιαίνειν, ἃ μὲν οὐ πᾶν φαγόντι. ἢ ὅτι τῷ εἴδει διαφέρουσιν αἱ ἡδοναί; ἑτέραι γὰρ αἱ ἀπὸ τῶν καλῶν, τῶν ἀπὸ τῶν αἰσχρῶν, καὶ οὐκ ἔστιν ἀγαθοῦναι τὸν τὸ δικαίου, μὴ ὄντα δίκαιον· μηδὲ τὸν τοῦ μουσικοῦ, μὴ ὄντα μουσικόν· ὁμοίως δὲ καὶ ὅπερ τῶν ἄλλων. ἐμφανίζειν δὲ δοκεῖ καὶ ὁ φίλος, ἕτερος ὢν τοῦ κόλακος, οὐκ ἂν ὅσαν ἀγαθὸν τὴν ἡδονὴν, ἢ διαφορᾷ εἴδει· ὁ μὲν γὰρ, πρὸς ὃ ἀγαθὸν ὁμιλεῖν δοκεῖ· ὁ δὲ, πρὸς ἡδονήν· καὶ ὁ μὲν, ὀνειδίζεται· ὁ δὴ, ἐπαινεῖται, ὡς πρὸς ἕτερα ὁμιλοῦντα. οὐδείς τ' ἂν ἕλοιτο ζῆν παιδίον διάνοιαν ἔχων διὰ βίου, ἡδόμενος ἐφ' οἷς τὰ παιδία, ὡς οἷόν τε μάλιστα· οὐδὲ χαίρειν, ποιῶν τι τῶν αἰσχίστων, μηδέ ποτε μέλλων λυπηθήσεσθαι· πολλά τε ἀπονοήσειν ποιησάμενα ἂν, καὶ εἰ μηδεμίαν ὑπαφέροι ἡδονὴν, οἷς ὁρᾷν, μνήμην δύνειν, εἰδέναι, ταῖς ἀρεταῖς ἔχειν. εἰ δὴ δεῖ ἀναγκαῖον εἰπεῖν) τούτοις ἡδοναὶ, οὐδὲν διαφέρει· ἐλοίμεθα γὰρ ἂν ταῦτα, καὶ εἰ μὴ γήροιτ' ἂν ἀπ' αὐτῶν ἡδονή. ὅτι μὲν οὖν ὅτε τἀγαθὸν ἡ ἡδονὴ, ὅτε πᾶσα αἱρετὴ, δῆλον ἔοικεν εἶναι), καὶ ὅτι εἰσὶν αἱρεταί τινες καθ' αὑτὰς, διαφέρουσαι τῷ εἴδει, ἢ τῷ ἀφ' ὧν. τὰ μὲν οὖν λεγόμενα περὶ τῆς ἡδονῆς καὶ λύπης, ἱκανῶς εἰρήσθω.

Τί

Τί δ' ἐστὶν, ἢ ποῖόν τι, καὶ φανέτερον ἴσως λεκτέον ἀπ' ἀρχῆς ἀ Κεφ. 4.
ναλαβοῦσι. δοκεῖ γὰρ ἡμῖν ὅρασις, καθ' ὁτιναοῦν χρόνον τελεία εἶ-
ναι· ἃ γάρ ἐστιν ἐνδεὴς ὧδενὸς, ὃ εἰς ὕστερον γιγνόμενον τελειῶσαι αὐτὸ
εἶδος· τοιοῦτον δ' ἔοικε καὶ ἡ ἡδονή· ὅλον γάρ τι ἐστί. καὶ κατ' οὐδένα
χρόνον λαβοῖ τις αὐτὴν ἡδονήν· ἧς ὅτι πλείω χρόνον γινομένης, τελειῶ-
σαι εἶδος· ὥσπερ οὐδὲ κίνησίς ἐστιν· ἐν χρόνῳ γὰρ πᾶσα κίνησις,
καὶ τέλειός τινος, οἷον ἡ οἰκοδομικὴ τελεία, ὅταν ποιήσῃ ἃ ἐφίεται. ἢ
ἐν ἅπασι δὴ τῷ χρόνῳ, ἢ ἐν τούτῳ. ἐν ᾧ τοῖς μέρεσι ἃ χρόνῳ πᾶ-
σαν ἀτελῆς, καὶ ἕτερα τῷ εἴδει τὰ ὅλης καὶ ἀλλήλων· ἡ γὰρ τῶν λίθων
συνθήκης, ἑτέρα τοῦ τοῦ κίονος ῥαδδώσεως, καὶ αὕτη, τοῦ ναοῦ ποιή-
σεως. καὶ ἡ μὲν τοῦ ναοῦ, τελεία· οὐδενὸς γὰρ ἐνδεὴς τοιοῦδε τοιοῦ-
τον κείμενον· ἡ δὲ τοῦ κρηπῖδος καὶ θριγκώματος, ἀτελής· μέρους γὰρ ἑκα-
τέρα. τῷ εἴδει δὴ διαφέρουσι, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ὁτῳοῦν χρόνῳ λα-
βεῖν κίνησιν τελείαν τῷ εἴδει· ἀλλ' εἰ ἄρα, ἐν ᾧ πέμπει. ὁμοίως δὲ καὶ
ὅτι βαδίσεως καὶ τῶν λοιπῶν· εἰ γάρ ἐστιν ἡ φορὰ, κίνησις πόθεν ποῖ,
καὶ ταύτης διαφοραὶ καθ' εἴδος, πτῆσις, βάδισις, ἅλσις, καὶ τὰ τοιαῦ-
τα· ἃ μόνον δὲ ὅτως, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ βαδίσει· ὃ γὰρ πόθεν ποῖ,
ἃ ταὐτὸν ἐν τῷ σταδίῳ καὶ τῷ μέρει, καὶ ἐν ἑτέρῳ καὶ ἑτέρῳ μέρει·
οὐδὲ ὃ διεξιέναι τὴν γραμμὴν τήνδε καὶ ἐκείνην· ἃ μόνον γὰρ γραμ-
μὴν διαπορεύεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ τόπῳ ἔνθα· ἐν ἑτέρῳ δὴ αὖτη
ἐκείνης. διὰ ἀκριβείας μὲν οὖν ὡς κινήσεως ἐν ἄλλοις εἴρηται. ἔοικε
δὴ οὐκ ἐν ἅπασι χρόνῳ τελεία εἶναι, ἀλλ' αἱ πολλαὶ ἀτελεῖς καὶ
διαφέρουσαι τῷ εἴδει, εἴπερ ὃ πόθεν ποῖ εἰδοποιόν. τὴν ἡδονὴν δὴ ἐν
ὁτῳοῦν χρόνῳ τέλειον ὃ εἶδος. δῆλον δ' ὡς ἑτεραί τε αἱ εἶεν ἀλλή-
λων, καὶ τῶν ὅλων τι καὶ τελείων ἡ ἡδονή. δόξειε δὴ αὖ τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ
μὴ ἐνδέχεσθαι κινεῖσθαι μὴ ἐν χρόνῳ, ἡδεῖσθαι δέ· ὃ γὰρ ἐν τῷ νῦν,
ὅλον τι. ἐκ τούτων δ' ἂν δῆλον, καὶ ὅτι οὐ καλῶς λέγουσι κίνησιν ἢ γέ-
σιν εἶναι τὴν ἡδονήν· οὐ γὰρ πάντων ταῦτα λέγεται, ἀλλὰ τῶν μεριστῶν καὶ

μὴ ὅλων· οὐδὲ γὰρ ὁράσεώς ἐστι λύπησις, οὐδὲ σιγῆς, ἡδὲ μονάδος· οὐδὲ τῶν τοιούτων οὐδεὶς κίνησις, οὐδὲ λύπησις· οὐδὲ δὴ ἡδονῆς· ὅλων γάρ τι. αἰσθήσεως μὲν πάσης πρὸς τὸ αἰσθητὸν ἐνεργούσης, τελείως δὲ τὸ εὖ διακειμένης πρὸς τὸ κάλλιστον τῶν ὑπὸ τὴν αἴσθησιν κειμένων· τοιοῦτον γὰρ μάλιστ' ἔοικε) δοκεῖ ἡ τελεία ἐνέργεια· αὐτὴν δ' λέγω ἐνεργεῖν, ἢ ἐν ᾧ ἐστι, μηδὲν διαφερέτω· καθ' ἕκαστον δὲ βελτίστη ἐστὶν ἡ ἐνέργεια, τοῦ ἄριστα διακειμένου πρὸς τὸ κράτιστον τῶν ὑφ' αὐτήν· αὕτη δ' ἂν τελεωτάτη εἴη καὶ ἡδίστη· κατὰ πᾶσι γὰρ αἴσθησίν ἐστιν ἡδονή. ὁμοίως δὲ καὶ διάνοιαν καὶ θεωρίαν· ἡδίστη δὲ ἡ τελεωτάτη· τελεωτάτη δέ, ἡ τοῦ εὖ ἔχοντος πρὸς τὸ σπουδαιότατον τῶν ὑφ' αὐτήν· τελεῖοι δὲ τὴν ἐνέργειαν ἡ ἡδονή· ὁ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἥτε ἡδονὴ τελεῖοι καὶ τὸ αἰσθητὸν καὶ ἡ αἴσθησις, σπουδαῖα ὄντα· ὥσπερ ὁ δὲ ἡ ὑγίεια καὶ ὁ ἰατρὸς ὁμοίως αἴτια ἐστὶ τοῦ ὑγιαίνειν. καθ' ἑκάστην δὴ αἴσθησιν ὅτι γίνεται ἡ ἡδονή, δῆλον· φαμὲν γὰρ ὁρᾶσθαι, καὶ ἀκούσματα εἶναι ἡδέα. δῆλον δὲ καὶ ὅτι μάλιστα, ἐπιδιδόντι ἥτε αἴσθησις ἡ κρατίστη, καὶ πρὸς τοιοῦτον ἐνεργεῖ· τοιούτων δὲ ὄντων, τοῦτο τε αἰσθητὸν καὶ τὸ αἰσθανόμενον, ἀεὶ ἔσται ἡδονή, ὑπάρχοντός γε τοῦ ποιήσοντος καὶ τοῦ πεισομένου. τελεῖοι δὲ τὴν ἐνέργειαν ἡ ἡδονή, οὐχ ὡς ἡ ἕξις ἐνυπάρχουσα, ἀλλ' ὡς ἐπιγινόμενόν τι τέλος, οἷον τοῖς ἀκμαίοις ἡ ὥρα· ἕως δ' ἂν ποτὲ τὸ αἰσθητὸν ἢ νοητὸν ἢ οἷον δεῖ, καὶ τὸ κρῖνον ἢ θεωροῦν, ἔσται ἐν τῇ ἐνεργείᾳ ἡ ἡδονή· ὁμοίων γὰρ ὄντων, καὶ πρὸς ἄλληλα τὸν αὐτὸν τρόπον ἐχόντων, τοῦ τε παθητικοῦ καὶ τοῦ ποιητικοῦ, ταὐτὸ πέφυκε γίνεσθαι. πῶς δ' οὐδεὶς συνεχῶς ἥδεται, ἢ κάμνει; πότερα γὰρ τὰ ἀνθρώπεια ἀδύνατα ἐστὶ συνεχῶς ἐνεργεῖν· ἀγένητος) ἂν δὴ ἡδονή· ἔπεται) γὰρ τῇ ἐνεργείᾳ. ἔνια δὲ τέρπει καινὰ ὄντα· ὕστερον δὲ οὐχ ὁμοίως διὰ ταῦτα· ὁ μὲν γὰρ πρῶτον τὴν φαντασίαν) ἡ διάνοια, καὶ διατεταμένως τοῖς αὐτὰ ἐνεργεῖ, ὥσπερ κατὰ τὴν ὄψιν οἱ ἐμβλέποντες· μετέπεσεν ὁ, δὲ γίνεται) τοιαύτη ἡ ἐνέργεια, οὐκ ἀπαρ-

μηλη-

μελημμένη· διὸ καὶ ἡ ἡδονὴ ἀμφισβητεῖται. ὀρέγεσθαι δὲ τῆς ἡδυπαθείας εἰκὸς τὸν αὐτὸν ἅπαντας, ὅτι καὶ τῷ ζῆν ἅπαντες ἐφίενται· ἡ δὲ ζωὴ, ἐνέργειά τίς ἐστι· καὶ ἕκαστος τούτοις ἐνεργεῖ, ἃ καὶ μάλιστα ἀγαπᾷ· οἷον, ὁ μὲν μουσικὸς, τῇ ἀκοῇ τοῖς μέλη· ὁ δὲ φιλομαθὴς, τῇ διανοίᾳ τοῖς θεωρήμασι· ὅτου δὴ καὶ τῶν λοιπῶν ἕκαστος. ἡ δὲ ἡδονὴ τελοῖ τὰς ἐνεργείας· καὶ τὸ ζῆν δὲ, ὃ ὀρέγονται. εὐλόγως οὖν καὶ τὴν ἡδονὴν ἐφίενται· τελοῖ γὰρ ἑκάστῳ τὸ ζῆν, αἱρετὸν ὄν. πότερον δὲ διὰ τὴν ἡδονὴν τὸ ζῆν αἱρούμεθα, ἢ διὰ τὸ ζῆν τὴν ἡδονὴν, ἀφείσθω νῦν τὰ παρόντα. συνεζεῦχθαι μὲν γὰρ τούτοις φαίνεται, καὶ χωρισμὸν οὐ δέχεσθαι· αἰτία τε γὰρ ἐνεργείας, ὑπάρχει τοῖς πᾶσιν ἡ ἡδονή· πᾶσάν τε ἐνέργειαν τελοῖ ἡ ἡδονή.

Κεφ. ς.

Ὅθεν δοκοῦσι καὶ τῶν εἰδῶν διαφέρειν τὰ γὰρ ἕτερα τῶν εἰδῶν, ὑφ' ἑτέρων οἰόμεθα τελεῖσθαι· ὅπερ γὰρ φαίνεται καὶ τὰ φυσικὰ, καὶ τὰ ὑπὸ τέχνης, οἷον ζῶα, καὶ δένδρα, καὶ γραφὴ καὶ ἀγάλματα, καὶ οἰκία, καὶ σκεῦος. ὁμοίως δὲ καὶ τὰς ἐνεργείας τὰς διαφερούσας ὡς εἰδῶν ὑπὸ διαφερόντων ὡς εἰδῶν τελειοῦσθαι. διαφέρουσι δ' αἱ τῆς διανοίας τῆς καὶ τὰς αἰσθήσεις, καὶ αὗται ἀλλήλων κατ' εἶδος. καὶ αἱ τελειοῦσαι δὴ ἡδοναί. φανείη δ' ἂν τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ συνωκειῶσθαι τῶν ἡδονῶν ἑκάστην τῇ ἐνεργείᾳ ἣν τελοῖ. συνοικεῖοι γὰρ τὴν ἐνέργειαν ἡ οἰκεία ἡδονή· μᾶλλον γὰρ ἕκαστα κρίνουσι καὶ ἀκριβοῦσιν οἱ μετ' ἡδονῆς ἐνεργοῦντες· οἷον γεωμετρικοὶ γίνονται, οἱ χαίρουσι τῇ γεωμετρίᾳ, καὶ καταννοοῦσιν ἕκαστα μᾶλλον· ὁμοίως δὲ καὶ φιλόμουσοι, καὶ φιλοικοδόμοι, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστοι, ὅταν ἡδέως ἐνεργῶσιν εἰς τὸ οἰκεῖον ἔργον, χαίρουσιν αὐτῷ. συναύξουσι δὴ αἱ ἡδοναί. τὰ γὰρ συναύξοντα οἰκεῖα. δοκεῖ δὲ ἑτέρου μὲν εἴδους ἑτέρα οἰκεῖα, ἕτερα τῶν εἰδῶν. ὅπερ δὲ, μᾶλλον τοῦτ' ἂν φανείη ἐκ τοῦ τὰς ἀφ' ἑτέρων ἡδονὰς ἐμποδίους ταῖς ἐνεργείαις εἶναι· οἱ γὰρ φίλαυλοι ἀδυνατοῦσι τοῖς λόγοις προσέχειν, ἐὰν καταχύσωσιν αὐλοῦντος, μᾶλλον χαίρουσι γὰρ αὐλητικῇ, τῆς πα-

εγύσης ἐνεργείας. ἡ μὲν τοῦ αὐληθικοῦ ἡδονὴ, τοῦ περὶ ὃν λόγον
ἐνέργειαν φθείρει. ὁμοίως δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων συμβαίνει, ὅταν
ἅμα περὶ δύο ἐνεργῇ· ἡ γὰρ ἡδίων τὴν ἑτέραν ἐκκρούει· καὶ ἐὰν πο-
λὺ διαφέρῃ τοῦ τὴν ἡδονὴν, μᾶλλον, ὥστε μηδὲ ἐνεργεῖν τοῦ τὴν ἑτέ-
ραν· διὸ χαίροντες ὅταν ὦσιν σφόδρα, ἐπὶ πρόσω δρῶμεν ἑτέρων, καὶ ἀλ-
λας ποιοῦμεν, ἀλλοις ῥέμα ἀρεσκόμενοι, οἷς καὶ ἐν τοῖς θεάτροις οἱ γρα-
μματίζοντες, ὅταν φαῦλοι οἱ ἀγωνιζόμενοι ὦσι, τότε μάλιστα αὐ-
τὸ δρῶσιν. ἐπεὶ δὴ, ἡ μὲν οἰκεία ἡδονὴ ἐξακριβοῖ τὰς ἐνεργείας, καὶ
χρονιωτέρας καὶ βελτίους ποιεῖ· αἱ δὲ ἀλλότριαι λυμαίνονται, δῆλον
ὡς πολὺ διεστᾶσι· σχεδὸν γὰρ αἱ ἀλλότριαι ἡδοναὶ ποιοῦσιν ὅπερ αἱ οἰ-
κεῖαι λῦπαι· φθείρουσι γὰρ τὰς ἐνεργείας αἱ οἰκεῖαι λῦπαι, οἷον εἴ-
τῳ δὲ γράφειν ἀνδρεῖα καὶ ὀπίλυπον, ἢ δὲ λογίζεσθαι, ὁ μὲν, ὁ γράφε-
ὁ δ', ὁ λογιζόμενος, λυπηρᾶς ὅσης τὴν ἐνεργείας. συμβαίνει δὴ περὶ τὰς
ἐνεργείας τοιοῦτον ἀπὸ τῶν οἰκείων ἡδονῶν τε καὶ λυπῶν· οἰκείαν
δὴ εἶναι, αἱ ἐπὶ τῇ ἐνεργείᾳ καθ' αὑτὸ γινόμεναι· αἱ δὲ ἀλλότριαι
ἡδοναὶ, εἴρηται, ὅτι τρόπον παρόμοιόν τι τῇ λύπῃ ποιοῦσι· φθείρουσι γὰρ,
πλὴν οὐχ ὁμοίως. διαφερόντων δὲ τῶν ἐνεργειῶν ἐπιτιμία καὶ φαυ-
λότητι, καὶ τῶν μὲν, αἱρετῶν ὄντων· τῶν δὲ, φευκτῶν· τῶν δ', οὐδε-
τέρων, ὁμοίως ἔχουσι καὶ αἱ ἡδοναί· καθ' ἑκάστην γὰρ ἐνέργειαν οἰκεία
ἡδονή ἐστιν. ἡ μὲν οὖν τῇ σπουδαίᾳ οἰκεία, ἐπιτιμητός· ἡ δὲ τῇ φαύ-
λῃ, μοχθηρά. καὶ γὰρ αἱ ἐπιθυμίαι, τῶν μὲν καλῶν, ἐπαινεταί· τῶν
δὲ αἰσχρῶν, ψεκταί. οἰκειότεραι δὲ ταῖς ἐνεργείαις αἱ ἐν αὐταῖς ἡδο-
ναί, τῶν ὀρέξεων· αἱ μὲν γὰρ, διωρισμέναι εἰσὶ καὶ τοῖς χρόνοις, καὶ τῇ
φύσει· αἱ δὲ, σπουδαίας τὰς ἐνεργείας, καὶ ἀδιόριστοι ὄντως, ὡς ἔχθη
ἀμφισβήτησιν, εἰ ταὐτόν ἐστιν ἡ ἐνέργεια τῇ ἡδονῇ. ἐμοὶ μὲν ἔοικέ γε
ἡδονὴ διάνοια εἶναι, ἢ δὴ αἴσθησις· ἄτοπον γάρ· ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ
χωρίζεσθαι, φαίνεται ταὐτόν πως. ὥσπερ ἕν αἱ ἐνέργειαι ἕτεραι, καὶ αἱ
ἡδοναί. διαφέρει δὲ ἡ ὄψις ἁφῆς καθαρειότητι, καὶ ἀκοὴ καὶ ὄσφρη-

σις

σις γὰρ ὕστερος· ὁμοίως δὲ καὶ ἀφαιρέσει καὶ αἱ ἡδοναὶ, καὶ τὸ τῶν αἱ τοῖς τὴ ἀφαίρεσιν, καὶ ἑκάτεραι ἀλλήλων. δοκεῖ δ' εἶναι ἑκάστῳ ζώῳ καὶ ἡδονὴ οἰκεία, ὥσπερ καὶ ἔργον· ἡ γὰρ κατὰ τὴν ἐνέργειαν. καὶ ἐφ' ἑκάστῳ, ὃ θεωρεῖν τῷ, τοῦτ' ἀν φανείη· ἑτέρα γὰρ ἵππου ἡδονὴ καὶ κυνὸς καὶ ἀνθρώπου, καθάπερ Ἡράκλειτός φησιν, ὄνον σύρματα ἂν ἑλέσθαι μᾶλλον ἢ χρυσόν· βόσις γὰρ χρυσοῦ τοῖς ὄνοις. αἱ μὲν οὖν τῶν ἑτέρων τῷ εἴδει, δῆλον φέρεσιν εἴδει. ἐκ τῶν αὐτῶν, ἀδιαφόρως δ' ἄλλον εἶναι). ἀφαλλάττουσι δὲ μικρὸν ὅπερ γε τῶν ἀνθρώπων· τὰ γὰρ αὐτὰ, τὸν μὲν, λυπεῖ· τὸν δ', τέρπει· καὶ τοῖς μὲν, λυπηρὰ καὶ μισητὰ ὄντι· οἷς δὲ, ἡδέα καὶ φίλητά· καὶ ἐπὶ γλυκέων δὲ τὸ αὐτὸ συμβαίνει· οὐ γὰρ τὰ αὐτὰ τῷ πυρέττοντι δοκεῖ, καὶ τῷ ὑγιαίνοντι, οὐδὲ θερμὸν εἶναι τῷ ἀσθενεῖ καὶ τῷ δυνατῷ· ὁμοίως δὲ καὶ ἐφ' ἑτέρων τοῦτο συμβαίνει. δοκεῖ δ' ἐν ἅπασι τοῖς πιστοῖς εἶναι τὸ φαινόμενον τῷ σπουδαίῳ. εἰ δὲ τοῦτο καλῶς λέγεται, καθάπερ δοκεῖ, καὶ ἔστιν ἑκάστου μέγεθος ἡ ἀρετὴ, καὶ ὁ ἀγαθὸς, ἢ τοιοῦτος, καὶ ἡδοναὶ εἶεν ἂν αἱ τούτῳ φαινόμεναι· καὶ ἡδέα, οἷς τοῦτ' χαίρει. τὰ δὲ τούτῳ δυσχερῆ, εἴπερ φαίνεται ἡδέα, οὐδὲν θαυμαστόν· πολλαὶ γὰρ φθοραὶ καὶ λύμαι ἀνθρώπων γίνονται· ἡδέα δ' οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ τούτοις, καὶ ὅταν ἀφαιρεμένοις. ἐκ μὲν οὖν ὁμολογουμένως αἱρεταὶ, δῆλον ὡς ὑφ' ἑαυτέον ἡδονὰς εἶναι), πλὴν τοῖς διεφθαρμένοις. τῶν δ' ὑπολειπομένων δοκουσῶν εἶναι), ποίαν ἢ ποίαν φατέον τὴν ἀνθρώπου εἶναι); ἢ οὐκ ἐκ τῶν ἐνεργειῶν δῆλον; ἑπόμεναι γὰρ αἱ ἡδοναί. εἴτ' οὖν μία ἐστὶν, εἴτε πλείους, αἱ τὴν τελείαν καὶ μακαρίαν ἀνδρὸς αἱ ταύτας τελειοῦσαι ἡδοναὶ, κυρίως λέγονται ἂν ἀνθρώπου ἡδοναὶ εἶναι). αἱ δὲ λοιπαὶ, δευτέρως καὶ πολλοστῶς, ὥσπερ αἱ ἐνέργειαι.

Εἰρημένων δὲ τῶν περὶ τὰς ἀρετὰς τε καὶ φιλίας καὶ ἡδονὰς, λοιπὸν περὶ εὐδαιμονίας τύπῳ διελθεῖν, ὑπολαμβάνομεν τέλος αὐτὰς πεπερασμένον τῶν ἀνθρωπίνων. αἱ λαβοῦσαι δὲ τὰ προειρημένα, σκοπῶμεν ἂν Κεφ. 6.

εἰπὼν ὁ λόγος. εἰ πρῶτον μὲν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἕξις· ἢ γὰρ τῷ καθεύδοντι μὴ βίον ὑπάρχοι ἄν, φυτῷ ζῶντι βίον, καὶ τῷ δυστυχοῦντι τὰ μέγιστα. εἰ δὲ τοῦτο μὴ ἁρέσκει, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς ἐνέργειάν τινα θετέον, καθάπερ ἐν τοῖς πρόσθεν εἴρηται. τῶν δὲ ἐνεργειῶν, αἱ μὲν, εἰσὶν ἀναγκαῖαι καὶ δι' ἕτερα αἱρεταί· αἱ δὲ, καθ' αὑτάς. δῆλον ὅτι τὴν εὐδαιμονίαν, τῶν καθ' αὑτὰς αἱρετῶν τινὰ θετέον, ἢ γὰρ δι' ἀνόητος γὰρ εὐδεὴς ἡ εὐδαιμονία, ἀλλ' αὐτάρκης. καθ' αὑτὰς δὲ εἶναι αἱρεταὶ, ἀφ' ὧν μηδὲν ὅτι ζητεῖται παρὰ τὴν ἐνέργειαν. τοιαῦται δὲ εἶναι δοκοῦσιν αἱ κατ' ἀρετὴν πράξεις· τὰ γὰρ καλὰ καὶ σπουδαῖα πράττειν, τῶν δι' αὐτὰ αἱρετῶν· καὶ τῶν παιδιῶν δὲ, αἱ ἡδεῖαι· ἢ γὰρ δι' ἕτερα αὐτῶν αἱρούμεθα· βλάπτουσι γὰρ μᾶλλον ἢ ὠφελοῦσιν, ἀμελοῦντες τοῦ σώματος καὶ τῆς κτήσεως. καταφεύγουσι δὲ ἐπὶ τὰς τοιαύτας διαγωγὰς τῶν εὐδαιμονιζομένων οἱ πολλοί· διὸ καὶ τοῖς τυράννοις εὐδοκιμοῦσιν οἱ ἐν ταῖς τοιαύταις διαγωγαῖς εὐφάπελοι· ὧν γὰρ ἐφίενται, ἐν τούτοις παρέχουσι σφᾶς αὐτοὺς ἡδεῖς· δέον δὲ τοιούτων δοκεῖ μὴν εἶναι εὐδαιμονικὰ ταῦτα εἶναι, διὰ τὰς ἐν ταῖς δυναστείαις ἐν τούτοις ἀποχολάζειν. οὐδὲν δὲ ἴσως σημεῖον οἱ παῖδοί εἰσιν· ἢ γὰρ ἐν τῷ δυνάσθαι ἡ ἀρετὴ, καὶ ὁ νοῦς, ἀφ' ὧν αἱ σπουδαῖαι ἐνέργειαι, καὶ εἰ ἄγαλμα ὅτι ὄντες ἡδονῆς εἰλικρινῶς καὶ ἐλευθερίου, ὅπερ ἐν σωματικαῖς καταφεύγουσι. διὰ τοῦτο τοιούτους οἰητέον αἱρετωτέρας εἶναι· ἢ γὰρ οἱ παῖδες, τὰ παρ' αὐτοῖς πεφυκότα, κρατίστα οἴονται εἶναι. δῆλον δὲ, ὥσπερ παισὶ καὶ ἀνδράσιν ἕτερα φαίνεται τίμια, ὅτω καὶ φαύλοις καὶ ὀπτέον. καθάπερ ἂν πολλάκις εἴρηται, καὶ τίμια καὶ ἡδέα ὄντα· ἑκάστῳ δὲ ἡ κατ' ἀρετὴν οἰκείαν ἕξιν, αἱρετωτάτη ἐνέργεια· καὶ τῷ σπουδαίῳ δὲ ἡ κατὰ τὴν ἀρετήν. οὐκ ἐν παιδιᾷ ἄρα ἡ εὐδαιμονία. καὶ γὰρ ἄτοπον τὸ τέλος εἶναι παιδιὰν, καὶ σπουδαίως μαίνεσθαι καὶ κακοπαθεῖν τὸν βίον ἅπαντα τοῦ παίζειν χάριν· ἅπαντα γὰρ

γὰρ ὡς εἰπεῖν, ἑτέρου χάριν αἱρούμεθα, πλὴν τ' εὐδαιμονίας· τέλος γὰρ αὕτη. σπουδάζειν δὲ καὶ ποιεῖν παιδιᾶς χάριν, ἠλίθιον φαίνεται καὶ λίαν παιδικόν. παίζειν δ' ὅπως σπουδάζῃ καὶ Ἀνάχαρσίν, ὀρθῶς ἔχειν δοκεῖ· ἀναπαύσει γὰρ ἔοικεν ἡ παιδιά. ἀδυνατοῦντες οὖν συνεχῶς ποιεῖν, ἀναπαύσεως δέονται· ἡ δὲ τέλος ἡ ἀνάπαυσις· μάτην γὰρ ἕνεκα τ' ἐνεργείας. δοκεῖ δ' ὁ εὐδαίμων βίος καθ' ἀρετὴν εἶναι· σπουδαῖος δὲ σπουδῆς, οὐκ ἐν παιδιᾷ. βελτίω τε λέγομεν τὰ σπουδαῖα, τ' γελοίων καὶ μετὰ παιδιᾶς, καὶ τὸν βελτίονος ἀεὶ καὶ μείζω καὶ ἀνθρώπου σπουδαιοτέραν τ' ἐνέργειαν· ἡ δὲ τοῦ βελτίονος, κρείττων καὶ εὐδαιμονικωτέρα ἂν εἴη. ἀπολαύσεται τ' ἂν τῶν σωματικῶν ἡδονῶν ὁ τυχὼν καὶ ἀνδράποδον, οὐχ ἧττον τοῦ ἀρίστου. εὐδαιμονίας δ' οὐδεὶς ἀνδραπόδῳ μεταδίδωσιν, εἰ μὴ τῷ βίῳ· οὐ γὰρ ἐν ταῖς τοιαύταις ἡ εὐδαιμονία, ἀλλ' ἐν ταῖς κατ' ἀρετὴν ἐνεργείαις, καθάπερ καὶ πρότερον εἴρηται.

Εἰ δ' ὅτι ἡ εὐδαιμονία, κατ' ἀρετὴν ἐνέργεια, εὔλογον τὴν κρατίστην· αὕτη δ' εἴη τοῦ ἀρίστου. εἴτε δὲ νοῦς τοῦτο, εἴτε ἄλλο τι, ὃ δὴ κατὰ φύσιν δοκεῖ ἄρχειν καὶ ἡγεῖσθαι, καὶ ἔννοιαν ἔχειν περὶ καλῶν καὶ θείων· εἴτε θεῖον ὂν καὶ αὐτὸ, εἴτε τὸ ἐν ἡμῖν τοῦτο θειότατον, ἡ τούτου ἐνέργεια κατὰ τὴν οἰκείαν ἀρετὴν εἴη ἂν ἡ τελεία εὐδαιμονία. ὅτι δ' ὅτι θεωρητική, εἴρηται. ὁμολογούμενον δὲ τοῦτ' ἂν δόξειεν εἶναι, καὶ τοῖς πρότερον, καὶ τῷ ἀληθεῖ· κρατίστη τε γὰρ αὕτη ὅτιν ἡ ἐνέργεια· καὶ γὰρ ὁ νοῦς τῶν ἐν ἡμῖν, καὶ τῶν γνωστῶν, περὶ ἃ ὁ νοῦς. ἔτι δὲ συνεχεστάτη· θεωρεῖν τε γὰρ δυνάμεθα συνεχῶς μᾶλλον, ἢ πράττειν ὁτιοῦν. οἰόμεθά τε δεῖν ἡδονὴν προσμεμῖχθαι τῇ εὐδαιμονίᾳ. ἡδίστη δὲ τῶν κατ' ἀρετὴν ἐνεργειῶν, ἡ κατὰ τὴν σοφίαν ὁμολογουμένως ὅτι. δοκεῖ γοῦν ἡ σοφία θαυμαστὰς ἡδονὰς ἔχειν καθαριότητι καὶ τῷ βεβαίῳ. εὔλογον δὲ τοῖς εἰδόσι τῶν ζητουμένων ἡδίω τὴν ἀγωγὴν εἶναι· ἥτε λεγομένη αὐτάρκεια,

Κεφ. 7.

καὶ

πρὸς τὸν θεωρητικὸν μάλιστ' ἂν εἴη. τῶν μὲν γὰρ θεῶν ὁ ζῶν ἀναγκαίων, καὶ σοφὸς, καὶ δίκαιος, καὶ οἱ λοιποὶ δέον· τοῖς δὲ τοιούτοις ἐκφανῶς κεχορηγημένων, ὁ μὲν δίκαιος δεῖται πρὸς ὃς δικαιοπραγήσῃ, καὶ μεθ' ὧν· ὁμοίως δ' καὶ ὁ σώφρων, καὶ ὁ ἀνδρεῖος, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος· ὁ δὲ σοφὸς, καὶ καθ' αὑτὸν ὢν, δυνατός· θεωρεῖν· καὶ ὅσῳ ἂν σοφὸς ᾖ μᾶλλον· βέλτιον δ' ἴσως, συνεργοὺς ἔχων· ἀλλ' ὅμως αὐτάρκεστάτος. δόξειε δ' ἂν αὐτὴ μόνη δι' αὑτὴν ἀγαπᾶσθαι· οὐδὲν γὰρ ἀπ' αὐτῆς γίνεται παρὰ τὸ θεωρῆσαι. ἀπὸ δὲ τῶν πρακτῶν, ἢ πλεῖον ἢ ἔλαττον πολιτεύομεθα παρὰ τὰς πράξεις. δοκεῖ τε ἡ εὐδαιμονία ἐν τῇ σχολῇ εἶναι· ἀσχολούμεθα γὰρ, ἵνα σχολάζωμεν· καὶ πολεμοῦμεν, ἵνα εἰρήνην ἄγωμεν. τῶν μὲν οὖν πρακτικῶν ἀρετῶν, αἱ ἐν τοῖς πολιτικοῖς, ἢ τοῖς πολεμικοῖς αἱ ἐνέργειαι· αἱ δὲ περὶ ταῦτα πράξεις, δοκοῦσιν ἄσχολοι εἶναι. αἱ μὲν οὖν πολεμικαὶ, καὶ πάντελῶς· οὐδεὶς γὰρ αἱρεῖται πόλεμον, τοῦ πολέμου ἕνεκα, οὐδὲ παρασκευάζει πόλεμον· δόξειε γὰρ ἂν πάντελῶς μιαφόνος τις εἶναι, εἰ τοὺς φίλους πολεμίους ποιοῖτο, ἵνα μάχαι καὶ φόνοι γίγνοιντο. ἔστι δὲ καὶ ἡ τοῦ πολιτικοῦ, ἄσχολος, καὶ παρ' αὐτὸ τὸ πολιτεύεσθαι, περὶ ποιεῖται δυναστείας καὶ τιμὰς· ἢ τοῦ γε εὐδαιμονίαν αὐτὴν καὶ τοῖς πολίταις, ἑτέραν οὖσαν τὴν πολιτικῆς, ἣν καὶ ζητοῦμεν· δῆλον ὡς ἑτέραν οὖσαν. εἰ δὴ, τὰ μὲν κατὰ τὰς ἀρετὰς τῶν πράξεων αἱ πολιτικαὶ καὶ πολεμικαὶ, κάλλει καὶ μεγέθει προέχουσιν· αὗται δὲ ἄσχολοι καὶ τέλους τινὸς ἐφίενται, καὶ οὐ δι' αὐτὰς εἶναι αἱρεταί· ἡ δὲ τοῦ νῦν ἐνέργεια σπουδῇ τε συμφέρει δοκεῖ, θεωρητικὴ οὖσα, καὶ παρ' αὐτὴν οὐδενὸς ἐφίεσθαι τέλους, ἔχειν τε ἡδονὴν οἰκείαν· αὕτη δὲ συναύξει τὴν ἐνέργειαν, καὶ τὸ αὐτάρκες δὲ καὶ σχολαστικὸν, καὶ ἄκοπον, ὡς ἂν θεόπινον, καὶ ὅσα δῆλα τῷ μακαρίῳ ἀπονέμει, καὶ ταύτην τὴν ἐνέργειαν φαίνεται εἶναι. ἡ τελεία δὴ εὐδαιμονία αὕτη ἂν εἴη ἀνθρώπου, λαχοῦσα μῆκος βίου τέλειον· οὐδὲν γὰρ ἀτελὲς ἔστι τῶν τῆς εὐδαιμονίας. ὁ

δὲ

δὲ ζιᾶτος αὖ εἴη χρείττων βίος, ἢ κ τ' ἄνθρωπον· ὐ γὰ ᾗ ἄνθρωπός ἐστιν, οὕτω βιώσε), ἀλλ' ᾗ θεῖόν τι ἐν αὐτῳ ὑπάρχ. ὅσῳ δὲ δ κ φέρ τᾶτο τᾶ σωθέτ, τοσούτῳ κὴ ἡ ἐνέργια, τ κ τ' ἀρέλιν. εἰ δὴ θεῖον ὁ νᾶς πρὸς τ' ἄνθρωπον, κὴ ὁ κ τ' τ' τον βίος, θεῖος πρὸς τ' ἀνθρώπινον βίον. χρὴ ὴ ὐ καὶ τὰς παραγιᾶντας, ἀνθρώπινα φρονιφν, ἄνθρωπον ὄντα, ὐδ' θνητὰ ὄν θνητον, ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἐνδέχε) ἀπαθανατίζν, καὶ ἄπαντα ποιν πρὸς τὸ ζν κατ' τὸ κράτιστον τ ἐν αὐτῳ· εἰ γὰρ καὶ τ' ὄγκ μικρόν ἐστι, δυνάμ καὶ τιμιότητι πολὺ μᾶλλον ὑπερέχ πάντων. δόξε δ' ἂν καὶ ἕκαστον εἶ) τᾶτο, εἶναι τὸ κύριον καὶ ἄμεινον· ἄποπον οὖν γίνοιτ' ἄν, εἰ μὴ τὸν αὑτ βίον αἱρεῖτο, ἀλλά τινος ἄλλ· ὃ λεχθέν τε πρότερον ἁρμόσ κὴ νῦν· ὃ γὰρ οἰκεῖον ἑκάστῳ τῇ φύσ, κράτιστον καὶ ἥδιστον ἑαυ ἑκάστῳ. καὶ τ' ἀνθρώπῳ δὴ ὁ κατὰ τὸν νοῦν βίος, εἴπερ μάλιστα τᾶτο ἄνθρωπος· σὸν ἄρα καὶ εὐδαιμονέστατος.

Δευτέρως δ', ὁ κατὰ τὴν ἀρετήν· αἱ γὰρ καθ' αὐτ ἐνέργειαι, ἀνθρωπικαί· δίκαια γὰρ, καὶ ἀνδρεῖα, κὴ τἆλλα τὰ κατὰ τὰς ἀρετὰς, πρὸς ἀλλήλους πράττομεν ἐν συναλλάγμασι κὴ χρείαις κὴ πράξεσι παντοίαις, ἔν τε τοῖς πάθεσι ὃ πρέπον ἑκάστῳ δ κτηρῶντες. ταῦτα δ' εἶ) φαίνε) πάντα ἀνθρωπικά. εἶτα ἴσως κὴ συμβαίνειν ἀπὸ τᾶ σώματος δοκεῖ, κὴ πολλὰ συνῳκεῖῶθαι τοῖς πάθεσιν ἡ τᾶ ἤθους ἀρετή. συνέζυκ) δὲ καὶ ἡ φρόνησις τῇ τᾶ ἤθους ἀρετῇ, καὶ αὕτη τῇ φρονήσ, εἴπερ, αἱ μὲν τ φρονήσεως ἀρχαί, κατὰ τὰς ἠθικὰς εἰσιν ἀρετάς· ὃ δ' ὀρθὸν τ ἠθικῶν, κατὰ τὴν φρόνησιν. συνηρτημένων δ' αὗται καὶ τοῖς πάθεσι, κὴ τὸ τᾶ σώφρονος αὖ εἶεν· αἱ δὲ τᾶ σωθέτ ἀρεταὶ, ἀνθρωπικαί. καὶ ὁ βίος δὴ ὁ κατ' αὐτὰς καὶ ἡ εὐδαιμονία. ἡ δὲ τᾶ νῷ, χωρισμένη· περὶ ἧς μὲν οὖν ἐκεῖ αὐτ εἰρήσθω· μικρὰ γὰρ ἐστὶν ἀκριβῶσαι γε, μεῖζον τᾶ προκειμένου ἐστί. δόξε δ' ἂν κὴ τ' ἐκτὸς χορηγίας ἐπὶ μικρὸν, ἢ ἐπ' ἔλαττον δεῖσθαι τ

Κεφ. 8.

ἡλικῆς· τ μὴν γὲ αὐαλγήσιον ἀμφοῖν χρεία καὶ ἐξ ἴσου ἔστω· εἰ καὶ μᾶλλον δεῖ ποιεῖν τὸ σῶμα ὁ πολιτικὸς, καὶ ὅσα τοιαῦτα· μικρὸν γὲ αὖ τι διαφέρη· πρὸς γὰρ τὰς ἐνεργείας, πολὺ διίσταται. ὧν μὴν γὲ ἐλευθερίᾳ δεῖται χρημάτων, τούτοις δὲ πράττειν τὰ ἐλευθέρια· καὶ ὧν δικαίῳ ἂν, εἰς τὰς ἀντιδόσεις· αἱ γὲ βουλήσεις, ἀδηλοι· τοῦτο γὰρ συμβαίνειν δὲ καὶ οἱ μὴ δίκαιοι βούλεται δικαίου πράγειν· ὧν ἀνδρείῳ ἂν, δυνάμεως, εἰ πρὸς ἐπιτελεῖ τι τῶν καλῶν ἀρετήν· καὶ ὧν σώφρονι, ἀξιοῦσιν· πῶς γὲ δῆλος ἔσται, ἢ σοὶ, ἢ τῶν ἀλλων τις; ζητεῖται ἂν πότερον χειρίω τέχνη ἡ αἵρεσις, ἢ αἱ πράξις, ὡς ἂν ἀμφοῖν ὄντος. ὃ δὲ τέλειον, δῆλον ὡς ἂν ἀμφοῖν αὖ εἴη. πρὸς δὲ τὰς πράξις, πολλῶν δεῖται· καὶ ὅσῳ αὖ μείζως ὦσι καὶ καλλίους, πλείόνων. τῷ δὲ θεωροῦντι, ἄδενος τῶν τοιούτων, τοῦτός γε τῶν ἐνέργειαν, χρεία, ἀλλ' ὡς εἰπεῖν, καὶ ἐμποδιάζει, τοῦτός τε τῶν θεωρίαν· ἡ δὲ αὖ ἀθεμπος ἔστι, καὶ πλείοσι συζῇ, αἱρεῖται καὶ τὰ καλὰ πράττειν· δεῖται δὲ τοιούτων τοῦτος δὲ αὖ ἀθεμπότεσθαι· ἡ δὲ τελεία εὐδαιμονία, ὅτι θεωρητική τις ἐστὶν ἐνέργεια, καὶ σκοπεῖν αὖ φανείη· τοὺς θεοὺς γὲ μάλιστα ὑπολήψεται μακαρίους καὶ εὐδαίμονας εἶναι· πράξις ἂν ποίας ἀποδώσει χρεών αὐτοῖς· πότερα τὰς δικαίας; ἢ γελοῖοι φανοῦνται συναλλάττοντες, καὶ παρακαταθήκας ἀποδιδόντες, καὶ ὅσα τοιαῦτα; ἀλλὰ τὰς ἀνδρείας; ὑπομένοντας τὰ φοβερὰ καὶ κινδυνεύοντας, ὅτι καλόν. ἢ τὰς ἐλευθερίους; τίνι δὲ δώσουσιν; ἄτοπον δὴ, εἰ καὶ ἔσται αὐτοῖς νόμισμα, ἢ τι τοιοῦτον. εἰ δὲ σώφρονες, τί αὖ εἶεν; ἢ φορτικὸς ὁ ἔπαινος, ὅτι σὺκ ἔχουσι φαύλας ἐπιθυμίας; διεξιόντι δὲ πάντα φαίνοιτ' ἂν τὰ περὶ τὰς πράξις, μικρὰ, καὶ ἀνάξια θεῶν. ἀλλὰ μὴν ζῷα τε πάντες ὑπολήψονται αὐτοὺς καὶ ἐνεργεῖν ἄρα· οὐ γὲ δὴ καθεύδειν, ὥσπερ τὸν Ἐνδυμίωνα. τῷ δὲ ζῶντι οὐ πράττειν ἀφηρημένῳ, ἔτι ἧττον τὸ ποιεῖν, τί λείπει; πλὴν θεωρίας; ὥστε ἡ τοῦ θεοῦ ἐνέργεια, μακαριότητι διαφέρουσα, θεωρητικὴ ἂν εἴη· καὶ τῶν ἀνθρωπίνων δὴ ἡ τούτῃ συγγενεστάτη, εὐδαμονικω-

μονικωτάτη. σημεῖον δ', ἢ τὸ μὴ μελέτην τὰ λοιπὰ ζῶα εὐδαιμονίας, τ' τοιαύτης ἐνεργείας ἐστερημένα τελείως· τοῖς μὲν γὰρ θεοῖς πᾶς ὁ βίος μακάριος· τοῖς δ' ἀνθρώποις, ἐφ' ὅσον ὁμοίωμά τι τ' τοιαύτης ἐνεργείας ὑπάρχει· τ' δ' ἄλλων ζώων οὐδὲν εὐδαιμονεῖ· ὅτῳ οὐδαμοῦ κοινωνεῖ θεωρείας. ἐφ' ὅσον δὲ ἐκτείνει ἡ θεωρία, καὶ ἡ εὐδαιμονία, καὶ οἷς μᾶλλον ὑπάρχει τὸ θεωρεῖν, καὶ εὐδαιμονεῖν, οὐ κατὰ συμβεβηκός, δῆλα κατ' τ' θεωρίαν· αὐτὴ γὰρ καθ' αὑτὴν τιμία. ὥστ' εἴη ἂν ἡ εὐδαιμονία θεωρία τις. δεῖσθαι δ' καὶ τ' ἐκτὸς εὐημερείας, ἀνθρώπῳ ὄντι. οὐ γὰρ αὐτάρκης ἡ φύσις πρὸς τὸ θεωρεῖν· ἀλλὰ δεῖ καὶ τὸ σῶμα ὑγιαίνειν, καὶ τροφὴν, καὶ τ' λοιπὴν θεραπείαν ὑπάρχειν. οὐ μὴν οἰητέον γε πολλῶν καὶ μεγάλων δεήσεσθαι τ' εὐδαιμονήσοντα, εἰ μὴ ἐνδέχεται ἄνευ τ' ἐκτὸς ἀγαθῶν, μακάριον εἶναι· οὐ γὰρ ἐν τῇ ὑπερβολῇ τὸ αὔταρκες, οὐδ' ἡ πρᾶξις, οὐδ' ἡ πρᾶξις. δῆλα τὸν δὲ καὶ μὴ ἄρχοντας γῆς καὶ θαλάττης πρᾴττειν τὰ καλά· καὶ γὰρ ἀπὸ μετρίων δυνάμεων εὖ πράττειν κατ' τ' ἀρετήν. τοῦτο δ' ἐστὶν ἰδεῖν ἐναργῶς· οἱ γὰρ ἰδιῶται, τῶν δυναστῶν οὐχ ἧττον δοκοῦσι τὰ δέοντα πράττειν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον, ἱκανὸν εἶναι τοσαύτην ὑπάρχειν· ἔσται γὰρ ὁ βίος εὐδαίμων, ὃν κατ' τ' ἀρετὴν ἐνεργοῦντος· καὶ Σόλων δὲ τὸς εὐδαίμονας ἴσως ἀπεφαίνετο, καλῶς εἰπών, μετρίους τοῖς ἐκτὸς κεχορηγημένους· πεπραγότας δὲ τὰ κάλλιστα, ὡς ᾤετο, καὶ βεβιωκότας σωφρόνως· ἐνδέχεται γὰρ μέτρια κεκτημένους, πράττειν ἃ δεῖ. ἔοικε γὰρ καὶ Ἀναξαγόρας, οὐ πλοῦτον, οὐδὲ δυνάστην ὑπολαμβάνειν τὸν εὐδαίμονα, εἰπών, ὅτι οὐκ ἂν θαυμάσειεν, εἴ τις ἄποπος φανείη τοῖς πολλοῖς· οὐ γὰρ κρίνουσι τοῖς ἐκτὸς, ἀλλὰ τοῖς κατ' ἀρετὴν ἀληθινοῖς μόνον. συμφωνεῖ δὲ τοῖς λόγοις τούτοις καὶ αἱ τῶν σοφῶν δόξαι. πίστις μὲν οὖν καὶ τὰ τοιαῦτα ἔχει τινά. τὸ δὲ ἀληθὲς ἐν τοῖς πράξεσιν ἐκ τ' ἔργων καὶ τ' βίου κρίνειν· ἐν τούτοις γὰρ τὸ κύριον. σκοπεῖν δὲ τὰ κατὰ μέρος ἐκ τ' ἔργων καὶ τὸν βίον ὑπάρχειν τοῖς ἔργοις, ἀποδεκτέον· διαφωνούντων

δὲ λόγους ἐπιτολαπτέον. ὁ δὲ καλῶν ἐνεργῶν, καὶ τὸν θεραπόντων, καὶ δεξεικέμενος ἄειρα, καὶ θεοφιλέσατος ἔοικεν εἶ). εἰ γάρ πῆς ὑπιμέλεια τῶν ἀνθρωπίνων ἐστὶ θεῶν ἔμ, ὥσπερ δοκεῖ, καὶ εἰκὸς ἀν δύλεσθον χαίρειν τε αὐτοῖς τῷ ἀρίστῳ καὶ τῷ συγγενεστάτῳ τοῦτο δ' ἂν εἴη ὁ νοῦς· καὶ τοὺς ἀγαπῶντας μάλιστα τοῦτο καὶ τιμῶντας, ἀν- 5
θρωποιεῖν, ὡς τῶν φίλων αὐτοῖς ὑπιμελουμένους· καὶ ὀρθῶς τε καὶ καλῶς ποιοῦντας. ὅτι δὲ ταῦτα πᾶσι τοῖς σοφοῖς μάλιστα ὑπάρχει, δῆλον ἀδηλον. θεοφιλέστατος ἄρα. ὃν αὐτὸν δ' εἰκὸς καὶ δυδαιμονέστατον· ὥστε καὶ οὕτως εἴη ὁ σοφὸς μάλιστ' εὐδαίμων.

Κεφ. 9. Ἆρ' οὖν εἰ δεῖ τε τούτων καὶ τῶν ἀρετῶν, ἔτι δὲ καὶ φιλίας καὶ ἡδονῆς, 10
ἱκανῶς εἴρηται τοῖς τύποις, τέλος ἔχειν οἰητέον τὴν προαίρεσιν, ἢ καθάπερ λέγεται, οὐκ ἔστιν ἐν τοῖς πρακτοῖς τέλος ἀλλὰ τῶν πράξεων ἕνεκα καὶ γιγνομένων, ἀλλὰ μᾶλλον ἃ πράττειν αὐτά; ἃ δὲ δεῖ ἀρετὴν ἱκανὸν ἃ εἶδέναι· ἀλλ' ἔχειν καὶ χρῆσθαι πειρατέον· ἢ εἴ πως ἄλλως ἀγαθοὶ γινόμεθα; εἰ μὲν οὖν ἦν ἱκανοὶ οἱ λόγοι αὐτάρκεις πρὸς ἃ ποιῆσαι ἐπιτείνεις, 15
πολλὰς ἂν μισθοὺς καὶ μεγάλας δικαίως ἔφερον καὶ τὸν Θέογνιν, καὶ ἔδει ἂν τούτους ποιῆσαι λέγειν νῦν δ' ὁρῶμεν), προσδέσθαι μὲν καὶ παρορμῆσαι τὸν νέων τοὺς ἐλευθερίους ἱκανοί, ἦθός τε ἐλεύθερον, καὶ ὡς ἀληθῶς φιλόκαλον, ποιῆσαι ἂν καὶ κακοῦχον ἐκ τῆς ἀρετῆς· τοὺς δὲ πολλοὺς ἀδυνατεῖν πρὸς καλοκἀγαθίαν πειθέσθαι· ἐθὲ πεφύκασιν 20
αἰδοῦς πάσης ἄρχειν, ἀλλὰ φόβου· ἐδ' ἀπέχεσθαι τῶν φαύλων διὰ τὸ αἰσχρόν, ἀλλὰ διὰ τὰς τιμωρίας· πάθη γὰρ ζῶντες, τὰς οἰκείας ἡδονὰς διώκουσι, καὶ δι' ὧν αὐτὰς ἕσονται). φεύγουσι δὲ τὰς ἀντικειμένας λύπας· τὸ δὲ καλὸν καὶ ὡς ἀληθῶς ἡδὲ, ἐδ' ὑπονοίας ἔχουσιν, ἄγευστοι ὄντες. 25
τοὺς δὴ τοιούτους, τίς ἂν λόγος μεταῤῥυθμίσαι; ἐ γὰρ οἷόν τε, ἢ ἐ ῥᾴδιον, τὰ ἐκ παλαιοῦ τοῖς ἤθεσι καθηλημμένα, λόγῳ μεταστῆσαι. ἀ-
γαπητὸν δ' ἴσως ἐστὶν, εἰ πάντων ὑπαρχόντων, δι' ὧν δοκεῖς δοκεῖν γίνεσθαι, μεταλάβοιμεν τῆς ἀρετῆς· γίνεσθαι δ' ἀγαθοὺς οἱόν), οὐ

μὲν,

ρθὺ, φύσ. οἱ ὃ, ἔθ. οἱ ὃ, διδαχῇ. ὃ μὲν ὂν τ φύσεως, δῆλον ὡς οὐκ ἐφ' ἡμῖν ὑπάρχ, ἀλλὰ δι' ἄλ τινος θείας αἰτίας τοῖς ὡς ἀληθῶς εὐτυχέσιν ὑπάρχ· ὁ δ' λόγος κ ἡ διδαχὴ μή ποτε οὐκ ἐν ἅπασιν ἰσχύῃ, ἀλλὰ δεῖ προδιεργάσασθ τοῖς ἤθεσι τ̃ τὸ ἀκροατὸ ψυχὴν πρὸς
5 τὸ καλῶς χαίρειν κ μισεῖν, ὥσπερ γῆν τ̃ σπέρμα. οὐ γὰρ οἷ τ' ἀκούσαντα λόγου ἀποδέποντος, οὐδ' ἂν συνείη ὁ κ̃ τ παθος ζῶν. τ̃ δ' ὅπως ἔχοι τα, πῶς οἷόν τε μεταπεῖσαι; ὅλως δ' οὐδοκεῖ λόγῳ ὑπείκειν τὸ παθος, ἀλλ' ἀ βίᾳ. δεῖ δ' τὸ ἦθος πρόϋπάρχειν πως οἰκεῖον τ̃ ἀρετ̃, στέργον τὸ καλὸν, κ δυσχεραῖνον τὸ αἰσχρόν· ἐκ νέου δὲ, ἀγω-
10 γῆς ὀρθῆς τυχεῖν πρὸς ἀρετὴν, χαλεπὸν, μὴ ὑπὸ τοιούτοις θαφεῖτα νόμοις· τὸ γὰρ σωφρόνως ζῆν κ καρτερικῶς, οὐχ ἡδὺ τοῖς πολλοῖς, ἀλλ' ὡς τε κ νέοις· διὸ νόμοις δεῖ τετάχθαι τὴν ἐφηβίαν κ τὰ ἐπιτηδεύματα· ἀνεξαι γὰρ λυπηρὰ συνήθη γιόμενα. οὐκ ἰκανὸν δὲ ἴσως, νέους ὄντας ἐμφῆς κ̃ ἐπιμελείας τυχεῖν ὀρθῆς, ἀλλ' ὅπ κ̃ αὖ-
15 θρωθέντας δεῖ ἐπιτηδεύειν αὐτὰ, κ ἐθίζεσθαι, κ πρὸς ταῦτα δεοίμεθ' ἂν νόμων κ ὅλως δὴ πρὸς πάντα τ̃ βίον· οἱ γὰρ πολλοὶ, ἀνάγκῃ μᾶλλον ἢ λόγῳ πειθαρχοῦσι κ ζημίαις, ἢ τῷ καλῷ. διὸ φασί τινες τοὺς νομοθετοῦντας, δεῖν μὲν τῷ καλῷ ἄγειν κ ἐπὶ τ̃ ἀρίστην, κ προτρέπεσθαι τ̃ καλ̃ χάριν, ὡς ὑπακουσομένων τ̃ ἐπιφρονῶν τοῖς ἤθεσι
20 προηγυμνασμένοις· ἀπειθοῦσι γ κ ἀφυεστέροις δοῦσι, κ πλάσεις τε κ τιμωρίας ἐπιθεῖναι· τοὺς δ' ἀνιάτους, ὅλως ἐξορίζειν· τὸν μὲν γὰρ ἐπιφρονῆ, κ πρὸς τὸ καλὸν ζῶντα, τ̃ λόγῳ πειθαρχήσειν· τὸν δ' φαῦλον, ἡδονῆς ὀρεγόμενον, λύπῃ κολάζεσθαι, ὥσπερ ὑποζύγιον. διὸ καί φασι δεῖν τοιαύτας λύπας εἶναι τὰς μάλιστα ἐναντιουμένας τοῖς
25 ἀγαπωμέναις ἡδοναῖς. εἰ δ' ὄν, καθάπερ εἴρηται), ὃν ἐσόμενοι ἀγαθὸν θαφῶσι καλῶς δεῖ, κ ἐπιτηδεύσαι· εἰθ' ὅπως ἐν ἐπιτηδεύμασιν ἐπιεικέσι ζῶσι, καὶ μήτε ἑκόντα, μήτε ἐκόντα πράξουσι τὰ φαῦλα· ταῦτα δ' γένοιτ' ἂν βιωμένοις κατά πνα νῦν καὶ τάξιν ὀρθὴν,

ἔχουσαν ἰσχύν. ἡ μὲν οὖν πατρικὴ τοιαύτη τάξις, οὐκ ἔχουσα ὅ τι ἰσχυρόν, οὐδὲ τὸ ἀναγκαῖον· ὑδὲ δὴ ὅλως ἡ ἑνὸς ἀνδρὸς, μὴ βασιλέως ὄντος, ἡ τινος τοιούτου. ὁ δὲ νόμος ἀναγκαστικὴν ἔχει δύναμιν, λόγος ὢν ἀπό τινος φρονήσεως καὶ νοῦ· καὶ τῶν μὲν ἀνθρώπων ἐνδέχεται τοῖς ἀνάρμοστον τὰς ὁρμὰς, καὶ οὐ ὀρθῶς αὐτὸ δρῶσιν· ὁ δὲ νόμος οὐκ ἔστιν ἐπαχθὴς, πάντων τὸ ὑπομένειν. ἐν μόνῃ δὲ τῇ Λακεδαιμονίων πόλει μετ' ὀλίγων ὁ νομοθέτης ὑπεμέλησαν δοκεῖ πεποιῆσθαι τροφῆς τε καὶ ὑποστημάτων· ἐν δὲ ταῖς πλείσταις τῶν πόλεων ἠμέληται περὶ τῶν τοιούτων, καὶ ζῇ ἕκαστος ὡς βούλεται, κυκλωπικῶς

„ θεμιστεύων παίδων, ἠδ' ἀλόχου. κράτιστον μὲν οὖν γίγνεσθαι κοινὴν ὑπιμέλειαν καὶ ὀρθὴν· καὶ δρᾶν αὐτὸ δυνατὸν· καὶ κοινῇ δὲ ἐξαμελουμένων, ἑκάστῳ δόξειεν ἂν προσήκειν τοῖς σφετέροις τέκνοις καὶ φίλοις εἰς ἀρετὴν συμβαίνειν, ἢ προαιρεῖσθαί γε. μάλιστα δ' ἂν τοῦτο δύνασθαι δόξειεν ἐκ τῶν εἰρημένων, νομοθετικὴς γὰρ ὁμοίως· αἱ μὲν γὰρ κοιναὶ ὑπιμέλειαι δηλονότι δι' νόμων γίγνονται· ὑπιμελεῖς δ', αἱ δι' τῶν ἀπορρήτων γεγραμμένων δή, ἢ ἀγράφων, ὑδὲν ἂν δόξειε διαφέρειν, ὑδὲ δι' ὧν εἷς ἢ πολλοὶ παιδεύσουσιν· ὥσπερ ὑδ' ὑπὶ μουσικῆς, καὶ γυμναστικῆς, καὶ τῶν ἄλλων παιδευμάτων· ὥσπερ γὰρ ἐν ταῖς πόλεσιν ἰσχύει τὰ νόμιμα καὶ τὰ ἤθη, οὕτω καὶ ἐν οἰκίαις οἱ πατρικοὶ λόγοι καὶ τὰ ἤθη· καὶ ἔτι μᾶλλον διὰ τὴν συγγένειαν, καὶ διὰ τὰς εὐεργεσίας· προϋπάρχουσι γὰρ εὐεργετοῦντες καὶ εὐπαθεῖς τῇ φύσει. ἔτι δὲ καὶ φέρουσιν αἱ καθ' ἕκαστον παιδεῖαι τῶν οἰκείων, ὥσπερ ἐπὶ ἰατρικῆς· καθόλου μὲν γὰρ, ὅταν πυρέττοντι συμφέρῃ ἀσιτία καὶ ἡσυχία ἴσως δ' ὄλεθρος πυκτικὸς ἴσως δὲ πᾶσι τοῦτο μάχην περιτίθησιν. ὅτι ἀκριβῶσαι δὲ δόξειεν ἂν μᾶλλον τὸ καθ' ἕκαστον, ἰδίας τε ὑπιμελείας νομοθέτης· μᾶλλον γὰρ ἂν προσφορὰ τυγχάνοι ἕκαστος· ἀλλ' ὑπιμεληθείη μὲν ἀεὶσα τὸ καθ' ἕνα, καὶ ἰατρὸς, καὶ γυμναστὴς, καὶ πᾶς ἄλλος ὁ τὸ καθόλου εἰδώς, ὅτι πᾶσιν, ἢ τοῖς τοιοῖσδε· τὸ καλῶς γὰρ αἱ ὑπιστήμαι λέγονταί τε καὶ εἰσίν. τὸ μὲν

ἀπὰ

δηλὰ γὰρ ἑνός τινος ἕκαστον ἢ ὀλίγων, οἷον ἰατρὸς μὲν ὑγίειαν καὶ μᾶλλον ἴσως κωλύσῃ καλῶς ὑπομεληθῶν καὶ αὐτὸς ἰατρὸς ἢ ἄλλος τις· τετραμμένον γὰρ ἀκριβῶς τὰ συμβαίνοντα ἐφ' ἑκάστῳ δι' ἐμπειρίαν, καθάπερ καὶ ἰατροί τινες δοκοῦσιν ἑαυτοῖς ἄριστοι εἶναι, ἑτέρῳ δὲν ἂν δυνάμενοι ἐπαρκέσαι. ὅμως δ' ἦπου ἴσως ἔστι γε βελτιόνων τεχνικῶν γνώσασθαι καὶ θεωρητικῶν, ὅτι δὲ καθόλου βαδιστέον ἐστὶ δόξειεν ἄν, καὶ ἐκείνου γνωριστέον ὡς ἐνδέχεται· εἴρηται γὰρ ὅπου περὶ τοῦτ' ἀφωρίσμεθα. τάχα δ' ἂν καὶ ὧν βουλόμενος δι' ὑπομνήσεως βελτίους ποιῆσαι, εἴτε πολλοὺς, εἴτε ὀλίγους, νομοθετικῷ πρακτέον γνώσασθαι, εἰ δι' νόμων ἀγαθοὶ γνωσθήσονται ἄν. ὁποίαν γὰρ δύναται τις προσθεῖναι καλῶς, οὐκ ἔστι τῷ τυχόντος· ἀλλ' εἴπερ τινὸς, τοῦ εἰδότος, ὥσπερ ἐπὶ ἰατρικῆς καὶ τῶν λοιπῶν, ὧν ἔστιν ὑπομέλεσθαί τις καὶ φρόνησις. ἆρ' οὖν μῶν τοῦτο ὑποσκεπέον πόθεν ἢ πῶς νομοθετικὸς γνώσεται τις· ἢ καθάπερ ὑπὸ τῶν ἄλλων, οὕτω δὲ καὶ τῶν πολιτικῶν; μόνον γὰρ ἐδόκει τῶν πολιτικῶν εἶναι. ἢ οὐχ ὅμοιον φαίνεται ὑπὸ τῶν πολιτικῶν, καὶ τῶν λοιπῶν ὑπομνημάτων τε καὶ δυνάμεων; ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἄλλοις, οἱ αὐτοὶ φαίνονται τάς τε δυνάμεις παραδιδόντες, καὶ ἐνεργοῦντες ἀπ' αὐτῶν· οἷον ἰατροὶ, γραφῆς· τὰ δὲ πολιτικὰ, ἐπαγγέλλονται μὲν διδάσκειν οἱ σοφισταί· πράττει δ' αὐτῶν οὐδείς· ἀλλ' οἱ πολιτευόμενοι, οἱ δόξειεν ἂν δυνάμει τινὶ τῷ πράττειν, καὶ ἐμπειρίᾳ μᾶλλον ἢ διανοίᾳ· ὅτε γὰρ γράφοντες, ὅτε λέγοντες περὶ τῶν τοιούτων φαίνονται· καὶ τοι κάλλιον ἴσως ἢ λόγοις διαφανεῖς τε καὶ δημηγορικὸς· οὐδ' αὖ πολιτικοὺς πεποιηκότες, τοὺς σφετέρους υἱῆς, ἢ τινας ἄλλους τῶν φίλων. εἰκὸς γὰρ δ' ἦν, εἴπερ ἐδυνάντο· οὔτε γὰρ ταῖς πόλεσιν ἄμεινον οὗτοι κατέλιπον ἂν οὗ αὐτοῖς ὑπῆρξε προελέσθαι δυνατὸν μᾶλλον τοιαύτης δυνάμεως, οὐδὲ δὴ τοῖς φιλτάτοις. οὐ μὴν μικρόν γε ἔοικεν ἡ ἐμπειρία συμβάλλεσθαι· οὐ γὰρ ἐγίγνοντο ἂν ἀφ' τῆς πολιτικῆς συνηθείας μᾶλλον πολιτικοί· διὸ τοῖς ἐφιεμένοις περὶ πολιτικῆς εἰδέναι, τοῦτο δεῖν ἔοικεν ἐμπειρίας. τῶν δὲ σοφιστῶν οἱ ἐπαγγελλόμενοι, λίαν φαίνονται πόρρω εἶναι τοῦ διδάξαι· ὅλως γὰρ οὐδὲ ποιόν τί ἐστιν, οὐδὲ περὶ ποῖα ἔστιν οὐ γὰρ ἂν τὰ αὐτὰ τῇ ῥητορι-

χῆ, ϛδὲ χείρω ἐπῆσαν· οὐδ' ἂν ᾤοντο ῥᾴδιον εἶ) ὃ νομοθετῆσαι σωαγαγόντι τὰς ἀδοκιμωτάτας τ νόμων· ἐκλέξαι γὰρ εἶ) τὰς ἀρίστους, ὥσπερ ϛδὲ τὴν ἐκλογὴν ἔχ σωέσεως· καὶ ὃ κρῖναι ὀρθῶς μέγιστον, ὥσπερ ἐν τοῖς κτ' μουσικοῖς· οἱ γὰρ ἔμπειροι ϖδὲ ἕκαστα κρίνουσιν ὀρθῶς τὰ ἔργα, καὶ δι' ὧν ἢ πῶς ὑπιτελεῖται, σωίασιν· καὶ ποῖα ποίοις σωᾴδει· τοῖς δ' ἀπείροις, ἀγαπητὸν ὃ μὴ λαθάνῃ, εἰ ἀῦ ἢ κακῶς πεποίη) ὃ ἔρχον, ὥσπερ ἐπὶ γραφικῆς· οἱ γὰρ νόμοι τοῖς πολιτικοῖς ἔργοις ἐοίκασι· πῶς οὖν ἐκ τύτων νομοθετικὸς γένοιτ' ἄν τις, ἢ τὰς ἀρίστους κρίναι; ἐ γὰρ φαίνον) ὑσὶ ἰατρικοὶ ἐκ τ συγγραμμάτ γίνεσθαι. καί τοι πειρῶνταί γε λέγειν, ἃ μόνον τὰ θεραπεύματα, ἀλλὰ καὶ ὡς ἰατρεῖον δῦ, καὶ ὡς δεῖ θεραπεῦσαι, ἑκάστου διελόμενοι τὰς ἕξεις. ταῦτα δὲ, τοῖς μὲν ἐμπείροις, ὠφέλιμα εἶ) δοκεῖ· τοῖς δ' ἀνεπιτήμοσιν, ἀχρεῖα. ἴσως οὖν καὶ τ νόμων καὶ τῶν πολιτειῶν αἱ σωαγωγαί, τοῖς μὲν δυναμένοις θεωρῆσαι, καὶ κρῖναι τί καλῶς, ἢ τἀναντίον, ἢ ποῖα ποίοις ἁμόττει, δύχρηστα ἂν εἴη· τοῖς δ' ἄνευ ἕξεως τὰ τοιαῦτα διεξιοῦσι, ὃ μὲν κρῖναι καλῶς, οὐκ ἂν ὑπάρχοι, εἰ μὴ ἄρα αὐτόματον· δύσωετώτερον δ' εἰς ταῦτα τάχα ἂν γένοιντο. ϖδὶ μὲν οὖν τῶν ϖερὶ τ νομοθεσίας, αὐτὸς ἐπισκέψασθαι μᾶλλον βέλτιον ἴσως, καὶ ὅλως δὴ ϖδὶ πολιτείας, ὅπως εἰς δυνάμιν ἡ ϖδὶ τὰ ἀνθρώπινα φιλοσοφία τελφθῇ. ϖερὶ τοίνυν μὲν οὖν εἴ τι κτ' μέρος εἴρη) καλῶς ὑπὸ τῶν ϖερ γεγραφότων, πειρατέον μνημονεῦσαι. εἶτα ἐκ τ συνηγμένων πολιτειῶν θεωρῆσαι τὰ ποῖα σώζει καὶ φθείρει τὰς πόλεις, καὶ τὰ ποῖα ἑκάστας τ πολιτειῶν, καὶ δι' ἃς αἰτίας, αἱ μὲν καλῶς, αἱ δὲ τἀναντίον πολιτεύον) · θεωρηθέντων γὰρ τύτων, τάχα ἂν μᾶλλον συνίδοιμεν, καὶ ποία πολιτεία ἀρίστη, καὶ πῶς ἑκάστη τεταγμένη εἴη, καὶ ποσὶ νόμοις καὶ ἔθεσι χρωμένη. λέγωμεν οὖν ἀρξάμενοι.

ΤΕΛΟΣ.

PETRVS

PETRVS VICTORIVS
LECTORI.

CVM magnopere dissidentia inter se quibusdam in locis veterum librorum exemplaria inuenerim: nec facile mecum statuere potuerim, quæ potissimum lectio vera sit, satius esse duxi, restitutis iam illis, quos me tuto corrigere posse putaui, hos quoque in quibus maior scrupulus inest, adnotare: (quanquam in iis etiam sunt varietates quædam, quæ parum aut nihil videntur sententiam immutare) vt omni re cognita possit vnusquisque, quod ipsi melius videtur, sumere. Non codicum autem tantum in hac diligentia mea fidem spectaui; verum etiam quam scripturam secuti sint, qui olim in Latinum sermonem hoc opus conuerterunt, animaduerti: si hoc nomine vetus illa, rudis & inculta tralatio appellanda est: cuius accurate lectionem perspexi, quia mira simplicitate verbum ex verbo omnia exprimit. Argyropyli quoque iudicium, hominis Græci, philosophiæq; in primis periti, nõ parui ponderis apud me fuit. Aretini vero interpretationem non citaui, quia plurimis coniecturis intellexi illum non satis fidele exemplar habuisse.

P. 1, *vers.* 14, ὑπομένειν πρὸς ἀρετήν. *Libri quidam veteres,* διώκειν. *quam scripturam sequitur Eustratius, eandemque Argyropylus exprimere videtur. Alij vero, vt excusi,* ἀρετῇ, *cum quibus est vetus tralatio. In margine tamen eorundem adnotatum est, legi etiam* διώκειν. *Fieri potest vt aliquis, spectans quid valeat hic verbum quo philosophus non proprie, sed e vulgi consuetudine vtitur, (si vera haec lectio est) ita emendarit.*

2, 8. ὥστε δὲ ἡ πολιτική. *Scripti quidam,* ὥστε δὴ ἡ πολιτική. *quæ lectio placuit Argyropylo. Ibid.* 20. ἐν ἅπασι τοῖς λόγοις ὀπτέον. *Antiquus quidam fidelisq; codex,* ἐφ' ἑκάστου γένους ὀπτέον. *cum eo facit Eustratius.*

6, 5. ἐν τόπῳ, διαφέρει. *Optimus liber, & Eustratius,* ἐν τῷ τόπῳ διαφέρει. *Ibid.* 20. τοῖς λόγοις ἀρμόττει. *In margine quorundam scriptorum adnotatum est, legi etiam posse,* ποιεῖσθαι. *quam scripturæ varietatem non nouam esse, declarat vetus tralatio, quæ vtrang, exprimit: magis fideli vel simplici potius consilio, quam erudito.*

7, 3. ἐμφαίνειν δήπου. *Antiquus quidam,* ὑποφαίνειν δήπου.

8, 28. ὁ μονούμενον, αἱρετὸν ποιεῖ τὸν βίον. *Plures scripti,* ὁ μονούμενον, ἄρμιον δὲ αἱρετόν. *quam lectionem refert vetus tralatio. vereor tamen ne acceptum sit, quod accreuit, ex interpretis paraphrasi: in qua id verbum est. Agyrop. certe non recipit.*

10, 25. πολλὰ ἐμφανῆ γίνεσθαι. *In quibusdam* συμφανῆ. *quo verbo non multo infra vtitur.*

15, 11. τῷ ἀνθρωπίνων βιβαιότης. *Nonnulli codices,* ἀνθρωπίνων ἔργων *habent. quam lectionem vetus tralatio adiu-*

uat. puto tamen quod additum est, declarationem quādam fuisse: ac sine illo pulcherrime sententiam stare.

18,12. ☪ δὲ πεῖ ἀρχῶ. *Antiquus idem fidelisque liber nominandi casu, ἀρχή. quod non displicet.*

19,23. ἔοικε δὴ ☪. *Habet hæc quoq; lectio veteres quosdam libros secū. scripti vero alij ὃ, quos sequitur Argyrop.*

28,8. ἐξ μναῖ προστάξειν. *Quidam habent diuerso tempore προσταξει. vetus tralatio cum illis facit.*

39,11. ☪ ἡ μὲ ὀπτυμία ἡδέος ☪ ὀπτιλύπτ· ἡ προαίρεσις, οὔπε λυπηρᾶ. *Liber quidam antiquus, ☪ ὀπτίλυπος· ἡ προαίρεσις, ὥπε λυπηρά. huius tamen lectionis quæ non inelegans est, nec sententiā variat, alibi vestigia non inueni.*

43,17. Οὐδεὶς ἑκὼν πονηρὸς, οὐδ' ἄκων μακάριος. *Vereor ne μάκαρ legi debeat. carminis enim ratio videtur hoc poscere, quæ in extremo nunc claudicat. Sed etiā in sermone πρὸς διαλόγε, qui falso putatur Platoni tributus, vbi hic antiqui poetæ senarius adducitur, ita legitur, πάῳ ποιητῇ, ὅς πις εἶπεν, Οὐδεὶς ἑκὼν, πονηρὸς, οὐδ' ἄκων, μάκαρ. Aliquis fortasse, versum esse non animaduertens, poetica voce sublata, cōmunē restituit.*

50,18. αἴ γε ἐν ὕλαι ἢ ἐν ἕλεσι. *Quamuis nihil varietatis in scriptis codicibus inuenerim, vereor tamen ne locus vitiosus sit. vt cum diuersis in exēplaribus quondam nunc hoc, nunc illo modo legeretur, imperiti postea librarij vtranque lectionem exscripserint. similitudo harum vocum mihi hanc suspicionem gignit: nec non quia illarū altera rei declarandæ satis erat: vt non videatur conuenire breuitati elegantiæq; huius scriptoris, otiosus hic sermo. Sic certe cum duobus pluribusq; modis locus aliquis legebatur, id adnotare Græci in margine librorum consueuerant. Argyrop. sine dubio huius iudicij fuit, qui vna contentus, alteram contempsit, & in lustris dicens, posteriorem videtur magis probasse.*

52,5. μᾶλλον δὴ τῷ θανάτῳ λυπήσεται. *Antiquus ac fidelis in primis liber, λύπη ἔσαι. vetus tralatio cum illo est.*

53,18. εὑρὼν ἔλαφον ἢ ἄγριον αἶγα. *Alluſit ad versum Homeri qui est in iij. lib. Iliadis. vbi simili hoc declarat quāta vis gaudij occuparit animum Menelai, viso Paride in acie, quod sperauit se posse commode illic inimicissimū hominem vlcisci:*

Ὡς τε λέων ἐχάρη, μεγάλῳ ὀδὴ σώματι χώσας
Εὑρὼν ἢ ἔλαφον κεραὸν, ἢ ἄγριον αἶγα.

Epitheton, quo ornarat ceruum poeta, omisit philosophus: quod vero naturam capræ silvestrem indicat, retinuit.

Ibid. 26. ☪ ἥυξαῦ. *quidam εὔξαῦ.*

54,21. ἢ μὴ ὡς δεῖ, ἢ μὴ ᾧ δεῖ. *Posterior pars a quibusdā codicibus abest, & iis quidem melioris notæ. illam quoque Arg. reliquit. sunt vero alij scripti, in quibus pro illa legatur, ἢ ὡς δεῖ.*

57,16. τὸ φθεῖρᾶν πλὴ ὁσίαν. *Vnus, antiquus quidem ille, τὸ φθεῖρον.*

ἢ μὴ αἰσχροποιεῖν. *Idem, αἰσχροπραγεῖν.*

67,12. ὠκέστ ὃ μικροκίνδυνος. *Aspasius ita legit. cui se comitem adiungit Argyropyl. scripti fere πυκνοκίνδυνος. in eorum tamen margine castigatū est illo modo. omne discrimen in hoc versatur, crebritatemne periculorum, an exiguitatem significare voluerit Arist. hoc enim vna, illud altera voce significatur. valet enim, non esse μικροκίνδυνον magnanimum virum, despicere illum*

illum pusilla pericula, indignaq; se existimare. non esse vero πυκνοκίνδυνον, nolle illum frequenter subire pericula, verum se grauioribus temporibus vitamq; suam reseruare. diuersa quæ videtur sententia, eodem pene recurrit: neque enim magna pericula frequentia esse possunt: leuia enim minutaque huiusce modi sunt. contraria huic vox quam infra ponit, μεγαλοκίνδυνος, hanc lectionem confirmat.

68, 3. καταφρονητικῶς δ', & quæ sequũtur. Antiquior & fidelior liber nulla re discrepat ab excusis. In margine tamen eius adnotatum est, ita quoque hunc locum legi, magna immutatione facta: παῤῥησιαστικῶς γὰρ· διὸ καταφρονητικός· καὶ καταφρονητικῶς γὰρ· διὸ παῤῥησιαστικός. vidi etiam in quo ita scriptum foret, παῤῥησιαστὴς δ', ἀλλὰ τὸ καταφρονητικὸς ἦ)· καταφρονητικὸς ᾖ, διὸ παῤῥησιαστικός. cui lectioni præbet se socia vetus tralatio, quoad perdurat. reuertitur enim postea ad receptam, exprimens etiam extrema verba quæ illinc absunt. Argyrop. hãc ipsam lectionem sequitur: hoc tamen excepto, quod παῤῥησιαστικῶς δ' videtur legisse: non ᾖ.

79, 11. οὕτω θαυμαστός. Quidam antiquus, θαυμαστὸν, neutro genere: vt rem vllam tam admirabilem neget.

82, 20. ἰσότης ὅτι λόγου. Apud Ephesiũ duobus locis numero multitudinis, λόγων. eandem lectionem sequitur Argyr.

86, 5. τῷ κατ' ἀναλογίαν. Antiquus, τῆς ἀναλογίας.

87, 14. τὸ δὴ τὸ μισμα ὥσπερ μίσον. in margine quorundam codicum castigatum est, μέσον. quam lectionem sequitur vetus tralatio. Argyr. quoque mensuram reddit. nec tamen immutandam lectionem censeo. fluxisse autem id verbum puto e paraphrasi Ephesij, essegq; declarationem Aristoteleæ vocis. sic enim ille, εἰπὼν ὅπερ τὸ ἰόμισμα ὥσπερ μίσον ἤτοι μέσον, & quæ sequũtur. infra etiam idem repetit. Ibid. 21. οἰκία, ἐφ' ἧς α. Plures scripti, οἰκία α. quã lectionem probauit Arg.

89, 14. Ϲ μὴ χωλεωθῆ. Antiquus liber sine particula negandi, Ϲ χωλεωθῆ. vetus tralatio cum illo facit. cõuenit autem sententia hæc quoque lectio: vsque ad tempus illud quo semigrarit a patre.

90, 17. ὅταν προσχθῆ, ἀδίκημα. Plures scripti, τὸ ἀδίκημα.

91, 11. ᾗ τὸ χηρᾶν. Antiquus ac fidelis liber, ἐγχηρᾶν.

93, 10. Ϲ πρὸς τὴν δικαιοπραγίαν. Plures libri, ὅτι. Ibid. 13. Ϲ ᾧ, Ϲ ὡς. Antiquus quidam, Ϲ ὁ, diuerso casu. Ephesius quoque.

95, 15. ἀλλὰ τοῦ ἀνθρώπινόν ὅτι. Nihil varietatis inueni in scriptis libris. Argyr. videtur legisse, Ϲ τοῦτ' ἀνθρώπινόν ὅτι. cuius etiam lectionis vestigia sunt in vetere tralatione.

99, 1. δήπου τῶς τί). quidam δήπως.

100, 7. δήπουσα δ' αὖτη. plures codices αὐτή.

103, 3. μετὰ λόγου δήπου. Eustratius, δήποτε. quem sequitur Argyr.

109, 1. ὁ δ' ἐν ταῖς προσκλισκαῖς. in margine quorũdam codicum castigatum est, ταῖς προσκλισεῖς. quam lectionem secutus est Argyrop.

111, 17. ἐνταῦθα· ἐαὶ γὰρ λάβῃ. Eustratius, ἐνταῦθα, ἐαὶ λάβῃ. cuius lectionis rationem accurate reddit.

119, 20. σημεῖον ᾖ. Ϲ δ' μέγακαὶ λέγονται. ita emendaui, cum prius excusi haberent ἀκόλαστοι. quia in cunctis quos

vidi, scriptis, ita legi animaduerti. Cū autem Aspasius damnatam a me lectionem sequatur, inueni etiam quod contra illius auctoritatem stat, in quodam exemplari hanc eius nominis ac sentētiæ declarationē: καλῶς· οἱ μὲν ἐνδιδόντες τοῖς δι' ἀφῆς πόνοις, μάγκοι λέγονται, ἀλλ' οὐχ οἱ μὴ αἰτιχύντες ἀπιμία, ἢ ὀργῇ, ἢ πενία, ⁊ τοῖς τοιούτοις.

122,10. εἶπα ἁμαρτάνουσι τ' παράξεως. *Vidi sane nonnullos libros, & in iis omnium optimum, qui habent* παρατάξεως. *Argyrop. quoque eam lectionem sequitur. nihil tamē immutare visum est, quia receptæ huius vestigia in vetere tralatione apparent, & multi adhuc ipsam codices retinent. Sed Aspasius quoque eam agnoscit, qui cum in notione ipsius explicanda, verbo hoc vtatur, putaui electa propria voce, declarationem locum ipsius in illis libris occupasse.*

123,24. συμβαλεῖν πρὸς ἔμψυχον. *Quidam præsenti tempore,* συμβάλλειν. κακὰ πιήσειν. *Idem iuncto verbo,* κακοποιήσειν.

124,20. ὁ δὲ ἀκόλαστος. αὐτάκτας ὢ. *ita sane scriptum offendi in cunctis codicibus. Aspasius tamen legit* ἀκρατής. *quem sequitur Argyrop. Vetus tralatio, nisi locus negligentia librariorum corruptus sit, videtur ita scriptum in suo exemplari habuisse:* ὁ δὲ ἀκόλαστος· ἀκόλαστος ὢ αὐτάκτας σώφρονι. αὐτάκτας ὢ, πῶς μὴ ἀκρατεῖ ὁ ἐγκρατής. *vel potius, cum vtroque modo auctor ipsius in diuersis codicibus legi animaduertisset, ambas, vt solet, lectiones expressit.*

125,15. ὥσπερ οἱ πρότερον λίσαντες. *ita quoq; plures ac fideliores libri habent. sunt tamē in quibus legatur* πρότερον λισθέντες. *quam lectionem manifesto sequitur Argyropylus.*

127,6. εἰσὶ δέ τινες οἱ ἐμμενετικοὶ τῇ δόξῃ· εἰσὶ δ', οὓς καλοῦσι, ⁊ *quæ sequuntur. Quidam liber,* τῇ δόξῃ εἰσίν· οὓς καλοῦσι. *quam scripturam sequutus est Argyr.*

130,12. ὑπολύπτω ἕξεως. *Scripti quidam* ὑπολοίπτω. *Interpres quoque circunferri ambas lectiones ostendit.*

136,13. ὠφελεῖσθω. *Antiquus quidā, altera omissa præpositione,* παρεῖσθω.

138,13. τὸ πολὺ τ' ἐρωτικῆς. *Consentiunt cuncti, quos vidi, codices. Aspasius tamē affirmat extare etiam libros in quibus diuerso genere, numero, casu, legatur* τοῖς ἐρωτικοῖς. *Ibid.*28. τῷ τῃ δ' ὅμοια. *Nonnulli scripti,* ταῦτα δ' ὅμοιοι. *Aspasius quoque vtranque lectionem circunferri solitam narrat. Argyropylus peruulgatam nunc recipit.*

146,10. πρὸς ἐργασίαν ἢ χρημάτων. *Argyropylus sine diiungendi particula,* ἐργασίαν χρημάτων *videtur legisse. cuius etiam lectionis vestigia extant in vetere tralatione. Scripti tamen libri ipsam retinent. quare nihil immutaui: quamuis in alteram propēsior sim. nec me tamen fallit* ἐργασίαν, *nullam re adiecta dici studium ita quæstus consequēdi, vt ipse locutus est in libro de rebus Superis, vbi tradit alluuionibus fluminum, in eam influentium, altitudinem Mæotidis paludis ita imminutam, vt multo minoribus nauigiis quā olim solebant, mercatores eo nauigent.* ὥστε πολλῷ ἐλάττω τῷ μεγέθει πλοῖα νῦν εἰσπλεῖ πρὸς τὴν ἐργασίαν, ἢ ἔτος ἐξηκοστόν.

151,20. ἑκάτερος τὸ πᾶ ἀγαθοῦ ἐφίεται. *Antiquus quidam* ὀρέγεται. *In margine quoque aliorum adnotatum ita legi debere.*

152,6. κὐκ ἀμφίλογον. *Optimus liber,* ἀμφίβολον.

153,2. ὅσπερ ἐφεύρετο. *Idem* ἐπήνεσε.

156,25. πότερον τ λυσάμενον. *Antiquus quidam,* λυτρωσάμενον. *in cæteris cum excusis conuenit.*

157,8. ὐκ αὖ δόξειεν. *Plures* δόξαιεν.

160,4. δόξειε δ' αὖ ταὐτη, *& quæ sequuntur. Eustratius aliam quoque huius loci reperiri lectionẽ tradit: quã diligenter explanat. est autem hæc,* δόξειε δ' αὖ ταὐτὴ τῆ φιλία, ἢ ὐκ ἔπ δύο τὰ αὐτά. *Cunctos tamen quos vidi, receptã habere animaduerti. Ibid.* 15. καὶ δι' ἣν μοχθηρίαν μισοῦσι, φεύγουσι π ζῆν. *Argyropylus videtur legisse,* μισοῦσί π φεύγουσι, *vt sane in quibusdam codicibus inuenitur. intellexit enim ipsos nõ odio haberi ab aliis ob vitam illam impuram ac flagitiis inquinatam, verum ipsosmet seipsos odio prosequi, vitamq; illam plenam vitiorum ac scelerum, ferre non posse. Ibid.* 22. Ὃ τὸ μὲν δι' ἣν μοχθηρίαν ἀγνεῖ, ἀπεχόμενόν ὧν πράττει, ἢ δύναται. *cum in excusis antea legeretur,* Ὃ τότε μὲν δι' ἣν μοχθηρίαν ἀγνεῖ, ἀπεχόμενός ὧν πράττει δύναται: *hanc lectionem veriorem iudicaui. præter fidem vero antiquissimi ac fidelissimi codicis, multum me impulit vt alteri eam præponerẽ, sententia ipsa. puto enim loqui de diuersis animi nostri partibus, quas seditione quadã agitari dixerat. Vetus quoq; tralatio hanc ipsam confirmat. Nec me tamen fugit Argyropylum alteram illam sequutum.*

161,16. διὸ μεταφέρουσι φαίνεται αὖ αὐτὸν ἀρχὴν τῆ φιλίαν. *Cunctos, quos vidi scriptos codices, hanc lectionem retinere cognoui: quãuis in margine quorundam adnotatum sit, legi etiam* ἀρχὴν τῆ φιλίας. *Ipsius quoque in vetere tralatione vestigia certa sunt. Nõ possum autem non mirari Argyropylum, ingeniosum & eruditum virum, illam repudiasse, nec veram esse sensisse: conuenit enim mirifice superiori sententiæ: cum enim beneuolos aliquibus, bene velle tantum, cupereque ipsis commoda dixisset: neq; studio suo eosdem adiuuare, aut molestiam vllam pro illis suscipere, naturam eorum subtiliter perspiciens, inquit, Quare non insscite aliquis ipsam ignauam amicitiã, trãslato verbo vtens, appellare posset. neq; enim res quæ animo sensuq; caret, ignaua inersque proprie dicitur. In altera vero lectione tranſlatio nulla est. recte igitur animaduersa vis nominis μεταφέρων, ostendit ita omnino legi debere. nec tamen non Eustratius quoq; alteram sequitur, qui vt arbitror, fraudi fuit Argyropylo, persuasitq; ipsi vt laberetur. nam quin verum sit quod altera illa significatur, dubitari non potest: id enim paulo supra manifesto præcepit Arist. vt in posteriore quoque libr. ἠθικῶν, quæ magna vocantur; necnon in illis etiam quæ misit ad Eudemũ Cyprium, sodalem suum. Addidit tamen hic acutam elegantemq; hanc vocem, quam qui naturam ambarum percepisset, cedere vere posset.*

162,24. καὶ ὡς ἐν λόγον γιόμενον. *Antiquus quidam,* ἐν λόγοις.

164,10. οὐδὲν ἀφ' ἑαυτῆς διαφέρει. *Discriminis nihil inueni in scriptis codicibus. Eustratius tamẽ ἀπ' αὐτὸ legit.*

166,25. Ὅταν ὁ δαίμων εὖ διδῶ, π δεῖ φίλων; *apud Euripidem auctorẽ huius senarij, in Oreste fabula, χρὴ legitur.*

168,6. τὸ ζῆν ὁμοίως τοῖς ζώοις, δυ-

τάμ᾽ αἰσθήσεως. Sūt plures codices in quibus legitur δώσαμεν, accusandi casu. Eustratius in hoc a recepta lectione non discedit, cum idem ὁρίζεται, contra illorum auctoritatem habeat. Ibid. 8. εἰς τὴν ἐπέργασιν αἴρεται. Antiquus quidam ἄγεται, absq; præpositione.

171, 4. συλλυπεῖσθαι τοῖς φίλοις αὐτοῖς. Scripti quidam συλλυπεῖν. quam lectionem sequutus videtur Argyropylus. Vetus tamē tralatio receptā cōfirmat.

172, 22. τὴν τῶν ἥττοις ἀρετήν. Antiquus quidam ἥττοις ἀρχῶ. in margine etiam alius adnotatū inueni posse quoque ita legi. nam cæteri omnes receptā lectionem retinent; vt vetus etiam tralatio, Argyropylus & Eustratius, qui intellectum & rationem ipsius diligenter explicat.

174, 9. αὐτῷ τἀγαθόν. ita reperi in cūctis codicibus. Argyropylus videtur in suo exemplari habuisse αὐτὸ τὸ ἀγαθόν. vt apud Eustratium quoque legitur. quamuis si diligēter attendas, constantem illum non inuenias: nūc enim dandi casu, nūc accusandi legere videtur. vt diuersorum fortasse variæ illæ declarationes sint. Ibid. 15. εἰ μὲν γὰρ τὰ αἰσθητὰ ὠφέλει. Nonnulla hic restitui fretus multis maximisq; auctoritatibus, & librorum & interpretum: vnum tamen addere nunc libet: Eustratium legere αἰσθητὰ μόνα, quem sequitur Argyr. vestigium tamen nominis, quod illic adiunctum est, alibi non reperi. Ibid. 20. τῷ μηδέπερα. Eustratius & Argyropylus, τῷ μηδέπερω.

175, 5. ἐαὶ ὦσιν. In margine scripti libri adnotatū vidi, legi etiam ὡς εἰσίν. quam lectionē expressit vetus tralatio.

176, 5. πρὸς τοὺς προφέροντας. Vnus antiquus tamen προσφέρεται.

177, 12. μέρος ἑκάτερα. Vnus quidam ex omnib. μέρος γὰρ ἑκάτερον. quam scripturam sequitur Argyropylus. in vetere tralatione vestigia receptæ apparent.

178, 4. πρὸς τοῦτο τὴν αἴσθησιν κεμένων. Apud Alexandrum qui in quæstione 14. libri 4. totum hunc locum ponit, extremum horum verborum non est. vt paulo infra etiā in hoc discrepat quod καθ᾽ ἑκάστην ὃ βέβηκεν habet. nec tamē manu exaratos eius politi scriptoris libros vidi, sed excusos tantum, qui sunt macularum pleni.

183, 7. οὕτος ὁ ἀκόλαστος. Vt omnes quos vidi, codices hanc lectionem intus retinent, ita in eorum margine adnotatum offendi, μετὰ ἀκολάστου quoq; scribi: quam scripturam sequutus videtur Argyropylus; nisi ille sententiam potius eius nominis expressit, ac quod hic valet, duobus verbis reddidit: manifesto enim si ἀκόλαστος etiam legendum est, ita accipi debet: significat enim vitam in qua cura studiumq; ponatur. cum plerunq; eius verbi alia vis esse soleat. quare, quod in margine, vt varia lectio, collocatum est, puto fuisse quandam huius declarationem. Ibidem 27. δοκεῖ γάρ ἡ σοφία. Quidam codices, φιλοσοφία. cui lectioni assentitur Argyropylus & vetus tralatio: sed Eustratius quoq; eandem agnoscit. qui tamen in hoc dissentit a scriptis omnibus libris, & tralationibus, quod πρώω videtur legisse, non βεβαίω.

184, 5. καὶ ὅσῳ αὖ σοφὸς ἦ. In margine plurium codicum emēdatum est secunda collatione, σοφώτερος.

185, 24. συνηρτημέναι δ᾽ αὖ πως ἀλλήλαις τοῖς πάθεσιν.

πα'θεσιν. *Eustratius longe aliter legit,* σωνηρτημένας ὃ αὐτὰς ⊂ ταῖς πα'θεσιν. *cuius etiam lectionis sensum accurate aperit. Illius tamen vestigium alibi nō reperi. Ibid.* 27. δ'διακριβῶσαι τὸρ'. *Antiquus quidam* ὃ, *cæteri omnes* τὸρ'.

187,13. δωσα'τ ὃ ⊂ μὴ ἀ'ρχοντας γῆς καὶ θαλα'σσης. *plures scripti,* δωσα'τ ὃ ⊂ μὴ ἀ'ρχοντα, *& coniunctione variata, & numero consequentis vocis. nam excusi prius* γὰ, *quod immutani, habebant. Ibid.* 15. κ'τ' πλὼ ἀ'ρετλώ. *Quidam* κ'τ' πλὼ αὐτλὼ *habent: in margine tamen iidem emendatum* ἀ'χλώ. *fidelis in primis liber receptam lectionem seruat, cū quo facit & vetus tralatio, & Argyropylus. Ibid.* 27. καὶ τ' βίον δ'πφέροντας. *Quidam scripti* ἀναφέροντας.

189, 4. προδιεργᾶσθαι. *Antiquus quidam absq; priore præpositione,* διεργᾶσθαι.

190,24. 'Ξακριβῶσαι. *Plures codices* 'Ξακριβῶσαι. *quam lectionem sequitur Argyropylus. vetus tralatio receptam exprimit. Multi versus hic defecerunt in fide liore libro: vt destitutus illo duce optimo, incertior sim.*

191,10. ὥσπερ ἐπ' ἰατρικῆς. *In margine nōnullorum codicum adnotatum est, scribi etiam* ὅτι ἰατπικῆς: *quod fluxisse arbitror ab Eustratio, qui manifesto ita legit. Vetus tralatio & Argyropylus receptam sequuntur.*

192,9. ἡ ἰατρικοί. *Unus quidam antiquus* ἰαροί. *Ibid.* 11. ἑκάστου δηλόμενοι. *Nonnulli codices* ἑκάστοις, *multitudinis numero & accusandi casu. Vetus tralatio cum his est, Argyropylus cum altis. Ibid.* 20. ἡ περὶ τὰ αἰθρώπινα φιλοσοφία. *Antiquus quidam* σοφία. *cæteræ auctoritates receptam lectionem constituunt.*

ANNOTATIO EORVM IN QVIBVS

Veneta Camotij, & Basilienſis Isingrinij editio a nostra discrepat. His addita etiam non pauca ex Lambini & Zuingeri editione; nec non ex aliorum magnorum virorum obseruationibus. Opera & studio Fr. Sylb.

P. 1, *v.* 14, *Cam. pro* ἀ'ρετλὼ *habet* δώσαμεν. *V.* 17, *coniunctionem* ὃ *post* ἐν ἁ'πάσαις *tollunt quidam: vt euidentior sit periodi redditio. Sed alibi quoq; in redditionibus hanc particulam a philosopho vsurpari, annotaui in libris Physicis, & Pausania.*

P. 2, *v.* 20, *Cam. pro* ἐν ἅ'πασι ταῖς λό'γοις, *habet* ἐφ' ἑκάστου γδύς.

P. 3, *v.* 23, *quidam pro* ὑ'ς ὅδιν *legunt* ὑ' ὅδιν.

P. 4, *v.* 11, *in Basil. ed. marg. pro* ἀ'ρχὴ *legitur* ἀρχεῖ. *Sed* ἀ'ρχὴ *confirmat quod infra repetitur* 10,21. *V.* 15, *& 18. pro* αὐτὴς *in vulgatis Hesiodi editionibus legitur* αὐτῷ. *cui lectioni hæc postponenda non est. Versus est Ergon* 1,291. *V.* 25, *distinctionem hanc sequuntur etiam aliæ editiones. Sequentia tamen hanc videntur postulare,* οἱ μὲν οὖν πολλοὶ παντελῶς αἰσθαπδώδεις, φαίνονται δοσκημάτων βίον πεφαιρκμένοι. *nam huius membri redditio est,* οἱ δὲ χαρίεντες ⊂ πεφεικότες, πμιῶ.

P. 5, *v.* 7, *Cam. pro* αὐτὴ *legit* αὔτη. *V.* 13, *Basil. in margine pro* χρηματιστὴς *habet* χρηματιστικός. *V.* 24, *Cam. habet* νομίσωπις.

P. 6, v. 2, C. sine articulo legit, ἐπὶ ἀγαθόν.

P. 7, v. 8, in Basil. ed. margine σωτήριν *legitur pro* σωτηρίαν. *Eadem edit. paulo ante in margine quidem legit* ἀφ' ἑνός, *in contextu autem* ἐφ' ἑνός.

P. 8, v. 5, quidam pro εἷς ἕνα *legunt* εἷς ἕνα. *V. 13, Cam. & alij sine copulatiua legunt* τὸ καθ' αὑτά.

P. 9, v. 16, Camot. omittit δὴ *post* οὖν. *V. 18, eadem omittit substantiuum* ζωὴ. *V. 23, Zuing. pro* εἰ δ' ἔστιν *legit* ἔστιν οὖν. *Et v. 28,* αἰθρώπῳ μὴ πᾶ.

P. 11, v. 14, Basil. in contextu pro εὐστοχίαν *habet* εὐπορίαν.

P. 12, v. 23, in Basil. ed. marg. post καθάπερ *additur* εἴρηται. *V. 26, vt hic* μονώτης *legitur per* ω, *sic & Cam. supra 8, 23, habet* βίον μονώτῳ. *Sed existimo vt* δημότης *est a* δῆμος, *ita nõ male scribi* μονότης *a* μόνος. *repetitur tamen illa scriptura per* ω *in sequentibus aliquoties: vt 141, 4. 167, 5, 24.*

P. 13, v. 6, in Basil. ed. marg. ponitur ὅσῳ βέλτιων: *vt infra, p. 18, v. 28.*

P. 16, v. 20, quidam omittunt πάντη *ante* πάντως. *sed geminatio ista supra etiam fuit, 15, 19. V. 21, Camot. omittit* μᾶ, *& seq. v.* ὡς. *Basil. quoque in textu omittit* ὡς, *in marg. vero adiicit.*

P. 17, v. 7, Zuing. legit, ἴσως τὸ δὲ δεῖ διαπ. *V. 11, Camot. habet* ὥστε μὴ ποιεῖ: *minus recte, vt patet e v. 15.*

P. 18, v. 15, Basil. nostram lectionẽ habet in margine: in textu autem, πάλαι δ' ἔπως αὖ β.

P. 19, v. 15, Camot. habet ἀρχεία. *quod in Physicis quoq; semel in eadem editione obseruare memini, & deriuari fortasse vtrunq; ἀπὸ τῆς ἀρχῶν sic potest, vt* αἰδρία *& αἰδρεία ἀπὸ τῆς αἰδρῶν. sed vt* αἰδρεία *plerunque scribitur diphthongως: ita vsitatius est* ἀρχία, *monophthongως. V. 20, pro* εἰ πη *Cam. habet* εἴπερ. *V. 22, C. omittit* οὖν: *itidemq; Basil.*

P. 20, v. 17, Basil. in margine pro ἀκουστικὸν *ponit* ἀκουλυστικόν.

P. 21, v. 8, rectius forsan παρεκκλῖνον: *vt apud Dionys. Halicarn. Romani ouationis vocabulum, cũ Gracum sit, (nimirum* ἀπὸ τοῦ εὐάζειν) *dicuntur* παρεκκλίνειν εἰς τὸ ἀσφές. *V. 16, articulum* τὰς *post* τὰς δυνάμεις *omittit Cam. & Basil.*

P. 22, v. 10, priorem disiunctiuam ἢ, *ante* φοβεῖσθαι, *omittit Camot. & Basil. V. 24, Basil. pro* ὑποκείσθω *legit* ὑποτεθείσθω. *V. 26, Basil. legit* προδιομολογείσθω, *prãs. tempore. at Cam.* προδιομολογείσθω *habet: mendose, pro* προδιομολογείσθω, *vel* προδιωμολογήσθω.

P. 23, v. 6, C. & B. omittunt copulatiuam & post ὡς, τῷ.

P. 24, v. 2, C. & Bas. legunt ἡδόμενοι, *praterito aor. V. 14, Bas. in margine legit* ἡδοιὴ ἢ λύπη.

P. 25, v. 4, C. & B. repetito articulo legunt τὸ καλὸν καὶ τὸ συμφέρον.

P. 26, v. 4, interpretem pro πέφυκας *legisse* ἔξεις, *annot. in Bas. ed. marg. V. 9, Basil. & Cam. geminato articulo legunt* ὁ δίκαιος ἢ ὁ σώφρων. *V. 22, Bas. post* ὀργὴν, *addit* θυμόν. *V. 23, Cam. neutro genere legit* ἔλεος.

P. 27, v. 2, Basil. & Camot. repetito articulo legunt τὰς ἀρετὰς ἢ τὰς κακίας. *V. 10, Basil. pro* πάθη *habet* προαιρέσεις. *V. 17, Basil. pro* ἢ *habet* εἰσὶ. *V. 22, Camot. & Basil. post* ἔχει *inserunt* καὶ, etiam. *V. 26, Camot. mauult* ἔστι, *paroxytonως.*

P. 28,

P.28, v.25, Zuing. pro ὅτι legit ὅτι. non male.

P.29, v.16, interpretem legere πᾶν ψυχῆς πάθος, *annotatum in Basil. edit. marg. V.18, Basil. in marg. pro* ἐπιχαιρεκακία *habet* ἐθελοκακία.

P.30, v.7, Basil. pro κινώτεροι *habet* κοινότεροι. *V.13, Basil. post* ὑπάλας *addit,* ἀεὶ γὰρ τὰς σωματικὰς, & τούτων τὰς πρὸς ἀφλὼ μάλιστα. *V.18, Basil. cum praepos. legit* κατ' αὐτὰς ὑπάρβ.

P.31, v.2, Camot. habet ἢ λέγομεν. *sic & Basil. sed eadem nostram lectionem in marg. annotat.*

P.32, v.17, C. & B. legunt πρὸς μὲν οὖν τοῦτ. *V.21, C. pro* κακῶν *habet* κακῆν. *Basil. nobiscum facit.*

P.33, v.4, Cam. l. ἀποδοῶσι τὸ μέζον. *V.6, B. & C. pro* πλείων *habent superl.* πλείστη.

P.34, v.10, Basil. habet ὃν ἔστι παντός: *posito tamen* ἐπ *in margine. Eadem sequentem periodum sic legit,* διόπερ ὅτι τὸ εὖ, & ἀσύμφορον, & ἐπαινετὸν ὁ & καλόν. *V.12, non dicuntur haec nec a Calypsone, vt hic memoria lapsus ait Aristoteles: nec a Circe, vt item fallitur Eustratius; sed ab Vlysse Circes monitis instructo, vt annotat Lambinus. V.13, Basil. habet* ὡς πρῶτ καπνὸν. *in vulg. editionibus Homeri est,* τότε μὲν καπνὸν: *Odyss. μ, v.219, etiam in Eustathij commentariis. V.24, locus Homeri de Helena, extat Iliad. γ, vt ann. in margine Basil.*

P.35, v.4, Cam. & Basil. sine copula legunt, τοὺς χθιζεπιμόνους αὐδρώδεις ἀποκαλοῦμεν. *V.24, C. actiua forma legit* κομίσαι ποι.

P.36, v.3, Basil. pluraliter legit εἰσίν. *V.16, Basil. pro* φῶλα *legit* φῶλον.

V.18, B. l. ἐπιμείξε, *Aolica & Attica forma. V.19, C. & B. habent* ἀπιθανώτερον, *contra grammaticorum regulas. V.22,* ἐπομενικώτερον *est etiam in Camot. editione. itidemq; infra 46, 27, legitur* ἐπομενικώτερος. *sed malim cum Bas.* ἐπομνητικόν. *V.24, in Bas. marg. pro* αἰαλκάζονται *legitur passiuum* αἰαλκαζόμενα. *V.25, C. post* γίνονται *addit* καί.

P.37, v.4, Basil. omittit εἰσίν. *& versu seq. pro* αἰαλκάζει *habet* αἰάλκη: *in margine* αἰαλκάζῃ. *V.7, Basil. ante* μεθ' ἡδονῆς *addit* τὸ κακόν: *nõ necessariũ. V.12, Basil.* ἐνμεταμελείας ἐστίν. *V.16, B. & C. infinite legunt* ἐχὰν. *V.17, Basil. habet,* τῶ ἀγνοοῦντος· ὁ μὲν γὰρ μεθύων ἢ ὀργ. *Sic & Cam. nisi quod omittit* μέν.

P.38, v.4, Zuing. pro αὐτοὺς *legit* αὐτῆς, *sibi. V.5, nominatiuus* βουλόμενος, *qui est in omnibus editionibus, dependet a praecedente nomin. plurali* λέγοντες. *vel subaudiendum finitũ verbum* φησί. *V.7, Basil. habet* λελογχευμένον. *V.20, Basil. in margine pro* ἀκούσια *ponit* ἐκούσια. *sed* ἀκούσια *tueri potest clausula huius capitis, v.26. V.23, B. & C. legunt* διαφέρῃ τὸ ἀκούσια εἶναι, *non* παρ. *Lambinus hunc locum sic legendum arbitratur,* ἐπὶ τῷ διαφέρῃ παρ' ἀκούσια εἶναι πρὸς λογισμὸν, τὰ κατ' θυμὸν ἁμαρτήματα. *V.25, Basil. in marg. habet,* ἐπὶ & αἱ προαίρεσις.

P.39, v.2, Camot. pro ὃ *habet* δή: *Basil. vtrunque,* ὃ *in textu,* δὴ *in marg. V.4, & 5, B. hanc sentẽtiam in cõtextu non habet: & in margine ponit verbis paulum diuersis,* καὶ τὰ μὲν αἰφνίδια ἑκούσια εἶναι λέγομεν, κατὰ προαίρεσιν δ' οὔ. *V.14, Basil. l.* σωτηρίας φαινομένη. *V.17, Bas. & Cam. legunt* δι' αὐτὸ, *vt v.19.*

P.40,v.21, Basil. legit ϖῆ ϖρὸς ϖάντων. *V.26, eadem in marg. habet,* ϖρὸς ϖᾶν ἐφ' ἡμῖν ϖρακτὸν. *P.41,v.4, C. pro disiunctiua* ἢ *habet copulatiuam* καί. *V.8, C. & B. cum articulo legunt* ὅλη τὸ πολύ. *P.42,v.3, Basil. præsenti tempore legit* πέπεται: *& Camot. omittit sequens comma* ἢ πεποίωται. *V.4, Basil. habet* βουλεύεται, *præsenti tempore. V.10, Basil. & Camot. legunt* αἰήγελλον. *Extat autem Homeri locus ad quem respicit, Il.β, in concione Agamemnonis ad Græcos. V.13, Basil. sine articulo legit* κῦ βάλευσιν. *Sic v.16, legit,* πῆς μὲ βουλὴν πάγαθὸν λέγουσι. *at non item v.19. V.20, Bas. habet,* δῆῳ ϑ' δῆῳς. *V.21, Camot. & Basil. habent* ἄρα, igitur. *P.43,v.9, Bas. & Cam. pro* δὴ *habent* δέ: *& sequens* ϑ *omittit Bas. V.13, eadem sine* τὰ *legunt* ἐφ' ἡμῖν πὰ καλὰ ϖρᾶπειν. *sed si geminatum articulum nolis, rectius legeris,* ἐφ' ἡμῖν τὸ καλὰ ϖρᾶπειν. *V.17, in iisdem est* μακάρεως, *soluta metri lege. V.23, eadem pro* Τιτύοις *habent* τιτύοις. *V.25, Basil. cum articulo legit* τὰ μοχθεῖ. *P.44,v.5, Camot. omittit prohibitiuam* μή. *V.8, Camot. pro* ὅσα *habet* οἱ δέ. *V.10, pro* Τιτύους *habet* Τιτῦον. *V.23, pro* βολῆν *habet* λαβεῖν: *itidem q, Basil. margo. non absurde. vt significet penes nos esse primum prehendere lapidem, deinde coniicere. V.25, Camot. & Bas. omisso* ἔπι *legunt* ὄκ ἔξεστι. *P.45,v.4, Camot. sine* μὲ *legit* αἰ ἐφ' ἡμῖν. *V.21, Cam. & Bas. ed. margo,* παρ' αὐτῷ. *V.22, eadem pro* τὸ ϑ *legũt* πῷ δέ. *V.24, eadem habent* δι' αὐτό. *sed Basil. tamen in marg. ponit* δι' αὐτόν. *V.25, Bas. habet* καὶ ἐν τῷ πέλι: *& in marg.* εἰ μὴ ἐν τῷ πέλ. *P.46,v.3, Bas. omittit* αὖ. *V.9, eadem habet* τίνες εἰσὶ, *&* πῖαι, *&* πῶς. *V.16, eadem omittit &* ante δεῖ. *V.27, vt* ὑπομενετικὸς *hic legitur, sic* ὑπομενετέον *supra 36,22, breui vtrobique characteristica. P.47,v.13, Bas. omittit* καὶ *post* δέ *li: sed ponit tamen in marg. V.23, Bas. pro* κατ' ἀξίαν *in marg. habet* καθ' ἕξιν. *P.48,v.2, Bas. sine articulo legit* μήτε κώμαζε, *vt in præced. commate. V.12, Lamb. legit* ϖερὶ ϖώπας, *in iisdem. V.16, Bas. post* τῷ κινδώνῳ *inserit* κινδυνεύειν: *& mox C.* ἐν αὐτῷς ϑ' ἀφίσαντας. *P.49,v.5, Camot. Homeri versum ponit integrum,* Τυδείδης τ' ἐμεῖο φοβεύμενος ἴκελος νῆας. *Prior Homeri locus petitus est ex Il.χ: posterior ex Il.θ. V.10, Bas. sine articulo,* ὡς ϖερ Ἕκτωρ. *Sed nostra lectio melior, vt patet ex versu primo huius paginæ. Porro in vulgatis Homeri editionib. Hectoris comminatio diuersis verbis effertur, Il.o,* Ὃν δ' αὖ ἐγὼν ἀπανεύσω νεῶν ἐπέρασθαι ἰούσῃσιν, Αὐτῷ οἱ ϑάνατόν μηϖόσομαι. *Versus qui hic leguntur, magis accedunt ad eos qui Il.β tribuuntur Agamemnoni,* Ὃν δέ κ' ἐγὼν ἀπανεύσω μάχης ἐθέλοντα νοήσω Μιμιάζειν ϖρὸς νηυσὶ κορωνίσιν, ἠδὲ οἱ ἕπηται Ἄργιον ἐσσεῖται φυγέειν κύας ἠδ' οἰωνούς. *vt dubium sit an Aristotelem memoria fefellerit, vt supra 34,12: an librarij, cum a philosopho initium duntaxat Homerici loci citatum esset, e secũdo Iliadis libro sumpserint quod sumere debebant ex* XV. *Solere autem hemistichia etiam imperfecta sæpe citari,*

tari, satis arguit paulo ante, Τυδείδης ὦ ἐμεῖο. *Sic infra, initio 8 Eth. pag.* 135, *v.* 16, Σωή π δὺ' ἐρχομίνω, *& similia.*

P. 50, *v.* 3, *Baſ. poſt* πῷ Ἑρμαίῳ *addit* πῷ ἐν Κορώνῃ & Βοιωλίας. *quod forſan eſt gloſſematon. V.* 9, *eadem editio pro* ἱπποκράδων *habet* ὁρμινικώπαδον. *quod interpretamentum eſt. V.* 19, *eadē legit,* ὃ δὴ ὅδιν αἰδρεῖα, δέξ᾽ τὰ ἀπ᾽ ὀμηδ. *V.* 22, *Cam. omittit poſterius* καὶ *ante* δέξ. *V.* 28, *Baſ. poſt* ἔχεσίλω *addit* οἱ κατ᾽ εὐβοισίδην.

P. 51, *v.* 4, *Baſ. pro* κρείφνας *habet* κραίσνας. *V.* 8, *eadem pro* αἰδρεῖοπρα *habet* αἰδρεῖόπρον. *V.* 25, *eadem,* εἶον πῖς χυμ. ἀγ. γίνεται, *omiſſis* ☾ *&* ὠ.

P. 52, *v.* 7, *Baſ. omittit* ☾ *ante* μᾶλλον. *V.* 25, *Baſ. & Cam. pro* διηνεκέως *habent* διηνεμαλικούς.

P. 53, *v.* 1, *Baſ. ſingulariter habet* χεώμαι ☾ κάμαι. *V.* 10, *Baſ. legit* πῷ ἐπιθυμῶν. *V.* 12, *eadem pro* ὅπη θυμητὰ *habet* ὅπη θυμήμαλα. *V.* 25, *B. & Cam. ſine præpoſ. legunt* καὶ πῖς ἀφρ. *V.* 26, *Camot. omittit nomen* Φιλόξενος Ἐελίξιος. *Baſ. vero in marg. pro* Ἐελίξιος *ponit* Ἐρυξιδος, *ex Athen. lib.* 1: *vt ſit* Eryxidis filius. *V.* 28, *B. legit,* ἡδόμενος τῇ ἀφῇ· ἡ ᾗ ἀφὴ καιποτάτη δὴ πῷ αἰθ.

P. 54, *v.* 10, *reſpicit hic ad verba iſta Thetidis ad Achillem, Il.* ω, μεμνημένος ὅδε ὦ εἶπυ, ὅτ᾽ εὐῆς. *Ita philoſophus verbum tantum ex eo loco ſumpſit, quo vno tanquam ſigno agnoſci poſſe locum ſententiamq; putauit. nam quod adiūxit,* ὁ νέος ☾ ἀκμάζων, *his verbis mentem poeta declarauit: valetque tanquam Ariſtoteles dixiſſet, omnem hominem qui eius ætatis eſſet, ac firmū vegetumq; corpus haberet. Hæc Petr. Victor. Var. lect. lib.* 18, *c.* 11. *V.* 12, *Baſ. & Cam. habent* ἕνια πᾶσιν ἡδ. *V.* 22, *Baſ. pro* ☾ εἴλυσι *habet* καὶ ὅδη πσι. *V.* 23, *Baſ. ante* ☾ ὡς, *addit* ἤ. *V.* 26, B. *habet* ὁ δ᾽ ἀκόλαστος, πῷ μή.

P. 55, *v.* 3, B. *legit* διὸ λυπεῖται, *ſine* καί. *V.* 14, B. *habet,* ὃ μᾶλλον ἢ δεῖ ἡδενί. *V.* 16, *C. habet* ὀρέξεται. *V.* 26, *Camot. omittit articulum* τὰ *ante* ζιαῦτα.

P. 56, *v.* 4, B. *omittit* καὶ *poſt* τῆς ἀκολασιας.

P. 57, *v.* 13, *datiuos iſtos* πῖς ἀκολάσοις, *omittunt* B. *&* C. *V.* 16, *C. legit* τὰ φθεῖρον.

P. 58, *v.* 3, B. *habet* διδόται *pro* δίωμαι. *V.* 4, *Baſ. ſine negatiua legit* ἢ λαμβάνεσι. *V.* 11, B. *pro* πᾶμα *legit* πῷ ἄλλων. *V.* 12, B. *ſine* ᾗ *legit* ἤπιος λυπηρόν. *V.* 26, B. *l.* ὅσον ὑδὲν κωλύῃ ἐλ.

P. 59, *v.* 4, B. *habet* δ᾽ αὐτήν. *ſed* δ᾽ αὐτὰ *verior lectio. V.* 10, B. *habet* ἐλεύθερός ὅδιν. *V.* 21, B. *&* C. *habent* λυπήσεται. *V.* 27, B. ἔστ᾽ ᾗ ᾧρ.

P. 60, *v.* 6, B. *pro* σωδυάζεται *habet* σωαύξεται. *V.* 10, B. *habet* τὰ πῦ ἐλευθέρυ.

P. 61, *v.* 23, B. *poſt* ὅδη πολλῷ *addit,* ἢ ὅδη μεγάλεις πόκεις δανείζοντες. *quod videtur eſſe gloſſema. V.* 27, B. *l.* ὃ λέγομεν αὐξυθέρους, *omiſſa* δέ.

P. 62, *v.* 11, *quidam malunt* δόξαι, *vt ſupra* 60, 8. *ſed* δόξει *repetitur etiam infra* 66, 2. 73, 25. *& Attica quoque lingua vſitatum eſt. V.* 17, B. *habet* ἀρχιθεωρῷ, *ſeruato accētu ſimplicis vocabuli* θεωρός. *noſtrum accentum tueri poſſumus aliis ſimilibus, vt ſunt* ἀρχάδες, ἀρχισεάπηγος. *V.* 18, B. *legit,* ἐν ᾧ, καὶ ἐν ἃ: *vt v.* 24.

P. 63, *v.* 3, B. *pro* δὴ *habet* δέ. *V.*

7, B. *legit* πόσον: & *in margine* ἐλάχιστον. & *mox pro* δὴ *habet* δέ. *V.* 9, *Muretus legit*, περὶ ταὐτὰ ὃ τῆς ἐλευθεριότητος ἔσης, & ἀπὸ τ αὐτῆς δαπάνης τὸ ἔργον ποιήσ. *quam scripturã Lambinus se in manuscripto etiam codice reperisse affirmat. In eadem sententia* B. & C. *editio articulum* τὸ *repetunt ante* μεγαλοπρεπέστερον. *V.* 14, B. *h.* ἔστιν ἔργου, *omisso nomine* ἀρετή. *V.* 22, B. *l.* ἀφ' ὧν δαπανήσ τ ρ. *V.* 28, B. *cum articulo l.* ἐν τοῖς τοιούτοις δαπ.

P. 64, *v.* 14, B. *pro* δώρε *habet* ὄρε. *nihil ad rem.*

P. 65, *v.* 2, B. & C. *legunt* πρὸ πύλας. *V.* 8, B. *l.* ὃ μικρ. ἄξ. *V.* 15, B. *pro* τοιούτων *habet* τοῦτον. *V.* 19, B. *legit* μάλιστα ἄξιος αὖ εἴη. πῇ οὖν τοῦτ' ἔστιν, ἐκ τῆς ἀξίας λεπτέον.

P. 66, *v.* 2, *Cam. omittit* αὖ. *V.* 4, B. *legit* προσδεόμενα. *sed nostram scripturam cõfirmat quod idem in Probl. dicit*, οἱ δέοντες δεῖσθαι δέονται προσδεόμενοι τὰς χεῖρας. *V.* 5, B. *h.* καθ' ἕκαστον, *sing. num.* *V.* 8, B. *h.* ἔοικεν οὖν, *omissa* μέν. *V.* 12, B. *repetito articulo legit*, & ταῖς ὑπὸ πρὸ ταυτὰ. *V.* 24, B. *pro* δὴ *habet* δέ. *Ibidem* B. & *C. omittunt* & *post* διό. *Camot. vero omittit etiam* εἶ).

P. 67, *v.* 1, B. *pro* πμητὸς *habet* πμητέος. *V.* 5, B. *l.* τὰ ποιαῦτα ἔχοντες κακά. *at Camot. his omissis legit*, ὑποπίπτει δὲ & ὑβρισταὶ γίγνονται. *V.* 12, B. *pro* μικροκίνδυνος *habet* πυκνοκίνδυνος, *quod idem ferme est cum sequ.* φιλοκίνδυνος. *V.* 19 & 20, B. *finite habet*, ἡ Θέτις ἀλέγει. *Locus Homeri est Il. a, v.* 503.

P. 68, *v.* 5, B. *pro* εἴρωνα *habet* εἰρωνεία. *V.* 16, B. *omittit* δέ. *V.* 24, B. *finite legit* ἀγροῖ. *V.* 26, *Camot. pro* ὠνηροὶ *habet* νοεροί.

P. 69, *v.* 16, B. *sine* τὸ *legit*, & ὅσον δεῖ.

P. 70, *v.* 5, B. *omittit* μὲν. & *v. sequ. l.* ὅλη τὸ μέσον. *V.* 18, B. *omittit* τι *post* ὁριζόμενος. *V.* 23, B. *l.* καὶ καθ' ἑαυτὸ ἀπόλυσι.

P. 71, *v.* 3, B. *pluraliter legit* αὐτὰ ποδιδῶσιν. *V.* 9, B. *l.* ἡ & κολάσεως.

P. 72, *v.* 1, B. *pro* αὐπτυποῶπις *habet* αὐπτείνοντες. *V.* 7, B. *l.* ἐπικὴ & φίλον. *V.* 9, B. *l.* ὑγδτ. *V.* 14, B. *h.* τὸ μὴ λυπ. *structura minus usitata.*

P. 73, *v.* 11, B. *pro* δὴ *habet* δέ. *V.* 14, B. *pro* αὐδίκαστος *habet* ἀδίκαστος. *V.* 24, B. & *C. l.* ἀλλ' ἐν οἷς μηδενὸς τ.

P. 74, *v.* 12, B. & *Cam. l.* ὧν & ὑπόλ. *V.* 16, B. *in margine habet* ὀγκηρὸν, *in textu* ὀχηρόν. *V.* 18, B. *l.* οἱ δὲ τὰ μ. *omissa* &. *V.* 28, B. *cum articulo habet* πῆς τοιούτοις λ.

P. 75, *v.* 16, B. *habet* τῷ ἐλευθερίᾳ: *attamen v.* 21, περὶ τὴν ἐλευθέρῳ. *V.* 23, B. *post* ἀκούσεται *addit* ἥδιον.

P. 76, *v.* 3, B. *legit* δοκεῖ ὃ & ἡ αἰάπ. *V.* 16, B. *pro* κωλύεσθαι *habet praeteritum* κεκωλῦσθαι.

P. 77, *v.* 1, B. *l.* τὸν ταῦτα περὶήθοντα. *V.* 16, B. *cum articulo legit* & πρὸ δυνάμεων.

P. 78, *v.* 13, B. *edit. textus habet*, ἐπεὶ γὰρ πλεονέκτ. *ponit tamen & nostram lectionem in marg.* *V.* 21, B. *post* κοινὸν *inserit*, τὸ γὰρ αἴσιον ἔχει τὸ πλέον & τὸ ἔλαττον. *Muretus Var. lect. lib.* 6, *cap.* 8, *totum istum locum sic legendum censet*; δῆλα τοῦτο δοκεῖ πλεονέκτης εἶ). ἔστι ὃ αἴσιος & πρὸς νόμος· τοῦτο γὰρ πλεῖον, & κοινὸν δεῖ. *cetera verba, iis admissa, delenda esse indicat. in quo quid librarios deceperit, non esse difficile coniicere hominibus in hoc genere exercitatis.*

P. 79, *v.* 21, B. *post* ὅτι *inserit* καὶ.

V. 22,

V. 22, B. *pro* κοινῷ *in margine ponit* κοινωνῷ. V. 23, B. & *C. l.* ὁ καὶ πρὸς αὐτ. *P.* 80, *v.* 10, B. *particulam* & *ante* κατ' ἀδικίαν, *ponit in margine, omittit in textu.* V. 22, *Camot. indicatiue habet* ἔχομεν. V. 23, B. & *C. sine articulo legunt* ἀπὸ κέρδους. V. 26, B. *h.* καὶ ποία.

P. 81, *v.* 1, B. *pro* τὸ πλέον *habet* τὸ πλεῖόνομον. V. 2, B. *ante* τὸ μὲν γὰ, *inserit*, τὸ μὲν γὰ ἄνισον ἅπαν, πλεῖόνομον. τὸ δὲ πλεῖόνομον, οὐχ ἅπαν ἄνισον. V. 4, B. *post* ἡ ἀδικία *inserit* καί. V. 6, B. *l.* καὶ πρὸς τῆς ἐν μέρει ἀδικίας. V. 11, B. *pro* προσπόμενα *legit* προσλαμβόμενα. V. 14, B. *l.* παιδείας τῆς πρὸς τ. V. 22, B. *l.* ἑκούσια μὲν γὰ τ.

P. 82, *v.* 11, B. *post* ἔχει *addit* τὰ οἷς. V. 14, B. *pro* διανομαῖς *habet simplex* νομαῖς, *vt v.* 28. V. 17, B. & *C. omittunt* οἱ μέν: & *mox inserta* δὲ *legunt* οἱ δὲ ἀεισκρ. V. 22, B. & *C. omittunt* ὅτῳ καί. V. 25, *Cam. legit* οἷς τι ἑμεται, & ἀντέμεται. V. 28, B. & *C. post* καὶ *addunt* καί.

P. 83, *v.* 2, B*af. in margine legit* τυπὶσι τὸ πλείονος & τὸ ἐλάττονος πλεῖόνομον τὸ αἰάλ. & *mox*, τὸ δὲ δίκαιον, μέσον αἰάλογον. V. 27, B. *pro* βέλαπται *habet* βλάπεται.

P. 84, *v.* 4, B. *ante* τὸ κέρδος *inserit* δοκεῖ. *quod cõsistere nequit, nisi legas* εἶναι δοκεῖ. V. 8, B. *legit* τὸ δὲ τοῦ κακοῦ ἔλαττον, κέρδ. V. 9, B. *l.* ὧν δὴ μέζον. V. 13, B. *legit* οὖ ἔμψυχον δίκαιον. V. 14, B. *pro* μεσιδίης *habet* μεσοδίκης. V. 25, B. *omittit articulum* τὸ *post* τὸ μέζον. *Sic v.* 28, *omittit articulum* αἱ *post* ἴσαι.

P. 85, *v.* 2, B. & *C. pro* αε *habent* εα, *inuerso ordine.* V. 9, B. *inserit* & *post* ἐλήλυθε δέ. V. 13, *locum hunc exposuit Guil. Canter. Nou. lect. lib.* 3, *c.* 15. V. 15, B. *l.* τὸ δίκαιόν ὅτι, τὸ πλεῖόνομον τὸ ἴσον ἔχειν. V. 19, B. *l.* ὃ κατὰ ἁρμόττει ὅτ' ὀπὶ τὸ νόμιμον, ὅτ' ὀπὶ τὸ πολιτικόν. πολιτικὸν δὲ λέγω τὸ κοινωνικόν. τὸ δὲ ἀπεπεπτηδὸς ὃ κατὰ ἁρμόττει ὅτ' ὀπὶ τὸ δίκαιον. *Sed Lambinus ea verba censet esse otiosa.* V. 22, *quidam malunt* πάντ' ἔρξε: & *mox*, δίκην τ' ἰθεῖαν γλυκεῖαν. *sed rectius* δίκην κε, *poetice nimirum pro* δίκην ἄν. V. 25, *C. inuerso verborum ordine legit*, τὸ ἀκούσιον καὶ τὸ ἑκούσιον.

P. 86, *v.* 9, *Cam. legit* μεταδιδόναι τῶν αὐτῶν: *vt apud Xenoph. est*, τῶν βαρέως μεταδιδόναι τοῖς φίλοις. *Sed reperiuntur tamen & alterius scripturæ exempla: vt apud Aristoph.* οὐδὲν μετέδωκεν ἐμοί. V. 13, B. & *C. omittunt* ἄν. V. 18, B. *pro* μέσον *habet* μέζον.

P. 87, *v.* 1, B. *habet*, ζῦπο τὰ ἔργα τῶν σκυτ. *sed conuenientius singulare*, τὸ ἔργον. V. 4, B. *edit. textus habet* ἀπ' αὐτῶν. V. 8, B. & *C. pro* ἕπρος *habent* ἄπρος. V. 9, B. *addit negatiuam* ὃ *ante* δέηται. V. 11, B*af. pro* δεῖ *in textu habet* ἔστι. V. 15, B*af. pro* μέζον *habet* μέσον. V. 19, B. *in textu omittit* δεῖ, *sed addit in margine.* V. 22, B*af. in textu habet* ἢ ἴσων. V. 23, B. *post* τῷ β *addit* νομίσματι. V. 25, B. & *Cam. legunt* ἢ ὅσον. V. 27, B. *addit* καὶ *post* δῆλον ὅτι.

P. 88, *v.* 2, B*af. post* μέσον δὲν *addit*, τυπίσι ἴσον. *quod videtur esse glossema. Ibidem mox post* δικαιοσύνη *addit* ἕξις. V. 28, B. *omittit praepos.* ἐν *ante* οἷς.

P. 89, *v.* 9, B. & *C. pro* πιεῖ *habent* πνεῖ. *sed* πιεῖσι *c vsurpatum etiam paullo ante, v.* 5. V. 11, B. & *C. pro* ὅσσις *habent* ὅτῳ. V. 20, B. *omittit verbum* ὀδιατ *C. retento eo verbo omittit pronomen* τῶδ. V. 24, *Muretus Var.*

lect. lib. 8, cap. 13, legit, αἶγα Διὶ θύειν, ἀλλὰ μὴ πρόβατα, id est, capra, non ouibus, rem diuinam Ioui facere. *id acceptum esse ex Herodoti Euterpe.*

P. 90, v. 3, B. pro φύσει *in textu habet* φυσικόν. *V. 18, B. post* ἀλλ' ἄδικον *addit,* ὅπ ὅταν προσχθῇ, ἀδίκημά ἐστιν. *sed ea repetitio videtur esse superuacanea. V. 20, B. pro* πῖα *habet* ὕνα.

P. 91, v. 2, B. & C. omittunt ἕνεκα: *minus recte, vt patet tum ex eo quod mox sequitur,* ὕνος ἕνεκα, *tum ex v. 21. V. 8, B. & C. habent* ὅτι ἧττ οὗ ἕνεκα. *& mox* B. δὲ *pro* δή. *V. 12, B. post* ὁμοίως *inserit* καί. *V. 20, eadem pro* δὴ *habet* δέ. *V. 21, B. & C. pro* μήπω ὡς *legunt* μήπ ὅ. *V. 26, B. legit,* ἐν αὐτῷ, in ipso.

P. 92, v. 14, B. omittit verbum ἦ. *V. 23, B. pro* ὥπως *in margine habet* τὸ πῶς. *V. 24, eadem cum articulo legit* βραχὺς ὁ λόγος: *vt sit tribrachys pro iambo.*

P. 93, v. 10, B. & C. pro ὅτι *habent* πρὸ. *V. 12, B. post* ἀδικοῦντος *addit* τινός. *V. 14, B. margo habet* ἑκὼν αὖ, *sine τ'. V. 21, B. habet* ἀλλ' ὅμ' ὁ ἀκρατής. *V. 22, B. edit. margo habet,* ἔθ' ὁ ἀκρατὴς ἐχ ἃ οἴεται δ'. *Sequens autem Homeri locus extat Il. ζ, vt ibidem annotatum est.*

P. 94, v. 3, B. & C. legunt ἐχ ὁ ἔχων. *V. 4, B. post* πλέον *addit* δέ. *V. 7, B. & C. omittunt* καὶ *post* λύεται. *V. 13, B. edit. textus pro* ἐπὶ *habet simplex* εἰ.

P. 95, v. 7, B. habet ὁπ πεφυκὸν, *s. μέρη. V. 9, B. & C. omittunt* καὶ *post* ὥσπερ. *V. 12, B. edit. margo habet* τὸ ἐστιν, *omissa negatiua. V. 13, B. & C. sine articulo legunt* ἴσως σκοῖς. *V. 15, B. inserit* καὶ *ante* διὰ τοῦτ'. *V. 22, B. habet* δίκαιον ἔν πῶν. *V. 27, B. omittit* ὃν *post* γένος. *V. 28, Basil. addit* γὰρ *ante* ἀμφοῖν.

P. 96, v. 20, Basil. edit. margo habet, καὶ ὃ πρὸ δίκ. *V. 21, eadem Bas. editio post* βέλπον *inserit* ὅτι.

P. 97, v. 2, Basil. & Camot. omittunt istud commation, καὶ ὃν. *sed nostrã lectionem probant quæ supra philosophus dixit 93, 13, 19. V. 3, Basil. pro* ὀρθὸν νόμον, *quod agnoscit etiã Lambini versio, habet* ὀρθὸν λόγον. *non male fortasse, quia mox sequitur,* ὃ ἂν ἐᾷ ὁ νόμος. *Sic infra,* τὸ μέσον *esse dicit* ὡς ὁ λόγος ὁ ὀρθὸς λέγει, 98, 14, 23. *V. 21, Basil. pro* ὑγιεινὸν *&* εὐεκτικὸν *genitiuo casu legit* ὑγιείᾳ *&* εὐεκτικοῦ. *V. 26, Bas. post* κωλύει *inserit* εἶναι. *quo modo & Zuing. editio habet,* μεῖζον εἴη κακόν.

P. 98, v. 5, B. omittit καὶ *ante* δοκεῖ.

P. 99, v. 3, Basil. pro δὴ *habet* δέ. *V. 10, Basil. pro* ᾧ πρὸ ἀνδέχομαι, *habet* ἅπερ ἃ ἀνδέχονται. *V. 22, Bas. post* ἔστι δὴ *inserit* ὡς.

Pag. 100, vers. 5, Basilienſis editio in textu pro ἕξεως *habet* ὁρίζειν. *V. 8, eadem pro* ἀρχὰ *in margine ponit* ἀρχή. *V. 20, B. pro* ἔστω *habet* ἔστι.

P. 101, v. 1, B. habet ἀγένητα, non generata. *V. 4, eadem in textu habet* ἀρχῆς ὄντι. *V. 14, Camot. habet* ἡ μετὰ λόγου προαιρετική, *omisso substantiuo* ἕξις.

P. 102, v. 5, B. pro δὴ *habet* δέ. *V. 13, B. omittit istam sententiam,* πάντα γὰρ ἀνδέχεται καὶ ἀπλῶς ἔχειν. *V. 16, Bas. pro* γένος *habet* πλοῦς. *V. 19, B. habet* οὐκ αὖ εἴη. *& mox* αὐτῇ *pro* αὐτή.

P. 103, v. 1, B. pro δεῖν *habet finitum* δεῖ. *V. 3, B. habet* λόγου ἀληθοῦς: *vt supra, 102, 1. V. 6, B. pro* ὥσπερ *habet*

bet simplex ὡς. V. 19, B. *habet* ἡ ἐνδεχόμ. *sine* καί. V. 20, B. & *C. cum articulo legunt* πύπων δὲ τῶν πειῶν. V. 27, B. & *C. omittunt* ἢ *ante* φρούς: *itidem q, Zuing. edit.*

P. 104, *v.* 6, *Basil. habet* ὀπτήμιλω. *Lambinus legit*, ὥς τε κεφαλὴν ἔχουσι ὀπτήμιν, *quasi capitis instar obtinens scientia. vt ordo verborum sit*, ὀπτήμιν ἔχουσι ὡς τε κεφαλή. V. 11, *Bas. & C. habent* περὶ αὐτὸ ἕκαστα τὸ εὖ σκοπεῖν. *Lambinus & Muretus coniungte*, αὐτὸ ἕκαστα: *hoc sensu*, quod singulis in rebus, pro cuiusq; rei natura, præstantiam seu bonitatem actionis perspicit. *Ibidem Basil. & Camot. sine* αὖ *legunt* φαίνεται. V. 19, *C. omittit* τὰ *post* εἶ.

P. 105, *v.* 14, *Basil. & Camot. omittunt* καὶ *ante* βουλευτικὴ. V. 20, *Basil. habet* ὡς τὸ αὐτὸν εἰδέναι: *& in margine*, ὡς τὰ αὐτῶ εἰδ. V. 24, *Bas. habet* ἠεκθυμένω. *quod belle quadrat ad relatiuum* ᾧ. V. 26, *hemistichium istud*, Ζεὺς μισεῖ, *a Lambino additum, improbat Theodorus Canterus, Variarum lectionum lib.* 1, *cap.* 2. *quin & præcedentem iambum ad confirmandam Aristotelis sententiam nihil facere: vtrunque apud Stobæum sic legi*, Τοὺς γὰρ πλουσίους καὶ τὰ περίοντας πλέον τιμῶμεν, ἄνδρας τ' ἐν πόλει νομίζομεν. V. 28, B. & C. *pro* τὰ τύτες φρονίμως ἔχ), *habent* τὸ περὶ τὰς φρονίμως.

P. 106, *v.* 1, *Basil. inserit* ἐν *ante* ἄνευ. *& mox pro* τὸ αὐτῶ *pluraliter legit* τὰ αὐτῶ. V. 3, *Camot. pro* μαθηματικὴ *habet* μαθηπκοὶ. *paulo infra tamen, v.* 7, *hæc ipsa Camot. editio cum Basilien si* μαθηματικὸς *habet pro* μαθηπκός. V. 6, *Basil. pro* ποιήσει *habet præs.* ποιεῖ. *Sic v.* 11, βουλεύεσθαι *legit pro* βουλεύσασθαι. V. 18, *Basil. & Camot. habent* ἡ φρόνησις, quàm prudentia. V. 26, *Basil. pro* βουλευθέντα *legit* δίξασθαι.

P. 107, *v.* 12, *Basil. in textu habet* κακὸς ὁ μέγα ὑπερηφῶς. *& mox* βεβουλεῦσθαι *pro* βουλεύεσθαι *habet præter Basil. etiam Camotiana editio.* V. 14, *Basil. pro* τοῦπου *habet* τῶ. *minus recte.* V. 15, *Basil. post* τυχεῖν *addit* τοῦπου πῶς. V. 22, *Basil. margo habet*, πρὸς τὸ πέλος. V. 26, *Basil. locum hunc sic legit*, οἷον ἡ ἰατρικὴ περὶ ὑγιείων, ἢ γεωμετρία περὶ μεγέθη· ἔπηται. *P.* 108, *v.* 1, *Basil. dativo casu legit* ὁτῳῶν. V. 15, *Basil. omittit* μάλιστα. V. 17, *Basil. & Camot. omittunt* αὖται. V. 24, *pro* ἅπαντα *Basil. edit. textus habet* ἁπάντων, *margo* πάντα. V. 25, *Bas. habet* καὶ τὸν φρ. *sine* τὸν. V. 28, *Basil. ante* ὁμῶ *inserit* καί.

P. 109, *v.* 1, B. *pro* πρακτικὴς *habet* πρακτῆς. V. 2, *Bas. habet* τῆς ἕνεκα, *subaudito subst ātiuo fœm. σκέψεως, aut simili.* V. 4, *Basil. omittit* καὶ *post* διό. V. 23, B. *inserit* καὶ *post* ἀλλά.

P. 110, *v.* 1, *Basil. pro* δὴ *habet* δέ. V. 4, B. *pluraliter legit* ἑκάστας. V. 6, B. *post* ὑγίεια *addit* τὰ εὐεκτικά. V. 11, *Bas. finite legit* πράξει, *in vtroque commate.* V. 26, B. *omittit negatiuam* ἡ *ante* παύεργος. V. 27, B. *omittit articulum* ἡ *ante* φρόνησις. V. 28, B. *pro* ὄμμαλα *habet* ὀνόματα.

P. 111, *v.* 13, B. *pro* ἀλλὰ πρόπον *habet aduerbium* ἀλλως. V. 16, B. *legit*, ὥς περ ἐν σώματι.

P. 112, *v.* 2, B. & *C. l.* ἀλλ' ἡ, *omissa* καί. *V.* 10, B. *coniunctionem* μὲ *e secundo cōmate transfert in primum, post* τοῦτο. *V.* 13, B. *pro* ἔδει *habet pass.* ἐδεῖτο. *V.* 19, B. *pro* ἀρχὰν *habet* ἀρχὼν.

P. 113, *v.* 8, *Basil. habet*, μάλις' ἄν τις ὁρμήσῃν λέγοι. *V.* 10, *Homeri locus extat Il.* ω. *V.* 13, *Bas. pro* ἠοῖ *habet* ἠῶι, *vt paulo infra*, *v.* 17. *V.* 14, *Bas. habet* ἠελωδία, *penultima monophthongo.* *V.* 18, *Bas. pro* σεῖος *habet* θεῖος. *sed ad Laconicam dialectum rectius quadrat* σεῖος. *sic enim & sior ab eadem gente dicitur* ὁ ἠώς: *& sioxóroi, oi* ἠιοκόροι *seu oi* ἠῶν ἠεπυταὶ, *teste Hesychio.* *V.* 19, *Bas. repetit verbum* φασὶν *post* ὁ ἠελώδης. *V.* 25, *Guil. Canter. Nou. lect. lib.* 4, *cap.* 27, *pro* ὡς ἅδ' ἦν αὐ ἦν *legendum censet* ὡς ἅδ' ἐὶ ἦν αὐ ἦν.

P. 114, *v.* 1, *Bas. omittit* οὖν. *V.* 7, *&* 8, *Bas. omittit ista*, εἰ δὲ ὡς ὅπ φαῦλα ἠερᾴῃ, δῆλα πάθος· ὁ δὴ ἐγκρατής. *sed perperam.* *V.* 24, *Camot. post* οἴεταί γε *inserit* ἠερᾴῃν. *Basil. vero totum locum sic legit*, ὅπ μὲν τὸ ἂν οἴεταί γε δεῖν ἠερᾴῃν ἃ ἠερᾴῃ ὁ ἀκρ.

P. 115, *v.* 3, *Basil. habet* ἐμμένειν ἐν πάσαις ὥρ. *V.* 7, *Bas. pro* ἁδὲς *habet* ἁδέ: *minus recte.* *U.* 12, *Bas. habet* ὅπι ἢ φαῦλ. *sed* τὸ *vix omitti hic potest.* *U.* 28, *Bas.* πείθεσθαι *habet pro* πιπείθας.

P. 116, *v.* 3, *Bas. pro* παροιμία *habet* ἅρμονία. *nihil ad rem.* *V.* 4, *B. inserit* τὸ φαύλα, *ante* πίνειν. *& mox* ἔπ πίνειν *habet pro* ἐππίνειν. *V.* 18, *Basil. omittit ista*, ἀλλὰ τῷ ὡς, ἢ ἅ. *U.* 22, *pro* ἀκολασία *habet* ἀκρασία.

P. 117, *v.* 5, *B. l.* μὴ ἠεωροῦπα ἢ, *&* τὸ ἠεωροῦντα ἠερᾴῃ. *& mox omittit* ἠερᾴῃν *post* ἃ μὴ δεῖ. (*Camot. quoq; inserit commaistud*, καὶ τὸ ἠεωροῦπα: *sed retento vtroque verbo* ἠερᾴῃν, *tollit clausulam*, πῦ ἔχοντα *&* ἠεωροῦπα. *U.* 9, *Basil. legit*, ἠεφκπὰ γὸ πὰ καθέκαστα. *itidemque Zuing.* *V.* 13, *Basil. & Camot. pro* καπά γε *habent* καθ' π. *V.* 14, *Basil. habet*, δοκεῖν μὲν οὕπως εἰδέναι, μηδὲν ἅπτ. *U.* 16, *Basil. legit*, ἐν γὸ πῷ ἔχ. *V.* 18, *Basil. habet*, καὶ μὴ μαινόμ. *V.* 23, *B. post* ὑδὲν σημεῖον *addit*, τῶ ἐνεργεῖν χῇ πῶ ὑπνώμω. *V.* 25, *B. pro* συμφωνᾷ *habet* συμφυῆ εἶ. *quod videtur esse interpretamentum.*

P. 118, *v.* 5, *B. pro* πύτῳ *habet* πῦπ. *U.* 7, *B. habet*, πύχη ὃ ὑπθυμία οὖ. *& mox post* ἡ μὲν *inserit* ἦν. *U.* 12, *B. legit*, ἔχα πῶ καθόλου. *V.* 18, *B. habet*, ἰῶ τὸ ἔχειν. *itidem q; Zuing. & mox*, ἀλλὰ τὸ λέγειν.

P. 119, *v.* 7, *B. habet*, ἐν ἑαυπῖς, *reciproce.* *V.* 20, *B. pro* μάλακοι *habet* ἀκόλασοι. *U.* 26, *B. habet*, μὴ ὑπθυμῶ, *sine* δέ. *V.* 27, *Basil. pro* πῦπον *habet* πιῦπον.

P. 120, *v.* 2, *B. habet*, εἰσὶ πῖ γλύκ καλ. *V.* 11, *B. omittit* καὶ *post* μάχοιπο. *V.* 14, *Cam. habet* ἠερὶ πῦπ' ὀθί. *U.* 19, *Basil. & Cam. post* ὥςπερ *inserunt* οὖ. *V.* 22, *B. habet* ἠερὶ ὃ θυμῶ. *U.* 27, *B. pluraliter habet* γίνονπαι.

P. 121, *v.* 1, *Camot. post* πῶ αἴθρωπον *addit*, πῶ καλουμένῳ Λαμίαν ἠερὶ πὸν Πόνπον. *quod videtur esse glossema.* *V.* 3, *B. post* ἀπηχεωμένων *addit* μῶν. *sed aptius* ἐθνῶν, *vel* βαρβάρων, *& quidem post* ἠερὶ πὸν Πόνπον: *vt v.* 23, ἔνια γλύκη πῶν πόῤῥω βαρβάρων. *V.* 4, *B. pro* αἴθρώπων *habet* αἰθρωπείοις. *V.* 13, *B. legit*, δ' ἔθνος.

P. 122, *v.* 2, *B. ante* πρόπον *inserit* δή. *V.* 8, *B. habet* μένπ. *V.* 18, *B. omittit post* ταῖς ὁιαύπαις. γὸ *post* ὁ μέν. *V.* 21, *B. omittit* μᾶλλον

P. 123, *v.* 4, *Homerici loci ex Il.* ζ, *initium tantum ponit, & finem. totus sic habet*, ἦ, καὶ ὑπὸ σήκασιν ἐλύσαπο κεδνὸν ἰμάντα,

μαίζα, Ποικίλον· ἔνθα δὲ οἱ ἡλικιῶται πάντα τὰ τυχόντα. Ἔνθ' ἔνι μὲν φιλότης, ἐνὴν ἵμερος, ἐνὴν ἁρπαγὴ χάρις Παρθενίου, ἢτ' ἔκλεψε νόον πύκα φρονεόντων. V. 17, B. *in textu pro* ἀκολασία *habet* ἀκρασία. V. 23, B. *legit* ἀλλ' ἡμαρτηκαμεν, καὶ ἁκέχηδα. V. 27, B. *in textu habet* μωλαπλάσια: *ea scilicet forma qua* πολλαπλάσια.

P. 124, *v.* 11, B. *pro* τῶν *habet* τύπων, horum. *sed* τῶν *agnoscit Lambini versio*, hunc enim necesse est non facile factorum suorum pœnitere. V. 12, B. *post* αἰάζως *addit*, ὁ γὰρ μὴ μεταμεληθεὶς, (*in marg.* μεταμεληθεὶς) αἰάζως. *itidemq; Camot.* V. 16, B. *pro* παντὶ *habet* παντῇ, *adverb. quod alias solet* παροξύνεσθαι, πάντη. V. 18, B. *indicatiue h.* τύπτῃ. V. 20, B. *h.* τῷ ἤλεχθ. V. 27, B. *& C omittũt negatiuã* οὐχ *ante* ἔλπ.

P. 125, *v.* 8, B. *pro* οἳ *h.* ὡς. V. 16, *C. h.* προαιδόμενοι. *sed* περιαιδόμενοι *cũ antecedentib. pariter & seq. melius congruit.* V. 23, B. *in textu pro* πᾶς *habet* πῶς. V. 24, B. *habet* ἀλλ' ὁ μὲν εὐίαλος, (*& in margine* ἰαπὴς) ὁ δ' αἰάλως: *relato scilicet* ὁ μὲν *ad propinquius.*

P. 126, *v.* 3, B. *& C. pro* ἔπροι *habent* ἄπροι, *id est* οἱ ἔπροι. V. 6, B. *cum articulo legit* κατὰ τὸν περιαίρεσιν. V. 10, B. *& C. transposita negatiua legunt*, οἷος δεῖ τὸ μὴ πεπεῖσθαι διώκ. *quam scripturam Lamb. reiicit.* V. 12, B. *omittit* οὖν: *& mox pro* ὁ δὲ *habet* ἔπος δὲ. V. 16, B. *pro* ἠθικὴ *habet* ἐθικὴ, *quod probat Lamb.* V. 18, B. *cum articulo legit* δεῖ τὸ πάθος. V. 20, B. *habet* αἰάλλω, *quasi* αἴειν αἰεῖν. *Hesychius, Suidas, Etymologus, & alij lexicographi Græci agnoscunt tantum* αἰάλλω, *effuse, laxatis animi habenis.* V. 21, B. *post* βλῶσιν *inserit* ὧν. V. 23, B. *pro* δὴ *habet* δὲ: *& mox* τέτον *pro plur.* τέτων. V. 27, B. *& C. transposita negatiua legunt*, ἢ ὁ τῷ ψευδεῖ λόγῳ, *&* τῇ περιαιρέσει τῇ μὴ ὀρθῇ. *vt Lambinus etiã vertit*, an is qui in ratione falsa, & in cõsilio minus recto.

V. 28, B. *habet*, εἰ κατὰ μὲν συμβεβ.

P. 127, *v.* 4, B. *& C. cum articulo legunt* τὸ περότερον. V. 5, B. *& C. cum articulo itidem legunt*, ὁ τῇ δίκῃ θεῖ. V. 13, B. *& C. repetito articulo legunt*, *&* εἰ ἄρχοικοι. V. 17, B. τῷ Φιλοκτήτῃ τῷ Σοφοκλέους: *ad differentiam eius Philoctetis qui a Theodecte conscriptus dicitur supra*, 125, 3.

P. 128, *v.* 8, B. *habet*, τὰ σωματικὰ *&* ἡδία. *at non Lamb.* V. 14, B. *post* φρένιμοι *inserit* μὲν. V. 22, B. *in margine pro* δὴ *ponit* δέ.

P. 129, *v.* 21, B. *edit. in margine eodem casu legit*, φύσιν αἰσθητὴν: *& mox in textu*, ὑδρία τὴν ἡδονήν. V. 25, B. *as. omittit* αἱ.

P. 130, *v.* 1, B. *pro* ὅπ ἡ *habet* ἔπ ἡ. *itidemq; Lamb.* V. 3, B. *omittit articulum* τὸ *ante* ἄριστον. V. 6, B. *& C. omittunt* αἱ μὲν. V. 11, B. *pro* ἴστις, ἔστ ἡ ἢ ἐνέργεια, *in margine ponit*, ὅπ αἱ ἐνέργειαι. V. 12, *C. pro* ὑπολύπου *habet* ὑπολοίπου: *itidemque* B. *in margine.* V. 15, B. *as. omittit repetitionem istam*, ἀλλὰ καθεκτικὰς: *perperam.* V. 28, B. *ante* ὑγιεινὰ *inserit* καί.

P. 131, *v.* 6, B. *& C. ante* δ δυνάμεως *inserunt* ἀλλά: *itidemq; Lamb.* V. 17, B. *& Cam. legunt*, ἢ ὃ, τῷ πῇ ἐμποδιστικὴ. *Lamb. nostram scripturam sequitur*, alius aliquo modo, nempe quòd impedit. V. 20, B. *as. cum articulo* τῷ ἴσῳ τὸ ἐναντίον: *& mox* φαίης *pro* φαίη. V. 26, B. *omittit* τῷ *ante* πλῶν.

*P.*132, *v.*12, *versus qui hic citantur, Hesiodi sunt, in fine ἔργων: ubi pro* ἔπι γε *vulg. edit. habent* ὅπις: *& mox,* λῶιστα πολλοὶ λαοὶ φημίζουσι. *V.*18, *Basil. amittit* π *post* πλησίας. *V.*27, *Bas. & Cam.* ἔπαι γε ἠδ.

*P.*134. *v.*18, *Bas. pro superl.* γλυκύτατον *habet in margine positum* γλυκύ.

*P.*135, *v.*15, *Camot. pro* βοηθείας *habet verbum* βοηθεῖ. *quae scriptura ut locum habeat, subaudiendum erit nominativo casu* ἡ φιλία. *Hemistichium vero quod sequitur, Homeri est, Il.* κ. *V.*18, *Basil. post* πῷ γνώσεαι *addit,* καὶ πρὸς τὸ γνῶ ἦσιν πῷ γνωσθήσῃ. *V.*19, *Basilienſ. omiſſa praepoſ. legit* καὶ τοῖς πλείοις.

*P.*136, *v.*1, *Camot. pro* φιλοφιλία *habet* πολυφιλία: *itidemque Bas. in textu. V.*5, *reſpicit ad illud Odyſſ.* ρ, ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον. *V.*6, *Bas. pro* τοῖς τοιούτοις *in margine ponit* ἐναντίους. *Alludit autem philoſophus ad Heſiodeum iſtud in Erg.* καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, & τέκτονι τέκτων. *V.*8, *Euripideorum verſuum ſententia tantum hic exponitur. integri legũtur apud Athen. lib.* 12, *ſic,* ἐρᾶ μὲν ὅμηρος, χαίρει, ὅταν ξυρὸν πέδον' Ἀκαρπον αὐχμῷ, νοτίδος οὐδὲν ἔχῃ· ἐρᾶ δὲ καὶ ὁ σεμνὸς ἡσίοδος πληρώμενος ὄμβρου, πόσειν εἰς γαῖαν, ἀφροδίτης ὕπο.

*P.*137, *Basil. & Camot. pro* ὑδὲν *ſcribunt* ὑδέν. *V.*10, *Basil. & Cam. pro* αὐτὸ *habent* ταὐτό. *V.*20, *Basil. omittit* εἶναι. *V.*23, *Basil. & Cam. repetito articulo legunt* ἡ ὁ χρήσιμος.

*P.*138, *v.*20, *Basil. post* δεδαμένη *addit* μᾶλλον.

*P.*139, *v.*3, *Camot. omittit genitivum* χρόνου. *V.*9, *Basil. omittit* καὶ: *& verſ. ſequenti omiſſa* κ *legit,* καὶ πάντα ταῦτα γίνεται. *at Lambinus,* κ *retinet. V.*13, *Basil.* ὁμοίως ὃ καὶ οἱ δεῖ τὸ χρήσ. *ſed Lambinus* ἡ, *vt nos. V.*17, *Basil. in margine pro* ἐρῶν ἐκείνῳ *ponit* ὁρᾷ ἐκεῖνον. *V.*22, *Basil. ſine articulo* ἐν ἐρωτικοῖς.

*P.*140, *v.*4, *Basil. post* τῷς δήμους *addit* ἐταιρίαις. *V.*6, *Basil. & Cam. pro* γλυέσθαι *habent* γλύεσθαι. *V.*8, *C.* εἴδη ἢ τῆς φιλ. *omiſſa* καὶ. *V.*9, *Basil.* πρόσωπος μὲ κυρίως, *ſine* καὶ. *V.*16, *Basil.* ἢ δὲ ἀγαθοὶ, οὗτοι μὲν ἁπλῶς φίλοι, *omiſſa* οὗ. *at non Lambin. V.*19, *C. omittit* δὴ, *post* οὕτω. *V.*24, *Bas. post* δοκεῖ *addit* ἡ ὑπόνοια.

*P.*141, *v.*16, *Cam. pro* πῷ ἤδη *habet* πῷ ἡδεῖ: *itidemq; B. in textu.*

*P.*142, *v.*1, *Basil.* ὁσὶ ἀγαθοὶ εἶ. *eodemq; modo Lambin. V.*4, *C.* ἔοικε φιλία, *dativo casu. V.*7, *B. omittit* ὃ *post* μακάρεσι. *V.*15, & 16, *B.* τὸ ἡδέως ἐφιεμένους. *quam lectionem reiicit Lambin. Idem etiam Lamb. ante* δίνοις *distinguit, non post; ſubaudito ſcilicet accuſ.* χρησίμους. *V.*17, *Camot. omittit articulum* ὁ *ante* ἀπευθύνοντος. *V.*19, *B. cum articulo* ὁ ὑποφερόμενος. *V.*21, *Bas. & Cam.* ἐπ' ἀμφοῖν. *V.*27, *B. pro* ἀδελφοῖς *habet* ἀμεταβλήτοις.

*P.*143, *v.*3, *Bas.* διαφέρουσι ὃ & αὐτά. *V.*23, *B.* ἐν τύποις: *at C.* ἐν τοῖς τοιούτοις. *V.*25, *B.* χρειωδέστερος.

*P.*144, *v.*6, *B. & C. omittunt* εἶ. *V.*11, *B. pro* δὴ *habet* δέ. *V.*16, *B. inſerit* καὶ *ante* καθ' αὑτό.

*P.*145, *v.*6, *Cam. l.* ἡδοναὶ ἢ ὠφέλειαι. *V.*17, *C. incontracte habet* τὰ αὐτὰ *pro* ταὐτά. *V.*21, *B. omittit* & *post* & τρί. *V.*27, *B. pro* φιλιῶν *habet* φίλων: *minus recte. V.*28, *C. l.* καὶ τὰ δίκαια πρὸς ἑκάς. *Bas. lectionem ex his compoſitam habet.*

habet, ⸫ τὰ δίκαια ⸫ τὰ ἄδικα πρὸς ἑκάς. *P.* 146, *v.* 1, Baſ. *l.* πρὸς τὸ φίλος εἶ). *V.* 5, Baſ. *pro* πᾶσι *habet* πᾶσαι. *V.* 8, Baſ. *&* C. *infinite legunt* δίγμένην. *V.* 10, B. *l.* πρὸς ἐρασίαν ἢ χρημάτων, ἢ ἴσως τὸν *u. Ibidem* Baſ. *&* C. *compoſite legunt* συσχεπῶται. *V.* 25, B. *ante* οἰκεῖον *ponit negatiuam* οὐκ. *quàm recte, indicent alij.*

P. 147, *v.* 1, Baſil. *l.* τὸ ἑαυτῷ συμφέρον: *ſubſtantiue, vt in ſequ. membro,* τὸ τοῦ ἀρχομένων, *ſcilicet* συμφέρον: *&* v. 25, τὸ τοῦ δεσπότου συμφέρον. *V.* 5, B. κληρωτὴς αἵ τις ἔλαττον μᾶλλον ἢ βασιλεύς. *Camotius omiſſo* μᾶλλον, *tantum inſerit* ἤ. *V.* 7, Baſ. *&* Cam. κάκιστον ἢ τὸ ὄν. *V.* 10, *Camot. habet* κακία, *nominatiuo caſu. ſed datiuum agnoſcit etiam Lambini verſio,* eorum qui præſunt, culpa. *V.* 17, *Baſil. & Cam. omittunt* ⸫ *ante* παρεκβαίνῃ. *V.* 21, *Homeri locus eſt Od.* α. *Ibi enim & poeta primum dicit,* πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε: *& Minerua paulo poſt,* ὦ πάτερ ἡμέτερε Κρονίδη, ὕπατε κρειόντων. *ſic & alibi.*

P. 148, *v.* 2, *Baſil.* αὐτῷ ποιεῖ, *datiuo caſu. ſed* αὐτὸ *agnoſcit etiam Lambini verſio,* id enim præter dignitatem faciet. *V.* 9, *Baſ.* τῷ οἰκέτῃ. *V.* 15, *Homeri locus eſt Il.* β. *V.* 17, *Baſil.* τὸ δοκοῦντος μεῖζον εἶναι: *omiſſo priore* εἶ). *ſed non item Lamb. V.* 18, *Camot. maſculino genere habet* ἀρχικός. *V.* 20, *Cam. omittit* ⸫ *ante* αἱ φιλίαι. *V.* 22, *Baſ. & Cam. omittunt relatiuum* ἢ *poſt* φιλία. *V.* 25, *Baſ.* ὁμοήθεις καὶ ὁμοιοπαθεῖς: *& in margine* ὁμοιομαθεῖς. *V.* 26, *&* 27, *Baſ. pro* δὴ *habet* δέ.

P. 149, *v.* 7, B. ἀλλ' ὁδὶ πρὸς δοῦλον, ἢ δοῦλον: *repetito ſcilicet* ἀλλ', *&* δοῦλον *neutraliter poſito. V.* 12, *Baſ. pro* δὴ καὶ *habet* δὲ π. *ſed* π *locum habere hic non poteſt. V.* 19, B. *omittit* δέ: *& ſeq. v. C. omittit* μέν. *V.* 26, B. τῷ πλήθει: *eodem caſu. V.* 27, *quidam cod. habent* πρεληθότα: *minus apte.*

P. 150, *v.* 1, B. χρεῖς μὲν δὴ πάντα. *V.* 15, B. ἐν τῇ ἀδελφικῇ, *cũ articulo: vt mox,* ἐν τῇ ἑταιρικῇ. *Ib.* B. *omittit* ⸫ *poſt* ἄρ. *P.* 151, *v.* 2, B. *omittit articulum* τὰ *ante* πάντα. *V.* 13, B. πὸ αἰάλογον: *eodem caſu. ſed vt præceſſit* τῷ φιλεῖν, *ita hic eſt* τῷ ἀποδιδόναι. *V.* 23, B. συμμιρεύειν, *omiſſa* δίκῃ.

P. 152, *v.* 1, B. *pro* φιλίας *habet* ὠφελείας: *parum apte. V.* 3, B. *omittit* ἢ *ante* ὀπορρητοῖς: *minus recte. V.* 7, B. *pro* διὸ παρ' *habet* διόπερ. *V.* 13, B. αἰσθάνεσθαι: *ab* αἰσθάνομαι. *recte. V.* 18, B. *infinite* ὁμολογῆσαι. *itidem q. Zuing. V.* 24, B. λαβεῖν τὴν εὐρυχωρίαν: *ſine* ⸫ *&* τὴν. *V.* 25, *B. &* C. καταμικρολογοῦντες. *recte.*

P. 153, *v.* 24, *Baſil. habet* ἀλλοροδόκῳ. *noſtram lectionem ſecutus eſt Lãbinus, dum vertit,* ei qui muneribus capitur.

P. 154, *v.* 4, Baſ. *habet* τὴν ὠφέλειαν δὲ ἡδονὴν ἀποδοτέον.

P. 155, *v.* 4, Baſ. *pro* ἤθεσιν *habet* ἤθεσι κῶν. *V.* 11, B. *habet* κῦ κοινωνίαν, *ſine articulo. V.* 12, *Camot. pro* ταῦτα *habet* τὰ αὐτά.

P. 156, *v.* 3, B. *habet* τὸν παρέχοντα: *Lambinus nobiſcum,* cum qui prior acceperit. *V.* 4. *B. & Cam. habent* ὠφελῆσθαι: *indicatiuo verbi modo. V.* 17, B. *poſt* ὁμοίως ἢ *inſerit* καί.

P. 157, *v.* 3, B. *in textu habet* ἑταῖρε, *pro* ἑτέρε: *Camotius illam ipſam vocem omittit. V.* 15, B. *ante* πρᾶξις *inſerit adiectiuum* κοινῆς. *V.* 20, B. *habet* μητέρι *pro ſyncopato* μητεί.

*P.*158,*v.*11,B.*omittit articulum* τὰ *ante* νόμισμα. *&* *v. seq.* *Cam. omittit disiunctiuam* ἤ. V.14,B.*pro* δὴ *habet* δέ.

*P.*159,*v.*21,*Camot.habet*,αἱρεῖται παντ' ἔχειν: *Basil.* αἱρεῖται παῦτας ἔχειν. V. 22,B.ἀγαθῶν. V.28,*Basil.habet* ἀγαθοτ' ἀγαθῷ. *Lambin. nobiscum*, neque aliâs aliud.

*P.*160,*v.*16,*Bas.*μισοῦσί τε καὶ φεύσ. *Sic & Lambin.*vitam oderunt ac fugiunt. V.22,B.*pro* τὸ μὲν,& τὸ δ', *habet* ὅτε μὲν, & ὅτε δέ: & *masc.genere* ἀπεχόμενος. *parum congrue.*

*P.*161,*v.*5,B.πρόσπορον δέ. V.12, B.*habet* ἀπόντας: *at C.* ἀπόντος. V.21, B.*pro* εὐπορεῖν *habet* εὖ πορίζειν.

*P.*162,*v.*16,B.*omittit* τὸ *ante* καινῆ.

*P.*163,*v.*3, B. *habet* ἀνθρωπείῳ *pro* ἀνθρωπικῷ. V.5, B. & *C.* φυσικώτερον εἶναι,*sine* τι. V.9,*Basil.* πχιπῶ, *per* ι: *quod est frequentius.sed alteram scripturam per* η *habuimus etiam in Physicis.* V.27,B.τῆς ὑπαρχούσι.

*P.*164,*v.*14,*Bas.* ᾧ μάλιστα βούλεται. V.22,B.ἴσως δ' οὖν.

*P.*165,*v.*13 & 14,*Basil.*ἐγκρατὴς ὁ καὶ ἀκρ.

*P.*166,*v.*23,B.& *C.pro* δεῖσθαι *habent incontractum* δέεσθαι. V.24,B. & *C.omittunt* τὸ *post* ὅθεν: *licet id intelligentiam non parum iuuet.* V. 27,B.*pro* εἰ ὃ *habet* εἴ τι,& si.

*P.*167,*v.*19,B.*mutato verborum ordine*,τοὺς πίλας μᾶλλον. V.22, B. μαλάκιος ὁ φίλ. V.25,B.*post* μὲν οὖν *addit* ἴνα τι.

*P.*168,*v.*4,B.*post* Θεογνίς φησιν,*addit haec*, οἷον ὡς λέγῃ, Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἀπ' ἐσθλὰ διδάξεαι· (*in marg.* μαθήσεαι) ἢν δὲ κακοῖσι συμμίξαις, (*in marg.* συμμιχθῇς) ὀλεῖς τὸν εὖ ὄντα. *Sed scholion esse, innuit ista repetitio*, εἶον ὡς λέγῃ. *quanquam infra etiam, in fine lib.9,loci huius citatur hemistichium.* V.21,& 22,*Bas.*εἰ ἢ μαθόντες. V.25,*Basil.* σωμαθόμενοι.

*P.*169,*v.*15,B. δόξειεν ἁρμόζειν,*sine* αὖ. V.17,B.ἱκανῶς πῶρ. V.24,B.μεθ' ὧν αὖ διώκειν. *V.*26,B. διαιρεῖται τῶν.

*P.*170,*v.*10,B.οἷς κλήσειν. *V.*20, B.*omittit* τὸ *post* ἔστι δή: & *mox pro* αὐτὴ *habet* αὖτη. *sed nostra lectio verior.*

*P.*171,*v.*3,B.*pro* αὐτῆς *habet* σαυτῆς: *Lambinus vt nos*, ἑαυτῆς. *V.*6,B. ἔχ ἱσταμένοις. *V.*10, *Basil. legit*,ἐν ταῖς ἀτυχίαις: & *v. seq.* ὅτι τοῖς αὐτοῖς ἀγαθοῖς. *Lambin.*cogitanti eos suis bonis lætari. *V.*13,*Basil.*εὐθυμικὸν *habet*: (*a substantiuo* εὐθυμία) *quo alibi etiam sæpe vtitur. V.*21, *Basil.habet* χρέα φίλων,opus amicis. *V.*28,*Basil.pro* ὡς *habet* ὥσπερ.

*P.*172,*v.*2, *Basil.pro* αὐτοῖς *habet* αὐτῆς. *V.* 3, *Basil.* καὶ ὁπότε ὅσιν ἑκάς. *V.* 6,*Basil.omittit* δ' *post* ἕκαστοι. *V.* 9, *Basil.* pluraliter *habet* γίνονται, *per syllepsin duorum singularium*, ἡ μὲ, & ἡ δέ. *V.* 13,*Basil.omittit articulum* τὸ *post* ὅθεν: *vt supra*, 166, 24.

*P.*173,*v.*3,*Basil.post* ἀμφισβήτησιν *addit*, τῶ περὶ τὸ εὔδοξον: *glossema. V.* 12,*Basil.*ὡς ἑκάστοις ἔχειν. *V.*21,*B.* μλυύῃ,*finite. V.*23,*Basil.* δι' ἃ τοῖς ἤθεσι ἁρ. *sine articulo* τὰ. *V.*27,& 28,ἃ μὴ δι' ἕτερα χρείαν αἱρ.*omissis intermediis.*

*P.*174,*v.*1,*Camot.* ἕνεκα,*per* θ: *vt alibi sæpe. V.*3,*Basil.* & *Camot.* εἶον τὸ δικαιοπρ. *accusatiuo casu. Sic & Zuing. V.*6,*Basil.habet* ἢ μόνον μόνον: *sensu non satis integro. Camotius vero*, ἢ μονόμενον ἐκείνῃ τοῖς τιν. *V.*13, *Basil.*

Basil. οὗ πάντες ἐρίενται: &, μὴ ὃ δὴν λέγουσιν. *V.* 15, *Lambin. post* αὐόπτα *addit* μόνε. *Ibidem Basil. pro* ὠρέγετο *habet praes.* ὀρέγεται. *Ibidem Basil. & Camot. omittunt articulum* τὸ *ante* λεγόμενον. *sed nostra lectio melior. V.* 17, *Basil.* καθ' αὑτὸ, *singul. num. V.* 20, *Camot.* καὶ ἄμφω, τῷ μηδέτερον, λέγοντες. *Lambinus dilucidius, sic,* καὶ ἄμφω τῷ μηδετέρῳ· λέγοντες ταῦτα ὁ κακῶς. *V.* 22, *Basil.* ἔντιν: *dualiter. V.* 23, *Basil.* ἢ ἕτερον ὂν ὁμοίως, *pro* μηδέτερον, ἢ ὁμοίως. *V.* 27, *Basil.* λέγοιτ δέ: *itidemque Lambinus.*

P. 175, *v.* 7, *Basil.* καὶ τὸ ἥδιον: *repetito articulo. V.* 9, *Basil.* καὶ περὶ τινὸ ἡδ. *omisso* τό. *V.* 14, *Basil.* οἷον τῇ τοῦ κόσμου. *V.* 21, *Basil.* τινὸ μὴ λύπλω. *V.* 23, *Basil. & Camot.* ἡ ἡδονὴ, ἐν ᾧ ἀναπλήρωσις.

P. 176, *v.* 4, *Basil. plurali numero,* γίνοιντ' αὖ αἱ ἀναπληρώσεις. *V.* 8, *Basil. omittit* τὰ *post* ὑδέ. *V.* 12, *Basil.* ἢ τῷ εἴδει: *omissa* ὅτι. *V.* 21, *Basil. pro* αἰσχίστων *habet* αἰσχρῶν. *V.* 24, *Basil. cum articulo legit* αἱ ἡδοναί. *V.* 25, *Basil. sine articulo habet* ὅτι ἀγαθὸν ἡ ἡδ.

P. 177, *v.* 2, *Basil. & Camot.* ὀνίνωσιν, *per apostrophon. V.* 4, *Basil. pro* τούτῳ *habet* τοῦτο: *& mox Camot. sine articulo,* καὶ ἡδονή. *V.* 8, *Basil.* τῷ χρόνῳ τούτῳ: *& in margine* τῷ χρόνῳ, ἢ τούτῳ. *quam posteriorem lectionem sequitur & Camot. V.* 20, *Basil. & Camot.* ἐν τόπῳ, *sine articulo.*

P. 178, *v.* 9, *Basil. cum articulo* ἡ ἡδονή. *V.* 15, B. ὅλον δὲ καί. *& mox pro* ἢ *habet* εἴη. *V.* 18, *Basil.* ὑχ ὡς ἕξις: *sine articulo. V.* 20, B. κρῖνον *&* θεωρ. *V.* 25, B. *pro* ἀφῃρέκλιται *ponit in margine* δέ· ἢ ὑπενυμίαν ἀφῃρέκλιται.

P. 179, *v.* 13, B. *post* πλεῖστα *inserit hac,* διαφέρουσι δ' αἱ τῆς διανοίας τῶν καὶ τὰς αἰσθήσεις. *& paulo infra v.* 16, *ea ipsa repetit. V.* 24, B. *pro* δὴ *habet* δέ.

P. 180, *v.* 4, B. *pro* μηδὲ *habet* μηδέν. *V.* 7, *Bas.* φαῦλοι ἀγαπιζόμενοι ὦσι. *V.* 11, B. διαφθείρουσι τόν. *V.* 16, *Bas. & Cam. pluraliter* εἴρηται. *V.* 26, B. *cum articulo* ἡ ἡδονὴ, *&* ἡ αἴσθησις. *V.* 27, *Bas. omittit* οὖν.

P. 181, *v.* 1, *Basil. pro* δὴ *habet* δέ. *V.* 5, *Bas. pluraliter* ὄντος. *V.* 14, B. καθάπερ & δεκᾶ. *V.* 17, *Bas.* καὶ φθοραὶ, καὶ λ.

P. 182, *v.* 3, *Basil.* εἰ ὃ τοῦτο. *V.* 8, *Camot.* τοιοῦτο, *neutro genere. V.* 16, *Bas. pro* τοιούτων *habet* τούτων: *& mox omittit* οὖν. *Ibidem inter* διὰ *&* πᾶ *desideratur articulus* τὸ *in omnibus, quas vidi, editionibus; etiam Zuing. V.* 26, B. *omittit articulum* ἡ *ante* χρ.

P. 183, *v.* 8, *Basil. pro* τι *habet* δέ. *V.* 9, *Basil. omittit prius* & *ante* μοείω. *V.* 14, *Bas. & Camot. omittunt* καὶ *ante* πρότερον. *V.* 16, *Basil. & Cam.* αὖτη δ' αὖ εἴη.

P. 184, *v.* 6, *Basil. pro* σοφὸς *habet in margine* σοφώτερος. *V.* 20, *Basil.* αἱ πλειμικαὶ & πλείοναι. *V.* 27, *Bas. pro* λαβεῖν *habet compos.* ἀναλαβεῖν.

P. 185, *v.* 8, *Basil. ante* διαφοραῖς *inserit* διὰ. *V.* 9, *Bas. & Cam. pro* ἕκαστον *habent* ἕκαστος, vnusquisque. *V.* 18, *Basil. pro* διαπροωῦσης *habet* διαπροῶσης. *V.* 24, *Bas. omittit* καὶ *post* αὖται. *V.* 25, B. *pro* δὴ *habet* δέ. *V.* 27, B. *&* C. *pro* εἰρῆσθαι *habent* εἴρηται.

P. 186, *v.* 8, B. *pro* οὖσης *habet* τοιῦτος. *V.* 12, B. ἐμποδὼν ὄσι. *V.* 13, B. πλείοσι συζῆν αἱρεῖται τὰ κατ' ἀρ. *structura & sententia imperfecta. V.*

19, B. τοὺς ἀνδρείους, & *seq. v.* τοὺς ἐλευθερίους. *sed nostra scriptura melius conuenit cum præced.* τὰς δικαίας, *s.* προσήκεις. *V.* 28, B. *pro* δὴ *habet* δέ.

P. 187, *v.* 6, B. καὶ ὁ κατ' συμβιβαστικός. *V.* 11, B. *pro* εὐδαιμονήσοντα *habet* εὐδαίμονα. *V.* 13, B. *in textu omittit ista,* ἡ κρίσις, ὅσῃ. & *mox pro* ᾗ *ponit* τῷ. *V.* 15, B. προαιρῆται τὰ κατ' τὸν ἀρετὴν: *vt versu præced. V.* 18, B. ἴσως ἀποφαίνεται. *V.* 25, B. τὸ δηλῆσαι ὅσῃ ἐστ.

P. 188, *v.* 2, B. *omittit* ℭ *ante* προφιλέσαιος. *V.* 15, Basil. *pro* ποιῆσαι *habet* ποιεῖσθαι. *V.* 17, *quidam singulariter legunt* φαίνεται. *V.* 25, B. μεταθεμένοι. *minus recte.*

P. 189, *v.* 2, B. *omittit* ὡς *ante* δηθῶς. *V.* 6, B. *pro* σωεὶν *habet* σωῖν: & *seq. v.* οἷός τε. *V.* 11, B. μὴ ἀχθῆναι. *V.* 20, B. *omittit* τε *post* κολάσεις.

P. 190, *v.* 1, Basil. *post* ἡ μὲν *omittit* οὖν: *vt ibi sit periodi redditio. Sic* & *Lambinus. V.* 2, B. ἡ ἑνός, aut vnius. *Lambinus nobiscũ* ἡ ἑνὸς, *subaudi* προσταξις. *V.* 10, *alludit ad istud Homeri de Cyclopibus, Odyss.* ι, θεμιστεύει δ' ἕκαστος παίδων ἠδ' ἀλόχων, ὅσῃ δηλήλων ἀλέγουσι. *Ibidem* Basil. *inserit articulum* τὸ *ante* γίγνεσθαι. *V.* 14, B. δόξειεν ἂν ἐκτ. *V.* 17, B. ὡς πρῶτον μ. *omisso* ὅσῃ. *V.* 18, B. *pro* παιδευμάτων *habet* ὁπτιδευμάτων. *V.* 21, B. *in textu habet* εὐπαθεῖς: *minus apte. V.* 27, Basil. *pro* καθ' ἕνα *legit* καθ' ἕν: *neutro genere.*

P. 191, *v.* 15, B. τὰς δυνάμεις, *sine* τε. *V.* 17, B. προαιρῆται: *minus recte. V.* 21, Basil. πολιτικοὺς ὁ ποιητ. *V.* 22, Basil. εὔλογον ὅσῃ αὖ ἰῶ.

P. 192, *v.* 5, B. ὁπτιδεῖται ἃ δεῖ σωίζεσι. *V.* 10, B. πρῶτα λέγει: *sine* γε. *V.* 15, Basil. κρῖναι τῶν πολλῶν. *V.* 24, B. ἑκάσαις τῶν π. *dativo casu. V.* 25, Basil. *pro* μᾶλλον *habet* μάλιστα. *V.* 27, *quidam pro* ἔθεσι *habent* ἤθεσι.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΤΟΥ Α ΤΩΝ
πρὸς Νικόμαχον ἠθικῶν.

1, Τί τἀγαθὸν, καὶ εἴνες τῶν πολλῶν διαφοραί 1, 4

2, Τί τἀνθρώπινον ἀγαθόν 2, 1

3, Περὶ τοῦ τῆς ὑπαυθα διδαχῆς τόπου, καὶ περὶ τοῦ ἀκροατοῦ 2, 19

4, Πρὶ τοῦ ἀκροατοῦ τἀγαθοῦ ℭ ἠθικῆς ἀγωγῆς τοῦ ὑπαυθα ἀκροατοῦ ἐσομένου 3, 18

5, Ὅτι ἡ εὐδαιμονία οὐκ ἔστιν ἡδονὴ, ἢ τιμὴ, ἢ ἀρετὴ, ἢ πλοῦτος 4, 20

6, Ὅτι οὐκ ἔστι τὸ ἀγαθὸν κοινὸν κατ' μίαν ἰδέαν 5, 19

7, Τί ἐστι προαιρετὸν ἀπάντων τέλος 7, 27

8, Πῶς συμφωνοῦσιν οἱ ἀρχαῖοι περὶ τελοῦς ἀγαθοῦ εἰς εὐδαιμονίαν αἱ ἀρεταί 10, 27

9, Ἡ εὐδαιμονία πῶς προσγίνεται 13, 3

10, Τίς ὁ εὐδαίμων 14, 6

11, Ὅτι αἱ τῶν ἀποτελόντων καὶ φίλων εὐπραξίαι συμβαλλόνται τι εἰς εὐδαιμονίαν, καὶ ζυναναιρετον 16, 24

12, Ὅτι ἔστιν ἡ εὐδαιμονία τῶν ἐπαινετῶν 17, 17

13, Περὶ διττοῦ μέρους ψυχῆς ℭ ἀρετῆς διαίρεσις 18, 14

ΚΕΦ. ΤΟΥ Β.

1, Πῶς γίνεται καὶ αὔξεται ἀρετὴ διανοητικὴ τε καὶ ἠθικὴ 21, 3

2, Ὅτι

2, Ὅτι ἡ ἀρετὴ ὑπὸ μὲ τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως φθείρεται, δῆλα συμμέτρων ὢν πράξεων σώζεται 22,18
3, Ὅτι ὅσην ἡ ἀρετὴ περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας 24,4
4, Ὅτι οὐκ ἦν τὰ δίκαια πράττων ὁ δίκαιος γίνεται, καὶ οὐκ ἦν τὰ σώφρονα ὁ σώφρων 25,18
5, Ὅτι μήτε πάθη εἰσὶν αἱ ἀρεταὶ, μήτε δυνάμεις, ἀλλὰ ἕξεις 26,20
6, Ὅτι μεσότης τις ὅσην ἡ ἀρετὴ, καὶ πῶς 27,16
7, Τῶν μεσοτήτων διαφοραί 30,5
8, Πῶς αἱ ἀρεταὶ καὶ αἱ κακίαι ἀλλήλαις ἐναντιοῦνται 32,2
9, Πῶς τὸ μᾶλλον καὶ τὸ εὖ πυξόμεθα 34,3

ΚΕΦ. ΤΟΥ Γ.

1, Τί τὸ ἑκούσιον, καὶ τί τὸ ἀκούσιον 35,14
2, Τί ὅδι προαίρεσις 38,28
3, Περὶ τῆς βουλεύεσθαι καὶ βουλευτῆ 40,15
4, Περὶ βουλήσεως καὶ βουλητῆ 42,15
5, Περὶ πῶς χρὴ προαίρεσιν καὶ ἑκουσίων πράξεων 43,6
6, Ἀνδρείας διορισμὸς 46,11
7, Περὶ διαφορᾶς τῶν φοβερῶν, καὶ πῶς τῆς ἀνδρείας ἄκρων 47,13
8, Ἔτροι πίπτει τῷ περὶ τῆς ἀγνησίας ἀνδρείας 48,24
9, Περὶ ἰδίων ὀνομάτων τῆς ἀνδρείας 51,18
10, Περὶ σωφροσύνης καὶ ἀκολασίας 52,16
11, Τῶν ὀρεκτικῶν εἰδη διάφορα 54,7
12, Ὅτι ἑκουσίῳ μᾶλλον ἔοικεν ἡ ἀκολασία τῆς ἀγνοίας 55,21

ΚΕΦ. ΤΟΥ Δ.

1, Περὶ ἐλευθεριότητος καὶ ἀνελευθερίας 57,3
2, Περὶ μεγαλοπρεπείας καὶ μικροπρεπείας 62,11
3, Περὶ μεγαλοψυχίας καὶ μικροψυχίας 65,3
4, Περὶ τῆς ἀμφιλήμου ὀρθοθυμίας αἰωνύμου ἀρετῆς 69,10
5, Περὶ πραότητος καὶ ὀργιλότητος 70,5
6, Περὶ τῆς ἐν ταῖς ὁμιλίαις καὶ τῷ συζῆν ἀναιρουμένης ἀρετῆς, καὶ πῶς ἐναντίων 71,26
7, Περὶ τῶν ἀληθευόντων τε καὶ ψευδομένων, ἐν λόγοις τε καὶ πράξεσι, καὶ περὶ πνευμάτων 73,4
8, Περὶ τῶν εὐτραπέλων καὶ τῶν ἀναισίων 74,25
9, Περὶ αἰδοῦς 76,9

ΚΕΦ. ΤΟΥ Ε.

1, Περὶ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας 77,6
2, Ὅτι εἰσὶ δικαιοσύναι πλείους, καὶ ὅτι δεῖ τινα καὶ ἐπέχειν πρὸς τὸν ὅλον ἀρετὸν, καὶ τίς, καὶ τίνα 80,3
3, Περὶ τῶν ἐν ταῖς διανομαῖς δικαίων 82,1
4, Περὶ τῶν ἐν τοῖς συναλλάγμασι δικαίων 83,15
5, Περὶ τῶν ἀκουσίων καὶ ἀκουσίων, καὶ νομίσματος, καὶ ἐνδείας 85,17
6, Περὶ ἀδικημάτων, καὶ δικαίων πολιτικῶν, καὶ διανοητικῶν, καὶ πατρικῶν, καὶ οἰκονομικῶν 88,17
7, Περὶ δικαίων φυσικῶν καὶ νομικῶν 89,21
8, Τίνα ἀδικημάτων εἴδη, οἷς βλάπτονται ἄνθρωποι 90,22
9, Περὶ τῶν ἀδικεῖσθαι πῶς συμβαίνει, καὶ ὅτι ἑκόντι 92,21
10, Περὶ ὀρθοκρισίας καὶ τῶν ὀρθοκριτῶν 95,16
11, Ὅτι οὐδεὶς ἑαυτὸν ἀδικεῖ 96,26

ΚΕΦ. ΤΟΥ Ζ.

1, Τίς ὅσην ὁ ὀρθὸς λόγος, καὶ ἐν τίνι πίπτει ὄρος 98,12

2, Τεία ἐν τῇ ψυχῇ τὰ κύρια περὶ ἕξεως & ἀληθείας, αἴσθησις, νοῦς, ὄρεξις 99,19
3, Περὶ τῶν πέντε διανοητικῶν ἐξέων· περὶ ἐπιστήμης καὶ ὑπολήψεως 100,20
4, Περὶ τέχνης 101,12
5, Περὶ φρονήσεως 102,4
6, Ὅτι ὁ νοῦς μόνος τὰς τῶν ὑπολήψεων ἀρχὰς ἐκδέχεται 103,12
7, Περὶ σοφίας 103,23
8, Περὶ τῶν τῆς φρονήσεως μερῶν 105,11
9, Περὶ εὐβουλίας 106,20
10, Περὶ συνέσεως 107,24
11, Περὶ γνώμης 108,13
12, Πρὸς τί συμφέρουσι ἡ σοφία καὶ ἡ φρόνησις 109,14
13, Περὶ φυσικῆς τε & τ' κυρίως ἀρετῆς, & τῶν κυρίως ἀρετῶν περὶς φρόνησιν ἑνώσεως 111,8

ΚΕΦ. ΤΟΥ Η.

1, Περὶ ἠρωϊκῆς καὶ θείας ἀρετῆς· καὶ περὶ ἐγκρατείας, & τῶν ἐναντίων 113,3
2, Ἀπορίαν πῶς ὑπολαμβάνων ὀρθῶς ἀκρατεύεταί τις 114,16
3, Περὶ τῶν εἰδότα, & μὴ, & πῶς εἰδότα ἐνδέχεται ἀκρατεύεσθαι 116,11
4, Πότερόν ὅτι τις ἁπλῶς ἀκρατὴς, ἢ πάντες κατὰ μέρος· καὶ εἰ ἔστι, περὶ ποῖά ὅτι 118,25
5, Ὅτι περὶ τὰ παρὰ φύσιν ἡδέα οὐ γίνεται ἀκρασία ἁπλῶς, ἀλλ' ἑτέρα τις κατὰ μεταφορὰν ὥσπερ λεγομένη 120,25
6, Ὅτι ἡ τῶ θυμῶ ἀκρασία ἧττον αἰσχρὰ ἢ τῶν ὑπολήψεων. περὶ διαφορᾶς ἡδονῶν καὶ νοσερᾶς ἀνθρωπίνης 122,7
7, Περὶ ἐγκρατοῦς καὶ ἀκρατοῦς, & καρτερικοῦ & μαλακοῦ 124,1
8, Ἀκρατὴς & ἀκόλαστος πῶς διαφέρουσι 125,22
9, Ἐγκρατὴς & ἰσχυρογνώμων πῶς ὅμοιον ἔχουσι, καὶ πῶς διαφέρουσι 126,25
10, Ὅτι οὐκ ἐνδέχεται ἅμα φρόνιμον καὶ ἀκρατῆ εἶναι τὸν αὐτὸν 128,10
11, Τὰ περὶ ἡδονῆς λεγόμενα, ὅτι οὐκ ἀγαθόν 129,10
12, Λύσις τῶν παραπεμένων, καὶ ὅτι ἡδονὴ ἀγαθόν 130,3
13, Ὅτι ἡδονή τις ἄριστον 131,6
14, Περὶ τῶν σώματος ἡδονῶν 132,26

ΚΕΦ. ΤΟΥ Θ.

1, Περὶ φιλίας 135,3
2, Τί τὸ φιλητόν 136,21
3, Περὶ διαφορᾶν τῆς φιλίας 137,14
4, Ὅτι οἱ ἀγαθοὶ δι' αὐτὴν & ἁπλῶς φίλοι, ἔπειτα καὶ συμβεβηκός 139,12
5, Τίνες φιλικοὶ, καὶ τίνα τῇ τῶν ἀγαθῶν φιλίᾳ ὑπάρχει 140,18
6, Ὅτι πολλοῖς εἴη τελείως φίλον οὐκ ἐνδέχεται· καὶ ποίαν τ' ἐν ἐξουσίαις φιλίαν 141,18
7, Περὶ τῆς καθ' ὑποχλὴν φιλίας 143,1
8, Περὶ τῆς ἐν τῷ φιλεῖσθαι μᾶλλον ἢ τῷ φιλεῖν ὕσης φιλίας, οἷα τῶν φιλοκολάκων 144,4
9, Περὶ τῆς πολιτικῆς φιλίας 145,17
10, Πολιτείας εἴδη τρία, καὶ βέλτιστα παρεκβάσεις 146,23
11, Περὶ τῆς καθ' ἑκάστην τῶν πολιτειῶν φιλίας 148,11
12, Περὶ ἑταιρικῆς φιλίας, καὶ συγγενικῆς, & οἰκονομικῆς 149,15
13, Περὶ τῶν ἐν τῇ χρείᾳ τὸ χρήσιμον φιλίᾳ ἐγκλημάτων 151,8
14, Περὶ μέμψεων τῶν ἐν ταῖς καθ' ὑποχλὴν φιλίαις 153,6

ΚΕΦ. ΤΟΥ Ι.

1, Ποῖα τὰ πρὸς φιλίαν σώζοντα 154,15
2, Τίνα πρὸς ἀποδοτέον 156,15
3, Περὶ τῶ διαλύεσθαι τὰς φιλίας, ἢ μή 158,1
4, Περὶ

4, Περὶ φιλικῶν ἔργων· καὶ ὅτι φίλος ὁμοίως εἰς ἑαυτὸν τε & τὸν φίλον, φαῦλος δ' ὅτι εἰς ἑαυτόν πως, ἅτ' εἰς ἄμοιρον φιλικῶς διακείμενος 159,5
5, Περὶ τῆς εὐνοίας 161,3
6, Περὶ τῆς ὁμονοίας 161,26
7, Περὶ τῆς εὐεργεσίας 162,23
8, Περὶ τῆς φιλαυτίας 164,6
9, Ὅτι & εὐδαίμων φίλων ἀπουδαίων δεήσεται 166,20
10, Περὶ ἀριθμοῦ τῶν φίλων 169,10
11, Πότερον ἐν εὐτυχίαις φίλων μᾶλλον δεῖ ἢ ἐν ἀτυχίαις 170,14
12, Ὅτι τὸ συζῆν ἱδιαίτατον ἔργον ἐν φιλίαις ἀπουδαίων τε & φαύλων 171,25

ΚΕΦ. ΤΟΥ Κ.

1, Περὶ ἡδονῆς 172,19
2, Εὐδόξου ἀπόληψις περὶ ἡδονῆς, & Πλάτωνος, & ἑτέρων 173,18
3, Ὅτι ἀγαθὸν ἡ ἡδονή, καὶ ὁ πᾶς αἱρετὸς & λύσις τῶν ἐναντίων λόγων 174,25
4, Τίποτε ὄντιν ἡδονή· & ὅτι πᾶσαν ἐνέργειαν πλεῖ 177,1
5, Ὁποῖαι ἡδοναὶ τοῖς εἴδεσι διαφέρουσι 179,12
6, Περὶ εὐδαιμονίας 181,26
7, Περὶ τῆς σκωπτικῆς εὐδαιμονίας 183,15
8, Ὁποῖοί φρένες μάλιστ' εὐδαίμων 185,15
9, Ὅτι περὶ ἀρετῆς οὐχ ἱκανὸν τὸ εἰδέναι, ἀλλ' ἔχειν & χρῆσθαι πειρατέον 188, 10

INDEX VERBORVM QVÆ IN ETHICIS ad Nicomachum explicantur, aut notatu digna sunt.

Ἀγαθὸς πῆς 12,8
ἀγαθὸν π 173,22 ἀγαθὸν φύσει 168,5 ἀγαθὰ κυριώτατα 11,4
ἀγαθῆναι ζῆν 113,18
ἄγευστος 188,24
ἀγνοίας ἁμαρτήματα 91, 20 ἄγνοια *an semper inuita* 37,11
ἀγνοοῦντες ἀλλήλους 161,27
ἀγνῶτες & γνώριμοι 70,10
ἀγοραία φιλία 152,4
ἄγριοι & σκληροί 75,6
ἄγροικος & ἀγροικία 32,4
ἀγυμνασία 44,28
ἀγχίνοια 106,27
ἀδίκαστος 34,23
ἀδελφικὴ φιλία 148,7
ἀδιάβλητος 139,28. 142,27
ἀδιάφοροι ἡδοναί 181,7
ἀδικεῖν 88,14. 97,20. π 93,13. ἀδικεῖσθαι 88,13 ἀδικεῖσθαι ἑκουσίως 97,18
ἀδίκημα 91,28
ἀδικία 88,9 πλεοναχῶς λέγεται 78,5 *non est in omnib. in quib. π ἀδικεῖν* 89,3
ἄδικον, ὠδράγμονα, αὐτίον 78, 12 ἄδικον ἢ φύσει ἢ τάξει 90,16
ἀδιόριστοι ἡδοναί 180,24
ἀδόλεσχοι 52,26
ἀνδὶς & ὀπίλυπτον 180,12
αἶγα δύειν 89,24.
ἀηδῶς 67,19 (76,9
αἰδῶς 32,9 αἰδεῖς πίεσ 5 *vnde dictus* 165, 14 *an idem qui* ἀκόλαστος 119,21 ἀκρατὴς θυμοῦ, τιμῆς, κέρδους 120,23. 119,8
ἀκραπύεσθαι 116,25 ἀκραπυόμενοι 117,27 (23
ἀκριβίσασθαι τὰς πέχρας 103,
ἄκλητον & αὐθύμως 171,18
ἀκολασία 30,14 περὶ πνα 123,17 *etiam de pueril. delictis vsurpatur* 56,4
ἀκόλαστος 23,18. 24,6. 124,11 *vt differat τῶν ἀκρατῶν* 119,22. 125,22 χείρων τῶν ἀκρατῶν 124,19. 126,21
ἀκολασαίνειν 29,25
ἀκύσιον 38,12 ἀκύσια πια
ἀκυστικός 20,17 (35,21
ἄκων π πράττει 38,10
ἀκρατὴς 114,7 πῆς 124, 5 *vnde dictus* 165, 14 *an idem qui* ἀκόλαστος 119,21 ἀκρατὴς θυμοῦ, τιμῆς, κέρδους 120,23. 119,8
ἀκραπύεσθαι 116,25 ἀκραπυόμενοι 117,27 (23
ἀκριβίσασθαι τὰς πέχρας 103,

ἀκειβοδίκαιος 96,22
ἀκριβολογία 63,5
ἀκροχειρίζεσθαι 38,8
ἀκρόχολοι 70,28
ἀλαζών 32,1.48,4.73,11
ἀλαζονεύεσθαι 74,14
ἀλαζονεία 31,28.74,20
ἀλαζονικός 74,21
ἀλείπτης 28,8
ἀλήθης & ἀληθία 31,27
ἀλήθεια 100,2 ἀλήθια, δόξης ὀρθότης 107,4
ἀληθεύεσθαι pass. 14,28
ἀληθευτικός 68,4.73, 14.74,23
ἀλλακτικὴ κοινωνία 85,26
ἄλογον διπλοῦν 20,9
ἄλυσις 177,16
ἁμαρτάνειν 22,1 ἁμαρτάνομεν πολλαχῶς 29,2 ἁμαρτάνειν τὸ προσῆκον 122,10
ἁμαρτωλότερος 34,14
ἀμεθοδεύτως ἔχειν 26,3
ἀμεταμέλητος 159,28
ἀμιγεῖς ἡδοναί 175,5
ἀμοιβὴν ποιεῖν 155,24
ἀμυντικὸς 70,19
ἀμφιδέξιος 90,7
ἀναγκαστικὴ δύναμις 190,3
ἀνακωλεύεσθαι 15,3
ἀναισθησία 55,7 ἀναίσθητος 23,19.30,16
ἀναίσχυντος 32,12.46,17 (2
ἀνδρεία 16,1 ἀνδρεῖος 48,
ἀνάλογον 83,3 ἀναλογία γεωμετρικὴ 83,4
ἀνάπαυσις 76,3.146,18
ἀναπλήρωσις 175,5
ἀναπόδεικτοι φάσεις 108,9
ἀναφορά 17,26
ἀνδραποδώδης 70,20 ἀνδραποδώδεις 75,16
ἀνδρεῖος 47,23.24,8 proprie qui 47,5 ἀνδρία 30,10. ii 46,11. 48,18 ἀνδρίζεσθαι 47,10
ἀνδροφόνος 35,4.69,20.71,
ἀνέγκλητοι 155,24 (17
ἀνέδην 126,20
ἀνεμένως 29,27
ἀνηγεύστρος 30,20 ἀνηγευστεία 30,18.57,10.62,7
ἀνεμπόδιστος 130,25
ἀνεπιτήμονες 192,13
ἀνεπιλήπτως 133,24
ἀνεύρετος 192,18
ἀνεψιοί 150,8
ἀνθικτέον 71,24
ἀνθρωπικὴ ἐνέργεια 185,16 ἀνθρωπικώτερον 71,11 ἀνθρώπινα φρονεῖν 185,5 ἀνθρωπευέσθαι 186,14
ἀνθρωπολόγος 68,10 (15
ἀνθυπηρετεῖν 86,4.169,
ἄνιστε 78,21 ἄνισος, ἄδικος 78,10
ἀνομοιοδεῖς φιλίαι 154,15
ἀνοσιουργοί 160,9
ἀνταποδιδόναι 70,27 ἀνταποδοτέον χάριν 156,18
ἀνευρυκλικός 67,15
ἀνευποιεῖν 188,5
ἀνπβαίνειν 20,6
ἀνπβλάπτειν 97,2
ἀνπδανιστέον 157,5
ἀνπδωρεῖσθαι 145,8 ἀνπδωρεαί 64,4
ἀνπκατηγορεῖσθαι 139,21. 142,22
ἀνπλυβωπέον 156,26
ἀνῆξουν 136,10
ἀνυπευθύνος 85,17
ἀνυπηνιάστως 85,23
ἀνππίην 71,28.125,3
ἀνπφιλεῖσθαι 144,18 ἀνυφίλωσις 137,3,16
ἀνυπευθεῖν 70,1
ἀνώνυμα πολλά 30,11
ἄξενος & πολύξενος repr. 65,19 (169,12 ἀξία τ χρημάτων, νομίσματι μετρεῖται 57,9
ἀόργητος & ἀοργησία 31,17.
ἀπαγορεύειν 97,1 (70,15
ἀπαγωγεῖσθαι 121,3
ἀπαθαναλίζειν 185,7
ἀπαιδαγώγητος 61,2
ἀπαντᾶν εἰς τὰς χεῖας 141,
ἀπάτη 43,3 (23
ἀπείπατος ἱππος 154,4
ἀπερισκεψία 30,26.62,23
ἀπέραντον 16,28
ἀποκεκλασμένος 79,8
ἁπλῶς, τὸ καθ' αὑτό 127,4
ἀπιδέχεσθαι & ἐπιμεῖν 165,
ἀποκλίνειν 61,2 (21
ἀπολαυστικός 4,23
ἀπομάττεσθαι 172,13
ἀπομιμνεύειν 68,9
ἄπιον & ἐργῶδες 164,2
ἀποπέμπτας 34,26
ἀπορία, δέησις τς διανοίας
ἄποσπεον 157,28 (115,22
ἀποσολαί 64,3
ἀποχεδιάζειν 79,8
ἀποχολάζειν ἔνλυσι 182,17
ἀποπλεῖσθαι 76,10
ἀποτείνεσθαι 25,5
ἀποφαίνειν 100,21
ἀπρακτεῖν 5,9
ἀπροαίρετα 91,19 ἀπροαιρέτως 27,6

ἀπροβούλευτος 126,2.91,19
ἀπροσηγορία φιλίας δήλωσις 140,25
ἀρχὴ φιλίας 161,17
ἀρχία 19,18
ἀρίσκεσθαι τοῖς αὐτοῖς 158,25
ἄρεσκος 32,6.70,27. 71,27. 170,10
ἀρεταὶ αἱ 20,23.29.9 ἀπαθεῖαι λῦπαι & πρᾳότητες 24,22 ἀρεταὶ διανοητικαὶ & ἠθικαί 20,18
ἄριστον 8,10
ἀριστή 81,27
ἀρτύειν 53,23
ἀρχηγός 150,10
ἀρχικὸς πατὴρ υἱῶν 148,18
ἀρχιθέωρος 62,17
ἀρχιτεκτονικοί 1,18.2,8
ἀσιτία 123,24
ἀσκητόν 13,4
ἀσεῖσι & σύμμιξις 65,10
ἀσωτεύεσθαι 70,11
ἄσχολοι 184,13
ἄτοπος 30,19.59,26 ἄτοπόν τινες 57,14
ἀτοπία 30,18.57.9,12
ἀπέχεσθαι 51,9,19.70,11
ἄπτεσθαι διώκουσι 151,3
ἀπορία 102,2
ἄπορος & εὔπορος 48,28
ἄπυρον 91,25
αὐθαιρέτως 45,12
αὐθέκαστος 73,14
αὐλητικῆς ἡδοναί 180,1
αὔξεσθαι 146,3
τὸ αὔταρκες 8,23,28
αὐτοάνθρωπον 6,12
αὐτέκαστον ibid.
ἄφαυρος 17,10
ἄφεσις τοῦ βίου 67,13
ἀφεκτέον 37,20
ἄφιλος 16,25 ἄφιλος & πολύφιλος repr. 169, 13 ἀφιλία 46,15
ἀφιλόπονος 31,7,10.69, 18 ἀφιλοτιμία 69,28
ἄφοβος 46,19 ἀφοβία 30,
ἀφροδίσια 53,26 (10
ἀχαριήτως 12,22
Βάδισις 177,16
βαύαυσις 64,18 βαυαυσία 30,26.62,22
βδρύσθαι ὕδατα 106,12
βασιλεύεσθαι 148,13
βαυκοπαῦρος 74,19
βίαιον τὸ 35,22
βιοτεύειν ἀκρατῶς 44,20
βιώμενοι ἀξυνοῦ 189,28
βλάβος 83,25
βοηθεῖν χρήμασι 80,7
βοεά 53,18
βουλεύεσθαι & λογίζεσθαι idē 99,14 βουλεύεσθαι & βουλευτὸν de quibus usurpentur 40,15.41 11 βούλευσις & ζήτησις 41,20 βουλευτικός 128, 21 βουλευτικὴ 105,19 βουλεύειν & προαιρεῖσθαι idem
βούλησις 42,15 (42,4 πίνων δοῖ 39,16 βουλητὸν 42,17 βουλητὸν & βουλευτὸν quorum sint 43,6
βοῦς & ἵππῳ ἔχειν 17,2
βωμολόχος & βωμολοχία 32,3.75,2,11
Γαμικῶς ἐτάρᾳ 64,20
γεωμαλίζειν 125,16
γαστρίμαργοι 54,17
γῆ ἐτή 133,19.150,17
γηιάσας 16,1
γήρησις, partus 164,4
γηρητὴς τῶν προάξεων 43,20
γλίσχροι 61,12
γναμπτὰ 108,13
γοάεσθαι & ἀγωγὴ 70,10
γοάεσμα διπλᾶ 4,8
γόνυ κνήμης ἔχεσθαι 164,19
γραμματικὸς 25,23
Δανείζειν 162,27 δανείζειν ἀφίλως 121,4
δεπτικὸς 68,14
δεσμὸς 23.16.24,8.30,15 δεσμαίνειν 29,25 δεσμὸς πεπόηται 121,21
δεσμεῖσθαι 110,26 δεσπότης
δεσμὸς 81,27 (110,23
διαπτυκὸν δίκαιον 89,12
δίπτυχος πλοῖς 34,16 δίπτυρος 143,17
δημιογέροντες 34,24
δημοκρατία 148,8
δῆλωμα 19,16
δῆλωμα 15,27
διαμαθεῖν τὰς ἡλικίας 148, 6 τῇ ἀρετῇ 158,21
διαμφισβητεῖσθαι 136,3
διαιρεμητικὸς 88,4 διαιρεμητικὸν δίκαιον 85,20
διανοητικὴ ὄρεξις 100,11 διανοητικαὶ ἀρεταί 20,18
διαιρεῖσθαι 82,14 (2
διαπνεῖ καὶ διὰ τὸ σῶμα 186,
διάπτωσις 161,5 (22
διατείνομαι πρὸς ἄθλον 165,
διατριβαὶ ὡς 161,1.178,27
διαφωνεῖν ὀρρος. πρὸς σωφροσύνην 11,1 διαφωνεῖν 164,12
διδασκαλικὸς λόγος 126,15
διεξοδικὰ χαμαιῶν 177,19
διηγητικοί 52,25

δίκαιος 12,9 δίκαιος, νόμιμος, ἴσος 78,11 δίκαιον unde dictum 84, 21. duplex 151,28 δικαιοσύνη πλεοναχῶς λέγεται 78,4 ἡ 88,2 δικαιοσύναι πλείους 80,25
δικαιῶσαι 93,4 δικαίωμα 90,19
δικαιοπραγεῖν 12,10 δικαιοπράγημα 90,19
δικανικοὶ λόγοι 191,20
δικαστὴς, quasi δικαστής 84, 22 δικαστική 105,19
δίκη ἡ 89,1
δμομολογία 155,23
διορθωτὴς διῃλίοις 172,12
διορίζεσθαι pro διαιρεῖσθαι 20,17
δισάζειν 116,26
δοκιμάζειν οἶνον 53,23
δολοπλόκος 123,3
δολοφονία 81,26
δόξα, opinio, quid 107,6
δοτικοί 61,7 (8
δῆλος, ἔμψυχον ὄργανον 149,
δουλαπατεία 81,26
δρομικοί 17,22
δωμάμες ψυχῆς 26,24
δυσδιάλυτοι 71,1
δύσελπις 48,11
δύσεις 32,7. 70,2. 73,1
δύσκολος ibid.
δύσπτοι 127,7
δυσωρεξίαι 17,14
δυσχεραίνειν τινί 168,1 τὸ εὖ ποιεῖσθαι 151,18 τὸ αἰσχρόν 189,9
δῶρημα 13,5
Ἐγκῦσι 81,23
ἐγκαταλείπειν 80,17
ἐγκεχωσμένος 25,6
ἐγκλήματα & μέμψεις 151, 14 ἐγκληματικὴ 151,24
ἐγκρατὴς 114,8 πὸς 124, 5 an idem qui σώφρων 119,22 unde dictus 165,13 ἐγκρατεῖς καὶ καρτερικοὶ 118,27 ἐγκράτεια 113,7 an virtus 77,2
ἐγκώμια, τί ἔργον ἔπαινος, τῆς ἀρετῆς 18,8
ἐγχώνυμα 25,6
ἐθίζεσθαι 21,10 ἐθισμὸς 10,22 ἐθισμοὶ 55,26 ἐθισόν 13,3
εἰδῆσαι διῃλίοις 139,4
εἰδαιμονία 177,23
εἰλικρινὴς ἡδονή 182,19
ἔρως, ἐρωτικὸς 32,1.73, 12.74,15 ἐρωτευέσθαι 74,22
εἰς δύναμιν 192,20
εἰσαῦθις 70,25
ἐκβλητὴς 133,19. 150,17
ἐκπονηρῶ θεᾶσθαι 163,3
ἐκστασις πάθος 161,7
ἐκβολὴ, iactura, in naufragio 36,4
ἐκκαλλίζειν 125,5
ἐκούσιον 38,14 ἑκούσιος ἀδικεῖσθαι 97,18
ἐκστατικὸς τῷ λογισμῷ 114,7
ἑκὼν πὸς 93,13,17 ἑκὼν πὸς πὶ ποιεῖ 97,2
ἐλαπωτικὸς 96,23
ἐλεύθερος 12,10.57, 22 πὸς 59,10.58,5 ἐλευθεριότης 30,17. 57,3
ἔλλογα & ἄλογα 173,19
ἐμμελῶς παίζειν 75,6
ἐμμενητικὸς 128,21 τῷ λογισμῷ 114,6 τῇ δόξῃ 127,6
ἐμπόδιος 132,8. 169,17 ἐμπόδιος τῆ ἐνεργείας 179,26 ἐμπόδιον τῆ φρονεῖν αἱ ἡδοναί 129,23
ἐμποδίζειν τὰς ἐνεργείας 15, 24 ἐμποδιστικὸς 131,17
ἐμφανέσταζον 143,20
ἐμφανίζειν 176,15
ἐνδυμάξ 82,27
ἐναντία 33,28 ἐναντίωσις 70,19
ἐνοίας κεφαλὴ ἔχειν 188,24
ἔντιμοι & ἄτιμοι 48,28
ἐξακελεῖν 7,10
ἐξακριβοῦν 179,20
ἐξαμελεῖσθαι 190,8,11
ἐξαργεῖν 11,23
ἐξὶς ψυχῆς 26,25
ἐξεταστίας τόπος 70,1
ἐξεργικῶς 11,23
ἐξιστάναι 55,23
ἐξορίζειν 189,21
ἐξωτερικοὶ λόγοι 19,5
ἐπαγωγὴ 101,4
ἔπαινος, & ἐγκώμια 18,8
ἐπαναγκάζειν 162,21
ἐπαναφορὰ 80,16
ἐπανιστῶ 153,25
ἐπανιτέον 14,24
ἐπανόρθωμα 96,2 ἐπανορθωτικός 84,10
ἐπδρκεῖν πολλά 151,27
ἐπαχθὴς νόμος 190,6
ἐπεισακτὸς ἡδονή 167,13
ἐπικτείνειν 8,26
ἔπεσε πάθεσι 165,27
ἐπήβολος 16,15

ὀπηνήρως 14,3
ὀπηδάτης 27,21
ὀπήδελος 122,28.128, 20
ὀπηζίνεσθαι 24,4
ὀπηδέξιος, ὀπηδεξιότης 75, 13.171,1
ὀπηδιδόναι εἰς ὦ 179,23
ὀπηδικάζεσθαι 31,8
ὀπήδοσις 10,12
ὀπηδισφημεῖν 113,23
ὀπηκής 73,26.76,25. 96,24 ὑς 94,5
ὀπηκὴς, ὁ συγγιωμονικὸς 108,15 ὀπηκῶν *ingenium sequax & morigerum* 189,19
ὀπηκὲς 108,15 τὸ 96,2 ὀπηκέστα 96,24
ὀπήσθοι ὀπηθυμίαι 54,8
ὀπηθυμητὰ 53,12 ὀπηθυμία πίνων ὄθι 39,11 αἰχίων τὸ θυμῷ 122,18
ὀπήκληρος γωνὴ 148,3
ὀπηλείπην 60,20
ὀπήλυπος 37,12.39,11
ὀπημελεῖσθαι τῶν φίλων 188,6
ὀπήνοσις 42,26
ὀπηπάθὴς 9,21
ὀπηπολαίωσε εἰργάζην 161,10
ὀπήσασθαι διχῶς λέγεται 117, 3 ὀπηῆμην 101,7 τὸ 100,23. 101,7
ὀπήφαλὴς 135,11
ὀπήπαγμα 122,13 ὀπηπακτικὸς 108,3
ὀπητείνην 98,18
ὀπήπρηξεῖς μὴμαι 159, 24 (15
ὀπήπτηδύην τὰ καλὰ 189,
ὀπήπύσιαι πμωρίας 189,21
ὀπήπτίμωα 44,4.48,26
ὀπήφανὲς 69,2
ὀπήψευκτὴς 154,9
ὀπήχαιρέκακος 32,16
ἐποιεῖδιστιήδοναί 176,5
ἐραιτιασὲ ἐπᾶν 64,20
ἔργον, *res ardua & diff.* 34,6 ἐργῶδὲς καὶ ὀπήπονον 164,3
ἐρυθραίνεσθαι 76,11
ἐρωπικοὶ οἱ ἐοὶ 138,12
ἐωθλῶν ἄπ' ἐωθλά 172,14
ἔασπερος, *ſ.* ἀσὴρ 79,11
ἑταιεικὴ φιλία 141,6. 170,8
ἔπροι αὐπὶ 150,2
εὔβελος τὶς 105,2 εὐβελία τί 107,13,23 εὐβελίας πέρι 106,21
εὐγνώμονες 108,13
εὐδαίμων ὡς 16,16 *quibus opus habeat* 132,2
εὐδαιμονία 8,15 πῶς ὑμῶν καὶ πλείων 18,11 πλεία 186,15 εὐδαιμονικὸς 12,25 εὐδαιμονικὰ 182,16 εὐδαιμοιεῖν, ἀζωὴν πῷ ἐῦζῶ καὶ εὖ περάπην 3, 23 εὐδαιμοϊσμὸς 74, 11
εὐδρέλυβος 137,25
εὐεκπὸς 181,12 εὐεκπὸν πὶ 78,1.77,23
εὔηπις 48,12
εὐεξία πὶ 77,24
εὑρετηπικὸς 171,13
εὐετηεία 11,14.135,9
εὐζωΐα 11,10
εὐήκοος 20,8
εὐημεία 13,1
εὐθαρσῶς 46,23
εὐβλιεῖν 14,2
εὐθηεαῖος 37,8
εὐκαλαφρόιηπι 74,19
εὐκαπάφορος 33,26.34, 18
εὐκεπιώιηῶος 59,23
εὐμεπάβολος 15,3.16,11
εὐμεπάπηξις 126,12.127,7
εὔνοι πίες 137,6 *a* φίλοις *diff.* 137,10 εὔνοια φιλία ἔοικεν 161,3
εὐπαθῶς κελεύθηῶος 31,26
εὐπιθὴς 56,11,15
εὐπρεπεξία 11,11
εὔρεπις 162,15
εὐτυχία 106,25
εὐσωίνῶος εἰς π 192,17 εὐσωίνῶοι & εὐξωνεσία 108,5,11
εὐσχημόνως φέρειν 16,5
εὐβάπιλος 32,2. 75,6,11, 27
εὐβαπιλία 32,2
εὔβοπι 75,7
εὐπιχία & εὐδαιμονία *quibusdam videntur idē* 132,7. *diuersa* 13,1
εὐϋπβλῆῶος 64,16
εὐφιλοπιμῆῶος 63,17
εὐφυία 45,17
ἐφεύρεσθ 153,2
ἐχθεαίνην πια 190,4
ἐχόμενα, *sequentia* 168 15
εὔχεσα 192,15
ἑῶος, *ſ.* ἀσὴρ 79,11
Ζεὺς πατὴρ 147,22
ζημία 84,9 ζημιᾶσθαι 85,11
ζῆν πίσιν ἐείζεται 168,6
ζητεῖν & βυλεύεσθαι *diffe-*

ημι 106,20
Ἡδὺ ἑκάστῳ τί 11,28
ἡδέα φύσει πάντα 134,9
ἡδοτὴ πόθεν 177,1
ἠθικὴ ἀρετὴ 20,20 ἠθικὴς ἀρετὴ etymon 21,7
ἠθικὴ φιλία 152,8
ἥλιος 65,7. 70,17
ἡλιξ ἥλικα 150,6
ἡμεροτημένοι 68,22
ἡμιτόνιον 128,19
ἥμισυ τοῦ παντὸς πλεῖον 10, 25 (115,2
ἡρεμαῖος & ἰχυρὸς oppos. 48,17
ἡσύχιοι 47,8
Θεῖα πάθη ἀνθρωπι 47,8
θαρρηδέα 47,16. 48,18
θεόπεμπτος 13,8
θεόδοτος 13,6
θεσπύματα 192,11
θεῖος ἀνὴρ 113,18
ἵπποι 68,7
θιασῶται 146,13
θρασὺς 23,17. 30,12. 48,4
θρασύδηλοι 48,7
θρίωπικός 171,7
θυμὸς & ὀργὴ θυμία diuersa sunt a προαιρέσει 39,12
Ἰατρεῖα 24,16 ἰατρικοί 192,9
ἰδιογνώμονες 127,13
ἴδιοι ὀργὴ θυμίαι 54,7
ἱδρυμένως & ἁβρῶς 15,6
ἱππικῆς artis species & genus 1,15
Ἴσον 84,19 ἰσότης φιλότης 164,19 ἰσάζειν 83,28 ἰσάζειν τὰς ὠφελείας 151, 11 ἰσχνῶς 6,2
ἰσόρροπος 137,15
ἰσόρροπος ἡμῖν 155,27
ἰσχνάζεσθαι 67,26
ἰσχνογνώμονες 127,7,12
ἰτητικός 50,9
Καθεύδειν 121,6
κακηγορεῖν 79,6 κακηγορία 81,28
κακολόγος 68,12
κακοπιοί 68,22
κάλλος 65,10
κανονίζειν 25,6
κάρπιμα 68,15
καρπεικὸς πῦρ 124,6 καρπεικῶς ζῆν 189,11
κατ' ἀλήθειαν 173,25
καταδεέστεροι 143,22
καθαζῆν 15,15
κατάκλισις 157,22
καθακούειν αὐλοιῶδος 179, 28 (188,19
κατακώχμος ἐκ τοῦ ἀρεοῦ
καταλαμβάνεσθαι 52,13
καθαπίλτης 38,5
καθαπλὴξ 32,11
καθασκιαρίζειν seu καθασμικρωύειν 152,25
καθαφὰς 100,21
καταφανὴς 48,11
καθαφρονητικός 68,3
καπικὰ, id est, καπφόνευθα 92,24
κατήκοος 20,11
καχεξία 77,22
κέρδος 84,8 κερδαίνειν 85,11 (11
κιβδηλεύειν νόμισμα 158,
κιθαριστὴς 9,27
κίμβικες 61,12
κίστηες 38,7
κλεὶς, vox homon. 78,8
κληρονόμος βασιλεῖ 147,5
κλοιὸν 81,25
κοινὰ τὰ φίλων 145,22. 164,18 (20
κοινωνίας βλάβαι τρεῖς 91,
κοινωνικὴ φιλία 149,17
κολάζεσθαι, castigari 56,15
κόλαξ 32,7. 68,7. 70,28
κολοιὸς πρὸ κολοιόν 136,5
κομίζεσθαι τὸ ἴσον 153,1
κοσμιότης opposita τῇ ἀκολασίᾳ 33,27
κτῆμα 63,11
κυμινοπρίσης 61,16
κωλιὼπαῖα 38,11
Λαμπρωνίδης 62,24 λαμπρωνίδαι τοῦδε μέλος 64,20
λειτουργία 153,10
λῆψις καὶ δόσις 57,7
λοιχοῦς 38,7
λόγος, seu ὀρθὸς λόγος 55, 20. 59,28 λόγος ὀρθὸς 98,14 99,2. 111,27
λογιστικὸν ψυχῆς μέρος 99,15
λοιδορεῖν 75,25 λοιδόρημα 75,24
λύμαι 181,17
λωποδύτης 62,1
Μαθητὸν 13,3 μαθητικός 106,7
μάκαρες qui 17,28 μακάριος, quasi μᾶ χαίρων 129,15 μακάριος & εὐδαίμων diff. 16,10, 21
μασσαγέται 119,20. 124,5. 26 μελαγχία 48,21 μελαγχίας εἶδος 124,20. 26
μάταιος 74,4
μεγαλοκινδυνίαι 67,13
μεγαλοπρεπὴς & μεγαλοπρέ-

πρέπεια 30,24
μεγαλόψυχος 65,5 μεγαλοψυχία 31,1
μεθύσκεσθαι ταχύ 126,3
μεθυσκόμενοι 51,5
μηδέτι τοῖς ἀνθρώποις εἰς φύσιν πλευτᾶν 129,6
μεσιτά 81,19
μεσίδιοι, *sen* μεσόδικοι 84,14
μέσον καὶ ἄκρον τί 28,25
μέσον τῶν πραγμάτων 28,1
μεταβολὴ, γλυκύ 134,17
μετάδοσις 86,1
μεταμελητικός 124,12
μεταπείθειν 127,14
μεταρρεῖν 162,15
μεταρρυθμίσαι 188,25
μεταφέρειν, *in metaphoricæ locutionis signif.* 161,16 μεταφορά 123,18
μηδοπᾶν 16,25
μιμεῖσθαι 173,21
μήποτε, *ſ.* ὄφελε 173,8
μητρικὴ πρᾶξις 157,21
μία ψυχὴ, *proverb.* 164,
μιαφόνος 184,15 (18
μικροκινδυνος 67,12
μικροπρεπὴς 64,25 μικροπρέπεια 30,26.62,22
μικρόψυχος 65,13.68,20 μικροψυχία 31,1
μισητά 181,9
μίσθωσις 81,23
μισᾶς λυθῆναι 89,24
μισοίκακος 68,8
μοιχεία 81,25
μολύβδινος κανών 96,18
μοναδικὸς ἀριθμὸς 82,19
μόναρχοι 47,5 μοναρχίαι 146,28
μόνιμοι φίλοι 144,24
μονότης βίος 8,23
μοιῶδαι 174,6
μοιώτης 12,26.141,4. 167,5,24
μουσικὴ τέχνη 131,7
μυελοπλάσιος 123,27
Ναὶ & μή 43,10
ναυπηγικὴ 1,12
νεαρὸς τὸ ἦθος 3,12
νέμεσις 32,12 νεμεσητικός 32,14
νομή 82,28
νομικὴ φιλία 152,3 νομικὸν δίκαιον 89,23
νόμισμα 86,17,25.87,11 *unde dictum* 87,20
κοινὸν μέτρον 154,20
νομίσματι μετρεῖν 57,9
νομοθεσία 105,18
νομοθετικός 190,14
νομοθετικὴ 105,13
νοσηματώδης 121,7
νοσηματωδῶς ἔχειν 121,
Ξένιον ὑποδοχαί 64,3 (13
ξενία 169,10 ξενικὴ φιλία 138,7
ξυνιέντες 173,16
Οἰκηρός 74,16
οἰκείων φροντίζειν 70,12
οἰακίζειν 172,21
οἰκοδομικὴ 8,3 οἰκοδομικὴ τέχνη 177,7
οἰκονομία 105,18 οἰκονομικοί 102,22
οἰνηρὰ μέρα 90,9
οἰνοφλυγία 45,3
οἰνωμένος 117,18.128,17
ὀκνηροί 68,26
ὀλιγόφρων 60,22
ὀλοφυρτικός 68,13
ὁμογαμοῖεῖν 161,28. 164,18 ὁμογαμοτεῖν ἑαυτῷ 159,15
ὁμοδοξία 161,26
ὁμοεθνεῖς 135,19
ὁμοήθης 148,26 ὁμοηθέστεροι 150,18
ὅμοιος ὡς τὸ ὅμοιον 136,5
ὅμοιον ὁμοίῳ φίλον 158,15 ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ ἐφίεται 136,12
ὁμοιοπαθεῖν τινι 4,27
ὁμοίωμα τῆς φιλίας 139,12
ὁμόλογος 47,4 ὁμολόγως ἔχειν 100,2
ὁμολογία, *conuenta* 73,22
ὁμολογουμένως 173,28
ὁμομαθὴς 148,25
ὁμοιοῦσθαι 161,28.162,1,4 ὁμόνοια, φιλικὸν 161,26 ὅμοιόν πτῆ φιλία 135, 24 πολιτικὴ φιλία 162,
ὁμοφωνεῖν 20,9. (11
ὁμοιαζοπιεῖν 31,25
ὄνος σύρματ' ἂν ἑλοῖτο μᾶλλον ἢ χρυσόν 180,5
ὀξυφωνία 68,19
ὀπτῆρ & ὀπτήεις 121,12
ὄρασις 177,2 (8
ὄργανον, ἄψυχος δῆλος 149,
ὀργὴ ποιεῖν 123,8 ὀργίλος & ὀργιλίστης 3.1,16.
ὀργίζειν 92,6 (70,24
ὄρεξις διανοητικὴ 100,11
ὀρεκτικὸς νοῦς *ibid.* (107,9
ὀρθότης πλειοναχῶς λέγεται
ὀρθοῦν, *corrigere* 34,22
ὀρθοδοξεῖν 126,16
ὁρμᾶν τῶ ἀκρατῶς 20,3
ὁριθμὰ κρέα 105,8
ὀχλῶς 24,20

ὅπ, primum est & principium cuiusque rei 4,11. 10,21
ὀφθαλμῶντες 176,9
ὀχλεῖσθαι ὑπό τινος 161,16
ὀψοποιικὴ τέχνη 131,7
Πάγκακοι 8,27
παγχάλεπος 142,2
πάθη ψυχῆς 26,22
παιδικὸν δῶρον 64,14
παιδιά 75,15. 76,4 ἔοικεν αἰαπαύσει 183,4 αἴτησίς τις 125,11 παιδιῶν αἱ ἡδεῖαι 182,10
παιδιώδης 125,10
παίζειν ὅπως ἀναπαύσῃς 183,3
παμφάγον εἶδος 123,20
παναίσχης 12,26
πανοῦργοι & πανουργία 110, 26 (20
παντὶ παντὸς 15,19. 16,
παντοδαπῶς 29,8
παρᾳγγελία 23,4
παρακαθῆκαι 81,23. 91,13
παρακελεύσεις 91,25
παράνομος 78,10
παρασείειν 66,4
παρασάτης 80,17
παρατίθεν, ininungere 49,
παραφέρεσθαι 20,2 (15
παραφύεσθαι 136,13
παρεγκλίνειν sese παρεκκλίνειν 21,8
παρεκβαίνειν 4,20. 71,15. 147,17 παρεκβάσεις τῶν πολιτειῶν 146,27. 148,28
πάρεργα τῶν ἔργων πλείω 10,18
παρετέον 173,2
πάροδος, proditio in publicum 64,21
παροιμιάζεσθαι 79,11
παρορμᾶν 188,17
παρρησιαστικὸς 68,4
πάρφασις 123,5
πατεικὴ ἀρχὴ 147,22 πμή 157,21 πατεικὸν δίκαιον 89,12
παῦλα 71,2
παχυλῶς & τύπῳ 2,26
πεθάρχειν τῷ λόγῳ 189,22
πέδιον ἱδρῶ 156,16
πεδίαπον 12,7
πείλυπος 66,21
πειμάχια 164,28. 166,5
πειρᾶσθαι ἑαυτῷ τὸ καλὸν 165,8. 166,5
πειρᾶσθαι πρὸς ἀρετὴν 13,11
πείρωσις 81,27
πικροί 71,1
πλεονέκτης ἄδικος 78,10
πιγομένῳ τί δεῖ ἔπι πίνειν 116,4
πόθεν πῆ 177,15,17
ποιεῖν, πλαχῶς λέγεται 94, 13 (13
ποίησις & πρᾶξις diff. 101,
ποιμὼν λαῶν 148,15
ποιᾶς 42,3
πολιτεία plerisque ἡ δημοκρατία 146,26 πολιτικὴ 105,14,18 πολιτικῆς ἰδέαι 105,19
πλοσῶς 181,25
πλυσής 149,20
πολύκοινος 13,11
πολυφιλόπαιος 170,3
πολυωφελές 3,15
πονεῖσθαι πρεί π 18,17
πρνοβοσκοί 61,22
πραγματεύεσθαι πεί τι 19,1
πρακτικὸς τῶν καλῶν 13,23
πρακτικὴ ζωή 9,20
πρᾶοι 31,15. 35,3
πραότης 31,15. 70,5
πρεσίσις 81,22
πρεπόντως 64,6
πρεσβυτικοὶ καὶ φιλικοί 140, 26. 141,18
Πελαμικὴ πάχα 16,10
πρεσαγωγεία 81,26
πρεσαίρεσις 100,11 τί 99, 24 πρεὶ τίνα ὁδοί 39,23 τίνων 91,18 ἐκούσιον 39,2 πρεσαιρέσιος etymologia 40,13 πρεσαιρετὸν ἐναντίωσις ἡ ὀπθυμία 39,10
πρεσαιρετὸν 100,12. idem quod βυλευτὸν 42,4
πρεσβαῖα Διὶ καὶ θύειν 89,
πρεσβυλεύειν 91,19 (25
πρεσθρυλλίζειν 125,15
πρεσγίνεσθαι 40,8
πρεσδιαγράφεσθαι 189,4
πρεσδιομολογεῖσθαι 22,26
πρεσεγείρειν 125,17
πρέσεις χρημάτων 30,19
πρεσεικὸς 59,3 πρεσετικῶς 63,5
πρεσήδεια 161,11
πρεσλυπεῖν 175,28
πρεσπτὴς 48,15 πρεσπτία 125,12
πρεσπλακισμός 81,28
πρεσπαραπεῖν 173,11
πρεσδιοικίζεσθαι 101,8
πρεσεπιτιθέναι 120,17
πρεσθεῖναι τὸ ἐλλεῖπον 10,12
πρεσοφείλειν 67,16
πρεσπαίειν 161,9
πρεσπούημα 73,10 πρεσποιη-

ποιητικὸς 73,11 περὶ ποιητικὸς αἱρέσεως 48,5 περὶ πλαίειν 97,28 περίπλασμα 97,27 περὶ ῥέπειν & ὁρμᾶν 188, περὶ τὴν ἀρχὴ 157,3 (17 περιφανὴς 51,10 πρώτως, δευτέρως 143,16 πῆσις 177,16 Ῥάβδωσις κίονος 177,10 ῥητορικὸν 3,4 ῥυπαίνειν 12,24 Σαθρὰς ἱδρυμένος 15,6 σάρκινοι 51,27 σεῖος αἰὴρ 113,18 σιναμωρία 123,19 σιτηρὰ μίξα 90,9 σκληροὶ 75,6 σκοπὸς ὃξοτὸν 2,5 σκυβέμος 16,7 σκώπτειν 75,20 σκῶμμα 75,24 σοφιστικὸς 68,18 σοφὸς ἀνὴρ 9,28 σπασίζειν 162,8 στέργειν τὸ κοινὸν 189,9 ὥστε ὡς τέκνα 163,12 στοχαστικὸς τοῦ ἀρίστου 105,2 στρατηγὸς ἀγαθὸς 16,6 στρατηγικὴ 1,13.8,3 συφοὶ, ἢ φιλικοὶ 140,26. 141,18 συγγένεια καὶ φιλία 149,19 συγχέω 108,16 συγχωμοτικὸς 70,15 συγχωμοτικὰ 92,16 συγχέαμματα non sufficiūt medico futuro 192,10 συγχυμάζεσθαι 172,5 συγκεχυμένως 114,11 συγκυμαίνει τὰ κάρπιμα 146,19 συγκωδεύειν 172,5 συγκωμητεῖν 172,5 συζῆν 169,4 συκᾶν 61,28 συκοφαντεῖας 171,4 συμβαίνεσθαι πολλά 153,12 σύμβιοι 170,16 συμβιοῦν 71,11 συμβιωτὸν 151,4 συμμένειν 85,28 συμμεταβαίνειν 14,21 συμπείθειν 71,5 συμπαραινεῖσθαι 2,28 συμπεριλαμβάνειν 11,15 σύμπλοι 145,19 συμπλοϊκὴ φιλία 149,17 συμπορεύεσθαι 146,5 συμφανὴς 13,17 συμφιλοσοφεῖν 172,6 συμφοιτητὴς 151,7 συμφύτερον 61,5 συμφῶναι 117,20 συνάδειν τῆς ἕρξεως 187,28 συναθαίνεσθαι 168,25. 169,2 συνακολουθεῖν 15,4 συναγωνιᾶν καὶ συλχαίρειν φιλῷ 159,10 συνάλγεμα 22,9 συνάλγεμάτων δύο εἴδη 81,21 συναναγῶσαι τοῖς λεγομένοις ἄγαν 139,5 συναριθμεῖσθαι 9,2 συναύξειν 179,24 συναύξεσθαι 172,11 συνάχθεσθαι 170,2 σύνδεσμος τὰ τέκνα 151,2 συνδεῖν 141,5.151,22. 159,10 συνδιαμβεύειν 151,23 συνδυάζειν 82,28. 60,6 σύνεσις 150,10 συνειδὼς λόγος 117,25 συνίπασι 70,24 συνεπικοσμεῖν 15,24 σύνεσις & φρόνησις non sunt idem 108,3 unde dicta 108,10 συνήθειαι 170,2 συνδιώκειν 70,14,17,26 συνομνύειν 140,27.141, 4.169,27.172,6 μετά τινος 160,17 συνθέλειν 161,8 σύνθρονοι 171,6 συνίασιν 192,5 συνιδεῖν 192,26 συνίεναι, τὸ μαθάνειν 108,11 συνικεῖσθαι 14,23.16,27 σύνοδοι, connectus 146,19 συνοικεῖσθαι τύχῃ 149,23 σύνοροι πολιτεῖαι 147,14 σύνδεσμος 150,6 συνῳδὸς 11,19 συνῳδὰ πῆς ἔρξεις λόγοι 173,15 συστέλλειν 171,8 σφαιρᾶσθαι 38,6 σφάλλειν 97,3 σχῆμα βασιλείας 147,21 σχολαίως 171,21 σώφρων 55,11.65,9 σωφροσύνη 30,14. unde dicta 102,23 σωφροσύνης πέρι ζωῆς 150,4 (52,16 τεκνοποιία 150,23 τηλοῦ διαφορά 1,8 τέλειον 8,12,14 τελεία ἀρετὴ 79,15 τελειοτάτη ἡδονὴ 178,10 τράγφος, ἄνευ φόνου 15,20 τυκλικὸς ἀγαθὸν 107,13 τύχη ἡ 102,1 τύχη τύ-

χωλ ἔρξε 101,28
πχάζειν 101,21
πτᾶσθαι 12,24
πλσις τειχῶν 121,8
ὑμὴ καὶ ἡδονὴ 89,11 ἀρετὴ ἆθλον 66,7 ὑμεῖ 48,27
ὑμᾶν πολλῶ 156,13 πμίαμα 146,25
ὑμοκρατία 146,27.147, 14 πμοκρατικὴ πολιτεία 146,25.148,5,26
πμωρεῖσθαι, *pœnas sumere*
ζιχωρυχεῖν 97,17 (50,26
ζκισαι 61,23
πραγματίζειν 180,7
πείλυφον 177,12
πείχωτον 102,26
ζοχίζεσθαι 132,4
πευφή, μδιακία ὡς 124,26
πρώξις ὀνύχων 121,8
πύπω δίβθεῖν 2,26.181,27 τοῖς τύποις εἴρηται 188,11
πύραννοι ὧνες 89,12 πυραννὶς 146,28.147,5
Ὑδερος, *morbus* 125,25
ὑμενόμεναι φιλίαι 170,8
ὑπαδίαγμα 86,25
ὑπαναίσασις 157,22
ὑπαραγαπᾶν 163,11
ὑπαπαθήσκειν 166,3
ὑπαβεβλημένως 53,4
ὑπαδεχόμενος 144,5
ὑπαθόπαι 66,24
ὑπαπλαθῶναι 54,15
ὑπατείνειν 49,28.157,1
ὑπήκοος τῷ νόμων 18,18
ὑπηρετητέον 156,18
ὑπόζυγος 47,6
ὑπομενητικὸς 46,27
ὑπόνοια 75,19
ὑποσημαίνειν 40,13
ὑποφαίνεσθαι 6,19
ὑφάπτης 7,21
ὑφηνημένος 31,13
Φανδόφιλος 68,1
φανδόμισος 68,1
φάρμακεία 81,25
φαῦλοι 61,12
φθονδός 32,15
φίλος & φιλία 32,5 φίλος πός 159,6 ἄλλος αὐτὸς 160, 2 ἕπερος αὐτὸς 168,27 φίλος & ἡδονῆς 173,24
φιλαλήθης 73,26
φιλάνθρωποι *laudãtur* 135,
φιλαρέσως 12,3 (20
φίλαυλοι 179,26
φίλαυτοι 164,8,25 *cur repr.* 165,4
φιλανδεῖς 140,11
φίλησις 163,26. *differt a* φιλίᾳ 141,10. *diff. ab* εὐνοίᾳ 161,5 φιλητὸν ὑ 136,21,24 φιλητικὸς 52,22
φιλικὰ 141,20 φιλικοὶ ὑνες 140,26 φιλικὴ ἀναβολή 152,6 φιλικῶν πλῆθος 169,20 φιλικὸν πόλιν 160,20 φιλικώτατον τὸ 169,25
φιλικῶς δίακεῖσθαι πρὸς ἑαυτὸν 160,27.161,2
φίλιππος 12,1
φιλοδίκαιος 12,2
φιλόκαλος 12,4.69,20
φιλοκίνδυνος 67,12
φιλοικοδόμοι 179,23
φιλοκόλακες 144,5
φιλομάθια 52,21
φιλόμυσοι 179,22
φιλόμυθοι 52,25
φιλόπονος, φιλοπμία 31,6,9
φιλοζωῆς 12,1.69,22. 54,19 (22
φιλόφιλοι ἐπαγωνῶνται 144,
φόβος πὶ 46,13
φοερὰ πὶ 177,15 φοερᾶς δίαφοραί 177,16
φορτικεί 75,2 φορτικὸς ἔπαινος 186,22
φροιμάζεσθαι 3,17
φρόνησις 105,17 πὶ 103,3 *quid differat* πὶ σωέσεως 108,3 φρόνιμοι πίνες 102,8,20 (124,2
φυχαὶ ορρος. ταῖς ὀπθυμίαις
φυλέται 157,24 φυλετικαὶ φιλίαι 149,17
φυσικὸν δίκαιον 89,22
φυπικὸς 20,10
Χδιεπεί 71,7 χαλεπαίνειν χδιποπιπικὴ 1,15 (71,8
χαυῶος 65,12,26.68,21
χαυότης 31,1
χροτέχναι 105,16
χρηγεῖν κωμῳδεῖς 64,21 χρηγεῖσθαι 16,17 χρηγεῖσι τοῖς ὀκπ 187,19
χρήματα 57,8
χρῆσις 57,23.81,23
χρήσιμον πὶ 136,23
χρόνιος ἀπωσία 140,23
χρονίζεσθαι 161,17
Ψεκπὸς 35,6
ψεῦδος 73,18
ψυδομαρτυρία 81,26
ψύσις 74,9
ψήφισμα 96,17 ψηφισματῶδη 89,26
ψυχῆς πάθη, δυνάμεις, ἕξεις 29,21 ψυχικαὶ ἡδοναί
Ὠιή 81,23 (52,20

IN-

INDEX RERVM QVÆ IN ETHICIS ad Nicomachum visæ sunt memorabiliores.

Absentium desiderium 161,12
Actionum omnium finis qui 2,1. 7,27. 8,4 *actionis & veritatis arbitriũ in animâ est penes tria, sensum, mẽtem, appetitum* 99,19
Addere quod deest, cuiusuis est 10,12
Æquitas, & æquũ 95, 16 *æquum quid* 96,2
Agathonis locus de arte & fortuna 101,27
Amabile quid 136,21
Amicus quis 159,6 *alter idem* 160,2. 168,27 *amicus bonus* 141,14 *amici boni est, indigenti subministrare* 153,14 *amicorum sola præsentia iucunda* 170, 20 *amicorũ virtus, amare* 144,23 *amicorum numerus* 169,10 *amicis prospero an aduersorerũ statu magis egeamus* 167,3. 170,14 *amicis opus habet etiã beatus* 166,20
Amicitia 135,3 *res necessaria* 135,5 *inter quos coeat* 140, 18 *cũ multis perfecta esse nequit* 141,18 *inter bonos intercedit simpliciter, inter ceteros vero per accidẽs* 139,12 *an alicui secum sit* 160,3 *quib. conseruetur* 154,15 *dirimi debeat, nec ne* 158,1 *amicitiæ officia; & quod bonus ergase & amicum eodẽ modo sit affectus, malus aũt nec in se nec in alium amici animũ gerat* 159,5 *differẽtiæ* 137,14 *species tres* 137,15. 151,8 *amicitiæ in triplici reipubl. genere quales* 148,11 *amicitia inter coniuges naturalis* 150,21 *amicitia cũ sodalibus, cognatis, familiarib. seu domesticis* 149,15 *amicitia ciuilis* 145,17 *amicitia vtilitate contracta quib. criminationib. sit obnoxia* 151,8 *amicitia cum iis qui potestate sunt præditi, qualis* 141,18 *amicitiæ genus in excellẽtia positum* 143,1 *amicitiæ in excellẽtia quadam positæ quib. exagitentur dissidiis* 153,6 *amicitiæ genus quo quis amatur magis quã amat* 144,4 *amicitia iuuenũ* 138, 8 *amicitiæ bonorum quæ insint* 140,18 *amicitiæ celebriores inter duos fuisse memorantur* 170,8
Amor causas habet tres 137,1 *amor in parẽtes & liberos interdũ nimius* 120,11 *amor sui duplex* 164,6 (3
Anacharsidis gnome 183
Anaxagoræ sententia de viro beato 187,21
Anaxãdridis scomma 128,23
Animæ pars duplex; & diuisio virtutis 18,14. 99,7. 103,7 *animæ ingenerãtur tria* 26, 21 *in anima penes tria est actionis & veritatis arbitrium, penes sensum, mentẽ, appetitum* 99,19 *animæ virtutes* 99,3
Aquæ ponderosæ malæ 106,12
Ars 101,12 *quid* 102, 1 *ars & fortuna fere circa eadem* 101,26
Asinus paleas auro præfert 181,5 (8
Auiũ carnes quales 105,
Beatus quibus indigeat 132,2 *indiget amicis* 166,20 *a misero dimidia vitæ parte nil*

differt 19,17
de Beatitudine 181,26
beatitudo, respulcherrima & iucũdiſſ. 12,15
ſit ne e numero rerum laudabilium an honorabiliũ 17,17 *non eſt voluptas, nec honor, nec virtus, nec diuitiæ* 4, 20 *perfecta quæ* 184, 27. 186, 15 *beatitudo humana* 18,23 *de beatitudine contemplatiua* 183,15
Beneficium dare, magis proprium eſt virtutis, quã accipere 57,26
Beneficentia 162,23
Benenolentia 161,3
Biantis apophthegma de imperio 79,18
Boni & mali vnde fiamus 22,2. 188,28 *boni ſimus aſſuetudine* 21,26. *& bonorum conſuetudine* 172,14
Bona cõſultatio 106,20
Bonum quid 173,22 *per ſe amabile* 136,27 *bona duobus modis dicũtur* 6,24 *bonorum triagenera* 11,2 *bonũ ſummum* 1,6. 3,18 *bonum ſummum nõ eſt commune quid ſecundum vnam ſpeciem* 5, 19 *bonum humanum quid* 2,15 (26
Braſidæ ſacrificia 89,
Cædes ſui ipſius punitur 97,6
Calypſo Homerica 34,12
Carcini Alope 125,4
Cercyon 125,4
Chamæleontis mutabilitas 15,5
Cibus & potꝰ qualis proſit corpori, qualis obſit 23,12 (*ſus* 155,7
Cytharœdꝰ promiſſis eluſit 169,21
Ciuitatis modus
Cœli & terræ mutuus amor 136,8
Cogitatiui habitus quinque 100,20
Communionis offenſio triplex 91,20
Concordia 161,26 *amicitiæ ſimilitudinem habet* 135,24
Conſilium in bona conſultatione primũ quæritur 107,9 *mature exequendum* 106,26
Conſuetudinis & conuictus virtus & vitia 71, 26 *conſuetudine cũ bonis boni ſimus* 168,3
Continens & incontinẽs 124,1 *continẽs & pertinax quid ſimile & quid diſſimile habeant* 126,25 *continentia & incontinentia* 128,27
Cõtractus ante inuẽtam pecuniam qui 87,24 *contractus voluntarij non veniunt in ius* 156, 7. *cõtractus duo genera* 81,21
Conuictus ſolẽnes quando potiſſimũ fiant 146,19
Cõuictus hominũ 169,5
Crudelia ingenia 121,1
Cupiditas iræ turpior 122,18 *cupiditates ſeruiles & ferinæ* 53,20 *cupiditatum ſpecies diuerſæ* 54,7
Dei actio 186,27 *Dei voluptas vna & ſimplex* 134,15
Deliacũ epigrãma 12,16
Deliberatio de quibus 41,11. 40,15
Delicta parua reprehẽſione nõ merẽtur 71,15
Demodoci iocus in Mileſios 126,7
Deſiderium abſentium 161,12 (25
Dimidiũ toto maius 10,
Diſcimus faciendo 21,22
Diſciplina recta quæ 24,
Diuinus vir 113,18 (12
Ebrij duplas luũt pœnas 44,4 (*leant* 37,3
Eligi qua pro quibus ſo-
Endymion 186,25
Epicharmi dictũ 163,3
Equi virtus 27,20
Eudoxꝰ de voluptate 18, 4. 173,18 *Eudoxi vita & mores* 173,24
Eueni diſtichon de exercitatione & conſuetudine 129,5
Euripidis locus de curioſitate 105,22
Exercitatio altera natura 129,6 *exercitia nõ niſi moderata proſunt* 23,11

Ex-

Exteris quam domesticis minor debetur cura 70,12
Facere, multiplici significatione dicitur 94,13
faciēdo discimus 21,22
Faceti, & cōtrarij 74,25
Felem metuere 121,21
Finis spectandus 14,7 *respōdet hominis qualitati* 45,8 *finium differentiæ* 1,8 (47,13
Formidabilia differetia
Fortis proprie qui 47,5 *fortitudinis definitio* 46,11 *propria* 51,18 *extrema* 47,28 *fortitudinis non germanæ modi quinq;* 48,24
Fortuna & ars fere circa eadem 101,26 *fortunæ accusatio* 59,5
Funera quorum præsentiam requirāt 157,16
Glauci & Diomedis permutatio 93,24
Graculi cum graculis congregantur 136,5
Hesiodi locus de viro bono 4,14 (10,6
Hirūdo vna nō facit ver
Homeri Margites 103, 27 *Homerici reg.* 42,19
Homo diuinitatis aliquid habet 185,1 *natura est animal politicum* 8,25
Honor solis bonis debetur 67,1 *virtutis præmium* 66,7 *honorum cupiditas* 69,10
Honestum, virtutis finis 47,18
Hospitum exceptio 64, 3 *hospitalitatis modus* 169,11
Ignorātiæ delicta 91,20 *ignorantia omnis an inuita* 37,11
Imperium prodit hominis ingenium & mores 79,19
Imperatoriæ artis scopus 1,13 (28
Improbitas vitāda 160,
Incontinens an aliquis simpliciter, an aliqua parte, & in quib. 118, 25 *incontinens & intemperans quid differant* 125,22 *incontinēs & prudens idem simul esse nequit* 128,10 *incontinenter viuere quo modo possit aliquis qui de reb. recte existimet* 114,16 *incontinēter vt aliquis viuat sciens* 116,11 *incontinentia an sit in iis quæ præter naturam iucunda sunt* 120,25 *incontinentia iræ minus turpis quam cupiditatum incontinentia* 122,7
Iniuria 88,17 *iniuriā sibi ipsi nemo infert* 96, 26 *iniuriæ illatio quomodo fiat, & quod nemini volenti* 92,21 *iniuriarū, quibus dantur homines, genera tria* 90,22 (*dicitur* 78,5
Iniustitia plurib. modis
Insidiæ non habent ignorantiam 92,11
Instrumentum, seruus inanimus 149,8
Intelligentia 106,20
Intemperans & incontinēs quid differant 125, 22 *peior incontinente* 124,19 *intemperantia magis volūtaria est quam timiditas* 55,21
Inuitus qui faciat 38,10
Inuoluntarium 38,12
Iræ materia 92,7
Iucundum cuique quid 11,28 *iucunda naturâ quæ* 134,9
Iudex, ius viuum 84, 12 *iudicium qui ferat melius* 3,5
Iupiter cur pater ab Homero dicatur 147,22
Ius quid 89,1 *duplex* 151,28 *naturale & legale* 89,21,23 *herile ac paternum* 89,12 *ciuile, herile, œconomicum* 89,16 *iuris ciuilis diuisio* 89,21 *ius distributiuum* 82,1 *ius in contractibus* 83,15 *ius viuū, iudex* 84,13
Iustus iuste agēdo iustus fit 25,18 *iustitia & iniustitia* 77,6 *iustitia quid* 88,2. *multiplex* 80,3 *indiget amicitia* 135,26
Lacedæmoniorū lex de

iuuentutis educatione
Lamia 121,1 (190,6
Latio quid, & quæ eius differentiæ 177,15
Laus, virtutis est 18,5
Legis præcepta 79,3 *legum munus & scopus* 78,26 *legũlatores* 43, 24 *legumlatores ciues suos assuetudine facĩut bonos* 21,26 *legũlatores quid facere velint quidam* 189,18 (5
Lenitas & iracũdia 70,
Leo cur bouis voce lætetur 53,16
Lesbia structura 96,18
Liberalis quis 59,10 *liberalitas & illiberalitas* 57,3
Liberi, coniugalis amicitiæ vinculum 151,2
Ludus, quieti similis 183, 4 *ludere vt agas seria* 183,3 (*ris* 89,6
Magistratus, custos iu-
Magnanimitas & pusillanimitas 65,3
Magnificentia & indecora parsimonia 62,11 *liberalitatem qua re superet* 62,15
Mala minima eligenda 34,16.83,12
Matrum erga sobolem amor 144,17 *matris mactatio & deuoratio* 121,6 (8,2
Medicinæ scopus 1,12.
Mediocritatũ descriptio 39,5
Medium cuiusq; rei 28,1 *mediũ & optimũ quid* 28,25 *medio & recto vt potiamur* 34,3
Megarẽsiũ cultus 64,22
Mes sola scientiarũ principia percipit 103,12
Mesura liquidorum & aridorum non vbiuis eadem 90,9
Merces cuiq; 155,17
Metus quid, & quæ metuantur 46,13
Milo athleta 28,9
Ministri citi qua re delinquere soleant 122,9
Morum vitia tria 113,4 *moralis disciplinæ modus* 2,19
Motus tardus 68,16
Mulier grauidas diffindens & fœtus comedens 121,1
Musici voluptates 179,4
Mutatio res dulcis 134, 17 (127,18
Neoptolemus Sophoclis
Niobe cum diis pugnat 120,11
Nomine carent multa 30,11.48,1
Numisma communis mensura 154,20 *velut sponsor est* 87,11
Nuptiæ quorum præsentiam requirant 157,14
Odorum amor an intẽperans 53,8
Oeconomicæ finis 1,13
Olympicis ludis qui coronentur 11,24
Opinio quid 107,6 (16
Optimũ in homine 183,
Paralytici corporis motus 19,28
Parẽtibus alimenta præ ceteris subministranda 157,17
Parui an formosi 65,10
Pastor populi, rex 148,15
Patiens & mollis 124,5
Patrem trahens trahitur 122,27
Peccatũ multiplex 29,2
Peritia non parum confert 191,25
Permutatio ante inuentum nummi 87,24
Persicum regnum quale 147,23
Pertinax & continens quid simile & quid dissimile habeant 126,25
Phalaridis crudelitas 121,5,25
Phidias 103,24
Philoxeni guttur 53,26
Politici hominis studiũ 18,16 *politica disciplina* 2,8 *politicæ vitæ finis* 4,28
Polycletus 103,24
Ponticarum gentiũ crudelitas 121,3
Propinquis & sodalibus plura debentur quam ciuibus 145,26
Proportio geometrica 83,4
Propositum, seu προαίρεσις 38,28
Protagoras vt mercedẽ a di-

a diſcipulis popoſcerit 155,14
Prudentes an interdum incontinentes 114,12. 128,10 *prudentia* 102, 4 *an ſcientia* 106,13 *quid ab Intelligentia differat* 108,3 *prudentia & ſapientia ad quid cõferant* 109,14 *prudentiæ partes* 105,11
Pudor, ſeu Verecundia 76,9 (4
Puerorũ voratores 121,
Puſillanimus 68,20
Quærere & conſultare differunt 106,20 (12
Ratio recta quid ſit 98,
Rectitudo pluribus modis dicitur 107,9
Reddi quid cui debeat 156,15
Regis officium 148,13
Rex non eſt qui ſe ac ſuis non eſt contentus 147,2 *reges priſci* 42, 19 *regnũ debet eſſe paternũ imperiũ* 147,22
Regula plumbea 96,18
Reip. ſpecies tres, cum ſuis exceſſibus 146,23
Rhadamanthi ius 85,21
Sapientis contemplationes 184,5 *ſapientem præcipue beatum eſſe* 185,15 *ſapientia* 103, 23 *ſapientia & prudentia ad quid conferant* 109,14 *mirificas habet voluptates* 183,26
Satyrus Philopator 120, 12
Scibile & Scientia 100,23 *ſcientiæ nec rectitudo eſt, nec prauitas* 107,3
Sciens incontinenter quo modo viuat aliquis 116,11
Scythiæ reges molles 125, 8
Sententia, γνώμη 108,13
Seruus, inſtrumentum animatum 149,8
Similes cũ ſimilibus congregantur 136,5 *ſimile appetit ſimile* 136,12 *ſimile ſimili amicum* 158,15
Socrates virtutes putat eſſe λόγους ſeu rationes 112,3 *omnes virtutes putabat eſſe prudentias* 111,23 *Socratis diſſimulationes* 74,17
Sodalium & fratrum amicitiæ ſimiles 150,7
Solon quos beatos pronũtiarit 187,18 *finem reſpici iubet* 14,7
Somnus 19,19
Sophoclis Neoptolemus 115,18
Spõtaneum & inuitum 34,14
Suum cuique tribuendum 157,13
Tactus & guſtus 53,21
Talio & retributio 85, 17
Temperans temperanter agẽdo fit temperans 25, 19 *temperantia & intemperantia* 52,16
Theodectis Philoctetes 125,3
Timiditas minus voluntaria eſt quam intemperantia 55,21 (12
Tribuẽda aliis alia 157,
Tyrannus qui 89,12. *ex rege malo* 147,9
Verecundia 76,9
Verum a quibus cernatur 187,26
Veritas 100,2 *opinionis rectitudo* 107,4. *præferenda amicitiæ* 5, 23 *veritas in dictis & factis, cum oppoſitis vitiis* 73,4
Vini exploratores 53,23
Violentum quid 35,22
Virtus quid 29,9 *nec affectus eſt, nec facultas, ſed habitus* 26,20 *eſt quædam affectuum & perturbationũ quies* 24,22 *eſt mediocritas, & quomodo* 27,16 *verſatur circa dolores & voluptates* 24,4,24 *quomodo excitetur & augeatur, tum in mente tum in moribus* 21, 3 *ab exceſſu & defectu vitiatur, at moderatis actionibus conſeruatur* 22,18 *potior honore & opib.* 5,6 *virtutis inueſtigatio quo tendat* 22,20 *virtutis cognitio non ſufficit*

ſed paranda eſt eadem atq; exercenda 188,10 *virtutis in quacunq; re officium* 27,17 *virtutis finis honeſtũ* 47,18 *virtutis diuiſio* 20,17 *virtꝰ naturalis, & virtus ꝓprie dicta; & virtutum proprie dictarũ ad prudentiam adunatio* 111,8 *virtus humana* 18,23. 19,22 *virtus heroica & diuina* 113,3 *virtus moralis quid* 99,23 *virtutes & vitia quomodo ſibi aduerſentur inuicem* 32,21 *virtutes an λόγοι* 112,3 *virtutes oẽs an prudentiæ* 111,23 *Viuere quibus rebus definiatur* 168,6 *Vita humana diuinitatis ſibi inſitæ rationem habere debet* 185,1 *vitæ tres ſpecies primariæ* 4,23 *Vitia humana* 123,16 *Volens quis faciat* 93,13, 17. 97,2 *voluntas & volupe* 42,15 *voluntarium & inuitum* 34, 14. 38,14 *voluntariæ actiones* 43,6 *de Voluptate* 172,19 *de voluptate opinio Eudoxi, Platonis, & aliorum* 173,18 *voluptas quid ſit: & quod omnẽ actionem conſummet* 177,1 *an numeranda in bonis* 129,10 *eſt res bona* 130,3. 174,25 *voluptas quædam res optima* 131,6 *voluptates menti ſunt obſtaculo* 129,23 *voluptates ſpecie diuerſæ* 179, 12 *voluptatum diuiſio* 52, 20. 123, 13 *voluptates corporis* 132, 26 *voluptates turpes e voluptatum numero excludendæ* 181,10 *voluptas Dei una & ſimplex* 134,15 *Xenophantus* 125,6.

CORRIGENDA.
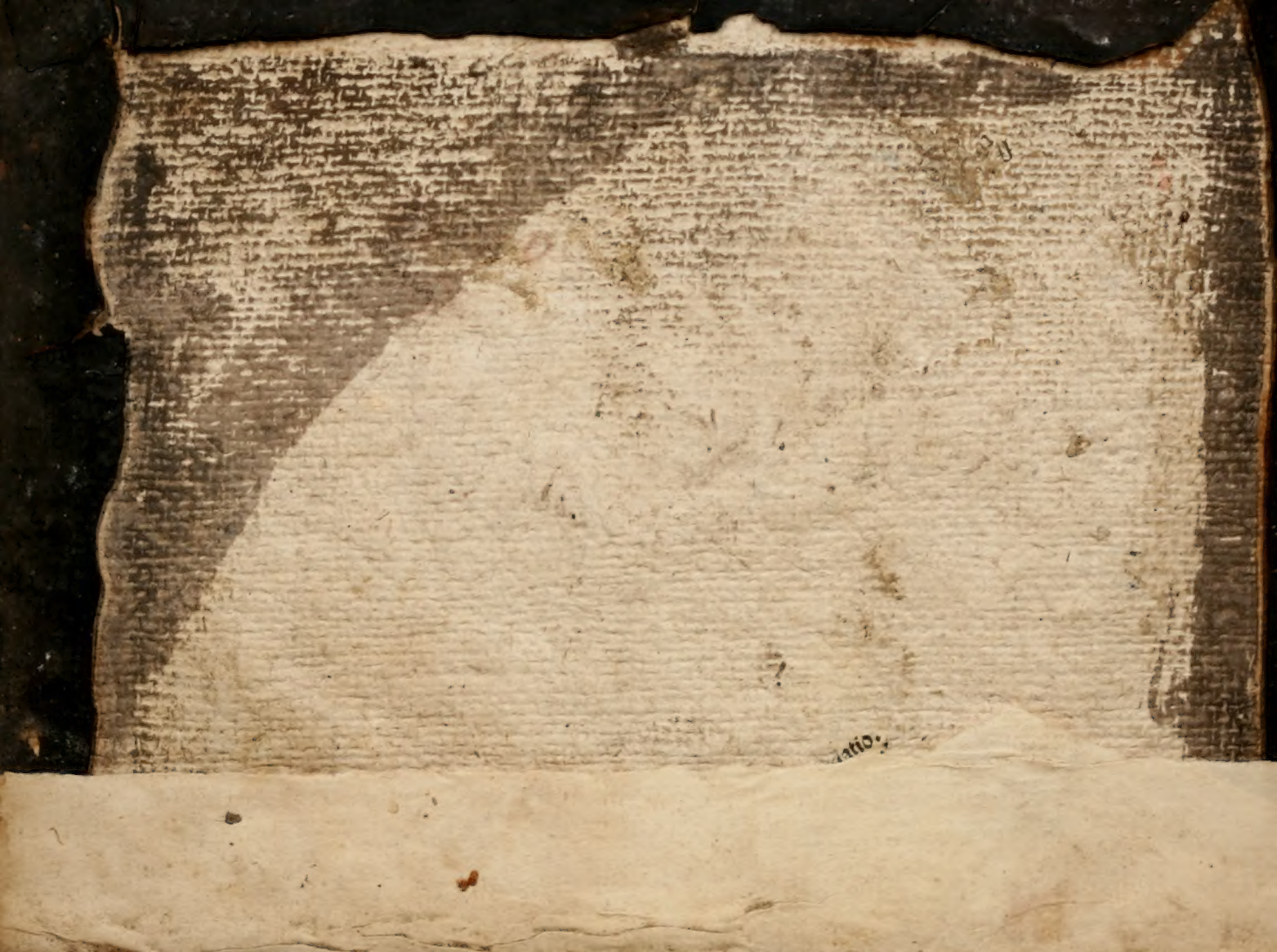
Pag. 8, *v.* 6, *poſt* πέλος *pone diſtinctionem commaticam.* 68,5, *poſt* πλοῦς *pone punctum ſuſpenſum.* 78,19, *poſt* κακῶν *pone punctum ſuſpenſum, & in ſeq. v. poſt* πλεονξία *diſtinctionem commaticam.* 85,14 *rectius* τὰ αὐτῷ. 105,20, *pro* αὐτῷ *ſcribe* αὐτόν. 126,27, *negatiuam* μὴ *pone in ſeq. v. ante* ὀρθῇ. 131,6, *ante* τῆς δυνάμεως *inſere* ἀλλά. *In Indice pro* ἀρχιτεκτικοὶ *pone* ἀρχιτεκτονικοί.